

A Csokonai Könyvtár. Források (Régi kortársaink) című sorozat jelen huszonkettedik darabja az Aurora. Hazai Almanach forráskiadását tartalmazza öt kötetben. Kisfaludy Károly zsebkönyve 1822-től 1837-ig évenként jelent meg Pesten, Kisfaludy halála után, 1832-től Bajza József szerkesztésében. E kiadványban látott először napvilágot nyomtatásban a Himnusz és a Szózat, lapjain először jelent meg egyes művek címe után a megjegyzés: romantikus költemény. Az Aurora az első országos népszerűségnek örvendő magyar nyelvű szépirodalmi periodika, szerzőjének lenni, a szerkesztők körül formálódott társasághoz tartozni tekintélyt jelentett. Irodalom-, művészet- és sajtótörténeti szempontból egyaránt jelentős kulturális vállalkozás, mely nagy hatást gyakorolt a későbbi fejleményekre, s mint a korszakok közötti átmenet fontos színtere, egyszerre mutatja fel a 19. század első felének különböző irodalmi és ideológiai mintázatait. Kiadásunk első négy kötete mintegy két és félezer oldalon, metszetekkel és kottamellékletekkel együtt adja közre az Aurora tizenhat évfolyamát, míg az ötödik kötet az editio minor típusú szövegkiadói kommentárokat tartalmazza. E kötet élén az Aurora-jelenség átfogó értelmezésére vállalkozó kíséret tanulmány áll, amit az egyes kötetekhez, művekhez, metszetekhez, kottákhoz tartozó jegyzetek és magyarázatok követnek. Az Első folyóirataink alsorozat jelen kiadványában a korszak meghatározó periodikája válik hozzáférhetővé a tudományos kutatás és a szélesebb érdeklődő közönség számára.

ELSŐ FOLYÓIRATAINK: AURORA I. • Szövegek 1822–1825

CSOKONAI UNIVERSITAS KÖNYVTÁR
CSK
FORRÁSOK

Első folyóirataink:

AURORA

I.

Szövegek

1822–1825

Első folyóirataink:

AURORA

I.

Szövegek

1822–1825

CSOKONAI KÖNYVTÁR. FORRÁSOK
(Régi kortársaink)

22.

Sorozatszerkesztők:
Debreczeni Attila, Fazakas Gergely Tamás

A borítón:
A TUDÁS FÁJA
(Címlapnyomtatvány és könyvdísz XVII–XVIII. századi
debreceni nyomtatványokban)

Első folyóirataink:

AURORA

I.

Szövegek
1822–1825

Sajtó alá rendezte:
BODROGI FERENC MÁTÉ

Debreceni Egyetemi Kiadó
Debreceen University Press
2024

A kiadvány megjelenését az Innovációs és Technológiai Minisztérium Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból nyújtott támogatásával a Mecenatúra 2021 pályázati program finanszírozásában megvalósuló 141023 számú projekt tette lehetővé.

A kötet a HUN–REN Klasszikus Magyar Irodalmi Textológiai Kutatócsoport programja keretében jött létre.

A Magyar Tudományos Akadémia Textológiai Munkabizottsága által elismert kritikai szövegkiadás.

Lektorálta:
ORBÁN LÁSZLÓ

A sajtó alá rendezésben közreműködött:
TÓTH BARNA

© Bodrogi Ferenc Máté, 2024
© Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen University Press, 2024

ISSN 1418-3242
ISBN 978-963-615-139-3

Kiadta: a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár
Debreceni Egyetemi Kiadója, az 1795-ben alapított
Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének a tagja
Felelős kiadó: Karácsony Gyöngyi főigazgató
Tervezőszerkesztés: Lovas Anett Csilla
Nyomdai munkálatok: Kapitális Kft.
Felelős vezető: ifj. Kapusi József
Készült Debrecenben, 2024-ben

Tartalom

SZÖVEGEK

1822

Ajánlás (Kultsár István)	14
Rézmetsetek' magyarázatja I–III. (K. K.)	17
IV. Füred (Kultsár István)	20
V. Tihon (Kultsár István)	21
A' Magyar Asszony törvényes tekintetben (S.*)	23
Országunk' Czimere (Gróf Mailáth János)	28
Dobozy Mihály és Hitvese (Kisfaludy Sándor)	29
Echo (Szemere)	37
A' Tanítvány (Kazinczy)	38
A' Sorson nyerhető Diadalom (Primóczi Szent-Miklós Aloyz)	38
A' meg- emlékezés' boldogsága (Szathmáry)	39
Nelzor és Amída (Kisfaludy Károly)	39
A' Tavaszban (Vándorfy)	45
A' Pillangóhoz (Primóczi Szent-Miklós Aloyz)	46
Leány Szemérem (Kisfaludy Sándor)	47
A' Havas Violája (Döbrentei Gábor)	47
Az élet' Korai (Kisfaludy Károly)	48
Orvosomhoz (Gróf Teleki Ferencz)	51
Az Ideál (Kölcsey)	52
Egy magahitt Széphez (Primóczi Szent-Miklós Aloyz)	54
Vágyam (Katona)	54
Vígasztalóm (Képlaky Vilma)	55
A' Kenyérmezei Diadal (Döbrentei Gábor)	55
A' Gyula-Fejérvári Este (Döbrentei Gábor)	70
Három szép Tekintet (Kisfaludy Sándor)	73
A' Képmutató (Primóczi Szent-Miklós Aloyz)	74
Ajándék (Thaisz)	74
Dalforrás (Kisfaludy Károly)	75
Andalgások (Kölcsey)	75
Az agyonlőtt Fürjre (Vitkovics)	79
A' boldog pár (Szemere)	79
Élet és Halál (Kisfaludy Károly)	80
Vers és Csók (Gróf De'sewffy Jó'sef)	82
Laurához (Döbrentei Gábor)	83
A' Nevetés (Kis Lajos)	84
Remény (Böködy)	84

Való az Álom (Balla)	85
A' Szép, és az Igaz (Primóczi Szent-Miklós Aloyz)	85
Szofrónia és Olind (Helmeczy)	85
Villi Táncz (Gróf Mailáth János)	98
A' Tavaszhoz (Szemere)	102
Egy hizelkedőhez (Primóczi Szent-Miklós Aloyz)	102
A' Szittya üdöbül (Horváth Endre)	103
A' szép Nemnek hatalma (Kisfaludy Sándor)	105
Mult és Jelen (L. M.)	105
A' Hazának Védlelke. (Ü-né, szül. F. B. N. J.)	106
Élet és Phantasia (Kisfaludy Károly)	106
Csend és Zaj (Vay Ábrahám)	109
Rendeltetésünk' elvétele (Primóczi Szent-Miklós Aloyz)	111
Hangozat (Balla)	111
Eger-Várának ostroma (Gróf Teleki Jó'sef)	112
Auróra' Énekére (Helmeczy)	119
A' Nyugtató (M. T.)	120
Szép Lenka (Kölcsey)	121
A' Szív (Primóczi Szent-Miklós Aloyz)	123
A' szabad Erdély (Kazinczy)	123
A' Hívatal (Szemere)	124
A' beteg Malvina (Dukai Takács Judit)	136
Férjválasztás (Kisfaludy Sándor)	137
Türedelem (Vitkovics)	138
Remény a' Búban (Töltényi)	138
Mesék (Fáy András)	139
Czenczihez (Balla)	140
A' Költő (Kölcsey)	140
A' Szenvedelemhez (Primóczi Szent-Miklós Aloyz)	141
A' Szépség Tudománya (Schedius)	141
Árpád Pannonia Hegyén (Horvát István)	145
Aurorához (Superint. Kis János)	151
Magyar Nemzeti Ének (Kisfaludy Sándor)	152
Felséges Császárnéhoz (Vitkovics)	154

1823

Ajánlás (Kultsár István)	169
Rezek' Magyarázatja	170
Szent Mihály-hegyi Remete (Kisfaludy Sándor)	179
Öröm-ének (Guzmics Izidór)	194
Julia (Makáry)	197
A' Jövendő (Szatthmáry)	197

Honvág (Kisfaludy Károly)	198
Első Lajos Nápolyi hadviselése (Gr. Teleki József)	200
A' Lantos' Szerelme (Kisfaludy Károly)	209
A' Szem' hatalma (M. F.)	211
Az Élet (Zordy)	211
Az Ideálok (Helmeczy)	211
Csatadal (Gr. Teleki Ferencz)	214
A' Féltékeny (F – Y.)	215
Panasz (Makáry)	218
A' Tyránn Poéta (Kisfaludy Sándor)	219
Szépemhez (Pri. Szentmiklósy Aloíz)	221
Barátomnak (Vándorfy)	221
Az idő eljár (Superint. Kis János)	222
Ohajtásom (Pri. Szentmiklósy Aloíz)	223
Barátság és Szerelem (Kisfaludy Károly)	223
Gritti Lajos (Horvát Endre)	234
Zöld, Veres, és Fejér (Ü-né, szül. F. B. N. J.)	240
Barátnémnak (Vándorfy)	241
A' szerelmes Pásztor (Pri. Szentmiklósy Aloíz)	242
Bakony (Töltényi)	243
Csalatás (Pri. Szentmiklósy Aloíz)	245
Írói Tanács (Zordy)	245
Az Egészséghez (Makáry)	246
Izóra (Kisfaludy Károly)	247
Hattyú-Ének (Gr. Teleki Ferencz)	248
Életöröm (Zordy)	249
A' Patakmelletti Ifju (Helmeczy)	249
A' Szegény Útas (Gr. Majláth János)	250
A' Vérpohár (B. K.)	251
Nandor-Fejérvár (Döbrentei Gábor)	256
Gnomák (Zordy)	282
Harczszózat (Helmeczy)	284
Szerelmes kívánság (Vitkovics)	284
Habozás (Kovácsóczy)	285
Esthajnal (Bajza)	285
Tollagi Jónás' viszontagságai (Szalay Benjamín)	286
Veszteség (Döbrentei Gábor)	300
Halni 's élni a' Hazáért (Kis Lajos)	301
Remény és Jövendő (Makáry)	302
A' Magány (H. K.)	302
Laura (Ponori Thewrewk József)	303
Ábrándozás (Pri. Szentmiklósy Aloíz)	304
Mimihez (Superint. Kis János)	304

Amália (Szentilonay)	305
Hortensia (Szeder Fábíán)	305
Barátság és Szerelem' ideje (Kisfaludy Sándor)	306
Stuart Mária (Schedel)	306
Dencsi' halálára (Ponori Thewrewk József)	307
Pálma és Ciprusz (Kisfaludi Károly)	307
Egy elutazott Széphez (Szatthmáry)	309
Dal a' Távolból (Helmeczy)	310
Inpromptu (Szeder Fábíán)	310
A' Reménytelen (Balla)	311
Phantasia (Döbrentei)	311
Szellőcse (Ponori Thewrewk József)	315
Valláshoz (Gr. Rádai Gedeon)	315
Szilágyi Mihály' Szabadulása (Kisfaludy Károly)	315
Tisztulás' Innepe. Az Ungnál (Kazinczy Ferencz)	322
Epigrammák (Kisfaludy Károly)	323

1824

Rezek' Magyarázatja	342
A' megboszált Hitszegő (Kisfaludy Sándor)	351
Felséges Királyunknak Keszthelyre váratásakor (Berzsenyi)	377
A' Teremtés' képe (Versegly)	377
Szellőhez (Kisfaludy Károly)	380
A' Sóbányák (Gr. Majláth János)	381
Augsburgi ütközet (Czuczor)	387
Mit csinál a' gólya (Szalay Benjamin)	408
A' magányos sír (Kisfaludy Károly)	411
A' Szem (Komjáthi Horkovits József)	413
Új szerelemcsillag (Ponori Thewrewk József)	413
A' földi éjszaka (Szatthmáry)	414
Tavaszi dal (Szentmiklóssy)	415
Bölcső és sír (Bárany Ágoston)	416
Halotti Mars-dal (Edvi Illyés Pál)	418
Vak a' szerelem (Vitkovits)	419
Víg szív (Makáry)	420
A' szánakodóhoz (Vörösmarty)	420
Idyll (Ponori Thewrewk József)	421
Viszonlátás (Kisfaludy Károly)	421
Enyingi Török Bálint feleségének (Horvát Endre)	427
Az én Epigrammjaim (Ponori Thewrewk József)	435
Íza (Kovácsóczy)	436
Vigasztaló dal (Szalay Benjámín)	440

Végpart (Kisfaludy Károly)	441
Geniuszom' szavai (Gr. Teleky Ferencz)	442
A' szerencse (Német)	443
Ászpázia (Ponori Thewrewk József)	443
Az epedő (Nárai Náray Antal)	444
Philadelphia (Helmeczy)	444
Paramytek (Ponori Thewrewk József)	444
Pozsony (Töltényi)	446
Különféle (Szalay Benjamín)	450
Antiochus (Kisfaludy Sándor)	454
A' szép Eszter (Primóczy Szentmiklósy Aloyz)	462
A' völgyi lakos (Vörösmarty)	466
Boncz (Vitkovics)	467
Éjjel (Bajza)	468
Livia (Ponori Thewrewk József)	468
Mulandóság (T. Nagy. A.)	469
A' Feledékenységhez (Szatthmáry)	470
Fizsi' halálára (Ponori Thewrewk József)	470
Dies Irae (Makáry)	471
Tűnő életkorom (Kisfaludy Károly)	472
A' lejt' bája (Szentmiklósy)	473
Indulat' hatalma (Kovácsóczy)	474
Lollihoz (Szentmiklósy)	478
A' Világ' korai (Versegly)	479
Gnómák (Ponori Thewrewk József)	482
Caecilia (Makáry)	483
Istenítés (Ponori Thewrewk József)	491
Az est (Szende)	491
Balaton-Füred (Vitkovics)	492
Hunyadi László' panassza (Kacskovics)	493
Sulyosdy Simon (Szalay Benjamín)	494

1825

Borbély Helena, a' magyar amazon (Horvát Endre)	516
A' Holdhoz (Bajza)	529
Sok baj semmiért (Szalay Benjamín)	530
Szilágyi (Berzsenyi)	539
A' jövevény (Kisfaludy Károly)	540
Sejtés (Vörösmarty)	541
Zemplény' vitézeire (Vásárhelyi János)	541
A' Magyar Génuszhoz (Szerényi)	542
Ámor és Méh (Debreczenyi)	543

A' kedveshez (Szentmiklósy)	543
A' Venuszok (Gr. Dessewffy József)	544
Három szép érzés (Dukai Takács Judit)	545
Füred (Gr. Majláth János)	547
Mohács (Kisfaludy Károly)	551
A' víg Chloe (Berzsenyi)	553
A' Fellegekhez (Vörösmarty)	555
Andor és Juczi (Szalay Benjámin)	555
Egy leányka' éneke (Makáry)	558
A' Poeta (Berzsenyi)	558
Pompejus (Szenvey)	559
A' csermely (Bárány Ágoston)	559
Pénznek, és fősvénynek Ura ki? (Meritzay Antal)	560
A' tündő (Vörösmarty)	560
A' czáfolhatatlan (Szenvey)	562
Tihamér (Kisfaludy Károly)	564
Ének a' harangról (Szenvey)	598
Az Isteni végzés (Meritzay)	608
Hunyady vitézeihez (Fenyéri Gyula)	612
Tiszta szemérem. (Szenvey)	613
Artemisia az ó világból (Szatthmáry)	613
A' mái Artemisia (Szatthmáry)	615
Görög-ország' Istenei (Szenvey)	616
Gőz-hajóhoz (Besze)	622
Csővár (Balla Károly)	623
A' boldogság' vágya (Gr. Teleki Ferencz)	635

AURORA

H. A. Z. A I A L. M. A. N. A. C H

Kiadá

KISEALUDY KAROLY

1822

PESTEN TRATTNER JÁNOS

Támásnál

KAROLINA AUGUSTA

AUSTRIAI CSÁSZÁRNE'

MAGYARORSZÁG' KIRÁLYNÉJA.

FELSÉGES
KAROLINA AUGUSTA
AUSTRIAI CSÁSZÁRNÉ
és
MAGYAR ORSZÁGI KIRÁLYNÉNAK.

Mélységes
Jobbágyi tisztelettel.

AJÁNLÁS.

Zengj égi Lantnak istenesült szova!
Tellyes-malasztú nemzeti éneket,
'S emeld Kegyesség' trónusához
Hív Magyarok' nemes áldozatját.

Nem vér-borostyánt vívni törekszenek:
Músák' szelídebb karjai lengetik;
A' szépet, és jót báj erőbe
Önteni, volt szeretett reményök

Felség! ki érzed emberiség' jóvát,
'S áldással örvendsz tölteni Nemzetünk',
Őr-Istenünkként kis mivünkre
Hintsd kegyesen, K a r o l i n a ! fényed'.

AURORA.

(Első év.)

Idegen nyelvet tanulni nem kötelesség, a'
Hazai nyelvet nem tudni, szégyen!

A' Felséges Császárné Erdélyben.

RÉZMETSZETEK'

Magyarázatja.

I.

Dobozy, e' nemes Magyar vitéz, hogy életét, romlásnak indult Hazájának fentartsa, szép Hölgyét lovára ültetvén mentséget keres. Bús szaladtát, imilly szívrázó szavakkal festi-le a' Költő:

Dobozynak lova vágat,
Fehér rongyként szakadoz
Róla a' hab; orra lyukja
Arasznyira nyiladoz.
Terhe alatt mély nyomot vág
A' földszinén vas lába;
Nagy hortyokkal fűjtat és nyög, –
Szakadoz már párába; –

'S a' szép Hölgy oda öntve, férjét
szorosan átkarolva, tekint-fel a' baj-
nok' szemébe, nem félelem, de szent
buzdulat, szelíd elszánás nyugszik
édes képén. Szíve már nem a' földé,
túl fellegez, boldogabb tájokon.

A' szép Hölgynek hosszú haja
Tekercséből bomolva,
'S egész szőke pompájában
Szélt és hosszat omolva,
Egy patyolat palást gyanánt
Leng's úszik a' szellőben; – –

Dobozy némán hajtja le fejét
híve felé, és karjával a' por felleget
hasítja, és azon szó, melyet utóbb
ejt: Mennyünk! mennyünk, a' míg
lehet! szerelem's bosszus érzemény
közt egész lényén előmölve látszik.

Hától Török lovagok szágulda-
nak, kik a' portúl eltakarva, itt ott
tűnnek elő, és ezen metszetnek,
mellynek művészi érdemét tagadni
nem lehet, bényomását emelik.

II.

Ezen metszet a 'Villik' jelenetét, 's Zalán elhalását képezi. Emelka, e' szerencsétlen Mátka, most Villi fehér lepelbe, mirtusz pártá fején, elnyulogó, szerte oszlott hajjal, gyöngye árnyéként¹, a' mély titkú erdőbe érkezett Hivéhez lebdes, 's szellem karjával érinti kebelét. A' szép alak' képe a' sir' nyugalma hirdeti, szent békére int tiszta tekintete, 's egész valója, a' színváltozottak jelét mutatja.

Zalán a' szerelem' ömlengéseivel nyitja meg karjait, a' felé lebegő alaknak, kinek lágy ölelése halált legyint reá. Fájdalom nélkül áll-el szíve, szeme szakadoz, teste hanyatlik, míg nyílt ajkain Emelka neve, édes sohajtással szerte lengedez. A' hold szelíden világít keresztül a' fenyők' sötét sudarai közzül.

A' Villik homályos dalt zengve körüllegik e' boldog párt, mely a' por világból, a' hiveség szárnyain szebb létbe által költözik.

¹ árnyék ként

III.

Ön ereje érzetében áll Árpád, a' Magyar Fő Vezér Pannonia hegyén; elmerülten néz alá a' szép földre, melly egy bájos kert gyanánt nyílik a' szemnek. Mély eszmélet, csendes lelkesedés látszik a' Hősnek képén; tekintete fellengve szállong a' távolban, mintha ezen pontbúl akarna határt szabni győzedelminek, és a' boldog országot, innen akarná kerekíteni. Nagy tekintet! méltó a' magas lélekhez, ki ezen Őseitől vérrel szerzett tartományt ismét elfoglalá, és tartandó szabadságban népének áltadá.

Jobb kezében buzogánya szorúl, mintha fenyítné az Ellent, ki fegyvert emelne Híveire.

Körüle Hadnagyai állnak; buzdítva Vezérök' lelkétől, bajnoki tűz ragyog szemökben, készek halni, 's áldozni a' Hazáért, példájára a' késő maradéknak.

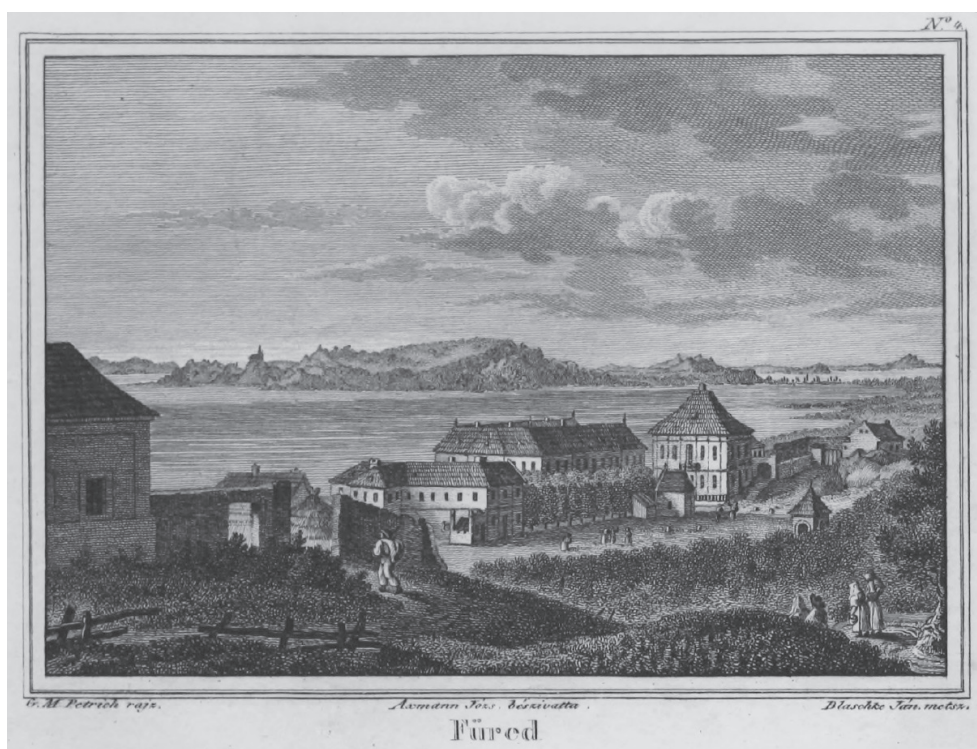
A' völgyben Magyar tábor fehérlik, 's hol előbb a' dühös harc dörgött, 's éles kard villogott: ott, most életöröm, és csend uralkodik.

K. K.

IV. FÜRED.

Minden Ország kérkedik Orvos-vizeivel. A' Tudósok leírásokkal, a' Rajzolók vidékeik' képeikkel kedveltetik. Kiki szükségéhez képest ismerni, látogatni, és használni siet. Mindenütt a' mennyiben a' víznek hathatós ereje a' testet gyógyítja, annyiban a' helynek kellemetessége élleszti a' lelket.

Hazánknak valamint egyéb ajándékokban, úgy Orvos-vizekben is bőven kedvezett a' természet. Kiváltképpen Savanyú-vizeink olly bővséggel vannak, hogy azoknak sokaságát-é, vagy hathatóságát inkább tsudáljuk? méltán kételkedhetünk. Ezek között a' Füredi elsőséget érdemel; mert Savanyú-vize Orvos erejére nézve akármellyikkel vetélkedhetik: Vidékének tsuda Szépsége pedig mindnyáját fellülmúlja. Ugy, hogy azt nemcsak Hazánk': hanem egész Európa ritkaságának mondhatjuk.

Mit is kívánhatna a' szem bájolóbbat, mit kívánhatna a' szív kellemetesbet, mint Fürednek környéke? Nyugotról keletre nyúlnak a' Balatonnak északi hosszában azon hegyek, mellyeknek alljában népes helységek, oldalában termékeny szőlők, tetejében sűrű erdők terjednek, 's a' közöttök egész méltósággal felemelkedő Badatsont uralják. – Fürednek határában, Arátsnak szomszédságában, a' Balaton partján bugyog-ki a' Savanyú víznek életforrása, mellytől keletre Palaznak, Lovas, A. Örs helységeket, 's a' Kenesei partokat; délre Somogy Vármegyének erdős dombjait szemlélhetni, Siófoknak, Kilitinek, Ságvárnak, Szamárdinak, és Szántónak tornyaival kérkedve; délestre a' Balatonba nyúló Tihon félszigetnek szebb részei

látszanak, 's külömbféléseikkel a' szemet tetszetősen legeltetik. Mindezekon kívül egészen elragadja a' Nézőnek figyelmetességét a' Balaton vizének temérdek síksága, melly itten legszelebb lévén, a' Somogyi partokat mintegy elmeríteni látszik.

Illy pompás helyezettetésű Forrásnak nem lehetett magára nem vonni a' világ' figyelmét. Azért már régebben a' Sz. Benedek Szerzetének Tihoni Apátursága, mint Földes Uraság, a' helyet alkalmas épületekkel kezdette felkészíteni; utóbb, míg a' Szerzet eltörülve vala, a' Religio Fundusát igazgató M. Kir. Helytartó Tanács nemcsak az épületeket bővítette: hanem újjakkal is megszorította, és tsinos anglus kerttel felékesítette, 's mintegy bekerítette.

Most, amint a' kép mutatja, szembetünő épületek a' következők: 1.) a' nagy Vendéglőház, mellyben az alkalmas szállásokon kívül a' tarsaságbeli multságokra Kávéház, és tánczó palota is találtatik. 2.) az előtte lévő Kápolna, mellynek esztendő által a' Szerzetből Káplánya vagyon; 3.) a' soros hars fákból álló kellemetes Sétálólhely, mellynek közepében nyolcz oszlopokon nyugovó földel alatt a' Savanyú víz kútja. 4.) a' Sétálólhely végében a' Patika, 's az Orvos, és Chirurgus lakásai, mellyekhez van kaptsolva a' Fördőház alkalmas fürdő szobákkal; 5.) ezekkel szemközt Horváth Uraságnak² díszes homlokú, és két szárnyával a' Balatonra dülő tágas háza, hol a' Vendégek tsinos szállásokat találhatnak. – Vannak még ezen kívül mind az Uraságnak több, mind idegeneknek az Uraság engedelmével készült némelly házai, mellyek az Árátstről nézőnek ugyan tellyesen szemébe nem ötlenek: de a' Balatonon hajókázókat, és Tihonból erre fordulókat kellemetes tekintettel ketsegtetik, 's a' fürdő Vendégeknek külömbféle könnyebbségeikre szolgálhatnak. Ezeket az éjszaki tekintetnek szántt rézremetszett tábla nem mutathatja.

Kultsár István

V. TIHON.

Balatonnak tsaknem közepére a' természet mintegy tsuda mesterséggel azon félszigetet helyeztette, melly Sz. Tichonról már az első Magyar Században Tihonnak nevezetett. Az Apáturság, mellyet ide I. András Király Sz. Anián Püspök nevére szerzett, még ma is olly fris emlékezetben vagyon, mint a' minő sötét feledékenységbe merült Neste (Anasztasia) Királyné, az ő felesége, Jaroszlav Orosz Fejedelemléánya, által ugyan Tihonban az Orosz Barátoknak szerzete. Sz. Benedek Rende még ma is lakja az Apáturságot, mellynek monostorához ragasztott két tornyos templomban András Királynak temető helye mutogatatik. Ezen épületek a' félszigetnek keleti dombján meredeken állanak, mivel alapjuk porhanyó mészkő lévén, annyira elmorzsalékozott, hogy a' Balaton felül, melly az allját mossa, már semmi párkánnyok nintsen. A' Templomnak oldala éjszakra fekszik, és az Ó-vár sánczaitól, egykor Fejér Antal Urnak derék Versei által híressé lett, Echót hangoztatja. Ó-várnak, vagy Oroszvárnak nevezetik a' félszigetnek legmagosabb része. Ezt délről, és nyugotról földsánczok kerítik; éjszokról pedig meredek Porfir kősziklák karimázzák. Alig hihetné az ember, de a' most is látszó négy szegletű üregek mutatják, hogy ezen sziklák oldalában valaha emberek laktak: a' hagyomány pedig fentartotta, hogy a' lakók Orosz Barátok voltak, kikről ezen helyet a' Nép most is Oroszkőnek nevezi. A' Barát lakásoktól keletfelé kanyarodó dombok oldalában homokos agyag fekvések találtatnak, mellyekből a' zápor esső szokta lemosni a' külömbféle tsiga-tekenőket

² Uráságnak

(Mytilus) 's a' Balatonnak hullámai úgy megváltoztatják, hogy kővé-vált Ketske körmöknek tetszenek, és úgy is neveztetnek. – Ezek ugyan nevezetes ritkaságok: de sokkal nagyobb figyelemességet érdemelnek a' természetnek azon külömbféle adományai, melyekre akad a' szemlélő, ha az Ó-várnak sánczairól a' félszigetet körül nézi. Ugyanis látja, hogy azon keskeny bemenetelen kívül, melly a' Savanyú-víztől jövőt Füred, és Aszófő helységekben keresztül vezet a' félszigetbe, köröskörül egész Tihont hegyek kerítik, és, mint természeti bástyák, a' Balatonnak tsapkodó hullámaint bátran nevetik. A' hegyeken éjszakra és délre termékeny szőlők mosolyognak; nyugotra tserfa erdők zöldellenek; keletre kopár tsútsok állanak. A' belső részt szántóföldek, rétek, és tók foglalják el. Délkeletről választott azon néző pont, mellyről a' Klastromnak, és városnak tekintete a' képen szemléltetik. A' házak a' Klastromtól nyugotra meneteles domb oldalon vannak elhintve, 's inkább szegény gunyhók, mint városi épületek. A' Lakosok halászatból, szőlő mivélésből, és szántásból-vetésből élnek. De az ő szántóföldek, melyeket a' hegyek karimáznak a' Szemlélőnek ugyan kellemetes látásra: de a' tsűr töltésre nem igen szolgálnak. – Tihon a' Balatonba majd másfél órányira benyúlik, 's azért Szala, és Veszprém Vármegyékből utazókat a' déli fokról bátorságos révén Somogyba könnyen átal-szállítja. Ezen félszigetnek fenék területe olyan, mint a' kinyílt tenyér, 's rajta kitsinben az emberi életnek minden szükségét kielégíthető termések feltaláltatnak.

Ezen tájnak, valamint Füred tekintetének rajzolatját is Mélt. Petrich Generál Majornak köszönjük, aki Hazánknak szebb részeit nagy szorgalmatossággal rajzolgatván, ezen két képet Nemzeti Literaturánk' díszére örömmel ajánlotta.

Kultsár István.

A' MAGYAR ASSZONY TÖRVÉNYES TEKÍNTETBEN.

Sok virág nyílik az életnek díszére, melyet a' természet áldó keze ápol, sok virít önn' kertünkben-is, melyet kedves szorgalommal nevelnünk, gyenge bimbóit őrizve védenünk, és a' szépet a' jóval, 's hasznossal egyelítnünk kell. Ezen szelíd, 's nemes tehetség csak azon Nemnek adatott, melyre az Alkotó minden szépét bőven halmozá, melynek tiszta kebelében a' szeretet örök tüze ég, és jótévő sugárral világítja, 's kedvelteti földi pályánkat. Mindenektől tisztelve, és óhajtvá áll az Asszony háza körében, 's a' merre tekint, kedv, öröm, és szerencse tenyész; ő lelke az Egésznek, édes malasztja az Övéinek, és Anyja a' jövő Nemzetnek. De, hogy az legyen, világi élete figyelmet érdemel; tsak annak tudásával felelhet meg alkotása, 's helyeztetése nemes céljának. Eddig deák, magyar, német Irók fárosztották magokat, és olvasóikat tudós, hibás elő adásaival a' Magyar törvénynek, de mintha a' szép Nem a' Magyar Társaságnak tagját sem tenné, vagy a' Törvény száraz betűje tsak a' férfi ránczos homlokához illene, a' szép Nemről senki sem gondolkozik; pedig, vajmi szeretjük mi-is, ha a' szép képet, termetet, nem tsak bálványképen nézni, hanem véle való társalkodásban eszes ki fejlődését-is tapasztalni engedtetik. A' Haza ki nem felejté bő törvényéből az Asszonyt, sok szép jussokkal ruházta fel azt, szükséges tehát ennek-is nem tsak azt tudni, hogy szép, – mert azt a' tükrétől-is megtudhatja – hanem azt-is, mi jussa vagyon a' Társaságban, melynek díszes tagját teszi. Erről hol lehetne alkalmatossabban szólni? mint itten; hol a' tanítás száraz leczkáját a' következő elme gyönyörkedtető munkák kelendővé teszik, és a' nem kedves figyelmet el-felejtetik.

Noha a' száz vélemények közül, melyek a' Magyar Nemzetnek eredetéről írtak, és egymással ellenkeznek, egy sinsz még tökéletesen meg erősítve, annyi még is bizonyos, hogy a' Nemzetnek eredete Napkeleti; annál inkább lehet tsudálni tehát, hogy e' Napkeleti Nemzet, a' szép Nemét nem Ásiai rabbilintsre fűzván, minden tekintetben szolgaságra szoktatta, hanem, ámbár nem a' Franczia Udvarisággal, és Olasz imádással, még is más hős Nemzetek példájára, valódi társaságbéli tagjának nézte, és ebből, 's boldogító alkotmányából származó igazakkal fel ruházta, úgy annyira, hogy nálunk talán panaszt nem tehet egy Asszony is, hogy tsak férfiak voltak azok, kik a' Törvényt hozták.

Ha e' részben hibát keresni lehet, azt a' Világ polgárja tsak abban leli-fel, hogy Törvényeink többnyire tsak a' Nemes Asszonyról gondoskodtak, a' Nemtelet majd nem egészen el-felejtették; – de ennek mentségére (mellyet magamra vállalni nem mernék,) tsak az az egy környűlmény szolgál, hogy a' szüntelen háborúba kevert, és alkotmányának meg-tartásáért viaskodó Nemzetnek eddig kevés ideje maradt Törvényeinek híjánosságait figyelmetessen kipótolni.

A' Nemes Asszonyok közül első a' K i r á l y n é . Ez vagy Országló Királyné, vagy Királynak Hitvese, vagy annak Özvegye. Az Országló Királyné a' Királynak nevével és minden jussaival él a' *pragmatica sanctio* szerént hozott Törvény mellett, és Maria Theresiának Országlása megmutatá, hogy helyes volt a' Nemzet' bizodalma, és hogy a' gyenge Asszonyi kéz is velőssen viheti egy szabad Ország kórmányát; legalább egy Magyar sem irígylotte Angliának az ő Ersébetjét, Russiának Katalinját. –

A' Királyné meg is szokott koronáztatni. Ezen díszes hivatal peres volt az Esztergomi Érsek, és Veszprémi Püspök között, és az utóbbi időkben a' Fejedelem intézete szerént, az Esztergomi Érsek teszi fel a' Királynénak jobb vállára a' Szent Koronát, a' Veszprémi Püspök pedig egy ékes Házi Koronát a' fejére.

Maximiliánnak Királyi Hitvесе Maria az első, a' ki a' Nemzettől betsületbeli ajándékot nyert, az 1559. esztendei Ország Gyűlésén, utánna a' Fejedelmét imádó Nemzet, mindenkor a' Koronázás alkalmával hódolása mellett, ajándékot is ajánlott Királynéjának, melynek mennyisége a' Nemzettől függ, hogy Fejedelem Asszonya eránt való buzgó tisztelete a' törvény szoros korlátja közé ne szorítassék, hanem tsupán a' szívtől vezéreltetvén, szabadon ki fejlődhessék.

Azonfelül, hogy a' Királyné a' Királynak Czimereibe, és személyes méltóságába, sérthetetlenlenségébe részesül, voltak annak előtte a' Királynénak bizonyos Jóságai is; nyerték azokat a' Királynék vagy a' koronázás, vagy a' Házassági kötés, és Királyi ajándék mellett; az előbbieneket el-idegeníteni szabad nem volt, az utóbbit a' Király e n g e d e l m e mellett el-ajándékozhatták; ilyen példát többet elő adott Pray tudós munkájában, hol egyszersmind a' Királynék petsétjeinek több példányait is láthatni. Voltak a' Királynéknak különös Fő Tisztjeik is, úgymint Fő Cancelláriussa, Tárnokja, Pohárnokja, Lovásznokja 's a' t. mindnyáján ezek valóságos Magyar Zászlós Urak voltak, és született Magyarokból választattak; volt különös Perek Igazgatója is, most tsak a' Veszprémi Püspök él még a' Királyné Cancelláriussa nevével, a' többi Hivatalokat az idő el-emésztette.

Az Országlásba most-is annyi bé-folyást engednek a' Törvények a' Királynénak, a' mennyit az esze, szíve, 's tulajdonságai szerezhetnek, azért a' törvényekbe, hol a' Királynénak ajánlott ajándékról szó vagyon, közben vetéséért és pártfogásáért esedezik a' Haza, jól tudván azt, hogy a' Királynak senki szívessébb tanácsot nem adhat, mint az, a' ki szívében uralkodik.

Noha nem példa nélkül való, hogy a' Királynék Tanúk előtt szültek, de Törvény nem kötelezi arra a' Királynét, sőt mivel ezen szokás a' Nemnek szemérmével, a' Népek Királynéja eránt való tiszteletével, és határtalan bizodalomával meg nem egyezett, 2-ik Andrásnak, Albertnek, és 2-dik Ulászlónak Feleségein kívül más példát nem is mutathatunk, és újjabb időkben a' Nemzet gondolkodásával ellenkező szokás egészen el-tűnt.

A' Királynak Özvegyéről és Leányairól rendelés nints törvényeinkben, nem találták Eleink illendőnek, hogy a' Királynak, ki Feje a' Hazának, e' részben törvényt szabjanak.

A' Magyar N e m e s A s s z o n y hajadonságában, Házasságban, Özvegségében külön Jussokkal ditsekszik Hazánkban.

A' Szűz vagy Szüleinek oltalma alatt, vagy Árvaságban él. Szüleinek éltében azoknak Atyai hatalmok alatt vagyon, melly azonban törvényes korlátok közé szoríttatik, és a' Leányra nézve Házasság vagy Osztály által végződik; addig a' reá néző ingó, ingatlan jószágról nem rendelhet a' Szűz, sőt a' törvényes idő korig az az 12. esztendeig még saját keresményéről sem. Az Atyai hatalom személyének urává nem teszi a' Magyar Apát, az a' Haza' oltalma alatt vagyon; az Atya nem tilthatja Leányának a' Házasságot, Klastromra azt nem ítélheti, ősi Jóságából, ha az mind két ágot illető, ki nem zárhatja: de a' Leány Attyának éltében Osztályt nem kérhet, mert más Nemzetségben által költöztvén Ura köteles tartásával. A' Szűz már 16. esztendővel éri el a' tellyes kort, mellyre a' törvény a' fiúban 24. esztendőt kíván; vallyon arra nézett e' a' Törvényhozó: hogy a' Szűz észére nézve is hamarébb fejlődik ki, mint a' férfi Nem? vagy pedig arra, hogy a' gyenge rózsa korábban török ki bimbójából, a' terepély tölgynél szebb, de rövidebb életre? –

Szüleinek halála után a' Leány másnak oltalma alá esik, melly alatt személyére nézve 12-ik, ingatlan Jóságaira nézve 16. esztendeig marad; 12-ik esztendőben valhat Ügyész, 14-ik esztendőben adósságról, zálogról, aranyról, ezüstről, és más ingó Jóságokról, 16-ik esztendejében az ingatlan Jóságáról is valhat, rendelhet. A' törvényünk ugyan a' Leányt, még férjhez nem menne, mindenkor másnak Gondviselése alá itéli, de a' szokás 24. esztendőn túl fel szabadítja

őtet közönségessen az alól, nem is más az oka a régi törvény keménységének, mint az, hogy a Szülétől megfosztott, a Világ bajos állapotjába nem avatott gyenge Nem, tovább is az erősebb, s a természet által oltalmára rendelt Nemnek pártfogása alatt maradjon, és így a nagy Világban reá, s vagyonyára mindenütt ólálkodó veszedelmeket egy hiv Gondviselő karján könnyebben el-kerülhesse.

Mivel a Jóság Eleink által vérrel, hadiszolgálatlalt szereztetett, és majd nem öt századok alatt belső, külső ellenségek ellen tsak vassal oltalmaztathatott, a Jóság többnyire tsak fiú ágot illetett; a mit akkor az alkotmány, és avval járó Haza védelme, azt újabb időbe az alkotmány, és Haza szükségai az adományokra nézve meg kívánták; az illyen tsupán fiú ágra szerzett Jóságokból, egy negyed rész adatik a Leányoknak, ha Klastromba nem mennek. Az első Szerzőhöz közelébb lévő Leány ki zárja az utóbbit; ki adatik a negyed tsak egyszer; az első Szerzőnek holta után; és kérhetik azt a Leányok több századok után is, még a Fiscustól is; nem tartoznak a Leányok belőle az Atyai adósságot fizetni. A Szűznek természetben ki hasíttatik a Jóság, de azt férjhez menetelég tsak zálogképpen bírja; egyébbéránt ki fizettetnek a Leányok közönséges betsű szerént való árából a Jóságnak kész pénzül, vagy méneses Lovakban; ha pedig a Leány Attyának vagy fiú testvéreinek engedelmével nemtelennel házasságba lép, akkor a negyedbe ki adott Jóságot úgy mint örökjét meg tarthatja. Ez az egyetlen eset az, mellyben a Magyar Leány házasságára meg kívántatik az Atyafiaknak engedelme.

A Leányt régenten a párta különböztette a kontyos Asszonyoktól, onnan hivatattak hajadon Leányoknak, és onnan eredett a hajadoni jus, melly abból áll, hogy a hajadon Leánynak az Atyai, örökös, és tsupán fiú ágot illető Jóságból, ki jár az Atyai házban való lakás, sorsához illendő tartás, és kiházásítás: Ezzel még a Királyi Fiscus is tartozik a Leányoknak.

Ha a Leány olyan szerzetbe lép, ki Jóság bírására alkalmas, akkor a törvény mást nem rendel nékie, hanem egy tized részét annak, a mi az ősi Jóságból örökségképen reá néz, de ez sem lehet soha több öt ezer forintnál. Minek is volna annak Világi Jóság, a ki a Világból ki lépén, annak minden kívánságait el temeti? –

Az olyan Jóságot, melly tsupán fiú ágot illet, a fiú maradék nélkül szűkölködő Atya fel kérheti egyik Leányára, ki a Felség által fiúsítatik, és tőle származott fiú gyermekek, vagy ha a Fiúsítás mind két ágra ki terjed, a Leányai is tovább bírják a Jóságot.

A házas Nemes Asszony személyére, vagyonyára nézve ugyan azon jussokkal, és szabadsággal él, mellyel a Nemes Férfi; tsak hogy a Férj, a nemtelent is házassága által meg nemesíti, nem viszont a Nemes Asszony a nemtelen Férjét. Azomban ezen utóbbi házasságból származott Gyermekek is, noha nem nemesek, bírhatják az Annyok ingatlan Jóságait, azt örökösödés útján perrel is kereshetik, de ha egyszer örökössen el adták, ebbéli el-adást sem ők, sem maradéki, ha szinte később meg is nemesednének, többé meg nem ronthatják. Ellenben a nemtelen Asszonynak nemes Férjétől született Gyermekei az Attyok nemesi Szabadságában tökéletessen részesülnek.

Valamint az Asszony férjének adósságait, úgy ez Hitvessének adósságait magáéból fizetni nem köteles; e részben ugyan nem olly hizelkedő a Magyar törvény az Asszonyra nézve, mint az Angol törvény, hol a Férj az Asszonynak minden adósságáért felelni tartozik, de ellenben nálunk Asszony nyakára tsak ékességet raknak, de kötelet reá tenni, s vásárra kergetni még a nemtelent, még a bűnöst sem szabad.

Ha a férjnek saját keresménye vagyon, abból a Feleségének bővebb házassági jutalmat (dost) köthet, ellenben az ősi Jóságból is kell ki fizetni a törvényes jutalmát, melly a Zászlós Uraknál 400. a Mágnásnál és 50. házhelynél többet bíró Nemesnél 200. a többinél 100. forintra határoztatik. Ez értetődik az első férjére nézve, a második férjétől fél, a harmadiktól

tsak egy negyede a' most mondott jutalomnak jár az Asszonynak; így az első szerelmét még a' törvény is betessebbnek találta a' későbbinél. – A' törvényes jutalom a' Férjnek minden adósságai előtt kifizettetik, és ha a' férj a' Jóságát házassága alatt el zálogolta, a' dost még a' zálogos birtokos is, sőt a' Királyi Fiscus is tartozik kifizetni.

El veszi azt az Asszony ha hitszegésbe marasztaltatik, ha másodszor férjhez menvén jutalmát felvenni, és az Ura jóságát kibocsájtani, az Urának írásait ki adni nem akarja, vagy azokat másoknak kiket nem illetnek, ki adja; ha Ura jóságait dossán felül el-idegeníti.

Úgy látszik első tekintettel, hogy a' törvény igen csekélyre szabta a' házassági jutalmat, de vissza kell tekinteni a' ki-szabás idejére; hol egy tornyos templom 60. egy Nemes Curialis Házhely 12. egy egész szabad erdő 40. két üsző, négy juh, négy négy magyar forintra betsültetett. Ha a' mostani időkben kevesebbet téssen a' jutalom sommája, bőven ki pótolja azt a' régi időkhez képest hasonlatosságon felül nőtt Jóság ára, mely az Özvegynek Özvegyi jussába marad.

A' mit a' Vőlegény, vagy annak és a' Menyasszonynak Szüléi, s Attyafiai a' házasság alkalmával ajándékoznak, az jegy-ruhának nevezetik, és tulajdona az Asszonynak, ha szinte esküvés előtt is meg találna halni, akár vagynak Gyermekei, akár nintsenek, szabadon rendelhet felőlle.

Mivel a' törvény elő látta: hogy a' Férj Hitveséhez való nagyobb szerelme miatt, az Asszony pedig Férjétől való félelme miatt sok olyan viszonyos el-adásokba, vagy jóságaiknak zálogosításába keveredhetne, melyek idővel a' Gyermekeknek ártalmára lennének; a' Férjnek meg tiltotta az ősi Jóságnak elzálogosítását, meg-engedte a' szerzeménynek örökös eladását. Figyelmet érdemel az, hogy a' törvény e' részben a' Férfiba a' nagy szerelmet, az Asszonyban tsak a' félelmet veszi fel a' tiltott adásoknak okául; tehát tsak a' férjet kábíthatja meg a' szerelem? –

Azon szomorú esetben, ha az Asszony házasságtörésben tapasztaltatik, jussa van Urának, ő ellene halálos vádat tenni, s akkor az elválasztott Asszony a' dossát is el-veszi, de nem a' jegy-ruháját; olly szánakodó azonban e' részben is a' törvény, hogyha a' házasságtörés után a' Férje meg engedvén hibáját, véle él, dossát is vissza nyeri, és többé az Urának jussa nints a' Vádra, ha szinte ismét vissza esne is előbbeni hibájába. Egyetlen példája a' gyenge Nemnek leg nagyobb hibája eránt való engedelmes törvénynek!

Ha Atyafiságnak vagy Sógorságnak tiltott ágazatjában köttetik a' Házasság, mely az Egyázi törvény szerént sikertelen, azt azomban az egybenkelő pár nem tudta, akkor az elválasztott Asszony, dossát, és jegy-ruháját ki veszi, Gyermekei pedig, kiket ezen házasságban nemzett, mind a' két Szülének tellyes jussaiba lépnek. Ezen rendelkezésnek jó voltában tsak azon Atyafi házassok nem részesülnek, kiknek egyben keléseket az Atyafiak nyilván ellenzették, vagy kiknek vérségek nyilván tudva való.

Az Özvegyet még él, és Ura nevét viseli, az Ura örök Jóságából, mely reá tulajdonképen nem néz, illendő lakás és tartás illeti, ha mindjárt félelemből róla le mondott volna, vagy ha szinte férjét el hagyta volna is, és a' féle el-hagyás annak helyén meg nem vizsgálta; de nem akkor, ha Házassági kötés mellett róla le mondott; ki jár ezen jus az Özvegynek olly Jóságból is, melyet Férje mint első szülött birt, ha az első szerző nyilván ki nem zárta belőle az Özvegyeket. – Ha a' Jóság igen nagy, a' törvény szerént az örökösnek volna jussa az Özvegyi tartást törvény által meg kurtítani, de eddig a' Haza tsak két nevezetesebb példát látott újabb időben S – – és B – – – Nemzetségeken, hol az oldalas örökös ezen jussal élni akart, de iparkodása sikertelen volt, mivel a' Bíró mértékül vévén a' fellyebb érdeklett tsekély betsút, mely szerént egy Házhely 12. magyar forintban vétetik, a' nevezetesb Jóságot nem találta felesleg valónak az Özvegy dossához képest. –

Férjének keresett zálog Jóságában, és ki-vévén egyedül a' fegyvereket, és ötven darabon felül való ménest, a' többi ingó Javaiban is örökösödik az Özvegy, ha Gyermekek vagynak, ezekkel, ha nintsenek, maga, a' Szüléknek, és Atyafiaknak ki rekesztésével; továbbá az Urának nevezetesebb ruháit, házassági gyűrűjét, Hintós Lovait, Hintáját egészen, a' méneses Lovaknak, ha ötvenen alól vannak, egy gyermek részét tulajdonává teszi.

A' köz keresményre nézve, a' Nemes Asszony Férjének élteben, ennek helyben hagyása nélkül, tsak akkor rendelhet, ha a' Férje Házassági kötés által, nékie arra just adott, mert a' törvény az Asszonyt Ház ékének, a' Férjet pedig fáradó fő keresőnek tekintvén, ennek meg engedte, hogy az egész keresményről rendelhessen. Ha a' Férj nem rendelt a' Közkeresményről, fele az Özvegyet illeti, ha az adomány, vagy Szerzőlevélbe be van iktatva a' Feleség' neve, és akkor az Özvegynek rendelése a' feléről még a' Gyermekekre nézve is meg áll; de nem az egészre nézve. A' nemtelen Asszony azomban a' Közkeresmény feléről szabadon rendelhet, a' Férje meg nem gátolhatja intézetét, ki nem zárhatja Feleségét a' szerzeménynek feléből, akár legyen neve be iktatva a' Szerzőlevélbe, akár nem.

A' maga Hozományát birja az Asszony tulajdonképen Férjének élteben is, nem is vesztí el azt akár házasságtörése, akár vérfertőztetése által, annál kevésbé Urának magva szakadása, vagy pártütése által; rendelés nélkül lett halála után a' Gyermekeire száll, hol ezek nintsenek, a' nem ősi pénz, és más ingó javak az Urára, az ősiek vagy Osztály mellett által vett javak pedig Attyafiakra szállanak. Míg a' Hozományára nézve ki nem elégítették az Özvegy le-tartóztatását, 's használhatja Férjének Jóságait, követheti azt a' Férjnek örök Jóságából is, és elsősege van eránta Férjének minden Hitelezői előtt; de tartozik meg mutatni annak valóságát, mennyiségét, hogy Férje kezéhez jött, és Férje javára fordítatt; melly utólsótól a' Polgár Asszonyok mentek. Nem elég ezeknek bizonyítására tsupán a' Férjnek el-esmérő Levele, mert a' törvény azt hiszi, hogy a' Férj hitveséhez való hajlandóságából, annyi Hozományt színezne, hogy az örökséget is meg terhelné; ezen feles gondosságot az Asszony tsak azért is könnyen meg engedheti a' Törvénynek, hogy az már magába foglalja a' szép Nemnek a' Férfi szívében való hatalmának el-esmerését. –

Férje után maradott Gyermekeknek Gyám-Annya az Özvegy, természet és törvény szerint, 's ennél fogva Férjének Jóságait is ő kormányozza a' nélkül, hogy a' jövedelemről Gyermekeinek számoljon; meg marad a' Gyámságban még akkor is, ha másodszor Férjhez megyen, tsak hogy akkor már a' jövedelemről számolnia kell, de ezen teher miatt ki jár nékie az Árvák jóságából való tiszta jövedelemnek egy hatoda jutalomul.

Montesquieu állítása, hogy az Asszony a' Despotiákban rab, és a' Fényüzés egyik eszköze, a' Monarchiákban pedig szabad, Hazánkban is meg-valósodik. Szabad Országnak szüleménye, egy vitéz, erős Nemzetnek Tagja, részesül a' Magyar Asszony az Urának szabadságába, díszébe, betsületébe, Jóságaiba, polgári, alkotmányi Jussaiba; – nem rabja Férjének, hanem igaz Felesége; – nem le-alatsonyított eszköze a' Házi kötésnek, hanem valóságos egyenes társ; – akár pártában haggya, akár páros frigybe viszi, akár párjától meg fosztva gyászba taszítja ötet a' szerentse, törvény oltalmát, segítségét bőven ki-nyeri, jótéteményeit tetézve érezi; – így minden tekintetben visszont meg érdemli a' Haza, hogy azt szeresse, nyelvét, ügyét, Nemzetének csinosodását, természetből nemére halmozva mért kecsseinek, tehetségeinek minden erejével fel-serkentse, elő-terjessze.

S. *

ORSZÁGUNK' CZÍMERE.

Három magas halmon lebegve békén,
Messzire hint sugárt egy korona.
Nyolczszáz évtől diszlik királyiszekén,
'S a' hír reá szebb szebb virányt fona;
Több társinak, földünk minden vidékén
Nem hátrált eddig még tulajdona:
Mert míg harcz dúlt az ég' más sarka mellett,
Reá új új dicsőségfény lövellett.

Im' a' vihar fellázzadott szárnyára,
Előrohan pusztító zajszele;
Villám lobog, 's ledől sok büszke' vára,
Halállal ijeszt a' köd éjjele;
Hijába! kár nem száll tetőnk' ormára,
Süllyed, ki harczra döllyben felkele:
E' dicstetőket bár melly vész rettentse,
Nem tűn el onnan a' nyugalom, szerencse.

Mert szent jel véd ott minden boldogságot,
'S a' legdicsőbb, mellyet föld nyerhete.
Fel, fel folyók! kérdjétek e' világot:
Hűbb népeket, mint mink, nevezhet e?
Tud e Főknél nemesbb Hatalmasságot?
'S van e Keresztnek illy tündöklete?
Halom, kereszt, korona sugárzással
Ezernyi évig díszlendők egymással.

Gróf Mailáth János.

DOBOZY MIHÁLY, ÉS HITVESE. (Rege a' magyar Előidőből.)

1.

Gyermek Királyt, 's Hadvezért, ki
Erejénél többet mer,
Ád az Isten haragjában
A' Nemzetnek, kit megver;
I g y v o l t a k k o r, hogy Mohácsnál
Lajos Király elveszett,
És a' Magyar a' Töröknek
Más fél százig rabja lett.
Rettenetes emlékezet!
Te Várnával foghatsz kezet!
Csak hogy akkor még örök
Nem lett nálunk a' Török.

2.

Mohács! Mohács! te Hazámnak
Legsíralmasb vérhelye!
Nemzetem' nagy Temetője!
Gyomrod mennyit elnye! –
Szabadságát, boldogságát,
És nemzeti életét,
Sőt nevét is a' Magyarnak,
Melly kicsiny lett és setét! –
Ott tiporta a' sorskerék
Porba a' nagy, dicső 's derék
Nemzet Testét és Fejét,
Hatalmát és erejét! –

3.

Tizszer annyi volt a' Török,
Mint a' Magyar; 's diadalt
Csak úgy nyert, hogy megújítván
Többszer is a' viadalt,
A' Magyarnak vitézsége
Végtére kifáradott,
'S vagy meghalt, vagy Lajos' este
Után széllyel szakadott.

Hajh! és Buda, 's Mátyás' vára
A' Győzőnek kapút tára!
'S a' királyi Székben ott
Törvényt Török kény szabott.

4.

A'Töröknek telhetetlen
Szomja magyar vért szívni,
'S Hunniának minden kincsét
A' Félholdnak megvívni,
Csapatonként eregette
Budáról ki Bajnokit,
A' Nemzetet öldökölni,
'S felprédálni birtokit.
A' Magyarok Csoportokban,
Falúkbán és Városokban
Itt, ott öszvegyűlének,
Hogy bátrabbak lennének.

5.

Egy illy csoport Maróthon volt:
Félelmek és remények
Közt ott vártak ők szerencsét –
Zápolyától szegények! –
Ezek közt volt Dobozy Úr,
És csudaszép Hitvese;
Viszsa menni jószágára
Időt és hírt itt lese.
Mohácsnál jól vitézkedett;
De élte megmenekedett;
Hajh! de veszett volna bár!
Mert ő rá itt több rossz vár.

6.

Alig nyugszik meg a'Török
Buda körül, egy csapat
Vér és zsákmány után járván,
Véletlen Maróthra hat;
'S megsejtvén az ott lappangó
Magyarokat, 's kincseket
Gyaníttván ott, sovár tüzzel
Bekerítti ezeket;

És Maróthot ostromolván,
'S a' makacsot káromolván,
Életével bízattya,
A' ki magát megadgya.

7.

De a' Magyar Őseinek
Követvén itt is nyomát,
Két egész nap veri vissza
A' Pogánynak ostromát.
A' megszorúlt Magyarok közt
Vezér Dobozy vala;
A' Vitézség és Szezelem
Csudákat tesz általa.
Férjeiknek segédgyeik
Az ő lelkes Hitveseik,
Azon bús elszánással,
Hogy ott vesznek egymással.

8.

A' vitéz kis magyar csoport
Így törvén a' viadalt,
Valóban megérdemelte
Megvívni a' diadalt;
De a' magyar Nemzetestet
Verő sorsnak csapása
Minden tagnak egygyenként is
Halálos elzúzása.
A' Sors ellen nincs oltalom,
Sem előtte nincs irgalom;
Dörgő mérges forgása
Jónak Rossznak romlása.

9.

Szolimánnak füleibe
E' harcz hamar eljutott;
'S harmad napra két annyi lett
Az ostromló Török ott.
'S mintha Mohács' híre veszne,
Ha ők itt nem győznének,
Habzó, dühös indulattal
Végső harczot kezdenék. –

Ellentállni e' viharnek
Lehetlen már a' Magyarnek;
'S a' ki merre rést talált,
Ott kerüli a' halált.

10.

Dobozy is felveti hát
Magát paripájára,
'S Feleségét háta megé
Veszi lova' farára:
„Hazámnak itt halálommal
Semmi hasznot nem teszek;
'S mint sem – Török' fertője légy – –
Inkább veled elveszek.
Öleld által derekamat,
Olly szorosan, hogy magamat
Akármiként mozgassam,
Veled egynek tarthassam.”

11.

Imígy szóll Ő bús, haragos,
És keserves hangzattal.
A' Hölgy némán úgy cselekszik, –
Remeg, 's halvány mint a' fal.
Dobozy most sarkantyút ád
Terheltt paripájának; –
Hol van, a' ki jó szerencsét
Nem kívánna úttyának? –
Vágtat a' ló; 's a' mint szalad,
A' fa 's bokor hamar halad, –
Vágtat elég tüzesen;
De hajh! mégis terhesen.

12.

Ott vannak, kik nem nézhetik,
Hogy fejét és életét
Egy Magyar is elvihesse;
'S menekedő menetét
A' futónak elvágthatni
Sok száz Török lóra kap; –
Egy Magyarra itt – ott immár
Húsz, harmintz is reá csap.

Mihály után legtöbb ered;
Őt levágni száz kar mered; –
Jaj! ha győzik futással, –
Ő két kínos halált hal!

13.

Mint mikor a' nemes Szarvas,
Kinek máskor porába
Sem jutott a' kutya sereg,
Melly kergeti nyomába',
Most, mivel már élő borjat
Hordoz dagadtt hasában,
Terhe igen késlelteti
Iparkodó futtában;
'S akármiként törekedik,
Alig, ha megmenekedik; –
Félek, félek, nemes Pár!
Nem meszsze lessz a' határ! –

14.

Dobozynak lova vágat,
Fejér rongyként szakadoz
Róla a' hab; orra' lyukja
Arasznaira nyiladoz.
Terhe alatt mély nyomot vág
A' földszínén vas lába;
Nagy hortyokkal fűjtat és nyög, –
Szakadoz már párába;
'S távolról, hajh! már hallható,
'S közelíteni gyanítható
A'Töröknek robajja,
Vért szomjúzó zshivajja!

15.

A' szép Hölgynek hosszú haja
Tekercséből bomolva,
'S egész szőke pompájában
Szélt és hosszát omolva,
Egy patyolat palást gyanánt
Leng 's úszik a' szellőben;
A' ló – mintha csüggedezne
Ez által is erőben.

Mihály lovát sarkantyúzza,
'S homlokát mord ránczba húzza,
Sejti, hogy két embersúly
Egy lóterhet fellyűlmúl.

16.

„Megálly Mihály! (mond a' bús Hölgy)
Legitt elér a' Pogány;
Kettőnk alatt kidül a' ló, –
Nézd, már véres habot hány.
Tartsd meg magad' a' Hazának,
Hagygy itt veszni engemet!
De, hogy – tiéd maradhassak –
Üsd te által szívemet! –
Magad könnyen elébb állhatsz,
És Hazádnak még szolgálhatsz.
Öld meg feleségedet!
Üsd szívembe késedet!”

17.

Némán vissza néz Dobozy;
Vérzik a' szív keblében:
„Mennyünk! mennyünk, a' míg lehet!
(Igy felel bús mérgében)
Ölly meg³ még szorosabban! –
Nem hagylak én tégedet;
Egygyütt éltünk, – egygyütt hallyunk! –
Megmentem én testedet.”
Itt fogát elcsikorította,
'S lovát újra megszorította;
De ez – már csak lépve jár,
Mert párája rövid már.

18.

Megáll tehát Dobozy Úr,
'S leszáll fáradtt lováról;
'S Hitvesét is leöleli
A' keserves párnáról;
Áltöelve tartya őtet, –
Szorongattya magához, –

³ Öllymeg

Néma 's hosszú csókok között
Szívja ajkát ajkához.
A' szép Aszszony csüggedve áll, –
Egy haldokló Liliomszál.
A' ló közel hozzájok,
Bús szemeket vet rájuk. –

19.

Közelíttnek a' Törökök,
Vérszomjokban zajogva,
'S magyar-véres markaikban
Dárda és kard villogva.
„Egek! hát csak nincs irgalom!”
Mond Dobozy könnyezve.
Megöleli Feleségét, –
'S mély borzadást érezve
Megcsókolja utólszor őt', –
'S csókja alatt a' remegőt
Szívbe döfi vasával, –
És megfojtya csókjával.

20.

„Boldogtalan föld' szülöttje!
Kín magadnak 's férjednek!
Betöltöttem kívánságát
Nemes, szép, szűz lelkednek.
Várj! – csak néhány pillantatig,
'S legitt nálad leszek én.”
Ezt zokogja, mentéjével
A' Halottat befedvén.
'S most iszonyú keservében,
Vért és boszszút lehelltében
Alig várja, ölhessen,
'S Kedvesénél lehessen.

21.

'S mint mikor a' him Oroszlány
Nemző gerjedelmében
Megfosztatván mord Nőjétől,
Dúl, fül, 's ordított mérgében;
A' fát rágja, tépi, 's töri
Mérget habzó fogával,

'S körmével a' földet vájja,
És csapkodgya farkával; –
'S ropog, harsog a' rengeteg,
A' mint dülly a' szörnyeteg; –
'S csapjon rá bár tíz Tigris,
Dühe megküzd tízzel is;

22.

Úgy Dobozy: a' fájdalom
Mordonkodván keblében,
'S a' lobogó harag 's méreg
Égetvén Őt' elmében, –
Csak Hazáját sajnálván még
Igaz magyar szívében, –
De életét elátkozván
Boldogsága' vesztében,
Ádáz, boszszús jobb markával
Kardot forgat, és ballyával
Súlyos, görcsös bozogányt, –
Így várja be a' Pogányt.

23.

Ott teremnek a' Törökök,
'S neki – az egy Magyarnak;
De a' Bajnok visszacsapja
Első hevét a' Tarnak;
'S viaskodván, vagdalkozván
Karja soknak sebet vág,
'S négy Törököt vág előbb le,
Mint sem győz a' sokaság.
Végre hátul egy dárdának
Hegye úgy fut a' nyakának,
Hogy vérere megfakad,
'S lélekzete megszakad.

24.

A' lankadó Bajnok lerogy,
Nem birván már karjával,
'S Kedvesének testét fedi
Halálban is magával.
A' Vitéznek öröm azért
Végső cseppje éltének,
Hogy így vegyűl vére 's teste
Szerettével szívének.

Agyon szúrva lova is ott, –
Mivel egy Tart agyon rugott,
A' ki kezét rá tette, –
Dobozynak mellette.

25.

Ezer ilyen történetek
Dúlták Árpád' nemzetét,
Valamikor Tagjainak
Viszszás felekezetét
Meghasonlott szív és lélek
Jobbra, balra szaggatta; –
Eljött ama kontyos szomszéd,
És azt nyakon ragadta –
A' Fő és Test fogjon kezét!
Egy értelem, egy érzet
Lelkesítsen tégedet,
'S ne féltsd, Magyar, éltedet.

Kisfaludy Sándor.

ECHO.

Hallgatsz,⁴'s csak sóhajtasid lengenek,
Csak néma köny csepeg bús arczaidra,
Esengve fordúlsz ember társaidra,
Hogy együtt-érzéssel könnyítsenek:

Nem ők, nem ők! az érzéketlenek!
Hideg pillantást vetve kinaidra,
Miért vonula köd szép napjaidra?
Mi bánt? mit vesztél? ők nem kérdenek.

El! A' Bús társat nálok nem talál!
El, én hozzám. Szív szívhez szólhat itten.
Jer, öntsd ki bánatod' nekem meghittén.

'S ha hívedtől megfosztott a' halál,
Jajgasd nevét, nevével költs-fel engem,
'S enyhülni fogsz, ha kínod' vissza-zengem.

Szemere.

⁴ „Hallgatsz

A' TANÍTVÁNY.

Ké kellő violák' illatozási közt
Szüle egy gyenge leány engemet ott, hol a'
Szirt forrása magasról
Tajtékozva szökell-alá;

'S lány keblébe fogott, 's kisdede' homlokát
Elhintette tüzes csókjaival, 's Te, mond',
Serdülj, 's a' miket itt látsz,
Zengd majd lantom' idegein.

Igy szállván elhagya. Hirtelen egy galamb
Lebbent nyögve felém, 's elfedeze a' liget'
Ifjú lombjai közzé,
'S mézzel tömte-meg ajkamat.

Nőttem, 's a' mint* az ér' szélein, ott hol az'
Aggott tölgyek alatt, görbe futást veszen,
A' mit szirtpatakomnak
Vad zajgásiban hallanom

Engedtek kegyesen szent Jelenéseim,
Már – már zengi dalom; honnomat egykor és
Lelkes nagy fíjait: most
Még csak gyenge szerelmeket,

És a' lyányka' szemét, a' ki remegve fut
Lobbant lángom elől kertje' homályiba,
'S ott, a' csintalan, önkénytt
Hull keblembé, de fut megint.

Kazinczy.

A' SORSON NYERHETŐ DIADALOM.

A' sorsal küzd, harczol egész életében az ember,
'S megnyugvással győz rajta, ha türni tanult.

Primóczi Szent-Miklós Aloyz.

* 's mint

A' MEG-EMLÉKEZÉS' BOLDOGSÁGA.

Ha élted' ösvényeire
Csak virágot hint az Ég,
'S ha a' Boldog, kit magadnak
Választasz, csak érted ég;

Ha a' nap egymást felváltva
Szép örömid' neveli,
'S szíved' minden kíváнатit
A' szerencse öleli:

Akkor tiszta boldogságom'
Csak azzal tetézheted,
Ha tudom, hogy erántam is
Él még emlékezeted.

Szathmáry.

NELZOR és AMÍDA

(Keleti Dráma.)

Személyek.

Király.

Amída.

Harun.

Nelzor.

Kaled, a' Királynak biztosa.
Több néma Személyek. Szolgák.

(Kies völgy. Pálmák közül a' kelő Nap sugárzik által. Jobb oldalon egy hajlék, melly előtt virágos kert látszik, balra kis forrás csörgedez. Harun mély gondolatba merülve a' fák közt bolyong, Amída a' kertben andalog, és a' Napot üdvözli.)

A M Í D A . **F**elséges Nap! borulva üdvözlem szent lángodat, melly a' földre száll hirdetni az Ég' örök hatalmát, tellyes-malasztú áldását. Mi szép a' világ! éltető fény terjed a' mezőre, 's a' fel-éb-redt természet kies virányokon mosolyg feléje; a' pálmalevél köszöntve elterül, és tiszta zöldjén arany sugárok reszketnek. Ragyogj alá dicső! 's intézd lépteit a' jámbor útasnak, kit szerelme váró hivének karjaiba készítet. (Virágait szemléli.) Ékes virágok, ti vagytok első szorgalmam! csendes érzetem véletek rokonít, hozzátok vonúl az álmodó lélek. A' harmat' gyöngyei csillognak nyíló kelyheteken, hasonlók azon cseppekhez, mellyek szememből hullnak éjelembé, midőn a' kedves alakja feltün, 's a' távol' ködéből komolyan tekint reám. (A' forráshoz megy, és medenczébe vizet hoz.) Gyöngé bimbók, feseljetelek tellyes életre; a' forrás hűsítő nedve őrizzen a' déli melegtől. (Virágokat öntözget, azután egy rózsabokor előtt megáll.) Szelíd rózsá! szépség, és szerelem eggyesül benned; bíbor

ajkidból a' kedves lehellete ömlik, égő arczodon a' szerelem színe ragyog, 's a' nemes vadásznak képét bájoland elem, midőn barna szeméből forró érzete kilángolt. Jer ékesítsd koszorúmat, és hervadj-el a' szép ifjú dagadó keblén! (Egy rózsát leszakaszt) Ah csalfa virág! vérzik kezem –

H A R U N (lassúdan közelít hozzá.) Mit mivelsz Amída?

A M Í D A . Egy rózsát gondatlan szakaszték-le, 's meg-szurt; minek a' tövis a' viruló reményszín alatt?

H A R U N . A' természet' játéka, melly minden szépét, 's javát tövisek közé rejté, hogy csak az állandó szív, 's a' bátor küzdő szedje gyümölcsét Éltünket is példázza, mellyben nincs öröm fájdalom nélkül.

A M Í D A . Komor igazság – de csak a' zárt kebelt érdekli; Atyám! van állapot, mellyben a' fájdalom is édes; Amída sirt, 's azon könyek drágábbak minden örömnél, mellyek az ifjúság szűk ösvényén kelnek.

H A R U N . Ezen tapasztalás beteg szívet vádol; te szabadon lebegsz virágaid körül, nem ismered az élet gondjait; mi olvaszthat könyekre?

A M Í D A . Azon égi szellet, melly szívemre szálla, és néma sérelmét örömmé varázsolá – Atyám! én – én – (megszorulva) Te komoran tekintsz reám? mit vétett leányod? nem tudod –

H A R U N . Szerencsétlen! félek hogy már sokat is tudok.

A M Í D A . Ha őt látnád, ki csendemet eldulta, megbékélnél velem, 's vidulva ölelnéd szép elenségemet.

H A R U N . Megtörtént mitől féltem! Amída! te szeretsz?

A M Í D A . Téged és őt' – Ah ki álhat ellen a' hatalmasnak, ha megrázza tündöklő szárnyait, és lángra ébreszti a' szunnyadó érzést.

H A R U N . 'S én most tudom meg?

A M Í D A . Kevés időt számlál szerelmem, de elég erős egy életen keresztül álmodni felőle, távollétedben történt, külföldben biztosan lettél volna szerencsém kezdetének – tegnap estve, hogy a' városból haza jövé, oly gondolkodó valál, nem mertelek háborgatni; Rabnéd Zahíra egyedül tudja titkomat.

H A R U N . Váratlan lep-meg ezen vallás; Amída! nem vádolkak, de hirtelen szerelmed szomorít.

A M Í D A . Tekints szemébe, és választásomat méltányolni fogod. Téged véltelek a' pálmák homályiban megifjodva, mint az Amra-virág, midőn a' tavasznak lágy lehellete megéri. Képed vonási az óvé is, csak hogy ő ifjúsága tellyében kérkedik; Atyám! őt is tebednek szeretem.

H A R U N . Mikor történt ezen változás? Amída nyisd meg szívedet.

A M Í D A . Midőn fontos dolgok végett, a' mint mondád, elhagyl bennünket, most harmadik reggel itt mulatozék; egyszerre zörrenést hallok, és bájos énekszó zeng ki a' pálmák⁵ hűséből: nézek, egy ifju vadász ötlik szemembe, ki le-rakva fegyverét Anyám sirhalmán ült, a' busongó cziprus lombjai alatt. Ott édes álomba merülve olvadó hangokban szerelmet énekle; nedves szeme az Ég kékjén bolyonga, mintha egy kedves lény' ködalakját lesné a' magasban, és a' lengő szél játszott elhaló szavával. Szent félelem, 's öröm közt állék ott; a' megindult szív szorítá keblemet, nem ismertt érzetek ébredve borongtak, és egész valómat titkos hæv önté-el. Nem akarva hozzá közelíték – – Mi történt azután nem tudom; eltűnt a' világ, ő lett mindenem, szerelmem a' Nap, mellyet imádok. Így történt Atyám! ő hűséget ígért, én szívemet adám zálogul.

H A R U N . Nevezd őt.

A M Í D A . Nelzor neve –

H A R U N (megijedve.) Nelzor! a' városból jön – a' Király mellett él?

⁵ a' a' pálmák

A M Í D A . Onnan jött mondá, hol a' Czedrus virít, hol a' szirtek pataki suddognak, és az Antilope gyors inain szögdell. A' pásztori élet csendét magasztalá, 's a' magánynak felhőtlen örömit. Hasonló sorsot oszt velem, mert hajlékunk látása honnyára emlékezteté, hol a' csendes boldogság virágzik.

H A R U N . Hol élnek szülei? melly nemzetség tagja?

A M Í D A . Azt nem kérdezém; szép a' vízililiom, melly ékes kelyhét játszi hullámok özönébe mártja, óhajtvá szívom égi illatját, ámbár gyökerét a' mélyben nem látom.

H A R U N (félre.) Ha ő volna – félve gondolom; nem – ezen tájban neki vadászni nem szabad – ő nem lehet.

A M Í D A (hizelkedve.) Atyám! te mindenkor olly kegyes valál; most hidegen fordulsz el szívemtől, 's szerencsém nyíltának nem tudsz örülni.

H A R U N . Örülni nem tudok, mert szerelmed sötét alkonyát látom. Amída! a' végezet lelki erődet ezen érzéssel a' mértékre teszi, 's ha győzni fogsz, áldása jutalmaz. Lépteket hallok, valaki jön.

A M Í D A . Idegen ember –

K A L E D (sietve jön.) Hosszú életet Harun!

H A R U N . Mi hoz e' magányba városlakosa?

K A L E D . Királyom küld –

H A R U N . Dicsőség szálljon reá; mit kíván hiv szolgájától?

K A L E D . Reád bizott drága birtokát még ma személyesen által veszi tőled; várd itt, – nem sokára meg fog jelenni.

H A R U N . Olly hirtelen nem vártam –

K A L E D . Atyai érzése hallasztást nem szenved –

H A R U N . Jer a' hajlékba, ott közöld szándékát, és nyugasztald fáradt tagjaidat. (Harun és Kaled a' hajlékba mennek.)

A M Í D A . (egyedül.) Mit jelent ezen titkos szövetség? Atyám olly komor – 's a' Király jön, az a' hatalmas Ur, kinek annyi kincse, annyi szolgálai vagynak; ki azon városban parancsol, mellynek büszke pompáját messziről csudáltam. 'S valjon mit akar? hasztalan aggódás – jelenléte nem érdekel. Nelzor, Nelzor! téged sóhajtlak! hol maradsz kedves vadász? Ne késs ifjú! a' szerelem rózsákat hint nyugvó helyedre; kész már a' koszorú, mellyet Amída font hűsége jeléül, és neked nyújtja örökre magával, hogy boldog légy, 's boldog lehessen.

N E L Z O R (hirtelen jön.) Amída! szökve jövök hozzád hallani hogy szeretsz, 's ezen szép hiedellemmel ismét távozni. Gondolatim szünetlen nálad valának, tajtékzó lovam csak lelketlen testet hozza. A' te látásod deríti éltetemet, melly a' sokaság között csak egy szív után vágy.

A M Í D A . Te sem távozáll lelkemtől, képzetim nálad híven mulattak. Szavadat hallám a' csermely zugtában, képedet látám a' hajnal árjain lebegni, midőn fénysugára azon halmot aranyzá, hol éltém' csillagát először tekintém.

N E L Z O R . Édes a' szerelem szózatja, és az esdeklő' bátor reményei vigan repkednek szárnyaló hangjain. Ezen táj költé-fel szunnyadó szívemet, hol minden tárgy újra kifejlik a' képző erőnek, midőn a' multnak kódéből a' szép emlékezet kivál, 's éltém' zsenge korát felém lebegtetí. Amída! mit a' sejtés rejtékeny szövénéye belsembbe iktatott, mit zajos éjjelim' álmai ke-restek, benned vegyül; te szeretsz – üdvességet szül ez a' szép gondolat, 's az Ég malasztja száll lelkem szent bizodalma.

A M Í D A . Nem titkolom mit érzetím lángjai ölelnek; mit feléd repkedő lelkem nyilván vall, nem titkolom forró szerelmemet; tied vagyok, 's szeretve követlek hová sorsod vezet. Csak egy hijánya szerencsémnek –

NELZOR. És az? – szólj Amída! mit a' lehetőség' enged méltán várhatod hívedtől.

AMÍDA. Elválás Atyámtól – ki sötét jövődre mutat, 's szerelmünk gyors tenyészetét busongva rettegi.

NELZOR. Ő velünk jön – gyöngéd kezek fogják ápolni, kincsekkel tetézve bőség, 's tisztelet vár reá lakomban, 's fiúi hála ringassa ősz fejét.

AMÍDA. Te kincseket említasz! én szegény vagyok, szívem, 's virágaim minden értékem.

NELZOR. 'S mi a' port égi lángra lobbantja, szerelmed édeni jutalma; fellyebb nem szédelg a' szerény kíváнат.

HARUN (belől kiált.) Amída!

AMÍDA. Atyám szava, engemet kiált – egy idegen jövevény van nála, annak szolgálnom kell.

NELZOR. Idegen?

AMÍDA. A' Király követje, kitől eljövételét izente.

NELZOR. A' Király jövetelét.

AMÍDA. Úgy hirtel – de halgasd magad; jer velem, 's köszöntsd együtt Atyámat, hogy ő is tanuljon ismerni, 's szeretni.

NELZOR. (meg szorulva.) Nem – most nem – sietnem kell ezen tájból –

AMÍDA. Te habzol? szememet kerülöd? mi lelt kedvesem? hová indulsz?

NELZOR. A' Király elé megyek – akarom látni őt –

AMÍDA. Nelzor! a' Királyhoz –

NELZOR. Ne kérdezz Amída – nem sokára látlak, 's mint a' hold kibukkan sötét felhők közül, úgy vál-ki a' valóság a' titok homályiból, 's hív szerelmünk bérét nyújtja áldó karja, midőn rózsalánczát a' boldogok körül övedzi.

AMÍDA. Félek azon titoktól, mely fekete árnyékot vet a' nyílt szívnék tiszta tükrére, és komor rémzetekkel a' kételkedő elmét zavarja – Ah Nelzor! Egem borúl, felleg táboroz reményeim körül.

NELZOR. Légy nyugott! bízzál szívemben; olly erő él bennem, mely az élet' külső mivoltán győz, vagy váltig le-süllyed. Menj kedves Atyádhoz – ápolod a' jövevényt, úgy kívánja a' házi barátság.

AMÍDA. Ne késs Nelzor! gondold hogy szenvedek. (be a' hajlékba.)

NELZOR (egyedül.) Mit akar a' Király? mely környülmény vezeti őt ezen magányba, melyet nékem olly keményen tiltott? mit jelentett szokatlan viselete ezen napokban, mit biztosinak rejtékeny tekinteti? Ha ő Amídat – Hah! emésztő láng félre – Nem – itt más titok lappang; bár mi legyen, fel kell fedeznem. Amída bírása ezentúl fő célom, 's ahoz igaz vallásom segítsen. Első vétkemet Atyám megfogja bocsájtani, hogy tilalma ellen egy kincsbe akadtam, mely az ifjut elbájolá, 's szívét édes körébe rekeszté. Hah! milly öröm, minő üdvesség! ha Amída égő arcza az esdeklő vadászt Király fiának ismeri, ha szép szemei fényén megütközve édes elvesztéssel rajta mulatnak; midőn keskeny hajlékát tündöklő paloták váltják-fel, hol félig álmodva, félig ébredten a' szeretettnek nyílt karjába dől, 's ömledézve nem ismert kényekbe szenderül. És én gyémánt koszorút füzvén homlokára a' szép hölgyet forró melyemhez szorítom, és zsi-bongó gerjedelmeim örülve, egy élet' szépét, javát, egy perczbe kiélem. Mosolyogj remény! ne hadj-el szerencse! Amída 's egy Trónus! ez a' földi boldogság határa. (el.) (Harun, Kaled, és Amída kijönnek.)

KALED. Légy boldog tisztos Harun, és te felséges Amída! légy kegyes buzgó szolgálóhoz, vess sugárt reá nagyságod fényéből. Most a' Király elé megyek, reményem hogy az úton lelem; vele ujonnan tisztellek. (el.)

A M Í D A . Bocsáss meg Atyám, de mit ez az ember szóllott félig sem értém. Nagyság és uraság engem nem illet; ne nehesztelj azért, hogy szavait méltókép' viszonzni nem tudtam.

H A R U N . Elvonultságod következtése, mellynek ezentúl vége szakad, és ifju szerelmed álomképei valóra érni készülnek.

A M Í D A . Nelzor itt vala –

H A R U N . Hol találom őt?

A M Í D A . Ismét elhagyott, és a' Király elé ment, nyilván látni akarja; én nem – sőt elrejtezem.

H A R U N . És miért? a' tiszta szív nem retteg az emberek szemétől.

A M Í D A . De nem is keresi – Atyám! az a' királyi Hirmondó kétes gyanút vetett belém, melly nem akarva ingatja elmémet; hol maradni, hol futni óhajtok.

H A R U N . Amida! változások közt forog az élet; téged is jó lélek sorsod megragad, és új pályára készítet, melly bár tetőkön megy, de nincs tövis nélkül. Eddig magadnak éltél, szabadon a' pillanatnak, 's ön érzetid' sugallásit követéd; most az idő int, a' világba kell lépned, és ifjuságod ártatlan játéki hátra maradnak.

A M Í D A . Oh ne ejtsd ki ezt a' rettenetes szót, melly létem' nyugalmát örök éjbe sülesszti! Engedd a' szívnek boldog reményeit, melly felhőtlen virult, és a' jövődnek csendes oltárt emelt. E' magányon túl nem szállonga elmém, 's legmagasb vágyaim csak Nelzort ölelték. Birja más a' világ temérdek kényeit, pálmáink hűsében, Nelzor hív karjain elégedve nézem büszke tündöklétét, 's elvonult életemet a' szerelem ölén hálakönyvel áldom.

H A R U N . Sokat ád a' szerelem, melly élesztő harmatként vidítja a' csüggedő lelket; de létünk azé egészen nem lehet. Szent tartozások lekötve tartnak, éltünk' egy részét elfoglalják, és szünetlen áldozatokat kérnek, ha bár a' szív sérelmétől zokog.

A M Í D A . Hideg tanítás – csak a' világ gyermekét illeti, ki terheltt tevéken a' pusztákat járja, 's veszélyekkel küzdve birtokért dulja földét, 's magát. E' csjuendes hely táplálja lakóit, 's a' szerelem Őrangyala mosolygva hinti malasztját. Bár jönne az a' jámbor Dervizs, ki többször beszóll hozzánk, és kedves leányának nevez, ő bizonyára pártomat fogná.

H A R U N . Ő is eljön, 's hidd-el lemondani tanít. Örök végzés szerint szövődnek sorsaink, 's körüléd már korán rejtelmes hálót font, mellyet gyöngé kezed el nem szakaszthat. Figyelmezz Amida! én egy Regét mondok: ítélj azután magad, mit cselekednél azon állapotban mint jó gyermek, kinek engedelmeskedni legelső törvénye?

A M Í D A . Beszéld el Atyám! örömmel hallgatom.

H A R U N . Volt egy Király, kinek két Asszonytól két fia született, Timur és Tangur. Timur az idősb szelíd, jó természetű; Tangur nagyravágyó, vad, és csalárd ember vala. Az öreg Király meghalván, Timur reá hagyott Tronusára lépe, és Testvérjét jótéteményekkel halmozá; de az irígyelvén Battyának uraságát Annyával együtt némelly Vezéreket titkon megvesztegetvén pártütést kezdé, és élte ellen törekedett. Timur mind ezekről a' végső csapás előtt hirt kapván ál-ruhában egyedül hitvesétől késérve elillana, és egy hív szolgálóhoz, ki nem messze a' várostól csendesen éle, vevé utját; ott hitvese neki egy Leányt szüle, és megholt. Timur erős szívvel türte bal sorsát, és hogy Öcsének gyilkosit kerülje szomszéd tartományba indulván kisdéd Leányát a' szolgálóának hagyá nevelésül, és annak három esztendősi fiát zálogul elvitte, hogy a' népet az által könnyebben részére fordítsa.

A M Í D A . Szegény kisdéd! olly korán árvaságra jutott.⁶

H A R U N . Tangur erőszakos kormányát a' nép nem tűrhethvén váltságért kiálta, mellyre Timur külső segéddel országába meg-jelent, és egy véres harcban meggyőzte Öcsét, kit ön czinkosi

⁶ jutott[.]

megöltek, és népe öröme vissza üle királyi székébe; de hogy népét a' jövő Tronusörökös eránt megnyugtassa, és a' törvénynek, melly az országglásból Asszonyt ki zárt, eleget tegyen, az idegen gyermeket fiának vallá. Az alatt Zelma (ugy hívjuk a' Leányt) felnőtt vélt Attya mellett. Az idő jön, mellyben a' fiatal szív mozdúl, és Zelma egy ismeretlen ifjuba szeret.

A M Í D A . Így érzete kipótlá veszteségét.

H A R U N . Timur, ki Leányát többször látta, s felette kedvelte, titkon azon szomszéd hatalmasnak fiával, kitől egykor segédet vőn, eljegyzé, hogy ezáltal a' két tartományt egybe kapcsolja.

A M Í D A . Rettegek érte –

H A R U N . Eljön Timur – nyilván Zelmát Leányának vallja – szíve örül; de Zelma sír, mert szeret.

A M Í D A . Ah mint sajnálom szegényt –

H A R U N . Gondold magadat Zelma' sorsában! ha Atyád tőled is hasonló áldozatot kérne, ha tetted által őt boldogíthatnád – Amída –

A M Í D A . Nelzort szeretve lemondanék minden boldogságról, s Atyámat követném.

H A R U N . (nagy érzeménnyel.) Áldott lélek! miként jutalmazol! Jer melyemhez! Ah én is veszték.

A M Í D A . Köny ragyog szemedben – Atyám.

H A R U N . Öröm és fájdalom vegyül ezen cseppben, melly agg keblem hullámira gördül, és megnyugtat, a' midőn szép tiszteltől elszakaszt. (Zajgás hallatik.) Hallod a' lovak nyelését, a' Király jön – Amída légy erős.

A M Í D A . Melly kínos állapot – Atyám légy értelmes!

H A R U N . Jönnek már! (Király Nelzort vezeti, kinek bizonytalan léptei belső harczra mutatnak – Kaled, s a' többi kísérek a' Királyt körül állják.)

A M Í D A . (Nelzor karjába szalad.) Nelzor! Nelzor!

H A R U N . Zelim! Fiam! Tehát nem volt pusztá gyanú? te vagy szerencsétlen vadász?

A M Í D A . (Nelzorhoz, ki tőle elfordul.) Te elfordulsz? halgatsz? Ah ezek a' hideg emberek elragadnak tőled – Tekints-fel! Amída szól hozzád.

N E L Z O R . (mély fájdalommal.) Így leesni a' porba – mindent egy pillantat elemészt.

K I R Á L Y . Válgatok-el – Nelzor! tudod ki vagy –

A M Í D A . Milly szózat – Te vagy jámbor Dervisz – ezen pompás ruha sem tesz ismeretlenné – szólj! mi történik itt – mi érte Nelzort? én szeretem őt –

H A R U N . Uram! míg nálad valék szövődött ezen frigy; bocsásd meg a' szívnek első hevültét, mellyet ifjúságok szült.

N E L Z O R . (a' Király lábánál.) Én vagyok bűnös – a' kíváncsiság elfelejteté velem parancsodat, és e' magányba jövék. Itt láttam Amídát – és szerettem. Pásztornénak tartván, magamhoz reménylém egykor felemelni; nem véltem, hogy ön életem kölcsönös fény, hiú álom vala.

K I R Á L Y . (kegyesen.) Kelj-fel – megbocsájtok.

H A R U N . (Amídához.) Amída itt áll Atyád! én mind eddig csak nevét viseltem. A' Rege mellyet beszéltem a' Te sorsod – Te vagy Zelma – én a' hiv szolgál, a' ki téged nevelt.

A M Í D A . (a' Király karjába dől.) Nelzor! –

K I R Á L Y . Kedves Leányom – melly régen vágytam ezen órára, hogy nyilván felemelhesselek; éltem egyik fő kívánsága ez által teljesül. Győzd meg szerelmedet! neked a' sors elégtételt nyújt a' jótétel szent élményében. Mutasd magadat méltónak azon fénytetőre, mellyre a' végezet emelt.

A M Í D A . Szomorú ragyogvány – bús fényre eloltja belső világomat.

N E L Z O R . Amída! gazdag valék, hogy szívedet kértem; a' szegénynek már csak könnyei vagynak, és haldokló reményi; végső óhajta az, hogy nyugott, hogy szerencsés lehess. Menj hát jó lélek merre a' kötelesség vezet, merre az erkölcs szent ösvényre ragyog.

A M Í D A . Nelzor! némulj meg szív! áldozz – és repedj-meg. (kifakadó érzéssel.) Te, kit szerettem
lek érzetem első tüzével; tőled a' sors elszakaszthat ugyan, de soha el hem választ. Rövid volt
a' boldogság, de vigasztaló emléke a' sírig el-késér. Légy boldog! (szava megakad.)

H A R U N . Szülőtök sírhalmán ébredt-fel érzésetek, itt a' színváltozottak előtt fogadatok nem
felejtést, hanem örök elnémulást –

K I R Á L Y . Nelzor! te bal esetekben jó fiam valál – ezentúl is az maradsz. Amída veszteségét
ki-pótolni tartozom, mit kívánsz Királyodtól – második Atyádtól? – válassz országom szűzei
közül, kegyelmemre számlálhatsz.

N E L Z O R . Engedj e' magányban egyedül a' multnak élnem; – a' világ csak szerencsést ked-
veltet. Más érzést oh Király tőlem ne kívánj! a' szív csak egyszer szeret, valamint csak egyszer
szakad-meg. Amída elhagy – az élet utánna elszürkül.

A M Í D A . Atyám! Atyám! taníts türelemre, vagy engedd-el ezt a' kínos áldozatot!

H A R U N . Amída! virágok közt nevelkedél, magad egy virág, 's rejtékeny értelmöket fejte-
getni örvendél; hallgasd mit sugallanak utólszor e' magány' lakosi: légy jótévő mint a' Pálma,
kedves mint a' Rózsa, tiszta mint a' Liliom, és itt egy virág a' szelíd Viola, mely alacsonyan
virít, 's szerény kelyhét komor árnyék fedi; légy ehhez hasonló, m e l l y s z e r e t , h a l g a t ,
's m a g á t f e l á l d o z v a h e r v a d - e l .

A M Í D A (szomorúan ismételi az utolsó szavakat.) F e l á l d o z v a ⁷ h e r v a d - e l (Nelzort virághoz
vezeti.) Ezeket ápolod! 's ha megnyílt kelyhök édes illatokat lehellnek feléd; gondold, hogy akkor
Amída hív szerelme leng körül. –

K I R Á L Y . Fel most Barátim! vissza a' városba – fényes ünnep hirdesse ezen öröm napot. (int,
és a' szolgák egy hintószéket hoznak elő, melyre Amídat felemelik.)

A M Í D A . Atyám! Nelzor – (félíg alélva elvitetik. Király, Kaled, és a' többiek Amídat követik.)

N E L Z O R . Oh! 's nekem mi marad e' sötét világban?

H A R U N (kiterjesztett karokkal feléje megy.) Atyád! (Nelzor Atyának karjába dől, a' Karpit lefordúl.)

Kisfaludy Károly.

A' TAVASZBAN.

Lágy hímzetekben olvad a' mező:
'S miként hevül a' szívnek tiszta mélye!
'S hogy ömledő idvezletét ki-élje
Hangokban ébred minden érező.

Hol vagy Leányka? édes Rejtező
Jer! légy dalomnak részvevő segélye,
Hogy váltva szép szavad szavam' cserélje;
Szelíd az Ég's lantomra kedvező.

⁷ feláldozva

Jer, zengjük itt a' reggel' árjain,
Mi ékes e' föld nekünk, boldogoknak
Az össze-érzés' rózsalánczain:

Oh zengjük ünnepét a' nagy titoknak
Melly fényborongva száll sziv' - 's lelkemen –
Terülne bár így végig éltemen!

Vándorfy.

A' PILLANGÓHOZ.

Tarka Pillangó, ki igen szerencsés
Vagy te, nem lévén lenyügzőve hímes
Szárnyaid, mindég szabadon, 's öröm közt
Folytatod élted'.

A' szelíd langyú tavasz' aetherében
Illatot hintő gyönyörű virágok'
Kelyhiből nectárt iszol; a' vagy Ámor'
Kényeit ízled.

Flóra sok színű koszorúja mely dísz
Nyer, midőn rászállsz; 's mi vigan mosolygnak
A' Kegy-Istennék, ha magát szemökbe
Tünteti képed.

Ah, de mint egy szép tüneményes álom
Nyíl-sebességgel rövid édes élted
Elrepül, 's a' bús feledék' tavának
Száll fenekére.

Így temet mindent örökös homályba
A' halandóság, 's csak az érdem által
Nyert dicsőségnek diadalmi fénye
Győzi-meg éjét.

Primóczi Szent-Miklós Aloyz.

LEÁNY SZEMÉREM.

A' rózsaszínű szűz szemérem, melly, magát
Megvonva gyengéd érzeményibe
Titkon virágzik, szép Leány!
Legédesebb, legbájosabb kegyed:
Hajolva és remegve hódol nékie
A' férjfiúi büszkeség 's erő;
Azonban az természetes legyen:
A' távozt nem tartya meg
A' furcsa mesterség soha.

Kisfaludy Sándor.

A' HAVAS VIOLÁJA. (August. 1820.)

Hogy' nyíllasz te itt e' rengetegben
Egyedül, oh kiesb tájnak violája?
Jer, ne hervadozz e' vad hidegben,
Nem itt vagyon a' te szép kelyhed hazája.

Nyájasb ég mosolyg ott, hol én lakom
'S reggel este gyenge szél lengedez,
A' hajnalnak nyílik kis ablakom,
Melly alatt pázsint közt egy patak csergedez.

Oda teszek én ki majd tégedet
'S első gondom te léssz, mihelyt felébredek,
Csermelyemmel öntöm gyökeredet,
'S mellőle a' burjánt tépik gyengéd kezek.

'S ha hív kebelre vágysz, azt felleled,
De, én leszakasztani sajnálnálak.
Szendergnéd kényedre ki téli éjjeled',
'S új tavasszal újra ápolnálak.

„Vágyódtam én egykor szelíd helyen
Balzsamzó szellőnek nyitni kelyhemet,
Hogy egy gyengéd-lelkű meleg mejjen
Ringattatva várjam enyésztemet.

„'S kikeletet híven mindenfelé
Bízva jövék ide hozómnak karjain,
'S a' havasról szélvész rontott-elé, –
Éltem majd csak tengett gornyadó szárain.

„Mennék veled – de nézzd gyökeremet
Mint szebbet remélve mennyire ágazott!
Ha szánsz, vedd szívedbe esetemet,
'S ah, menj! reám az Ég nehéz sorsot hozott.”

Ezt mondta a' virág, – és reszketett.
Szemérem 's fájdalom közt hajtá-le fejét:
Egy harmat csepp gyöngyé kerekedett
Rajta, és könny gyanánt futotta-el keblét.

Döbrentei Gábor

AZ ÉLET' KORAI.

Gyöngén ringatva jó Anyánk' ölében
Vigan kezdjük létünk' szép hajnalát,
A' játszi gyermekség' bájos körében
Csokoljuk a' jelenlét' angyalát;
A' kétes távolnak sötét ürében
Hiú fényt ködbe vont szemünk nem lát,
'S könnyű habok között lebegve létünk
Minden báj-képnek oltárt díszesítünk.

Minden kelő Nap' üdvezlő sugára
Akkor vidám öröme integet,
'S ártatlan lépteink' minden nyomára
Édes megnyugvás rózsát hinteget;
A' játékhely fő vágyaink' határa
Csalárdul egy remény se híteget;
Mély sírok' halmain mosolygva állunk,
'S legkisebb tárgyban nyílt Eget találunk.

* *

A' bimbó fejledez, 's reményvirága
Egy új élet' meleg karjába dül,
A' zsenge-kornak tiszta boldogsága
Szép álmok' özönébe szenderül,

Szorult melyünknek ébredő világa
Fennlángol, 's új világokat kerül;
A' hős hajdankor telt szivünk felé leng,
'S a' nagy' - 's dicsőre lelkesülten éleng.

Szük már az ősi ház, tovább repülni
Vágyton vágy a' fellengő ifju tűz,
Kiesb virány látszik felénk derülni
Hol majd egy szép Tündér jobbjára fűz,
Kivel dühös vihar közzé merülni
Feszül keblünk, a' gerjedő, a' szűz;
Mienk a' föld, mienk egész teremtmény,
'S tettekre szólít egy hizelkedő fény.

Kinn a' zavarban küzdő szenvedélyek
Gyujtyák szivünk' magas célokra már,
Bizonytalan tárgyért hevül a' lélek,
A' forró képzelet csapongva jár,
'S míg szunnyadoznak a' nemesb tökélyek,
'S a' langerő tisztább formára vár,
A' föld határin túl szállong az elme,
'S ábránd-világba kél öröm' - 's gyötrelme.

'S bibor felhőkön, mint a' szép Auróra,
Jön egy Istenné, 's kéjmalasztjait
Lehellve a' szorult ábrándózóra
Intézi a' vad tűznek árjait,
Nem földi kényeket nyújt minden óra,
'S egy báj-alakra fűzi álmait;
És Pharuszként a' vándor' éjelében
Szelíden fénylik hullámozó melyében.

Ott áll az ifju! 's tiszta hódolatja
Szerelmet vall, 's érzésre olvadoz,
A' viszonzláng őt Istenné avatja,
Midőn a' Hív' karjába ringadoz;
Egy pontra gyült az élet foglalátja,
Az ösztönzaj csak élvre lobbadoz;
Míg öszvefort lényök Hymen' szavára,
Egész Édengyönyört egy percbe zára.

* *

Kedves lánczokra kötve a' siriglan
Korunk repül, 's a' szív magába tér,
Az ifjuság' szeszélyes álma illan,
'S a' gondpályán lassúdan hűl a' vér;

Férjfult erőnk valót ölel busitlan,
'S a' hulladó virág gyümölcstét ér.
Szent tartozások tenni kényszerítnek,
'S a' férjnek szűk, de szebb határt kerítnek

Midőn Hazáját rabbilincs fenyíti
Bőszült érzéssel harczmezőre száll;
A' szép szabadság hőslánggal hevíti
Körül dörögje bár ezer halál.
Nem csügged, 's honvéd tisztét tellyesíti
Míg győz, vagy testhantok között sirt talál;
A' jobb utókortúl remélve bérét,
A' nyert borostyánon kiontja vérét.

Mint a' szirt megvíván a' vész' dühével
Elzuzza Ócean' dagályait;
A' férjfi ércpajzsként erős melyével
Enyelgi a' sors csapdozásait;
Épít, munkál, gyűjt, koczka életével,
'S a' közjóért áldozza napjait;
Szép Hölgyén, magzatin, 's baráti szíven,
Függ boldogsága, 's léticélja híven.

Most a' lángész' teremő ihletése
Ösvényt lobbant sötét homályokon;
Min eddig jós lelkünk csak sejtve kése,
Fénnyé villant a' büszke homlokon;
Mindenható elménk' istenkedése
Ég' - 's földbe hat, mint az kivel rokon,
'S buvár nyilai a' lét' titkába vágnak,
Vezér - szövétnekűl az ész' - 's világnak.

* *

E' pályán lep-meg éltünk' alkonyatja,
Halántékunk télszinbe öltözik;
A' gyors idő tűzünket oltogatja,
Világunk bús homályba költözik;
Kiélt keblünk a' mult' hamvát mutatja,
Komoly szemünk csak sirba ütközik,
'S mit egykor a' szív olly imádva kére,
Most disztelen hull a' való' jegére.

Kivál az elme bolygó képzetéből,
'S a' fáradtnak magány nyújt gyámkezet,
Melly a' világnak zajló tengeréből
A' béke csendes partjához vezet,
'S szelíd malaszttal a' távol' ködéből
Sugárzik-ált a' szép emlékezet:
'S mint hold csillámai a' folyón remegnek,
Lelkén úgy reszket a' borult öregnek.

Csendes hajléka árnyékos körében
Elandalog, mint élte reggelén;
Szebb lét' reménye hitté vál szívében,
Győz a' mulandóság' vad éjelén,
És megnyugodva sorsa végzetében
Elalszik békén a' szerel'm ölén;
Kidől, – 's más vándor lép üres nyomára,
'S az esti szellő játszva leng porára.

Kisfaludy Károly

ORVOSOMHOZ.

Oh ne nézzed erem vér e',
Ne kérd testem ételt kér e',
Aluszom e' csendesen?
'S kedves e' még a' jó ital?
Tudományod vigyázz megcsal,
'S majd nem ítélsz helyesen

Tudok én egy életmérőt,
Mind ezeknél többet érőt
Hufeland és Brownén túl;
Azt magamról jelenthetem,
Hogy csak ebből ismerhetem,
Jól vagyok e' vagy rosszúl.

Míg a' virtus 's emberiség
Nemes tűze szívemben ég,
'S érttek mindent elhagyok;
Míg szívem kész szent Hazámért
Feláldozni minden csepp vért
Addig frissen 's jól vagyok.

De ha ember társom' javát,
'S a' nyomorúlt' kérő szavát
Süket fülem nem hallja;
Ha más jajját csak hidegen
Nézem, úgy mint egy idegen,
Ekkor kezd a' nyavalya.

'S ha végtére a' Virtusnak
Szent lánczai már nem huznak,
Nyavalyám nagy erőt vett;
Említsd ekkor kedves Hazám',
'S hogy ha még sem mosolyog szám,
Tudd, a' halál közelget!

Próbáld még ezt: kedveseim'
Nevezd rendre gyermekeim'
Aldott feleségemmel,
'S ezen ismert édes hangra
Ha nem ébred orczám lángra
Halva vagyok, temess-el.

Gróf Teleki Ferencz.

AZ IDEÁL.

Gyakorta jött felém
Szent fáim' alkonyában,
Lebegve szárnyain,
Egy kedves Ideál;
Lelkem derült, miként
A' Chariszok' honában
Az első nyári nap
Eősz' sugárinál.

Csapongva szórta szétt
Phantásiám' hatalma
Ifju korom' kecses,
De földi képeit;
'S mint égi kert virult
Halottaim' sírhalma,
'S Hellásznak érezém
Szelíd tündéreit.

Mi hely, mi érzemény,
Melly álmok bájolának,
Sötéten, mint Hüpnus,
Tisztán, mint Grátzia!
Érzém, de nem tudám
Nevét szívem' honának:
Egy más Páphosz volt az,
'S egy más Arkadia.

Nem mint te, Hermáon,
'S mint Hébe aranyhajával,
Nem mint boldog lakód,
Léthei szent virány;
Borítva láttam ott
Az Ifjút gloriával,
'S Plátói lélekként
Fellengett a' leány.

Melly szív, melly ömledés,
Melly lángoló remények,
'S forró találkozás
Örök sors' karjain!
És jöttek a' napok,
Mint égi tűnemények
'S virító rózsaként
Sülphidák' nyomain.

Mosolygasz oh barát,
Hogy érett éveimben
Gyúladva festem én
Az eltűnt gyermeket?
Ah most is újulást
Találok képzetimben;
'S könnyebb szárnyain bolyong
Elmém a' föld felett.

'S mit téssz, ha így adá
Lantunknak istennéje,
Szemlélni tündérfényt
A' természet körül,
És terjedő karral
Szállonganunk feléje,
'S sötétben lenni majd
Ha bája szét röpül?

Mikor, mikor lesz, hogy
Nem fog távozni tőlem
A' hullámok között
Mosolygó bölcsesség?
'S ez elszendergető
Daemon kiszáll belőlem,
'S elő lepletlen áll
A' tiszta emberiség?

Nem fényben, mint Olümp,
És még is nem sötéten,
Ha foglak, hív anyánk,
Meglátni, hű fiad?
Nem függve már tovább
Örökre csalfa képen,
'S nem sírván 's örülvén
Muló álmok miatt?

Ah, lelkem e' testtel
Szelíd harmóniába'
Pályámon lengjen ált
Vígan, mint égi pár;
'S egyszerre dőljenek
Szent kényeim' karjába,
Mint egy Anakreon,
Kit rózsás kelyhe vár!

Kölcsey.

EGY MAGAHITT SZÉPHEZ.

Kérded okát, mért nem tud néked tetszeni senki?
Mert egy bálvány tart kötve. – Ki az? –
Te magad.

Primóczi Szent-Miklós Aloyz.

VÁGYAM.

Hol vagy fenrepeső szép pillangója velőmnek?
Melly még egy P e g a z u s szárnyait is nevetéd.
Oh hol vagy kecscsel tellyes szilaj indulatimnak
Hasztalan izzadozó mennyei T a n t a l u s a ?

Nem de világok - Idők - nyulnak heverészve tömötten
A' cél közt, 's köztted? vak Here - V á g y a k o d á s
Gyermeki bábok után kacsalódó képezet! egykor
Csillagokat sietél egybeölelni: mi lett?
Dölfös k e d v e s n e k csak az egy mosolyogva kiejtett
N e m szava feltátott sírodig elkanyarít.

Katona.

VÍGASZTALÓM.

Boldog voltam éltem' vir-korába',
Veszteség nem érte szívemet,
De a' sors eldúlta csendemet:
Gyászbolt zárja jó atyám' magába.

A' Halál elhívta őt honába,
Kin építém szép reményemet.
Bár az ég megszánna engemet,
'S eljuttatna e' boldog' karjába!

De talán van enyhülés sebemre?
Nyílni látszik éltem hajnala.
Nem borúl több felleg szép egemre.

Él férjem, szívemnek angyala.
Könnyemet ha hív keblébe ejtem,
Veszteségemet könnyen felejem.

Képlaky Vilma.

A' KENYÉRMEZEI DIADAL.

ELSŐ ÉNEK.

Meddig nem emelkedel szomorogva folyó szózat a' sokhegyű Erdély völgyeiben? E' hír mezején is elnémulva maradsz é? Hamvaik porlanak itt széllyel Öseink ellenségeinek. Tétovázó lángok suhognak-fel néha belőlek, 's rémítve világít kerengések az éjben.

Szomorogva folyó szózat! ki kell zengeni hallgató⁸ érzéseidnek. Méltó Kinízi és Batori, karokat emelő énekre. Komolyan vonódik-el a két diadalmas vékony árnyéka az ősznek szállongozó ködein, 's hadi pillantások diadal-inneplést vár.

Hazám gyermekei! kél a' háborús Atyák dicsőségének hangzatja. Látom a' kevergő seregeket. Hallom a' versenygő kard zörrenését. A' húr reszket zengeni.

* * *

Magzatjai Napkeletnek, mit villog fegyveretek, a' Magyar' hazája felé? Nézzétek a' zúgó felhőt, fejetek felett emelkedni. Perlekedve omlik a' sok időt eltolyongni látott cserekre, 's a' völgybe zudítják a' legerősbbekeket is menykövei. Bánkodik az el nem rejtezett sas, látván magas ágáról, alatt elterült fijait. Pusztító tekintetű Ali, vidd vissza Napkelet' magzatjait. Sirnak majd vissza nem térő Atyjaikért, gyermekeik.

De, te kevélyen terítéd-bé velek az Erdély széleihez csavargó utakat. Hahotával markolod a' kardot, 's bizakodva méri szemed a' körülötted forgó hatvanezeret. Mi lesz a' tieitek száma ehhez, lakosai a' magyar földnek, veti, lelked döllyfében.

„Napkelet dagálya! nem halaványulsz é a' Vaskapu ormain. A' villámzó-karú Hunyaditól földre hányt vitézeitek harapták ott a' port, szégyenek mérge miatt. Felemelik porló árnyékká vált képeiket, intenek a' lefoszlott csontok közül. 'S hallod é a' keselyüket vijjogni? Sír szelein reppentek most félre, hadad robogása elől, de, várnak.

Nincs nekem fülem a' sír madarait hallani. Leverem a' fenyegetőt, ha maga az éjfélnak magzatja is. Így zúg Ali 's hangzik seregén végig ordítása.

Hallod? hatalmas lakója a' kőszikláról a' Duna hullámit tekintő várnak. Zajok fergeteges csattogása földeiden, mint a' tenger partjain, mikor haragra zudult hullámai az öblökben álló kőszirtet csapdosni indulnak.

Ereje érzésével tekint a' Király, Rákos' ki-szélesült mezejére. Jó, kardot emeltető hangja, a' nagyszívű Batorihoz, 's a' rettentő vágású Kinízihez. Hegyekről lesodródó szél az a' hang, melyre a' nyugovó felhők zavarogni rohannak.

Gyaluvárában, mely alatt a' gyürüdző Szamos, haragos-zöld erdők havassai közül a' völgybe kisiet, volt Batori, csatájinak nemeseivel, kik hozzá vitézi-játékokra gyűlenek. Bélépik a' Király követe, általadja neki a' véres kardot 's had tekintetével pillantanak egymásra a' vitézek. Örök zürzavar háborúskodik é hát felettünk, szóll komoly szemöldökkel, a' sokhegyű Erdély Höse. Miért nem nézhet csendesen a' mező gyermeke, nyári munkájira, a' szunnyadni menő természet napjaiban? Menjen két Vitéz, a' dulongó Alinak megmondani, tegye-le földünkre, ragadományait, vagy ne legyen alacsony, oltalmatlan vidéket pusztítani.

Bocsáss engem, felkiált Csónakosi, az ifjú tűzlélek, megmondani nemes izenetedet a' vadtekintetű Alinak. A' hánykodva-omló Sztrigy partja szült engem, ott vagynak, kikhez a' természet édes köteleivel vonattatom. Ha rajtok zúg már a' vadsereg, megzörrentem a' fegyvert 's kiragadom a' mindég tisztelendő Szüléket, zivatarjokból.

Végig mérte Batori, az ifjú tűzlelket. Fiam, monda, dicséretes a' te karod a' kevergő vívás-ban, de a' Béke ajánlónak csendesség kell. Menjen az ősz Kerecsényi, tiszteletet gerjesztő tekintetével 's válassza maga mellé, háborúban korosodott barátainak egyikét.

⁸ hal'gató

Bánat homálya borúlt az ifjúnak tavaszi arczára. Beléholt az öröm 's a' mindég tisztelendő Szülék láthatásának reménye elalutt szemeiben. Kipillantott a' vár ablakán és sirt, de könny nélkül, magában.

Látta a' haza érzékenyülőt Kerecsényi. Nagy lelkü Vajda! szólla, örömmel véghez viszem a' követséget, kiválasztom csatájim osztozóját, Kosztolányit, de add a' két öreg mellé e' heves gyermeket is. Szeretem nemes büszkeségét, szeretem mivel rokonaihoz vágyik. Édes a' vérek tekintete, csak azok, és barátjai közt leli magát otthon a' szív.

Felszállaltak a' többi Vitézek is a' tüzeskarú ifjú mellett.

Legyen hát, felel Bátori, ő is társatok. Nem örömet szegem-meg kérését, csak atyáikép kívánok reá vigyázni 's nem szeretném ha vissza nem hoznátok. Ő tartotta-meg a' Csehek fő várában életemet, de ő forralta megtámadóim haragját, dühössé.

Eget verdeső lélekkel vette magára Csónakosi a' pánczélt; megzörrent léptében fegyvere. Fekete szemeiből hadat villogott-ki a' megtámadt hazának védelme. Félre vonta, ifjúságának egyik barátját a' vár kerülete nagy hársai alá, 's rá bizta szívének egy titkát.

Elindula, a' két ősz csatázó, a' haza érzékenyülővel. Mentek a' kerengő Maros hosszában tizenöt szálás vitézzel, mint a' Béke-angyalai; kiknek fénye, félelemmel-elegy tiszteletre gerjeszt.

Bátori, azonban szélytt hordoztatta a' véres kardot, a' hegyek völgyeiben. Erdélynek fiai! lobog a' veres zászló, keljete fel. Erőre borzadással hallotta azt minden Nemes. Haragos tüzü szemmel pillantott falon függő fegyverére. 'S ölben síró gyermekkel kísérte férjét a' hölgy, menve a' lapály' faluja határának halmain, melyek' utolsóján megállott, harmatos tekintettel nézván Bátorihoz sietőjét, míg az ismét völgybe ereszkedett.

Micsoda zugás az, melly a' mezőn végig zajog, mint a' hegyek közül a' térre csapott zápor? Attila unokáji, Tuhutum gyermekei 's az elhunyt Dácia lakóinak maradványi sereglének. Gyülesek komoly, messzére hallik jövetelek. Hadi örömek a' zúgás, találkoztak a' Vajda őrseregével.

Kinízi, a' rettenetes erő is felemelte csatára gyűjtő hangját Temes határain. Lobogó tollú csákót nyomának fejekre vitézei, villámló kardot oldalaira 's komoran mentek feléje napégette ábrázatokkal, az éjtszaka színe' köntösében. Csoportozának hozzája a' bőven termő határnak szilaj nemessei tüzet prűszkölő paripájikon, török kézből kicsikart éles fegyverekkel, hogy a' napkelet magzatja azokra ismerjen suhogó karokban 's elhüljön. Kevély pompával folyt-le a' párduczbőr vállaikon, harag szikrájiban forgott szemek a' bojtos kalpag alatt. Harczot Napkeletnek! kiált közikbe a' Bán, hidegen verje-ki ezután a' veríjték, rémültében, midőn honnyából határaink felé tekint. 'S hozatta két élű szablyáját fegyveressével, 's mejjére csatlá a' tigrisbőr ezüst körmeit. Eltörlő harczot Napkeletnek, zúgták utánna, nemessei. A' rettenetes karu, vidámon szórta reájok szemének hadi villámzásait.

M Á S O D I K ⁹ É N E K .

Alatta állottak hajnalban, Gyaluvárának az összesereglettek a' mezőn 's hallották nyerítését a' Délczeg nevű paripának kihangzani a' vár kapuja boltozatja alól a' völgynek. A' Vajda jött-le, gyöngyökkel rakott buzogányával jobbjobban; vállán párducz, 's aranyforgós kócsagu kal-

⁹ M Á S A D I K

pag, ősz fején. Messze csengettek kantárának ezüst csillagai a' ló nyakán. Harczba fíjaim, kiálta 's mentek utánna a' legények.

Megpillanták a' vidékek magzatjai a' csatákban forgott vitézeket, lakhelyeiken 's vágys gyúlt benne a' veres zászló lobogását kísérve hallani. Jőjjetek, folyt a' Hős hadi szava, szabadítsuk-meg Hazánkat. Bámulták a' Vezér tekintetét, hölgyeikre, gyermekeikre borúltak 's ezt mondák: Isten veletek kedvesek. Levették a' falon függő kardot 's a' csattogni indultak sorában zörrentették-meg.

Elérkeztek Szent Imre mezejére. Hunyadi lelke! kiált-fel Bátori, diadal örömeivel szemében. Utánna hangzottak a' bajnokvérűek 's kardjához kapott mindenik. Megtelepíti őket a' szép téren a' parancsolat, hogy a' dagályos lelkühez küldettek visszajövetelét itt várják-meg.

Összecsoportozának a' vitézek esténként tüzeik mellé 's a' sír éjjelen kivilágító szép hír dicsőségét emlegették. Elmondták Hunyadi csatáit öregebbjeik a' fülelő ifjúságának. „Pirult Napkelet, ütközet veszteseinek gyalázataiban, így beszélek, 's Mezt Bég megeskette egész táborát e' mezőn, hogy az Alla jelre csak egyedül Hunyadinak rohanjon 's azt megölje. A' Gubernátor elintézte csatarendje felét megtámadásra 's védelemre, míg ő maga, más felével, megkerült hegy megül csap majd elé. Épen ekkor tudja-meg egy kémtől, biztosaival Kemény Simon Alvezér a' Török szándékát. Bajtársim, mond, engem termetemért gyakor Hunyadi gyanánt köszöntöttek már, támodjon-meg, engemet ma Napkelet, bosszújában. 'S míg elécsap Hunyadi a' hegy megül, addig megtöröm a' haragot, hogy a' nyugott sereg, bizonyos győzödelemre jöhessen, a' Vezér pedig diadalmaskodjék még a' Hazának, Hunyadi megyen lesébe, Kemény siet a' kémmel, hátra maradt fegyveresétől ajándékkal megnyerni a' Vezérnek olly köntösét, mellyben már a' Török előtt harczolt. Tudta, hogy könnyen kaphat ollyant, mert a' Hős minden csatájába szerette változtatni öltözte színét, csak karja súlyában akarván megismertetni ellenjeitől. Zúg azonban már a' harcz; Kemény vágtat egyenesen a' sűrűjébe. Harsog ott vezéri szava, repkednek a' csalmák körülötte. Allát kiált Mezt Bég 's mint egy erdő tódulnak népei. Ezernek zörög tegezze kezében, a' mint nyilat a' vélt Hunyadira süvöltette. A' Bég, neki ront, de leesik jobb karja, Kemény vágására. Melly rettenetes ez a' Hunyadi! ezt lihegi erre a' meghök-kent Török. Hanem százszoros erő alatt, elhunyk a' dicsőn áldozó, 's győzödelem riadoz a' napkeleti táborban. Halál! zajog a' Gubernátor még távolról, mikor azt hallá, 's hátba vévén a' Pogányt, ismét csatavesztés gyalázatjába borította. 'S mikor az ütközet gyűrűtével, várván kedvelt Keményét, megérti annak elszánását 's holttestének egy török csoport által való elhurczoltatását, fegyverre kiáltá még egyszer szálásabbjait, neki rugaszkodott 's elvette a' hős lélek hidegült tetemeit. Háromszor hajtotta-meg a' felett kardját keresztben 's ráborult.”

Ezt beszélték az öregek. Az ifjak felszökdöstek háborús örömek zajjában, úgy kívántak békét Kemény hamvainak.

Igy élesztetett a' vitézség' ereje, a' hajdankor' történeteivel. Üle a' vékony szürkületben a' Vajda, sátora előtt, midőn hallja hogy őrein keresztül, egy ifjú hozzája vezettetést kér. Jöjjön, a' ki engemet keres, bátran előmbe, felszállal. 'S az ifjú, térdig-érő aranyzott dolmányban, karddal oldalán állott előtte; nyuszt süvege elfedte fekete szemöldökét, hajfűrtjei vállán szélllyel lebegtek göndörödvé játszódlag az est' leblével.

Kardot akarsz é te is emelni a' Hazának zivatarában, az ifjú kornak illy gyengédségében akarod é azt emelni, kérdi a' Vajda.

Barátomat Csónakosit keresem én, felel az ifjú, rebegő hangon, hogy fogadásom szerint vezérlésed alatt vele együtt emeljek kardot a' Hazának zivatarában, vagy ha nem találнам is, emelem azt a' mezőn, bár eilesem, mint Atyám Palóczi Miklós, a' csatában.

„Palóczi Miklós! csatáim osztozója volt az, jeles vitéze a' Magyaroknak. Örömmel fogadlak hát téged védelmem alá. Várd-meg itt barátodat, visszatér ő küldöttemmel.” Meghajtotta magát az ifjú, reményel szívében a' Vajda szelíd szavain 's ment biztos kísérelőjével, Atyjának egykori fegyveresével, külön megtelepedni.

A' holdnak szomorgó lesietésén függének a' nagyszívű Hős szemei, szelíd komolysággal, midőn Kerecsényi 's Kosztolányi, a' setétleg elegyedett rezgő fényben, hűségek szavaival köszöntötték. Végig futott eléjöttök híre a' táboron 's az ifjú dobogó szívvel repült. A' Hős, csendes méltósággal fogadta vissza érkezettjeit. Béke é vagy vér, vala kérdése.

Alit, még Hunyad várában hagytuk szőlla Kerecsényi. Juhoknak nevezett bennünket a' béke ajánlásáért. Magzatja Napkeletnek! mondtam, a' nemes Hős egybe-csap a' nemes Hössel 's ha győz, magas-lelkűleg kegyelmes, de azt nem szidalmazza. Magzatja Napkeletnek! a' Magyar nem gyenge, tapasztaltatok zengő viadalát. Eltűri ő egy ideig a' nemtelenségeket, de felriadása rettenetes. Izend-meg a' hadat 's ha abban elfutunk, akkor mondj bennünk juhoknak. „Én, nem várom egybe-gyűlésteket, felelt mérgesen. Ha vívtok is, mit tesztek hatvan ezeremnek? Megbátrítom Napkeletet, ne mondják ezután Hunyadi nemzete' nevét, gyermekei, rebegéssel. Ime, várában vagyok. Fel-sohajtottam én erre. Sírt bennem a' lélek. Jól van, mondtam, harcolni fogunk, hogy gyermekeitek ezután is félelemben nőjjenek-fel. Boszorkodva fordította szemeit rám Ali; parancsolt fíjának, adasson jelt Vezérei egybegyűlésére; mi pedig elsiettünk.”

'S mikor ezt kimondá Kerecsényi, utolsó halvány fényét eresztette a' hold sarlaja a' Hősök pánczéla 's lebecsültözött a' hegy ormója megé. Állottak a' kemény-karuk az éjben. Háborús pillantatot vetett Bátor a' derengő homályban maradt táborán végig. Nem fog az, vérben fuldoklani, Vitézek, győzelem nélkül, monda indulatosan. Mint a' Nap kijövend az éjtszakából fényével, úgy ragyogland a' csatának halálokat kovályogtató zivatarát után.

Ragyogni fog, kiáltának a' hősök: Jaj annak, ki a' Magyarat járommal fenyegeti; menjünk még az éjben így kiáltának, hogy ütközetünk minél előbb megszégyenítse Alit, Kerecsényinek mondott dagályáért.

Nagyot csattant Bátor fegyvere, a' mint megragadta tüzeiben. Indulni akart. De, körülkerített homlokát, tisztult fényével Angyala, 's okos bátorságot sugott neki. Sokáig nézte a' körülötte ereszkedett csendesítő fényt, feltüzesedett szemében lassan elszelidüle a' csata villáma, 's hüvelyébe vissza zörrent fegyvere.

Vitézek, monda örömmel leteszem életemet veletek, hanem dicsőségünk kiháló sugárokkal fog lengeni a' Királyhoz. Mit tesz nyolcz ezerünk Ali temérdeke ellen. Várjuk-meg a' Bánt, osztozzunk a' diadal hírében. Menjenek most kémek szemem tartani a' Hánykolódó mozgásait, menjenek mások az én barátom jöttére ügyni.

Ezt tanácslom én is, szőlla a' csaták megőszültje Kerecsényi. Ha tíz ezeret hoz is a' Bán, akkor se másnak való lessz é vívás, csak nekünk. Egyesült erő nevel koszorút. Vagy fáj a' halasztás? Az én térdeim nem reszketnek; de füst gomolygand a' szegény Haza dőledékein.

Rázták fejeket a' Vitézek. Túl reppene lelkek a' halál' emlékezetén forrva a' bosszú és harag zajgásában. Csátát kiáltának, rengő zúgással kiálták, hogy a' vidék faluinak gyermekei elképedve rohantak-ki, kalyibájk a'jtáján. Izre és porrá Alit, harsogá a' szárnyalló ifjúság.

Heves fíjai a' háborúknak, zeng vissza Bátor nyers szózatja, bámulásban terül-el lelkem felettetek, reszketve gyönyörködöm tüzetekben. De a' sebess ész veri-meg a' roppant ellenha-

dat, mikor a' védő sereg kicsiny, nem a' szédelgő fenncsattogás. Izmos karjaitokat a' mellé 's pirotság hírében állanak Isztambol tornyai.¹⁰

'S hallgatás lett. A' felzudulás' csendesedő hangjai mondák azután szélytterjengett indulattal: várjuk hát a' Bánt is, 's a' harag utolsót lobbana.

'S az én barátom, Csónakosi, hol van, kérdezé az ifjú a' Vajdát, hozzája simuló hangján rebegésének. Bátor a' csaták megőszültjére nézett. Nem jött vissza szóllott ez, komolyan. Víg vala 's fennyen csattagó, mikor mentünk, Alinál csendesebb, mint gondolám. Szavakba melegedtem én 's Kosztolányi, 's nem vettük észre mi történt ott vele. Alitól kijövetelünkkel bánatot sejdítettem orcáján. Kérdeztük: nem szóllt. A' török tábortól bé nem borított földre érkezvén, kért bennünk megállani. Le van szegve örömöm, halál képei lebegnek előttem, monda. Láttatok a' szelidtekintetű rableányt? Sokat tudtam-meg elhalványult ajkán kireszkedett sohajtásából. Hunyadi várában egy pula lelkű Ali 's az én testvérem rableány! Forrottam mingyárt ott gázolni Napkelet vérében, de titeket gondolám, halálra kínnak miattam. Köszöntés a' nagyszívű Hösnek, én halálos verijtéssel is megszabadítom az ártatlanság virágát. Ifjú tűz lélek, mondam, vivj vele a' csatában, segíteni fogja karom a' tiédet. Elborították a' könnyek. Menni akart, nem bocsátottam. A' mult éjtszaka hajnalán vissza nyargalt tőlünk, hajlongva repdesvén lovának serénye a' szélben.

Haragnak harsány szavával támadta-meg Kerecsényit, a' Vajda. Nem megmondottam é, hogy száguldvá csap-el mellőletek észvesztő hevében. Kedves nekem Csónakosi. Vére a' Királynak; megszabadítója életemnek, 's csak azért nem kérdezém hamar, mert a' Haza vészét siettek még tegnap megtudni a' Vitéznek. Ne, fénylenének előttem diadalmad képei, vívnod kellene most miatta. Ezt zúgta 's kemény lépésekkel járt fel-alá hevesen, a' sátor mellett égő tűz' világánál.

Egymásra pillantának a' Hösök. Kerecsényi a' földre lesütőleg nézett 's keresztül vitte kardján tekintetét, fel, de hallgatott. Kosztolányi, oszlató szavakat suga, a' csaták derék megőszültjének 's vitte félre az új zivatar felleget.

Ah! rohana-ki a' sohajtás, az ifjú dagadt mejjéből, későre jöttem én meghalni barátommal együtt. Serdülő sarjadzatt mondának a' körül állók, becsület a' te szívednek, de a' halál nem olly könnyű, mint gondolod. Vagy a' dicsőség vonsz é? Megtalálod a' csatában. Keresni fogom, felel 's többet nem szóllhatott. Meleg könnyek peregték-le tavaszi orcáján, azokon keresztül nézte, fájdalmas érzések ömlengéseiben az éj' csillagait.

Gyermeke, csatáim osztozójának, mond, megállva előtte a' Vajda, érzékenyít engem, gyengéd-lelkűséged a' barátságban. Te léssz ezután Csónakosi helyett mellettem. Visszaadom én őt neked, vagy megreped érette Ali koponyája. De az ifjú, haragos elbusulással ment bánatja súlyával 's hijába próbálgatta szemeit a' tábort megszállott álom.

A' követek' visszajövele alatt, Ali már beljebb nyomult ezereivel, a' várban hagyván őrizők mellett a' Hátszeg vidéki anyák' gyermekeit sajgó rablánczokon. Kinyílt a' robogva dulongó tábor előtt a' folyókat magához vevő Maros szép tere, a' hegyek tetejéről körül uralkodó Déva várával. 'S a' két sorhegyek közt mosolygva lefutó szép vidék védelmetlen lakóji hajtának! Benczenczig-fel a' falukban, fojtó füst fellegek keveregnek 's zúg ezekben a' haragos lang pattogása. De, a' napkelet dagálya' fűrtjeit meglebbenti a' halálszele Kenyérmezeje határánál, lelopván magát erein végig, fonnyasztó lehellete. Megállott seregével. Miért rémülsz most te, fennhangzó szavu, miért nem vagy csendeszen nemes 's csak akkor zúgó, mikor vívnod kell. Komoly

¹⁰ tornyai[.]

megvonult felhőkben hallgat a' menydörgés szava, de midőn dördülve lecsap a' kőszikláról, reng belé ég és föld's futkosó langkardjai sír' halaványságát reszkettetik a' halandó arczon.

HARMADIK ÉNEK.

Csónakosi a' Hátszegvidéki havasok közt lappangott két száz fegyveressel, kiket az erdőkbe futottak közül csatolt magához. Elkeseredett Atyák, megszakasztott szívü férjek voltak. Meg-tudta, Ali felköltözését. Nincs nekem többé Atyám, ki van oltva a' szelíd Anya élete, testvérem a' vad Vezérrel, sohajtott az ég boltozatjain uralkodóhoz. Megkerülöm a' török tábort, riad hogy felvágjam a' hármat meggyilkoló Ali homlokára, undok tette emlékezetét. Hunyad tájéka egyik falujában két rabló törökre talál. Megérti ezektől kik nyögnek a' várban. Köntöstök bocsásson az őrizethez, kiált, 's a' két dúlónak bészárodott szeméin halál színe borzadoz. Elrejtí fegyvereseit Hunyad körül 's a' következtett éj holdja fényében hallgatódzva ül a' vár egyik kőszikláján, melly szembe néz az ablakkal. Lassan perel Zalasd, utjába dőlt szirtek darabjaival. Égi szellőcske lebegteti fenn Hunyadi árnyékát, melly bánatos-komoly arcza takaródik egy felhőbe. A' szellőcske e' hangokat viszi a' kőszikla tetején ülőhez:

Ki már a' siron-túli honnyba járod
Az angyalútat, oh Anyám! jövel
És égi szárnyidon repítsd leányod
Ne tépje őt le, itt gyúladt kebel.

Te, jól tudván hogy a' búst, hol találod,
Mennyeire nem néz ő keservivel;
Mert fél, ha volna fájdalom fenn nálad,
Bár boldogot már, földi könny fog-el.

Rohanva zúgtak érttem kedvesemre,
'S elhúnya a' jó, sebbel karjain,
Most kínozt a' Vad, majd új lánczain.

Nem nyilhatik remény már életemre!
Az egy testvér... de, ő is merre van!
'S nem látja Esztert, mély siralmiban.

Egyedül állasz e' tehát még ártatlanságodban, kiált a' könnyes hallgató, mint a' rengeteg' magányos virága tövises bokrok között senkitől nem illetve! 'S midőn a' hajnal megszülé gyerme-két, a' reggelt, ketté hasította a' vár' kapuját lebecsátó törököt. Utánna rohantak fegyveresei. Ki, rájok a' belső örök, de a' robogó hidról Zalasd szirtjeire hullottak. Mint a' zajgó Strigy, gátjain vett győzelmének büszkeségében, örvényesen gőzölgi bosszúját az ősz reggele ködéhez, úgy vala Csónakosi. A' kelő nap keresztül villog a' ködön, az ő kardja keresztül szikrázott azon. Ijedve szökött-fel a' szelídszívű leány testvér, könnyes ágyából 's napkeletre hurczoltatásától remegvén, rohan az ablakra, hogy onnan leszökjék. Ekkor ront bé hozzá a' tűzlélek. Eszterem! kiált, itt van a' Sándor. Sikoltva dől a' leány a' zörrenő-fegyverűnek kebelére széllyel bontva lenyuló hajával, szórtalan. Felölelte az ifjú Hős, ment vele, sebesen. Kikeresték fegyveresei is a' magokét a' rabok közül, 's a' megszabadított férjfiak fel-kapák a' török kéz nélkül maradt kar-

dokat, 's igettek heves Vezérekkel, hogy Alit, Szászváros havasainál megkerüljék. Síri csend hallgatott a vár körül. Halál szelei játszadoztak a félholtak nyöszörgéseikkel, lebegtetve azokat végig a kongó szobák boltjain.

Megvitte ezt három elfutott őr Alinak, ki felforrott bosszújában felejtette rémlését. Harsozott szava, mint a Duna, mikor jege, a hegyekről rá rohanó víz miatt felrepedez. Félre buktak előle tanácsosai, reszkető lábakon. Akarta a Vajda így zúgott, hogy izenjem-meg neki a hadat, teljék most kívánsága a mit ő megbán. Menjen, Islaim Aga, száz ötven Spahival, mondja-meg, ő az áruló, mert követe volt a ki őrizetemre mert rontani, mondja-meg, jöjjön kevély csoportjával, játékot akarok üzentni vele; maga az én vasamat próbálhatja-meg. 'S parancsolatja harsant öt ezerhez, hogy előre száguldozva, ijessze Erdély gyermekeit.

Látta az ég piros foltjait, Batori a következők éj setében: zugva nézte azokat felköltést váró tábora. Ló halálában nyargalva jöttek a kémlelők. Dulongva közelít a kegyetlenül vagdaló Napkelet, mondák, az ők langjai festék az égre a rémítő pirt. Tolyongva jöttek erre a Vitézek Batorihoz, hogy vezesse őket.

'S lépdelt Islaimnak arabs ménje, kevélyen szedett lábakkal a felzudultak között, kik őtet fel akarták konczolni. Fijai a dicsőségnak kiált a Vajda, csatára a haragos karddal, béke legyen a küldött körül. Megáll a Aga hatod magával, Batori sátorában. Erdély hősei harcot kívánó ábrázattal fogadták. Elmondotta a csúfolkodó üzenetet. 'S mersz te előttem így szólni, dördül rá a Vajda, mersz bajvivásra hívó nemesnek tartatni, mikor seregeitek már ide hozzám közel pusztítanak. Végezd-el azt Alival; felel az Aga, nekem szabad megmondanom hogy a te tulajdon követed rohant a Basa őrhelyére 's elvitte onnét a leányt, millyent a ti földetek többet nem szült. A Szultánnak volt ő kiválasztva 's miatta lessz a halálosabb verekedés.

Vitézek! kiált Batori, kölcsétek-fel a tábor indulásra. Islaim! mond meg Vezérednek a halálos verekedést 's te magad kerüld a bosszús Vitézt.

Hirtelen felpattana Islaim a ménre 's repült rajta, mint a nyíl kísérijével.

A Vajda is már Délczegén; intve emeli buzogányát. Zugnak a hívó kürtök körülötte, mint az északi szelek. Körül nézi Vitézeit, szeme Kerecsényin állván meg legtovább, a ki szorította kardja markolatját.

'S indult hallgatva, elől. Csendesség utánna is. Messze hallott a lópatkók kopogása az őszi, fényesre-vert szivós úton. 'S a mint még távolról látták a robogókat az öt ezer napkeletiek, bukva siettek vissza Gyula Fejérvártól, de, béérték őket a sebess lovak vitézei 's halálban heverve hagyták nyomaikon.

Kiszélesedett a záposereg előtt Kenyérmezeje. Halkal vonódott annak vastaguló levegőjén keresztül most az őszifonal, 's buta lágyssággal akadozott-meg a gornyadó kórokon. Körülfogták¹¹, rajta Batorit, Vitézei, mint a kősziklán a tapasztalt Sast az ifjabbak, mikor szélvészeken keresztül hasítást forralnak. Segédei karomnak, emelé szavát hozzájuk, e' mezőn lebeg a csata dicsősége. Utolsó felvirradások legyen a harc napján, napkelet legjelesebbjeinek, dörgötték ezek.

Most érkezének gyorsasággal a Szászsebesi útról Szeben és Brassó vidékeinek idegen szavú lakóji. Hallák a tárogtató sípnek, velőt meg-mozgató hangját a magyar táboron 's neki tüzülve mennek a Vajdához. Hadd mossuk-el késedelmünket azzal, mondák, hogy mi rohanhassunk legelőszer Napkeletre. Legyen felel az, elmaradásokon volt haragja szelidülésében.

Vára készen már által ellenbe, Ali tábora szemtévesztő sokasággal. Meg fénylének annak fegyvereik Erdély magzatjai előtt, mint mikor a homályban állott erdő szálisait hirtelen fel-

¹¹ Körülfogták

világítja a' felhő alól kisuhant verőfény. Muhamedhez esküdtek a' Bairaktárok, hogy lóserényü zászlójukat nem viszik futva győzödelmes útjokon vissza 's Ali, paradicsomot ígért az azok védelmében dicsőn elesőknek.

Feltekinte hajnal-anyjának bársony párnájáról a' nap szeme, ellövé az élet sugárait. 'S most megrémíté a' csendet, repesztő csattogással az elszánásra borzasztó trombita, Bátori táborában. Tul szállongott visszariadásával a' hegyeknek a' halálra hívó hang Napkelet temérdekére 's ott, rendül a' föld, a' hatvanezernek, Alla kiáltásán. Hozd nekem ménjét az ütközeteknek, kiált Bátori, paripáji vezetőjéhez, hozd Villámot a' csataverőt. Rajta van és indul. Mozog a' két tábor, mintha két fenyves erdő menne egymás ellen.

És te vissza ijedsz mosolygott sugárszem. Eltakarod jót szándéklott képedet, könnyező Anyádtól kért felleg alá 's hagyod az időt vékony ködben a' háborusoknak.

Megindítják ezek a' halálok sergét magok előtt, egybe-harapodzik a' menykövekkel nehéz két felhő. Látom a' neki dőlt Vitézek el-szánt képeiket. Csattogva tolja egyik kar a' másikat, villámot szóró fegyverrel. Unokáji Tuhutumnak! ti oroszlán tejet szoptatok é? Hullanak vágásaitokra a' félkarok¹², fejek 's fojtó lehellettel pezsegnek a' halál szelei, hajaik között. Mint a' sárga mohu tókék látszanak a' taposó lovak alatt, halványságaikban. Lepengnek a' török aczélok Etele unokáji körül 's a' megrémült Bégek száguldozva jőnek új csapatjaikkal.

Most Bátori is ellenek, a' mellette felemelkedett szélnek lerohanó félben lévő jegével. Délczegen tombol alatta Villám, a' csataverő, serényét hányva nyerít a' seregek közé 's a' Hős kardjának süvöltésén ágaskodva veti magát a' kontyosok görbe szabványi' eleibe. És, alszik az élet' tüze, hova a' süvöltő kard suhint. El-terül mellette az egyik Bairaktár 's lóserényü zászlóját, Fogaras Ezeredesének nyújtja a' Vajda. Dulongva emelik-fel, a' hadnak erre fel-zudult régibb fiai a' meggyérült ellensor gyalogait 's rakásra hányják. Visszafutamodnak a' haláltól reszketők 's a' szárnyalló ifjúság kurjongva űzi őket, csatai hevének büszkeségében.

Meglátja Bátorit egy még nyugovó szárnycsapat 's ennek gyengébbjei döbbenéssel vetik szemeiket erősebbjeikre. Repül Kucsuk Aga, Fő Vezéréhez; hatalmasa Napkeletnek, mond, jer, megtapod bennünket a' maroknyi tábor. Mersz te nekem, félelmet jelenteni, ordít Ali, 's leszúrja az Agát lováról. Most, robog kiméllett ezereivel.

Sűrűbb zudulás. Mint mikor a' szelek legelőszer megindultak erő elsőségéért vívni 's viadaljokban lereccsent a' kemény cser, meg-hasadt a' kőszirt, úgy vitt másod ízben a' két tábor. Hortyogva fuldoklának a' lovak vagy meg-ijedve vitézeik lehullásán, nyerítve nyargaltak széléyl.

Látja Bátorit Ali, csalmásai' rendjeinek meg-oszlatásában. Kiált. Jöjjön előmbe a' Vajda, hogy makacs serege, megrémüljön elestén. De, lehullott e' kiáltásáért, Alinak barátja a' Natoliai Basa, Kosztolányi által, kemény sujtással homlokán, a' döllyfön költ harag karjával. Rohanva csapott Ali, Bátorira, keservében. Lakolj meg te, ezért zúgá, hanem bután csattant félre vert fegyvere¹³. A' Vajda nem szóll ellenje lármájira: komolyan repkedteti a' kardot, feje körül. Serény és messzezeng a' kettő viadala. Megállanak a' körülvagdalkozók, remegéssel bámulva felejtkeznek-el, nézttekben. Nagyot kotszan a' Napkelet homloka felett lévő gyémánt, repül a' turbánnak egy szelete 's felzeng a' magyar Hősök öröme. Ali, most súlyosabb csapást mér, de kizörög kemény kardja kezéből: ordít 's falat vonnak eleibe tóduló jancsárai 's kerengő vívásban viszik Bátori elől. Utánna ez, földrengető dulással, a' mezőnek havasi patakán keresztül, mellynek vize haragosan fecskendi-meg a' benne taposókat, gyöngyeivel. Vissza rohanást próbál azon túl Napkelet, – hijában! Tovább és elébb a' Vajda 's holtak halmáról halmokon szökök-

¹² félkárók

¹³ fegyverre

vele hosszában Villám a' tajtékozó paripa. Mi ez? Horkanva roggan-le azoknak egyikén! Elég neked, tíz ütközet, híres csataverő! mond a' Hős, érzékenyet pillantván rája, 's mást kiált.

Most láрма kél a' futók között 's halál-öröm' zajjával fordítják a' kantárt Bátorinak. De, melléje terem Kerecsényi fedőpaizsával; kongva hullanak-le arról a' Vajdára czélzott nyilak. Suhogó fegyveréhez közelíteni senki nem mer. Hozzád hasonlókat a' Hazában, mond az ősz-fürtűnek Batori 's megint lovon, melyről egykor Mehemet Basa dőlt halálra.

Ali, ez alatt szégyene mérgében, hatvan ezerének megmaradottjait mind felköltötte 's fegyvereséhez: „Fringyiának élet nekem” kiáltozá, ketté szelni a' vérteteket. Zugva rohan serege, mint a' toronyra csapott nagy jégkopogása 's szaggatja a' közel győzelem tapsa miatt megsz-lottakat 's már vállaikban kapják a' vágást, az idegen szavnak elrémult futásokban.

Fijai a' hírnek, zeng a' Vajdai szózat, én vissza nem megyek dicsőség nélkül, 's meg-eresztett kantárral sodródik napkeletnek téríteni a' halavány félelműeket.

Hallá ezt az ősz Kerecsényi, párolgó karddal, kezében. Felzudítja a' maga zászlóalját 's vitézei, béfecskendett ábrázatját látván, halálos borzadással robognak utánna. „Lelkei a' Hazáért elesteknek, fogadjatok-el bajtárstokat.” Bétolja ezzel Ali rendje közepét, de megkanyarodik a' két szárny 's ő köztők marad. Hasadnak ketté a' fők kardja szelése alatt, előtte, hanem, mind újak tolakodnak eleibe, 's Ali, többed magával, a' földre teríti, kaczajt ütvén le-hullásán.

Felrepítette a' te nemes lelkedet egy otromba kéz, dicső vitéze a' magyar földnek. Így akad a' legégibb szív a' halál szövevényeibe 's nincs többé!

Keresztül vág a' lármára Batori 's látja az ősz főt elhalaványodásában. Ah, sohajt, szomorú a' te halálod. Hirtelen hozzá sujt most Ali hátulról 's vért ereszt balkarján.

Szelíd magas lélek! te is elhunyjál e' a' csata' vad zivatarában!

NEGYEDIK ÉNEK.

Mik itt bolygó örömeink!
Jőnek 's ismét már enyésznek.
Örömben usznak szemeink,
'S holnap könnyel rakva léznek,

Mint a' gyermek színlaptája
Mellyet felfű szappanjából.
'S mig kíváncsin tekint rája
Kipattan szép formájából.

Az elmúlt, legszebb álomnak
Emele-fel víg karjába
Álmom eltűnt, és kínomnak
Rohantam zudult árjába.

Fagyos szellők lengnek felém
Az ő szava cseng fülemben;
Kiben életemet lelém
Kinoz emlékezetemben.

Ezt sohajtozá-ki az Ifjú 's neki keseredett a' csatának, hogy abban elvessen. Bénéz a' gyengéd-lélek után az Énekes, a' harag' harczába, 's egy hosszú fekete rend életolyongásán akad-meg szeme.

Kibukkan¹⁴ a' dél' napja, Temes Bánját látom halál seregével. Hallja ő a' repesztő csattogás rivallásait, bosszú rázza-meg belé. Nemesseire néz, értik azok. „Eltörő harcztot Napkeletnek!”

Mint a' nagy erdőre rohanó zivatar úgy robog a' Báni tábor. Zavarogva futkos a' még távolban dörgő zivatar előtt a' szél, jelenteni a' pusztulást. Szédítetve lövellnek ide 's tova a' fecskék 's távol hullanak el kicsinyeiktől. Meg-ordítja most magát a' szélvész, hord, ront, dönt. Villám reped a' deres felhők közül a' kőszikla várára 's ijesztő károgaással jajgat kerülötte a' varjú sereg. Éjtszaka lesz. – Illyen Kenyér-mezeje. Kinízsí. Közben szorútlak már Ali népei 's a' győzelemnek fennyen szárnyaló tapsát lihegve fojtogatja benne a' kétségbe esés. A' hegyről lehánykodó vizömletek gyanánt csapnak a' fekete sereg kardvágásai ellen, de nem nyerik-el a' nagyobb erő dicséretét. A' Bán mindenütt elől, vas pánczélaban, 's fekete sisakjára egy halál-fő festve. Omló ropogás harsog keresztül a' levegőn, siketen ütköztvén a' hegyek oldalaiba, holl rettegek között törlik a' vidéknek oda futott asszonyai, előruhájikkal szemeiket. Visszaszáguldanak a' szarvasok, meg-pillantván a' völgy zivatarát a' tetőkön.

Ének¹⁵ hallgatója! láttad Aggtelek barlangjának dörgő patakát? Bátran csap keresztül habzása a' szikla hasadékain 's diadalmasan lövődik elé a' kívánt vidékre. Így vágja magát keresztül Kinízsí, vért látni megszokott paripáján, a' serény lobogtató Dalin. A' megbontott temérdek rendekből, jobbról és balról hull a' nép, mint a' kaszás előtt a' rét lengő kórója. Mередve nézi a' Vajdát, mennyi hörög körülötte 's ő még, gyengülő karját Alinak szegezi, haragjában. Meglátja a' Basa, Kinízsit, szeppenve eresztí-le a' kardot, 's másfelé vág. Bocsátja a' Bán, mérgesen rá vetett szemekkel. Nyugtót elébb, Vajda, mond, megvítad a' csata dicsőségét. Hagyd nekem a' halált, vagy Ali elestét tudjam, felel az. Esküszöm az Istenre, szóll Kinízsí, eltörölöm Napkeletet e' mezőn, de neked élned kell a' Haza diadalmainak; jer feléleszteni az erőt. Hozd nekem hát Alinak fejét vagy magát elevenen; gyűlölöm őtet, hátul támadott-meg az alacsony, zugta Bátorí, 's ment a' mező széle halmára.

Az ifjú meg hirtelen melléje termett, gyengéden fogta karjaival a' Höst. Engedd szívességedet meghálálnom szól az ijedés és sajnálás hangjain, engedd sebedet békőntöm 's félre fordult 's megszakasztá mejjén a' patyolatot. Jó gyermek, monda a' Hös, az Ég küldött é táborba, hogy most enyhülésemet segítsd. Sohajtott az ifjú, nem felelt, csak híven állitgatta a' serkedező vért az útnak lapujival. 'S belé és belé tekintett a' távol csatába 's elfordulva törölgette könnyeit.

Látja a' Hös a' halomról, megszabadni Napkeletet. Hallik Kinízsinek zugtta: „Ezeren alugyanak-el Barátom' sebéért” hallik kétélű szablyájának aprítása. „Fegyveremet ide” kiált rá a' Vajda. Száguldani akart a' harczolók közé, de, körülállóji nem bocsáttották*.

'S te hanyatlasz kezemből csatát hirdető lant? Sokszor nyomnak-meg újaim 's homályos hangot adsz, mint mikor egy légy reád reppen 's lassudan penegsz utánna. A' baráti-hívség teszen é némává, vagy remegéssel nézed a' mező patakát, mellynek havasi vize vérré keveredett 's zavarogva dagad partjáig. Zengd bátran a' Höst, vér neveli a' csata koszorúját.

* körülállóji bocsáttották

¹⁴ Kibukkan

¹⁵ Ének

Nyargal Ali a' Bánnak. Ne hulljanak, büntetlen ezereim, kiált, vívj-meg velem. Nincs nekem vágásom, válaszol a' Bán, alacsony ellen, a' ki orozva döf; láncza zörögjön annak, fülemben. De, ne hogy azt gondold, mintha reszketnék előtted, állítsd-ki jelesebb Vitézeitet 's mikor azok nem lesznek többé 's te még is bátor maradsz szembe vágni velem, akkor méltónak tartalak mint Höst, a' vitézek viadalára.

Nem lesznek többé? rontott mérgesen közbe a' Jancsárok Vezére, 's Kinízi ábrázatjának szurt, dsidájával. De a' Bán, keményet sujt 's a' dsidásnak turbánján keresztül, ketté hasad koponyája. Lobogva mérgében, vad riadással rohan most Imur, Krimiának fíja, tör lelapítani Temes bajnokát. Híresek a' Tatár csatáji, bizik Ali. Együtt dúlong a' két evő lang, haragosabban egyik a' másíknál. Helyet adnak nekik a' körülállók 's reszketnek. Ropog a' kardcsattogás, mint a' meggyújtott fenyvesnek ágain egyenesen felverekedő tűz bőgése 's hamvadni dől Krimiának hirben élt gyermeke. Illy gyalázat pirítsa e' Napkeletet, kiáltanak a' török bajnokok 's két Spahilár Aga mér halált a' Bánra. Egyiknek fegyvere a' tigrisbőr körmeit találja. Meghagított tenger lessz a' Bán: lerepeszti annak karját vállából 's a' másik Aga feje, körül-suhintott szabályán reppen feljül 's irtózatost koppan Ali paripája lábainál. Meg-horkanva hányja a' mén, vezérét; csörög rajta aranyzott ékessége. Rettenetes erő! sug Napkelet, 's arcza olyan mint az éjji tűzbe néző vándoré.

Akarsz e' most is vívni, dördül a' Bán, halált lehellő szóval, Alihoz. Magát elszánt csapás volt ennek válasza, szégyenében. Szelésre visít Fringyiának éle, de megtolatik. Borzadás szelleje csap a' Bég¹⁶ homlokára 's hirtelen elkeveri magát népe sűrűjébe. Izre tépdelő bosszút szikrázik Kinízinek hadiszeme, utánna. Gyalázat fátja! ordít, elevenen csuszna előttem, ha bátornak ne nézzelek. Hányta széllyel az eleibe állttakat. Megállott és nézett. Komor éjben kipattanó villámhoz hasonlítottak halálserege' kardjai. Örült annak 's nagyokat kiáltott mérgében.

Ali, fíját kereste. A' leszaladt dicsőség mardosásai, az ölni vágyás szikráji vívna atyai érzésével. Csillaga életemnek, rebeg a' gyermekhez, kerüld Kinízit, menj hátra bosszúllóm lenni. Forrott az ifjú, nem engedelmeskedett. Ali, erővel vitette. Maga, repíté ismét lovát, három ezerével, hogy a' halmon látott Hőshez kerüljön. Megkiálták ezt a' Bánnak, vitézei 's ez robogott halált osztóíjával. 'S a' mint hirtelen nőtt szárnya Ali reményének, úgy hamar hullának színezett tollúji. Nem hánykolódik többé a' dagály szava.

Bántjátok e' még ti valaha a' Magyarat, ezt zugták most, a' Vajda és a' Bán vitézei a' kontyosokhoz, 's csoportokra szorították hogy halmokat rakjanak belőlek. Most le van szegezve nyelvek, a' halálos borzadás elcsendesedése nyugszik ezreiken, mintha a' sír éjjében járnának 's a' hogy a' hullámok közt vergődőnek csak a' vízhez csapkodásai hallatnak, úgy nekik egyedül reszketve emelt kardvágásaik vagy lovaikról lezuhanások. Csak itt amott vív egy csoport, kevésbé a' szaladásnál. De, kíválnak a' remegő szívüek süllyedve 's mint a' megijesztett gyermek sereg, egymásba botolva hullanak.

Ott ismer Bátorinak egy vitéze, a' tábor hátuljában, elrablott nőjére. Szép szemek ragyognak szelíd orczájából 's most elakarják kapni a' futók. De az Édesnek könyörgő pillantatja halálba-lapítást lövell férjébe 's bészaródik a' Napkeletinek buján kacsangó szeme. Egy se mer többé foglyához nyulni, siket hanggal esnek-le a' rablánczok 's tapodtatnak. A' szép Asszony, köszönet melegével dől derék férje nyakába.

¹⁶ Bék

Nem kap már több, hozzá-mérkezőt a Bán, 's a futót bántani nem szokta. Diadalmában lépdelteti most nyugtatva, a' serénylobogtató Dalit 's végig tekíngeti a' teret hosszában. Jer ne rezzenj félre többé te is est' szele, hivelgesd a' csata lángjait a' Győző ereiben.

„Haragos kardok fiai” így szólítja Vitézeit, „térjete meg, széllyel van oszlatva a' felhőkkel járó büszkeség.” 'S terjeng a' visszaindulásra gyülekeztető sípok éneke, a' csatai elkeseredés megszélidülő hangjain. Jőnek annak hallása alatt vérben kevert kardjaikkal a' Vitézek, Kinízstől dicsértetve. Hátra és hátra tekint a' Bán a' mezőre, 's komolyodva elhallgat. Iszonyú vagy te, mezeje a' diadálnak, mondák a' harcosok, haldoklóid hangjaival, de még is gyönyörködtető a' győzőnek. Sírní fognak neveden a' török anyák 's a' rajtad elhaladó, csontok hamvadásá szeleit sejtendi maga körül.

Az enyhült Vajda messzére ment eleikbe 's hevesen kérdezte Alit. A' Bán, komolyan nézett-le lováról végig a' rablánczuak sorfejein, kiket mellette hajtottak a' vitézek. „Ezek gyógyítás sebedet 's Ali elfutását, monda.

'S ő még él! zajdul-fel a' Vajda. Ezer helyette vissza, csak ő ne. Hátral vág az alacsony 's ilyen miatt van oda Csónakosim 's a' hív Kerecsényi.¹⁷ A' Bán, összehuzott szemöldökkel hallgatott. Elbeszéli a' harcosok, Bánjok viadalát. Tettein kelő öröm sugárzattal felel most ez: Hírnek dicsőségében estek-el a' te Vitézeid, bétölt nála a' harc fiajának ohajtása. Ali nem lessz többé ha megint jó, hőseid pedig hadd nyugodják a' hosszú álmot békével. Nyugodják, foly érzékenyedett heve a' Vajda szívének. Meg-kerestetem az ősz Vitéz tetemeit, ott fekszen hol a' harcnak ágaskodott Villám elbukott. Kápolnát emel oda kezem, hogy abban a' dicsőség lelkeiért e' csatának minden esztendei napján imádkozás buzogjon 's vajha az idők később fia is melegednék ez emléken! Hős! száll a' Bán, szerezze meg a' maradék tulajdon tetteivel, nevét, ha gyalázatot nem akar fejen, mi most éljük örömét e' csatának.

ÖTÖDIK ÉNEK.

'S a' Vitézek, hadi bosszú' kieresztése kevélységével oldák-le kardjaikat: a' hír pedig felrepent.

Zsibongott a' halálok csapkodásaiból magát kivívott sereg, ölelte hölgységét a' férj, szívesen fogadta az Atya, serdülő fiát, 's rokonait a' rokon. Gyermekai a' diadálnak! kiálta közükbe a' Bán, vagynak közöttetek, kik fájdalommal nézik a' mezőt? Az élet személelőbb utóbb béké hunyik, boldogok a' dicsőségben elesettek. Örömben vonódják-el most fejetek felett az éj.

Lobogó szövétnekeket szurdaltat a' rettentőkaru, komor füst-felhő alatt terül azok világa. Felpattana szavára a' vitézek hadi-dalok 's a' vígasság leve megindul. – Menj-te szelíd álom, béke magzatjaihoz, a' csatáztak győzelem tapsaiban délczegekednek.

Miként andalog Kinízi nótája, mély érzések hullámain! Olvasztó édességű ének, megragadva repít-fel csillagokon túlig a' lelket 's mint a' nógató szél a' gomolygó felhőket a' büszkélkedő fenyesekre inti, úgy te halálos rohanásra keserít a' Magyar. Csata szülöttjei ti, hogy van együtt taps és nemes elszánás vígasságokban? A' szabadság megfojtását panaszoljátok é, 's egyszer'smind örvendetek el nem enyészthetett dicsőségek emlékezetén.

Szomorgó-gyönyörködéssel hallgatja a' két Hős-barát is. Kinízi eleibe feltüzesedve sereglének ifjusága képei vissza 's a' Vitézek tánczát járók közé keveredett. Olyan volt ő, mint ha akkor is kétélű szabályjával hasogatott volna csalmákat. Komoly állásban, büszke szemekkel, vivásnak szegült vállal, magas érzések ösztönein lépdelt kevélykedve szedett lábai. Meg

¹⁷ „Kerecsényi,”

megegyed néha erősebben a' záporos dalnak édesen-szomorú felharsanása 's a' vigadozó tábor egyé olvasztott szívnek mélyéből kiáltozza zúgó örömeit.

Bátori szemét, elandalodott érzés könnye futá-meg. Míg a' te höseidnek szabad magyar föld, monda, büszkén dagadoz kebeleik e' dalra, életen és halálon vágnak ők keresztül éretted, hogy a' téged alacsonyan elnyomni akarónak felgőzölögtessek véréit.

Igy hallott a' szilaj vigátság. De, egyszerre megint hadi kiáltozás támad. Mint az éjnek tétovázó lángjai, jó, mondják az örök, több helyen látszó világosság felénk a' setétben, le-bukva 's meg felemelkedve.

Csak ő jöjjön, hogy örökre lebukjék világával, zúg hirtelen haraggal a' Vajda 's bosszú reszketésével kap suhogó fegyveréhez. Nemes Hős! csillapítsd lobbanásodat, könyörög az ifjú, ki mindég vele volt, felszakadnak kötéseim 's kifoly életed. De, Alié is megnémul, harsan a' válasz, 's gyorsan lépik a' közeledettekhez. Orozó gyilkos! te ólálkodol é megint, kiált közikbe, állj-elé, egyikünknek se legyen segítsége. Alit szöllítod é te, éjben kiáltó! felel vissza egy szózat, – jó. 'S eleibe áll a' Vajdának Napkelet magzatja, délczegen, társai között, körülvéetve kísérek' szövétnekeivel. Itt vagyok mond, Ali én is, fíja a' Vezérnek, most embereid foglya. Kardom nincs, hanem adass, ha tetszik. Nekem az élet úgy sem kell rablánczokon. „Atyád nemtelen lelkének jöttem én; reszkessen az életért mint ő, a' kire én kardot emelek.” Igy Bátori. Reája a' fiú. Legyen Atyám lelke akármilyen, de vitéz ő, 's én fíja, szeretni fogom az életet, ha akarod. Felemelte homlokára a' kardot Bátori, indulatjában. De, rohan az alatt Csónakosi, ki hátul kísérte a' fogolysereget Eszterével, 's leborúl a' Vajda előtt.

Atyám helyett maradott Atyám, szóll, engedj-meg, tudok mindent mire ingereltem Alit, ime, bocsánatodat, fíja elődbe hozásával vágytam megérdemleni. Gyermekek! meggyaláztad a' Követséget, ezerek nyögtek a' halálban, védelmetlenül miattad, 's hogy ezt elfelejtsem, Ali kellett volna, nem e' fiú, kit büszke vagyok bántani Atyjának bünéért. Kezemben volt az öreg is; becsületére, szabadon hagytam őt jönni, 's esküvése ellen elszökött az alacsony. Tépte a' fogoly fiú, pelyhesült szákállát, ennek hallására. De, ha még kelhet haragod mond tovább Csónakosi, adj mellém ötszáz Vitézt, megzaklatom én a' határokat 's vagy Gyulavárban látod vagy engem se többé. Csak e' testvért vedd kegyedbe 's egy leányát kebelemnek, kit eddig is elhagynom sok kínomba került. Ezt repíteté-ki vele a' hír' heve, de szíve, előmlött az utolsó szavakon, könnyekben.

Az ifjú arcát erre, Bátori mellett, halaványság lépé-el. Állott a' Vajda, megilletődésében hallgatva, leeresztett karddal jobbájában, balkeze homlokán. És az ifjú, mind, ijedezés pillantatait szórta a' késedelmező felemelni hajlik az ismeretlent 's lelke oda hal a' halvány vonásokon. Ilka! te paradicsoma életemnek, kiált-fel, emlékezed tett engem búsabb csatázó-vá. Meleg lehelletét hagyta a' leány, annak orcán érzeni 's az, nyújtotta kezét. Én vagyok, szóll a' férjfi öltözetű leány, kit te heves vadásza a' dicsőségnek, azzal megint fel-tudnál cserélni. Mikép jövék ide, azt barátod beszéllené-el, de ő nem él. Most nekem kelletvén szóllanom, pirulást ne éreztess, mert inkább itt maradok a' holtak halmain. Együtt él és együtt hal a' hív szerelem, zajongották érzésim 's jöttem. A' Vajda befogadott. Te el-maradál 's én kerestem a' halált. Barátod vont vissza 's ő esett-el, fájdalom! helyettem. Menj-te, hírnek szomja, az én megbántott szerelmem kevésbé az élethez ragaszkodásnál.

Szerethetted volna é a' férjfit gyávának hallva? mond Csónakosi 's hirtelen Bátorihoz fordul. Dicsőség és szerelem közt állok, diadalmasa e' mezőnek, így szóll: Nézz végig foglya-im fején midőn hajnallik 's felejtse-d-el haragodat.

Hallottam beszédeteket, felel most, a' hirtelen tüzü 's hamar érzékeny Hös. Hagyd-el te a' reszkető futót, magam oltom még-ki egykor életét. Megígértem ezen ifjunak, hogy én téged neki visszaadlak. Híres bajnoka volt az ő Atyja csatájimnak, maradjatok együtt békében.

'S repült Eszter Ilkának mejjére. Engedj-meg a' hír fijának, így kéri, hogy testvérével együtt kívánta magát neked általadni.

Jőnek e' hát az esze vesztett juhok szövétnek világánál, ekkép kérdező délczeg megvetéssel a' még vigadozó Kinízi, jőnek é, hogy meghosszallott életek béhunyódjék. De, csatázók helyett foglyait vezette a' Vajda után Csónakosi a' Bán eleibe 's elbeszélé neki, tetteit. Derék fiú, vagy te, mond, neked való e' vitéz keblü leány, nem fog sopánkodó könnyekkel tartóztatni a' csatából. Jer most velem, együtt érzeni a' győzelem vigasságát.

Ebben lépé-meg az Erő táborát az őszi hajnal' derengő világa. Véknyan szűrődött az a' hegyek körül kovályogni szerető ködeken keresztül.

Mind a' két Hösnek külön helyen zendül-meg egybe-gyűjtő kürtje. A' Vitézek ismerték megszokott hangjokat 's kiki a' maga Vezére zászlója alá ment. Együtt állnak felhőt-tartóztató szálas legényei Bátorinak; rendjekben feketélnek Kinízi nemessei 's halál serege. Vitézek! szólnak a' Hösök, lejtve nyargalván csoportjaik előtt, adjatok hálát Istennek. 'S a' tábornak buzgón ment-fel imádsága.

A' Vajda maga térdepelt, mély megilletődéssel tekintvén az égre-fohászkodásaiban. Mikor felkölt, az ifjú Alit hozatta magához: „Atyádnak köszönd azt hogy vissza nem küldelek, különben enyhítenni fognak kerülöttem a' fogolyság epesztései, mert nemesek valának szava-id.” Ezt mondá, szelidültebb kebellet.

Mentek azután a' Hösök végig a' mezőn. Látták a' halálban heverőket. Temettessenek-el, szólla Batori, a' hazáért elesettek; halom hányassák testeikre, hogy a' később idők származatai tudhassák hol nyugszanak vitézeik. Fekete zászlók lobogjanak temetődombjaikon a' Nemeseknek. De a' Napkeletnek rajtunk hadarászott esettjei rakásra zuhogtassanak-bé a' Maros-ba, kiálta-fel Kinízi 's a' mint ezt ki-zugá, összehuzott szemöldököt vetett a' csoportonként egybe-fűzöttekre. Megrémülve hajtották ezek egymásra fejeiket.

Ne tagadj-meg, oh Bán! néhány maroknyi földet a' halottól, így szóll a' Vajda. Vad léleknek buta eszközei voltak az itt heverők, de bétöltötték hazájok iránt kötelességeket. Így a' fogolylánczot zörgetőknek is legyen nálunk irgalom. Menjenek előttünk szabadon léphetve. Tudja-meg a' török föld, hogy mi csattogva védjük a' Hazát, hanem a' diadal után, könyörülést mond a' mi Istenünk. 'S mint a' lecsatolt ágak, keményen rugódnak vissza, olly hirtelen pattant az öröm szikrája, bánatjok helyébe, szemeikre a' fogságba estteknek 's Allához imádkoztak háladatosságokban.

A' Bán félre fordult, még felhővel tekintetében, de nem szóllott barátja ellen.

Jött a' bánatja-oszlott hősleány Batorihoz, újra béköttni sebé az utnak. Mellette Csónakosi. Derülni kezd ennek látására a' Bán. Vitéz fiú! te mellettünk léptess, monda. Ha szelídek volnának paripájim, leányaidnak azokon kellene jönniek.

Fogadd köszönetemet, diadalmas Barátom, szóll a' Vajda, Kinízihez, fogadd, hogy kész vagy most bétölteni régi fogadásodat 's nekem látogatásomra jössz, jössz látogatásomra vitézséged' dicsőségében, vidám indulattal ezen ifjak iránt.

'S a' Hösök megindulának. Békeség szelei kezdettek előttek enyelegni. Vitézeik, győztesek énekével mentek nyomokban csendesedve, mint a' sűrű erdőkkel volt vívások után a' lakhelyeikre vonódó szélvész. Gyula Fejérvár bástyáji fogadják-el őket, a' vidékek lakosainak öröm kiáltásaik között.

Királya a' kősziklákon álló várnak, hatalmasok voltak Vezérid karjai. Diadalmaskodva viszi a' hír rettentő és irgalmas neveket feléd. Öröm üljön homlokodra. Nézzd a' folyóknak, magas lakod alatt csattogó hullámokban sodródó fejedelmét. Úgy vivék Vitézeidet, a' Kenyérmezei hős-barátok, Ali bajnokaira, mint az, a' tenger ellen, a' belé omló havasi vizeket, 's el, nem nyeletének.

A' GYULA-FEJÉRVÁRI ESTE.

A' kecske-kő' szálain meghasadozva zuhogott alá le a' térnek az őszi felhők terhe 's egyszerre kopogással csapdozák a' vár ablakait az eső' jeges cseppjei. Benn ülének a' Vitézek Bátori fegyveres-palotájában.

Jer elé, csaták énekese, mond a' Bán, adj életet e' komor estének.

Akarjátok é a' Vajda' tetteit Moldovában? kérdezé a' csaták' énekese.

Mond, mond, harsan-meg a' Bán, hadd világoljon a' hős-lélek dicsősége.

Halljuk, sürgeték a' palotának ősz vitézei, halljuk az ifjúság nyers tetteit. Forgassák azokat magok előtt ujjonczaik.

Elkezdte a' hadakat édesen elbeszélő. Kinízi szeme, diadalban gyönyörködő tekintetet villámlék 's meg el csendesedett, mint a' hallgató méltóságu Duna Visegrád alatt. A' Vajda, lehajtotta fejét.

„Felhágtunk az erdőktől szeretett hegyekre, bétékintettünk Moldovába. Mint a' villámok, mikor ezek közt lobognak, fénylettek a' Király seregének kardjaik. Elszélesztette volt már Erdély völgyeiben a' morgó zivatart, melly ellene tartotta gyűléseit, most Moldova pártoskodott Vajdája, István seregeire vezetett. Hősünk a' rábizott dörgő csapat előtt fénylett. Jelen volt Ország Mihály, a' Nádor; jelen Csupor Miklós és Pongrácz János Erdélynek Vajdáji; jelen Bánffy Miklós. Elértük Rimánvásár tájékait. A' város elterült erőnk alatt 's a' Szeret folyója mellett álló vár játék volt karainknak. Meg-hallotta csattogásainkat a' Vajda, 's ijedés szavaival könyörgött békeségért. De, ismerte a' Király, ravaszkodásban zavaroskodó lelkét. Serény ő a' viadalban és vitéz, harcoljon velünk, ha háborgott, monda.¹⁸

Beljebb vitt a' Király bennünket, Bányának. Vígán ment a' sereg, énekelte a' dalt, melly így végződik:

Abban lelvén kevélységét
Hős Királyunk nevének,
Hogy emelje dicsőségét
A' délczeg Honny' népének;
Tisztán jőnek érzései
Bennünk bízó szívéből
'S mi is, fogytig védelmei
Leszünk teljes erőből.
Mert, a' Magyar nagy lelkének
Büszke fellobbanása,

¹⁸ 'monda[.]

Megkivánja, Fejedelmének
Legyen hozzá hajlása.
Üssön akkor paizsára,
'S minden Magyar hőssé lesz,
Kardzördítve ül lovára
'S nagyot, jelest, sokat tesz.

Ugy van, kiáltának a' Vitézek. A' Magyar nem igába született. De, merje osztán bántani valaki, Fejedelmét.

A' csaták énekese tovább folytatá: Ellentállás nélkül mentünk-bé, Bánya kapuji alatt. El-osztott a' Király, a' városban bennünket; maga, közepére vonatta pompás sátorát. Az estének szelei jöttek jelenteni az éjnek elterülni akarását, 's mü, csendet gondolván körülöttünk, letet-tük fegyvereinket, midőn a' Királyhoz egy idegent hoztak őrünk.

Idegen földnek fija vagy é te, kérdezé a' Király, ki, bujdosva jöttél az éj' setétében meg-kémlelni seregemet?

Nem idegen föld fija vagyok én, felelt a' fogoly, Erdély az én Hazám. Nőm Moldovai, azért járok e' tájakon. Megsajnálottam a' haza-sohajtozó Asszonyt 's magam indulék ide bé, hirt vinni néki véreiről, mert ő kicsinyeit, egyedül nem hagyhatá. 'S a' mint most jövék vissza tizen-két ezer kardot láttam vezetetni, seregedre. A' Királyt hadi-tűz folyá végig, de csalárd képként rémlett előtte mondása.

Király! szólla az ismét, huzassd-ki a' kardokat. Velek jöttem én magam is, mert Moldova fijának néztek engemet 's hajtottak magokkal. Némán dobogott a' tegnapi csendes éjben, ólál-kodó lépések. Ma, mind erdejikben lappangva, nyugodtak. Hadd fogjon-el téged 's Vitézeidet mondák, az éjtszakán, az előálom édessége, öldökölve rettentenek-fel abból 's fel-ébredések utolsó leszen. De én elillantottam tőlök, hozzád siettem, mert szánom nemzetemet.

Megtetszék ez a' Királynak. Fogadjátok Etelének e' nemes unokáját, monda, szívesség sza-vaival. 'S ha menni akarsz, te a' Székely földnek jó fija, tizenkét fegyveresem kísér, nőnek hajlékáig. Ment, gazdag ajándékokkal.

Fegyverhez kapott most a' Király 's paizsára ütött. Oldalainkra termettek nekünk az életet-hunytató kardok, 's hadat-hajtó szélvész koválygása csapta fel magát fejeink felett.

Igy vártuk a' ránk orozva rohanókat. Siketen zugva hullattak már, halálos csoportjaik. Jó fija a' Székely földnek, csennel lebegjen sírod felett a' nyúgalom, mint a' tavaszi fény a' dombon. Sajnálottad Nemzetedet.

Halkal csuszának, bátyáinkhoz a' bosszúban evődő Vajdának néhányai 's három hely vetett egyszerre lobbót általak. Suhogó ropogással kezdetek tekeredni a' széles lángok az éj' setétében. Halál' halaványát festették a' hadakozókra. Bérohantak a' tűztől sápadtan világított arczal 's mint a' menykövek dörögve keresik az őket magokhoz vonó csért, úgy kerestek bennünket alvó helyeinken, kardjaik. Megdöbbentek készségünken.

Halálokat akart vágni az ő elkeseredések arczainkra, de, a' mi bosszúnk szélyt repdestette kardjaikat. Keresztül hasított Hősünk hadi-szava a' fegyverek csattogásain, 's rettenetesen döltek vitézei, hallására, a' tizenkét ezernék. A' ti holttesteitek felett lobogjanak a' lángok, melyeket a' miéinknek gyújtottatok, ezt kiáltá. És lobogtak. Villámozva kevergette a' kardot, Ország, Drágffy, Pongrácz, Pálffy, de Hősünk úgy kitetszett közülök, mint az oroszán a' maga ellenjei csatájában.

Tűzbe emelkedett, édes szavú! érzésed, szóll közbe Batori, sokat fogsz mondani felőlem. A' Király is...

„Büszkének akarom az Énekest, pattan-fel a' csata-beszéllő. Szaggassa-meg hurjait a' pulya előtt, de lelkes ígét, az Erőnek. Höse a' Moldovai csatának, esküszöm, az én kebelem, kevély szavaiban.”

Tovább, tovább, sürgetődzének a' palota'-vitézei. A' Vajda, mosolyog, az Énekes kényességén. „Hagyd tehát, szavaidat folyni, a' mint azok, kevély érzéseid közül kelni szeretnek.”

Jelen voltam én magam is, az éj' csatájában, kezdi komolyabb szemmel, én is osztottam halálokat. Hallottam én a' Király parancsoló hangját, láttam arra felbuzdulva rohanni vitézeinket, láttam őtet magát, hírt érdemlő erejében. Kicsap az Orkán a' fekete-tengerről 's meghajlanak előtte még a' völgynek is fűzei. De a' tető' czedrusa megverekedik vele 's fennáll. Csattog az ég háborúja, de a' tetőnek czedrusa¹⁹ fenn áll 's méltósággal néz-le száz törzsökre, mellyek sudarai, társul állottak a' felhők tartásában. Így volt a' Király Libanonnak czédrusa.

Rezgő setétbe néztünk az éjnek e' csatájában a' lángok mellől, megtompult azokban szemünk világa. Ijesztve süvöltöttek a' haláltól sebeket szakasztani megfogadott nyilak. Nem tudták, a' lang néhol megaluván eleresztőzik, kire bocsátják, hanem, vaktába, repteekben, otrombán ütköztek abba, a' ki előttök volt. A' Király vállába is szúrta egy magát, de Moldova sok fijának halálos elterülése fizette-meg az ő sebtét.

És, győzelemmel kezdők utoljára, karaink sűrűbb forgatását hagyni. Kisebbedett a' harc a' hova te jutottál, szemérmes hallója, tetteidnek. Kétségbe esve vágtak, nyilaztak ugyan ránk a' fennmaradtok, de majd a' setétnek keseredtek. Sok, a' tűzbe szökött közülök 's a' langok, robogva vívtak egymással, testeikért. Az éjnek fele, rég eltölt már ekkor, de nem hallatott az elrémult kakas szava, azt megjelenteni.

Igy segítette a' hív sereg, a' Királyára rohanttak elszéllyesztését. Csatát végezve állottunk a' városban, míg a' langok világlását, a' pirosuló hajnal váltotta-fel arcunkon. Körül néztek vitézeink 's magok bámulták, a' füstölgő üszkők mellett halaványodók sokaságát.

'S István, a' Vajda? – kiáltá Kinízi.

„A' Vajda, megjíjedett, hogy mást teszen helyébe a' Király. Jött hozzája 's alázatossággal csúszott kérésében, mert nem volt lelke, vagy új csatában keresni a' halált, vagy távol siratni szégyenét. Csak még most engedj-meg, Királya a' Magyarnak, így könyörgött, meg-ismerem mindenkorra fényes koronád hatalmát, mellynek e' tartomány úgy is rég meghajlott. A' Király délczegen állott, békötött sebével, 's indulatosan támadta-meg. El, nem fogatlak itt, mert bizodalommal mertél előmbé jönni, zúgott hozzája; de, takarodj előlem; másé lesz, méltóságod. Földig meghajolt és sirt. Miért nem tudott ez kezemre kerülni az éjben! dörgöttem én magamban. Vigyed hát, leányaim közül az egyiket zálogul, ha szavamnak nem hiszel, monda megint a' Királynak. „Félre tőlem, leány záloggal; add fiadat, ha vitéz.” Az csak egy van, sohajt István Vajda 's elvennéd é azt is tőlem?

Hallgatás lett köröskörül. Én, a' ki gyűlöltem elébb a' csúszót, most szelidültem iránta. Nézttem a' Királyt. Vagy vége Vajdaságodnak, monda, vagy egyetlen egy fiad velem jó; de ha, hűség' seregeit küldöd csatázójimhoz, két esztendő mulva utánna izenhetsz fiadnak. A' Vajda mindent ígért; sírva vált-meg fijától.

Egy hét mulva, megfúvatta a' Király az indulót. Vigság volt minden legény homlokán. Felszedték a' Moldovai seregek zászlóját a' Király pompás sátora mellől, hozták a' testőrzők, Királyunk mellett, kiterjesztve a' szélnek. Kevély örömmel pillantottak azokra, néha bajnokaink, Buda várában állanak.

¹⁹ credrusa

De, a' hol jöttünk, mindenütt lángok lobogtak utánnunk Erdély széléig. Széllyel hánytuk a' tanyákat. A' Király nem szólt ellene a' vitézi vad pajkosságnak. Reszketéssel, emlékezzenek reánk, Moldovának könnyen feltámadóji, monda.

Az ifjúságnak tűz-veszes kora, hevített engem, 's a' Király és én, a' Moldovainak kigyólelkűségén, ízre porrá törő haragra gerjedtünk, szállalt fel Bátori.

Hadd-el azt, veti délczeg felköltében a' Bán, éljed diadalmad hírének örömet 's jer, mutasd-meg többieid sorában a' kardot, melly keresztül villámlott a' csata éjtszakáján.

Döbrentei Gábor.

HÁROM SZÉP TEKÍNTET.

I.

Egy lelkes, elmés, szép Leány,
Ki merre lép, 's bár mit teszen, minden nyoma
A' lelki, testi tisztaságnak fénytelen
Súgarítól kísértetik, – kinek
Még önmagától észre sem vett kellemi
A' szűz szemérem' hajnali
Rózsájitól pirúlva égnek, – a' kinek
Gúny 's csalfaság kerültte keblét és agyát
Ártatlan édes érzelem
És gondolat foglallya csak, 's kíváнатit
Egy szép Virág elég betölteni, –
'S bár lelke a' Jót, Szépet, és Nagyot
Megbirja, 's szíve mélyen érzi is,
Mind ez csak úgy pillog belőle, mint
A' rózsza, melly feselni kezd, de rózsza lessz
Minden bizonnyal, – illy Leány, melly bájoló
Kedves tekintet! – és igen természetes,
Hogy Őt' szeretni, a' ki tudgya érzeni.
A' Kellemesnek, Szépnek és Jónak becsét,
Minden kor és nembéli kénytelen.

II.

Szép látni egy nagy érzeményű Férjfiat
Polgári, házi, emberi
Szent tartozásit tellyesíttetni; –
Szép látni egy nagy Szívet érzeményivel
A' Földet, Emberséget, és annak javát
Ölelni²⁰, és mívelni lelkesen; –

²⁰ Ölelni

De mennyivel szebb látni egy szép, jó, szelíd
Aszszonyt, ki fényt, zajt, látszatot kerülve jár,
'S teszen körének szűk határi közt, –
Szerelme által boldogított és boldogúl, –
Ki vére és édes teje
Táplálta és neveltte kisdedit,
Kegyes valója' gyenge mássait,
Istent, Hazát, Embert, Igazt, Jót, és Nemest
Szeretni szó és példa által már korán
Tanította. E' tekintet engem térdre ejt.

III.

Szép látni egy Elmét repülni fel 's alá
A' képzelet' lángszárnyival
A' nagy Teremtésnek határainn,
És egy erős, figyelmetes
Sasként lebegve és kerengve szerzeni
Esméretet, tudást magának; – óh!
De mennyivel szebb, 's mennyivel
Mélyebben érdekelhet egy jó 's résztvevő
Szív, a' mikor felolvadó érzelmei
A' szem' tűzéhez fellövellvén, csillogó
Gyöngyökben esnek a' kebel' hullámiba.

Kisfaludy Sándor.

A' KÉPMUTATÓ.

Sir, ha zokogsz; ha örülsz, örvend: de gyakorta mosolygván
Szíve zokog, 's ha szemét köny teli, szíve nevet.

Primóczi Szent-Miklós Aloyz.

AJÁNDÉK.

Virágaim' legszebbikét
Neked küldöm Kegyes!
Valód' kedves mássát tudom
Megvetni nem fogod.
A' bokrot védve ápolám
Hév lángom' biztosát;
Most illatot hintsen feléd
Mosolygó kelyhiből. –

'S midőn gyengén öntözgeted
Eszedbe jusson az,
Ki hív szerelme' zálogit
Kedvednek áldozá.
Igy zöldell, és virít neved
Elbájolt lelkemen,
Mint e' tavasz' magzatjai
Kertem' magányiban.

Virág valék én is, de ah
Éltem' tavaszkorá
Eldúlva forró érzetek'
Dagályitól, komor
Telére szált; szép érlelő!
Vedd szívem', 's ifjadok;
Mert hol te vagy – 's mindég enyim –
Örök tavasz virít.

Thaisz.

DALFORRÁS.

Minden öröm hangot szül, a' bú, 's fájdalom ismét.
A' kikelet' zöldjén zeng philoméla panaszt.
Ott, hol erő 's szerelem párul, nincs messze az ének;
A' nyelv dalra fakad, hogy ha vezérli szived.

Kisfaludy Károly.

ANDALGÁSOK.

Boldog, kinek szép hont adának
A' sors' örök végzései,
Hol Génusz' szelíd nyomának
Láttatnak nyilván jelei.

Ki, mint a' Sülph tündérberekben,
Almaj közt halhatatlan él,
Bolyongván lelke hüs szelekben
Chitóné' csendes fényinél.

Szük életében nyújtják néki
Elüsiont az istenek,
'S utána lelkesült vidéki
Nem-földi dalra zengenek.

Őt R o c h e ' hársai közt susogva
Hevíti H a l l e r ' szelleme,
És rózsalánccsal tartja fogva
Az égi nagyság' kelleme.

C l a r e n s ' virányin bánatjában
A' számkivettnek részt veszen,
Mereng W o l m a r tündérvárában
Nagy ideálja kebliben.

Vagy véled, természet' barátja,
Járván viruló környedet,
Mint Heszper, bájos fényben látja
Derengő bölcseségedet.

Hív anyját hallja rejtekéből,
Mint nyájas echo, szóllani,
Érez, miként Te, nagy lelkéből
Szent lángokat csapongani.

Fel a' teremő' thrónusához
Szeraphnak tűzszárnyajn lebeg,
Leplezve járul szent arczához
Virtusban, 's szíve nem remeg.

Vagy égi Múza G e s s n e r e d n e k
Édes hangjain kebledre hűll,
Sebes verési csendesednek,
Lelkén szelíd alkony vonúl.

Melyét a' pásztorok' virányin
Erosznak vígan nyitja fel,
Andalgván a' hegyek' leányin
Tisztán-hevülő érzésivel:

Hölgy mellett olvad hűs berekben,
Aëdon' szívrázó dalán;
Láng ébred a' tekintetekben,
Remegve nyúl kéz kéz után.

Kedvelt fájok' sötét árnyával
Borítja bé szép álmokat,
A' Genzian' bájos szagával
Istenli boldogságokat.

Majd zengvén lantján hangos ének
Megmássza J u r a ' bérceit,
'S gyúlasztja D ó l e ' szép körének
Vígán szédelő rendeit.

Borongva nyulnak fel messzére
G o t t h a r d ' sötétes ormai,
Kilátszanak tekintetére
A' kéklő C e n i s ' útai.

Túl elfedő sziklák' homályán
A' boldog tájig álmodoz,
Hol annyi Herosz égi pályán
Jutott Olümp' lakójihoz,

És ahol csendes pompájában
Mosolygva fénylik T i v o l i ;
'S a' vándor Veszta' templomában
Kelyhét Horátnak szenteli;

'S mint a' görög lant' dicsősége
Hevülven Muza' kelyhitől,
Messzebbre nyúl pályája vége,
'S zengése a' felhőknek röpül.

O Génusz halvány lepleddel²¹,
Melly sír' nyugalmaival borít,
Miként borongó Lúna, fedd-el
A' messze föld' ingerjeit!

Itten vérző honunk' vidékin
Nyögő szél érvén keblihez,
Pusztult váraknak omladékin
A' Muza búsán tévedez.

Tekintvén századokra vissza,
Ha S o m l ó n k ' ormain megáll,
Az édes cseppet könnyel issza,
'S lantján víg hangot nem talál.

Lehajlik D a y k a ' sírkövére,
'S borítja lelkét fájdalom;
Ah Cháriszoknak kedveltére
Sírjában szállt csak nyugalom!

²¹ lepl eddel

Lelkébe, mint Heszper' sugára,
Hordott szelíd érzéseket,
Geniusz' szemén, melly véle jára,
Mosolygó könnyü reszketett;

De bájangjai nem édesíték
A' Sorsot égi kebelén,
Vérző sohajtások hevíték
Szívét hölgyének lágy ölén;

'S miként irígylett nyúgalmának
Várából Erosz' kedvese,
Szállott arany phantasiának
Téreiről sírdomb' mélyibe.

Kérjük, sötét enyhelye mellett
Hogy lágyúljon a' Végezés,
Lengjen körülünk gyöngye szellet
'S emelje lelkeink ihletés.

Vegyük-fel ömlő hangjainkat
Karpát' kinyúló szirtjai,
Erezzék forró lángjainkat
Iszter' zöldellő martjai.

A' dalra szebb honunk' leányi
Miként Nümphek, tánczoljanak,
Berkeink, mint S z é p h a l o m ' virányi,
Elúsiónná váljanak!

Fonjunk a' k ü z d ő S z e n t ' fejébe
Nem-hervadandó koszorút,
Sírjának hűvös enyhelyébe
Rózsák közt menjen biztos út:

Lángzók lesznek csudált nevénél
Az érző szív' verései,
Szentek, mint oltár' emlékénél
A' hűség' csendes könnyei.

Kölcsey.

AZ AGYONLÓTT FÜRJRE.

Fürge Fürj! Fegyver' vadon áldozattya,
Téged elvisznek Lidim' asztalára;
Estden meg fog, tudom, esni szíve
Szánakodásbul.

Nagy kökényszínű szemeit, szerelmes
Vesztemet nemző szemeit kesergő
Könnyek elfutván, rebegő ajakkal
Fogja sohajtani:

„Kis Halott! kár volt neked így kimúlnod!”
Fürj! mi jól tűnsz-el: kinek elhalásán
Így zokognak, 's illy szemek' árja foly; meg
Halhat az önként.

Vitkovics.

A' BOLDOG PÁR.

Egy titkos ah felém 's egy elpirúlat,
Arcz bájos, mint a' legszebb reggelé,
Egy líliommely 's egy pillantás belé –
Elszédülék, és szívem lángra gyúladt.

Te vagy! kiáltok; 's a' merész indulat
Kiterjesztett karokkal vitt felé.
Láng lángomat, csókom' csók érdelé:
'S a' boldog pár egymás ölében múlat.

„Enyim, enyim vagy, kit kerestelek.
Tiéd e' csók, szerelmem' áldozatja,
E' szív, e' lélek, 's mindenem velek!”

'S mig így rebeg, 's hévszomjam' oltogatja,
Elsüllyed elmém' minden gondolatja;
Velőm lobog: de szókat nem lelek.

Szemere.

ÉLET ÉS HALÁL.

É l e t .

Hah rettenetes váz! te bűnnek rút fia kerülj! ne zárd-el útat; még a' természet késni bátorít, czélom tovább terjed.

H a l á l .

Alélt szellem, szédelgő tünemény! eddig, 's nem tovább megyen futásod. Mint urad, mint jótevőd jövők feléd, ne rettegj.

É l e t .

Az égi harag kivont mély üregedből, 's ércz kormányod alá veté a' mulandót; de belsőmben is erőt fuvalt, melly bátran gunyolja komor hatalmadat. Az ifjuság kivív sirjaid' éjéből.

H a l á l .

Tüzét eloltja fonnyasztó lehelletem. Lehull a' virág legékesb nyiltában, és a' láng, melly kebledet hevíti az enyészetnek legbiztosb eszköze. Merre lépek, hasonló szívek porlanak-fel, 's a' kikelet' zöldjét disztelenítik. Én őrje az örökkévalóságnak, kemény kézzel tartom a' földi pályákat, lerontva a' különbség' zárait, a' szegényt megváltva, a' kevélyt lealázva határtalan szállok a' világ' térein, 's a' mi él lesüllyed alattam, ha fekete szárnyam' árnyéka érinti. Imádd a' végzést, melly általam büntet, 's jutalmaz.

É l e t .

Te pornak ura, csak azon győzhetsz. Mit érzek, az nem halandó. Felsőbb származás fénylik lelkemen, éggel vegyülve lényem emésztő mérgednek martalékja nem lehet.

H a l á l .

Eltünsz, 's álmaid, érzetid veled merülnek-el. Mi a' sírontul vár, azon nagy titkot csak a' színváltozott érti; én vagyok azon isméretlen világnak első hirdetője.

É l e t .

A' lelki-tehetség, halhatatlanságom' igaz záloga fenntartja emlékemet, 's habár földi részeit örök éjbe taszítod is, általsugárzik, 's voltomat vallja.

H a l á l .

Ez csak beteg elméd' ahíthatos reménye; fény-lepelre szorúl hijányaid' serge. Mi állandót mutathatsz, mellyen a' percz nem fordít, nem győzhet?

É l e t .

Enyim a' gondolat, ez a' mennyei szikra kihat a' sötétből, és alkotó lángjánál egy világ meglegszik. Bátor röptének ég- 's föld meg-nyílik, 's évek századok neki szolgálnak.

H a l á l .

Csekély nyereség, olly nagy szándékért, sok a' semmiért; félig alak, félig árnyék, a' mit nyomoz, 's mentül tovább szárnyal, annál nagyobb zavarba ötlük, míg fáradtan szűk határ közzé szorúl. Mi a' koválygó ködön átvillan, az csak a' képzelet' muló játéka, a' lekötött észnek tévelygő habja; áldozz az eszméletnek, 's ön léted károsúl. Az idő forog, állj magasan, vagy alant, vele elragad, és a' gondolat' fejlődését, mellyre annyit építesz, a' vélemény, ez a' sötétség' szülöttje intézi, vagy tiltja.

É l e t .

Nézd a' dicsőket, kik napként a' magásról alá sugárzanak! főhajtva áll előttök az idő, nemzetek változnak alattok, 's koszorújuk' virági most is illatoznak; egy póltól másikig terjed érdemök, 's a' föld' fíjait nevök lelkesíti. Ez a' lélek' legfőbb diadalma, ez az élet' istenülése!

H a l á l .

Azok kiket csudálsz, kik körül álmaid lengenek, azok leginkább bizonyítják a' ködbe vont elmét, mellynek a' sejtés' végső határa; mert, örökös harczban, egymást semmisítve, homályos 's ellenes ösvényen bolyongnak, és véleményt halmozva véleményre, valóért epedve, füstöt ölelnek. Hol az Igazság, mellyet kérkedve említesz? Hány ezer évek folytak-le buzgó vizsgálóikkal, és szent képét eddig senki nem látta.

É l e t .

Tettekre ébresztve tűnnek-fel mindenütt az ész' hagyományi, 's isteni ereje a' mindenható akaratnak, melly hegyeket mozdít, 's világokat mér, vallja becsét a' nemes életnek.

H a l á l .

A' hideg ész, melly magasra vágy, megfoghatja e azt, a' mit büszkén állítani mer? Minden rémzet után esengve, szeret ragyogni a' sokaság előtt. A' távolban minden szép, és a' rejtelmes szó, csiklándja a' gyarló szívet. Ha nyílt szemmel behatsz léted' titkába, dermedve fordulsz felém, 's keskeny boltom leszen világod. Bölcseséged' minden foglalhatja az, ha békén tanulsz halni.

É l e t .

Nézd a' dicsőség' Templomában a' Hőseket, kik nagy tettek által azon tetőre felvívta, hová nem ér a' mulandóság' karja! Borostyánjok hűséből néznek le a' jövődőségbe, és az évkönyvek kérkednek nevökkel.

H a l á l .

Csalóka vágy! A' történet megvesztegetett Biró – a' környűlmény lánczait hordja; olcsó tömjénynek csak gyermek örvend. Ledől az oszlop ércz szobrával, mert a' földi zavar állandót nem szenved, és ki ma koronákkal játszik, holnap helyet alig lel hideg hamvának. Nézd a' világ' bálványát, egy pillantat, 's dísztelen hever a' porban, és neve csak például szolgál a' bátor küzdőnek, midőn fenndőrgő tetteit a' mulandóság szánakodva mosolygja.

É l e t .

Minek tehát ezen ösztön a' forró kebelben? minek a' hév kívánat, melly kizudulva mereng?

H a l á l .

Engem keres! 's az legyen fő java, ha tisztán feltalálhat.

É l e t .

Mély borzanat leng sirjaid körül, szemed' sötétje enyészettel frigyes – én még lenni ohajtok. Ah ez a' világ olly szép, és kedvezve nekem annyi édest ígért! Engedd szépét kiélnem, bájait ölelnem. Illy örömtelen nem válhatok-el.

H a l á l .

Az öröm' tarka színén legel boldog szemed, tavaszod' zöldjébe rejtezik tövise; de rekkenő nyarad méreggá forralja, 's csak lassú telednek hidegén fagy-meg. Háborgó e' világ, külseje tetszetős, de benn édes méreg lakik, és a' legnemesb szív felett, letiprott reményiden kevélykedik a' méltatlan szerencse.

É l e t .

Még is van boldogság a' szerelem' nyugtató ölében; ott lebeg hívem, a' serdülő élet virít körül; szelíd szózatja édesen hangzik vissza melyemben, midőn nem ismert élelményre int. Oda – oda engedj röplőnöm!

H a l á l .

Ne higgy a' szerelem ámitó szavának! ön hevétől lesüllyed éktelen mélységbe. A' birtok közt kegytelen eltaszít, kiválva téled csak fájdalom marad fenn; hideg lánczokra fűz, ha bár hivatlan elillan, és alacsonyba merít. El-szórt romok között bánat lappang nyomában, 's váratlan rivaszt-fel andalgásidból, 's a' tündér képnek ijesztő vázait mutatja.

É l e t .

Te komor ellenség! mit adhatsz létemért, ha minden szépét olly hidegen téped-el?

H a l á l .

Nyugalmat – a' béke' szent malasztját. Nem örülsz ugyan, de nem is csalódsz, és a' földi inség kígyós fejét káratlan rázza feletted. Ki tőlem fél, azt én üldözöm, ki megvet, azt ápolom, és az érte hullongó könnyeket a' megbékélt Istenség' trónusához viszem, hol az erkölcs' fény-koszorúja készül.

É l e t .

Ez tehát szomorú sorsom, hogy a' végső határnál megvetni tanuljam azt, a' mi egykor gerjeszte? Egy láncznak rabja, ki a' forrásnál szomjúzni kénytelen; kire égi fény világít ugyan, de csak békóját mutatja? Nem több egy néma növényénél, melly azért virágzik, hogy az Egésznek ékét tudatlan emelje?

H a l á l .

Térj magadba; ne keress kívül maradást létednek. Benned ég a' mennyei Jóság' örök tüze, 's testvéri karoktól áltöelve a' Hit, Remény, és Szeretet szebb létbe kísérnek. A' fergeteg önkényt hányja a' port csattogó szárnyain; köszönd, hogy hajnalod velem kezét foghat, minekelőtt megragadt a' világ' ordító zajszele, és búcsuzó lelked örömmel csókolja²² omladó házát, midőn szemed az égre tekint-fel utólszor.

É l e t .

Az irtózat mulik! végy magadhoz Halál! érzem e' lét nem legfőbb adomány, ezen túl van a' jobb lelkek' hazája. Még egy tekintetet a' világra – zárd-bé szemeimet!

H a l á l .

Nyugodj!

Kisfaludy Károly.

VERS ÉS CSÓK.

Angyal! minap azt fogadtad
Egynehány költőnek,
Hogy a' legjobb versért a' legjobb szerzőnek,
Csókot adsz; és alig hogy meg nem adtad.

Micsoda?! verseknek csók lehessen bére?
Ha tőled az ilyen ígéret kitelhet
A' ki elfogadja nem hajtók szívére,
Mert nem az ész, a' szív csókot érdemelhet.
A' Csók édes bére az érzékenységnek,
Szerelem' pecsétje, adója hívségnek.

²² csókolja-

Apolló' fjai Pindusz' tetejére
Koszorúra és nem csókra idéztettek,
'S a' Grácziaák az ősz Homerosz' fejére,
Csóktalan virágzó borostyánt hintettek.

Nem vetélkedem én Poéták veletek,
A' szép zöld koszorút én nektek engedem,
Ti jobb verset írtok; én jobban szeretek,
Angyalom' csókjával én megelégedem.

Gróf De'sewffy József.

LAURÁHOZ.

Neked is vagynak é hát néma könnyeid
Mellyek kebelednek lágy sohajtásain
Mikor félre értve hullnak érzéseid
Hév cseppel pergenek arczod' téj habjain?

Vagynak! 's nem hallá még senki panaszodat
Nem kerestél széllyel még sehol enyhülést,
Hanem csak felvévén földre fátyolodat
Láttatlan Vesztaképp' siratod a' vesztést.

Ismered é már a' világ' mézes mérgét
'S félsz a' csaló - külső szívárvány színein
Hajladozva hagyni belsőd' csendességét
Hogy ne függjön annak változó kényein.

A' vétketlen lélek' gyermek-bizodalma
Játszó enyelgéssel ejti-ki titkait
'S azután sir, látván hogy Sátán' rágalma
Leste 's csufolódva csafarja szavait.

Érzem kényes lelked' gyengéd büszkeségét
Tudom, hogy véknyan font hajlékony húrjain
Milliózva nézi léte' édességét,
Ha hozzá rokonság ömled szív' hangjain.

De, mint egy szebb virág, legbiztosb nyíltában
A' csalárd harmaton, midőn dér lopja-meg,
Oda vész díszével bágyadt hervadtában,
'S elreppent illatját senki se kapja-meg.

Ugy te, ha vágyásod karidban gerjeded
'S azt komoran hideg tekintet fogadja,
Szédülsz, és körültted a' szép föld süllyedez
'S elhültödnek reszket ajkadon bánatja.

Mért te szerencsétlen? mért Rád mérve bánat?
Hogy az setétkedjék lassu napjaidon,
'S nyugalmat távolban keresve elfáradt
Epedésben halj-el fanyar gondjaidon.

Ha el nem tévelygne az a' szép kegyes hit
Melly a' tűrőnek most világol éjjelén,
Hogy Angyal számlálja minden szenvedésit
'S majd koszorúja lesz nem halandó fején.

Ugy ott fenn, pálmádnak látom már zöldjeit,
Boldogok' lelkei vígan néznek rája,
A' Seraph árnyában, zengi énekeit,
'S ez itt mond a' jövő Laura' koronája.

Döbrentei Gábor.

A' NEVETÉS.

Vígság és tréfák közepett enyelegve szorítja
Szívünket szívhez a' csapodár nevetés;
Mennyet tár az epedve reménylő hív szeretőnek
Általa számlál sok víg napot a' ki barát;
A' tetszést 's tréfát hahoták közt adja előnkbe,
Olykor csal-köntös ál-lepelére szorúl
Vidám szív örömét terjeszti előnkbe magával,
Boldog az a' ki örül, boldog az a' ki nevet!

Kis Lajos.

REMÉNY.

Báj-színeket tetéz reád,
Mindent ígér, semmit sem ad;
Hálóból varrt köntös hidegben,
Szomjat gerjesztő nedv melegben;
De enni nem kér,
Az mennyit ér!

Böködy.

VALÓ AZ ÁLOM.

Álom az a' mi való; – ha valóság tiszta szerelmem
Nézd kisirott szemeim! Álom az a' mi való?

Balla.

A' SZÉP, ÉS AZ IGAZ.

Gyenge szemünk a z i g a z' napfényét győzni, ha a's z é p'
Hajnali sugárin nem gyakoroltuk előbb.

Primóczi Szent-Miklós Aloyz.

SZOFRÓNIA ÉS OLIND.

(Kereszthadi Rege.)

A' következő Regének (melly egy Episódja Tasso 'Torkvát' Gerusalemme liberata-jának) felvétele, ellenkezni látszik ugyan azon jelentési czikkellyel mellyben Auróra' tartalmának merő eredeti Magyar elmeszüleményeket szabtuk, mindazáltal a' ki megfontolja, milly becsű az illy tolmácsolat akár művészi akár egyéb tekintetből nyelvünkre nézve, megbocsátand e' léptünknek. Tasso jobbára 12 és 13 szótagú mértéktelen sorokban alkotá Hierosolymiásza' stanzáit, e' jelen fordítás 10 és 11 szótagú mértékes sorokban szerkeztetett, s így e' fordítás minden sornál 2–3's minden stanzánál 16–20 szótaggal rövidebb az Eredetinnél, a' mi nem csekélység az illetén nemű munkában; sőt annál dicsőbb e' merész próbaszándék által megmutathatnunk: hogy habár nyelvünk mindeddig rím'szükéről vádoltatott, mindazáltal e' pontban is verseny pályát futhat a' miveltebb Nyelvekkel; mivel e' Regének egy Stanzája sincsen mellyben tiszta rím ne volna a' hív fordítás mellett.

Az illy költemény azonban eredetileg is fenntebb nyelven lévén írva, fordításban is fenntebb nyelvet kívánt; azért az itt előkerülő újítások mellőzhetetlenek valának.

K. K.

T. T. Hierosolymiászából
C. I: 81–90, 's C. II. 1–53.

1.

Minden hazug- 's valónak tár zsinatja
A' Hír, – röpten röpül 's jelengeti:
Eggyé forrt a' szent Had' minden csapatja,
Elindult már 's nincs a' mi késleti.

Hány fő minden hadláb? elmondogatja,
Vitézbit mind előidézgeti
Név- 's tetteikkel, 's rém ajkú kobozza
Szion' zsarlójit reszketésbe hozza.

2. Vészt várni tán kinosb kin a' kebelnek
Mint a' jelen vész' kínos érzete.
Legyintetén a' kétes hírlebelnek
Függ minden fül, minden sziv' rémlete;
Zavar zsibongzatok szárnyakra kelnek,
Iszonyt sejdít Szion 's környülete;
'S az ősz Király e' zaj- 's közel nyomorral
Vad szándékot gyanús szivébe' forral.
3. Ez Aladín, kit újoncz koronája
Imitt örök gondokkal éltetett.
Egykor dühöncz; de a' kor' lankadálya
Húté benn' a' pogány természetet.
Midőn a' szent Had' célját hallogálja
'S a' városhódítandó végzetet:
Agg félelméhez új gyanúja szellen;
Őt mind jobbágy rettentí mind az Ellen.
4. Falait elegy nép lakja mostanába'
Melly vallásban különz 's ellenkezik:
Gyöngébb 's kisebb rész hisz Kristus' szavába'
A' több Mohammeddel szövetkezik;
'S hogy fellép a' ledúlt Szionra lába,
Trón' állapításán serénykezik,
Csekély adót vetett hitsorsosára, –
'S nagy sarczot a' szegény hiv nép' nyakára!
5. E' gondolat kegyetlen ösztönének
Melly a' kor' őszén hülve lassudoz,
Ingert 's uj éltet ad nadály szivének,
'S vért most inkább, mint máskor, szomjudoz.
Kígyó nyárban így vál mordály fenének
Melly a' fagy közt dermedve bárgyudoz;
Szelíd oroszlán is, kit bosszú ére,
Így tér vissza természetes dühére.
6. E' csalfa népen új örvendetének,
Mond, látom csalhatatlan jeleit,
A' köz veszély haszon veszett ügyének,
Mosolygja köz jajunk' keserveit;

Tán árulást, lest is készítgetének
Miként oltsák el éltem fényeit,
'S hitvédencziknek, mint mord Ellenemnek,
Mint tárjanak kaput, ha itt teremnek.

7. De nem lesz úgy: zsvány intézetében
Gát lések, kiontom boszúlatom'.
Felgyilkolom mind 's még az any' ölében
Zsengő piczinyt is rendre fojtatom;
'S mindnyájoknak halotti máglyaképen
Ház- 's templomait lánggal borítatom;
'S papjait görnyülten a' szent sírromra
Könyörjeik közt konczolom halomra.
8. Illy borzasztót forral vad indulatja;
De a' vérszándékot nem végezi:
'S hogy e' sok ártatlant életben hagyja,
Azt gyávaság nem irgalom teszi;
Mert ha egy félelem dühig zaklatja,
Más hathatós b gyanús szesz fékezi:
Retteg, miattok majd békülte gátul,
'S a' győzedelmes fegyver' bosszujátul.
9. Azért szilaj dühét korlátba húzza,
'S fulánkjait más úton érzeti;
A' pór tanyát körül mind tönkre zúzza,
'S mivelt helyét tűz-lánggal égeti.
Minden tájnak dulas 's rom kalaúzza
Hol a' Francz lak- 's élelmét lelheti,
Kutat csermelyt halálvésszel kavarja
'S a' legtisztább folyamt méregzavarja.
10. Rendkívül óvatos, 's el nem mulatja
Erősbíttetni Szion' sorompjait.
Három részről vihatlan sánczolatja,
Csak éjszakon érzé hijányait.
Hogy ezt gyanúja sejt, felrakatja
Roppant kőhalmozzal hézagjait,
'S mind jobbágy mind zsoldos nagy számu népet
Városvédő szolgálatjába lépet.
11. Míg a' Tyrann így készül védcsatára
Izmén magát szemébe tűnteti:
Izmén ki azt is, kit márvány lezára
Holtan, érzetre lelkesítheti;

Izmén ki mormoló varázsdalára
Trónján Plútót is megreszketteti,
'S ördögjeit lator szolgálatokra
Rabként kisztvén, zablát old, fűz nyakokra.

12. Előbb Keresztyén, most Mahom' pogánya
Megtartá ó vallásszokásait;
'S két hitnek vegyli most galád iránya
Csak félszegül ismért szabásait.
Titkos barlangjából, hol űzi hánya
A' pór néptől távol, bűbájit,
Kimász e' köz vészben e' Szörnyharácsoló,
A' rosz Királynak rosszabbat Tanácsló.

13. Uram! mond, gát nélkül felénk inalnak
A' Győzők' rettentő hadnépei:
Tegyük mit a' környelleték javálnak,
Menny és föld a' bátrak' segédei.
A' hadvezér 's királyi hivatalnak
Jól megfeleltek szorgod' rendei;
Igy mindenek tisztai ha teljesednek,
E' föld lesz sírja dölyfös Ellenednek.

14. Mi engem illet, jöttöm' tárgya: lészek
A' munka- 's vészben hív segédedül.
Tanácsim, ősz korom gyámolni készek,
Varázserőm tiéd csak egydedül.
Minden pártolt Angyalt előbűvészek
Eszköznek, míg a' cél sikerbe dül;
De hol kezdem kurúzslatom' s miképen?
Elődbe tární most szándékom épen.

15. Egy kép van a' kereszt nép' templomának
Rejt földalatti oltárán – nagy ok! –
Ezt született 's holt Istenök' Anyának
'S Istennéként imádja pór agyok.
Szobránál mellyet fátyollal vonának,
Örök lángú szövétnek is ragyog;
Körülfügg a' sok holmi hosszú renddel,
Mit a' hiszékeny' fogadalma szentel.

16. E' képszobort tőlök ragadva vedd el,
'S minekutána elraboltatott,
Saját Mosédba tedd saját kezeddél.
Én majd ihlek belé olly bájlatot,

- Hogy míg ott tartandod hiv őrzetteddel,
Szionnak ád víhatlan alkatot;
'S rendülhetlen fal közt királyi széked
Uj titkomban lel bátor menedéket.
17. Ezt mondva meggyőzé; 's a' tűrhetetlen
Király iramt az Istenház felé,
'S papjait erővel kiszttve, tiszteletlen'
A' Szűz' szobrát onnan elemelé;
Odavívén, hol gyakran a' hitetlen
Dőr a' Mennyet boszúra kérlelé.
Ez undoklat' helyén eldörmögette
Az Ördögös káromlatit felette.
18. Hogy feltűnt a' hajnal' rubint sugára,
Az ór kire a' templom bízott,
Nem lelt a' szent kép' legkisebb nyomára,
Bár megnyomoz minden szug- 's nyílatot.
Jelenti: 's a' Király e' hír' szavára
Irtóztató haragra gyűladott.
E' képet, mint gyanítja képzelődte,
Keresztyén orzá el 's lappang előtte.
19. Már ezt vagy hű kéz titkon elemelte,
Vagy tán az ég hatalmit érzeté,
Mivel nyilván méltatlanul szívelte
Hogy Asszonyát illy alhely rejtgeté:
Kétes mindeddig: ha való mivelte
Ember tét vagy csudás eszközlet é?
Illőbb 's buzgóbb: hogy itt minden kegyesség
Engedvén, a' Menny szerzőnek tetessék.
20. Most a' Király' szaguldó kémcsapatja
Átvizslat minden templom- 's házakat,
Ki a' bűnöst elrejt, vagy tudatja
Annak halált ígér, 's jutalmakat.
Izmén minden bűvét elővitatja
Felfedni a' valót, de fennakad.
Az Ég' vagy más' művén kudarczot ére
Kémlelte, minden bűbáj' szégyenére.
21. A' mord Király azt látva mély titokban,
Mit a' hiv nép, bűnének gondola,
Ösz gyűlöletje bús haragra lobban,
Szörnyű 's végetlen dühhel lángola.

Minden nézvénnyt mellőz, boszúzatokban
Mond – bár mi jó – lesz mérgem' gyámola.
Haljon meg mind! 's e' közönségi vésszel
A' titkos tolvaj is torolva vész el.

22. Vesszen az ártatlan! csak hogy lakoljon
A' vétkes: 's még ártatlant mondhatok?
Mindegyik bűnös; egy sincs kit csatoljon
Nevünkhöz szív 's barát indulatok.
E' tettben ha van vétlen is, romoljon!
Az ó bünsúly elég igazlat-ok.
Most rajta hát hív nép! siess gyilokra!
Gyujts, ölj, tűz-vassal üss ez álnokokra!

23. Így szólt a' soksághoz. Lepőleg hatja
E' hír a' hű fél' döbbszent szíveit,
Elszörnyedt az 's meredve várogatja
A' már közel halál' gyötrelmeit.
Egynek sincsen futás 's véd gondolatja,
Ki esdve nyujtaná mentségeit;
'S e' rémült népnek onnan jött segélye
Honnan azt legkevésbé várt 's remélle.

24. Egy felvirult Szűz élt e' nép' körében,
Magas fejedelmi lélek fényleti
Fenn díszzeit, 's velők nem gondol épen,
Csak meddig a' tisztesség kényteteti.
Főbb érdemkincse: hogy szűk rejtekében
Imádatos kecsseit rejtetengeti,
'S kaczer szem- 's tömjénytől ottan kívánja
Folytatni napjait szerény magánya.

25. Nincs őrzet melly titkolhatná egészen,
A' bámulatra méltó ékeket:
Ne szíveld Ámor! ezt 's fedezd ki készen
Egy ifju vágnak e' bájremeket. –
Ámor vak 's Argusz, szemre fel 's letészen
Leplet, kacsint 's hunyorgva kémleget; –
'S ezernyi ór közt más' pillantatába'
Beillasz a' legtisztább Szűz' lakába.

26. Szofrónia- 's Ólindnak neveztetének,
Azon hit 's hon' iker czimerleti.
Milly szép e' Szűz, az Ifjat olly szerénynek
Véld, hő vágy, szűk remény kecsegteti:

- Ez fél titkát kigyónni lángszívének,
 Az nem lát- 's tudja vagy meg is veti.
 Azért csügg hát melyén a' bú' nadálya
 Ki tán ismértlen' látlan' őt utálja!
27. Midőn a' szörnyparancs közhérbe tére
 Melly a' hiv párt' végvesztit érteti,
 A' tisztes bátor Szűz' sajnos keblére
 Egy mód hat melly feleit megmentheti.
 Hős lelke ösztönt ad feltételére,
 Bár ezt a' szűz szemérem késteti;
 Győz bátra 's öszveforr testvér egészül
 Szemérmivel, 's szemérme felmerészül.
28. Magányosan indul a' nép' közébe,
 Ékeit nem czégérlé vagy fedezé;
 Szerény de még is büszke módra lépe,
 Bájos pillájit fátyol leplezé.
 Szólj: pongyolán van é vagy piperébe'?
 Szép arcza ön, vagy mesterkéltsz disz é?
 Természet, Ámor, Ég rokon remekkel
 Pompázta gondatlan bájit kecsekkkel.
29. Nem néz senkit, de őt minden csudálja,
 'S intézve a' Királyhoz lépteit
 Nem borzad vissza, bár dühben találja,
 Bátran kiállja zordon nézzeit.
 'S mond: ím Uram! hozom – boszúd' dagálya
 Szünjön kérlek, tartóztasd népeid' –
 Foglyul 's védetlen' a' bünöst, kiért te
 Szaguldoztatsz, ki téged dühre sérte.
30. E' büszke bátorság 's dicső szemének
 Szent tüzzel villogó sugárzata,
 Mérgét a' meglepett Király melyének
 Fékzé, 's dereng vadon pillantata.
 Ha kéjt ez 's kényt a' Szűz ihlendenének,
 A' Mord könnyen szerelmre gyúlhata;
 De a' begyes szív nem kap gerjedelmet
 Begyes bájtól; – nyájas kegy szül szerelmet.
31. Csudálat, vágy, gerj é a' mi erőt tett
 Pór szívéen? ha rá nem szerelm hata; –
 Beszéllj el mindent, így biztatja őtet,
 'S nem lesz népednek semmi bántata. –

Amaz viszonz: a' bűnös áll előtted,
Az or tett ímé' kéz' munkálata!
A' képet én vivém el, ön személyem
Az kit keressz; a' bündíjt én viseljem! –

32. Így áldozá magát a' köz veszélynek
Védpajzsul e' nagylelkű hajadon!
Dicső hazugság! milly való' diszének
Lehet túlhatni ritka bájadon?
Meghökken a' Király; nem gerjülének
Epéji szoktaként mohón 's vadon.
Fedezd fel, úgymond, ki adott tanácsot
E' bűnre? ki volt tettes czimborásod? –
33. Nem vágytam e' dicsben osztályosomnak
Senkit, – viszontagolt a' Szűz nyomon –
Senkit kívülem meghitt biztosomnak,
Magam végzém saját tanácsomon. –
Tehát csak rád dördülend haragomnak
Villáma, mond ez bosszulásomon. –
Igaz, felelt, a' dics csak engem ére;
Csak engem sujt hát büntetési bére.
34. Itt a' Tyrann ujont' méregre pattan:
'S hová rejtéd a' képet? kérdezi.
Nem rejtém, szól, elégetém legottan,
Jónak vélvén ha tűz hamvvá teszi.
Így azt szentségtlenül 's ocsmányozottan
Hitetlen kéz többé nem érdezi:
Uram! tolvajt kívánsz e vagy a' képet?
Az itt áll, ezt soha se látja képed.
35. Hogy orzék, nem mondhatsz azért oroznak:
Jus elvennünk a' vadkény' sarczait. –
Ezt hallván a' Tyrann, csikorgadoznak
Fogai 's tullépi mérge gátjait.
Kegyelmet nyerni hasztlan' álmodoznak
Szemérmes szív, fenn ész 's arcz! bájaidd:
Hasztlan' készít még Ámor is Tenéked
Pajzst kellemidből 's bosszumenedéket!
36. Rab már a' szép Alak, 's őt a' kegyetlen
Király tüzláng-halállal terheli.
Lefosztják leplét, fátyolát 's fedetlen
Gyöngéd karját zord láncz bilincseli.

- Hallgat, de bátor szíve csüggedetlen,
 Bár azt kisdéd szorongás érdeli;
 'S nyílt arczrózsáji bíborult színekkel
 Nem sárga de liliomdiszt öltenek fel.
37. Azonnal híre ment e' nagy esetnek;
 Gyülöng a' nép, Olind is ügete:
 A' csinyt tudá, nem eszközét a' tettnek,
 Gyanítja, Szűze nem leendhet e?
 'S hogy bűnösül 's tüzlángra végezettnek
 A' szép fogolyt szemléli szörnyete,
 'S a' sok bakót vad tisztén buzgva körded:
 Rohantan a' nép közt előre törtet.
38. Nem az, nem a' bűnös! kiált hevekkkel,
 Őrülte kérked azzal esztelen!
 Egy gyarló Szűzet illy lopásremekkel
 Gondolni, merni, bánni, képtelen!
 Az őrt hogy csalta meg? milly csellemekekkel
 Orzá a' szent szobort? im' itt jelen
 Ha tette, mondja! – én lopám a' képet! –
 Így kegyli ő az őt nem kegyli Szépet!
39. Tovább mond: ott hol a' magas mecsetnek
 Beljére szellő 's napvilág szakad,
 Bemásztam éjjel rézsin egy szegletnek,
 Próbálván a' férhetlen utakat.
 E' dics 's halál csak engem illethetnek!
 Ne rablja tőlem el e' kínokat!
 Enyím e' vasilincs! e' tűz e' fáklya
 Nekem lobog! nekem készül e' máglya!
40. Szofrónia felpillant az ifju védre,
 'S könyörletes szemmel tekintgeti:
 Mért jössz szegény ártatlan! e' segédre?
 Lépted milly ész, vagy tán düh kényteteti?
 Nincs szükem földi gyámra, nincs tiédre
 Eltűrni, mit szül ember' dühlet;
 Van szívem bátor, melly még egy halállal
 Társ nélkül is vitézül szembe szállal.
41. Így szólt az ifjuhoz; de csüggedélyben
 Nem tántorult, 's másult tökélete.
 Felséges látvány! hol dicső vetélyben
 Küzd a' szerelm 's magas rény'érzete;

Hol bért lel a' Győző életveszélyben,
'S a' Győzetettnek birság élete!
De a' Király annál dühösb haragra lobban,
E' pár magát mennél vádolja jobban.

42. 'S mivel csufoltatást gyanít e' tetten,
'S öngúnyának vélé kíngúnyokat:
Higyünk, mond, mindegyiknek, mind a' ketten
Hadd győzzenek 's vegyék jutalmokat!
Int a' poroszlóknak, 's ezek sietten
Olindra fűzik durva lánczokat.
Mindketten egy karóhoz köttetének
Háttal, 's arcuk nem egymás' ellenének.

43. Kupul már a' hasábok' halmozhatja,
'S lángot gerjesztnek a' tömlő-szelek;
Midőn Olind' kesergő hangoztatja
Mellékeltéhez ímígy nyögdeleg:
Ezek hát a' lánczok mellyek' csatlatja
Ált' életpáromúl remélltelek?
Ez é a' tűz mellytől, azt hittem hitten,
Szívünk hason lánggal lobban fel itten?

44. Más láng- 's bilincst ígért Ámor' malasztja,
'S mást készített a' vad sors' végzete.
Eddig szörnyen ah szörnyen elszakasztja!
'S halálba' most szörnyen szerkeztete;
De kedvezett, hogy illy véget jutaszta!
'S máglyádon társadúl idéztete,
Ha hymenben nem is: sorsod könyeztet,
Enyém nem, mert veled halok 's melletted!

45. 'S o szerencsés halál illy környelett!
Milly édes-boldog lenne gyötrettem!
Ha keblem egyesülve szűz kebleddel
Ajkid fognák fel véglehelletem',
'S társulva lebbenő lélekzeteddel
Lelkem lelkeddel kiliheggetem!
Így szólt zokogva; 's őt kegyesd ajakkal
Inté a' Szűz imilly tanácslatokkal:

46. Barátom! más gondot kér, más siralmat
Fenntebb okból időnk szűk perczivel.
Nem eszmélsz bűneidről? 's milly bő jutalmat
Ígért Isten jóknak, kegyelmivel?

Nevébe' tűrj! 's édes lesz kínzodalmad.
Vigan vágyj a' magas mennyekre fel;
Nézz a' szép égre! nézz a' napvilágra!
Melly szint' vigasztal 's hí főbb vígaságra.

47. Itt a' pogány nép fennhangon zokogdal
'S a' hív, keservét lassun nyögdelé.
A' vad Király' kő szíve is dobogdal,
Mert lágy szokatlan érzet érdelé.
Sejdtíve a' boszús hogy tántorogdal,
Fordult szemmel vonúl más táj felé.
Csak te, te tárgya e' köz jaidoklatnak!
Nem sírsz, szép Szűz! bár mindenek siratnak.

48. E' vész közt egy Vitéz előszökellett –
Mint látszik – méltóságos termete;
Hogy messze földről jó, ruhája mellett
Mutatja külhonú fegyverzete.
A' tigris melly sisakbérczén czimerlett
Minden szemet reá függesztete:
Hires czim! ezt Klorinde hadczimének
Tevé: annak hiszik – 's nem tévedének.

49. Már kisdéd kortul fogva megvetette
A' szép Nem' tiszteit, szokásait.
Arachne' művén, tón, orsón felette
Kevély hajlítani büszke újait.
A' zárhelyt 's lágy köntöst futá, 's kelette
Táborban is szemérme' bájjait.
Arczát edzé göggel, 's önkényt szigordan
Komolygatá; 's tetszett így is komordan.

50. Még gyermek kis jobbajával fékzetekben
Tartá a' délczeg mén' iramtait,
Kard'- láncsát fog, 's vitézi küzdetekben
Pályázva izmosítja tagjait.
Később hegyen völgyen, vad rengetegben
Üzé oroszlán- 's medvék' nyomait:
Csatáz erdő közt 's vérsikján a' hadnak:
Vad, férjfinak vélé, 's a' férjfi vadnak.

51. Most Perza szélekről jó, hogy csikarja
Szokásként a' kereszt osztályokat;
A' tért sokszor tagaikkal fedte karja
'S vérökkel festé a' hullámokat.

Érkeztekor²³ mingyárt a' nép' zavarja
Szemébe tűn, a' tűz 's hasábrakat:
Megtudni, lángra mért kárhoztatának
E' bűnösök? sarkantyut ad lovának.

52. Térang a' nép, 's Klorind előbbre szökdel,
Megáll, 's nézé az öszvefűzteket.
Látván a' Szűz csendes 's az Ifju nyögdel,
'S a' gyöngébb Nem több bátrat érzeget;
Az, mint látszik, részvébül kesseregdel,
Nem sérvbül 's ön sérvén ont könnyeket.
Ez hallgat 's mennyre függesztett szemekkel
Halál előtt társult az Égiekkel.

53. Klorind sajnos részvétre olvadottan
E' párt néhány cseppel megkönnyezi;
Jobban keserg a' nem-siránkozottan,
Csend inkább mint zokoglat érdezi.
Nem késdel 's tétováz soká, legottan
Egy szomszéd Őszhez fordul 's kérdezi:
Kik e' halálra szánt rabok? 's mi okra?
Sors vagy bűn hozta é e' kínzatokra?

54. Így szólt; 's az Agg nyomon előbeszéli
Rövid- 's velősen mikre kéretik.
Ezt hallva álmélong 's gyanítva véli,
Mind a' kettőt ártatlan büntetik.
Halálokat gátolni eltökéli,
Ha kérte- 's fegyverétől telhetik.
A' lánghoz fut, melly már közel lobogdoz,
Lehidratá 's mond a' bitó csoporthoz;

55. Egy se bátorkodjék tovább kegyetlen
Hóhér tisztét folytatni köztetek,
Mig a' Királlyal szólok. Büntetetlen'
Marad, bizonylom, késedelmetek.
Engedt a' sok czenk, meghatván kietlen
Szívét felsége 's a' fenn díszletek.
Királyhoz indul, 's őt találja épen
Szemközt az úton jőni ellenében.

²³ Érkeztekor

56. 'S mond: én Klorind vagyok. Ha eddig ére,
Nevem' hallád talán. Most érkezem
Harcztársul, köz Vallásunk' védletére,
'S országodéra kész karom 's eszem.
Parancsolj! 's kész minden tett' végzetére;
Nagy nem rettent, csekélyt is megteszem.
Bízz természet vagy őrtét városodnak
Gondimra, és egytől se húzakodnak.
57. Megszünt; 's szól a' Király: Nincs Aziának
'S földünknek olly távoldad szeglete,
Dicső Szüz! a' hová el nem hatának
Hired, 's nevednek harsány zengzete.
Most hogy kardod segéd erőm' hadának,
Gond félelem szívemhez férhet e?
Ha védül egy roppant sereg jövendne
Hozzánk, reményem biztosb nem leendne.
58. Már úgy tetszik Gofréd igen sokára
Halasztja jöttét: 's még kérdezheted,
Mint alkalmazlak? a' munkák' suly ára
Méltó hozzád 's a' nagy cselekedet. –
Vitézink' fővezér kormányzatára
Iktatlak 's törvénylendik rendedet. –
Így szólt; ez udvaris móddal fogadja
Dicséretét, 's beszédit így vitatja:
59. Való, tetszend előtted új dolognak,
Előbb, mint sem szolgáltam, kérni bért;
De biztat jó szived: e' két raboknak
Kegyelmezz meg jövendő tettimért!
'S add nékem; bűneik bizonytlanoknak
Látszik, 's kárhoztok illy vad kínra tért!
De hagyjuk e's több nyilván jelt 's gyanúim'
Mint ártatlanságokra kész tanúim';
60. Csak azt mondom: köz hiedelmeteknek" –
Keresztyéntől a' kép hogy orzatott," –
Barátja nem vagyok. Magas kezeknek
Tulajdonítom e' munkálatot.
Csufjára hittörvényeink' becseknek
Végzék az ördögös javallatot;
Mert nem szabad Mosénk' bálvány alakkal
Szeplőzni, főkép' más vallásuakkal.

61. Azért hiszem: Mohammed e' csudának
'S bizonynal ő, szerző eszköze;
Példázván, mely tilos szent templomának
Uj hittel örvezett fertőzete.
Próbálja eskeit varázslatának
Izmén, kinek bűbáj fegyverzete:
Nekünk Lovagoknak nyil 's kard segélyünk;
Ez mesterségünk, mi ebben remélljünk!
62. Megszűnt; 's a' fejdelem, bár fesszel hódul
Kegyekre a' boszús sziv' érzete,
Tetszelni vágy, a' fent ok győzni tódul
Lelkét 's az esdő' nagy tekintete.
Élet! szabadság! mond, illy pártfogótul
Akármit is tagadni lehet e?
Legyen igaz vagy kegy: nincs bűnök? őket
Felmentem; ha van? áltadom tenéked.
63. Így oldatának fel. 'S Olindnak épen
Való szerencsés e' története:
Hogy illy tettén a' büszke Szűz' keblében
Szerelmivel szerelmet kiszte!
A' máglya nász, rab hűs lön, 's férjeképen
Ölelte őt a' Hölgy kit szerete.
Kész volt hogy véle hal 's éltét bezárja;
'S mivel nem halhatott, most élte' párja.

Helmecczy.

VILLI TÁNCZ.

Komor szemekkel nézett Oroszlánkőnek kevély Ura a' vár' fokáról alá az útra, mely a' hegy-oldalon lecsavarodva végig terjed a' Vág völgyön Trencsény felé, 's távolban oszlik el a' tekintetnek. Éppen most szöktet ki a' várból egy szép Ifjú délczeg lován, tágosabban eresztvén azt vidám utjának. Vadon kaczag a' Báró boszús haragjában, 's harsány szózáttal kiáltja egyik szolgájának, hogy leánya Emelka jöjjön elő.

Mint a' szerelem' csillaga a' borulat alól kitündökölve, úgy jelent be a' leány atyjának szabájába. Ez szótlan viszi ki a' márvány oszlopszatú folyasóra, és „látod, ismered e ama' száguldó lovast?” kérdé hevesen. Háborgó érzések 's elfogódás között „Igen is, Atyám, Zálán udvarnokod az” rebeg a' leány; – „'s kit te most utólszor látsz” utána dörgé az öreg. A' remegő szűz elhalványodva szédeleg le a' mélységnek, de atyja izmos karjával visszarántja, 's aléltan adja által leányzóinak.

Zalán elhaladott, nem sajdítva a' tört, melyet a' sötét homlokú Báró készített életének. Utjának célja, véle, a' Templomvitézek' Pöstyéni Hospitiuma: mert egy levél vala nála ezeknek Priorához oly parancssal, hogy titkon adja kézhez. Vágyott ebben is Urának kedves szolgálatot tenni, titkos követségét bizadalom jeléül tekinté, s' újabb fényben derültek reá, a' szerelmesre, jövődjének tündér álmai.

Alkanyodáskor küldetése' tájára juta; de jobbnak vélvén sötét alatt érni be, az erdő' szélein várta az éjt. A' legszebb májusi nap után gyönyörű est álla be: felette a' szelid nyugotnak aranybóra elolvadozva a' magasság' felhőtlen kékjébe, s' a' mélyebb csendű völgyek' terjengő homálya, s' a' magány' ünnepélyes halgatása átnyögdelev a' fülme' csattogásitól, s' a' lengeteg' játéka a' könnyűmozdulatú lombokon, – mind, mind oly erővel tolakodtak szívére, hogy a' tág világot ohajtotta volna melyéhez szorítani. 'S a' mint az élet' zaja elszenderede, s' az ég' fényei tisztábbra csillogának; a' távol harang' lágyantévedező kongása továbbmenetelre emlékezteté. Elhagyá a' sűrűst s' a' Vág mellett lovagola; sebesen zuhogott a' folyam harsagó hullámain, mint ha szerelem' indulatja hajtotta volna. Végre elejbetűne a' roppant Monostor, komoly és hideg helyezetében, miként az élet gyakorta a' szerelemnek. Megállá s' Ura' tanítása szerint jelt ada, hogy bebocsajtsason.

A' vasajtó minden zörrenés nélkül nyíla meg. „A' szerzettől?” kérdé a' homályban egy tompa szózat. „Az Oroszlánkő Urától a' Priorhoz” felel Zalán. „Kövess” mond' a' Serviens. A' keskeny bóltozatú tornác végigzengé lépteiktől míg egy kerek lépcsőhöz²⁴ értek, s' azon fel az épület' felső osztályába. Az első ajtónál megállá a' Vezető, s' hármat koczogata halkal de hirtelen, és belőlről „magam vagyok” lőn a' válasz. A' Serviens bemenetelre mutata Zalánnak s' eltűnt. Zalán bényitá az ajtót.

A' Prior egy régimetszésű Karszéken üle bágyadtan körülcsillámlolva mécse' világától hasonlólag néma veszteglésében a' sírbólt' szobrához; s' midőn az Ifjú közelebb lépe, végig huzá tenyerét homlokán, mint a' kinek lelkében múlt dolgok' emlékezete kél, s' azokról tisztább képet ohajt magának. Szótlán nyitá fel az általnyújtott levelet; s' az olvasás alatt mindég nagyobb komolyra vonúltak arczvonási, s' merőbben szegzé semeit az írásra. Zalán a' mély csendben szívének is halhatta dobogását. – „A' neved?” megszóllamla a' Prior. Zalán. – „Szüleidé?” Thekul Geysa atyámé, Lodán Agnes anyamé. Lassú elpirulás futá el a' Prior' halvány képét, széket mutata Zalánnak. – „S a' gyűrű ujjadon?” Haldokló anyám' ajándéka. – Az öreg elandaloda; de majd felsohajtva elmerüléséből, Báród, úgymond, a' mint látom nem tudja még, hogy itten a' Priorságban változás történt. Előm hirtelenebb hivatottat el innen, mintsem tudósítást adhatott volna: a' levél még őtet illeti, s' annak ime' sorai: „halált e' levelem' kézhezadójának, halált, mert alacsonyabb sorsú létére leányomat meri szeretni; titkon ki vele az élők közzül” – még ahhoz vannak intézve.

„Mit? ismer a' szívnek tiszta gerjedelme ősi származást!” felkiált az Ifjú.

„Itt arról nincsen szó, mond' a' Prior; nékem e' tisztemben Felsőségemtől szorosan meg van hagyva a' Báró' kívánságait teljesíteni – ” Elhallgata, s' Zalán tűzben állott fel.

„Fiam! szánakodom rajtad, szóll az Öreg; esküdj hallgatást, s' megmentelek.” Az Ifjú megesküvék.

Szelid hangon, melyben a' szívnek régen-fedezett lángjai leggyengédebb kiömlésökben remegének, mondá a' Prior: „El kell²⁵ távoznod még ez éjjel, távoznod halasztás nélkül. Itt egy levél. Horvátországi Mesterünkhöz: másnak számára van ugyan írva, de vedd, olvassd, s' jól

²⁴ kereklépcsőhöz

²⁵ Elkell

jegyezzd meg foglalatját; Mesterünk által a' Rendbe felvétetel, légy erős, többit bízd az Égre, 's ha minden elhagy – fordúlj hozzám!”

„Mi által érdemeltem ennyi részvétedet?” kérde a' mélyen illetődött Ifjú ázott szemekkel.

„Múlt időkre vezetsz vissza, felele a' Prior; ellágyúlva szivem, kihagyja mondanom, a' mi titkos rejtekében él, a' mi ki nem jöve még ajkaimon: tudd meg, anyádnak kétszer köszönöd életedet. Ah! szerettem én őt' egykor az ifjúság' szép korában, szerettem az édes indulat' legforróbb hevével, 's a' veletöltött boldog órák most is vezércsillagai éjjelimnek! Gyakran láttam a' virágzó leányt atyjának várában, ott látta atyád is, és szerette, valamint én, 's ki ne szeretne volna? – Kimondjam e szivemnek kínos küzdéseit? Nem tűrhetém tovább sorsom' bizonytalanságát, 's egyszerre kívántam azt végképpen elhatározni. Kiindulék megvallani előtte szerelmemet, 's a' mint atyja' várához értem, egy fegyveres akada előmbe a' kapuban, jókor jövök, mond' a' kézfogásra, öröm zajog mindenfelől, Agnes éppen most jegyeztetik el. – Láng 's jég futa végig velőmon; egy gyűrűt vevék elő, 's kértem, adja által tőlem Kisasszonyának: megfordítva lovamat visszavágtaték, 's Templáriussá lettem. – Egyszer, minekutána az öszvekelés megtörtént, 's én már fogadás által lekötém magam' a' Szerzethez, egy Lovag jelene meg a' Hospitiumban, holott valék. Sokat beszélt, mellyre nem figyeltem, de a' mint anyádról szóllott, szivem felrezzene. Előbeszélle a' menyegzői lakodalmat, és azt, mi bús vala a' hölgy, 's miként tartja a' közhír, hogy szíve másért égett, 's hogy férjének csak magzati kötelességből adta kezét. Minden szava tördőfés vala szivemnek. – Azólta semmit sem hallék felőle, 's igyekeztem is egészen visszafojtani a' vágyat, utána tudakozódnom. Rendemtől Napkeletre küldetém: kerestem a' halált a' vérmezőn, 's fel nem találám; néhány hetek előtt Hazámba, néhány napok előtt ide rendeltetém, 's nem zúgolódom végzetem iránt, hogy nem hagyva vesznem Saracének' kardjaik alatt, mert íme szabadítód lehetek! – Ifjú! int az idő, a' csillagok hanyatlanak, mennj, siess, Isten veled! 's ha keserveid alatt roskadozol, emlékezz reám, emlékezz, hogy én is kimondhatatlan' szenvedék.”

Néma érzeményben dőle az Ifjú a' Prior' karjai közzé; ez csengetett, 's a' Serviens belépe, Zalán kitámolygott 's nyeregben üle alig tudva, mi történt vala. Búsán tekintte a' táj felé, hol majd Oroszlánkő ragyogland a' koránynak feltünésein, mély bánatban merengve szive, midőn lovát ismért ösvényéről az újra, az idegenre fordítá.

Azalatt Oroszlánkő' várában szomorú csend uralkodott. Alig nyitá fel Emelka szemeit ájulásából, midőn a' Pöstényi Priortól olly izenet érkeze, hogy a' Báró' követje keresztül akarván usztatni a' Vágfolyón, annak sebes árjaiba fuladott.

Emelka, a' Háznak egyetlene! emésztő betegségben sinlóde. A' Báró' kőkeblét rettegés' gyötrelme szállja meg, 's egy orvosló Szerzetest hozat leányához; ez megmenti ugyan enyhítő szereivel a' közel haláltól, de ah! kínjainak fő okát nem képes elszéllyeszteni. Így mulik el a' tavasz, így a' nyár, így az ősz is: és Emelka mindég hervadólag. –

Beáll a' fanyar tél. A' Báró' gyakran futá be vadászaival a' rengeteget, kanok' üzésében keresvén eloltani nyugtalan tűzét; de még gyakrabban jára el Temetvény' Urához, kivel nagy dolgok felett látszaték tanácskozni. Sűrű pillékben repdezett a' hó öszvevissza, fúvatagjai alá borítva a' vidéket. A' magára hagyatott Emelka szomorún nézett ki ablakából az időre²⁶, melly háborga, mint kebele; 's midőn a' tunya homály elterjesztgeté unalmas szárnyait, 's minden még borzasztóbb csendbe süllyede, hogy azt csak a' fagyban meredő sas' vijjogása csak az elhintett egyes örök siket felkiáltásaik zavargaták: lehajtá fejét párnájára a' boldogság vesztett leány, 's néma fájdalomban szabadulásért esdekle fel. Eléggé törekedett hű Dajkájá, az öreg Gunda,

²⁶ ablakáról az időbe

szorgalmas szavaival felvidítani Nevendékét; de csak ritkán vonható el azt bús képzelgéseitől regéjével, a' kandallónak recsegő lángjainál. Regélt az előkor történeteiből: a' Magyarok' költözéséről, bajnok Vezéreikről, első Tértőjik' csudatételeiről; előadta vigasztaló példában, mint koronáztatik meg az el nem csüggedő szerelem, mint suhog elő még a' sírból is éjfélénként a' kísértet megboszúlni a' hitszegést, milly' örömben ölelkeznek az élet után, kik a' világi tekintetek miatt itt alant egymáséi nem lehettek. 'S midőn Emelka e' mesékben tulajdon sorsát, érzeményeit, önmagát találta fel: hol szelíd megnyugvásra, hol ismét újabb keservekre olvadoza. De legédesebben mulatozott ábrándozása a' Villiről*) szólló regén; ezt az öreg mindenkor így kezdé:

„Villinek, kedves gyermekem! azt a' leányt hívják, a' ki mennyasszony korában hal meg. A' Villik szüntelenül kerengenek idestova, keresztútakon tartják tánczaikat, 's ha ott valamely férjfit kapnak elő, azt halálíg tánczoltatják, 's ennek árnyéka osztán a' legifjabb Villinek vőlegénye, 's az a' Villi akkor mégyn nyugalomra. Illyen szerencsétlen leány a' hugom is, ah! sokszor láttam már én ötet a' holdvilágnál.” – E' bévezetés után elő szokta volt Gunda beszélni testvére' szerelmének, kinjainak, 's halálának szivreható történetét. Így szeretett a' mélyenszenvedő Emelka egy tündér világnak tájaira elszállongani bánatjainak súlyai alól.

Közelíte ismét a' tavasz, midőn egy nap' visszatérvén a' Báró Temetvényről, leányának azt jelenti, hogy menyasszony, és pedig Temetvény Urának menyasszonya. Emelka, atyjának megátalkodottságát ismervén hallgatásban távoza el. A' Báró öntetszéssel tekintgeté végig a' Vág' völgyét, „itt, és jobbra, és balra, 's túl a' hegyeken – e' roppant birodalom enyém 's leányom' Uráé, 's én mindenütt egyiránt parancsolhatok az egyezés szerént!” csak e' gondolatot hánytorgatá dagályos lelke. De Emelka szobájába érvén, eldőle. „Az én kebelem szivnek, gazdag szivnek nyílt! nem csatolhatja azt többé magához bár mennyi kincsnek büszke birtokosa, üres ragyoglás engem' boldoggá nem tehet.” Ezt nyögván, szavai érzésébe fojtódtak, 's halványan terüle el.

„Isten segíts! oda Emelka!” jajgatá Gunda a' Báró' elébe; ez harag's' ijedés' szenvedelmében fut leányához, 's látja, az oszlatás' színe fogta el arczát 's ajkait, látja szemeinek fényét homályba borúlni, hollóhaját gyűrűtlenül lefolyni vállán 's karjain: Emelka még egyszer nyitja fel az atyai szózatra szemeit, „megbocsátom néked Atyám! hogy Zalánt keblemtől elszakasztád” – ezt rezgé haldokló lehellete, 's kevés pillanatok alatt Gunda' karjai között múla ki.

Mint egy mennyköcsapott dermedten álla a' Báró hidegült leányja felett. Nem sírt, mert könnyűje nem volt: de a' szép a' jeles Ifjúnak, kit egykor maga is kedvelt, szántszándékos kivégzése lelkét a' legdühösb kinokkal marcangoló. 'S midőn Emelka az éj' sötétében szövétnekvilágnál sirjába vitették, leordíta a' kísérőknek, álljanak meg, 's eszeveszve rohana a' koporsóra – hasztalan! a' holtakat örök álmaikból a' megbánás' legforróbb özöne sem idézheti fel. Egyedül tévelyge tavaszát-vesztette Várának pusztá szobájiban: eltűnt belőlök a' tárgy, mellyhez kötötte volt kevély feltételeit. „Bővségedben nyomorúlt halandó!” fel-fel-kiáltoza öklével ütve homlokát; 's mintha Emelkának elsuhanó árnyalakja e' szókkal riasztgatná fel nyugtalan álmaiból: későre térsz magadhoz Atyám! nem ősi nemes vérből származott e' Zalán? 's annyi derék tulajdona nem ért e' fel Temetvény várával? – Nem tűrhétvén már tovább vétke' furdalásait, egy szerzetest hivatott, meggyónt, 's a' világról lemondva, ugyan azon erdőben, hol Emelka sirja álla, remetességbe vonta magát, 's imádkozásban tölté napjait.

Oroszlánkő' elpusztulásának híre Kereskedő utasok által sebesen elszárnyala Horvátországra. „Vissza, vissza sirhalmához!” felsohajta Zalán égő keserveiben, 's utnak indúla az éj

* A' Villik' tánczáról Trencsény 's más szomszéd Vármegyékben ma is mesél a' köznép.

alatt. „Nem hasonlít e életem olly virághoz, mely örömvirultában letapodtatott? hullongjanak el hát a' hervadt levelek ott, hol egykori boldogságom nyugoszik; vagy ha még azt sem szenvedné a' vad Báró, hogy együtt őrizzem vele leánya' sírját, öljön meg!”

Késő est vala, midőn hosszas vándorlása után e'-végre Oroszlánkőhöz érkezék. Vonszódása legelsőbbben is a' mély titkú erdőbe vezérlé. Lány suhogás lengé itt körül, miként a' szélforgatott őszi levelek' zördülete, 's gyöngé hangzatok, mint a' távolban elhaló sípzengés, szakadoztak feléje; szállongó fénybogarak' szikrázatjaként repeső csillám lövellé által a' sötétet – a' hold felhője alól kitűne 's az éjféli zúga le a' bús tetőről: a' vándor keresztúton álla 's Villik között. Szelíden emelkedének szózatjaik; egy homályos dal, mint ohajtozásnak lebegése az epedő szerelem' szárnyain, áradoza szellem ajkaikról, 's mindég erősb kerengésben zajogva, a' villogó gyűrűk, a' myrtuszpárták tisztábbra tündököltek, hajaik elnyulogó kód gyanánt széllyelűszva fodraikban: – ekkor egyikéjök egyenesen a' bámuló felé lebdes, és karjainál fogja, Zalán feltekint „Emelka!” kiált, 's pillantatja elmered, a' Villi melyére öleli 's az Ifjú szíve eláll – 's kedvese' alakjának csókjai között hidegűle meg.

Bejárván a' Báró másnap a' völgyet reá akada egy rózsabokornál a' holt testre 's megismeré egykori Udvarnokát. „Irgalom' Istene bocsásd-meg bűneimet!” felfohászkoda forró könnyűjében, 's vállaira ölelve az Ifjút leányához temeté. Azolta gyakran jelent meg álmaiban a' boldogságot nem ért pár, hajnali csillag' ragyogásaként, 's égi vigasztalása lemosolyogva a' kesergőre! –

Gróf Mailáth János.

A' TAVASZHOZ.

Hová Tavasz, te szép korunk' vezére?
A' tájak itt hímetlenek,
Még a' bimbók sem fejlenek.
Jer, szállj reám, Imádód' hév ölére!
Még philomélád' szép dala
Sem üdvezl itt midőn mosolygva lobban
Orczádnak rózsahajnala.
Csak én zengek csak én feléd ujobban!
'S elődbe hull könnyzáporom:
Ah bájjold vissza szép korom'!

Szemere.

EGY HIZELKEDŐHEZ.

Nyelved ezer szépet tud mondani. Többre becsülném,
Ha némán tudnád érzeni mind ezeket.

Primóczi Szent-Miklós Aloyz.

A' SZITTYA ÜDŐBÜL.

Az Oltár.

A' síknak közepén állott a' nemzeti ünnep
Szent helye. Láthegynek hitták. Mellyéke tsalittal
Volt rétezve. Szökő patakocská körülte csavargott,
Majd sebes omlással futván, majd mintha szaladtát
Bánná, honnan eredt, látszott oda vissza kerülni.
A' szentelt berkek, 's Jóslok barlangi keletrül,
Szemközt a' nappal, mikor első lángja kibomlik,
Voltak. Tiszta fehér kőből alkotva az Oltár
Áll vala legcsucscsán, szentelve az Égivalónak.
Róla arany koszorú a' Napnak sárga zománczát
Viszszaszegé. Közepén Etelének kardgya letüzve.
Attya után a' szent ereklyét Csaba hozta magával:
A' Magyar erre szokott esküdni, ha mennie kellett
Harczra, 's midőn fegyvert a' Nemzet fogni parancsolt,
Vérbe förösztve körül viteté. Vala élete vesztett
Mind kegyelem nélkül, ki lovat nem nyergele akkor,
'S nem követé tüstént a' gyilkos hadba Vezérét.
Két vállán nyugodott két öblös selleg ezüsbül,
Annyi aczél csészék rájok fészkelve az izzó
Tüznek, rólok az áldozatot füstölni szerekkel:
Kettős hársfásorok kerekíték; nyitva előlrül,
A' síkrul szabadon hogy látni lehetne az oltárt
Mert a' nem szentnek vala hozzá félni tilalmas.

A' Nemzeti Zászló.

Jobbik mellyékén lobogott a' nemzeti Zászló
Széles arany himzés környül foglalta az égő
Lángszinnel játszó selymet. Mérges szemü sasnak,
A' mikoron szárnyát terjengeti, képe eminnen
Rajta csinos műbül kidagadt, természeti gőggel
A' szellőcske miként hajtá; 's noha élete nem volt,
Tellyes röptében tüntette levegni csalókán
A' felhőosztót. A' tulsó félen Oroszlány
Tüzve, mikor' száját az erős Tigrisre kitáttya.
Balfélrül kelevész állott; fenyü szára ezüsttel,
'S közbe arany réttel hosszszat hét sorra kiverve.
Éles aczéllyának rezgett ragyogása.

A' Tá b o r k ü r t .

Derékon

A' nagy táborkürt függött kacscsára akasztva.
Vont elefántcsont, sípja ezüst, idomítva ajakhoz,
A' legerősb magyar ajkához. Négy ízre különzé
Négy gyürü. A' közöket czifrázat lepte. Alúlul
A' kinyomult párkányt fodrozták indusi gyöngyök;
Nem vala a' csontnak homorában semmi mezítlen.
Látni Kelenföldét lehetett kinyomatva az alsó
Váгатban, valamint tömlőkön győzik az Istent
A' seregek, 's míg része leveg, már része kikapván
Nem száradva repül nyirkos marjára lovának,
És a' dsidákat térdével előre feszíti.

Tulna dühös harczát képzé a' második osztály:
Mint Keve* Matrinnak vasazott szirtyába meríti
A' buzogányt; és Detre miként földözetlen agyában
B é l a nyilat viszi, és ordít és vére lefolyván
Orczáját, gyéren szaladó seregével iramlík.

Kék ligetet mutatott mezején a' harmadik íznek.
Fellegek a' fáknak sudarán ingatva szelektül,
Mintha való mozgást látnál, tetszettenek uszni.
Néhol az ernyedezett felhő hasadékokon által
Nézett a' tele hold, 's patakokra vetette világát.
A' fák közt rejtezve vadak, rejtezve Vadászok,
Egymásnak csalt vetni tudók czirkáltak alá fel.

A' negyedik szakaszon violák, 's hiacintok aranybul,
'S rósák, a' kikelet gyönyörű szüleményi mosolygtak.
'S mintha előlátás izgatná művese lelkét,
Megcsattanni való szőlőt lugosokra akasztott.

Hangja kemény, 's éles; remegett a' méhe-lopásra
Indult medve, midőn hallá; a' farkas elejté
Gőzölgő konczát, 's ügetett elbujni bozótba.
A' mén megszöppent, 's nagyokat horkanta; megugrott.
A' csordát máskor bátran kerülő bika, és most
Tétova futni eredt, most körmein álla merően.

Ez vala a' nagy kürt, a' Nemzet tábori kürtye!
Ezt, ha az Országot haddal fenyegette határos
Ellenség, Magyarok valamerre tanyáztak, az első
Hadmagy megfuvatá, 's kitkit fegyverre parancsla
A' Nemzet Zászlója alatt viadalra kikelni. –
Akkoron ilyen volt Láthehy pompája, 's az Oltár.

Horváth Endre.

* Kene

A' SZÉP NEMNEK HATALMA.

Tínéktek adta volt, Leányok, Aszszonyok!
Kezetekbe a' Természet a' legédesebb,
'S legjobb szerencse' kulcsait:
A' legszerencsésb Férjfi sem
Lehetett egészen boldog a' kit egy
Szép 's jó Leány' szerelme még
Nem boldogított: egy kegyes
Lelkes tekintet, mellyel egy szép 's jó Leány
Szerelmet int, Mennyet nyit, és az emberi
Létet porából Égbe kapja fel;
'S ama' nemes szívbéli érzeményt,
Gyakorta minden Virtusoknak kútfejét,
Annak tudása szerzi többnyire
A' Férjfiban, hogy egy derék, lelkes Leány
Becsülni és szeretni tugya őt'.

Kisfaludy Sándor.

MULT ÉS JELEN. – ludimur –

Feljutni vágytam egykor a' tetőre,
Hol mindég nőnek fris virágzatok;
'S hogy főmre diszt majd én is fonhatok!
Örömbuzogva lépdélék előre.

'S mindég erős reménnyel a' Jövőre,
Bár gyakran értek zaj 's borúlatok,
Feltűntek ismét a' sugárzatok,
'S a' fény' malasztja kelt rám, küszködőre.
Nem ah! nem úgy most: fagylaló magányom
Kizárja pályám' boldog tájjait,
A' Végezés vadonba vérdezett –

Míg e' Jelenlét hánytogat 's alányom,
A' Multnak oszló édes álmait
Te fűzzed össze szép Emlékezet!

L. M.

A' HAZÁNAK VÉDLELKE.

Már többször tekinté a' szívnek szemével keresztül Elíza a' hazai történetek' őskönyveit, mellyek mindennemű nagyságos tettekkel díszledezve sok nemes ősz hazafit, sok derék's okos férjfiút, 's ön elszánással magokat feláldozni bátor ifjakat örökösítnek. De azon érzékeny tisztelettel, mellyet ezen boldogító 's lelkesítő visszapillantások szűlnek, mindenkor öszve rokonúlva dagadozott keblében a' rénnyé vált irígylet, annak elfontolására, hogy a' Hazának férjfi magzati vették egyedül annak dicsét osztályul: mert megismérte ő, hogy noha számtalan Római lelkű asszonyok ékesíték is e' szép Haza' téreit, azoknak mívei mindazáltal a' férjfi magyar tettek' tengerében csak elenyésznek.

Ez érzetektől újra élesztve, egyedül ezektől lelkesíttette vala a' hív 's buzgó hazapolgárné, midőn anyja lön egy kellemes leánykának: remény- 's búsongástol magán kül ragadva, midőn a' kisdéd, szakasztott képe hazafi férjének, az anyai arcra 's emlőre kezde simulongani – 's ím megjelent előtte a' szeretett Ország' védlelke, 's egy Pelikánnak melly önkebelén táplálja piczinjeit, mutatván képezetjét, nyájasan sugallá feléje: kövesd ezt 's nemesítsd a' példát valódi hazai neveléssel, mellynek sarkalatai: a' józan elvek, a' hazai nyelv, a' szív- 's észnek kimivelése, 's nem csak osztani fogod ez által, de tenyísztetni is Hazád' dicsőségét, mellynek magas büszke forrása leend így a' bájos gyengéd asszonyiság' jámbor serény szorgalma, lelkes szerelme! – A' jelenet eltűnt, a' szózat megszűne, 's általa kifejtve lelé magában Elíza 's megérlelve, a' mi már olly régóta volt lelkének néma hijánya. Követé ő 's tellyesíté a' dicső meghívást, 's gyorsan hirdeté az égi jóslatot az Ország' minden jó Leányinak, mint a' hatalmas szellem azt meghagyá.

Ü – né, szül. F. B. N. J.

ÉLET ÉS PHANTASIA.

Sötét homályban
Intézik és szövök
Komor hatalmak
A' földi kétes
Pályák' irányait,
'S némán szivetlenül
Tüskéket hintve
Rejtélyes útra
Hideg karokkal
A' puszta élet'
Háborgó tengerére
Taszítnak.

És duzzado habok,
Ellenkező szelek,
Forgatják életünk'²⁷
Keskeny hajóját;
Fel-felröpítve
Hullámtetőkön'
A' fellegig mereng,
'S alá sodorva
Halálos örvény
Tátong alatta.

'S kinos zavarban
Ott küzd az ember
A' vészözönnek
Gátlan dühével,
'S dagadt kebellet
Partnak törekszik,
Melly biztatón leng
A' távol' elnyúló
Reményköd' árjain:
Ott szebb élet derül,
'S a' csendes nyugalom'
Forrása csörgedez.
De nem talál nyomot
Esdett foksziirtjain,
Fáradttan vissza dől
Zajló habok közé,
'S a' lankadt szomjuzó
Egy tiszta cseppet
Se nyerhet.

Kigyók övedzik-ált
Baráti kéz helyett,
'S fájló botlásait
Kaczagják ördögül;
A' váltónap leszáll
Kétségek ostroma
Körül-döbörgi,
'S kiélve jobb hitét
A' jó- 's igazhoz
Fagylalt melyére
Rohannak.

²⁷ életünk'

Meredve néz
A' holt világra,
Süllyedte árnyai
Kísérve rezgetik.
Gyászszín borítja
Zordon vidékeit;
Csak egy villám sugár
Dereng-le néha
Bús éjjelébe,
'S reménye sírjait,
A' véghetetlen ürt
Mutatja könnyes
Szemének.

* *

Ím a' környék derül
'S arany felhői közt
Terjengő szárnyokon
Egy Istenné közelg!
Int, 's fénye számtalan
Alakban úszik
Kies virányokon.
Varázs tündökletin
Az ég' harmatja reng,
'S szelíd fuvalma
Serkentő bájt lehell;
Édenné változik
A' disztelen vadon.
Lágy szellők nyájasan
Suttognak a' mezőn,
'S hímes virágok'
Nyílt kelyheikből
Édesded álmokat
Lihegzenek.
A' természet virít,
És sírokon keresztül
Örök tavasz mosolyg.

Az ember istenülve
Az Égre feltekint.
'S éltét a' zsengedőt,
Az ifjut, a' virágzót,
Mint hölgyét olvadó
Melyére vonva
A' halhatatlanok'

Sorsában osztozik.
Nem jártalan tovább
Ösvénye titkain,
'S teremő lángjait
Öröklét hirdeti.

A' por nem lelkesül,
Ha égi szellemek
Nem oldják lánczait,
Alant hever, 's letűn;
A' Phantasia,
Az ész' hív kedvese
Bátran kivívja
Mély tömlöczéből,
'S a' látkörön túl
Fenten lebegteti
Világokat
Körűlsugárzó
Bájos szövétnekét.

Kisfaludy Károly.

CSEND ÉS ZAJ.

Távol a' nagy világ fergeteg-zajától,
Ölelem napjaim' békés rejtekemben,
Ment vagyok a' fényes pályák villámjától,
Fellelem magamat tulajdon lelkemben.

Míg mások arannyal hímzett igájokat
Izzadt homlokokkal görbedve, feszítik,
Nékem csend 's nyugalom hintnek virágokat,
'S szelíd érzelmeim magokat szépítik.

Ha felriad lelkem néha nyugalomból,
Munkát és kört ohajt nyughatatlankodva,
Hamar magához tér nehézkes álmából,
'S így dorgálja maga magát bosszonkodva:

Hát hivatal kell e, hír 's fény hogy jót tegyünk?
Nem telik e ki ez magunk erejétől?
Kell e, hogy tettünkért nagy neveket vegyünk?
Nem dicső e bérünk szívünk' érzésitől?

Egy könyecsepp, a' mellyet szegénynek szeméből
Titokban letörlünk, nem ad e igaz fényt?
Sőt az nyer polgárrészt földünk szebb mennyiből,
Ki célzások nélkül tömjényezi a' rényt.

Magyarnak születtem magyar érzésekkel,
Atyámról szállott rám, hont, 's Királyt szeretni
Küzdni a' lenyomást célzó Ellenekkel,
Csata vesszejöket vélek letétetni:

Temérdek hivatal! 's csak azoktól lehet,
Kik alkonyban élnek, nem lesve senkitől,
Kikre a' pillogás bényomást nem tehet,
Nem függvén senkinek vakon intésitől.

Hazám a' világom. Itt minden tettemet
Kedvesim, ölelve, rózsákkal fizetik;
Titokban használva, folytatom éltemet,
Érzésim lelkemet édesen rengetik.

Rám maradt örököm' mivelgetésében
Örömöm', 's jutalmam fellelem' egyeránt,
Éltem' boldogító egyszerűségében
A' hiú vágyások' gyötrő szomja nem bánt.

Ha néha a' vészek kívül fedelemen,
Ordítva pusztítanak, 's osztán szét derülnek,
Kilépek, segítek ember-tesvéremen,
'S Égiek 's kedvesim estve körül-ülnek.

Igy csörgedez élttem homályban csendesen,
Boldogságom épül erős alapokra.
Fellelvén azt magam magamban tellyesen,
Nem vágyok a' tetőn bolygó csillámokra.

Csak néha, mikor a' lelkesebb férjfiak
Felém közelítnek szép bizodalmokkal,
'S nékem a' világban pályát ohajtanak,
Lelkem ébresztgetvén érzékeny hangokkal.

Egy két pillantatom elborúlttá leszen:
Mert még is befolyni a' század' sorsára,
Férjfiakból polgárt, polgárbol hőst teszen,
'S vezet a' Zrínyiek', Hunyadik utjára;

'S ha forró is néha a' küzd-hely homokja,
Írigység mardozsván a' vívó' sarkait,
De küzdel, mert szükség, a' haza bajnokja,
Estve Geniusok hűsítik tagjait.

Énnekem nincs pálya mérve a' mezőbe',
Erőm hevertemben apadoz karomból,
De ha kitekintek sötét jövőndőbe,
Fellépek, úgy hiszem, egykor homályomból.

Ha pedig az édes hazának karomra
Boldog környűlményi közt nem lesz szüksége,
Elég lesz az mindég megnyugtatásomra:
Nélkülem is áldott hazámnak felsége.

Vay Ábrahám.

RENDELTETÉSÜNK' ELVÉTÉSE.

A' boldogságért születünk 's nélküle halunk-meg;
Mért van ez? árnyékát üzve, előle futunk.

Primóczi Szent-Miklós Aloyz.

HANGOZAT.

Borong szivem' nyugalma – nem találom.
Vig hajnalát alig hogy ihlelé
Kiholt alkony sötétedik felé
De boldogítani nem jön édes álom.

Ha kő szived' haszontalan csudálom.
Kiben reményem önmagát lelé
Jajok között tolong a' kín belé
'S előmbe áll sohajtozó halálom.

Mi mély üreg – 's kimúlat int alant?
Mi fény lobog kegyelmid' képzetébe!
Betűnt a' csillag a' bu' éjjelébe. –

Ah nézd e' kint – 's ezen boldogtalant!
Ím kezd az ég homályiból kiválni,
'S neved hamum között csilámban állni.

Balla.

EGER-VÁRÁNAK OSTROMA (1552-ben.)

Elhunyt Eleink tettekben gazdag történeteinek azon siralmas időszaka, midőn Hazánk a' M o h á t s i örökre emlékezetes veszedelem után szinte két század lefolyta alatt a' pogány ellenség könnyű ragadománya, a' belső egyenetlenség szerentsétlen mezeje lön, – a' Hazaszeretet, hősi elszánás, és férjfiás vitézség dicső példáiban leginkább bővelkedik; mintha a' kedves hon' boldogtalan állapotja a' szíveket ahhoz szorosbban kötötte, a' pártosság pusztító tüze a' kemény akaratot edzette, és a' vad ellenség jelenléte, mindennapi tekintete a' bátorságot a' legfőbb pontig gyúlasztotta volna. Egy nagy Nemzet világi életének ezen eggyes vonási, mellyekben karakterének szebb oldalai legfényesbben tündöklének, hazánk még el nem fajult Fiait, és Leányait közlelről illetik. Megfogják tehát ezek engedni, hogy figyelmöket egy illy történetre vonhassuk, melly mindeneket szánakodással vegyült bámulásra, örömrre, minket pedig azon hazának, nemzetnek, melly illy tetteket szülhete, tisztább szeretetére gerjeszt.

A' ravasz U t y s s e n i t z, máskép M a r t i n ú z y G y ö r g y, az Erdélyi Vajdaság, Esztergomi Érsekség és Kardinál Kalapért az ifjú J á n o s Z s i g m o n d o t és ennek Annyát, I z a b e l l á t, a' gyáva Z á p o l y a még gyávább Özvegyét, elárulván, a' Török pártfogás alatt lévő Erdélyt I-ső F e r d i n a n d választott Magyar Királynak általadván, a' büszke S z o l e j m a n n a k alkalmatosságot nyújtott az 1547-ben öt esztendőre kötött fegyvernyugvás felbontására. Az ellenségeskedés tsak hamar elkezdődött, de kevés sikerrel. M e h m e t B e g l e r b é g L i p p á t, és némelly más várakat minden ellentállás nélkül elfoglal, de T e m e s v á r t hijába ostromolja, 's a' közelgető tél miatt haza vágyó katonaság unszolására kénytelen visszavonulni; az eggyesült Császári és Magyar sereg pedig, melly a' had mezején az ellenség eltávoztása után jelent meg, L i p p á n a k árulással fertőztetett vissza-vételén kívül semmire sem mehet, Vezérei, a' két színű M a r t i n ú z y, és az álnok C a s t a l d o egyenetlensége miatt, mellynek ez a' Barát-Vajda siralmas meg-gyilkolásával vete végét.

Illy tsekély katonai tettek között tünt el a' megújult Török háború első éve, az olly nevezetes 1552-diknek helyt adván. Hogy a' gögös S z o l e j m a n Erdély' elvesztét könnyen szivelni, L i p p a' visszavételét, az ott hitetlenül lesabdalt őrző seregen elkövetett kegyetlenséget boszszúlatlan hagyni nem fogja, előre látta F e r d i n a n d; az ellenséget tehát készen akarta várni. Minekutána a' Magyar Országgyűléstől tetemes pénzbeli segedelmen kívül azon esetre, ha maga vagy fia M a x i m i l i á n veendi által a' vezérlést, egy közönséges felkelést-is nyert volna; Erdély helyesebb igazgatása végett B á t h o r y A n d r á s t nevezi ki Vajdának; I z a b e l l á t, ki K a s s á n tartózkodva a' belső tsendességet zavarhatta volna, jegypénze egy részének kifizetése által a' had mezejétől eltávoztatja; Lengyelországot fényes követség által segedelemre kívánja birni, és hasonlót ügyekszik a' Német Rendeknél-is eszközteni. De mind ezen helyes intézetek foganatlanul maradtak. A' M ü h l b e r g i fényes ütközet (April. 24. 1547.) mellyben Erdélyi J ó s e f, Nagy-Szombati születés, fogta el J á n o s Szász Választó-

Fejedelmet, Németországban a' vallásbéli háborúnak nem vetett véget, sőt a' Protestánsok Frantziaországgal a' F r i e d w a l d i szövetségre lépven, (Octob. 5. 1551.) és M ó r i t z Szász Hertzeg az eddig viselt álortzát végre letéven, ezen esztendőben új tűzzel ütött ki, 's a' két-szinű M ó r i t z gyorsasága által annyira ment, hogy I n s p r u c k véletlen meglepésével, V. K á r o l y és F e r d i n a n d szinte elfogatának. Ezen előre nem látott történet miatt a' Király, Császár testvérétől 's a' Német Rendektől semmi segedelmet sem reménylhete, és Magyarországon se maga, se fia személyesen nem jelenhetvén meg, az ígért felkelést nem használhatja; e' mellett a' királyok testvéreben megbántott Lengyelek tsendesen maradtak, I z a b e l l á n a k pártosai a' M a r t i n ú z y alattomos meggyilkolása, C a s t a l d o szertelen fősvénysége, igazságtalan kegyetlensége által új erőt nyertek; a' betegeskedő B á t h o r y pedig a' várakozásnak nem felelt meg. Ekép a' szegény, nagy részint török kézben lévő Magyarország, katonaság, pénz, egyesség és fő nélkül az ellenség előtt táran állott.

Mind e' mellett is T ó t h M i h á l y, és N a g y A m b r u s, két bátor Magyar Kapitányok, nyitották meg a' hadviselést, 5 ezer Hajdúval, és néhány száz Német Lovassal S z e g e d e t hirtelen meglepven. De ezen vakmerő tett, a' zsákmányozás, és dorbézolásban elmerült Hajdúk vigyázatlansága által olly szerencsétlenül ütött-ki, hogy egy B u d á r ó l érkező Török sereg, az egész csapatot vitéz ellentállás után öszvedarabolta, és T ó t h M i h á l y alig tudta huszadmagával a' Tiszán áltusztatni (Mart. 10.)

Azomban S z o l e j m a n utnak indult temérdek népe hazánkat három felől fenyegeti. – I l l y é s, Havasalföldi Vajda, 50 ezer emberrel a' T ö r t s v á r i szorosnál üt-bé és Erdélyt Szebenig, Háromszékig pusztítani kezdi. E d e n f i L á s z l ó mindazáltal a' közellévő Várakból a' katonaságot öszvevonván, az Oláhok megijednek, és tetemes veszteséggel visszavonulnak. – Inkább kedvezett a' szerencse A m h á t N a t ó l i a i B a s á n a k. Ez 160 ezer válogatott katonáival, 100. tábori 's 16. ostrom ágyúval T i t e l n é l a' Tiszán áltszáll, minden akadály nélkül T e m e s v á r i g hat, és ezen erősség nevezetes ostromához fog. L o s o n c z y I s t v á n katonai ügyessége, az őrző sereg vitézsége nem mentheté meg a' magára hagyott Várat; egy hólnapi bátor védelem után kénytelen magát megadni, és A m h á t a' hősi csapat hitetlen felkontzolásával áll boszszút a' L i p p a i árulásért. T e m e s v á r' eleste után a' több szomszéd helyek sem oltalmazhatták magokat; K a r á n s e b e s, L u g o s, L i p p a, és S o l y m o s kevés napok alatt meghódoltak. A l y, Budai Basa, egy harmadik sereggel, melly Magyarországi várőrzökből állott, nem volt kevésbé munkás. V e s z p r é m e t tsekélv ellentállás után meghódítván, éjszának fordul; D r é g e l y t, a' derék S z o n d y G y ö r g y Várkapitány vitéz halála után, ostrommal megveszi; S á g o t, G y a r m a t o t, S z é c s é n y t a' katonaságtól elhagyatva elfoglalja; P a l á n k o t, H o l l ó k ő t az őrző sereg hitetlensége által kezére keríti, és B u j á k o t tsekély ostrom után megvívja; végre pedig T e u f f e l E r a z m o t, ki F e r d i n a n d parantsolatjára 10 ezer emberrel L é v a felől előnyomult, hogy győzedelmeit gátolja, P a l á s t i n á l, még minekelőtte a' Vármegyéknek F ü l e k n é l gyülekező seregeivel eggyesülhetett volna, megtámadja, és az elbizott Német Vezér, tapasztaltabb Magyar Kapitányai tanácsának ellenére, a' ravaszúl ajánlott ütközetet elfogadván, minekutána a' Német katonaság a' puskaporos szekerek hirtelen meggyúladása által rendetlenségbe jött volna, olly tökéletesen megveri, hogy az egész sereg eltöröltetik, T e u f f e l pedig 4000 emberrel, 40 Zászlóval fogságba esik (8. August.)

Igy jutott újra Magyarország nagy része számos erős helyekkel a' pogányság kezébe, így tétetett F e r d i n a n d n a k eggyetlen serege, melly az ellenséget tartóztathatta volna, semmivé; míg a' két Fejedelmi testvérek, Európának leghatalmasabb Urai, a' Német Protestánsok által P a s s a u b a n a' Vallásbéli frigy aláírására kényszerítettnek. Semmi sem gátolhatja többé

a' győzedelmes Török' előmenetelét, és Erdély, a' hadviselés fő czélja, bizonyosan még ezen esztendőben hatalmába esik, ha Amhát tüstént ezen rosszszul őrzött tartománynak fordul. De Hazánk, és az egész Kereszténység szerentséjére, a' török Fő-Vezér Aly, tsiklandóztató ígéretei által magát elengedte ámíttatni, hogy előbb némelly apróbb városokat hódítana meg, melyekből az²⁸ Őrzseregek a' Budai Basát gyakor kiütéseikkel háborgatták. Véle egyesülvén tehát Szolnok várát, jóllehet ezen nevezetes Erősség a' szükséges élelemmel és védelmező eszközökkel bőven fel volt készítve, az Őrzsereg félénksége, és Nyári Ferentz Várkapitány gyávasága miatt tsak hamar elfoglalja (Sept. 2.) és győzedelemhez szokott népével Eger alá robog.

Eger vára, mint a' felföld kultsa, nevezetes katonai pont vala ugyan; de helyheztetése miatt nem számlálthatott az Ország első rendű Erősségei közzé. Egy kies hegy oldalába építve, a' sebes Eger vize által ketté hasított völgy és az abban fekvő Város felől való oldalai a' természetből-is nyertek valamelly erősséget, de a' több részekről a' magasabb hegyek az ellenséges ágyúknak könnyű játékot engedtek; és így, jóllehet Perényi Péter azt külömben jó állapotban helyhezteté és kétfelé szakasztván, némelly új erősségekkel bővítette volt, Szolnok várával távolról sem hasonlíttathatott se fekvésére se katonai készületére nézve. Ennek gyors megvétele felől bizonyos reménnyel lehetett volna a' nagy ellenséges sereg, ha Ruszkai Dobó István, és Metskei István, a' vár két Kapitányai, rettenthetetlen bátorságok, fáradhatatlan igyekezetek által minden akadályokat meg nem győztek, minden hijányosságokat ki nem pótoltak volna. –

Ferdinand, és Oláh Miklós Egri Püspök, kinek a' Vár három esztendővel az előtt általadatott, tetemes segedelmet nem küldhettek; a' Szikszónál öszvegyült Megyék pedig tsúfosan azt izenték a' Kapitányoknak: „ha a' Vár jövedelmét megemészthették, annak védelmét is viseljék.” Az elsőbбек' unszolására mindazáltal némelly jobb gondolkozású Megyék, Városok, és mind egyházi, mind világi Urak küldöttek némelly tsapatotskákat és több királyi Hadnagyok, kik között a' tapasztalt Bornemisza Gergely, máskép Gergely Deák, egy Pétsi kováts fia, a' vitéz Pető Gáspár, és az Ifjú Zoltai István különös említést érdemelnek, katonáikkal megjelentek. De így is az egész Várörző sereg alig ment 1800 fegyveresre, 200 parasztra, süttö aszszonyra, és kézmívesre, kiket Dobó sok eleséggel és oltalom-eszközökkel a' vidékből gondosan gyűjtött öszve, hogy semmibe se légyen fogyatkozása. Számára nézve illy tsekély, de hősi el-szánásában épen olly erős tsoporttal várták Vitézeink a' 150, mások szerint 180 ezer emberből álló ellenséges sereget. A' Basák személyes szabadság, és vagyonbéli bátorság ígérete alatt még Szolnok alól felkérték a' Várat; de Dobó, leveleket a' Várpiatzon öszvegyült Katonái előtt elolvassván, olly fényes hittel erősített egységre bírja ezeket, hogy ha még érkeznék levél, azt bontatlan megégessék's a' gyáva feladásról alkudozni merőnek fején halál légyen. Szent egyezés után az örök kiállíttatnak; Metskei a' belső, Gergely Deák a' külső vár védelmét vállalják magokra; Dobóra pedig az egész kormányon kívül különösen az ágyúk igazgatása bízatik, és ezek mellé, az egész várban 9 pattantyús lévén, a' parasztok rendeltetnek. –

A' Török sereg nyomban követte felkérését. Már September 9-dikén mutatták magokat Maklárnál némelly tsapatok és más nap Aly Basa is megérkezett 25 ezerez magával. Gergely Deák, Pető Gáspár és Zoltai István merészen megtámadják ugyan az ellenséget, és egy lesbe tsalván, győztesen és nagy zsákmánnyal térnek meg; de még sem akadályoztathatják, hogy még az nap Felnémetig ne nyomuljon's a' Vár egy részét meg

²⁸ áz

ne kerítse. Dobó most a várbéli épületek könnyen meggyúlható fedeleit lehányatja és a várost, melyet tapasztott falaival úgy sem lehetett volna oltalmazni, felégetteti, hogy az ostromlónak a várbeli ágyúk ellen menedéki ne szolgáljon.

Szeptember 11-kén Aly Basa 9. lövéssel nyitja meg az ostromot, és két napi munka után sántaival a Királyszeke nevű tetőig hatván, a várat közelebből kezdé lövetni. De itt Dobó derekasan megfelelt és jól igazított lövéseivel sok kárt okozván, hamar elhallgattatja őtet. A valóságos ostrom csak a nagy sereg megérkezéssel kezdődött-el. Ez ötödik nap megjelenik, a Várat egészen megkerüli, Almágyart, Tihamért, és Kis-Tályát katonákkal megrakja, Amhát a völgyben, Aly a hegyeken táborozván. Az ostromlottak, kik eddig a minden felől nyüzsgő pogányság gunyolására az Eger vizéhez leereszkedtek, lovaikat, marháikat az ellenség szemei előtt itatták, most kénytelenek voltak a várost egészen oda hagyni. A Törökök ezt tüstént elfoglalták; 14 nagy ágyúból, melyek közül az egyik 55 fontot szórt a falaknak, és számtalan tarackokból lőtték az erősséget. Így a várfalak nagyon megromlítottak, sok Magyar Vitéz vesztette el jobb sorsra érdemes életét és nem kevésbé nagy volt a kár a marháknak is. De mind ezek által még haragosabb tűzre gyűlt az ostromlott hősi nép bátorsága. Az Erősség megromlott részeit éjjel megigazította, az összeomlott falak megett új falakat, vas kaptokkal összefoglalt gerendákból új rekeszeket, földdel megtöltött hordókból új töltéseket emelt, új sántzok megett magának bizonyosb menedéket készített; nappal pedig az ellenséget mindenfelől lövöldözni, előmentében akadályoztatni nem szűnt meg. Legnagyobb kárt tett Arszlánbég a Boldog Aszszony Klastromából, hol őtet Dobó ágyúval nem érhetette-el. A bátor Zoltai és Pető tehát dél tájban egy kis sereggel hirtelen kiutnak, a Monostort megvívják, az elrémult pattantyúsokat levágják, vagy elkergetik, ágyúikat öszvetörlik, beszélgetik, és még minekelőtte a bámuló Jantsárok segítségül jöhetnek, kevés veszteséggel, és a legszebb renddel visszavonulnak, az egész pogány tábor szeme előtt. Új veszéllyel fenyegeték a Várat a sok tüzes lapták és nyilak, melyeket a Törökök kivált az élésházak és marhaistállók felé hajgáltak. Végre kénytelen Dobó az istállók fedeleit lehányatni, a szalma és széna nagy részét maga elégettetni, hogy a meghagyott kazalt, és vermekbe hányt gabonát szüntelen nedvesített marhabőrökkel befedve, a meg-emésztéstől könnyebben őrizhesse.

Az Erősség már három helyen volt keményen megrongálva. Amhát ebéli biztában a Várat újra felkéri. De az Őrsereg esküvésére emlékezik, és válaszára néma. Most a Török közönséges ostromot rendel. Szent Mihály napját megelőző éjjel a nagysereg válogatott része a végsántzokba gyűl tsendesen és hajnalban dobok pergése, sipok zengése, trombiták harsogása, idomtalan ágyúk dörgése között a vár éjszakai törésének rohan; győzedelmében bízván, vad Allak-kiáltással a levegőt eltölti. De itt, valamint későbbre a szeglet vagy Bolyki bástyánál nyakas tsata után vissza-nyomatik. A kétszer megvert 27 Zászló-alja annál nagyobb dühhel esik az ókapu törésének. Több ízben újul meg az átkodott hartz. A sebeiben ellankadt Pető Gáspár végre kénytelen a tornyot áltengedni az ellenségnek. A Jantsárok tombolva lobogtatják győzedelmes zászlóikat a vérrel itatott omladékon, a vár-piatzaira visszanyomott őrköt szabadon lövik. Hiába ügyekszik Gergeley Déák, a Bolyki bástyától győzedelmes tsapatjaival segítségül sietvén őket elkergetni. A pogányok megtartják halállal vásárolt állásokat, és a külső várat vég-veszedelemmel fenyegetik. Ekkor Dobó a belső vár ágyúit egyszerre ezen nevezetes pontnak szegezi, az ingadozó torony hirtelen beomlásától tartó Jantsárokat nagy rendetlenséggel ki-szalasztja, s új bátorságot nyert vitézeivel, a táborig üzi.

Ezen tüzes ostrom, melly reggeltől estig tartva, Amhátnak ezer embernél többre került, őt nem csak az őrsereg tántoríthatatlan bátorságának betsülésére, hanem arra is megtanítja, hogy ki a ditső halált a tsúfos életnek eleibe teszi, győzhetetlen marad. Megint érkezik hát a

várat felkérni új levél. De Vitézeink a' követet vasra verik; az irás felét vele magával hajíttatják láng közzé, felének pedig meg-evésére kényszerítik az akkori szokás vadsága szerént. Tsak az ostrom végfelbontása után tudták meg tőle, hogy Arszlanbég nem tsak szabad elmenetelt ígért nekik, hanem nagyobb bátorságokért az egész tábornak három órányi földre viszsza vonulását is fogadá.

Ezen ajánlás-is válasz nélkül maradván, a' pogányság élő szóval mindenféle nyelven kezdé a' várbelieket a' Kapitányok' elhagyására buzdítani; sokat ígervén, fenyegetődzvén, és némelly Magyar Lovasokat, kik a' tábor háta megett vakmerő zsákmányozás közben fogságba esének, szemek láttára a' legnagyobb kínok között le-öldösvén. A' kegyetlen rémitő példa siker nélkül nem maradt. He ged ű s I s t v á n, a' Seredi Gyalogok gyáva Hadnagya már sokakat eltsábított volt, midőn a' dolog kitudódott. A' hitetlen Tisztre halált mondott a' hadi ítélet, s ő kivégeztetett; pártostársainak pedig gyalázatos árulások örök bélyegéül füleik vágattak el. Ennél veszedelmesebb következésű lehetett volna a' puska hirtelen meggyúlása. Ez a' sekrestyét, hol tartatott, a' monostorral, két malommal, a' bástya egy részével, több emberekkel és marhákkal szörnyű ropogás között felvetvén, az egész várat megrezzenté s a' sziveket félénkséggel, rémüléssel töltötte-el. De D o b ó, és M e t s k e i, ügyességök, fáradhatatlan munkások által ezen siralmas esetben új fényel tündöklének. Parasztjaik által, a' támadott tüzet oltatván, az elrémult strázsákat őrhelyeikre visszakergetik, a' katonaságot fegyverre szólítják, a' félénket lelkesítik, helyeiken maradásra serkentik; úgy hogy midőn a' Törökök a' nagy lármára e' zavart használni akarván végsántzaikba gyülekeztek, a' rend már egészen helyre volt állítva. Az első örömeiből megtért pogányok a' készen álló őrsereget megtámadni nem merték, és feladásra buzdító kiáltásaik a' dobok', sípok' és trombitáknak a' szemes Kapitányok által készakarva gerjesztett lármája miatt a' köznép füléhez nem hathatván, meghunyaszkodva mentek táborokba vissza. Kevés nap múlva a' 20 hordótska híján megemésztett puska nagy vesztesége is ki volt pótolva. D o b ó ugyan is az egyik malmot megigazíttatá és abban éjjel nappal dolgoztatott. –

Míg a' várbeliek illy belső viszonyosságokkal küzdének, az ostromlók nem henyéltek. Számatalan ágyúikkal a' régi töréseket untalan nagyították, bővítették, újakat készítettek sántzaikkal az ostromlottak többszöri kiütései, tüzes lövései ellenére is közelgettek, gyakori különös ostromaik által a' várbelieket szüntelen nyugtalanították és majd minden nap új fortélyal fenyegették. De a' Vezérek ditső példája által örökös munkásságban, bátor elszánásban tartott őrsereg nékiek mindenütt megfelelt; töredezett falait fáradhatatlanul foltozá, nagy erőlködéssel új oltalmat teremtett, erőnek erőt, fortélynak fortélyt szegezvén ellen. Itt a' kemény bőrrel bévont fedeleket, melyek alatt az ellenség bátorságban hatott a' várfalakig, tüzes vas szerszámokkal keresztül lyuggatja, és forró víz faggyú és szurok segítségével, a' Törököket alóla kihajtja. Amott a' nagy bajjal öszvehordott idomtalan farakást, mellyel a' ravasz Arszlanbég a' vár árkat békezdé tölteni, – kénkövel puska porral megtöltött átalagotskákat, meggyújtott szalmát vetvén közibe, nem tsak porrá égeti, hanem az oltásra nyargalt Jantsárok között a' tűz világánál nagy vérontást tésten. Egyszer midőn a' Törökök a' vár árkanak külső partjáig vontatott nagy ágyúikból a' gyenge falakat vég romlással fenyegetnék, mordályokkal, pisztolyokkal mesterségesen kirakott, mindenféle éghető szerekkel betöltött hordót, és hasonló készületű bédészakozott kerekeket meggyújtva véletlen az árokba dönt; hol ezen idomtalan testek a' belső tűz ereje által mindenféle gördülvén, tűz fegyvereikből halált szórván, az elrémult pogányságot sántzaiba visszakergeti. – Másszor az ellenség a' vár felvettetésén munkálván, a' nagy részint elkészült üreget, mellynek hollétét a' föld mozgása árulta el, még maga idejében felbontja, a' török ásókat véletlen megtámadja, kiszalasztja és munkájokat elrontja.

Igy tette a' vitéz tsoport, G e r g e l y D e á k találmányos elméjétől segítettve az ostromlók' iparkodásait semmivé, a' nélkül hogy magát a' veszedelemből kimenthette volna. A' vár falai²⁹, a' várbeli épületek a' sok lövések, a' minden napi tűz által annyira meg voltak rongálva, hogy inkább egy kóráknak, mint erősségnek látszott; sok helyen lóháton bé lehetett volna vágatni és a' közelébb tetőkről az őrzőknek minden mozgásai észrevétethettek. E' mellett a' sebesek, betegek, és holtak által öszve-olvadott várbelieket az éjjel nappali erőltetett nyughatatlanság egészen ellankasztá. Önnön erejek belső érzésén kívül, a' F e r d i n a n d által küldendő segítség lelkesítette őket. De végre ettől is megfosztattak. V a s M i k l ó s, Dobó hív követje, és N a g y L a j o s, ki Vátz felé száguldozva, kin rekedt volt, huszonnegyed magokkal szinte képzelhetetlen vakmerőséggel és szerentsével az egész ostromló táboron keresztül-vágván magokat, e' részben sok ígéretet, de kevés nyugtató hírt hoztak. M ó r i t z a' P a s s a u i békekötés következtetésében seregével megjelent ugyan, de a' legszebb időt Győrnél elvesztegette, állítólag, a' több Német Fejedelmek segítségére várván; a' mindenektől gyűlölt C a s t a l d o az elidegenedett Erdélyt nem hagyhatta-el, kivált minekutána Német katonái is³⁰ pártot kezdenek ütni; N á d a s d y T a m á s és B a l a s s a M e n y h é r t, Ország kapitányai, a' hosszas háborúzás által elgyengült hazában semmi sereget sem tudtak gyűjteni; F e r d i n a n d nak kezeit pedig kötve tartotta kiüresült kintstára. Az egyszerű T i n ó d i erővel tellyes kifejezése szerint, Eger megszabadulásáért sok áhítatos imádságok küldettek az Egek Urához, de semmi földi segedelem sem érkezett. Egy maroknyi vitéz tsoportnak volt azon ditsőség fentartva, hogy Európa és Ásia egyesült erejének minden külső segedelem nélkül ellentájon. A' Kapitányok szivekben a' kétségbeesést mélyen elzárva, helyes rendelkezéseik, hathatós buzdítások és serkentő példájok által katonáikban a' hősi szellemet végig meg tudták³¹ tartani. A' Basák' harmadik felkérő levele újra bontatlan égettetik meg, és a' várfalaira függesztett gyászos koporsó azt adja tudokra, hogy vitézeink a' hivségökre bízott Erősség' omladékai között sírt keresni magokban eltökélették.

Illy környüállások között viradt meg Maximilián napja (12. Nov.) mely, mint a' Török táborban észre vett zsibongás mutatta, egy közönséges ostromnak volt szánva. Négy oldalról támadta-meg a' temérdek pogányság a' várat; de M e t s k e i, D o b ó, T u k á n J á n o s és G e r g e l y D e á k hideg vérű bátorsággal fogadták zabolátlan vakmerőségét. Kétszer futamodott meg a' Bolyki bástyánál, és annyiszor tért vissza nyugott erővel és új megátalkodással; a' föld bástyánál pedig már a' törést is megvívta volt; midőn a' sebeiből alig kigyógyult P e t ő T u k á n nak segítségül jöve, nem sokára mindazáltal, az éjtszaka a' vérontásnak véget vetvén, az ellent-állás által felingerlett vad dühe kénytelen volt az életekért, kedveseikért és szeretett hazájokért viaskodó várőrzők komoly vitézségének minden felől engedni; minekutána ezek 20 mázsa puskaport sűrű rendjei közé ellövellődöztek és fejeikre erős karjaikból mindenfelé halált szórtak volna.

A m h á t nak nehezen esett, hogy ezen tsekély váratska, melyet előbb tsúfosan rosz akolnak neveze, győzedelmes előmentének gátot vete és nagy seregének olly nyakasan ellentállá; más napra tehát egy új az előbbieknél keményebb közönséges ostromot rendel. A' nagy sereg délig az egész környékből öszvegyűl, számtalan mennyiséggel az egész vidéket ellepi, a' kis váratskának három osztályban rohan, míg a' Fővezér jelenlétével a' bátorságot éleszti és idomaltan ágyúiból a' várbelieket végromlással fenyegeti. A' katonai muzsika-szerek tsengése, a' vi-

²⁹ vár-falai

³⁰ katonái-is

³¹ megtudták

askodók' vad riadásai, az ágyúk' dörgése, a' puskák' ropogása, a' fegyverek' tsattogása között a' viadal tsak hamar közönséges lesz és a' nagyobb erő a' várbeli vitézek tsekély számát elnyomni látszik. Az első ostromló sereget, M e h m e t J a n t s á r - A g a vezérlése alatt M e t s k e i az ó kapunál sűrű kőesővel fogadja, melly első rendjeit öszvezúzza, mind e' mellett is némelly merészebbek a' törést elfoglalják, a' magyar Vitézeket viszszaerik. Ezen elhatározó pillanatban a' megsebesedett Metskei utolsó erejét öszve-szedvén felboszszantott katonáiba új erőt lehel, és a' félig győzedelmes ellenséget nagy vérontás után sántaiba viszszaergeti. Hiába ügyekszik az Aga Jantsárjait új ostromra buzdítani; sok tsatákban bébizonnyított vitézségök meg volt törve, tsúfos futással kívánták életöket megtartani. – A' második sereget vitéz A r s z l a n b é g a' Bolyki toronynak vezérelte. Itt G e r g e l y D e á k vitézül ellentált; de mind maga, mind pedig bátor Hadnagyai Z o l t a i és F i g e d i sebbe esvén, a' vár őrzők engedni kezdenek. Már némelly vakmerő Törökök győzedelmet kiáltva ellenséges zászlót lobogtatnak a' vérrrel festett vár fokain, midőn G e r g e l y D e á k véletlen néhány ágyúból a' társaik után siető pogányok közzé lövet, lankadó katonáiba új bátorságot önt, és így az ellenséges rendeket olly zavarba hozza, hogy nyoltz ezer holtak és több zászlók elvesztése után, kénytelenek visszavonulni. Legtüzesebb volt a' viadal a' tömlözt-bástyánál, mellyet a' kegyetlen A l y B a s a támadott meg egy harmadik sereggel. D o b ó, jóllehet fegyverhordója mingyárt eleinten mellőle ellövetett és maga is két sebet nyert, minden ügyekezeteit sikeretlenné teszi. De végre tsekély számú serege öldöklésben kifáradván lankadni kezd. Ekkor volt alkalmatosságok az E g r i A s z s z o n y o k n a k bátor vitézségeket bébizonnyítani, az engedő katonaság segítségére sietvén. A' haza-szeretetétől lelkesítve, férjeik, fiaik és atyáik veszedelme által felboszszontva, a' merész Budai, és Pesti törökökre nagy szikladarabokat hömpölyögtetnek, forróvizet és szurkot öntenek ezen magyar hölgyek; végre pedig fegyvert ragadván, a' tolongó ellenség sűrű rendjei közé vetik magokat, a' halál megvetésében, a' bátor elszánásban a' férjfiakkal ditsőségesen vetekedvén; úgy hogy a' vad pogányság erejének meg-rontása nagy részint nékiek, és a' Pető vezérlése alatt segítségül siető tsapatnak tulajdoníttathatik. Elnyomott boszszúval kénytelen a' dölyfös Aly ezen Magyar Amazonokkal vegyített seregetske előtt megfutamodni, minekutána legjobb katonáit, sok alvezéreit elvesztette és tulajdon arany zászlóját a' győzedelmesek kezébe hagyta volna. –

Illy ditső vége volt ezen fényes napnak és általa az egész ostromnak. A' Törökök még egy-néhány napig gyengén lőtték a' várat, de azután megvétélét többé nem reménylhetvén, és a' nagy faggal hirtelen beállott téli idő, vagy a' S z á s z M ó r i t z és C a s t a l d o közelgetésének tsalfa híre miatt félelemmel telvén el, a' közellévő helységek felégetése után olly hirtelen eltakarodtak, hogy némelly ágyúik, puskaporok és táborok egy része a' várból ki-ütött magyarok kezébe esett.

A' várbeliek az ellenség vég elmeneteléről meggyőződván, a' várban taláztatott 12 ezer nagyobb ágyú golyóbisokat rakásokra gyűjtötték, az elfogott ellenséges, zászlókkal omladékkat kiekecsítették, minden tűzi fegyvereikből az utolsó töltést kilőtték és így az egész környéket öröm kiáltásokkal bétöltvén, a' Mindenhatónak hálákat adtak, hogy tsekély számokkal egy hetvenszer nagyobb ellenségnek 32 napig ellentállhattak, annak ügyekezeteit semmivé teheték, elhitt büszkeségét lealázhatták, Hazájok nagy részét a' tsúfos igától felmenthették és Erdélyt koronás Fejedelmöknek ez úttal legalább meg-tarthatták. Minden hitelt felülmúl, a' mit az azonkorú írók a' Törökök és Magyarok vesztésének külömbségéről említenek; amazok nagy seregöknek harmad részét, körül belől tehát 50 ezer embert hagytak a' várfalai alatt; ezek pedig tsak 300 holtat, és mintegy 200 veszedelmes sebest számláltak, de a' katonák nagyobb része és majd minden Tisztek testeiken hordozák vitézségök ditső bélyegeit.

Ferdinand érezte az Egri Vitézek által³² tett szolgálatok nevezetes voltát, és azért a ditsőséges ostrom szerentsés végzetéről hírt hozó követeket megkülömböztetéssel fogadta, és ajándékokkal megterhelve eresztette el; az Egerbe maradt tiszteket, közvitézeket pedig pénzzel, nemességgel, jószággal, és különböző tisztséggel jutalmazá-meg. Így D o b ó t az Ország Zászlósaai közzé felvévén, mindjárt a' következő esztendőben az Erdélyi Vajdaságra emelte; B o r n e m i s z a G e r g e l y t pedig némelly Sáros Vármegyei jóságokkal ajándékozá meg, és Egri Kapitánynak nevezte ki. A' szerentse későbbre kevésbbé kedvezett az Egri ostrom első rendű hőseinek. M e t s k e i még minekelőtte a' háladatos Fejedelem kegyelmeibe részesülhetett volna Várkonyban, a' parasztok zendülése alkalmatosságával, egy fejszeütés által vesztette el vitéz életét; B o r n e m i s z a Keresztesnél, Egertől két mértföldre, egy kis tsatában a' Hatvani Basa kezébe esvén Konstantinápolba küldetett, és ott A h m á t parantsolatjára tsúfosan végeztetett ki. D o b ó n a k pedig a' halál azért kedvezett hosszasabb ideig, hogy földi dolgaink változandóságát annál több ízben éreztethesse vele. De semmi hatalom sem foszthatá meg őket, és az egész Egri sereget azon hervadhatatlan koszorútól, melyet magoknak belső érdemeikből fűztek. Örök emlékül szolgál minden Hazájaért elevenen dobogó magyar szívnek és tisztelettel fognak ditső neveik említetni mind addig, míg személyes bátorság, vitéz türés, fáradhatatlan ügyesség, tántoríthatatlan akarat és minden névvel nevezhetendő katonai érdem, az emberek között tsudálokra talál. –

Gróf Teleki József.

AURÓRA' ÉNEKÉRE.

Melly tapsit érted Nemzetünk' színének!
Midőn édes szavad' bájzengzete,
Minden kecs- 's díszözönt éreztete
Lágy hangzatin mindenható nyelvének.

Cythére' ajkain nem ömledének
Szebb hangok, mint dalod lebegtete.
A' fülmilék' dicső fellengzete
Nem istenibb, mint e' hajlékony ének!

Ha méloszid Menny- 's poklokig hatnának:
Ott Sphaera kar velők versenygene,
'S kéjelgne itt a' zord éj' Istene;

Zeüs is hódolva bájod' páthoszának,
Bérül avatna Menny-philomelának,
'S egy uj Múzának érdemítene.

Helmeczy

³² Vitézekáltal

A' NYUGTATÓ.

Leszálsz te is kecsegtető sugár!
Ki rég borult egemre feltünél,
'S ujonnan a' remény' lágy karjain
Biztatva szép álmokba ringatál!
'S habár csak messziről mosolygtanak
Felém búszonderítő bájaid,
Bátran megvívtam a' jelen' hiányait,
Magas bért sejtve tiszta kebleden.
Örömszínben, vezércsillag gyanánt
Lebegdelt képed napjaim körül,
'S bájképzetim fellengve bolygtanak
Jövendőmnek derengő tájain.

„Elég merész Szív! véghatárod a' remény,
Ezentul a' szegénynek nincs java;
A' szépség felhőtlen tetőre vágy,
Birtokhoz, csak szerencsés juthat-el.
Némulj-meg, és tanulj lemondani.
Nyugasztalódj belső világodon,
Örökségül³³ neked tündéri álmokat,
Nem földi jót adának istenid.”

Így dörge rám küzdőre egy hideg
Egy vak szokáson szentesült erő –
Ércz kormányát vadon zajogtatá
'S habok közzé süllyeszti partomat.
Mély örvényt vág frigyes pályánk között,
'S kinéztem homályba oszlanak.

'S Te még egyszer ragyogsz felém Kegyes,
Gyötrelmem' titka lángol könnyeden:
„Áldozz! ez élet a' földé; a' rény'
Pálmája vad tövis között virúl.
Gyózz tűrve!” így vigasztalál, 's azon
Kinos perczen viszon-szerelmed'
Vallása reszket bíbor ajkidon;
'S mit a' Boldog nem nyerhete,
A' Szenvedő' alélt szívéen remeg.

³³ Örökségül

Elválsz! 's utánad ah haszontalan
Nyilong karom; tompán zug-el szavam
A' puszta téreken; letűnt az égi kép,
Csak könnye reng keblem' hullámain,
A' multnak bús, komoly emlékjele.

'S míglen borulva veszteségemen,
A' távolt méri lankadó szemem,
Szelíd fény leng körül, lágy hangzatok,
Mint a' lantnak homályos zengzeti,
Gyöngén ihletve szerteömlenek;
'S egy bájalak világos szárnyokon,
Csendes méltósággal lebeg felém.
Nem földi kénynt lövell tekintete,
Szent béke ül felséges homlokán,
'S a' merre lép az ég' malasztja kél.
„Te hív valál, 's vesztél; fel Csüggedő!
Sorsod csak a' mulót ragadta-el;
Lángzók maradnak a' rokon tüzek,
'S a' por felett buzogva érlelik
Tisztult lényök' nemesb tökélyeit.
'S ha a' világ', ha vad korod' szilaj
Dagálya éltedet zavarja, jer
Berkembe; mirtuszim' hűs árnyai
Ölelnek ott, 's az ének' szelletin,
A' Hiv' körébe szálva, részvevő
Érzelmin enyhülsz.” Így a' Mennyei;
'S míg dalra ébredt lantom' hurjain
Bus hangok rezgenek, lelkem vidúl,
'S a' szív' zajongó habja csendesül.

M. T.

SZÉP LENKA. (Ballade.)

Szép Lenka vár a' part felett,
Csolnakján a' halász,
Dalolván csendes éneket,
A' part felé vigyáz:
„Csak vissza, vissza szép leány!
Szél támad, és hullámot hány.”

Esdekve szóll a' szép leány:
„Nem én, halász, nem én!
Tulparton zöldell egy virány,
Kunyhó van közepén;
'S zöld árnyak a' kunyhó körül:
Alattok, ah, kedveltem ül.

Szélvész között, zugó habon,
Rettegtet sok veszély;
Reményem még is egy vagyon,
Tán partra hajt a' szél:
'S kit szenvedés, kit bánat ér,
Örömkönyűk a' pályabér.”

Szép Lenka jön, 's csolnakba száll,
Kormányt visz a' halász,
Minden hullám csapásinál
Jobban jobban vigyáz,
'S a' vész midőn ujúlva kél,
Mond Lenka: „partra hajt a' szél.”

„Nem, lyány! nem partra hajt a' szél;
Szél és hab ellenünk;
Veszélyes, ah, mig ember él,
Istent kísértünk:
Hullám dagad 's örvénybe száll,
Hullám között vár a' halál.”

„Halász, szerencse jár velem,
Szerencsés csolnakod.
Nyugot felől, o szerelem,
Dereng szép csillagod –
Nyugotra vár a' hű legény:
Nyugot felé nem félek én.”

Szóll Lenka, 's a' túlpartra néz –
Néz, 's látja kedvesét.
Örömrészketve nyúl a' kéz;
Hév önti-el keblét:
És tűn előle víz, föld, ég;
Szemében forr csak lelke még.

De vérzik ő, a' hű legény,
A' part felett állván.
Kél a' veszély; húny a' remény:
Már már hal a' szép lyány.
 És új szél zúg, és új hab gyűl –
 'S a' csolnak végkép elmerül.

Lát a' legény. Nem nyög; nem sir,
Nem érez, nem gondol.
Felnyílik kínja, mint egy sir,
Nem tudja: merre? hol?
 'S – gyors, mint villám felhőjiből,
 A' hab közé félhalva dől.

Kölcsey.

A' SZIV.

A' szív ész nélkül olyan mint a' sebes árvíz,
Melly partok nélkül széllyelömlőve csapong.
Ésszel ölelkezvén pedig olly kristály patak a' melly
Mindennek friss, új életet adni buzog.

Primóczi Szent-Miklós Aloyz.

A' SZABAD ERDÉLY (a' Török' elűzése után.)

Szabadon lihegsz, szeretett Haza!
Szabadon lihegsz megint! karunk
 Béklyóidat öszvetöré.
Itt vesztenek ők, itt hulltanak-el;
Lobogó tüzeit seregedre
 Az isteni bosszu lövellé.

Nem ejte-le minket erő,
Bizakodás tevé rabjaivá
 Minket a' pogánynak.
Esküdt, 's mi jók, hivénk szavát,
'S ő a' hívőket, bizakodókat,
 Cselébe voná, megbuktatá.

Hegyeink' aranyát, ugarinknak
Gazdag termését irigylé,
És a' mit táplált a' mező;
Paripáink neki nyihogtak,
Gyapját neki nyirte-meg a' nyáj,
'S a' mit nem vett-el, ellopá.

Magyarra vivé-ki a' Magyar
'S vicsorga dühében hogy a' két
Testvérhad egymást értte öl
Éh gyermekeinket maszlagon
Hizlalta pribékjeivé, hogy ők
Verdessék, a' mi még nem ing.

'S mi nyögénk a' vad dölyf' képeit,
'S viselénk, de mérges fájdalomban
Az alázó súlyos igát.
Hunyadink' nagy lelke nem hagyott-el,
Hunyadink' nagy lelkét nem hagyánk-el.
'S lepattogának lánczaink.

Itt vesztenek ők; itt hulltanak-el,
Lobogó tüzeit seregedre
Az isteni bosszú lövellé.
Szabadon lihegsz, szeretett Hazánk!
Szeretett Hazánk, szabadon lihegsz!
Hunyadink' nagy lelke van veled.

Kazinczy.

A' HÍVATAL. (Történet levelekben.)

I.

Táblabíró Dlugóvszkynak most veszem levelét. Kér, hogy kiküldötségünk' határnapja előtt térjek-be nála Dlugován.

Mit akar? nem tudom.

Kétségkívül bennem nem K a p i t á n y, hanem T á b l a b í r ó D e r r y T a m á s r a leszen szüksége.

Ámbár szüléim halála 's kormányatlan jószágaim Zászlóink mellől haza parantsoltanak: te, édes barátom, mind e' mellett is, nyugtan lehetsz³⁴ erántam. Esküszöm³⁵: vesztegleni nem fogok. A' H í v a t a l léssen őrfalam, és a' költés' országaiban soha többé nem fellengezek. Külömbben is, mit használ egekben szántanunk és vetnünk, midőn aratnunk végtére is csak ide lent, a' földön, kelletik?

II.

Egy kép, hasonló őhozzá! De nem! Tulajdon ő maga Theréz...

Megfoghatod e? Hiheted e?

Ő itt, itt ezen vidékben. Távol szülötte földétől!..

Ma, midőn indulóban valék, előttem röpküle-el egy leeresztett-fedelű hintóban.

III.

Boglárdon vártak szürkéim; 's forspontosomat vissza küldém. A' bíró' házánál szállottam le. Épen akkor váltá lovakat ottan egy ismeretlen uraság is. Hirtelen öszveismerkedénk.

Az Úr Derry Tamás, így szólla hozzám; 's mi barátok vagyunk.

Kezet szorítánk.

Igen is. A' te kebleden lehet pihenni. Te képes vagy a' mennyei érzések elfogadására. Oh, azok a' föld fíjjai. Ők többnyire érczből vannak alkotva! Csak azon szív doboghat vissza melegen, melyet a' Gráziák varázsló vesszejekkel megillettek!

Elrettentem e' szóra.

Gyanítani kezdém, mit képzel felőlem. Tudod, némelly gyermekibb darabjaimat kedvéért az Ujságlevelekben kieresztettem, 's ezen barátom talán onnan ismeri nevemet. De nekem a' költés soha mesterségem nem volt. 'S most, midőn ez úgy nyilatkoztatta ki magát, hogy ő csak költővel szövhet barátságot: tusakodtam, ha felőlem való álmából felrezzentsem e? Ereszd ősvényén a' széplelkű ábrándozót. Ez vala elhatározásom.

'S ki volt ezen isméretlen? Báro Légh, Theréznek testvérbátyja anyáról.

Ölelés és csók pecsétlé-meg szövetségünket. Ellágyulva vált el tőlem, bár bizonyossá tevém, hogy Űgödön egymást látni fogjuk.

IV.

Hajts, hajts! kiálték több ízben kocsisomnak, kit békeséges tűrése már-már hagyogatni kezd. Dűnnyögései eszméletre hozának, 's tudakozgatám magamtól: De mi tehát az, a' mi tégedet annyira vonz, ragad? Talán csak tünemény; semmi egyéb? 'S épen ezen pillanatban ugrik-fel mellettünk³⁶ egy nyúl.

Nehezen leszünk szerencsések: mond inasom.

Puskát ragadtam. Reá gyújték. Az szaladt.

Hijában! Bokron és tövisen és kátyun keresztül törtettünk; 's a' vére-szakadt jövőendő kezembe került.

³⁴ lehetz

³⁵ Esküszöm

³⁶ mellettünk

Melly nagy lett örömem! Megvalljam e, miért? Theréz lebegett lelkemben; 's azt gondolám: Találsz – akkor ő tiéd! Dlugován ébredék fel andalgásaimból³⁷.

Udvar, ház, kertek, csűr – szóval minden, a' miket itt megpillantottam, dúzs, gazdát sejdítették velem. Dlugóvszky folyosójában üle: egy piros-pozsgás, őszbe-hajlott pohók. Mellette szolgálóji kukoriczát fosztottak; előtte pedig egy butyoros Zsidó állá.

Isten hozta, isten hozta, édes Táblabíró Ur! Kati te, mozdulj. Széket. Férjfi cselédeim mindnyájan a' pusztán vannak, mert egy kevéssé el-késtünk a' szántással 's vetéssel, a' nyomtatás is félen áll, a' szüret is ma holnap nyakunkon. De külfömbben is az én házamnál szakács nem szakács, inas nem inas, mindennek ez a' commando-szava: Ásáte et kapáte! No, de mivel, szolgáljak? Kávé nincs házamnál. Én csak eleimmel tartok. A' mi nélkül ők el lehettek: miért ne mi is?

Ez alatt a' Zsidó néhányszor nyúla kalapja és botja után. Dlugóvszky tartóztatá: Kérem, Salamon szomszéd, ne légyen kend olly méreg drágás. Már csak egy két forint a' külömbség köztünk. A' vevő is enged, az adó is enged; 's topp, kész az alku.

Jelentém, hogy sokáig nem mulathatok.

Értem, értem. Sajnálom. Annyi mint az, Salamon: még egy pár juhbört is adok ráadás fejében. Táblabíró Urhoz pedig legyen továbbra is szerentsém. Azonban... De, hiszen tetszett venni leveletem. Mit? Vagy éppen és egyenesen a' magam tulajdon szájából akarja hallani a' történetet? Szívesen; örömet. Es még is... Oh, ez az alku felette szívemen fekszik. A' Zsidó meg van szorulva, 's már egynéhány darab portékáját negyed áron vásárlottam-meg. Mondom Collega Úrnak, az egész dolog nem egyéb, mint egymást nem értés mátká és mátká között; 's az öszvebékélés még édesebb leszen. Holnap mindent, mindent!

Tehát ajánlom magamat!

Szolgája, szolgálja. Holnap, édes Collega Ur, holnap! – 'S röpültem Ügödre.

V.

Theréz itt van, Ügödön van. Láttam őt. Egy házban vagyok vele. Képzelted e valaha ezen szerencsém? De, o barátom, mint el van ő hervadva! 'S vallyon reám ismert e?

Még napvilágon értem ide; 's egyenesen a' Báró udvarába hajtattam. Csak nem egyszerre érkezék velem a' Báró is. Legalább Theréz elébe egyszerre léptünk.

Nyugtalanság és félelem látszott a' szép angyal' ábrázatján: ellenben testvérenek minden mozdulata örömet és diadalmat árult-el.

Nyertünk! ugymonda.

Theréz könyűbe olvadt tekintettel hagyta magunkra bennünket.

Oh, barátom, mint ohajtottam a' titok leple alá tekinteni. A' helyett, hogy körülállásaikban csak legkisebb részt is vehettem volna, a' Báró, viszontlátásunk által elragadtatván, panaszkra fakadozott.

Jer barátom, kiálta; 's karomba öltvén karjait, az ablakhoz vezetett. Nézd ezen vidéket. Nem hazánk e ez itt, kis képbén? Amott a' sík lapály gazdag reményben mosolygva, túl rajta a' kopár sziklák, hol, mint Mídásnak kezében, minden arannyá változott! 'S itt is amott is a' folyamok csörgedező tükrei! 'S mind ezek között paripáink, juhaink és tulkaink – mindnyájan úgy születve, mint ezen paradicsom' természetől várhatni. Egyedül az ember az, ki szülötte földére érdemetlen. Ennyi század lefolyta után még csak most ébredéz hajlandósága nyelve

³⁷ felandalgásaimból

eránt. Pedig mely nyelv ez! Mivé nem varázsolhatnák szép-művészei, a' költők?! De ápolgat-tatunk e? Mostohák vagyunk édes anyánk kebelén.

Én, folytatá tovább; csak nem gyermek koromban árultam el érzéseimet. Keveset várhatni belőle: sápitának nevelőim. Egy magyar Mágnás minden tartozna lenni mindenekben. Előáll a' felkelés, akkor ő katona; Országgyűlésre hivattatik, akkor ő törvényalkotó test; iskoláink' kormányát kell felvállalnia, 's akkor ő tudományos ismeretek nélkül nem szükölködhetik: 's íme Ügödy csak képzeletével játszadoz. A' két elsőbb pályán magam is megfordultam, 's nem minden kedv 's készület nélkül. De mi lön sorsom? Felkelő tiszteim megszollítanak, orrok alatt mosolygva: Nem csinálnék e a' Regulamentból hősi költeményt? Követtársaim azt tanácslák, hogy nyelvünk polgári divatja eránt tett értekezésemet adnám ki versekben. 'S ezer meg ezer illetén történetek. Makacsságom annyira ingereltetett, hogy mindentől lemondván, egyedül literaturánk menetelében és virágzásában vettem részt. Így tölt el egyik nevezete-sebb városunkban ifjuságom. A' városi mulatás, könyvtáram, ezen felül játékszínünk megállá-pítására tett segítségeim, leginkább pedig két elvesztett pöröm kenytelenítettek Ügöddel megelégednem. Az minden örömem, hogy szerencsétlen Therézem osztozik gyönyörködése-imben, 's gyakorta meglátogat.

Épen kérdést szándékozá tenni; de nem volt bátorságom. Féltém, hogy álmom elröppen. Vacsorára csöngetének.

Theréz rosszul volt; 's a' Báro nem távozhatott tőle. Egyedül ültem. 'S most, midőn soraimat írom, éjfél van. Aludj csendesen!

VI.

Dlugóvszky öszvebékélleni Therézzel akar – 's én általam?
Oda vagyok!
Imádkozzál érettem, hogy kétségbe ne essem!

VII.

Lemondottam reményeimről; csendességem visszatért. Tudósítalak.

Ma a' kisbíró hozzám jöve, hogy valamely Tekintetes Ur kéret: aláznám-meg magamat a' Notárius házánál. Megígérkezém*.

Belépek; 's Dlugóvszkyt villás fölöstököm mellett találom. Örömmel tipegett felém; 's utol-só falatjának rágszálása között így kezdé történetét.

Mihelyt a' harminczba derekasint beköszöntöttem azonnal kötélességemül tevém, hogy megházasodjam. Feltételem hamar beteltyesedett. Egy gazdag háznál jelentém magamat, 's a' szülék kapva kaptanak rajtam. Isten dicsekedésül ne vegye, csak volt annyicskám, a' miből egy feleséget böcsületesen eltarthattam; bizony csak volt azt a' mit a' téjbe aprítanom. Hogy a' madarka kezem közül ki ne röpöppenjen, hamar öszveesküdtünk. Azonban a' Báróné betegségbe esik 's meghal; 's utána csak hirtelen az Ipam is ő Nagysága. Tudnivaló, hogy mély gyászba öltözém, noha az egész jószághoz illy hevenyében hozzá juthatni, a' legnagyobb keresztyén bánatját is megtántoríthatja. Később látám, hogy ez a' halál rám nézve veszedelmes. Mátkám egybekelésünket hátráltatni akará: azt gondolám hogy a' gyász miatt; Hidegséggel viseltetett erántam: 's én szüléi után való szomorúságát vettem okúl; kértem, sürgettem, nógattam:

* Megérkezém

kövessen! Nem! Legalább tehát előre kezemhez foglak szoktatni! 'S hozzá kezdettem a leckéhez.

Hiszi az Úr, hogy eleinte mosolygott, midőn első szüleinket, Ádámot és Évát, mustrául említém? Ugyvan, úgy történt. Én őtet cziczámnak szóllítám, ő engemet eleink példája szerint kendezni tartozott – vagy inkább csak tartozott volna, mert a' titulust többnyire mindig ki-kerülte. Másik kívánságom az volt, hogy egybekelésünk napjától kezdve, szünös-szüntelen magyar főköttőben járjon. Mit? Hát ez nem helyes kívánság volt e? Oh Uram, az ilyen régi szokások alatt sok fekszik.

Jól jut eszembe, hogy gyermekkoromban ujság volt házunknál a' könyv, 's a' midőn leány testvéreim könyvhöz nyultak, 's ez csak ünnepeken történt, épületességre tartozandókat olvastak. Hát az én cziczám! Csak elhültem belé, midőn testvérétől egy rakás könyvet kapott. Felnyitok egyet, felnyitok mást. Hát volt közöttök valami üdvösségre tartozó? Egy sor kevés, Uram; de annyicska sem volt. Hohó, gondolám magamban, ez rossz, ez veszedelmes. Ha kedvemmet teljesíteni akarod édes cziczám, mondj le az olvasásról. 'S mit felelt? Soha sem felejttem el. „A' szent természet légyen tehát ennekutána könyvem; annak kebelébe öntöm ki érzéseimet.” Érté az Úr? Szent természet! S z e n t ? Melly káromlás! 'S mit értett ő a' t e r m é s z e t keblén? Mit téssen az: é r z é s t k i ö n t e n i ? Szó ide, szó amoda. Ez nem egyéb, mint elmeháborodás' előljáró postája.

Mi történik? Szemesebb kezdek lenni éranta, kérdezősködöm, lesegetek, híreket kapok; 's végre kisül, hogy jövedelmeit csak úgy hajigálja a' sárba, mintha azokat a' szemeten szedte volna. Mikor – csak gondolja Collega Ur! egyetlen egy magyar könyvet sem nyomtattak, hogy az én cziczámnak neve az Előfizetők között ne volt volna. Neszeneked olvasás: imhol a' gyümölcse. Ez merő tékozlás, pazérlás, fecsérlés, vesztegetés. De így van, midőn az ember a' fát maga alatt vágja; így van, midőn még az országgyűlésen is azt sürgetjük, hogy nyelvünk miveltesse. Kell kés, szükség van reá; de nem gyermek kezébe: kell könyv, kell olvasás; de koránt sem Asszonynak. Kalendáriom nekik; 's vége!

Bezzeg ha ezen épületes beszédemnek valami sikere volt volna! Azt gondolja az Ur, hogy megköszönte? Dejszen. Befagytak ajkai.

Márton, mondék inasomnak; lódúl a' Tiszteleteshez: kérd nevemben: imádkozzék ő Nagyságáért, mert már elállott a' szava. Tán elmosolyodott ezen gyönyörű elméskedésemre? Koránt sem. Némább lett a' halnál. Sőt könyekre fakadt.

Hanem, bezzeg a' mit nyelvecskéjével elmulasztott, azt cselekedetével eléggé helyre ütötte. Egyszer csak hült helye. Csak úgy hagyta itt potomra ezt a' szép jószágot; 's azután bátyját ültette belé. Az is csak olyan magam sem tudom mi féle teremtés.

Csak várom, csak várom. Győztem biz őt várni. Napok múlnak, hét múlik; minden hijában.

Nem képzelteti az Úr, mennyi kárt vallottam ezen idő alatt gazdálkodásomban. Nem volt sem éjjelem, sem nappalom; szüntelen aggódtam, tünődtem.

Épen utána szándékoztam; 's betoppán nálam egy Eskütt. Egy hosszú levelet nyujt által. Olvasom: Ajánlom hivatalbeli szolgálatomat Táblabíró Urnak! Ehol la! Még egybe sem keltünk, 's még is – Elváló Pörbe idéztetem! Pedig későbbben meg súgták, hogy ezen lépés felől az én cziczám semmit sem tudott. Az egész dolog bátyjának koholmányából sült ki. Az öszvebékeltetésekről nem szóllok. Elég az hozzá, hogy a' megteendők megtétettek, a' pör végső útján van; 's könnyen meglehet, hogy az alatt míg én itt hosszasan beszéltem a' történetet, a' nékem kedvező ítélet kikiáltva is vagyon. Azonban a' felesleg való cautela nem árt. Collega Úr mindent elkövethet. Csak egyget kérek ki. A' többi kiküldött társainknak is írék. Tessék bevárni azokat is.

Köztünk legyen mondva, az én kedves mátkámnak szép jószága van, 's még bátyjáról is jó rakáska néz reá. Az ilyen pótolékot nem örömet engedí az ember más bitangnak, most, Isten velünk! Egy szót se a' felől, hogy együtt valánk!

Dlugovszki bocsánatot kére hosszas beszédéért: én is azt kérek tőled, édes barátom. Ölellek!

VIII.

A' békéltető, hála Istennek, mind ez ideig meg nem jelenvén, a' Bárót keresém fel. Írásai és könyvei között találám.

Épen jókor jössz; monda. Nézzd értekezéseimet. Szólj, mint vélekedel ezen tárgyak felől? Így és így! felelék.

Végtére barátságos kérdéseinkből 's feleleteinkből egy egész kettős-beszéd szövődött. Halljad.

Báró. Mit gondolsz? Vallyon lehetne e nekünk mythológiánk?

Kapitány. Vagynak nemzetek, melyekről a' Hisztóriának oklevele nincsen, hogy azok sokistenüséget gyakorlottanak volna; 's ezek között találjuk a' mienket is. Eldődeink, mint Platon a' legrégibb népek felől állítja, a' magok polgárságának bölcsőjében a' napot istenlették.

Báró. Sokszor gondolkozáim a' Magyarok istene felől, ha vallyon ez egy volt e a' nappal?

Kapitány. Én nem látok kulcsot ezen tárgyhoz: megvallom.

Báró. Mert némelyek mythológiánk' nem létéből akarják vitatni azt, hogy eleinknek a' költésre szellemek nem volt.

Kapitány. Ha jól emlékezem, leginkább nemzeti characterünk ellen tétetik vád. Azzal terhelnek, hogy Leo Császár's Prümi Apát Regino már 889 évek körül is úgy ismerték Magyarjainkat, mint büszke, tüzes: de magokba zárkozott kevésbeszédű népet. Sőt még ma is szomorgás és büszkeség az, melyekkel characterök megbélyegeztetik. Pedig kétséget szenved: ha ezen tulajdonságok az ízlésre, 's ennél fogva a' szép művészségre alkalmasok e?

Báró. Annyi bizonyos, hogy költőink bajnokai is illetén sajátságokkal festetnek.

Felengező, erős lélek,
Éles, mély tűz értelem,
Nemes, bátor, erős nagy szív,
Lángoló hív szerelem;
De jó szíve mellett még is
Délceg, daczos és szilaj...

Hanem büszke volt e' Kálmán
Jó szavát az nem vette
Soha, a' ki becsületét
Valahogy megsértette.
Örömet is járt ő szerte
Az Uraknak házába,
Férjfiak és Asszonyoknak
Vegyes társaságába.

Hol versekben adván elő.
Hunniának gyászait,
Bús, nemes, nagy érzésekre
Gyujtá annak fiait.

Kapitány. Erős és heves nemzetnél a' művészség' gyönyörűségei elrészegültségig terjednek; 's az illy mértékű indulatosság elsüllyedést 's bágyadást okoz: innen magyarázgatám én magamnak azon észrevételt, hogy a' Magyar sírva tánczol, sírva énekel. Külömbben nem képzelhetem, hogy a' szabadság magas érzése a' szolgai martalék busongásának hajlandóságával egy és azon kebelben mint férhetne-meg.

Baró. A' nyíltkedvű nép örömet sző társaságot, örömet gyül-öszve.

Kapitány. Igenis. És mennél többfélék 's gyakrabban az illy örömmünnepi öszvejövetelek, annál távolabb vagy onnan a' szomorgás: mert az örvendezőnek nyugalanságul szolgál, ha nincs kebel, hová kiömölhessen; a' bús ellenben magába és magányba vonúl. Pedig hányszor ülnek illy ünnepeket Magyarjaink!

Baró. A' vendégfogadás nálunk, nem parancsolatokon épült, mint némelly nemzeteknél, de igen a' szív leggyökeresebb érzésein; 's elég nemes házaink találtathatnak még ma is olyanok, melyeknek udvarát nem őrzi kapu annak jelöl, hogy oda a' vándor mindenkor betérhet.

Kapitány. A' szivesség hasonlóképpen nem komor busongás szüleménye; mert a' búgyúlól inkább mint kedvel, 's inkább tol, mint fogad: a' Magyar pedig a' németet sógorává, a' tótot komjává, a' czinczárt diákjává felesleg is avatgatja fel.

Baró. Ha hitelt érdemelhet azon vád, hogy a' Magyaroknak tüze olyan láng, melly magas oszlopban kél ugyan, de fel és el egyszerre tűnik: úgy ez is nem nehéz, hanem könnyűded sebes vérű ifjúra mutat, a' ki egy régi danánk szerint:

Mikor egyszer halál' fia,
Mosolyog még is!

Eleinket folyton folyó egyenetlenség dúlta egymás között. Bizony a' versenyküszdés bágyadságból vagy csüggedelemből nem forrhatott-elő.

Kapitány. De sok még itt a' kérdés. Péld.

Vallyon nem volt e nemzetünk' vállain teher?

Nem bágyasztá e valamelly elő-és visszaérzés?

Nem hasonlíta e sorsa Baróti Szabónk' diófájához?

Nem lehete e némellykor a' jólélés, jóllakozás is ok az elbúsulásra, a' midőn az érzéki és lelki erő között tartandó érányosság elmozdítottván, az elsőbbség a' testnek adaték, 's ez a' lelket szolgál-martalékjává tevé?

Baró. Az is lehetséges, hogy nemzetünk a' maga nyugotra lett általplántáltatását épen úgy sínlette, mint minden illy túltöltetés a' természetben; 's régibb korai felé vissza-visszasohajtozott³⁸.

³⁸ vissza-vissza-sohajtozott

Néz a' Magyar, – ki Balaton'
 Szívemelő tájáról
 Sümeg felé – Somlónak jó,
 'S a' mult idő' koráról
 Emlékezik, jobbra balra
 Ősünk' üres fészkei
 Látván, 's mintegy körülöttek
 Sejtven azok' lelkei.
 Ha hogy ide vetemedik
 Egy mostani Hazafi,
 Ki a' régi Magyarokhoz
 Igaz rokon 's atyafi, –
 Hah! miket kell éreznie
 Feldagadó keblében, –
 Ha Hunnia, a' hajdani,
 A' dicső jut eszébe.
 Héj Barátim! Őseitől
 A' Magyar, a' mostani,
 Azoktól, kik fenn laktak, – ez
 Be el tudott fájzani! –
 Be leszállott a' magasról
 Természete, termete,
 Szerentséje, tehetsége,
 Híre, neve, kelete!

* *

Kapitány. Hogy a' költésben igen régi hagyományokat nem bírunk, annak okai koránt sem Nemzetünk' sajátságában fekszenek. Mind azon utazók között kiket ezeknek társok, az érzékeny, említ, csak maga a' gondtól üres Yorick az ki körülállásaival játszodozhat: azon vándor ellenben, ki buzgánnyal vállain, vérrel ázva vonja lépéseit, felejt Tihanyunk Nümphájával zengzetet váltogatni; 's hadi történeteink ezen öszvehasznítást eléggé igazolhatják.

Báró. Osztán az időnek oklevelei sem mindég hitelesek.

Kapitány. Sőt némellykor épen ellenkezőt magyarázunk azoknak sötét gothbetűjükből; gyakorta történnén, hogy az érdemest a' környülmények zavarjai elsüllyeszti, az érdemetlen pedig korról korra, maradékról maradékra fenn lebeg.

Báró. Nekem úgy látszik, hogy nemzetünk Gáncsolójának ítéletébe még más csalódas is avatta magát. Ők csak azt veszik művészségnek, melly a' nyelv által vitetik véghez; 's minthogy régibb nyelvtörténeteink remekművekkel nem dicsekedhetnek, azonnal kész a' következtetés: hogy eleink fellengző lélekkel megáldva nem voltak. Pedig nem csak az poesis, mellynek köre a' gondolat 's szárnyas eszköze a' szó: a' táncz épen úgy metrickonja járásomnak, mint beszédemnek az ének. 'S íme nemzetünk a' tánczban és muzsikában lelkesedését lelé, 's annyira, hogy mind a' kettőt a' maga eredeti sajátságával pecsételé-el.

Kapitány. 'S még is kétlem: ha poezisünk kifejlődését nem nemzeti sajátságunk gátolta e? Idegenek lévén attól, hogy nézetésül vagy hallatásul közre kitegyük magunkat, muzsikusaink és henkerjeink ugyan azon egy népsepredékből választattak.

B á r ó . Ezen idegenség annyival figyelmesebb tekintetet érdemel, minthogy az alsóbb rendű hazánkfiaiból is kitör.

K a p i t á n y . Nem értelek.

B á r ó . Tapasztalhattad, hogy azon népfелеkezet között, kiknek országunk fészket ad, a' Magyar az ki a' maga vigadozásait legkevesebbé zajogva nyilatkoztatja ki. Ő ritkán dalol együtt és többet magával.

K a p i t á n y . Ridegségét büszkélkedés szüli e mindenkor, vagy néha-néha szerénység is? e' részben nehéz bizonyosig, nehéz valóig eljutni.

B á r ó . Annyi igaz, hogy a' productiótól való idegenkedés gátolja még ma is a' művészségnek egyik nemét –

K a p i t á n y . A' theátrumot. Magyarjaink a' színjátszást, kivált az alsóbb Comicumban, characterök alatt valónak képzelvén és állítván.

B á r ó . Elfelejtettem Magyarjaink örömnépelei között említeni azt, hogy sok helyeinken még temetkezés alatt is mulatságos öszvejöveletek tartatnak, 's táncz és billikom által enyhítik a' veszteség' sebeit.

Ott látta-meg legelőször,
Már legénye váltában
A' h a l o t t i v e n d é g e k k ö z t –
Édes attya t o r j á b a n .
A' boldogult két öreg is,
Hogy szívek még dobogott,
És az arany billikomban
Ó Somlai csillogott,
Öszeülvén, 's öszvehordván
Harczaik³⁹ egy rakásra, –
Köny gördülve agg szemekből,
Igy köszöntek egymásra.
„Adgya Isten, hogy a' Magyart
A' félvilág urallya! –
'S vérrel szerzett szabadsága
Soha kárát ne vallya!
Adgya Isten, barátságunk
Halálunkig állhasson,
'S reménnyel tölt gyermekinkből,
Egy boldog Pár válhasson.

IX.

Futnom, távoznom kell! felkiálték tegnap estve, minekelőtte feküdni mentem; 's rendeléseket tevék, hogy reggel indulhassak.

'S íme, itt vagyok még ma is!

A' Báro sejteni fogta szándékomat; 's midőn fogatni akarék, minden kerekeim kivoltak szedve kocsimból. A' kávézás alatt ismét marasztott; 's kifordulván; testvérét hívá közbenjáró-

³⁹ Horczaik

jának. Talán nem fog elhagyni bennünket, ugymond Theréz; míg egy történetben nem részesítem.

Oh, barátom, melly boldogság vala a' következendőket hallanom; 's az ő szájából!

Szüleim ez előtt néhány esztendővel az őszi melegebb napokat Budán töltötték, rokonaiknak társaságában. Atyám nem szerette a' zajt; 's a' Vízivárosban tartá szállást. Alig mulatánk ott két hetet. Egy nap', dél felé, tűz ütött-ki a' Ráczvárosban. A' szél feltámadt; 's égő üszköket tépett, szórdozott ide 's tova. Még távol valánk a' veszélytől. Azonban, csak nem egyszerre, jaj, láрма és kiáltozás hallatszik hozzánk; 's udvarunk el van borítva füsttel. Szabadúlni akaránk. Alig volt lehetséges. Jobbról és balról és szemközt – mindenütt füst és láng és falszakadások. Szegény atyám, egy testes kövér ösz, első volt a' kilépésben; 's az anyám és én, háznépünkkel együtt, követtük. Mint levénk oda, midőn megijedésünk' első zavarából magunkhoz térve, körülöttünk kerestük és nem találtuk. Képzelteti a' feleség' és magzat' kétségbeesését; de képzelje örömlőket is; midőn az Elveszett, a' Siratott, könnyeinknek visszaadaték. Hintó államag előttünk: 'S, imhol megmentőm; rebege atyám. És – boldog Isten! melly különös öszvefűződés! felkiálta. Ellenségemnek vére az, ki életemet a' magáénak kockáztatásával kiszabadítja: Ő Consil. Derrynek gyermeke; 's mátol fogva nekem és nektek és mindnyájunknak rokonbarátunk. Ah, ezen szövetség csak álom maradt. Barátunk eltiltaték tőlünk. Megvallo, külömbben is a' titok, csak boldogoké: a' visszaemlékezés... az elveszett reménység ő...

Itt van ő, Theréz! kiálték. Jőjön Nagysád, tegye⁴⁰ boldoggá imádóját. Szüleink öszvebékéltek a' sírban. Mi egymásnak vagyunk rendelve 'S leomlottam lábai előtt.

Ah, barátom! Épen ekkor lépe be testvére. Theréz süllyedt szemekkel távoza el.

Örvendek; mond a' Báró. A' mint látom, ez szerelemvallástétel. Szinte most akartalak tudakozni: ha Eleinknek költeményeikben volt e szerelem? Hol nincsen az előmölve, áradva? felelék zavartan. Nem elég; ugymond. Először külömbbséget kell tennünk a' szerelem és szerelem között. Ezen érzemény a' szerént, a' mint egyik századnál az asszonyiség becse a' férjfiúinak, másiknál pedig ez amannak inkább vagy kevesebb alárendeltetve volt – két külömbböző, ugymint természetes és érzékeny alakban nyilatkoztatta-ki magát. Athén és Róma csak az elsőbb formával bírtanak. Később a' kereszténység morálja a' két Nem között szorosbb korlátot kezdte vonni. Majd, az örök egymástól-elzárkozásnak fogadástétele⁴¹ egyik dicsőségesebb neme lön a' rénynek. Így állott-elő a' Lovagoknak sentimentalismussal-teljes kora. A' mind inkább kevesebbedett élv, 's annál több kívánság, a' szűk korlát 's annál feszülőbb vágy – mind ezek a' magok tusáiban szívtől velőkig űzve, az érzékeny szerelmet vagy az ugynevezett petrarchismust varázslották-elő, melly a' maga Laurájit gloriával körül-fonván, azokat csaknem imádás tárgya gyanánt énekelte.

Szerencsémre kocsizörgés hallatszott. A' Báró kitekinthe; 's ment. Én pedig vissza ismét Therézhez: fájdalom, csak – képzeletemben.

Oh barátom, mi a' halál? Csak percz, mint maga az élet. De a' haldoklás: az iszonyú 's rettenetes. 'S még ennél is kegyetlenebb lelkünk habzása, függőben létele a' nyereség és veszteség között!

⁴⁰ Nagysád. tegye

⁴¹ fogadástétele

Túl estem mindenem. Nehány nap múlva karjaim közzé foglak szorítani.

Mihelyt ábrándozásaimból felocsúlni kezdettem, azonnal eszembe jutott a' vendég érkezése; 's bár el valék sötétülve, engedtem az illendőség törvényének, 's felmenék.

Belépek. Kit látok? Derék jó Alispányunkat. 'S mind ő, mind Theréz, mind a' Báró jelentéssel-tele örömorczáival mosolygának előmbbe. A' Viczispány öszveölelt, 's megcsókolt. A' mint hallom, öcsém katonásan⁴² bánsh a' dologgal; jössz, látsz és diadalmaskodol. 'S te, a' ki nem régen múlatsz megyénkben, honnan tudhatád meg, mi kincs vagyon itt elrejtve? Nem értem Uram Bátyámat; mondék. Hiszen a' Vármegye engemet Ügödre deputált. Annyi igaz; 's a' kiküldöttségnek Collegám is egyik tagja. De épen ő tőle tudom, hogy megjelenéstek' határnapja kiszabva és tudósítva mind ez ideig sincsen.

Dlugóvszkynek levelét akarám mutatni.

Követem, követem igen szépen! kiálta Dlugóvszky fuldokló lélekzettel berohanván. Inasa vevé köpönyegét, 's ki akara fordulni. Megállj! Mit is akartam mondani? Bizony nem volna csuda ha az ember e' tenger bajban esztől távoznék: majd fejem füsti megyen. Szolgájok, kedves Uraim! Engedelmeikkel.

'S leült.

Pedig hogy szerencsém vagyon előadni környüállásaimat, kedves Uram Öcsém, Viczispány Ur előtt. Most hallám meg szerencsés ide érkezését. Csak ki fúhassam magamat, mingyárt... Ügy! Majd el is felejtém. Márton, lódulj vissza, 's mond meg a' Tisztartónak, hogy a' csüriből egy szem magot se húzasson ki. A' szóráson, török-szakad, jelen leszek.

Az inas ment.

Szemmel kell tartanom tiszteimet, ugymond Dlugóvszky; mert a' hivatal csak hivatal a' gazdaságban is. De a' dologra tehát. Jobb lábát a' balra fel rakván, néhány krákogása után, így folytatá.

A' mint elváló ügyem elindították, legelső gondom az volt, hogy a' pör tengelyére és kerekére valami zsiradékocskát készítek. Juhászod a' veszendőbb birkákat már félre csapta; harmadévi csátés szénádnak nem sok hasznát veszed; egy két verem búzád dohoskás; a' tavali rothadt szőlőből szűrt boraid nem tartósak: mind ezekből a' házasság védelmező Tiszti Al-Ügyész Urnak juttathatnál valamicskét; külömben is ajándék-marhának nem nézik fogát – ekképen tűnődtem magamban. De előre és mingyárt? A' kölcsönös egyezés azt tartja: adok, hogy cselekedjél. 'S hátha te, Dlugóvszky Bénjámint adsz, 's az Ügyész Ur még sem cselekszik, legalább nem cselekszik úgy, mint te akarnád. Bíz ez könnyen megtörténhetik. Egyik bajom másikat érte; 's az ajándék csak ígéretben maradt.

Nincs olcsóbb a' tanácsnál. Neked, mondék magamnak; a' feleségvételtől remek gondolatid vagynak. Nem vehetne e hasznokat a' Tiszti Al-Ügyész Úr? Sőt inkább igen is nagyon. Berándulok tehát a' városba; 's meglátogatom. A' tárgyba ereszkedünk. Előhozom egyik erősegemet, 's ő álmélkodik; én fejtegetem; 's ő ostromolja; én alkalmaztatom az alkalmaztatandókat, 's ő felkél, 's kezeit hátul öszvekulcsolva⁴³, sétálgat. Én ismét kezdem vitatásomat: Minden törvényes állapotban az a' legelső kérdés, ha a' tárgy személy e vagy dolog. 'S mi a' leány, tudniillik a' magyar? Persze, hogy minden ember ezt mondja reá: személy. 'S miért? Mert nem lát tovább az orránál, azaz a' mindennapi vélekedésnél. Azonban kérdezzem csak: Vallyon a' mit

⁴² katonásán

⁴³ öszvekulcsolva

elidegeníteni lehet, micsoda? Dolog, nem de? Hát mi volna más? ezt fogja felelni. Ugy de a magyar leány nevében hordja a maga dologiságát, eladódhatóságát: a midőn közönségesen eladó leánynak hivattatik. És így...

A Báro beszédébe vágott.

Határtalankodás mindenben, 's hol igen fennt hol igen alatt lebegés, 's fáradság még a nyugalom pillantataiban is, ez férjfiúság, az asszonyiság pedig határ, rend, mérték, letelepedés, sőt még a fáradozás órájában is nyugalom. A' mi élményünk félszin vagy ál élmény, mert nem élni hanem élendeni vágyunk, mert nekünk minden csekély, ha jelenvaló: az asszonyiság' élménye egész, tellyes sőt többszerű, mert nem csak a' jelent öleli, mint a' gyermek, hanem az elmúltakat is. Mi toljuk magunkat az aggság felé: ők pedig vissza- visszafordúlnak ifjuságoknak eltűnt koraira; 's így a' mi érzésünk játékaikban is komolyság – az ő érzések ellenben komolyabb helyzeteikben is játék. Onnan e bennök ezen örök gyermeki játszás, hogy mindenik születendő gyermekeikkel visszaifjulhatván, azokat annál gyöngédebben ápolgathassák? Avagy ezen anyaságtól ered, hogy ők a' legtisztább emberiséget végiglen megőrzik? Elég az, hogy az ő apró de örök foglatosságok még a' természet szüleményeinek, plántáknak és virágoknak, dajkálkodtatásokig is kiterjed; 's hogy azok, kiknek ember és természet mintegy emléjőkre függesztettenek, ember és természet eránt valóbb és hívebb, nagyobb és mélyebb érzésekkel vonzódjanak: tagadhatatlan. A' poezisnak is e' kettő a' tárgya. Nem történhetik tehát másképen, mint hogy a' költő asszonyi sajátából nyer érzéseket; 's megjegyzésre méltó, hogy a' természet az ihletés' erejével asszonyainkat áldotta-meg, a' szülés' terhét és örömeit a' férjfiak' rendeltetésül hagyá; a' midőn poetáskodó szépet találni olly ritkaság, mint nem csuda az, ha a' Delphi lángot kebleinkben ők lobbantják fel. Szükség tehát csak ezért is, hogy a' két Nem illő közelségben álljon egymáshoz; szükség, hogy az asszony se több se kevesebb ne légyen mint: e m b e r t á r s .

No – 's képzelhetik e, folytatá beszédét Dlugóvszky; képzelhetik e, mi lett a' Tiszti Al-Ügyész Úr felelete? Nem egyéb, mint ezen szavacska: Megfoghatatlan! 'S mi lett a' következő? Tanácsomat nem fogadá el; erőseimet nem iktatta a' pörbe; 's ügyem a' maga első csatornáján csak folyt, csak folyt, 's végtére is a' szegény Dlugóvszkyknak nem kedvező ítélettel szűrták-ki szemét. Úgy volt. Hiszen tudja kedves Uram Öcsém, Vicipány Ur. Ha a' Táblabírórságból annyi haszon sem cseppenhet, hogy az ember a' maga hivatalának tékintetéből egy lárifári pört megnyerhetne; úgy jó éjtszakát neked, Hivatal. Így szóllottam; 's búcsut vevék a' zöld asztaltól.

Vallyon a' barátság' útján nem remélhetnék e valamicskét? Ki tudja? Talán igen; talán nem. Ezen elmélkedésem alatt érkezik hozzám a' Tekintetes Vármegyének kegyes Határozása: hogy Derry Tamás Táblabíró társammal Ügödre ki-küldve vagyok. Kéz kezet mos, 's holló hollónak nem vájja-ki szemét; 's ő társad. De nem ismered személyesen. Semmi. Házas; tudja, mint kell szívet engesztelni. Egy szó annyi mint száz: Derry Tamás Romvártt, legjobb szószóllód 's békeltetőd lehet. Tehát írok neki, de csak amúgy homályosan. Ezt mondtam és cselekvém; 's levelem ment. Ő pedig itt van.

A' bátyám mosolygott; 's szólla:

A' Derry nemzetségnek egyik legnevezetesebb fundálója, ha jól emlékezem, Gedeon, lelkes egy férjfiu volt; de könnyen hitt és hamar csalatkozott. Egy történet, melly nem ide való, felette nagyon megbuktatta; 's bizodalma helyét örök kételkedés foglalá el. Hihetetlenségét maradékaiba is által akará plántálni; 's végrendelésének egyik pontjában azt hagyá: hogy a' tőle származandóknak elsőszülött férjfi magzatjaik a' szent keresztségben Tamás nevet nyerjenek.

Dlugóvszky figyelmeztet.

Igy szaporodának el közöttünk a' Derry Tamások. Ha Bátyám Uram gyűléseinktől el nem vonta volna magát: úgy most pirulásától meg-kimélhetném. De szóllanom kell.

Csend lett.

Fogta hallani Bátyám Uram, hogy Consiliarius Derry Tamás, 's Theréz' atyja, a' Generalis, idegenségben voltak egymás eránt. Ugy volt: valamely pör miatt. Ebben az utóbb leve győzedelmes; az elsőbb pedig veszte. Csak nem ekkor történt, hogy a' Consiliarius fija a' Generalist a' Budai tűzvészből kiszabadítá; 's a' két ellenséges ház gyermekei, fiu és leány, egymással megismerkedtek. Békét remélt minden. A' remény hazudott, mint többnyire mindég. Az egyetlen fiu katonasághoz tolatott el; 's szüleinek haldokló szemeiket idegen kezek fogták be. A' Generalis házában is beköszöntött a' szerencsétlenség. Egyetlen leányok – mint feláldozandó, oltár előtt állá már; de a' kés kitépetett mézarlójának kezeiből. Az engedelmességnek szülei, minekelőtte a' rettenetes tökéletességre mehetett volna, hirtelen elhaltak; testvére pedig törvényeink szent karjaihoz folyamodott, szerencsétlen húgának erőszakolt esküvését feloldani: 's lépései szerencsével koronáztattak. A' derékkelkü leány tisztelte a' világ' vélekedését; 's áldozatul akará felszentelni ifjúságát, reményeit 's boldogságát a' becsületnek; 's egybekelést forgatott elméjében. Ez alatt az ifju Kapitányságig küszde fel. Azonban Gyámbátyja, Derry Tamás Romvártt, tudósítja, hogy jószágainak gondviseléséről lemondani kénytelen. Ez nyugalomra lép, 's visszatér. Főispányunk Táblabírással tiszteli meg. Kiküldetik egyszer, kiküldetik másszor 's maga eránt figyelmet támaszt. 'S midőn most legközelebb kiküldetnék; feltalálja azt, kit óhajtott – 's Bátyám Uram által!

Dlugóvszky hosszú lélekzetet vett, 's megtörlé homlokát. Hm, hm! különös. Majd meglásuk. Én ugyan nem engedem, nem hagyom. 'S vége!

Ez volt utolsó szava; 's az ajtót reánk csapá.

Haszontalan fenyegetések, monda a' bátyám. Bízvást, barátim! A' felszabadítandó felszabadítva vagyon.

Theréznek megcsókolám kezét, 's szóllani kezdék.

Ah, barátom, miket rebegtek hozzá érzéseim? nem tudom. Karjai között tértem magamhoz. A' Báró forró csókkal⁴⁴ avata fel rokonbarátjának. A' bátyám pedig áldásait ezen szavakkal rekesztette be: Emlékezzél öcsém mostani kiküldöttségedre, 's légyen serkentésedül! Rajtad bétellyesedett a' közmondás: A' hivatal nem csal.

Szemere.

A' BETEG MALVINA.

Mi az Ember? egy kinyílt rózsa szál
A' virító kornak tündéres kertjében;
Addig virít míg tövésre talál;
'S elhervad éltének legszebb idejében.

⁴⁴ csókkal

Mint örülünk boldog napjainknak!
Fellengve azt véljük fél Istenek vagyunk;
Képét vesztvén ideáljainknak
Könnyes szemmel látjuk hogy megcsalattatunk.

Mit nem képzünk a' szép jövőndőnek
Ezreket ígérő gyémánt világában;
Bármelly jók is a' jelenlévőnek
Óráji, nem nyugszunk dajkáló karjában.

Oh! ki tudja, mit fedez előlünk
A' titkoló kárpit sűrű homályába?
Ki tudja melly pillantatban dőlünk,
A' szerencsétlen sors' prédáló sirjába?

Nem rég én is örültem éltetemnek
'S Lelkemnek vágyási szárnyakat fűzének,
Egy árnyalak maradt képzetemnek
'S a' szép valóságok rendre eltűnének.

Sohajtozva utánok pillantok,
Kezemet bágyadtan végbúcsúra nyujtom,
Titeket nem fedhetnek elhantok –
Én már óltártoknál fáklyámat nem gyujtom.

Mulékonyság tetőled megválom!
Boldogságom benned úgy sem remélhetem,
Oh csak addig késsél örök álom!
Míg jó Barátimat egyszer ölelhetem.

Majd ha útjok lakom mellett megy el,
Rá ismérnek sírom' mohosult kövére;
Oda jőnek 's a' barátság emel
Egy dalt Malvinának emlékezetére.

Dukai Takács Judit.

FÉRJVÁLASZTÁS.⁴⁵

Ketten jövőnek kérni a' Leányt, kinek
A' fúrtagyú, lelkes Themisztokles vala
Nemzője: egygyik a' Szerencsének fíja,
Nagy Birtokos, gazdag, de minden emberi

⁴⁵ FERJVÁLASZTÁS

Érdemre nézve csak silány, 's mégis kevély;
Másik szegény, de lelkes és becsületes.
Hamar kimondta válaszát a' bölcs Atya:
„Becsésb az ember énnékem, bár nincsen is
Sok pénze, mint a' pénz, ha nincsen embere.”
'S kedves Leányát a' szegénynek adta volt.

Kisfaludy Sándor.

TÜREDELEM.

Türni nehéz; de haszon; fő virtus türni szeretni:
Türni ki tud, megtör mentibe' minden utat.

Vitkovics.

REMÉNY A' BÚBAN.

Oh Lányka köd borult sebhedt szivemre!
Szemembe Lányka könnyek görgenek,
Arczámon gyászfelhők kerengenek,
Árnyékot hintve ifju életemre!

Az Égmalaszt' sugárzatán keblemre
Vigság, erő, kedv ömledeztenek,
Felém mosolygtak a' kegyistenek,
'S jég, szirtek olvadoztanak hevemre.

De ah eltűnt! derülő boldogságom,
Erőm szerelmem' martalékja lön,
Keservözönbe vonva szép világom!

Gyötrelmeimből még is érzeményem,
Ha néha egy kis édességre jön;
Azt nyújtja búmra csillanó reményem.

Töltényi.

M E S É K .

A' Házi-Úr és Kályhája.

A' Kályha így panaszkoda házi Urának: minden bútorod mozdult már helyéből gazdácskám miolta én egyhelyben senyvedek; mozdíts már engem is valahára! Nem tudod mit kérsz jó meleg-adóm, felel a' gazda, látom bődögságod' nyugalma bánt, minden bútor irígyelhetné inkább békés pihenésed'. A' Kályha ha mozdúl, ritkán esik meg, hogy darabjaiban kárt, 's csorbát ne valljon, 's az újonnan rakott kemencze vagy füstöl, vagy gőzölg.

Ujítani, javítani igen vágyok értetek e?

A' Rosta.

A' gyermek egy rostát forgata kezében, melyet Apja épen a' Vásárról hozott. O Apám ezt nem nézted-meg jól, így szóll a' tapasztalatlan, hiszen csupa lyuk ez; lesz bajod míg befolytozgatod! Édes Fiam, felel az Attya: épen az a' rostának minden érdeme 's használhatása, hogy lyukazatokkal bírjon, melyeken a' búza közzül a' szemetet ált' eresztthesse.

Bölcselkedők mosolyogjátok a' gyermeket? de nem vagytok e rokon balgatagok vele akkor, midőn a' világból az erkölcsi, 's állati rosszakat kiűzni óhajtnátok? rosszal szöve jó a' világ, 's az élet benne.

A' Nyírfa és Gazdája.

A' szegény Tóth levét csapolt egy nyírfából. Elhitten kérdi ez a' szüretelőt: ő volna e az elsőbb a' nemesebb, vagy a' világszerte kikiáltott szőlőtő? A' ki az áldott szőlő-nedvet nem kaphatja mint én, felel sohajtva a' jámbor, hitvány nyírvizet iszik az; de hidd-el hogy mind a' föld, melly tégedet terem sovány Haza, mind vized mellyet nyújtasz szegény ital!

Nagy lélek-erő kell ahhoz, hogy önszeretetünkön olly diadalmat vehessünk mellynélfogva illető becsünket biczczenés 's mások érdeme mellőzése nélkül határozhassuk-meg.

A' Galamb-nő és barátnéja.

A' galamb-nő fájdalmas nyögéssel panaszlá barátnéjának, szeretett himje mint hagyá-el őtet. Ah mindég féltettelek e' csapástól, felelt résztvéve emez; mert míg nem hajlottál, szünetlen turbekolt körülted a' hitetlen!

Lyánykák! meg ne csaljon a' lidércz-fény! higyjétek el: az igen kedvkereső szeretőből, rendszerint durva, 's a' csapodárkodóból hideg férj szokott válni.

Fáy András.

CZENCZIHEZ.

Látom az estének halaványját – 's képedet abban;
Eltűnt már, 's Alakod még is az éjbe kísér.

Balla.

A' KÖLTŐ.

Tiszták, miként Arethusának
Folyása, voltak álmain;
'S bár néha könnyűim folyának,
Búval nem éltem napjaim'.
Mint lepke röpdesett mellettem,
A' képzeteknek angyala,
'S zúgó veszek között felettem
Borúlt-el lángszin fátyola.

O Génusz, karjaid' Édenében,
Hellásznak omladékain,
Miként Dióne bölcsőjében
Merengtem a' kény' árjain.
Vigan derült-fel alkonyából
Előttem Róma, hét hegyén;
'S Félistenimnek sírhalmából
Olümp felé lebegtem én.

Árnyaid közt, Tíbur' szent határa,
Hűs szellem érte keblemet,
Húllattam költőd' sírdombjára
Epedt szemből hév könnyeket.
'S hol éneklője Cynthiának
Zengette kellő lángjait,
Érzette szívem Páphiának
Ah! győzhetetlen lánczait.

Küprisz, Küprisz, szép tömlöczödben
Rabbá lennem mi jó vala!
Mi kedves olvadnom tüzedben
'S mint phönix élnem általa!

Eltöltve lelkét szent hevemmel
Ölembe dőlt az égi lány,
'S elandalítám énekimmel
Mint hű párját a' csalogány.

Óhajtlak messze fátyolodnak
Kékjében látni, szép Remény!
Ha napjaim majd alkonyodnak
Derül e rájok újabb fény?
Imádott tárgynak ellenébe
Repülnek e egykor szárnyaim,
Vagy tán a' sírdomb' hűs éjébe'
Megszűnnek édes álmaim?

Oh vígan dülök kebeledre
Vég sors, halálom' jöttivel;
Engedd csak hogy sötét helyedre
Álmaim serge kísérjen el.
Fényétől bús lakod' homálya,
Miként auróra, felderül,
'S reám viruló rozsapálya
Mosolyg vad pusztáid körül.

Kölcsey.

A' SZENVEDELEMHEZ.

Nélküled boldog nem tudnék lenni, de azzá
Nem tudsz tenni te sem, csak ha vezérel az ész.

Primóczi Szent-Miklós Aloyz.

A' SZÉPSÉG' TUDOMÁNYA.

Bár melly nevezetes és drága szempillantás az, a' mellyben a' tsetsemő e' nap világra köszönt-
vén leg először édes annya' karjai közé szorítatik: de az emberi élet' első szent
pertzenésének ezt igazán nevezni még nem lehet. E' tsak a' testi lételnek azon idő-
pontja, a' hol fájától elválván a' gyümöls, magában meg állapodik, hogy testalkotása' törvényei
szerént elintézett érettségre lassan lassan juthasson. A z E m b e r – az a' kettős természetű
Való – az a' két homlokú Jánusz – a' látható világra megjelenésének zsengejét tsak akkor éri
meg, mikor az ö n n é r z é s ébred melyében, mikor nem tsak önnön magát a' körülte lévő
dolgoktól meg különböztetni kezdi, de a' belső természetét-is már a' külsőjétől érezve elvá-

lasztja. Azon időtől fogva két nevezetes tünemény virrad fel az Emberben; az egyik magára tekintve, a' másik a' külső világra nézve. Magára tekintve ugyan azon szempillantástól fogván k e t t ő s n e k érzi magát az Ember; két ellenkedő izgát 's ösztönt vesz észre magában, a' melly kétfelé ingerel; ebből szünetlen tusakodás és viadal ered, a' melly szíve' nyugalmát lehetlenné teszi, azt szakadatlanul addig háborgatván, míg a' két ellenző fél az igaz Kultúrának alapos békességére nem lép, a' melly szerént egymás jussait meg nem sértvén, és mindenik független maradván, még-is az egyik csak azt kívánja és tselekszi, a' mit a' másik kíván és tselekszik. –

De nem csak magában tapasztalja azt a' kétféleséget az ö n n é r z ő E m b e r, hanem annál fogva a' külső világban-is, az egész természet szélén, minden ötletben, külső jelenésétől különböző belső lételt keres, minden testben különös élesztő Valót bámulva lát, a' földet 's eget lelkesíti. Így a' gyermek, az érzékeny ifjú, a' vad ember, minden fában fűben Drúaszt, minden forrásban folyóban Nájaszt, minden hegyben üregben Oreaszt tsudálva sajdit; minden legkissebb testnek mozgását nógását valamely Daemon', Nymph', Gnom', Elf', vagy más Tündér' hatalmas mivélésének tulajdonítja; azért hitelt ad a' bűbajosnak, a' boszorkánynak; azért retteg a' kísértetnek, az ijjesztő váznak, az éjjel járó lelkeknek láthatatlan befolyásaiktól; onnan származik a' fetisch-tisztelet, a' bálványozás, a' buta állatok' imádása.

Mennél inkább az emberi ész kifejlődésében előlépvén a' természet' erejét 's törvényeit vizsgálja 's tanulja, annál jobban átlátja ugyan ezen jelenéseknek közelebb való okait. A' tsudák meg szűnnek, a' tündérek elenyésznek, a' világból a' sok lélek kipusztul, és az ész, a' természet munkáinak össze-szerkesztését úgy tekinti, valamint akármely más mesterséges mű' rúgónak, kerekeinek és egyéb részeinek egymásba kaptcsolását. Eképpen a' természet' rejtékéhez közelebb érni, a' vad tudatlanságból származott bámulást és félelmet magától elhárítani látszik az okos Ember: de más részről még sokkal nagyobb tsudákra akad. Fesztes tekintete előtt a' természetben előkerülő minden Szerek nyilván két fő rendre oszolnak, az é r z é k i, (vagy-is érezhető, látható, testi) és az é r z é k e n t ű l v a l ó, (vagy-is érezhetetlen, láthatatlan, észí, lelki) S z e r e k r e. E' két osztályrész nem csak igen-is egymástól különböző, de épen egymással ellenkező, sőt egymást rontó és elenyészítő tulajdonságokkal bír, és egymást szegő törvényeket követ: mindazonáltal pedig csak a' kettőből forrhat össze a' világnak alkotmánya; tsak a' kettőnek egyesüléséből eredhet a' természet' létele és minden munkája, a' legkissebb por-szemtől fogva a' teremtsnek legfelségesebb remekéig.

De miképpen férhet össze a' két ellenző elementom (ók-szer)? Millyen hathatóság egyésíti azt? Ki tudja a' módját, a' mellyen az érzekentűlvaló észí erő behat a' materiába 's vele össze forrván vagy olvadván életet ébreszt, virágot fakaszt, gyümölsöt termeszt? – Megfejtethetlen titok marad ez minékünk. Híjjában igyekezik az emberi gyengeség annak szent lepelét elvonni, vagy épen általhatni rajta. A' böltselkedő felekezetek' legelmésebb állításai vagy szerkezetei – az Idealismus, Realismus, Synthetismus, Identismus 's a' t. – mind csak annyi homályos mètsek, a' mellyekkel keresztűl világítani akarván, tsak az elő vontt kárpitnak sűrűségét velünk még jobban észre vétetik.

A' természet' téres⁴⁶ színén pedig mindenütt, legparányibb dolgaiban és tüneményeiben-is, ugyan az a' két ellenkedő elementom szoros egyességben megjelenik, 's nem-is válik el egymástól, hanem ha az egyes testnek (individuumnak), a' mellyben eddig együtt lakott, romlásával és vesztével. De nem minden jelenésben, avagy egyes testben, egyarányos mértékkel és képességgel találkozik meg a' két elementom. Némelylekben a' testiség haladja a' lelkiséget,

⁴⁶ természet'téres

másokban ellenkezőleg a lelki vagy észti tehetség felül múlja a testiséget, véghetetlen gráditsonként; a honnan-is az a határtalan külömbfésülés származik, a melynek mind nemeseit, mind léptsőit, az atomustól kezdve a tökéletes ember formájáig tsudáljuk.

Más részről az emberi természet is kettős (az az testi és lelki,) tehetséggel bírván, az egyikkel a külső dolgoknak érzéki szereit sajditja, a másikkal azoknak érzékentúlvaló részeit el-fogadja s magába felveszi. De valamint ez az emberi természet a tökéleteség póltzát, a valódi Kultúrát, tsak akkor éri-el, ha a kettős, egymással válhatatlanul ki egyengétett, tehetség, ellenkedő erányzásaival felhagyván, közös jelességre jut: úgy a külső jelenések-is, az emberi természetre való vonzatjaikat tenkíntve, tsak akkor tökéletesek és kellemetesek, ha érzéki és érzékentúlvaló részei egyarányos mértékben szorosan egyeledett Egész e ttesznek, melly az egyesült emberi természet törvényeinek – az igaz Kultúra principiuminak – meg felel.

Ebben áll pedig a Szépség, a melly magában az Emberben, kettős természetének egyenlő szoros egyesülését és virágzását nyilatkoztatja; egyéb külső ötletekben pedig azon formáit jelenti, a melyek az emberi egyesült kettős természete törvényeivel megegyeznek. E szerint a Szépség, valamint a tsupa kedves ségtől, úgy a merő eszes ségtől meg külömböztetve, az emberi Kultúrával együtt jár. Mennél inkább kifejtődik az Embernek érzéki természete tulajdon törvényei szerint, úgy mindazonáltal hogy a lelki valósága-is benne szintén egyarányos előmenetellel tökélesül: annál nagyobb díszszel ragyog külső jelenése, annál magasabb póltzát éri el a tökéletes Szépségnek. A mennyi léptsőjét tehát ennek a kifejtődésnek gondolhatni, annyi gráditását a Szépségnek-is lehet külömböztetni. Méltán azért a Szépséget az emberi jelesség symbolumának nevezhetni. Nyájas igazsággal énekel díszes Költőnk:

A' testet a' lélek testvérként öleli,
'S azt életgerjesztő lángja úgy elteli,
Hogy az merő lélek látható formában,
'S istenség tündököl minden mozgásában.

Fénnyes tsillagiban a' lángzó szemeknek
Angyali jósága ragyog a' léleknek,
'S majd öltözik a' nap leghevesbb lángjába,
Majd egy tsendes estve' vékony homályába;

Most lebeg a' tisztább örömek' szárnyain,
Gond nélkül, mint hattyú tsendes viz habjain
Viszont magát setét gyászszal befedezi,
Mikor bánat' árja a' szívet öntözi.

A' piros ortzáknak' vidám tavaszában
A' lélek derül-fel legszebb hajnalában.
Szerelem 's Szemérem testvéri munkával
Rajta liliomot vegyítnek rózsával.
A' kinyílt homlokoknak magas boltozatja
Az elme felséges thrónusát mutatja.
Rajta tündökölnék nagy 's mély gondolatok,
Mint egek sátorán ditső tsilagzatok.

Az ékes szavú nyelv' édes muzsikája,
 A' barátságra kész léleknek munkája,
 A' nyájas örömmel vidám énekében
 A' lélek zeng meghitt kedvesi fülében.
 Ő emel tsendesen sohajtó melyeket,
 Ha Philoméla zeng nyögdellő éneket.
 'S te szép Elpirulás, szerelem leánya,
 Te is vagy a' lélek kedves tanítványa.

A' lélek tetszik-ki ott hol a' termett szép,
 Mint kristály tűkörből isteni fényes kép.
 Ő nyomja formákba belső ékességét,
 Mellyeknek némulva bámuljuk szépségét;
 Ő lebeg angyaloként szép tagok' dísein,
 Mint égi kelleme' Ámor' testvérjein.
 Ő érez, él, hevül, lobog, gyászol, örül,
 Legkisebb ízetskék' mozdulása körül.

Kis János Versei' I, 181. k.

Innen könnyű megérteni a' Szépség bájoló Erejének 's hathatosságának okát; minthogy az embernek nem csak testi külső alkotását külön, valamint a' kedvesség, nem-is csak a' belső lelki indulatját magánosan, valamint az eszesség vagy értelmesség, hanem a' kettőnek egyesült természetét, annak törvényei szerint, elfoglalja 's ketsegteti. Innen meg érteni a' valódi szép' műveknek 's formáknak az egész emberi természet' tökéletesítésére, és az igaz Kultúrának előmozdítására fogatos befolyásait.

Ezen tekintetből véve a' Szépség' Tudománya az Ember' kimívelése' Mesterségével, vagy a' Kultúra Tudományaival egybe-áll, a' honnan igaz hasznát és méltóságát meg lehet ítélni. – Épen oda tölöz édes Költőnk is, a' ki Schiller után úgy énekel:

A' Bölts tud nyájas intésekkel
 Szép örömmel gerjeszteni.
 Néki kell példával 's énekkel
 Nemzeteket szépíteni.
 Ambár még árva népe
 Eddig nem meszsze lépe,
 Nemesítetvén általa
 Feltetszik még szép nappala. –

Schedius.

ÁRPÁD

Pannonia Hegyén.

Futva futott a' Rákos mezői véres ütközet után, hol két erős Nemzet a' Duna uradalmáért végső elszánással küzdött, a' vert Német Had nagyobb része Pannonia belsőbb vidékei felé, 's bizonynyal hitte: hogy a' Magyar Tábor fényes győzedelme gyengeségének pihenést, félénkségének nyugalmat nem fogna engedni. Erdőkben, a' Vértesi és Bakonyi százados sűrű erdőkben, keresett a' zavarodott Sereg rövid időre menedék helyet, míg szerentsétlen, de betsültre vágyó, Vezérei a' bomlott rendet szüntetni, és Fehérvárt új egyesülés piatzává tenni erőlködtek. A' sok ostromot büszkén kiállott Aquincum, mellynek helyét ma Ó-Buda fedi, a' Duna hajóhidán vissza szorongó őreitől elhagyatva Magyar Zászlókat lobogtatott erős kőfalain; a' mostani Pestváros homok halmain támadott Magyar Rév, 's az ellenében fekvő Kelemföld, ezernyi munkás szolgálát látott több napokig hadi teher szállítással foglalatoskodni. Nem kételkedének már e' föld bujdosó és búslakodó lakosi, hogy a' párdutzos és buzogányos Vitézek Attila országát helyre állítani, és boldog tartományát örökös vagyomokká tenni jöttenek.

Leírhatatlan lelkesedés szállott a' győző Magyar Nemesség keblébe e' viadal után. Öröm kiáltások, győzedelmi énekek, vitézi játékok, gazdag vendégségek, víg tántzok, pompás hadi fordítások ditsőítették a' hajdan Bátor nevet viselt Város bevételét. A' diadalmakban öszült öreg Bajnokok, ifju tüzre éledve, érzékeny könyeket sirva, magasztalásokkal halmozák a' mérész rokon Leventákat; a' szíveket bájoló szép Nem az együgyű természet illatos virágaiból jutalom koszorukat fonogata drága Kedvelteinek; az elfáradott, de meg nem lankadott, Vitézek arany's ezüst poharakban villogó bor mellett indulatosan beszélgeték tsataveszéyleiket; a' nevendék Ifuság, a' Nemzetnek édes reménye 's utóbbi oszlopa, a' szomszéd zöld pázsit bokros füvein birkózva, nyilat eregetve, tanult biztos paripákat nyargalva, gyakorlá gyengébb ínait, 's bizodalommal eltölté a' figyelmes Nézőket, hogy egykor belőle is Magyar Névre érdemes Hazafiak válnának.

E' köz vidámságból egyedül Árpád, a' Magyar Had szeretve tisztelt Fő Vezére, látszott kevesebb részt venni. Őt hivatalának súlyos kötelességei, őt a' nagyobb ditsőségre törekedő vágyás, őt a' Nemzeti Méltóságnak fellengzőbb képei nyugtalanították. A' férfi kornak legszebb éveit élő Hős, kit már ifuságában a' zuhanó Tanais mellékén nemes szíve, szelid kormányja, bátor vitézsége, sok tudománya, deli termete, bő gazdagsága, számtalan hadnépe miatt a' Haza igazgatására mindenki legérdemesbnek ítélte, éjjel nappal azt forgatá eszében: mint lehetne Serege örvendezését állandóvá, Pannonia birtokát egészen bátorságossá, szabad Katonatársait boldogabbakká, Nemzete hírét halhatatlanná tennie? Egymást érték mindenfelé kiterjedő rendelései; egymást felváltották a' jövő 's menő Kémeknek tudósításaik, 's minden készületei azt engedték sejdíteni, hogy pompásabb nemzeti üdnappal kívánná meglepni bátor vitézeit.

A' husz napi késedelem Aquincumban, ha az okos elrendeléseket késedelemnek lehetett tartani, időt hagyott az elszéledett Ellenség öszvegyűjtésére. Ismét tsatarendben állották Fehérvárott a' Német Bajnokok, 's annál nagyobb buzgósággal várak a' jobb szerentse kedvezéseit: mennél több újonnan érkezett katonaság kaptsolta magát osztályaikhoz; mennél inkább foghatatlan vala előttök a' Magyar Tábornak hosszas hátramaradása. Ez a' Magyar Seregnek nagy veszteségeit, amaz belső egyenetlenségeit, egy másik az uralkodó nyavalyákat adta az elmaradott üzés okának. Mindnyájon erősen hitték egy következő győzelem lehetőségét, 's már arról beszélgetének az estvéli tábor tüzeknél a' közlegények is, mint fognak a' Magyar Sereg nagyobb részét nemes boszuállásból Duna ágyába szorítani.

Nem valának esméretlenek az Ellenség Vezéreinek bátorító híresztelései a Magyar Fő Vezér előtt. Ez, hogy Magyar Ditsőségnek újabb Borostyánt szerezne, és a' balhíreket végképen elenyésztene, tanácskozásra öszve hívá vezértársait. A' méltatlanságokra felhevült Férfiak tüzesen kiránták fegyvereiket, s a' Magyar Nemzet Élő Istenére halált esküvének az Ellen Táborra. A' tanátszáz láróját viszonzták a' pompás rendben kívülálló Ezeredek, s Árpád⁴⁷ a' lángoló gerjedelmeket bajjal tudta rövid időre letsillapítani. Elvégeztetett három nagy szakaszban a' megindulás, de az utválasztás a' hét fő Kapitányok között titokban tartatott.

Más nap hajnal hasadtakor megfuvatott a' harsány trombita. Indúlunk, mondá mindenki, a' betsület utára, s vigyük országunk határát az Anasus vizéig, hol vitéz őseink végőroket tartottak. „Pannonia birtoka, vagy halál” leve jelszová, s egy szív és egy lélek uralkodott az egész seregben, melly Árpád előtt a' várból ki felé vágatott. Ete és Vajta osztálya Százhalmon keresztül Baranyavár felé tartott; Usubu és Őse, népeit Fehérvár és Beszprém ellen vezette; Árpád szakaszával fontos okokból hátra maradt, s előjáró csoportokat küldött a' régi Bregetium, most Szöny, felé, mellyek az ellenség mozgásait a' Duna folytában szemügygyel vizsgálnák. A' második osztály előmenetelei Árpád várakozását leginkább illették.

Akadály nélkül ment ez a' Pákozdi nyulánk hegyekig a' régi Fertő, ma Velentzei tó, sűrű nádasai mellett. Itt, hol első éjjeli szálását választotta az osztály, először tűntek szemeibe a' Fehérvári Noé, vagy is Szőlőhegy, halmain néhány őrálló kised ellenséges Tsoportok, de ezek is azonnal vissza vonták magokat, mintha nyilazásba ereszkedni nem kívántak volna. Tsudálkozott ezen a' Magyar Táborsem, de még váratlanabb vala Vezérei előtt, a' mit a' leselkedő Kémek egyezőleg vallának, hogy a' Fehérvári sántos Német Tábor nagyobb része három nap előtt Pannonia Város felé a' Móri sűrű erdőn keresztül elutazott, roppant Vágásokat hagyván bástyául a' Bakonyban maga után; másik szakasza sietve a' Beszprémi várba zárkozott; a' harmadik pedig Palotánál a' Zirtzi erdőség felé kitért. Egyező volt az a' tudósítás is, hogy a' számában igen nevedezett ellenség büszke kevély hangon beszélt mozdulásairól. E' hirtelen változásokban tselvetést lappangani gyanítottak a' mély látásu Hadnagyok, s tüstént Aqvincumba Hírészeket küldöttek Árpádhoz, és abban is megegyeztek: hogy más nap kétszeres figyelemmel folytatnák rövidebb kitérjedésre az utat.

Nem volt felesleg való e' gondoskodás, mert Aqvincum felett valóban rettenetes veszély lebegett. Belebb akará tsalogatni az Ellenség Usubu és Őse osztályát, s másfelől a' Bregetiumi uton nagy erővel előnyomulni, Aqvincumot vissza nyerni, és a' két előre álló osztályt a' Dunától elszakasztva feldúlani. Hátát a' Vértesi sorhegyek, a' Bakony tornyozott Vágásai bátorságba tevék támadhatások ellen; előlről a' tájék hív esmérete, az élemedett vitézi szellem, a' betsület ösvénye nem engede látni semmi gátokat. Nagy vala bizonynyal a' tzél, alkalmasak az eszközök, helyesek az Intézetek, igen hihető a' kimenetel. Annál hihetőbb: mivel a' Palotánál erdőbe vonúlt nép is Zirtzen által Pannonia Város alá utósereg szolgálatot viselni sietett. Árpádnak egy tévedő választása, egy bé-nem ható tekintete, mind ezeket könnyen végre hajthatta volna.

De a' nagy ütközeteket mindég böltsen vezérlett Bajnok nem kisebb veszélyt forralt éles eszében a' Német Had ellen. Midőn a' Hírészek Usubu és Őse jelentéseit előadák, akkor már negyven ezer válogatott Lovag, kik között a' rémulést támasztó Turul Nemzetség is helyet foglalt, Turkázt tapasztalt Vezér, Árpádnak legidősbik élő fia, kormánya alatt Bregetium felé felkerekedett; más negyven ezer a' végső parantsolatra készen várakozott. Villám gyorsasággal nyargalt emezekhez Árpád: emlité a' Bátoroknak, a' mitől úgy is égett kebeleik, a' Haza szent

⁴⁷ Árpád

nevét, és az utrakelést. El is⁴⁸ indult velek tág meszszeségben egymástól Fehérvár felé a' Pákozdi uton. Előd azonban, e' Testnek másod Vezére, Sósoktról Bodajk környékéhez látszott a' többi szakaszoknál sietvébben közelíteni, míg Árpád népével tsendesen halladott. Sok titkos teher követte Előd táborát, sőt számtalan szekerek is valának hozzája kaptsolva. Mindnyájon azt vélték, hogy Usubu és Őse seregéhez fognának rendeltetni, melly az utban vett hírek szerént Pétváron, a' mai Palotán, túl Beszprém felé ballagott.

Lasan nyomúlt előre a' ki szabott rendszerént Turkázt pályáján; tsendesen Árpád: Ellenben Előd, kivel minden közösülés burkolva esett, husz ezer Görög és Bolgár szabadságot reménylő Rabszolgákkal annál foganatosabban munkálkodtatott. Éjjel nappal vagdalták, tördelték, hordották, ezek a' Bakony Vágás tornyait, 's két nap és éj multa után a' vivhatatlan fabástyák helyén téres utat nyitottak a' sudamos fáknak homályaik között, melly Árpád és Elődnek egyesült Vitézeit Kis Bér felé nyil gyorsasággal rejtekben vezetete. Ötöd napra az elindulás után Árpád osztálya az Ellenség háta megett állott. A' két felé látszott éjjeli lángok meszsziere hirdették a' közelítő balesetet. Itt Árpád, amott a' Duna oldalainál Turkázt készített galibát a' tsalatkozott Ellenség fejére.

Sok erőlködésébe került Turkázt, míg a' Nyergedszegig nyomakodott Ellenséget Al-másig vissza feszíthette. Itt állott a' rendelt határnapon, 's hajnal hasadáskor Motsa felé indította seregét, hagyván egy kised vigyázó szakaszt Bregetium körül, melly Gönyőt és Átsot szemmel tartaná. Az Ellenség hírt vevén Árpádnak nem képzelt jöttéről, főbb szakaszait éjjel vissza vonta ugyan Banáig, de minden iparkodása mellett az Arrabonai, vagy is Győri, uton magát meg nem menthette. Árpád korán Mező-Örsön termett, 's az ütközet elkezdett. A' gyönyörű róna térséget a' Pannoniai hegyek alatt most közel kétszáz ezer ember ellepte; a' hadi robaj, a' nyil suhogás, a' vérteteknek, a' pántzéloknak és lántsáknak zörrenéseik, a' kard villogások, a' paripáknak nyerítéseik borzasztóvá tették. Dühös vakmerőséggel küzdött mind a' két ellenfél; hol egyiket, hol másikat bízatta a' tsalóka győzedelmi remény, a' mint hol egyik, hol másik fél hadlába léptetett előbbre a' tsata véres mezőjén. Turkázt is, megnyervén viaskodva Igmándot, már Tárkányig vergődött közel a' másik Magyar Sereghez. Ennek egyesülhetése nem szenvedett többé kétséget: Azért a' Német Tábor Vezérei, ne hogy az egész erőt feláldoznák, viszsza vonulásra parantsolatot küldöttek. Ez félénkségbe hozta a' Német Sereg sok osztályait; a' Magyar Vitézeket ellenben, kik eddig harmintz ezer foglyot számlálának, újra felbátorította. Űzőbe vették az Ellenséget; nagy károkat okozának a' szaladóknak; elfoglalták a' Tábor terheit, és két nap alatt a' maradék hadat Rábaköz végéhez hajtották.

Árpád Turkáztzal és a' Magyar Tábor egyik részével e' diadal után Pannoniába, a' tartomány fő Városába, szálván, követeket küldött heves Vitézei után, hogy negyed napra hozzá mindnyájon vissza sietnének. Más nap meg-járta az ütközet helyét; azt a' Magyar és Német holttestektől⁴⁹ nagy számu szolgálai által megtisztíttatá, és tudósításokat küldött Aqvincumba, Etéhez, Vajtához, Usubuhoz, Őséhez. Ezek, ostrommal megvevén Beszprémet, már Vasvárig hatottak; amazok fegyvereikkel Mursa, mai Eszék, felé nyitottak ösvényt. Hirül adatott az is mindenüvé, hogy a' győzelem heted napára nagy Áldomás, vagy is Hála Áldozat, fogna tartatni; a' mi számtalan Magyarokat, főkép az Aqvincumba hagyatott Őzőkből és szép Nemből, Pannoniába fel édesgetett. Nem esmért határt az öröm; nem esmért mértéket a' készület e' nemzeti üdnepre. A' vissza érkező Hadak a' Mindszenti és Mező-Örsi téren, hol

⁴⁸ Elis

⁴⁹ halttestektől

új országot és halhatatlan nevet küzdének, Táborba szállottak nyughatatlanul várva a' heted nap hajnalát.

Pannonia hegyén, az utóbbi Szent Márton hegye tetőjén, a' gondos Táltosok, Manó hitének fő oszlopai és szolgálai, mindent elkészítettek, a' mit az áldozat szertartása, vagy a' felséges szándék kívánt. Tágos és magos Oltár emeltetett, melyhez hét garádits vezetett. Együgyü vala ez minden szobrok nélkül, mint maga a' Magyar Nép vallása: Tsak a' nyert zászlók, dárda, pántzélók, sisakok, és kardoknak mesterséges öszve rakatásaik tevék köröskörül ékesgetéseit, és ime rövid bevéselt felírás: A' MAGYAR NEMZET ÉLŐ ÉS ÉLTETŐ ISTENE DITSŐSÉGÉRE. Mellette a' galyas fák kiírtattak, a' tsemete bokrok lenyesettek a' tsata piatza felé nyíló szép kilátás miatt. Tíz hófehérségü gyönyörü paripa áldozatra, számtalan ökör és vad vendégségre leváगतott. A' Jósló Aszszonyok, kiknek jövendőt látni és mondani tiszteken állott, váltva éjjel nappal babonáson vigyázának az Áldomás helyénél azokra, a' mik ottan történtek. Utoljára az Ördögöt, mert így hívta a' Régiség Mánes Évangeliomát, hoszszu rendben szent éneklések között az övedzett folyó mentéjü Táltosok felvitték; a' helyet és oltárt, mint tisztát, alkalmast, foganatost, Ármánytól⁵⁰ és Zaklától menttet, megszentelték, és saját osztályaikkal, ne hogy valakitől a' hely megfertőztetnék, híven őriztették. Hatod napon alkonyodás előtt a' más napi rendtartás mindegyik Hadlábnak Vezérétől tudtára adatott.

Éjféletán már mozgásba jött az egész Tábor. Mindenki legtsinosabb módon vágyott megjeleni; mindenki magára ohajtotta vonni a' néző Szép Nem és Sokaság szemeit. Maga Árpád, ki egyébbkor fénygöz nélkül, de még is méltósága feltartásával, szokott a' köz gyűlésekben részt venni, most egyszer öltözetében tékozlást mutató pompát szemléltetett. Azon zomántzos drága Kardot kötő oldalára, melyet Simon Bolgár Fejedeleme lealáztatása után bõlts Leó Görög Tsászártól ajándékba nyert; azon arany Turult repítő Vértet ragadá kezébe, melyen sok évek előtt a' Magyar Nemzet víg örvendezései között Fő Vezérnek felemeltetett; azon gyémántokkal hivalkodó forgót tüzeté magos kotsagu Sisaka mellé, mellyel neki, a' Morva Had veszélye után, a' szövetséges Arnulf Német Király hálából kedveskedett; azon Párdutzbõrt keríté izmos vállaira, melly a' hódolt Kiöv városa ajándék bőreiből, mint legszebb, számára kiválasztott; azon fellengző szökésü paripát nyargalá, mellynek a' Bakony folyásánál élete megmaradását köszönte. Illyen válogatás a' temérdek zsákmányt szerzett köz vitézekig terjedett. Ezekben is tapasztalható leve: hogy a' Magyar, takarékosága mellett is, sokat tart akkor a' külső színre, mikor a' külső szín a' Nemzeti Dísznek adhat tündöklõbb ragyogást.

Mire a' reggeli szürkület elüzte az éj setéségét, hoszszu rendekben állott egymás után a' Pannoniai hegy alatt fekvő síkon a' Magyar Sereg, 's tábori Musika zengésével várta a' Fő Vezér jövetelét. Meg is⁵¹ jelent nem sokára Árpád sebes vágatva Vezér Társaitól és a' száz nyoltz Nemzetség Biráitól késértetve Bajnokainál. Háromszori „Éljen a' Fő Vezér” kiáltás fejezte ki a' had lelkesedését, mellyet a' szív mélyéig ihletõdött Fő Vezér háromszori kardhajtással köszönt. Ezután végig nyargalta a' rendeket; néhány katona fordulásokat parantsolt; bámulta népének erős lovaglását; ditsérte rendes végrehajtásait; azután, négy szegü zárt képzetvén, lángoló érzelmeiből így szólott kedves Hazafitársaihoz:

„Viszsa nyertétek, ditsó Magyarok! Pannoniát, Attila régi nagy birodalmának legboldergabb országát. A' győzelem, mellyet e' fő város szemeláttára itt a' bujálkodó termékenységü rónaságon vérontással, és vérhulladással hatalmas ellenség kezéből kiragadtatok, Nemzetünk határát az Anasus vizéig, régi vitézségünk hírét a' világ széléig fogja terjeszteni. Egyenként

⁵⁰ Armánytól

⁵¹ Megis

borostyánt érdemlene bátorságtok, ha nagy lelkek mulékony jutalomban ditsőséget kereshetnének. Karomat és karaitokat a' tsata piatzán ezernyi veszélyek között századok boldogsága, nem egyedül a' jelenkor fénye, erősítette; Rokonink, Véreink, kik a' betsület pályáján elesetek, érettünk is, de a' késő Unokákért is rohantak a' halálosztó dárdák, pallosok és nyilak elébe. Arra törekedjünk, gondos Hazafiak! hogy új Hazánkat, ősi Szabadságunkat, Nemzetünket, Méltóságunkat a' Maradék számára is megerősítsük, fentartsuk, 's ha lehet valami az emberi alkotmányok között örökös, századok mulva is örökkössé tegyük. Rendeljétek el közelébb a' köz Boldogság ügyeit; oszszátok föl a' gazdag Földet; határozzátok el a' Haza jövőendő Védelmét, 's hagyjátok végoktatásúl Utóitoknak: hogy jó katonák, egyetértők, vigyázók, erősek, bátrak, és, a' mit leginkább szívetekre kötök, a' nagy tzél végre hajtásában, mint mi, állhatatosak legyenek. Ezt adja, engedje, 's fogantassa közöttünk és késő Unokáink között a' Magyar Nemzet Élő Istene, kinek ma Áldomásunkat hálául felküldeni fogjuk!"

Érzette a' Fő Vezér nemes előrelátásának fontosságát az egész Tábor, 's ihlemedett szívből felemelt kezekkel kiáltá az ég felé: „Adja, engedje, fogantassa a' Magyar Nemzet Élő Istene!! – Égtek a' kebelek, 's érzékeny könyvek borították el a' Hazafiuság tüzeit, de egy kilentzven esztendő ősznek, ki Ákosnak hivatott és a' régi Ákos Nemzetségből vette származását, ime töredezett ki ömlései vissza állították az előbbi néma tsendességet:

„Végső eloszlása felé közelget aggott életem. Ma holnap üstökös Atyáim társaságokba e' ditsőség lakhelyéről elmegyek. Hajfürteim a' Haza szolgálatában őszültek meg; kezemet Nemzetem védelme reszketi; nehéz lábaim' kevély paripáknak rázásaitól inganak. Esmértem Hazámban bátor Hősöket. Sőt, míg erőm győzhette, magam sem valék méltatlan Magyar. De most már semmi érdemünk. Te, Te nagy lelkű Árpád! meggyőztél minden századot. Ti Bátrak! előnkbe léptetek. Mi Vének örülve látjuk fényteket. Nyugottan hagygyuk el a' Hazát. Már vagynak nálunk erősebb bajnoki. Ti még sokáig éljete! Éljete! és hozzátok méltó ifúságot hagygyatok! Én, ha lelkem égi szárnyra kel, ha testemet e' boldog ország béveszi, büszkén elmondom Ámosnak, elbeszélem a' szittya Dédösöknek; hogy Árpád nagyobb tette Nemzetem: hogy Árpád, a' Magyar Égnek ember Istene – – – – –”

Nem mondhatott ki többet a' görbedett és szívből olvadó öreg, mert Árpád eránt viseltető tisztelete mellét egészen elszorította, 's a' köny özönök nagy tseppekben hullottak égre emelt homályos szemeiből. Ennek látására le-ugrott Árpád paripájáról, által ölelé, megtsókolá a' hattyu énekü nagy vitézt. Szorongatá kezeit, és ezzel a' vitézi kézfogásokban gyakorlott Bajnok magához eszméledett. Ujra szólani akart, de Árpád és Vezér Társai kotsira ültették, hogy Nemzetének illy fényes lemenő tsillaga a' hegy tetőn mégláthatná a' hála Áldomást. Kinyittatott a' négy szegű zár; elvitetett az öreg; helyre állottak a' Seregnek előbbi hoszszu rendei.

Míg ezek történtek, közel vala az éltető Jó Nap a' felkeléshez. Semmi felyhő nem homályosította pályáját, semmi szellő nem hűsítette nem sokára eresztendő meleg sugárait. A' leggyönyörűbb nyári reggel reménye ketsegetté a' Fő Táltost, 's azt hitte mindenki: hogy Ormosd előtt kedves, igen kedves, lészen a' Magyar Hála Áldozat. Jöttek is a' hegy tetőről énekelve a' Fő Táltos követei Árpádot és a' Nép Fő Urait felmenetelre meg kérni. Elindúlt a' Fő Vezér előbbi késérőivel, és Tábori Muzsika zengedezése mellett a' meredek hegyre diadalmi pompával léptetett. Midőn a' tetőre fel-értek, háromszor megkerülték az oltárt, és, körül tekéntvén, az oltár előtt egyenes sorban meg-állapodtak. A' kellemes tájék annál inkább meg-nyerte elégedéseket, mivel álló helyekből a' Móri hegyeket, Almást, Tatát, Motsát, Igmándot, Tárkányt, Mező-Örsöt, Átsot, Gönyőt, Arrabonát, szóval az egész tsata mezőjét egy pillantatban a' vitézekkel együtt magok alatt szemlélték. Jobbra ült a' gondos felvigyázású Anyákkal a' nevendék Ifúság, e' Történetnek késő Hirdetője; Balról az Ősz Vitézek foglaltak székeket; az oltár háta

megett a' ki látás az alatt rendben álló Sereg felé egészen szabadon hagyatott. A' Táltosok egyenesen az oltár előtt a' ragyogó öltözetű Fő Táltos körül tartózkodtak.

Feljött ditső méltóságában a' láthatárra a' villogó Nap arany sugáival. Rövid imádsággal köszöntötte a' földig leborult Fő Táltos, 's ezután az Ördöngből azon hoszszu tzikkelyt fenszóval olvasta, mely a' Hadverést és Győzedelmet az Isten legnagyobb ajándékának hirdeti. A' hegy alatt szinte ezt olvasták a' Vitézek előtt a' Hadláboknak egyes Táltosaik. Mikor a' tzikkelynek vége szakadott, fent a' hálaa gerjedett Fő Vezér és Társai, a' Nemzetségi Birák és a' Néző Sokaság; alatt az egész Tábor vitézséget élesztő Hála Dalt, melyet a' Fő Vezér első Énekésze igen forró hévvel készített, kezdetek zengeni. E' Dal után ismét röviden imádkozott a' Fő Táltos, kérvén Ormosdot, hogy kedvesen fogadná e' Magyar Áldomást. Kis idő múlva égő fáklját vett kezébe, és az áldozat alatt fekvő rakásfát meg gyújtotta az oltáron. Tüstént lángot vetett a' fa tüze⁵², 's a' füst egyenesen magosra felsietett az Ég felé⁵³. Erre Árpád 's vele az egész fent és alatt tartózkodó Magyar Nép nagy örömmel 's megindulással égre feszített szemekkel és felemelt kezekkel kiáltá: „Áldott légyen a' Magyar Nemzet Élő és Éltető Istene.” Mellyre a' Fő Táltos buzgón válaszola: „Ditső Nemzet! kedvesen vétetett Áldomásod, melyet a' Győzelem Urának nyujtottál.”

Míg az izzó tűz egymásután emésztette az áldozatot, a' Fő Táltos ismét elővette az Ördöngöt. Azon tzikkelyét kezdette fenszóval olvasni, mely azt vitatja: hogy a' hív és érdemes Szolgának nem adhat Ura nagyobb kintset a' felszabadításnál. Midőn a' tzikkely végére ért a' Fő Táltos, megszólamlott e' képen a' Fő Vezér: „A' Nép szova, az Uraknak eltekéltett akarátjok, hogy azon husz ezer érdemes Görög és Bolgár szolgák, kik a' Bakony Vágásait elhányták, mától fogva nem tsak szabadosok legyenek, hanem egyszer 's mind fegyverviselésre méltassanak.” – A' Fő Táltos mély hajtással felele: „Ha tetszik a' Népnak, ha tetszik az Uraknak, nintsen akadály.” – Ekkor elkezdődött a' felszabadítás szere. Megjelent mindegyik Úr szolgálival Nemzetségének Bírája előtt. Az Ur artzúl legyéntvén szolgáját, nevénél fogva Uri Hatalmából azt szabadosnak hirdette a' Bíró jelenlétében, ez pedig szabadság süvegét nyujta a' szabados kezébe. Innend Urával az oltár elébe ment, hol a' Vezér neki kardot ajándékozott, a' Fő Táltos pedig Szabados Levelét kézhez szolgáltatta. A' nagy szám miatt sokáig tartott e' felszabadítás, mely annál pompásabb vala, mivel senki nem emlekezett az öregek közül, hogy egyszerre illy sok szolga, és ugyan fegyverviselő kegyelemmel együtt, szabados karba állallépett volna. Árpád mély böltességből a' háboruban elesett hazafiakat jövevényekből így akarta pótolni, a' mit példájára utóbb gyakrabban elfogadott az intézeteihez ragaszkodó maradék.

A' Szabados Kar eltávozása után felszóla a' Fő Táltos: „Jósló Aszszonyok! Az Ormosd kegyesen fogadta Áldozat végéhez közelít. Üdvözségtekre, szentségtekre, kérdezlek, ha láttatok-e e' hely és hegy körül valamit, a' mi e' mai kedves Áldomásból Nemzetünknek előre bizonyos hitelű Jövendőt kinyilatkoztatott? – „Valóban kedves, felette kedves, az Ég előtt e' mai Áldomás, így válaszola a' Fő Jósló Aszszony, mert látások által előre tsudálatossá tétetett. A' hegy körül szemlélt éjjeli lángok mellyek a' földből mindenfelé sűrűen el széledni látszatának: a' Pázmándi hegy oldal felett éjfél-után megjelent, hoszszu fényel világított, utóbb későre elpattant, 's Árpád szállására esett Tsillag, azt hírdeték: hogy e' Helyből az egész Nemzetre nagy világosság fog terjedni; hogy Árpád ditső Tettei századok múlva a' Pázmándi hegyeken fognak új életre felemelkedni.” – Úgy legyen! – Bizonyal úgy léssen! kiálta a' Néző Sokaság, mely rövid éneklés után a' Fő Táltostól megáldatva szép rendben elhagyta Musika zengései között

⁵² fatüze

⁵³ Égfele

Pannonia hegyét, 's nem sokára dús gazdag Vendégséggel béfejezte a' pompás nemzeti üdnepet.

Igaz leve a' Fő Jósó Aszszony jövendölése! A' Keresztyén Hit jótevő világa Pannonia helyén fekvő Szent Mártonból hintette sugárait Gyéza Vezér alatt Hazánknak minden részeire; Árpádnak – a' nekünk boldog Hazát és örökös ditsőséget szerzett Árpádnak – felséges tetteit a' Pannoniai hegy oldalban Pázmádon énekli századok mulva, de talán még nem későn, egy buzgó tiszteletre, közpártfogásra 's ápoló élesztésre méltó nemes szívű, nagy tehetségű, lelkes Magyar Hazafi.

Horvát István.

AURORÁHOZ.

Menjl! jó szerentse mindenütt vezessen,
Előtted éj 's felhők oszoljanak,
Pirúlatod szebb virradást fénylessen,
Mint Róma 's bölts Athéne láttanak;
Szemed mosolygva szüntelen nevéssen,
'S belőle tsak örömmek hulljanak
Harmatozási kedves nemzetünkre,
'S neveljenek sok szép repkényt fejünkre.

Szavadnak égi hangja párosítsa
Kellemmel a' szentség' szabásait,
Tetsző szinekkel játszani tanítsa
A' Szépnek és Igaznak bájjait;
Szelíd zengésű lantod tsillapítsa
A' lélek' 's test vizsálkodásait,
'S adjon a' szívbe olyan békeséget,
Mellynek ne tudjon semmi vetni véget.

Oltár és Thrónus a' föld' két fő kintse,
Jaj annak, ki nem őrzi ezeket!
Egész figyelmed e' kettőt tekintse,
'S a' főbb, a' köz, 's az alsó rendeket
Rózsaszín-ajkad szűnet-nélkül intse
Istent, Királyt 's szentelt törvényeket
Fiúi szívvel hódolván tisztelni,
'S minden polgárban egy testvért ölelni.

Virít örökre szerelem' tavassza,
Ha kíméljük kies myrtusait;
Oh oktass Ifjat 's Lyányt, mikép' szakassza
'S dajkálja e' kert' szép virágait.
Vezérld Hyment, hogy szent tüznél forrassza

Legfinomabb aranyból lántzait,
'S jelenkorunknak hogy boldogítója
'S jobb maradéknak legyen alkotója.

Eredj! serényen tedd kezdett munkádat,
Kisérjen a' Magyarság' angyala,
Népünk' díszére nyilt ditső pályádat.
Fussd végig, fussd boldogúl általa;
'S hozzánk ígézni ha égből hazádat
Nem engedi a' Sors' viadala:
Tudós etsettel képezzen menyországot,
'S felejtessd, míg azt nézzük, e' világot.

Superint. Kis János.

MAGYAR NEMZETI ÉNEK.

1.

A' Nemzetnek teste a' Nép,
Feje annak a' Király;
A' nemzettest erős és ép,
Virág- 's gyümölcs korban áll,
Míg azt ősi törvényinek
Erős lelke élteti; –
Idő's világ' vészeinek
Dühe meg nem döntheti.
Tartsdmeg, Isten, Fejdelmünknek,
Nemzetünknek, Törvényünknek
Háromágú kötelét!
Egy testté vált lélelét!

2.

A' jó Király édes Attya
Hív Népének: törvénnel,
'S kegyelmekkel igazgattya,
Nem változó önkénnyel.
A' Nemzettest' boldogságát
Hordozván nagy szívében,
Önnön⁵⁴ őrzi szabadságát, –

⁵⁴ Önnön

Törvény 's fegyver kezében.
Áldmeg, Isten, a' Nép' Attyát,
Ágozattyát és Magzattyát! –
Imígy kiált minden hív,
Királyát szerető szív.

3.

A' hív Magyar jó Királyát
Tiszteli és szereti;
Megjárni a' világpályát
A' Népet Ő vezeti.
A' Magyar hív Királlyáért
Kész kikelni vérével;
Kész áldozni Hazájáért
Értékével, éltével.
Táplálly, Isten, elméinkben,
Szíveinkben, míveinkben
Megegygysző Értelmet!
Öszvehangzó Érzelmet!

4.

Tíz századot kiélt 's állott
Árpád Népe 's törvényre;
'S boldog volt, bár vérbe szállott
Más Nemzetek' napfényre;
Kormányában 's törvényiben
Élvén, halván, soha mást
Nem kíván, mint a' Régiben
Boldog örök maradási! –
Tartsd-meg, Isten, Nemzetünket,
Királyunkat, Törvényünket
Boldog Egygyességében,
Erejében, Fényében!

Kisfaludy Sándor.

FELSÉGES CSÁSZÁRNÉHOZ⁵⁵.

Isteni áldásból Császárné, 's Anyja Hazánknak,
Tiszta magyar nyelvünk, nyújtja rebegve kezét.
Magzati hiveségből vágy-fel Jobbodra, hogy ottan
Országok lássák: a' Magyar a'Te fiad.

Vitkovics.

⁵⁵ CSÁZÁRNÉHOZ

FOGLALAT.

Ajánlás. (Kultsár István.)	[14]
Rézmetszetek' magyarázatja.	[17]
Füred.) Leírások. (Kultsár István.)	
Tihany.)	
A' Magyar Asszony törvényes tekintetben (S. *)	1 [23]
Országunk' Czimere (Gróf Majláth János.)	20 [28]
Dobozy Mihály és Hitvесе. Rege a' magyar előidőből. (Kisfaludy Sándor.)	22 [29]
Echo. Sonett. (Szemere.)	35 [37]
A' Tanítvány. (Kazinczy.)	36 [38]
A' Sorson nyerhető Diadalom. (Szent-Miklósy.)	37 [38]
A' megemlékezés boldogsága. (Sztarmáry.)	38 [39]
Nelzor és Amida. Keleti Dráma. (Kisfaludy Károly.)	39 [39]
A' Tavaszban. Sonett. (Vándorfy.)	67 [45]
A' Pillangóhoz. (Szent-Miklósy.)	68 [46]
Leány Szemérem. (Kisfaludy Sándor.)	69 [47]
A' Havas Violája. (Döbrentei Gábor.)	70 [47]
Az élet' Korai. (Kisfaludy Károly.)	72 [48]
Orvosomhoz. (Gróf Teleki Ferencz.)	77 [51]
Az Ideál. (Kölcsey.)	79 [52]
Egy magahitt Széphez. (Szent-Miklósi.)	82 [54]
Vágyam. (Katona.)	83 [54]
Vígasztalóm. Sonett. (Képlaky Vilma.)	84 [55]
A' Kenyérmezei Diadal. (Döbrentei Gábor.)	85 [55]
A' Gyula-Fehérvári Este. (Döbrentei Gábor.)	133 [70]
Három szép Tekintet. (Kisfaludy Sándor.)	142 [73]
A' Képmutató. (Szent-Miklósy.)	144 [74]
Ajándék. (Thaisz.)	145 [74]
Dalforrás. (Kisfaludy Károly.)	146 [75]

Andalgások. (Kölcsey.)	147 [75]
Az agyonlőtt Fürjre. (Vitkovics.)	153 [79]
A' boldog pár. Sonett. (Szemere.)	154 [79]
Élet és Halál. (Kisfaludy Károly.)	155 [80]
Vers és Csók. (Gróf De'sewffy József.)	164 [82]
Laurához. (Döbrentei Gábor.)	165 [83]
A' Nevetés. (Kis Lajos.)	167 [84]
Remény. (Böködy.)	168 [84]
Való az Álom. (Balla.)	– [85]
A' Szép és az Igaz. (Szent-Miklós.)	– [85]
Szofronia és Olind. Kereszthadi Rege. (Helmeczy.)	169 [85]
Villi Táncz. (Gróf Majláth János.)	193 [98]
A'Tavaszhoz. (Szemere)	208 [102]
Egy hizelkedőhez. (Szent-Miklós.)	– [102]
A' Szittya üdöbűl. (Horvát Endre.)	209 [103]
A' szép Nemnek hatalma. (Kisfaludy Sándor.)	213 [105]
Mult és Jelen. Sonett. (L. M.)	214 [105]
A' Hazának Védlelke. (Ü–né, szül.F.B.N.J.)	214 [106]
Élet és Phantasia. (Kisfaludy Károly.)	217 [106]
Csend és Zaj. (Vay Ábrahám.)	222 [109]
Rendeltetésünk elvétése. (Szent-Miklós.)	225 [111]
Hangozat. (Balla.)	226 [111]
Eger Várának ostroma 1552. (Gróf Teleki József.)	227 [112]
Aurora Énekére. (Helmeczy.)	254 [119]
A' Nyugtató. (M. T.)	255 [120]
Szép Lenka. Ballade. (Kölcsey.)	258 [121]
A' Sziv. (Szent-Miklós.)	260 [123]
A' szabad Erdély. (Kazinczy.)	261 [123]
A' Hivatal. Történet levelekben. (Szemere.)	263 [124]
A' beteg Malvína. (Dukai Takács Judit.)	303 [136]

Férjválasztás. (Kisfaludy Sándor.)	305 [137]
Türedelem. (Vitkovics.)	– [138]
Remény a' Búban. Sonett. (Töltényi.)	306 [138]
Mesék. (Fáy András.)	[139]
A' Házi-Ur és Kályhája	307 [139]
A' Rosta	– [139]
A' Nyirfa és Gazdája	308 [139]
A' Galamb-nő és barátnéja	309 [139]
Czenczihez. (Balla.)	– [140]
A' Költő. (Kölcsey.)	310 [140]
A' Szenvedelemhez. (Szent-Miklósy.)	312 [141]
A' Szépség Tudománya. (Schedius.)	313 [141]
Árpád Pannonia hegyén. (Horvát István.)	321 ⁵⁶ [145]
Aurorához. (Kis János.)	342 [151]
Magyar Nemzeti Ének (Kisfaludy Sándor.)	344 [152]
Felséges Császárnéhez. (Vitkovics.)	346 [154]

PESTEN,
Trattner János Tamásnál

KOTTAMELLÉKLETEK

Poco Andante.

Kinizsi Nótája.
Fái Fay László.

The musical score is presented in three systems, each consisting of two staves. The first system begins with a treble staff and a bass staff, both in G major (one sharp). The tempo is marked 'Poco Andante.' and the key signature changes to B-flat major (two flats) in the second system. The score includes various dynamic markings such as *f*, *ff*, and *dolce e piano*. Articulation marks like *tr* (trills) and *8*, *6*, *7* (fingerings) are used throughout. The piece concludes with a final chord and a fermata in the third system.

3

This page of musical notation is a complex score for a piano piece, likely in the late 19th or early 20th century. It features multiple staves, with some containing dense, rapid passages and others featuring more melodic lines. The notation includes various musical symbols such as notes, rests, and dynamic markings. The key signature is B-flat major (two flats). The time signature is not explicitly shown but appears to be 4/4. The score is divided into several systems, with some measures containing multiple notes on a single staff, suggesting a dense texture. The notation is written in a style that is characteristic of the late Romantic or early Modern period.

Dynamic markings include *f* (forte), *mf* (mezzo-forte), *fz* (forzando), *pp* (pianissimo), and *cresc.* (crescendo). There are also markings for *ima.* (imitation) and *3* (triplets). The notation includes various musical symbols such as notes, rests, and dynamic markings.

This image shows a page of musical notation, likely for piano, consisting of several staves. The notation is dense, featuring complex chords, arpeggios, and various musical symbols. A dynamic marking 'cresc.' is visible on the second staff. There are also markings like '2' and '6' which might indicate fingerings or specific musical techniques. The page is numbered '160' at the bottom left.

M a g y a r.

(Ongarese.)

Kisfaludy Sándor.

Andante.

The musical score is written for piano and consists of several systems of staves. The first system includes a treble and bass staff with a 3/4 time signature. The tempo is marked 'Andante.' and the dynamics include 'f' (forte) and 'ff' (fortissimo). The second system continues the melody and accompaniment, with a 'p' (piano) dynamic marking. The third system features a 'dol.' (dolce) marking and a '3' (triple) marking. The fourth system includes a '7' marking, possibly indicating a measure rest or a specific rhythmic value. The score is written in a style typical of 19th-century musical notation, with various accidentals and articulation marks.

6 *Trio.*

p *f* *ff* *f* *f*

Ongarese da Capo.

Magyar Nemzeti Ének.

Fortepianora.

Schreiber Károly.

Lassan.

1. Strófa.

f A' Nem-zet-nek te-ste a' Nép, Fe-je an-nak a' Király; a' Nemzet-test e-rős és ép, Virág's gyümölcs

f korbán áll, Mig azt ó-si tör-vén-nyi-nek e-rős lel-ke él-te-ti; — I-dó's vil-lág' vé-sze-i-nek Dűhe meg-nem

dönthe-ti. Tarcsá-meg, Isten, Fejdelmünknek, Nemzetünknek, Törvényünknek Háromágú köte-lét! Egy testté vált léte-lét!

2. 3. Strófa hasonlóképpen.

Hamarább.

4. Strófa.

Tíz századot ki-élt 's ál-lott, Árpád' Né-pe 's tör-vén-nye; 'S boldog vólt, bár vér-be szál-lott Más Nemze-tek'

nap fé-n-nye;

Kormán-nyá-ban 's tör-vé nyi-ben Él-vén hal-ván, so-ha más-t Nem kíván, mint a Ré-gi-ben Bol-dog ö-rök

Lassabban.

ma-ra-dást! Tarcsd meg, Isten Nemzetünket, Ki-rá-lyunkat, Törvé-nyünket Boldog Eggyességben, Erejben, Fénnyében!

AURORA
HAZAI ALMANACH.
(1823.)

KIADÁ
KISFALUDY KÁROLY.
(Második év.)

FELSÉGES FŐHERCZEGNÉNEK
MÁRIA DOROTHEA
VÜRTEMBERGI HERCZEGASSZONYNAK
JÓSEF
CSÁSZÁRI KIRÁLYI FŐHERCZEG
MAGYARORSZÁG NÁDORISPÁNJA' HITVESÉNEK

mélységes tisztelettel.

AJÁNLÁS.

Hozzád ki Mátyás' hajdani lakhelyén
Régibb dicsőség' fénypalotájából
Igézve hinted Nemzetünkre
A' szeretet''s kegyelem' sugárit:

Szelíd alázat' érzetivel siet
Nyelvünk' megújult hajnali csillaga,
Tetőled óhajt fényt magának,
Biztos erőt 's ragyogásra kedvet,

Fogadd el úgy, mint Néked örül Magyar
Mióta kedves Nándora' karjain
Hódulva tisztel 's új Hazádnak
Nyelve szelíd ajakidra szállott.

Bájló erővel vonzani Nemzetet
Őtet szeretvén nagy fejedelmi dísz:
Így Herczeged már meghaladni
Tudta igaz Magyarok' reményit.

Csillag-vezérit tiszteli Bennetek
Rá-tolt homályból fényre derült Hazánk;
'S Nektek, Királya' szent nevénél
Áldozatúl viszi szíve' díját.

REZEK' MAGYARÁZATJA.

CZÍMREZEK.

Auróra nyájas tekintettel 's csendes méltósággal szövétneket és Rózsafüzért tartván kezében, fellebeg a' föld' színére. Az éj' Istennéje sötéten körülleplezve, a' mákkal koszorúzott Morpheuszt és Iceloszt zárva karjai közé letün a' derülő fény elől. Ezen Allegoria nyelvünk' tenyészetét képezi melly most a' felséges Uralkodó Ház', és Hazánk' szeretett Nádorispánja' kegyelmes pártfogása alatt, fentebb díszre hajnalott.

Ő Császári Királyi Főherczegsége, dicső Nádurunk' melyszobra szerteömlendező sugázzattal áll a' tudományokat és szép művészeteket képező jelek között.

I.

Badacsonnak szürettyében,
A' hegy' felső felében,
Hol nehezen fogamszik már
Szőlő a' szirt' keblében;
Alatta egy vén Diónak,
Senkitől se láttatva,
Eggy legördült ormon ülve,
Csak rigóktól hallhatva,

Imígy zengé, elmerülve
Tengerében kínnyának,
Szíve gyászos történetét
Egyedül csak magának,
Szegény Rózsa – –

Oda van ő! – felgyilkolva
Örömei éltemnek;
E' nagy világ semmit többé
Nem adhat már szívemnek! –

Az elesett mátkát könyezve,
szinte bucsúzva a' világtól, a gyö-
nyörű vidéktől, mellynek kelleme
nem vala képes enyhíteni a' vesztés'
gyötrelmit, magányosan bús
helyhezetben itt ül

A' szép Rózsa! Gyulafinak
Dicsőséges Leánya,
'S a' ki Őtet csak ismérte,
Minden férjfi' Bálványa –

Itt látható ifjusága virágában a' kegyes Szüz: kit a' szerelem és gonoszság olly korán sírba fektetett. Mély szomorúság fekszik szelíd képén, mintha kivágyna azon életből, melyből László a' hív, a' szeretett, elköltözött.

II.

A' boldogútt két Öreg is
Hogy szívek még dobogott,
És az arany billikomban
Ó Somlai csillogott,
Öszveülvén, 's öszvehordán
Harczaik' egy rakásra, –
Köny gördülve agg szemekből,
Igy köszöntek egymásra:

„Adgya Isten, hogy a' Magyart
A' Félvilág urallya! –
'S vérrel szerzett szabadsága
Soha kárát ne vallya –
Adgya Isten, Barátságunk
Halálunkig állhasson, –
'S reménnyel töltt gyermekinkből
Egy boldog Pár válhasson!”

Szánthó Gáspár és Rezi Bálint, kik minden tettbe, minden gondolatba szeretett Hazájokat beszótték, itt buzgózkodnak; csendes lelkesülés látszatú képökben, és a' barátság, mely őket öszvelánczoló a' Haza' szent emlékével még inkább szentesül.

A' goth-szoba' mélyében játszanak gyermekeik, kiket a' két jámbor öreg egymásnak szánt vala. A' Leányka rózsát nyujtva a' fiunak, szelíden néz fel reá, míg az kardocskát emelget karjával.

Oh, jobb sorsra méltó két szív!
De haj, – földnek gyermeke!
Rútul járt el benneteket
A' sors' forgó kereke.

III.

Somlón készen vala Brúnó,
A' Dömölki Apátúr,
Öszveadni a' Mátkákat,
Eggy öreg, ősz, tisztes Úr.
Brúnó 's Kálmán megpillantván
Egymást, kiki elbámúlt:
„Kéry Kálmán? (kiált Brúnó)
De ő, hiszen már kimúlt?”

„Kéry Öcsém, és barátom!
Te Hazámnak olly fija,
Millyent többé soha se szül
Az eltiprott Hunnia!” – –

Megismervén egymást a' két ne-
mes öreg, Kálmán kifejté boldog
gyermekeinek élete' titkait, 's elborít-
va a' multnak sajnos emlékétül,
könyek vegyültek a' viszonzlítás' örö-
mébe.

Eggyásba áltszakad vala
A' két agg szív' fájdalma;
Eggyásba áltömlik vala
A' két agg szív' siralma; –

'S eggyásra rá homorodva
Árpád' nemes két fija –
Így siraták Hazájokat,
Tégedet, óh Hunnia!

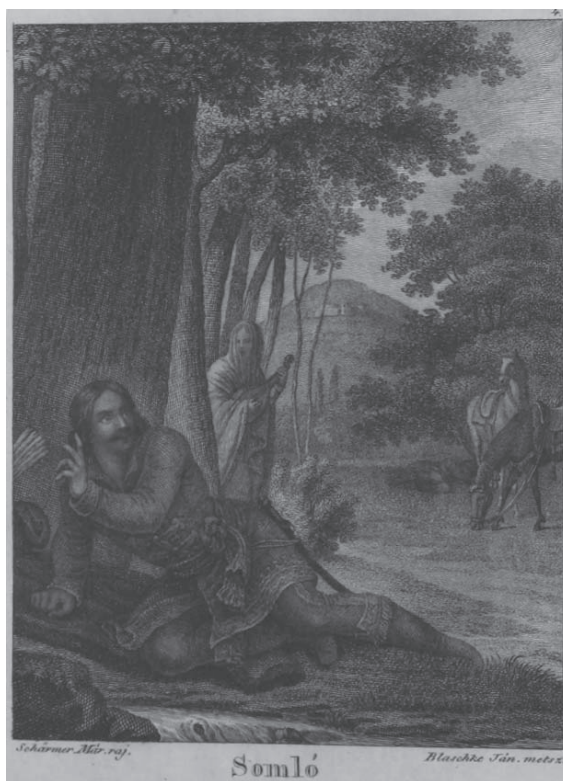
Bakacs Elek, melyéhez simuló szép Hölgyét által-karolva nézi e' nem várt jelenést. Bol-
dagsága' teljében nem érzi az öregek' keservit, Lórát ölelve, a' jelennek édes örömeit éli.

IV.

Egy vasárnap' vala éppen,
 Hogy haza vett úttýába',
 Bakacs Úr is betért ide
 E' Bakonyi csárdába;
 Hol eloltván szomjuságát
 Mind az Úr, mint Lovászsza,
 Andor, Ura's maga lovát
 A' fűre kipányvázza.

Most a' lovak' szájában már
 A' fű egyre ropogott;
 Andor eggy nagy bokor megett
 Mély-álomban hortyogott; –
 Elek oda lévén dülve
 Eggy tölgy' görcsös tövéhez,
 Szívszakadva, sohajtozva
 Vágyott kedves Hölgyéhez; –

Hogy egyszerre a' füleit
 Reménytelen meghattya
 Eggy közelről hangzó ének'
 Lanttal kísértt szózatya. –

Mérges volt az ének, melyet a' fák közt lappangó Lucza énekelt: álruha leplezi, a' boszúlehellőt, hogy a' felhevült Elek ne ismerhesse meg álnok szándékát.

Eleket azon helyezetben látjuk, midőn már harag 's megvetés elfutotta kebelével felkel nyughelyéről, hogy közelebb lássa az undok éneklőt.

V.

De – csak tartsd-meg falúidat! –
 Miáttam ne csorbúllyon
 Birtokod; se nemzetséged
 Homályba ne borúllyon.
 Bocsáss-meg, hogy szívem után
 Ítélvén-meg szívedet,
 Érzelmekkel egygyezőnek
 Tarthatám negédedet! –
 Élly sokáig! – és boldogúl! –
 'S ha életem búmban megfúl, –
 Gazdagé a' kedv és kény, –
 Örülly, hogy nem vagy szegény!“

„Téged, Lilla, kegyes, jó Szív!
 Áldjon-meg én Istenem!
 Óh Te! kinek szívét, lelkét
 Megfognom és értenem, –
 Kit szeretnem és imádnom
 Sorsomnak volt vonása! –
 Atyádnak érczkeménysége
 Szerelmemnek sírt ása: –

Hallyon-meg hát! – Élly boldogúl! –
 Felejts engem! – Sirunkon túl
 Lelkünk egymást felleli,
 'S egymást bátran öleli.”

Így búcsúza Bodor, Pethő Meny-
 hárt' nemes szívű Apródja:

'S oda borúl lábaihoz
 A' lankadó Leánynak,
 És egy néma csókot nyomván
 Kezére a' Halványnak,
 Késégb'esve ki- 's elrohan, –
 Felül paripájára,
 És elszágúld, éppen mikor
 A' Nap leszáll nyugtára.

Lilla kínos érzelminek
 Ostromában testvéreinek,
 Kik ott állnak fuldogva,
 Ájulva dül karjokba.

A kevély, a hálátlan Pethő hidegen távozást int a' Hívnek, 's keménysége által két
 öszvehangzó szívet örökre leszakasztott.

VI.

Salamon Király a' Belgrádi piacon üli győzelmi ünnepét, 's Ilkát, a' bajnok leányt, ki dia-
 dalmát elősegíté, Gyulával, régi szerettével ujjondan eljegyzi.

Ő az, – szól 's lesütve tekint Királyára,
 Örömlángban olvadt gyöngyöző⁵⁷ könnyet ejt,
 Szerelmi szemérem terjed orcájára,
 Sorsa' felderültén földet eget felejt,
 Salamon mosolygva néz szemébe,
 Gyulát látta azok' beszédébe',

⁵⁷ gyöngyö ő

Így Ilka! – midőn remegő kezét fogván a' Király őt a' Hivnek általadja vitézsége díjában. Gyula előbb duló oroszán a' csatában, most a' szerelemtől felszelídültnek Királya tartja kezét, 's ezen áldással rekeszti kegyességét:

Légy törzsökös Atyja nagy lelkű fíjaknak!
Kik dicső nevedre új fényt szerezzenek,
Mint te olly hősei a' viadaloknak,
Békében jámborság' példái legyenek,
Rontsák a' ki pula elméjével
Gyáván él 's nem gondol Nemzetével.

Ha lesznek: kik Hazánk' széles terjedségét
Alattomos göggel csorbítani készülnék,
És megirigylvén nevét dicsőségét,
Elnyomni bennünket kardot köszörülnek:
Véred oszlassa e' szélveszeket,
Gyujtson oltalmára ezereket.

VII.

Körmöcz szabad kir. bányaváros Barsban, völgyes táján fekszik különféle magasságú hegyek között. Királyi városi szabadságát 1100ban nyeré nagy nevű 's századát túlragyogó Kálmán⁵⁸ Királyunktól, mint Robert Károlynak 1342ben Visegrádon költ leveléből láthatni. 1230 táján⁵⁹ II. András' kereszthadi vándorlásakor sok sanyargatást szenvedett a' fukar zsidók' bányászati kormányok alatt, 1242ben Tatár pusztításakor, 1278ban ragadozás, égés, öldöklés 1424–1433ig a' Husszitai dulongás, 1442ben rablás, 1443ban földrengés, 1525ben Ozmán iga miatt mely szinte Buda' visszavételeig sarczoló. 1560ban égés, 1570ben éhség 's mirígyhalál, 1605től szinte 1624ig Bocskay 's Bethlen' zendületei, 1644–57ig Rákóczy György 's a' Török' zsarlásai, 1678–82ig Tökölyi' békétlenségei 's az egymással villongó versenyes pártok' zavargása, 1705ben Rákóczy Ferencz' háborgásai zaklaták. 1771ben szél – 77ben pedig tüzvész pusztítá a' béke' ölében üdülni kezdő várost.

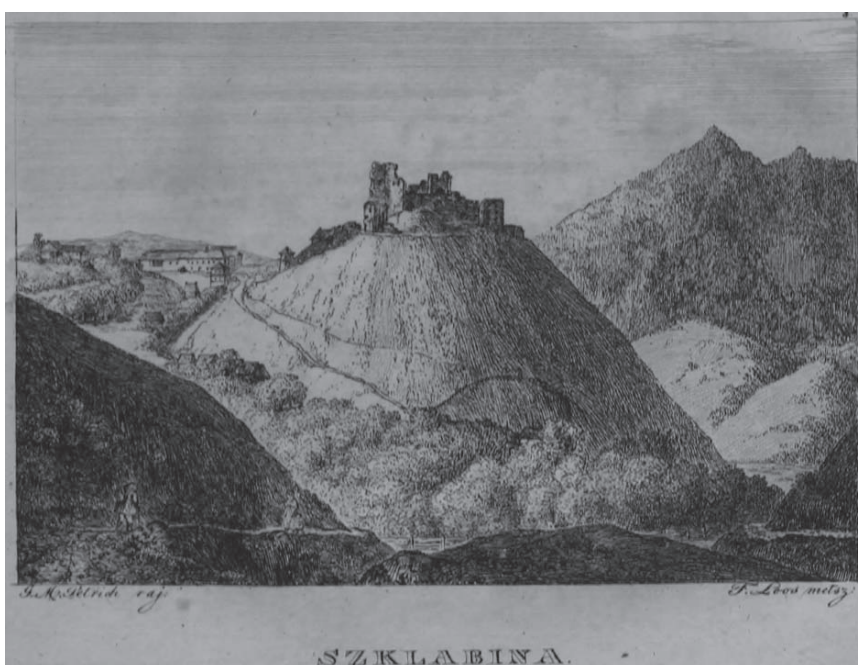
Három kapuval diszesült. Belvárosa csak 32 ház, 's épületei közt az 1557ben épült, 1642ben és 1769ben megújított Szentegyház ékeskedik; azután a' Sz. Ferencz' Szerzeti Atyáké, melyet Lippay György Esztergomi Érsek 1653ban állíttatott. Ehez tartozik a' Loretto

⁵⁸ Kálmán

⁵⁹ táján

Kápolna. Jeles tovább a' kir. Kamaraépülett, az ércválasztó 's pénzverő Intézet, bányász ítélőszék, 's a. t. Két fallal 's bástyával erősített kicsiny várában szembetűnő sz. Katalin' temploma és sz. András' Kápolnája. Tágas külvárosai számos bányász-épülettel kérkednek. Felső Kórházának Szelepcsényi György volt alapítója, Szécsényi György pedig gyarapítója. Figyelmet érdemel még sz. Anna's István Király' kápolnája, a' Gymnasium, az Evang. templom, a' kir. Gabonatár. 26 szabados polgára bányászatüzés' kötelessége mellett, borméretési 's más kir. haszonvételekkel bír. A' Kőrmöczvíz nevű tej-szinű bányapatak tízezer ölnyi távolról vezetették ide különféle sziklás helyeken keresztül a' szomszéd Vármegyék' segéd erejökkel, ez forgatja malmait 's ezek közt ama' jövedelmest melly a' Beszterczei Püspökségé. Vára vizet földalatti csőkön nyer. Bányáji számosak 's több-féle nevezetűek, 's arany-ezüstön kívül egyéb ásványt 's drágakövet is nyújtanak, 's többnyire a' Városhoz közel esnek. Érczereire leggazdagabb a' sz. Katalin nevű, mellynek mind torkolatja mind bel-csornokjai szemléletre méltók. Nagyobb része a' Várost környező hegységnek csupa bányaüreg, ez okozza a' gyakor süllyedéseket és szakadásokat. A' kőrmöczi aranypénz itt veretik a' rudakká nyújtott aranyból 's K. B. betűkkel különböztetik az egyebütt verettektől főkép 1766 óta; de most e' czímerlet csak aranyain szemléltethető, 's arany-ezüst rudai jobbra a' Bécsi pénzházba hordatnak. – 1751ben Ferencz, 1764 's 1777ben József Császárok 's más kir. Herczegek tisztelék meg látogatásaikkal melly szerencse örökösítésül emlékpénzzel is dicsőítettett. 1822 Augustusában Felséges Nádorunk Főherczegnéjével együtt szemlélte meg. – Kőrmöcz Horányi szerint több Tudós' bölcsőjét ringatá. – Bél bőven leírja eredetét, viszontagságait, 's Vályi minden feliratait közli. – 4586 kathol. 's 708. evang. lélek lakja, 's közülök mintegy 700–750 bányászcodik: a' többi méh- se- lyemtenyészés- vagy csipkekészítéssel foglaltos. 7 falu tartozik határához.

VIII.

A' Szklabinai Várnak, melly mindenkor felső, közép és al részre osztatott, első talpkövei mikor tétettek-le, nem eléggé világos. Tudtunkra legelőször 1315dik évben Macedóniai Danch Gróf és Gróf Thuróczy bírák ezen várat, mint a' Révay Nemzetség' levéltárából kitetszik. 1403ban Zsigmond Császár és Király alatt, ki a' Szklabinai Várat és Uradalmat bírá, ezen Vár erősíttetni és igazíttatni kezdett a' Husszítai zendüléskor. Ezen Vár és Uradalom Corvin Mátyás Király' idejéig mindenkor a' Kamara' birtoka alatt volt, és csak az említett Felségtől adattak először⁶⁰ által Corvin János Vezérnek a' Lykavai Uradalommal együtt; ennek magva szakadván Pók Antal és Péter az Ulászló Királytól zálogképen nyert Szklabinai Várba és Uradalomba beiktattatnak 1403ban. 1405dik évből találtatik a' Révay Nemzetség' archivumában Ulászló Király' jóváhagyása privilegium-formában, függő nagyobb pecsét alatt Ernesth Zsigmond Pécsi Püspök' és öccse Csáktornyai Ernesth János számára kiadva a' bennírt minden vallásokról és tulajdonképen adományokrol, mellyek Mátyás Királytól Atyjoknak Buday Ernesthnek 1475dik körül adattak, jelesen pedig a' Szklabinai Vár' és Uradalomnak általíratásáról, úgy a' Turócz vármegyei Főispáni hivatalnak méltóságáról, melly az említett Vár' birtokos Urának örök jussal felüladatott. 1506ban ezen Vár' Tulajdonosa 1527ig Zápolya János lön. 1527ben közbejött 1-ső Ferdinand Magyar Király' adománya Révay Ferencz Személyviselőjének az Itéletekben, nem különben János és István Öcseinek is: kik a' Mohácsi vész után elsőben nyert ősi helyeiket, úgy mint, az Illoki Uradalmat Szerém vármegyében, és Aranyánt Bács- és Bodrogbán el-hagyták. Mindazáltal már akkor adományok vala a' feljebb említett Szklabinai Várra és Uradalomra Turócz vármegyében, mellyek ezelőtt Zápolya Já-

⁶⁰ elő zör

noshoz tartoztak; nem különben a' Werbőczy István, Zob Mihály és Palócz Antal pártosok' jószágait is illy jussal tarták mindenütt. 1528ban ezen Vár- és Uradalomban, mellyhez az örökös Főispáni hivatal kapcsoltaték, a' Révay Nemzetség beiktattatik és 1556ban Báróságot nyer. – Ezen, még századdal ez előtt elhagyatott Vár lakja volt a' Révayoknak nem különben⁶¹ tartózkodása a' Vármegyének és menedékek az Augsburgi Vallásuaknak, kik az üldözés alatt itt végzik ájtatosságait. 'Ezen Várban, mint az idő környülményei engedék, majd Katholikusok, majd Evangelikusok ajtatoskodának; mindazáltal úgy ez első mint a' másik Valláshoz tartozó Szent Ilona' Plébánosa maradt a' Várnak örök Káplánja. 'Ez a' Vár ezenkívül rakhelyök volt némelly írományoknak, nevezetesen a' Turóczi, Barsi és Nitrai nemes Nemzetségekének. A' közép Vár' bemeneténél az ajtó felett látszik bevésve egy márványba foglalt czímer. Az alsó Vár Révay Péter Koronaőr által építtetett, és bír következő felírásokat:

A z e l s ő a j t ó f e l e t t :
 Anno 1630. die 1-a Julii. Pax N. R. A. Chris.
 Illus. Spect. ac Magnif. Dnus. Franciscus Révay
 de Réva, supr. ac perpetuus Comes Cottus. Thúr. L. B.
 Arcis Szklabina, Blatnicza, Lictava, ac Beczkó.
 Franciscus Paulusque duo – – – –
 Arcis in his muris ultima septa struunt.
 Cessit opus dextre, extincto Iumine Pauli
 Francisco Portae Gloria tota datur.
 Psal. CXL. Lingua perfida in his nequit esse prospera terris.
 Imprimis cadet in suos
 quos parat cito casses
 Nam Deus miseros teget
 et juvabit egenos.

A z a j t ó m e l l e t t :
 Anno Domini 1610.
 Spect. ac Magnif. Dnus. Petrus de Réva, Comes perpetuus Cottus Thuroczyensis, Sacr. Regiae
 Maj. Mag. Curiae et Consiliarius, nec non Conservator Sacr. Coronae, et Maria Forgács
 de Ghémess curari fecerunt.

Ezen Vár számos gyalogság és lovagok által ő r z e t é k , kiknek mind a' magok', mind lo-
 vaiknak tartások (melly utóbbi maiglan H u s z á r o k ' s z é n á j á n a k neveztetik) Turány
 mezővárosa' minden házhelyes lakójától teljesítetett fejenként. – 1806ban Sept. 4dikén Felső-
 ges Főherczeg és Országunk' Nádora, JÓZSEF bejárván Magyarországot, ezen Várat is méltó-
 ztatott, megsejmelni, mellynek emlékét a' Révay Nemzetség által tétetett márvány a' mara-
 dékra hagyja. A' felső Vár' temploma még tudunkra nem régen is látható vala. Boltozatja egy
 szájában gyűrűt tartó holló látszott. Fala képfaragói munka, remek táblázatokkal. Őszvedőlt⁶²
 1800-dik évben. Elhagyatva lévén ezen Vár, a' fegyverek 's más hadi eszközök eladattak, a' rész
 ágyúkból és más különféle fegyverekből, mellyek többnyire a' Zápolya Nemzetség' birtokában
 valának, öntettek Szent-Márton mezővárosnak harangj. Ifjabb Révay László 1757-ben egyet

⁶¹ különben

⁶² Őszvedő t

ezen réz ágyúkból megtarta magának, és abból kettőt öntetett czímel és írással, melyek Mosócz Várában egy réz bombardának töredékével együtt, (melly 1817ben, Június' 18kán a' Szklabinai Várból egy darab fallal⁶³ együtt leszakadt) s több különféle fegyverek- és régiségekkel ezen Várban gond alatt tartatnak.

SZENT MIHÁLY-HEGYI REMETE.

(Rege a' Magyar Előidőből.)

1.

Szigliget és Keszthely között,
Bele unván borába,
Mellyet terem, a' szőlőhegy
A' Balaton tavába
Hosszú keskeny nyelvet tolt-be; –
Fél gombolyag'képében
Gömbölyűen domborodott
Hegyecke áll végében.
Tetején egy kápolnának,
És Remeték' lakásának,
Omladéka látszik még; –
Mohos, mesés régiség.

2.

S z e n t M i h á l y - h e g y neve ennek:
A' P e t h ő ház' tagjai
Lévén korább századokban
K e s z t h e l y ' Birtokossai,
A' kápolnát P e t h ő M i h á l y
Szerzé jámbor elmével,
És a' Sátánt tapodónak
Jelelé szent nevével.
A' világtól menedéke
Volt néki a' csendes béke,
Melly a' sziget-halmon ott
Ritkán háborított.

⁶³ darabfallal

3.

Sok évek' lefolyta után
 Mihály' onokájának
 Egygyike, – nem örökösse
 Össe' tulajdoninak,
 M e n y h á r t , kemény 's kevély Nemes,
 Zászlóssa a' Hazának,
 Nemzője két Pethő Úrnak,
 'S a' szép kegyes Lillának,
 E' magányt a' szerelemnek,
 Szív és lélek gyötremnek
 Tévé szomor lakjává,
 'S végtére – sírhalmává! –

* * *

4.

Erdélyből, hol a' Hazának
 Vitézkedett harczába',
 Pethő Menyhárt szerencsésen
 Visszatére várába.
 Megtért vele Apródgya is,
 B o d o r I m r e , – Pethőnek
 A' haláltól megmentője:
 A' mindgyárt elveszőnek
 Bodor termett oltalmára,
 Mikor legott dárdájára
 Venné őt' egy Török kar; –
 Bodor által halt a' tar.

5.

„Imrének, hív Apródomnak
 Köszönnyétek éltemet!
 (Így szól Menyhárt gyermekihez)
 Ő tartott-meg engemet.
 Megismerem, Imre, hogy te
 Ajándékok életem;
 Mondsza! ezen adósságom'
 Vissza miként fizetem? –
 Válassz számos falúimból,
 Vagy, ha tetszik, pusztáimból!
 Neked adom egygyiket;
 Válaszd akármellyiket!”

6.

Imre, neki bátorodván,
Vélvén, hogy a' hálának
Érzésiben felolvadt szív
A' kevélység' habjának
Dagályitól nem hajtatik,
Érdemének 's becsének
Érzésivel, – elkapattva
Lángjaitól szívének,
Lelkes, tüzes tekintettel,
Elszántt bús nagy érezzel,
Mellyet titkolt kebele, –
Menyhártnak így felele:

7.

„Uram! azzal, hogy éltedet
Haláltól megmentettem,
Úgy mint Nemes, és Apródod,
Adósságom' fizettem.
Egy pórszolgát illet a' bér,
Ki mindent csak bérért tesz;
A' nemes Szív jutalmakat
Másképpen ad, másképp' vesz:
Egy falúd nem elég bére,
Hogy kifollyon éltem' vére;
Hanem ha adsz, hát úgy adgy,
Hogy adósom ne maradgy.”

8.

„Királyomnak sem kívánnék
Én adóssa maradni;
Hát neked, kit meg nem sérthet,
Jutalmam' elfogadni? –
(Így szól Menyhárt) csak mond-ki hát,
Kedved miben tellenék? –
Hogy adósod én maradgyak,
Az – hozzám nem illenék.
Mi lesz elég? szabd-ki magad;
Pethő semmit meg nem tagad;
Csak körödből ki ne hágj,
'S határodon túl ne vágj!”

9.

„Most, vagy soha! (kiált Bodor,
 Ki kebelben agyban ég;)

Most vályon-el: Menny vagy Pokol!

Kárhozat vagy Üdvesség! –

Nemes vagyok, ámbár szegény.

Becsületes nemzetem. –

Add én-nekem Leányodat! –

Rég’ imádom, szeretem.

Lilla szívem’ kívánsága,

Lilla éltem’ boldogsága;

Szívednek ez irgalma,

Legyen tettem’ jutalma!”

10.

Lilla földre szegzi szemét;

Minden vére szívének

Fellövellvén arczájába,

Ég a’ hava képének;

De csak hamar visszaszalad,

A’ honnan jött a’ vére,

És sáppadó halaványság

Terjed ijedtt testére:

Mert fergeteg’ támadását,

’S legitt vészes lobbanását

Sejti Attya’ arczában,

Ki már dül-fül magában.

11.

Menyhárt Úrnak ránczba vonúl,

Az Apródnak szavára,

Homloka, – mord harag-felleg

Terjed ábrázattyára;

Lélekezete boszszút fuvall,

Vonaglanak kezei,

’S hol Imrére, hol Lillára

Villámlanak szemei; –

És zordon felzúdulással,

’S boszszús neki mordulással

Így csattan fel: – nézése

Kétélű tör’ metszése.

12.

„Hah vakmerő! 's hogy megtevéd,
 A' mi kötelességed,
 Az, házomat meggyalázn
 Bátoríthat most téged'? –
 Eszeveszett merész Bolond! –
 Nyelvem' majd elharapom. –
 Takarodgy!– vagy ha csúfság ez?
 Hát fejedre rácsapom.
 Kérj 's végy sorsod' mértékével! –
 Vagy elégedgy-meg fénnnyével
 Általam nyert hírednek,
 'S jelessé lett nevednek!”

13.

Leányához fordul Pethő,
 'S káromollya tüzesen,
 Gyanítván, hogy Bodornak ő
 Kezet adna szívesen.
 „Gyalázatos! (így szóll) látom, –
 Olvasom a' szemedben,
 Mivé lennél, ha nem élnék,
 'S gát nem volnék kedvedben.
 Tudd-meg: D e r s f y vágy kezedre;
 Ő méltó a' te véredre; –
 Én reménnyel biztattam,
 'S vőmnek őt' elfogadtam.”

14.

„Esküszöm én Égre, Földre!
 Hogy pártámból vagy senki,
 (Ugy mond Lilla tökélettel)
 Vagy csak Bodor veszen-ki!
 Én portéka-ként nem hagyom
 Eladatni szívemet.
 Ha terhedre vagyok, Apám!
 Vess klostromba engemet!”
 Dúl fül Menyhárt szégyenében;
 Mérget forral kebelében;
 'S boszszúját csak az tartya,
 Hogy – kezénél nincs kardgya.

15.

Imre – mintegy elégelvén
 Boldogságát éltének,
 Mellyet szerez tökélete
 Lilla' erős lelkének, –
 (Mert nagy enyhét leli benne
 A' szerelmes érzelem,
 Ha bizonyos, hogy kedvese,
 Ha övé nem, másé sem,)
 Haragja megszelídülve,
 És fájdalma megenyhülve,
 Ime azt mondgya Pethőnek,
 A' boszszút lehellőnek:

16.

„Szünnyön, Uram, büszke mérged!
 Én tartám-meg éltedet;
 'S tán megérdemeltem volna,
 Hogy bal ítéletedet
 Rám tekintve elfelejtsed,
 Melly másképp' is hiú füst, –
 Mert az érdemnek mértéke
 Nem az arany és ezüst: –
 Nézd! ha halni engedélek,
 Kegyelmedért nem kérnélek;
 Hanem Lilla' kebelén
 Most Mennymet élném én; –”

17.

„De – csak tartsd-meg falúdat! –
 Miattam ne csorbúllyon
 Birtokod; se nemzetséged
 Homályba ne borúllyon.
 Bocsáss-meg, hogy szívem után
 Itélvén-meg szívedet,
 Erzelimmal egygyezőnek
 Tarthatám negédedet! –
 Élly sokáig! – és boldogúl! –
 'S ha életem búmban megfúl, –
 Gazdagé a' kedv és kény, –
 Örülly, hogy nem vagy szegény!”

18.

„Téged, Lilla, kegyes, jó szív!
Áldjon-meg én Istenem!
Oh Te! kinek szívét, lelkét
Megfognom és értenem, –
Kit szeretnem és imádnom
Sorsomnak volt vonása! –
Atyádnak ércz-keményisége
Szerelmemnek sírt ása: –
Hállyon-meg hát! – Élly boldogúl! –
Felejts engem! – sírunkon túl
Lelkünk egymást felleli,
'S egymást bátran öleli.”

19.

'S oda borúl lábaihoz
A' lankadó Leánynak,
És egy néma csókot nyomván
Kezére a' halványnak,
Kétségbesve ki- 's elrohan, –
Felül paripájára,
És elszáguld, – éppen mikor
A' nap leszáll nyugtára.
Lilla kínos érzelminek
Ostromában testvérinek,
Kik ott állnak fuldokva,
Ájulva dől karjokba.

20.

Éjfél után a' paripa,
Melly Imrét elragadta,
Kelet felé, – de hová? – azt
Senki meg nem mondhatta, –
Menyhárt Úrnak udvarába
Meg' viszzatér nyerítve;
A' ló mintegy habos vízbe
Látszik lenni merítve; –
Forr és gőzölg, mert vére ég;
Nyereg 's minden szerszám rajt még,
Csak lovagja nem ül rajt! –
Hajh! 's ez okoz legtöbb bajt.

21.

„Hová vitte a' jó Ifjat
 Szívének nagy fájdalma? –
 Talán csak a' Balatonban
 Van már örök nyugalma!”
 Így tündökött a' vár népe,
 A' ki Bodort szerette;
 Így még maga Menyhárt Úr is,
 Ki most mélyen érzette,
 Hogy éltenek megmentője,
 'S Leányának szeretője,
 Ki bár szegény, de nemes,
 Jobb sorsra volt érdemes.

22.

Az embernek szerencséje
 Egy percztől függ gyakorta:
 Egy percz amazt Égbe kapta,
 Emezt porba tiporta:
 'S az Örökkévalóságnak
 Hatalmában néha nincs
 Több pillantat már, melly által
 Megtérhet a' veszett kincs.
 A' sors – mivel Bodor siet, –
 'S Pethő késik, melly hiányt vet! –
 Melly bú-bánat-örvényt nyit! –
 'S milly szerencse vész-el itt!

23.

Száz embert is lóra ültet
 Pethő, hogy kinyomozzák
 Bodort, 's neki, élve, halva, –
 Akárhogyan meghozzák:
 Ha él, tehát – Isten néki!
 Lilla legyen jutalma,
 Kit másképpen úgy is megöl
 Szíve' makacs fájdalma;
 Ha nem, – a' mit inkább kíván,
 'S a' mire Ő mindent rá szán:
 Temetése' pompája
 Legyen kevély hálája.

24.

De csak kevés nyomát lelék
A' kétségbe-esettnek;
Tűrhetetlen fájdalmában
Balatonba veszettnek
Gyanította egész Világ;
'S nem ok nélkül: mert lova'
Nyoma szerint, Bodor előbb
Csavarogván tétova,
A' Balaton' híg parttyában
Vész folytatás a' nyomában;
'S a' vízből ki 's vissza ott
Könnyebb lónyom láttatott.

25.

Egygyik cseléd Szent Mihályt is
Szorgosan kinyomozá;
De a' honnan Pethő Úrnak
Ő csak ezt a' hírt hozá:
„Éppen akkor temette el
Egy Barát a' Remetét,
Ki ott ötven évig látta
A' nap' nyugtát 's keletét.
A' Holtt előbb beavatott
Egy tanítványt; 's az lesz most ott
Remete a' szent helyen,
Négy halász volt még jelen.”

26.

Minden újabb hír üresb lön,
'S nagyobb bizonytalanság;
'S Menyhárt Úrnak komorsága
Már a' legfőbb pontra hág.
Szégyenlé önmaga előtt
Éltének illy váltságát;
Félt, a' világ megátkozza
Undok hálátlanságát;
Mert bár nagy volt büszkesége,
Szint olly nagy volt nemessége;
'S e' kettőnek sérelme
Keblének mord gyötrelme.

27.

Mint a' tavasz' szép virága
Fogy ékében, éltében,
Féreg ülvén, rágván, hízván
Titkon tömött keblében;
Úgy Menyhártnak szép Leánya
Néma búban hervadoz;
Boldog, mikor nagy fájdalma
Néha könnyre olvadoz.
Oda minden reménysége!
Szívének nagy vesztesége
Életét kiapasztja,
'S Őtet öszvefonnyasztja.

28.

Komor szemmel nézi Menyhárt,
Büszkeségének súlya
Miként nyomja szép Leányát,
'S a' bú szegényt mint dúllya;
'S néha úgy felkiált vádgya
Lelki esméretének,
Hogy csak alig titkolhattya
Lágyulását szívének; –
A' büszkeség tartóztattya.
Bodort titkon nyomoztattya
Mindenütt, mindúntalan,
De mindenkor hasztalan.

29.

„Szünny-meg, Apám, keresni őt’!
(Sohajt Lilla) hasztalan
Fáradozol: Ő énekem
Már örökre oda van!
A' mit egyszer olly sértőleg
Tagadhatál-meg tőle,
Ha elvenné, – sokat én sem
Tarthatnék már felőle.
Van a' szívnek olly érzelme,
Mellynek kedvesb a' gyötrelme,
Mint sem hogy ő koldúllyon
Azért, hogy boldogúllyon.”

30.

Így folytak-el napok, hetek,
Hónapok, – és végtére
Két tél, két nyár; de Bodornak
Nem kaphattak hírére.
Lassanként már felejteni
Kezdék az elveszettet;
Csak Lilla nem – a' szív' minden
Ütésével érzettet.
Csügghő feje, és szemei,
Fogyó, tűnő kellemei,
És keserű könnyei –
Mély emléeknek jelei.

31.

Megjelentek Dersfy, 's mások,
Mind Nőszők, kik Lillának
Kezére, – vagy tulajdonképp'
Jószágára vágyának;
De a' nagy szív híve maradt
Bodornak 's önmagának,
'S mindenkor csak ezt felelte
Szívét kémlő Attyának:
„Esküszöm én Istenemre!
És kínlódó kebelemre!
Hogy pártámból már senki,
Csak a' halál veszen-ki!”

32.

Eljött az Ősz; 's akkor Dorka,
Szolgáló az Udvarban,
Rokka mellett ezt beszéllé
Szó- és dolog-zavarban:
„Apám régi Halász immár
A' Balaton' vizében;
'S néha ő is visz egy süllőt,
De csak Isten' nevében,
Szent Mihálynak bús hegyére,
A' Remete' tüzhelyére.
A' meghaltt vén Remete
Köszöné, és nevete.”

33.

„A' mostani jó szót sem ád,
Pedig, mondgyák, fiatal;
Mintha nem is ennék innék,
Sovány's halvány mint a' fal.
Csak bújdosik; 's minden fának
Jelt metélget kérgébe;
Minden jelre más imádság
Juthat, mondgyák, eszébe.
Mikor kérdi, mint van az Úr,
Szeme szinte keresztül szúr;
'S ha Leányát kérdezi,
Szemét földre szegezi.”

34.

„Hanem mikor énekének
Keserves bús hangjai
Csendes éjjel zengedeznek, –
Haja' minden szálai
Felborzadnak, (mondgya Apám)
Annak, a' ki hallgattya;
Hogy az esze majd megbomlik,
Belsejét úgy szaggattya.
A' Nagypéntek' keservei
Lehetnek bús énekei.
De most már majd egy hete,
Elnémult a' Remete.”

35.

„Ő az! Ő az!” kiált Lilla,
Köny forrván-fel szemébe,
Hogy Dorkának e' beszédgye
Eljutott a' fülébe.
'S mikor éppen gondolkodnék,
Mit tegyen, mit ne tegyen?
'S szeme kínos érezzettel
Csüggne Szent-Mihály-hegyen;
Íme belép ősz hajával
Az Apát, és bús arczával
Imezt mondgya Lillának
Kedves tanítványának:

36.

„Béke néked, Boldogtalan! –
A' bút te rég esmervén,
'S én is téged, 's erős lelked',
Hozzád bátran szóllok én:
Szent Mihályon voltam tegnap,
A' Kápolnát 's Remetét
Látogatni, – 's megtartani
A' Betegnek életét; –
(Egy a' sorstól eltapodott
Szív volt az új Remete ott!)
De már halva leltem őt',
A' búban rég' sínlődöt!"

37.

„Egy vén tölgynek a' tövében,
Arczczal erre fordúlva,
Ülve halt-meg, – feje kínos
Melyére lekonyúlva.
Több napokig kelle néki
Immár halva ülni ott,
Mert felette néhány holló
Igen bátran károgozott.
Kedves helyén ásattam sírt;
Szemem annyit régen nem sírt,
Mint mikor eltemettem.
Szántam őt', mert szerettem.”

38.

„Ne tartózkodgy (mond a' bús Szűz)
A' holtat megnevezni!
Imre az, – a' kiről beszéllsz!”
És elkezdvén könnyezni,
Megerednek siralminak
Elrekedett árszajai.
Az Ősz némán inti, hogy az, –
'S tovább ezek szavai:
„Belevésvén fakérgékbe,
'S kishajtván énekekbe
Szíve' kínos érzetét, –
Kilehellte életét!”

39.

„Vidd-meg e' hírt, 's mond Apámnak:
(Úgymond Lilla) ne félljen,
Tovább már, hogy Bodor Imre
Velem gyűrűt cseréllyen!”
„Vígasztallyon, (mond a' bús Ősz)
Ama' boldogító hit,
Hogy több öröm lesz jutalmad,
Mint a' mennyit veszthetsz itt.
Szívének mintegy fedele
Feküdt keblén e' levele.”
'S néki adván Lillának,
Sírva indul úttjának.

*40. *

„Te! szerelmem' lángjainak
Boldogtalan kedvese!
Keblem' fanyar kínnyainak
Tovább ne légy részese.
A' mi bennem élet vala,
Neked, veled, benned élt;
De mind ez most oda hala; –
Nézz éltednek vígabb czélt!
Áldgyon Isten szerelmedért! –
Egy kínnya száz életet ért.
A' Föld nyelvén hívedet,
Nyugtasd-meg már lelkedet!”

*41. *

Imrének e' levél fekvék
Már kiégett kebelén, –
Mint a' forgács, melly holt szén már
Az elalutt tűz'helyén.
„A' te szíved elhamvadott! –
Az enyim még most is ég!
(Sohajt Lilla) de megszán majd
A' földnél jobb 's kegyesb Ég.
Jobb az Előbb az Utóbbnál
Annak, a' ki már torkig áll
A' bú-bánat-tengerben,
'S szíve már csak kint ver benn'.”

42.

Menyhárt Úr megtartá szavát:
A' Holttat felásátá,
Es hat lovon Szent Mihályról
Őt' Keszthelyre hozatá.
'S Bodor Imre, ezer égő
Szövétnekek' lángjában
Tétetett-le nagy pompával
A' Keszthelyi kriptában.
Az életét megmentőnek,
A' Leányát szeretőnek
Temetési pompája
Menyhárt' kevély hálája.

43.

Az ablakról nézte Lilla
A' temetés' pompáját;
Szemét oda meresztette,
El sem vonván arczáját.
Eltűnván az szeme elől, –
Miben mintegy kedve telt,
A' bús legott ágynak esett,
Mellyből – soha fel nem kelt.
Azt izente az Attyának:
Tartsa nyitva a' kriptának
Ajtaját még számára, –
Bele száll nem sokára.

44.

'S úgy lett: el nem felejtette
A' nép a' történetet,
Hogy megújult az, – 's Lilla is
Bodor mellé tétetett.
Komor bánat ül holttig
Menyhárt' büszke arczáját;
Mosolygásra öröm soha
Nem vonítá-el száját. –
'S kik még élve lángolának,
'S elszakasztva kínlódának,
Egymás mellet fekszenek,
Mikor – már nem érzenek.

Kisfaludy Sándor.

ÖRÖM-ÉNEK.

Serkenj porodból Pannóniánk' sebes
Győzője Árpád! szent seregid' kemény
Erősivel, kik vas karokkal
Édes örökjök után követtek

Kivívni a' szent földet, az Istenek'
Változhatatlan végzeteik szerént,
Mint rég sajátját Attilának,
A' gyülevész csapodár' kezéből.

Ti is keletnek délcz jövevényivel,
'S a' hold' merészebb szarvaival csatát
Mérkezni bátor szent Vitézek,
Szálljatok a' nyugalom' helyéből

Ime' sokat túrt 's vérfolyam-öntözött
De bajnokul védte általatok 's a' hír'
Szárnyán dicsőül kelt Hazába,
Magzati' új örömén örülni! –

Uj pálya nyílt-meg, 's uj diadalmakat
Gyűjthet Hazánknek nagyra-hevült fija;
Uj izzanatját uj borostyán
Fogja fején koszorúzni már már.

Nem Marsz' dühének szenteli csak tovább
Elszánva éltét, 's másra ezer halált
Villantva száguldó lováról
A' magyar Ős' csinosult szülöttje;

Jobb 's boldogítóbb Isten ereszkedett
Hozzá Olympról, Szittya kemény fülét
Illetni bájos vesszejével
'S ércz kebelét finomabbra edzni.

Duló csaták' bús romjain állanak
A' bölcs Apollon' templomi; számtalan
A' Béavattak' száma; bőven
Dülnek az áldozatok körültek.

Hevülve a' Hon' nemzeti Bardjai
Versenyt kiáltják a' mohosult kövek
Közt rég feledten szunnyadókat
A' maradék' kebelébe vissza.

Hallám nagyhírű lantod' ezüst szavát
Külföld-irígylett Pannoni Jánuszunk!
És, ah nem érzém: nem! te zengél
Mert idegent idegen hurokkal.

Keblét Magyarnak csak magyar ősi tett
Gyulasztja tartós indulatokra fel,
'S nagy tette ellentállhatatlan
Kiszti, ha szól magyar ajk füléhez.

Alig ragadtad Gyöngyösi Múza meg
A' honni lantot, 's nemzeti húrjait
Alig veréd-el: már Szalának
Zengtek utána kies leányi.

Bús, víg szerelmét itt Badacson fuvá
Édes furuglyán, – Tátika ott nyögé –
Utána Somlónak szikláji –
Hajdan idők' szomorú regéjit.

A' minden ajkú Tichoni Szűz vevén
Lejtő Zephyrtől a' rokonok' szavát,
Majmolva mindent a' csalóka,
Felcsevegé Balatonnak alvó

Nymphájit; a' nagy zaj behatott hamar
Erdős Somogynak mély kebelébe, 's itt
Énekre vonzá a' magányban
Álmodozó philoméla' torkát.

Azolta száz lant, száz koboz' húrjai
Ébresztik a' hon' szellemivel, nemes
Lelkét Magyarnak, felhevülni
Kóros unalma után dicsőebb

Pályára 's versenyt a' tudomány' körén
Európa' mívelt nemzetivel, kívánt
Nagy célra törvén, futni, 's itt is
A' maradékra nevét kivívni.

A' boldog elmék' útmutatásain
Így kél az alvó Szorgalom, a' Nagyok'
Példája lobbant ezreket fel:
'S Pannóniánk' teje méze gyűlög.

A' Felderülttség' közhelye, Pest, te vagy,
Pest, o Hazám' szent Városa! több ezer –
Nem fényűző és lomha nép ez –
Munka alatt pezsegő raj' anyja.

Terhelt hajókkal lepve nyomattatik
Széles Dunádnak háta; gyümölcsiket
Hozzák az áldott tartományok
Tárt kebeledbe vevők-'s adóknak.

'S terhelve úsznak vissza remek kezű
Munkásid' ékes műszereikkel: a'
Kereskedés így él, virágzik
Általad oh Magyarok' Athénje!

Itten Hazánk' szent Áreopágja Per-
Patvarkodók közt bűnt igazat bírál,
'S megszerzi a' szép eggyeséget
A' rokonok' hidegült szivökben.

Itt a' tanító székeken eggyesül
A' bölcsesség' szív-'s elmederítgető
Világa, melly polgári fénnel
Messze megyék' fíjait tetézi.

A' honni elmék' tengere vagy te Pest!
Hozzád sietnek, 's nyájas ölelkezés
Által tebenned párosulnak
A' magas ész 's magyar ajk' folyási,

'S ágakra osztván fel magokat, körül-
'S áltfolydogálják szomju vidékeink',
'S a' gyöngye vagy száradni indult
Elmeeret fakadásra kisztik.

Szív elme így kél Pannóniánk' nemes
Polgáriban fel jóra, magasra; így
Lesz nagy nagyok közt a' magyar név,
Mint az a' Marsz' mezején, imitt is.

Szállj már, oh Árpád! vissza sirodba, 's mondj
Áldást fajodnak szent igyekeztire!
'S addig nyugodj, míg egy jeles Bard
Ujra riaszt 's nevedet feladja

Nagy tetteiddel hű követésre a'
Késő időkben fénnel elöntetett
Méltó maradványod' sorának:
Hogy soha el ne fajuljon! – Ekkor

Uj lélek, új tűz, buzgalom, új erő,
Serkenti vérét a' magyar ifjunak;
'S e' Nemzet esk'szik szent porodra:
Hogy soha Hős soha Bard ki nem hal.

Guzmics Izidór.

JULIA.

(Az Egri leány a' Török - kiveréskor.)

Hah, óriási ösztön' tengerében
Forrok, 's szörnyű agyváznak hódolok!
A' Kedvest látom vére' fürdejében.
Bocsássatok! mi borzasztó dolog!
Röpülni vágyok fájdalom' dühében. –
Vér! áldott Hűmnek vére párolog!
Lelkembe végső haldoklása zenge. –
Most lettem, ah most, e' csapásra gyenge.

Kit ostromozhat súlyosabb kar ennél?!
Mért roskadoztok ah gyarló inak!
Te hű lelkem lángszélben ott jelennél, –
De a' test enged megrázójinak.
Tovább ne mulass illy erőtelennél; –
O szállj az ütközet' csapásinak! –
'S ha átkaid mint tűznyilak kiszöknek,
Ezekkel nyiss tág poklot a' Töröknek!

Makáry.

A' JÖVENDŐ.

Néma gondolatim között
Néztem az idők' setét
Határin öszveütközött
Kezdet- 's vég enyészetét.

Láttam a' nagy természetnek
Örök munkás kezébe'
Az életek mint születnek,
'S mint folynak tengerébe.

Ezer napok' feljöttek
Ezer lement volt vége,
'S a' századok' remekének
Elmúla dicsősége.

Így a' természet' világa
Az erkölcsire hozott;
Lelkem már itt feljebb hága,
'S a' sorsrul gondolkozott.

Kérdést tettem az időnek:
Mit hord titkos méhébe'?
'S kértem: hogy a' Jövendőnek
Avasson éjjelébe.

Tünődtem az Emberiség'
'S Hazám' végzési felől:
Nem jön e a' mord régiség'
Setétje ismét elől?!

Aggódásim' kinevette;
Láthatárim' haladá;
Elmém hijába követte;
Feleletül ezt adá:

„Menj-el, mulass a' Boldogok'
Andalító örömén;
Ne aggódj, mert majd el fogok
„Magam hozzád jönni én”.

Szatthmáry.

HONVÁGY.

Sötét olajfák' illatos hűsében
Ül a' bus Vándor, köny ragyog szemében,
'S mélyen sohajtva v i s s z a - v i s s z a n é z ;
Kedves hazája tün fel képzetében,
Hajlékát véli a' távol' ködében,
'S örömrészketve nyúl felé a' kéz.

Az esti szellő honnyelvét sugallja,
Szeretti' nyájas üdvezlését hallja
A' szép csalódás' szellemajkain;
Ujulva kél a' multnak égi kéje,
'S vidám alakként lengedez feléje
A' boldog sejtés' fellegszárnyain.

Szülőföldéig terjed láthatára,
'S békén mosolygva csendes alkonyára,
Édes felejtés' karján ringadoz;
'S mint egykor ősi háza' szűk körében,
Első vágyási' lobbado hevében,
Könnyült kebellet ifjan álmadoz.

De ah! sietve tündér képe illan,
Midőn a' déli nap halmára villan
'S dicső felséggel a' nagy térre száll:
Fenérzi most, milly messze szép hazája!
'S bár itt szelídebb ég lehell reája,
A' sínló szív nyugpontra nem talál.

Örök tavasz bár zöldel itt körül;
Ott a' természet téli gyászra dűle
'S hegy-völgyet zord fagy, zúz, köd, hó tetéz;
De ott szabad – 's a' gazdag lét' öléből,
A' földi szépnek büszke lakhelyéből,
Vadon berkére v i s s z a - v i s s z a n é z .

Megy a' bus Vándor sorsa' végzetében,
De él hazája bánatos melyében,
'S andalgva meg-megáll minden fokon;
Keservit tördelt hangokon kiönti,
Nyugottrul térő felhőket köszönti
'S elszenderül mohlepte sírokon.

Borongva járdal kérkedő vidékin,
A' régi nagy kor' roppant omladékin,
Hol minden honni Hőst előidézt:
Kik tettikért bár nem nyertek magas bért,
'S bér nélkül tudtak halmi a' hazáért,
Azon Dicsőkre v i s s z a - v i s s z a n é z .

Az élet' telje bár gyönyörre inti,
'S biztatva útját friss rózsákkal hinti,
Kényén röpítve ösztönárjait;
De túllebegve hont-esdő reménye
A' külföld' minden bájos tüneménye,
Nem oltja lelke' csendes vágyait.

Szakaszt is néha kellemes virágot,
Csak félig érez minden boldogságot.
Nyiltában hervad minden élmény;
Szelíd hűségért lángol indulatja,
Mi itt magát lágy készséggel mutatja
Múló hab, színlett kegy, csalóka fény.

'S tovább tovább megy míg a' célhoz ére,
Hol mind az, mit hajdan fellengve kére,
Édes valóra létesülni kész;
Bár a' szerencse nyílt ölébe zárja,
'S körülündöklő a' hír' csillagárja,
Míg szíve ver, csak v i s s z a - v i s s z a n é z .

Kisfaludy Károly.

ELSŐ LAJOS NÁPOLYI HADVISELÉSEI.

1347 – 1351.

R o b e r t Nápolyi Király halálával nem csak a' vérség, hanem a' sz. Szék régibb rende­lése szerént is az A n j o u ház Magyarországi ágazatát illette a' Birodalom. De ez végrende­lésében idősb unokáját J o a n n á t; ennek magtalan halála után öttset M á r i á t nevezé örökösseinek, Andrásnak, Joanna férjének, L a j o s Magyar Király testvérének, csak a' S a l e r n o i Hertzegséget hagyván. Ezen igazságtalan intézet által alattomos mesterkedéseikre új mezőt nyertek K a t a l i n, Konstantinápoly' névszerénti Császárnéja, és D u r a z z o Ágnes, a' Ki­rályi ház legközelebb rokonai. Az egész Királyi ház szövvényes elnyomatásával kíváná amaz; Joanna és A n d r á s' kora megbuktatásával, – Máriát fiának Károlynak szánván, ohajtá emez, a' birodalmat nemzetségére szállítani. – Szinlelve mind a' kettő eggyesül a' testi gyönyörűségek közt nevelt Joannával az Anjou ház Magyar ága ellen; mellynek ekkori feje, az ifjú L a j o s Király, András öttse számára kívánta az ősi koronát megtartani.

A' két Aszszony serkentésére és VI. K e l e m e n Pápa eggyezésével Királynénak kiáltatja ki magát a' 16 esztendő Joana mindjárt az öreg Király halála után. Vizeszségében, – mellynek Nénjei az egész buja udvartól segítettve, szüntelen bókoltak, – ezeknek szövvényes mesterkedéseiket nem tudja megfogni, nem látja, hogy ő csak titkos törekedéseik kész eszköz-

ze. Míg egyfelől tapasztalatlan férje, kedveltjeitől, kivált A l t a m u r a Pipintől, vezéreltetve minden férjfiusb lépésekre alkalmatlan, magát a' több Nagyok előtt gyűlöletessé teszi: addig más felől J o a n n a is megvonja tőle szeretetét, őt az uralkodástól eltávoztatja, hiú mulatságokban, testi gyönyörűségeiben keresi fő boldogságát, nagyattyának gondosan gyűjtött kintsét gondatlanul elfetsérli 's férjével együtt magát veszedelmes örvénybe veti.

Sikeretlen ügyekszik L a j o s követtségek és tetemes summák által az A v i g n o n i Udvar más gondolatokra hozni, foganatlanul küldi Anyját, a' méltósággal tellyes E r s é b e t Királynét fényes követtség- sok költséggel Nápolyba: hogy a' szelíd A n d r á s 's a' szép J o a n n a közt házi csendességet szerezzen. VI. K e l e m e n a' végrendeles erejét felbontja, de egy I. Károlyal tett egyezésnél fogva J o a n n á t birtokában még is megerősíti és csak abban egyez meg nagy nehezen: hogy A n d r á s mint J o a n n a férje megkoronáztassék; azért mindazáltal az Országot halála után magáénak ne vélje. Hogy a' felindult E r s é b e t, fiát magával haza ne vigye, J o a n n a férjével külsőképen megbékél, kétszínű könyvekbe lábogván bájoló szemei: de eltávózása után mindent elfelejt. A' két özvegy Hertzegné tsalfa alattomos szövevénye is újra elkezdődik. A' D u r a z z o i Herczegaszszony, ki fiával M á r i - á t a' hiúságba elmerült udvarból éjjel elragadtatá, a' Pápa feloldozása mellett elvéteté 's így új erőt nyere, vetélkedőtársa által méreggel végeztetik ki; pártja mindazáltal fiában fenmarad és a' különböző factiók egyesült erővel hátráltatják az ifjú Király koronáztatását.

A' lány A n d r á s nyíltszivűségével nem alkalmatos ezen felette mindenfelől összetolakodó fellegek elosztatására. A' megvesztegetett udvarba mindég idegen maradt és annyira elnyomatott: hogy ha csak köntösre is volt szüksége, előbb a' Tanátsnak kelle a' dolgot megvizsgálni, 's a' Királynétől engedelmet nyerni; bár ez gyönyörűségeinek részesseivel mulatságot mulatsággal váltott fel, a' költséget nem kímélve.

Azonban J o a n n a tiltott szerelme gyümölcstét nem titkolhatja el. Némellyek A r t u s B e r t a l a n t, mások T a r e n t i L a j o s t nevezik a szerencsés atyának. Mélyen érzi A n d r á s megfertőztetését, de haragját sokáig elfojtja; végre mindazáltal egy bajnoki Játékban egy zászlóval jelenvén meg, mellyen a' királyi tzímer alatt egy tőke és bárd látszott, – tudomását és boszszuszándékát elárulja. Jelszó ez a' bűnösöknek. A' vigyázatlan Fejedelem vadászat színe alatt A v e r s á b a csalatik. Itt hitetlen felesége mellől éjfélkor kiragadtatik, és egy anyától nyert bájgyűrű, a' közvélemény szerint, fegyver és méreg ellen oltalmazván, arannyal keresztülvert selyem sinórral, mellyet, a' mint némellyek állíták, J o a n n a maga készíté, kegyetlenül megfojtatik, holt teste a' kertbe vettetik (Aug. 20. 1345.) Így veszett el, P e t r a r c a szerint, alacsonyúl, gyujtogató vagy tolvaj módjára a' legszelídebb, ártatlanabb ember, a' ritka elméjű ifjú, nagy reménységű Király.

Az undok gyilkosság az öröm közt élő udvarban hamar el volt felejtve. De híre, a' C a l á b r i a i Herczegség megtagadása- és J o a n n á n a k T a r e n t i L a j o s s a l való menyegzői készüllete által felfingerelt D u r a z z o K á r o l y segítségével hamar elhatott V i - s e g r á d i g. A' tüzes L a j o s testvér-szeretete, nemes lelke, igazságérzése fellobban az A v e r s a i siralmas történet hallására, mellyet részről az Avignoni Udvar részrehajló késkedésének is tulajdoníta. A' gyilkosok és tizboráik fejére boszszút esküszik, e' szándékáról több Európai Hatalmasságokat tudósít, az Austriai Fejedelmekkel és L a j o s Német Császárral, a' Pápa halálos ellenségeivel, szoros szövetségre lép. Mindenek előtt mindazáltal J o a n n á t, a' D u r a z z o i és T a r e n t i Herczegeket, mint a' gyilkosság előmozdítóit, VI. K e l e m e n n é l elvádolja; törvénybe idéztetésöket 's érdemök szerint megbüntetésöket kívánja, addig is pedig a' megüresült Királyságot maga 's testvére számára kéri. A' Pápa, – kit J o a n n a ravaszúl gyermeke keresztatyjának és oltalmazójának híva meg, – az utolsó ege-

nesen megtagadja; az elsőre nézve pedig mindent ígér; jóllehet a' Nápolyi Fő-Bírónak az egyenes lelkű *Montescaglioso* Grófnak, ki a' bűnösök ellen vizsgálatát *Durazzo* *Károly* segítségével elkezdte volt, már előbb meghagyá: hogy a' Királyné vagy a' Királyi Hercegek ellen valami kisülvén, a' dolgot nagyobb veszélyek és zavarok elkerülése végett titokban tartsa. Az ősz Bírónak tehát meg volt kötve keze. Mind e' mellett a' gyanúba esett személyek közül többen elfogatnak; ketten hosszabb vizsgálat nélkül lófarkhoz kötve kegyetlenül vesztetnek el; később pedig újra kettő elevenen égettetik meg, szájak mindazáltal gondosan kipecczkeztetvén, hogy a' legnagyobb titkot el ne árulhassák (Jun. 1346). Irtózatossá a' Nápolyi nép dühe ezen boldogtalanok ellen. Az eggyüttélő *Gravina* bizonyossága szerint: szemök közzé köp, őket kövel hajgálja, a' farakásról lerántja, szétszaggatja, tetemeiket eggyenként veti a' lángba, megmaradott csontjaikat örök emlékeztetre, késnyeleknek, kockáknak használja. A' gyilkosság eredeti kútfejeinek kikerestetése még se vétetett egyenesen munkába, és azt végre VI. Kelemen az özvegy Ersébet Királyné unszólása' következtében Nunciussára bízván, a' sok akadályok és hátráltatások miatt ez se mehetett semmire is.

Észre⁶⁴ vevé ebből *Lajos*: hogy igazságos ügyében szelíd uton boldogulni nem fog, hogy fegyvert kell ragadnia. Ezt annyival biztosban teheté: mivel magok a' Nápolyiak a' szörnyű tetten és váratlan következtetéseinek felindalva bűnösnek ismért Királynéjok ellen felkeltek. *Cajetani Miklós* első ki népével *Itrit* meglepi, a' Magyar Király számára elfoglalja; majd *Gaeta* mondja fel *Joannának* a' hűséget; végre a' vitéz *Lalli* is pártot üt *Aquilában* s *Joanna* vezérét a' sok ütközetben győzött *Cavalcante Jakabot* megveri, elfogja. *Lajos* tehát az Ország Nagyaival tanácsot ülven hív alattvalóit felkéri és *Konth* másnép *Tóth Miklóst* előre elküldi Nápolyba az elmék elkészítésére, pártjának erősítésére (Máj. 1347.) Ez *Lallival* eggyesül s a' Nápolyi sereget, melly egyedül 3000 Lovagokból állott, *Durazzo Károly* vezérlése alatt, – kit *Joanna* és szeretője, majd titkos férje *Tarenti Lajos*, legszebb ifjú az egész Országban, a' Calábriai hercegség ígéretével megnyertek, – *Aquilánál* elszéleszti. Később a' bölcs *Miklós Pétsi Püspök* vezérlése alatt Magyarországból érkezett lovas seregetskét magához vonja, *Sulmonát Ovidius* szülötte *Helyét*, ostrommal megveszi, több helyeket el-foglal, és Fejedelmét előmeneteleiről, az egész nép jó gondolkozásmódjáról tudósítja. –

Erre a' Király – bár legbuzgóbb barátja *Lajos Német Császár*, medvedavadászon életét elvesztvén, s több szövetségesei segédelmökkel késedelmeskedének, – ugyan azon esztendő végével személyesen megindul nem nagy, de bátor hív seregetskéjével. Utjában, mellyet *Udine*, *Pádua*, *Veróna*, *Modena* és *Bologna* felé vön, az Olasz fejedelmek nem csak tisztelettel fogadták, hanem seregét népeikkel is nevelték. *Udinénél* várt reá *Joanna* követsége melly által írásban mentegetvén magát, azt állítá: „hogy férjét, ezen legjobb *Embert* örüléssig szerette, s csak gyilkossainak isméretlensége akadályoztatá halálának méltó megboszszulását.” „Szeplős életed,” felele a' Király Lákoni rövidséggel, „a' birodalom eltulajdonítása, az elhalasztott boszszú, második férjhez meneteled, mostani mentegetésed eléggé bizonyítja vétkeidet. Emlékezz az egy élő Istenről ki a' gonoszokat megbünteti.” Épen⁶⁵ illy foganatlan *Deux Bertalan Kardinál* és Pápa követjének ügyekezete is: ki *Folignonál* azon egyházi Fenytéket tartá eleibe, mellyet még XXII. *János* Nápolynak, mint a' sz. Szék feudumának minden megtámadói ellen szórt. Büszke megvetéssel monda *Lajos*: „Nápoly az Avignonban elnyomott igazságnál fogva enyém; ügyem törvényes;

⁶⁴ Eszre

⁶⁵ Epen

akaratom azt fegyverrel védni tántoríthatatlan; igazságtalan kirekesztésed azt nem hajthatja meg, engem nem érdekel.”

Igy érkezik meg seregével, mely előtt egy gyász zászlót vitetett ártatlan testvére képével, A q v i l á b a (Dec.22.1347) Itt K o n t h , L a l l i , és több Nápolyi Nagyok vele eggyesülven, további előmente inkább győzedelmi pompához, mint hadviseléshez hasonlíta. Az útjában lévő városok ellentállás nélkül adják meg magokat. Tsak a' gyáva T a r e n t i L a j o s és a' vitéz A c c i a j o l i M i k l ó s akarják C á p u á n á l akadályoztatni áltmentét a' V o l t u r n ó n . De Gróf F u n d i seregével U r t i c e l l o n á l költözködik által a' vizen, és így a' vigyázatlan ellenséget megkerüli. A' Nápolyi sereg három óráig tartott tsata után, melyben a' Magyarok dzsidáik- és nyilaikkal Lovasságát nagy robajjal támodván meg, hamar zavarba hozák, elszélesztetik. Ez után C á p u a , B e n e v e n t o megadják magokat, és Lajos Király győzedelmes seregével, mely már számos gyalogságon kívül 6000 Lovagból állott, A v e r s a felé nyomul, itt ugyan azon palotába száll, melyben szerentsétlen Ötse öletett meg.

Azalatt Joanna Nápolyba szaladott férjével, hirtelen készített gályákon P r o v e n c e b a szökik ált, alattvalóit a' hűség hite alól feloldozván, 's az Országot a' győzteseknek áltengedvén (Jan. 15. 1348.) Az Ország Nagyai 's Nápoly várossának követei A v e r s á b a megjelennek hűségesküvésök letételére; amazok közt T a r e n t i R o b e r t és D u r a z z o K á r o l y is. De a' Győzedelmes azt kíváná: hogy minden vérbeli Hertzegek személyes jelenlétekkel ditsóítsék Nápolyba mentét. Hoszszasb unszolásra elérkeznek T a r e n t i F i l e p és D u r a z z o L a j o s is. Nyájasan fogadja ugyan őket az ifjú Király; de majd némelly megromlott 's a' Királyi Hertzegek ellen boszszút lehellő Nápolyi Nagyok kiszttetésére, különösen az öreg Nápolyi Érsek tanácsára hoszszas tusakodás után mindnyájokat elfogatattja. D u r a z z o K á r o l y n a k , kire Mária elvételeért különösen felgyulasztatott, azt is szemére veté: hogy ellene fegyvert fogott és magyar segítséggel Joannát elkergetvén, maga akart a' Királyi Székbe ülni. Ezért feje azon helyen, hol András megfojtatott, üttetik el; a' többek, mivel Királyok gyilkosságait felkeresni 's megbüntetni elmulasztották, Magyarországba küldetnek, a' hol Visegrádon fogságban tartattak, de azon kíméléssel, melyet születésök kívánt. Ez azon örökös vád Lajosunk nevezetes életében, a' melyet semmi fényes tulajdonság, semmi győzelem se moshata le és a' melyre örömet vonna a' Történetíró sűrű fátyolt, hogy kedvelt Hősenek betsületét felmentse.

Eggyyszerű de díszes pompával tartá győzedelmes Fejedelmünk bementét a' fővárosba (Jan. 24. 1348.) Egész katonai készüléttel vezérlé bajnok seregét. M e l i t o n á l áll Nápoly várossának fényes követsége üdvezlésére; de az ifju Lajos pusztá szó-pompájára nem hajtván, hallgatást parantsolva lovagol el mellette. Jobban nem fogadja az Ország Nagyait kik a' város kapuinál várák őt gazdag baldachinnal, hogy alatta bévezessék. Megveti ő ezen fényt. Belsőn érdemének érzésében büszke paripáján folytatja útját; szelíd méltósága 's nyájas de komoly tekintete által mindenek szívét megnyeri.

Nápolyban a' Királyi nevet felvévén, az Országlást megváltoztatá. Nagy-Várad Püspök N e t h k e D e m e t e r t Kormányzónak; a' K i s d e d K á r o l y t , Joanna fiát, C a l á b r i a i Hertzegnek nevezé ki. Nem sokára András nyilvános és büntetés nélkül maradott gyilkosságainak eggyikét elevenen égetteté meg, másikat pedig éles késekkel megrakott kerékre fonva töreté össze. Illy kegyetlenül áll az ifjú heves Király öttse halálán boszszút.

De a' Pápa akarattja ellen meghódított Ország megtartása nem könnyű feltétel volt. Ezt tsak a' megbántott sz. Szék iránt kemény és hathatós lépésekkel, az Országban lévő helytelen szokások ideig óráig való elnézésével lehetett volna eszközteni. De Lajost istenfélő kegyessége újra a' Keresztýénség fejéhez, igazságszeretete a' visszaélések erőszakos eltörlésére vezérlé. Így

a' Pápának Nápolyban fő hatalmát elisméré; 's az Ország Nagyait magától elidegeníté. Amaz, fiúi bizodalommal tett esedezésére, melly által J o a n n á n a k perbe idéztetését és magának megkoronáztatását sürgette, büszkén azt felelé: hogy a' Királynét próbák nélkül nem ítélni lehet, de ha vétke bebizonyíttatnék is, kérdés: vallyon fiát, a' kised Károlyt vagy a' sz. Széket illeti e az ürült Ország? Egyébiránt Nápoly fegyveres elfoglaltatását, D u r a z z o K á r o l y törvénytelen megöletését, a' több Hertzegek elfogatását szemére hányván, azt kíváná: hogy az Országból tüstént költözködjék ki seregével és várja el A v i g n o n b ó l a' további határozást. Mellynek lehető minéműségét eléggé bizonyítja az: hogy Joannának az A v i g n o n i Udvarnál fényes megjelenése nem akadályoztatott és T a r e n t i L a j o s s a l összekelése jóvá hagyatott.

A' Nagyok békételensége kiűtött, mihelyt L a j o s kiment az Országból. Egy szörnyű dőghalál, melly a' föld nagyobb részét elborítván, sok helyen a' népességnek alig kímélé meg negyed részét, – meggyengült seregének helyreállítására szükségessé, élete kotzkáztatása miatt tanátsossá tette eltávozását. Nápolyt tehát oda hagyván (Máj. 1348.) haza siet, minekutána Kormányozónak legjobb⁶⁶ Vezérét A p o r I s t v á n Erdélyi Vajdát, Város-igazgatójának W o l f h a r t U l r i k o t nevezte 's összeolvadt seregét reájok bizta volna. Az ujságon kapó Nápolyi Nagyok, kik nem tsak a' visszaélések eltörlése – hanem a' Német zsoldosok kifizetésére, 's némelly kapzsi Vezérek fősvénységének kielégítésére beszédett nagy adók által is fel voltak ingerelve, 's a' D u r a z z o K á r o l y törvénytelen megöletése miatt a' Magyar Uralkodástól elidegenültek, – a' Király eltávozásával J o a n n á t mindjárt visszahívják. Ez hűséges vezérét A c c i a j o l i t előre elküldvén, A v i g n o n t 80. ezer aranyért, és férje számára a' Királyi névért a' Pápának, drágaságait a' P r o v e n c e i aszszonyoknak eladja, egy kis sereget gyűjt, tiz G e n u a i gályákat bérel és maga is Nápolytól nem messze kiszáll. A' városi köz nép a' változás reményétől buzdíttatva, 's szép Királynéja nyájas tekintetétől felhevülve, nyilván pártot üt a' Magyarok ellen. I s t v á n Vajda kénytelen a' várost oda hagyni. De W o l f h a r t még egy darabig védelmezi C a s t e l n u o v o erősséget. Se a' bájló Aszszony kellemetes tekintete, ki személyesen alkudozott vele, se tsiklándoztató ígéretei nem tántoríthatják hűségét. Hiába vettetnek a' levegő megrontására undorító dögök a' szoros várba, sikertelen támasztatnak pénzzel az őrsereg közt zendülések, a' vitéz Ulrik rendületlen; tsak az élelem fogyatkozása hajthatja meg vas akaratját. De visszavonulását ekkor is olly tsendesén, vigyázva és olly szép renddel eszközöl, hogy az ellenség tsak hatod napra vette észre eltávozását. A' gyengült 's hirtelen meglepett Magyarok hamar egymás után elvesztik A c e r r á t, A v e r s á t, C á p u á t és A p i z z i t. Joanna szerentsés előmentéről tudósítja tüstént a' Pápát és ez tanáttal, tselekedettel segíti őtet. –

A' békeszerető Lajos király még ekkor is barátságosan kívánta a' dolgot elintézni. A' kised Károly kora halála után új követsége által a' Pápától azt kérte: hogy István testvére Máriát, a' boldogtalan D u r a z z o K á r o l y özvegyét vevén el hitvesül, ezek lépjenek a' Nápolyi trónra. Ezen követség utban érte a' Pápát, melly Visegrádra érvén Nápolynak kiüresíttetését, a' Királyi Hertzegek szabad elbotsájtatását sürgette. De VI. K e l e m e n előbbeni színlelt okainál fogva L a j o s kívánságát nem teljesíti és azért ez is annak kettős kérését megtagadá.

Míg ezen alkudozások A v i g n o n és Visegrád közt folytak, Nápolyban nagy változás történt. A' magahitt T a r e n t i L a j o s egész erejével kiindul a' fő városhól; de sikertelen ostromolja M a n f r e d ó n i á t. C s u z y János Várnagy hat holnapig (Juniustól Novemberrig 1349) vitézül védelmezi magát, az ellenségnek minden ügyekezeteit foganatlanná teszi,

⁶⁶ legjobb

kiütéseiben sok kárt okoz; míg más felől Wolf Konrád Guillionosiból zsákmányozó hartzait nagy szerentsével űzi; egyedül Foggia megvívásakor 22 ezer untzia aranyot rabol el. Így István Vajda időt nyer seregeinek öszszegyűjtésére; mellyek 300 Magyarországból jött Nemesekkel neveltetvén, Wolfot is magához vonja, a' Tarenti Hertzeget megtámadja, Lucerra alól elkergeti; innen a'⁶⁷ hitszegett Wernerre üt. Ez már régtől fogva Olaszországban tartózkodott; ott számos Német és Olasz haramiáival pénzért hol eggyik, hol másik Olasz fejedelem szolgáltába állott; különben mindent pusztított, főként rablásból élt, magát Hertzegnek, a' kegyesség 's irgalmasság ellenségének nevezte. – Konth Miklós Olaszországba érkeztekor ötlet Királyának szolgálatjába fogadta; Lajos mindazáltal illetlen magaviselete, a' vitéz Wolfharttal való izetlenkedései miatt hirtelen elbotsájtotta, 's az Országból számkivettette. Így szolgálat nélkül maradván; Acciajoli kiszütésére Joanna mellett fogott fegyvert. Ezen, a' háborúban ugyan isméretes Vitézt, de a' nyugalomban gondatlan szerentse-vadászt az Erdélyi Vajda Cornetto várossában éjjel megtámadja véletlenül, meglepett embereit a' zavarba elegyedett polgárokkal együtt levagdálja, ötlet magát, – ki a' hirtelen lármára ágyából kiugorván, hogy a' bizonyos veszélyt elkerülje, a' ház fedelére szökött és az egész éjjelt ott töltötte, – reggel eggy ingben elfogja és magyar zsoldba állani kényszeríti.

Ezen szerencsés esetek után számos városok önkényt megadják magokat; István pedig 10,000 emberre szaporodott seregével Capuát kirabolja, Aversát elfoglalja 's Nápoly felé nyomul.

Nagy dühhel folyt a' háború mind a' két részről ezen egész idő alatt. A' Nápolyiak a' Magyarokra különösen annyira felingereltettek, hogy Caurattó vitéz oltalom után elfoglalván, az Olaszok és Németek megkímélésével a' Magyarokat mind felakasztják, és ezek közül némelylek csak németül beszélve mentik meg magokat. – Ezen kegyetlen bánásmódot, az Ország meghódításán és több rendbéli sarczolásaikon kívül számos vitéz tetteik által is vonták magokra; mellyek közül némelylek, mivel az egésze különös befolyások nem volt, a' történet fonalának megszaggatása nélkül nem említettethettek magok helyén. Így Mitsbán Filep, Astili várát vitézül oltalmazván, midőn eggyyszer kiütne, eggy alacsony árulás következtében a' számos ellenség által körülvéttetik; de vitéz csoportjával ennek sűrű rendjei közzé rohan és mind addig nem adja meg magát, míg halálaért előre bosszút nem áll, társai majd mind le nem vágatnak, lova el nem esik, és maga lábszárán veszedelmes sebet nem kap. – Másszor Pipin János, Altamurai Palatin Német zsoldossai Baroli várossát feldulják. Miklóssy Tamás és Konth Dénes tehát huszad magokkal Manfredónia alól oda robognak, az Andria felől viszzatérő ötször erősebb Németeket véletlen megtámadják, huszat közülök levágnak, 75töt elfognak, a' zsákmányt tőlök mind viszzavezetik. Az ilyen eggyes, a' dolgok folyamatját nem vezérlő ugyan de az idő szellemét világosító, 's a' Nemzeti characternek, mint az eggyes cselekvő személyeknek becsületére való történetek is méltán kívánnak évkönyveinkben helyet. –

István Vajda még Aversában létekor Tarenti Lajos által eggy adandó ütközetre, mint valamelly kettős viadalra, kihívatik. Az öreg Vezér ezt elfogadja. A' nap és vidék eggyesség szerént meghatároztatik, a' hely kiméretik, a' készülétek megtétetnek. Azonban Tarenti Lajos a' fegyverben öszült Vajdát reá akarván szedni, a' határnapot megelőző este eggy napi haladékokt kér. De István a' dolgot észre veszi, még éjjélkor 300 Magyar Dzsidiást rejt el a' Nápolyi ut mellett, és eggy más csapattal Wolf Konrádot a' fő város

⁶⁷ a' a'

felé küldi az ellenség szándékának kikémlelésére. Ez a Magyarokat meglepni akaró Olaszokkal hajnalban ösztöztetve találkozik, azokat minden tétova nélkül megtámadja ugyan, de a sokaságtól körülvéetve, vitéz oltalom után elfogatik. Véres boszszúra gyuladnak emberei ennek láttára, a győzelemben elbizott tomboló ellenséget újra megtámadják, s a leshelyből maga idejében kirohanó Magyar Dzsidasoktól segítetve zavarba hozzák, nagy részét levágják, sokat elfognak, a többit elszélesztik és szeretett Alvezéröket kiszabadítják.

Könnyű lett volna Istvánna ezen fényes győzelem után a rettegések közt lévő fővárost elfoglalni; de a Német zsoldosok a nyughatatlan Werner és a két Wolf vezérlese alatt hátralévő zsoldjok miatt⁶⁸ pártot ütnek. A Vajda öket nem elégítheti ki, s hogy általok megfogatván, a Nápolyiaknak ált ne adathassék, kénytelen kevés számú hív Magyarjaival a táborból megszökni, Manfredóniába vonulni, honnan Magyarországba megy által a Királyt mindenekről tudósítani. A pártosok ellenben a Nápolyiakkal mindjárt eltávoztása után fegyvernnyugvást kötnek, nekik egy bizonyos summáért a szabad szüretelést megengedik, később pedig Lajos segítségökre nem jöven, 100,000 aranyért a Terra di Lavoro nak minden erősségeit átadják. Werner eggynehány század magával Romániába vonul más szolgálatot keresni; a jobb gondolkozású Wolf ellenben, a háttamaradott Magyarokkal a Király megérkezése vá, vad csoportjaival a környéket minden különbség nélkül pusztítván.

Erdélyben ére ezen viszontagságok híre Lajost. Hoszszas tanátskoztásra idő nem volt. A Fejedelem hív népét tehát Országgyűlésen kívül kéri fel segedelem adásra. A Szabad Városok ezt pénzben nyújtják, a Nemesség pedig csoportonként jelenik meg szeretett Királya körül, Gilet Miklós Nádor, Széchy Miklós, a két Bebek, a Latzkovitsok, Kontthok, Csuziak, Kanisaiak s a t. jó példával menven előre. Hamar készen állott az új tettek után szomjuhozó szép sereg. A szükséges serénység a szárazon való utat nem engedé meg; hajók elégséges számmal nem voltak. Azért a Király csak kevés Nagyaival tétethé magát által Szkardonából Manfredóniába; (1380. elején) de már csak személyes jelenléte is más fordulást ad dolgainak, mivel Trani, Barletta és Bari városok önkényt megadják magokat.

Nem sokára nagy serege is megérkezik és az ifjú Király 15 ezer Magyar- 8 ezer Német- és 4 ezer Olaszszal indul el Barletta alól. De a nyughatatlan s csak rablást forraló Német zsoldosok új gondot szereznek neki. A gazdag Baroli várossa élesztí kapzsiságokat. A Királynak, ki a zsákmányozást gátlani akará, az engedelmességet felmondják, Wolf Konrád o t némelly csoportjaival kivéve. Az ifjú Fejedelem ezen annyira felindul: hogy személyesen akar közikbe vágatni, és a körülállókat, kik tartóztaták, első hevében kezében lévő pálczájával csapdozza. Lecsendesülése után mindazáltal fenytésöket Apór Andrássa bízza. Két ezer Magyar Lovaggal rohan ez közikbe, elszélesztí, a városból kikergetí öket; de a Németek egy más kapun újra visszajönnek. Ekkor végveszedelmet mond fejökre a felboszszantott Fejedelem és parancsolatát Magyarjai olly pontosan teljesítik, hogy az engedetlenek közül alig menekede meg eggynehány száz.

Canosánál, mellyet a nagy sereg ostromlani kezdett ezután, személyes bátorságának szép jeleit adá Lajos. Ö vetí a legelső tűzgolyóbisokat, ő rohan legelőször a betört kapukon a városba, ő ér legelőbb a vár falaihoz, ő első az ostromlajtorján nyílak és kövek zápora közt. Ezt látván a Várnagy, embereinek csendességet parancsol és a Fejedelem felé fordulván: „Félre Király!” ugy mond „nem itt helyed életed veszélyeztetni.” Nem úgy felele az ifjú Lajos,

⁶⁸ mialt

„Fejedelemé hadban az első hely.” A Várnagy magát majd önkényt megadá és számos más városok is meghódoltak. Azonban Lajos megosztja seregét. Miklós Nádort és Wolf Konrádot 10,000 emberrel Aversa alá, Miklóssy Tamást, ki István Vajda távollétében Tarentet vitézül oltalmazta – kisebb sereggel az Otrantoi föld meghódítására küldi, maga pedig fő seregével Melfit kezdé ostromlani. Itt éré őt Tarenti Lajos levele, mellyben előre bocsájtván: hogy ha bár a Magyar Király a Kunok és más Pogányok életét annyinak veszi mint a kutyákét; ő még is keresztyén alattvalóinak vérért megkímélni köteles, – egy kettős viadalra hívja ki és Párist, Avignon-t, Peruggiát vagy Napolyt jeleli ki helyéül. A Király a kihívást elfogadja; de az említett helyek iránt kifogást teszen és azt kívánja: hogy a viadal a Német Császár, az Angoly Király vagy az Aquileai Patriarkha előtt, – vagy ha ez nem tetszene, a két sereg jelenlétében történjen meg. Ezen ajánlás mindazáltal felelet nélkül maradt.

A Pápa új követe Annibaldi Kardinál sikertelen ügyekszik a Magyar sereget utjában tartóztatni; ez tehát Melfi alól, melly magát olly hamar megadni nem akará, Salernó felé nyomul. Ezen utjában egy ifjú a Negro vizén az áltjárást Lajos parantsolatjára meg akarván vizsgálni, egy lappangó örvénybe az öszszecsapó hullámok által lováról lesodortatik és elmerül. Ennek látására az ifjú Király mindenről megfelejtkszik, kényes paripájával utána ugrat. A víz nagy ereje lováról őtet is lekapja, de széles palástja gátolja elmerülését. Erős kezével tehát a gyenge ifiat megragadja, az egész sereg szemeláttára a partra kivonja és éltét tulajdon személye kotzkáztatásával megmenti. A csendes lakosoknak megkímélésére sokféle nemzetekből álló, zsákmány után ásítozó seregével a városokat, a mennyire lehet elkerülte; ha nem volt mód benne, népét István Vajda vezérleése alatt előre küldötte; maga a város kapuinál egész átköltözködését elvárván.

Salernó csak hamar megadá magát, de Casalénál a Saraon lévő hidat az odavaló Apát elszedeté. A Magyarok nem gondolnak vele; mindenhez szokott lovaikkal a sebes vizen áltusztatnak, a bámulásba merült várost felpredálják. Az alatt új híd készül, az egész sereg áltszáll és Sorrento alá robog. –

Aversa mindazáltal a vitéz Pignatelli Jakab kormányja alatt az ostromló Nádornak nyakasan ellent áll. Erről tudósítván Lajos, seregének vezérletét István Vajdára bízza, maga pedig 300 lovaggal a Nádorhoz vágtat. De személyes jelenléte ezen új segedelem se törhetik meg a Várbeliek bátorságát; azért a Vajda parancsolatot kap: hogy Sorrento ostromát felbontván, egész seregével csatolja magát a Királyhoz. Szománál a Vezuv alatt a lakosok által megtámadtatik az öreg István. Egy kis lovas csapatot küld megbüntetésökre. Apordenes, a Vajda fia, és Hebinger csak hamar a városba nyomják a rendetlen csoportot. De a kapuk utána bezáratnak; egy mély árok oltalmazza a falakat. Dénes és Hebinger tehát leugranak lovaikról, az árokba szöknek, utánnok az egész csapat. A lajtorják hiányosságát egy más vállalai pótolják ki; így mász fel Dénes Hebinger hátán a falakra, nagy kőeső közt. Itt dühösen maga körül vagdalván, helyet csinál a többeknek. Hiába rohannak reá az Olaszok, dárdák- bárdok- és buzgányokkal; sisaka, pánczéla áltjárhatatlan, vad bátorsága győzhetetlen. Az alatt feljönnek több társai is. Most kezdődik a szörnyű öldöklés: az ellentállás megszűnik, tehetetlen kétségbe-esés váltja fel azt; előbb véres boszszú, majd rablás ingere vezérli a Magyarok karjait. Régolta nem volt illy bő zsákmányok.

Aversa alatt népei öszszegyülvén, Lajos nagy seregnézetet tart. Itt áll 30 ezer Magyar, 15 ezer Német, 20 ezer Olasz. Ezen szörnyű erő minden ügyekezetei mellett a város csak három hónapi véres ostrom után vétetheték meg. Maga a Király, ki életét soha se kímélé, lábán egy nyíl által nagy sebet kapott, mellyből csak nehezen tudott kigázolni. Ezalatt a sereg

vezérletét az öreg Vajda elmellőzletésével K o n t h M i k l ó s r a bízta, a' mi nagy békétlenséget szült. Különb is az ostrom alatt a' Magyar sereg sokféle nyavalyák által nagyon megromáltatott.

Vége mindazáltal A v e r s a magát megadja (Nov. 1350.) a' megijedett T a r e n t i L a j o s G a e t á b a vonúl feleségével, és a' győzedelmes L a j o s nagy fénnel másodsor is megjelenik Nápolyban. Itt előbbeni zendülésökért a' városiakat meg akarván büntetni, nagy hadi adót kíván, ellenkező esetben zsákmányozással fenyegeti őket. A' lakosok erre fegyverhez fognak, a' szállásaikon eloszlott Magyarokat véletlen megtámadják. De vigyázóbb Vezérek hamar ott teremnek, hirtelen összevonják az egygyes csapatokat. Nem sokára rémítő rendben áll a' nagy sereg a' L a r g o d e l C a s t e l l o piaczn, Királyának csak intésére várván: hogy az egész várost elpusztítsa, felgyujtsa, s' a' hitszegő polgárokon szörnyű boszszút álljon. L a j o s mindazáltal a' további vérontást el akarja kerülni; boszszút lehellő népét D r u g e t h M i k l ó s és A p o r A n d r á s vezérlése alatt a' város négy erősségeibe elosztja, maga pedig a' Nápolyi nép eránt megvetéssel tele C á p u á b a megy által.

Ez idő tájban vévé K a z i m í r Lengyel Királytól, régi bajtársától is azon kedvetlen hírt: hogy a' L i t v á n o k t ó l megveretve, kénytelen volt L e m b e r g b e keresni menedéket.

Ezen körülállások, némelly vallásos Nagyainak megújított unszolási s' a' maga keresztýén gondolkozásmódja arra bírák L a j o s t, hogy a' Pápával tartó ellenkezéseinek valahára véget vessen. Ennek két követjeivel tehát W i l h e l m Kardinállal és G u i d o T u s c u l a n u m i Püspökkel barátságos alkudozásba ereszkedik. Nem sokára megkötetik a' fegyver-nyugvás (Április elsőjén 1351.) olly feltétel alatt: hogy mind a' két sereg birtokát megtartsa; mind L a j o s, mind J o a n n a férjével együtt az Országot oda hagyják; hanem azalatt ítélje el J o a n n a' perét egy Kardinálokból álló Biztosság; ha hibásnak találhatik: szálljon Nápoly L a j o s r a, ha ártatlannak: adja ez vissza minden hódítványait 300 ezer aranyért. Csak az egyenes lelkű Magyar Király teljesíté ezen feltételeket.

L a t z k o v i t s A n d r á s t ugyan is a' Magyar seregek és Nápoly nagyobb része Fő-Kapitányának, D r u g e t h M i k l ó s t S a l e r n o i; M o r i a l i s A u r a n a i P r i o r t A v e r s a i Várnagynak nevezvén ki, ezen kötés értelméhez képest az országot oda hagyá és Róma felé vevé útját. A' Tanács egygy Tribuntól vezéreltetve, itt eleibe jön, Róma Urának nevezetével kínálja. De ő a' Pápát jobban felingerleni nem akarván, azt nem fogadja el, és megelégszik azzal: hogy a' Pápa' palotájából, hol megszálla, a' templomokat megnézegette, megajándékozgatta. Innen pedig haza siet, és V e r ó n á n á l N é m e t zsoldossait elbocsájtja. J o a n n a ellenben csendesén G a e t á b a n marada, míg férje egész Olaszországot bejárja, alattomosan és nyilván munkálódék a' csalást nem ismérő L a j o s ellen. A' fegyvernyugvás sikeretlen eltelével, az ellenségeskedés is tüstént elkezdődék részéről; a' megvesztegetett M o r i a l i s és W o l f A v e r s á t, L u c e r r a t és G o g l i o n n o s i t áltadák.

Sok haladék után megjelent az A v i g n o n i Udvar ítélete. E' szerint a' Királyné hitelesen bebizonyítja: hogy egygy titkos varázs erő A n d r á s hoz minden szeretetét elfojtá és meggyilkoltatásakor tehetetlenségben tartá. Így mint egy varázsolt minden bűntől felmentetett és a' Magyar Király emlékeztetett: hogy seregeit Nápolyból vonná ki, a' királyi Herczegeket bocsájtaná szabadon.

Mélyen érzé L a j o s ezen ítélet különös fordulását, igazságának egyenes elnyomatását; szavát mindazáltal megmásolni nem akará; azért követeket küldött A v i g n o n b a, kik által abban nyilatkoztatta ki magát: hogy S a l e r n o és S t. A n g e l o Atyai tartományait kivéve kész egész Nápolyt kiadni, s' a' Herczegeket elbocsájtani. Ellenben a' Pápától azt kívánta: hogy minden pártossainak Nápolyban közönséges botsánatot adjon, A n d r á s n a k még életben

lévő gyilkosságait büntesse meg, és őtet, a' mennyiben a' Keresztyénség fejét megbántotta volna, minden bűn alól oldozza fel. A' 300 ezer arany forintot, melyet J o a n n a a' fegyvernyugvás értelme szerént lefizetni tartozott volna, nemesen elengedte. – Ezen ajánlásan épülve az egygyesség véghez is ment (Jan. 14. 1352). (A' Magyar seregek csak hamar rendelést kaptak a' visszajövetelre és T a r e n t i L a j o s nem soká N á p o l y i Királynak koronáztatott). A' Pápa tehát és általa J o a n n a , L a j o s n a k minden fényes győzedelmei mellett, czéljokat elérék; de egész életökre vetett setét homályt eloszlatni nem tudák. – J o a n n á t különösen az örök igazság kérlelhetetlen ítélete még ezen életben eléré; nem háríthatá el azt se a' Pápa kedvezése, se ítélő biráinak szövevényes felszabadítása, se L a j o s nagylelkűsége.

Illy vége lön a' Nápolyi hadaknak, melyeket L a j o s Nagy Királyunk az Ország valóságos java ellen személyes sértéstől felgyulasztva, ifjú tűzzel kezdett, férjfiás erővel folytatott, de aszszonyi mesterkedések, s az Avignonból tett akadályok miatt kénytelen volt minden fogat nélkül bevégezni. Hazánkra ebből semmi haszon sem háramlott, a' meszsze Nápoly két ízben történt meghódításából méltán eredett dicsőségen és azon kívül, hogy L a j o s a' Nemességnek ez alkalmatossággal tett hív szolgálatiért II. A n d r á s aranypetsétes Levelét megerősíté.

Gr. Teleki József.

A' LANTOS' SZERELME.

Nem földi ösztön melly magát emésztí,
'S czélnál is kétkedő homályba dől,
A' szívet birtok közt uj vágyra készíti
'S mérget ráz ön virági' kelyhiből,
A' bűt komordan akkor is tenyészti,
Ha rég kivált kisértő fényiből,
'S nem hű karral, mit egykor fenn ígére,
Mírigy tűzzel sujt a' Küzdő' sebére;

Nem játszi kény, melly a' port vonzogatja
'S hiú gőzén vakon csügg a' közlét:
A' Szép- 's Nagynak felséges hódolatja
Erinti a' Lantos' meleg keblét.
Dicsőn mereng jós lelke' villanatja,
'S álttörve a' jelen' ködéjjelét,
Az égi Szűz bájtegzét nyújtja néki,
'S tavaszt lihegnek lelkesült vidéki.

Mosolygva tűn fel kedves Ideálja,
'S érzelme lágy körében szentesül;
Szelíd néztén az ég' nyíltát csudálja,
'S édes titkának jegyzi frígyesül.

Tisztább tetőkre nyúl a' rózsapálya,
'S ezer vidám alakkal népesül,
'S imádtan a' Hivet kiért hevüle,
Kiesb virányokon lebdes körül.

Örömhitté vált gyermek bízodalma
Szívét örök malaszttal élteti.
Szeret: habár a' sors' kemény tilalma
A' drága lényt kerülni kényteti.
Önáldozása lesz csendes jutalma,
Mellyet forrón ahítva képzetí,
Minden kis tárgyra tündér színt fuvalnak,
'S dicsét vallják a' lelki díadalnak.

'S mit a' kebel mély rejtekébe zára,
Reszketve kél a' lantnak húrjain;
Szent lángban tévedez reménysugára
Az érzemény' titkos hullámain.
Andalgva néz fel távol csillagára
'S felleng a' dal' kéjelgő szárnyain,
'S mig erdőt, berket tölt zengése' bája,
Édes megnyugvás ömledez reája.

Egy kép körül édelg a' biztos ének,
'S rokon szívhez simúlva hangjai,
Szerény tanúit gyöngéd érzetének.
Viszonzva lengetik honpartjai;
'S felette bár sötét felhők gyülnének,
Lezúgnak a' vadkor' viharjai.
Merészen áll a' fergeteg' dühében:
Kezébe' lant, szerelme lángmelyében.

'S a' mit teremtvé áradó hevére
Kegyajkin a' képzés lehelt vala;
Merész iránya érdemczélhoz ére,
'S vígan dereng a' Szépnek hajnala:
Nem vágy azért fénykoszorút fejére;
Nem Ő, a' Kedves éljen általa,
Mint Istennéje a' késő időnek:
Felejtett sírján bár moh' s túske nőnek.

Kisfaludy Károly.

A' SZEM' HATALMA.

(Triolet.)

Midőn bájos szemed reám tekint,
Egész létem gyönyörben olvadoz;
'S bár rettegek, ha más szerelmet int
'S tömjényt hódolva kellemidre hint:
Midőn bájos szemed reám tekint
Szívem biztos reményre lobbadoz,
'S ég föld ezer kéjben ringat megint;
Így boldog én! nem érzek semmi kint,
Midőn bájos szemed reám tekint,
'S egész létem gyönyörben olvadoz.

M. F.

AZ ÉLET.

Míg tavaszunk zöldell ezer indulat edzi fulánkját;
Meggébékít az idő: akkor az élet iramt.

Zordy.

AZ IDEÁLOK.

(Schiller után.)

Eltűnsz tehát tőlem hitetlen
Edelgő báj-képzelmekkel?
Végkép eltűnsz kérlelhetetlen
Minden kéj- 's gyötrelmeiddel?
Nem késthetem szárnyad' villámi röptét
Arany tavassza életemnek?
Hasztlan! hullámid az Öröklét'
Bús tengerébe béözönlenek.

A' víg napok mind elröpentek
Mellyek virány pályám' derítgeték,
Az Ideálok szétlebentek
Mellyek⁶⁹ részeg szivem' hevítgeték;

⁶⁹ Mellék

Oda van Ő, az édesded hiedlem
Álmom' tündéres lényitől!
A' zord Való kidúlta keblem'
A' hajdan Szép - 's Istenitől.

Mint egykor Pygmalion bálványa' szobrát
Esdő vágyhévvel áltölelgeté,
Mig azt, marványkeblébe öntve szikrát,
Lángzó érzetre lelkesítheté:
Olly szerelem' karján öleltem én
Ifjontan a' természetet,
Mig tűzmelyemtül álthevülvén
Lobomtul vett lélekzetet.

'S lángösztonimben osztakozva
A' néma egy nyelvet lele,
Szerelmim' csókját viszonozva
Szivemnek értett hangin kéjdele;
Élt akkor a' fa, rózsá nékem,
Dal volt a' csermely' csörgzete,
Érzésre buzzant lelketlen vidékem,
'S rokon viszhangot zengete.

Mindenható iparral feszülöngé
Egy nagy Minden kerengve szűk melyemben
'S életre lépni készülöngé
Tett-szózat-hang és képmivekben.
Milly nagy volt e' Világ' alakja!
Mig még bimbóba rejtezett,
Ah melly picziny's mazur divatja!
Mióta kifejlengezett.

Miként iramt merész bátrátul lelkesítve,
Boldog dőráлма' karjain,
'S még semmi gondféktől se félszegítve
Az Ifju az élet' pályáztain!
Az aether' fenső csillagáig
Emelték őt a' terjek' röpteit;
Nincs távol mellynek Zenith's Nádiráig
Nem szárnyaltak fellengtei.

Milly könnyeden odalebelge!
Mi volt nehéz a' boldognak?
Milly sok ledér kalauz enyelge
Élethintómnál's rám mosolygnak;

A' Szerelem édes díjával,
Szerencse dús kincsözönében,
A' Dicslet csillagkoronával,
A' szent Való napfényiben!

De ah már pályám' közepén
Kalauzaim eltűntenek!
'S pártos léptők máshoz szegődvén
Egymás után elszöktenek.
Sik lábbal a' Szerencse elröpüle,
Tudásszomjam nem csillapult,
'S a' szép Való' napfényinek körülé
Sötét kétségfelhő vonult.

Látám a' Dics' szent koszorúit
Köz homlokon pulyán bitolva,
'S eltűnt a' szép szerelmi kor, rövid
Tavasza után odavirulva!
'S mindég mindég csendesb magányra járt
Pályám göröngy vadonomon;
Alig nyújtott még egy csillám sugárt
A' véd remény sötétes útam.

Mind e' toborz kísérő Egyetem
Közül ki volt párthívem ekkorig?
Ki áll vigasztalólag itt mellettem
'S gyámol karon vezet sirhantomig?
Te ápoló Baráti szent kéz!
Ki minden sért meggyógyosol,
Korán nyomzott 's fellelt rokon szív-ész!
Ki terhimmel szeretve osztozol.

És te annak szives testvéri párja,
Midőn az szívzajt csendesít,
Csüggedtlen Munkásság! kinek buvárja
Lassan terem, nem dül, csak létesít;
Ki alkatához az Örökleeteknek
Porszemt porszemre téveget,
Még is roppant adóibul az időeknek
Leródal perc- nap-éveket.

Helmecczy.

CSATADAL.

(La sentinelle nótájára.)

Harsog a' trombita, lóra Vitéz!
Szerelmes Anyahazánk' védelmére.
Hunyadi 's Zrínyi' árnyéka ránk néz,
Hogy nem fajult é el az Árpád' vére.
Mert a' váltó sors bár mit hoz:
Az igaz törzsökös Magyar szív
Kedveséhez 's Hazájához
A' míg csak lehel, mind végig hív.

Bömböl az ágyú, – halld az első jel!
Fel fel Vitézek! csata' kezdetére;
Hunnia' dicső neve buzdítson fel,
'S úgy Hazánk' mentsége lesz e' nap bére.
'S a' változó sors bár mit hoz:
Az igaz törzsökös Magyar szív,
Kedveséhez 's Hazájához
A' míg csak lehel, mind végig hív.

Lobog a' zászló, rajta Vitézek!
A' szittya görbe vas sebesen talál;
Fegyver villámlik a' merre nézek,
Harcz' kockáján áll most élet 's halál.
De a' váltó sors bár mit hoz:
Az igaz törzsökös Magyar szív,
Kedveséhez 's Hazájához
A' míg csak lehel, mind végig hív.

'S hogy ha elesem, 's halál a' bérem –
Hazámért éltem – Lelkem Istenemnek!
'S tőletek Pajtásim még ezt kérem,
Mondjátok meg Hazámnak 's Kedvesemnek:
Hogy bár sorsom halált hoza:
Bennem is lehelt olly Magyar szív,
Melly soha meg nem változa,
'S holtig marada hozzájok hív.

Gr. Tóteleki Ferencz.

A' FÉLTÉKENY.

Hah féltésnek vad dühei
Mint duljátok keblemet!
Elkárhoztak' érzései,
Oh pokolnak kór sérvei
Mint marjátok lelkemet!

Mi az a' mi bennem buzog?
Mi forr keblem' mélyében?
Bőszült szivem kint mért dobog?
Milly emésztő tüzláng lobog
Testem' minden erében?

Mi ellenzi ah bezárnom
Ázott szemem' héjait?
Mért kell vándor-vázként járnom
Éjjel, 's fanyar vággyal várnom
A' hajnal' sugárait?

'S ha rózsaszín fellegiből
Kitün piros orcája,
Lelkem' fondor gyötrelmiből
Mért nem vesz el 's keserviből
Semmit szelíd pompája?

Mért ohajtom most a' halált,
Mért a' holtak' nyugalmát?
Sok békehont akkor talált
Midőn csendes sirjába szált,
Ez törlé el siralmát! –

Te vagy Féltés, oh átkozott
Szerencsétlen indulat!
Téged pokol gyanú fajzott,
Az őrjöngés' dühe rajzott
Beléd annyi kínokat!

Kinek egyszer balmelyében
Megraktad lángfészkedet:
Sem Isten a' szív' keblében,
Sem kehely a' pap' kezében,
Nem enyhíti mérgedet.

Az életnek örömeit
Kegyetlenül gyilkolod;
Megfojtod a' szív' kéjeit
Emberlétünk' szebb édjeit
Kaján szomjjal sarczolod.

Az egészség' virágai
Lehedtől elhervadnak;
A' józan ész' kőfalai,
A' csendes szív' gyémántjai
Harmatként elolvadnak. –

Hajh! ha mással enyelegni
Látom Lindit, elhalok:
Nyelvem alig tud rebegni,
Keblem kinnal kezd lihegni;
Majd fagyok, majd gyúladok. –

Tudom én Őt nem csak értem
Alkotá a' Teremtő;
Ah de mihelyt megismértem,
A' jó Istent arra kértem:
Hogy csak enyím legyen Ő!

Esztelen vágy! – sugárai
A' nap' fényes körének,
A' szép hold' csendes bájai,
Az éj' ezer csillagai,
Nem csak értem fénylenek;

A' fa édes gyümölcseit
Nem csak nekem kínálja;
A' méh nektár lépmézeit
Mint a' bogár lágy selymeit
Nem csak nekem csinálja;

Nem csak nekem term a' szőlő
Búkergető nyirkokat;
A' kalász nem csak értem nő,
Nem nekem tör a' malomkő
Csupán buzamagokat:

Hát Lindinek kellemei
Csak értem volnának é?
Szivhódító kül kecsői
Mindenható bel díszei
Csak engem bájólnak é?

Nem! angyali mosolygása
Nem csak engem üdvezít;
Teste' gyönyör mozdulása,
Fülemile dalolása
Nem csak engem részegít;

Kéjsugárzó szép szemében
Nem csak rám mosolyg az ég;
Lágy, irgalmas, szűz melyében,
Malasztal dús jó szívében
Élet nem csak értem ég;

Csókjainak édessége
Nem csak értem adatott;
Barátsága' dicsősége,
Szerelmének üdvessége
Nem csak nékem száratott;

Ah de még is illy remeket
Bírni ki ne kívánna
Csak egyedűl? illy ékeket,
Illy angyali kellemeket
Másoktól ki ne szánna?

Láthatom é keserv nélkül,
Hogy örömm' világán,
Melly egyetlen környös-körül
Minek szegény szívem örül
Az egész föld' hatarán –

Láthatom é hogy kebléből
Nektárt szívnak mások is?
Üdülhet e küzdéséből,
Edző fulánk mirigyéből
Testem is bús szívem is?

Mennynek, földnek Alkotója,
Végzetetlen hatalmú!
Természetünk' Formálója,
Létünk' bölcs Igazgatója
Könyörülő irgalmú!

Hajh! rettegő félelemmel
Mondom ki e' szavakat:
Mért kötél a' szerelemmel
E' legbájosb érzelemmel
Őszve annyi kínokat?

Mért vegyítéd, mért örömmel
Eltünk” legszebb poharát?
Mért kötsz össze bűt örömmel?
Szívünk’ vérző sarcz körömmel
Mért vájja örmönmagát?

Hát nyomorúlt te mered é
Itélni az Alkotót?
Bűnödöt nem szégyenled é?
Por! törvénybe idézed é
Őt, kitől nyersz minden jót? –

Nagy súlyáért vétkeimnek,
Ne kárhoztass Istenem!
Nyujts fényt vakult szemeimnek,
Alton alélt bús lelkemnek
Uram, Atyám, Mindenem!

Hagyd lássam: hogy mindeneket
Legbölcsőbbül teremté:
Adsz enyhűnkre örömeket,
Bár adsz számos gyötrelmeket,
Sérvinknek irt rendeltél. –

A’ szív melly vad fájdalommal
Mély keservek közt lobog,
Ott fog méltó jutalommal
Kezet örök nyugalommal
Hol már többé nem dobog.

F – Y.

PANASZ.

Ah, elborúlt virágkorom,
Engedd, könyezzelek!
Így zár e’ majd a’ sírorom?
’S illy árva testbül lett porom’
Hordják e’ a’ szelek?
Hadd zengjem én siralmamat;
Hadd ássam el nyugalmamat.
Sok szív borong, de mellyik önt
Értem keservözönt?!

Makáry.

A' TYRÁNN POÉTA.

Diénes, a' lelkes, jeles Tyránn,
Félvén az ostorát morogva fájlaló
Nép közt gyakorta megjelenni, hogy
Elűzze a' komor magány' unalmait,
Végtére versírásra is fakadtt,
Vélvén: hogy a' milly nagy Király,
Poéta is szint olly jeles lehet.
'S mint mindenik Poéta, bár nem is Király,
Jóknak talállya verseit, Diénes is
Jóknak találta. Ez bocsánandó hiba.
De néki, a' Tyránnak, ez nem volt elég:
Mindenkitől tömjént, dicséretet csikart
Magának Ő erőszak által is.
Éhes Poéták, csélcsapó Udvarnokok
Bal véleménynyének nagyobb, erősb
Győzelmet és hitelt szereztenek.
Philoxenes, ki szíve, lelke, és tüze
Által jeles Poéta 's ember volt, maga
Nem hagyta csak magát ama' ravasz
Rablelkek által félre csábíttatni: és
Sem a' Tyránnától rettegő köz félelem,
Sem a' királyi kegyetlenségnek gyakor
Példáji arra kényszeríteni
Őt' nem tudák, hogy a' Valót
Bátran ne merné vallani: –
Azt, hogy Diénes nagy 's hatalmas eggy Király
Ugyan; de verse 's költeménnyé rossz,
És így igen kicsiny Poéta csak;
De a' mi nem szégyen Királyoknak soha.
A' fürge Vizslák ezt hamar, homlokhanyatt
Fülébe vitték a' Királynak. Ő maga
Kivánnya ezt a' vakmerőtől hallani,
'S Philoxenest legott magához rendeli.
„Philoxenes! (mond a' Király) ha Aetnaként
Nem ád is elmém Dithyrambokot,
Pindár' nyomán repülni még is mertem én;
Hallyad 's íteld meg versemet.”
Sokáig olvas a' Király. Philoxenes
Bátran kimondgya: hogy nehéz, hibás
A' verse, 's költeménnyé helytelen.
Haragra fortyan a' Tyránn, 's a' Vakmerőt,
Irígyet, (így vádollya mérge Őt')
Legott setét börtönbe vetteti. –

A' város, és minden lakos, sőt a' mi több,
 Magának a' Tyránnak Udvara,
 Nagy és Kicsiny sajnálta a' derék,
 A' lelkes és elmés Philoxenest,
 'S addig könyörgött a' Tyránnak, míg Ez azt
 Más nap' szabadnak lenni engedé megint. –
 Tanúlhatott, úgy vélte a' Tyránn,
 A' Vakmerő, 's megváltozott, 's kétségkívül
 Most már dicsérni fogja verseit.
 Illy nagy Poétának marasztalásait
 Megnyerni, és egész világgal is
 Tudatni égvén a' Tyránn, Philoxenest,
 Barátit, és Udvarnokit
 Magához öszvehívja mindgyárt más napon
 Ebédre, 's megvendégeli.
 Kedvez Philoxenesnek a' Király;
 Es a' mikor váltig lakoztanak,
 Meg újra Pindárt, és Homert,
 Verset, Poézist emleget:
 Furdalta néki oldalát azon hegyes
 Vágyása, benn ragyogni a' nagyobb,
 'S jelesb Poétáknak kicsiny, de olly dicső
 Számában, és Philoxeneshez így beszéll:
 „Hogy, a' mit én tegnap neked
 Poézisemből olvasék, nem tetszhetett,
 Természetes; mert érni kell, hogy jó legyen,
 Minden gyümölcsnek, – agyvelőnknek is.
 Ifjonta írtam azt: hibás tehát, mivel
 Éretlen agynak költeménnye volt.
 Most hallyad érettebb agyom' költéseit.”
 És a' mit ő költési közt
 Legérdemesbnek gondola,
 Philoxenesnek mind elolvasá, –
 Es büszke önhittséggel, a' mire
 Vendéginek magasztaló tekinteti
 Adhattak ingert, végre Ő azt kérdezi:
 „Hát most ezek mint tetszenek?” –
 Tapsokra zendül a nagy társaság;
 Csudál, dicsér, magasztal és imád
 Minden királyi verset, és teli
 Torokkal azt kiáltja: „nem csak Aethna már
 A' birtokod; Parnaszszus is tiéd,
 Te ember- és Poétafejdelem!” –
 A' gajdolók között csupán maga
 Philoxenes hallgat vala.
 „Philoxenes! te néma vagy? (mond a' Tyránn)

Holott tetőled kértem én ítéletet?” –
Philoxenes körültekint: tekintete
Bátor ’s vidám: „Őrök! vezessetek megint
Csak vissza (úgymond) engem, a’ honnan jövék.”
Menyőmegütve áll, remeg
Minden jelenlévő; – mosolygva a’ Király,
Kit tiszteletre ránt Philoxenes’
Viselte, melly a’ nagy Csoport’ mindennapi
Természetétől illy nagyon különbözik.
Egy illy erős szívet csudálni kéntelen;
És egy nemes, nagy érzelemnek ösztönét
Követve így szól: „Csak maradgy Philoxenes!
’S győződgy meg arról, hogy kicsiny
Poéta lévén a’ Király
Tyránn sem olly nagy ahhoz, a’ kinek
Több lelke, szíve ’s emberérdeme.
Ezeknek itt szükséges a’ Tyránn; – neked
A’ jó barát: fogadgy el annak engemet!”

Kisfaludy Sándor.

SZÉPEMHEZ.

Hogy szórhat villámot, bár mosolyogjon is a’ menny,
Elhiszi a’ ki szemed’ tiszta egébe tekint.

Pri. Szentmiklósy Aloíz.

BARÁTOMNAK.

Ha majd az est’ szelíd homályain
Elöntve rád mosolyg a’ hold’ sugára,
’S a’ csendes, lágy ohajtozás’ szavára
Egy hang felél szivednek húrjain:

Gyanítsd, hogy az barátod’ csókjain
Lelkedbe szállt, midőn melyére zára!
’S bár elborít a’ messzelét’ határa,
Hiven kísér az élet’ habjain.

'S míg Phoebusz rakja lauruszát fejedre,
Kebledbe gyúlasztván a' szent világot,
Repkényt kötök számodra 's kék virágot;

Ő halhatatlan fényt hoz életedre,
Én – 's én örömmel hirdetem:
Hogy érted lángol tiszta érzetem.

Vándorfy.

AZ IDŐ ELJÁR.

Búcsút vett húsz esztendő!
Sok multtá lett már,
A' mi vala jövődő;
Az idő eljár.

A' tavaszt elkergeti
Ezennel a' nyár:
'S azt az ősz 's tél követi;
Az idő eljár.

Lillim' tellyes orczáji
Lángként égnek bár:
Hervadandók rózsáji;
Az idő eljár.

Míg forrón ver kebele
'S tüzes csókra vár:
Addig vígadok vele;
Az idő eljár.
A' jót hálátlan venni
'S nem becsülni kár:
Sietek boldog lenni; –
Az idő eljár!

Superint. Kis János.

OHAJTÁSOM.

Áon' berkeiben zaj nélkül folyjon el éltém
Mint kristály csermely myrtuszosk' árnyai közt.
Ollykor kis felhő víg' kedvem' egére borúlhat,
'S a' szerelem, mint nap szórja szelíden el azt.
Könnyű lélekkel lássam közelíteni végem',
'S kedvesemen függve hunyjanak el szemeim.
Emlékül nyiljék minden kikeletre poromból
Gyászló hívemnek síromon egy Nefejejts.

Pri. Szentmiklósy Aloíz.

BARÁTSÁG ÉS SZERELEM.

„Gyöngesség más semmi!” ezt dörmögé magában az öreg I l l y é s , félre rakván az orvos-szereket, és főcsóválva néz urára, ki a' tükör előtt áll, 's felsohajt „I l l y é s ! én megint rosszabbul leszek, ez a' halvány szín jövőd sulyos betegségre mutat.”

„Tekintetes ur! mindég a' tükörből szedi elő a' nyavalyákat” felel I l l y é s : „a' sok ülés, gondolkodás. Tán nem ártana a' friss levegő? ma olly szép tavaszi nap vagy.” Tovább akará javalgatásait folytatni, de az ajtó zörren, és S í r h á z y Doktor bukkan elé; lassu kiszabott léptekkel közelít: „Hogy vagyunk?” mond „mint állunk kedves ur?” és egyenest kéz után nyulva, rejtélyes vizsga szemekkel, bölcs ránczokba húzott homlokkal a' pulzust tapogatja.

„Most is csak a' régi ben sinlődöm” mond K é t e s y ; mellyre tudós „hm, hm” lön a' válasz.

Különféle kérdések után leül S í r h á z y , merőn egy helyre néz, lábhegyét emelgeti, és nagy fekete pixist, mellyen halál-fő fejrlik, forgat kezében, de nem szippant. Egyszerre talpra szökik, mintha valami nagy gondolat ötlene lelkébe, ismét tapogatáshoz fog 's néhány köhéntés után így szól: „Én ezen rejtező, sötét homályba borult betegségnek mivoltát, fekvését, okait sejtem ugyan, de valódi tulajdonit, 's annak gátló szereit meghatározni nem tudom; ennek rövid következése az – tessék bevenni!”

„De a' főfájás, álmotlanság?” kérdé K é t e s y . „Ezek symptomái a' betegségnek, valamint a' közelgető 's már küszöbön álló gyógyulásnak. A' főbe gyűlt fatalis elementom küzd velem, de én győzni fogok.” Elhallgat, 's megelégedve lesi mély bölcsesége' csudáltatását; felcsikorja szelenczjét, és valósággal, és pedig hosszan szippant.

K é t e s y elfojtott haraggal kirántja kezét, kelleetlen, néhány aranyat vesz elő, és a' kuruzsló markába nyomja. Szelíd mosolygásra vonúl S í r h á z y ' fanyar képe, 's lágy „hm, hm” leng félígtátott ajkain: „Tollat ide, hadd írjak!” kiált hirtelen; de K é t e s y köszönve fáradságát, gyöngéden az ajtón kitolja.

„Ez⁷⁰ már ötödik” mond I l l y é s „ki Tek. urat kinozza; a' többi, úgy rémlik, még is okosabban beszélt.”

⁷⁰ Ez

„Ez utólsó!” viszonzá mérgesen a’ komor beteg: „A’ még gyöngye életerőt bosszuság öli el, ha illy embert látok a’ hanyatló természetén mesterkélnei. Többé ne hívjátok!” Ezt mormolván nagy csomó receptet nyújt I l l y é s n e k azon parancssal, hogy tüstént égesse meg. Azután léte’ annyi bajait számlálva, karszékébe veti magát, és sok kérdő ’s felkiáltó jelekkel írja napkönyvébe: miért születtem –

* * *

Mindenki könnyen sejtheti Vitézünk’ bajait; azt nem vér, sem tüdő, hanem azon gonosz idő okozta, melly akkor leginkább lepi meg az embert, midőn ifjukorból férfikorba lép, ’s minden szegletben komor mássára, vagy pénzleső hideg szivekre talál; midőn az ifjuság’ fellegvárai szétpattannak, az élet lepletlen áll elő, ’s az elbitangolt belső erő nem képes kívánt partra, hová egykor a’ csapongó képzelet kincseit raká le, juthatni.

Így K é t e s y. Gazdag nemes házból eredvén, korán árva ’s önura lön. Több törpe Nagyok’ ámitó példája után hiú vágyai szűknek ítélvén Hazáját, tágasb kört ohajtva külföldre üzék. Tanult ugyan, ’s fogékony szíve kész vala jóra; de elméje még is miveletlen maradt, hasonló azon kerthez, mellyben sok nemes virágok’ csiráji szendergésökből a’ gondatlan kertész miatt bájillatra nem létesülhetnek.

Pillongást szeret a’ világ, ’s az aransujtás eltakarja belső ürességét a’ jól kitömött melynek. K é t e s y is, így felkészülve nyílt öllel fogadtatott; ’s minthogy az ember minden szerencsés környülményt ’s különböztetést önérdemnek vél, néki is az önhittség gőznimbuszt fona homloka körül. Olcsó barátok elméje’ legkisebb villanását is égis emelték, midőn tajtékzó poharak közt kerengve az éjt nappallá tombolák. Menyekzőről gondos anyák, pártaunt szüzek, ezer hálót szövének a’ gazdag ifjunak; ajánló külseje, domború erszénye mindenütt nyílt szivekre talált, és így a’ szerelempályát első sohajtástól fogva első ásítozásig, ő korán futá meg.

De, ki vágatva megy ’s elesik, ritkán kel fel épen. Ő is akkor rezzent fel álmából, midőn azon rettentő gondolatot: volt és n i n c s , h o v á ? de m i b ő l ? magán megvalósulni látá. Szélgyűjtötte társaságát uj szél röppenté széllyel, ’s maga állott a’ sokaság között dermedező kebellet pillantva bizonytalan jövődjébe.

Ha délre harangoznak, ’s valami kegyes Tündér asztalt nem terít, míg másnak kéményfüstje orrunkat boszontja, mingyárt a’ sorsnak kell szenvedni; K é t e s y is azon ártatlant vádolva, céltalan tévelyg a’ világban; de az ingyenélők’ utja mindég mélyebbre süllyed. A’ révparton is csak a’ terhes hajót köszöntik, vagy a’ dolgot, ki izzadva fárad.

Akkor jut eszébe édes Hazája – nincs mit tenni, a’ külföld’ minden kéjei nem foghatók érdeklenni a’ szegényt – minthogy idegen fénytől a’ szív nem melegszik –; haza felé indul:

Mert az ember házi állat,
'S bár mint nyomják itt a' vállat
Az életnek terhei,
Édesebbek sebjei.

Sokszor felmúl egy halál száz életet: e’ mondást igazlá K é t e s y, midőn Atyjának egy nőtelen fősvény testvérjét eltemeté, ’s annak kész jószágába üle ’s megint urrá lett.

Most eltökélé magát a’ közjónak élni ’s mezei gazda lön.

Míg az újság’ kelleme tartott, örömmel lesé a’ vetések’ tenyésztét, virágzatát ’s kövér kalászeit; kedvesen hallgatá a’ kaszások’ ’s aratok’ meséjit, dalait; de csak hamar megunta ezt is, és

zavarhoz szokott lelke multságért epedt. Ez okból eljárta nemes szomszédjait; de honszokást nemzeti sajtáságot, melly minden Magyarat anyira bélyegez, nem ismervén, a' nyiltszívűséget szemrehányásnak, hazaszeretést öntetszésnek, önérzést gőgnek tartván, honjában is mindenütt idegen maradt.

Társaságban maga lenni, kivált ön hazájában kínos állapot; ezt igen érezvén K é t e s y visszavonúla, és szűk körébe zárva, részszerint unalom, részszerint a' multnak sajnos emlékei belsejét az étellel vad küzdésbe hozák. Hypochondria, ez a' tehetetlenség' komor szülöttje, szállá meg keblét, 's a' jelen' szépeit, a' munkás élet' nyugtató érdemeit elfedé előle. Különbön jó szíve elfásult, elhidegült, 's tiszteleg ridegültén kérődzve minden léptén árulást gyanítván, baráti részvét nélkül sötét komolyságban tengeté napjait, nem gondolván: hogy azon hiányok, mellyeket másban keres, magában sarjadnak. Csak az öreg I l l y é s , még Atyja' hiv szolgálja, ki jót roszt vele osztja, forog körűle, 's minden mód' iparkodik, bár sikeretlen, urát sülyyedtéből ismét felemelni.

Végre betegséget gondolt 's beteg lett; minden mozdulatin halált sejtve, ezer sérvet, fájdalmat képzelve télen izzadott, nyár' közepén farkas-bundába didergett. Orvosok jöttek mentek 's egymás' rendeléseit gúnymosolygva fonákolván, éleszték, nem olták az emészto mérget, míg türehetlensége annak is véget szakasztott.

* * *

Kezére borulva ül K é t e s y , 's napkönyvét, érzelmei' egyetlen biztosát, olvasgatá, midőn I l l y é s nagy robajjal, örömszikkázva szobába rohan: „Tek: ur! hálá Isten, megint egy nap a' régi időből! Vendég jön, pedig micsoda vendég.”

Ijedten ugrik fel K é t e s y becsapván könyvét: „Mondd, nem vagyok itthon!” felel 's bezárkózni akar.

„Ez itt a' házibarátság!” harsog kívül egy szózat. Az ajtó nyílik, és R é n y i , karjai közé szalad az álmélkodónak. Megszorulva mentséget rebeg a' háziur; de a' nyájás vendég csókjaival fojtja el szavait.

„Barátom! bár mit téssz velem, nem hagylak el, míg nem jobbulsz, az az beteg képzetidet orvosszereiddel együtt ki nem hajgálok” mond R é n y i , 's körülnézvé nem győzi eléggé csudálni K é t e s y találmányos esztét, ki mindent előszede bús rémleteit táplálni.

„Kriptában vagyok é, vagy nálad? minek e' sárga száraz kaponya, minek e' sok enyészet-kepéztető jel?” kérdi R é n y i .

„A' beteg embernek” mond K é t e s y : „jó a' halált szemben tartani, melly úgy is minden percét mohó pontossággal számlálja!” R é n y i mosolygva⁷¹ megrázza kezét 's féligen halkan fülébe sugja: „Barátom! a' melly katona mindég csatát peng az ajkain, az többnyire félénk!”

„Igazság más semmi!” szól közbe I l l y é s , 's elbeszéli ura' különösségeit, bár az dorgáló tekintetet lövelgete reá; kimegy azután, 's minden cselédet talpra kiált, csak hogy e' kedves vendég semmi hiányt ne érezzen.

* * *

„Ej, ej” mond I l l y é s az öreg gazdaszszonynak, ki egy macska sereggel a' tornácban üldögelt, látván urát karon fogva, pedig halósüveg nélkül R é n y i vel sétálni, 's derengő tekin-

⁷¹ mosolygva

tetét 'a tavasz' zöldjén legelni; hallván, gyermeksege' csinyeit 's együttlétök' örömeit említetteti: „Mit nem tehet egy okos ember!” – elbeszéllé azután hosszasan: mint vevé a' boldogult ur, e' vendéget kisded korában magához, miként nevelteté 's taníttatá; hogy míg az urfi messze járkált ez híres ügyvéd lön, szegény anyját is tartja, hintón jár, 's ma holnap, tudja Isten! mi vál még belőle. A' jámbor ősz alig lelte helyét, hogy R é n y i őt most is mint hajdan bácsikának nevezé. –

Atyák' jótéte a' gyermekek' bizonyos öröksége; 's habár a' nemes szívet sírhalom fedi is, szent hála kél hintett magvából és szelíden öleli a' fenmaradtakat. –

R é n y i, kit szép idomjai pulya községből kiemeltek, K é t e s y ' zordon életét hallván, szerencséje' alapítójára visszaemlékezve hozzá siet, 's iszonyodva szemléli jótévője' fiján 's nevendék barátján, az elmehomályból sarjadó munkátlanság' sötét nyomait; eltökélé a' lelkibeteget derültebb láthatárra vezetve, kiesb hatáskörbe avatni.

Azonban jól tudván az emberismerő: hogy a' szokás' vaslánczait csak távozás oldhatja fel, mindenkép' azon törekedett: hogy az álélt képzelgésben tespedező kebelt uj czélokra ébresztgesse. „Neked” úgy mond „ismét világba kell lépned, Hazádat megismerned, hogy annak hasznos polgára lehess. Szép mondani: én is követém a' század' irányait, 's nem utolsó tagja valék a' szabad nemzettestnek. Még elég ifju vagy ültetvényed' gyümölcseit szedhetni, 's rokon szivekkel azokban osztakozhatni!”

„Boldog, kinek vágya túl nem szállt azon halmon, melly a' szomszéd határt övétől választja!” sohajt fel K é t e s y ' s kiömlik a' világ ellen, mellynek egyedül bal részeit látá. R é n y i elhallgat; de a' csendes nyugalom, melly képén előntve volt, a' békevesztett szívet még inkább ingerli.

Illy versenygésök' haszna még is az lön, hogy a' komor eszmélkedő, kit előbb a' fülmile' csattogása is boszonta, most szinte várton várta a' szóváltást, felejtve, hogy az ember beteg is lehet.

Tartós vendég háziteher a' munkás gazdának⁷²; itt ellenben R é n y i napról napra kedvesebb lön 's K é t e s y busongva érté, hogy őt kötelességei ismét haza hívják.

„Jer velem” mond R é n y i az utolsó napon, fogadom változva térsz vissza!”

Ijedve hátra lép K é t e s y : „Mit gondolsz? Én⁷³ – 's utazni!” hirtelen fel 's alá jár, tükörbe kacsingat, mint áll egészsége, R é n y i esdeklik; végre száz meg száz közbevetés mellett elhátározza magát, de csak egy napra.

I l l y é s n e k nagy dolga volt a' sok balzamokat, életcseppeket ládába rakni; ezer baja volt urával, ki egész éjjel tépelődött, le-lefeküdt 's megint felkelt, meg-megbánta szavát, de visszavonni szégyenlé: míg a' hajnal szürkül, a' kocsis előjár, durrogat, a' lovak tüsszögnek, 's I l l y é s urát a' hintóba dörmögi.

Ott ül K é t e s y barátja mellett bepongyolázva, és – panaszkodik.

* * *

„Megállj! megállj!” felkiált K é t e s y, hogy a' lovak is megugrottak 's a' szunnyadó I l l y é s majd lebukott a' bakról: „Szerencsétlenség!”

„Mi történt?” kérdi R é n y i.

„Engem a' sors csak örökké üldöz!” sohajt K é t e s y.

⁷² gazdának

⁷³ En

„Mi bánt? mit vesztél?” kérdé ismét Rényi érzékeny hangon.

„Napkönyvem elmaradt” felel Kétey ’s komoran a’ kocsi’ szegletébe vonúl. Rényi nemakarva nevetésre fakad, ’s hogy nála is találand papirost, vigasztalja a’ nyugtalan.

„Mint ijesztik az embert!” mond nyújtózva Illés, ’s kalapját szemébe billentvén, karjait keresztbe veti, ’s alszik.

Halad a’ két útas, szebbnél szebb vidékek változnak előttök. A’ nap’ sugára játszik a’ harmatgyöngyökkel hímzett mezőkön; csicsergő pacsirták fenlebedsve, bájosan zengik a’ tavaszt, melly édes kellemeit minden serdülő tárgyban tünteti szemökbe, ’s a’ viruló természet felséges diszletében a’ lelket csendes imádásra gerjeszti. „Mi szép e’ világ!” mond Rényi szorult kebellet; mi szép ez élet benne! ha becsét méltányolni tudjuk ’s magunk nem tépjük le örömvirág! Felhőtlen néz fel Kétey; nem szól: de mélyen érzé Barátja’ szavait.

Azonban e’ lágy benyomást az első fogadó eltörlé, hol őket a’ dél meglepé. Egy fias-pulyka, melly Kétey nek kocsiból-szálltakor hátára ugrott, a’ vastag fogadósne’ vékony szava, az udvarló, ki megbotlott ’s Kétey t leönté, eczetes bor, sőtlan étkek, egy vak koldus’ csikorgó hegedűje, Illés’ jó kedve, Rényi’ türelme, mind ezek sínleték vele elhagyott magányát; csak a’ vélt áldozat, mellyet barátjának tön nyugtatá meg, de az is mulólag; mert alig ülének kocsira, nagy záporosó támad, mellyet a’ szemközt üvöltő szél képökbe verdese. Kétey eleint’ csendesen nyögdel, utóbb háborog ’s maga ellen dúlong, miért hagyá el mint beteg az ágyat.

Alkonyatkor ismét hálásra térnek, de milly nagyra nőtt Kétey’ nyugtalansága, midőn érté hogy egy szoba vagyon csak, ’s azt is más utazó foglalá már el. Már már pattogni kezd, ’s csak a’ baráti kímélet gátlá zúdulását.

A’ korábbi vendég egy városi kalmár vala, ki is Rényi t mingyárt megismervén, nyughelyet ajánl szobájában.

Vacsora felett, kölcsönös beszéd közt Kétey fel-vidúlt; azután egymásnak boldog éjszakát kívánva lefeküsznek. Kétey örvend az álomnak, mellyben mult éjjel sem részesülhete ’s be is záródtak szemei szerencsésen. De alig szunnyad el, éktelen hortyogás felébreszti; ez a’ kalmár gondolja, ’s egy ideig hallgat, jobbra balra forog, utóbb füttyöl, ujjaival kopog, öklével dobol, mind hasztalan: folyvást harsog a’ kalmár’ tágtorka; végre vánkosság veti hozzá, Rényi titkon nevet, a’ kalmár fordul ’s újra trombitál; Kétey lassan felkel, gyöngéden megrázza az alvót, kívén, hogy kímélje melyét. Erre csend lön ’s Kétey elalszik.

Félóra alig telt, az ajtón koczognak: „Ki vagy?” kiált Rényi. Kétey felretten ’s szörnyű haragra lobbán –

Fogadós: „Két Asszonyosság érkezett, tilalmuk ellen jövök kérdezni: nem méltóztatnának é Nagyságtok a’ szobát nekik általengedni? mint férjfiak inkább fekhettek a’ földön.”

Kalmár „Részemről szívesen.”

Rényi. „Minden örömmel” s’ ajtót nyit.

Kétey kifakadva. „Az ördög hozza őket illy későn!” Mit volt tenni kettő ellen; Ő is felkel, öltözik. A’ fogadós gyertyát hoz, Kétey befogja szemét ’s morog.

Mig az ágyak bontatnak, kimegy a’ társaság. Két Asszonyosság áll a’ folyosón; egyik azonnal hozzájuk közelít és szerényen így szól: „Bocsánatot urak!” –

„Vilma! Vilma!” kiált örömmel Rényi ’s a’ beszélőnek karjai közé omlik.

„Kedves fiam!” megszólal a’ másik; Rényi ahhoz fordul, kezét csókol, és mind a’ kettőt általgarolva tartja. Csudálva nézi a’ többi e’ nem várt jelenést.

„Hitvesem ’s jó Anyám!” mond Rényi, a’ szobába vezetvén kedveseit, ’s ott Kétey t, mint régi barátját előmutatja. Ez a’ kiejtett ördögért megszorulva, alig lel szót; sőt nagy

zajgást okoz: mert a' sok hajtogatás közt az asztalkát, mellyen a' mosdómedencze 's gyertya állott, eldönté, 's midőn ijedtében előre szökik⁷⁴ Rény i ' Anyja' lábára hág, ki felsikolt; arra ismét hátra iramt 's a' sötétben úgy a' kalmárba ütközik, hogy az a' kályhának tántorog 's azt behorpasztja, ő pedig hosszan a' pallóra zuhan 's egy cserépbe vágja bal kezét. Most közönséges a' zavar; Rény i világot kiált, az Asszonyok fohászkodnak, a' kalmár sopánkodik, a' fogadós tüzet akar ütni, de siettében mindég csak körmét 's nem a' kovát találja; és káromkodik. Nagy későn érkezik Illyés 's gyertyát gyújt. „Katona dolog más semmi!” mond látván urának vérző kezét.

Vilma veszi által az orvosi tisztet 's bekötözi a' sebet, mellyre Kétesy nem is ügyelt, sőt neveté a' körülállók' ijedelmét. Nem sokára búcsut vesz a' kalmár 's kocsijába fekszik, Vilma pedig kifejté váratlan jöttöket, hogy levél által értvén férjétől utazások' napját, itt őket véletlen meg akará lepni, de a' rossz idő késleté annyira utjokat. Azután elválnak; a' férfiak egy külön pajtában választák nyughelyöket, de ott sem alhattak, mert egy komondor minduntalan bedudolt a' deszka-hasadékon.

* * *

Másnap korán Kétesy Vilma-val, Rény i Anyjával utnak indultak.

Kétesy, ki a' nemesb asszonyi társaságtól egészen elszokott, elsőben igen nehezen lelé fel magát szép társa' körében, 's bár miként erőlködék, egyszínű 's hideg lön mulatságok: az idő, ez a' gondolatlanság' potlója, vala beszédök' fő tárgya; de Vilma 's szelíd elméssége 's hajlékony esze játszi könnyüséggel győz félelmén, 's a' legkisebb dolgot bájalakba tudván leplezni, serkenti, bátorítja csüggeteg érzeteit; 's ez utóbb andalgva csügg Vilma 's tekintetén.

Lágy hatalmu ösztön! melly eltöltve a' komor életet, új napot ragyogtatsz feléje, 's édes bájjával hódolatra kíszted a' bezárt szíveket! – Ki nem érzi egy szép 's elmés Asszony mellett azon égi gyönyört, melly távol minden alacsony vágytól és hévtől, a' tisztább lélek' ömledő sugárinál kéjgel, 's a' multat, jövődöt, egy bájos pillantat' fényébe meríti! Kétesy előtt röptek az órák, 's alig vevé észre, hogy a' városba értenek; azon városba, hol zsenge korát tölté.

„Tekintsd házamat mint tenmagadét!” mond Rény i, barátját vezetvén szállására, „Minden kívánságodat bizd szorgalmimra 's ne felejtsd, hogy olly embernél vagy, kit örök hála csatol nevedhez.” Míg Kétesy eláradt érzelminek szót keres: egy szép sugár alak lejt bé könnyűden az ajtón, 's örömláng szemében az idegent nem is sejtve Rény i 's melyére röptül. „Testvér hugom Lina!” mond Rény i; azután Linához fordul: „Ezen urban tiszteld jótévőm' fiát, barátomat, 's ezentul kedves vendégünket!” Gyöngéd pirulat, fejedő rózsaként, midőn kelyhén hajnali fény remeg, futja el Lina 's arczáit. Gyönyörű hűledeztében édesen zengő szavakkal üdvözli ez Kétesy t, kinek egész lénye csudálatba oszla fel, 's néma elfogódás 's ámulat közt új világba szédeleg.

Azalatt Vilma is oda szövetkezik 's kezét vizsgálván az érzékenyülőnek „Ezentúl” mond „ketten ápoljuk barátunkat; hahogy házi gondjaim elvonnak, Lina váltja fel tisztemet; reménylem lesz sikere szíves igyekezetünknek. Kétesy lángol ügyetlensége elárulthatatásán 's felejtetni kéri csekély sebet. Lina, nagy kék szemét földre függesztve 's öve' fodrával játszva rebeg: „Ha értelmem megfelel akaratomnak, kész segéd leszek.” Vilma tól kíván előbb megtaníttatni tisztére; a' mi tüstént meg is történt. Kétesy 's keble feszül, vérláng borítja képét, midőn a' szép szűz' hókarjai érdelik.

⁷⁴ szöktk

Kéz! ne gyógyulj meg, szól K é t e s y magában, midőn a' társaság eloszlott 's titkon áldja az erős kalmárt, kinek vas könyöke őt a' földre teríté. I l l y é s jó: „Tek. ur! rendeljek lovakat?” kérdé; „csak egy napot tetszett említeni.”

„Ne alkalmatlankodj!” dörög K é t e s y ; hirtelen azután a' távozót magához vonja: „Hív szolga! te öreg vagy, én beteges, mindegyünknek nyugalom szükséges.”

I l l y é s elballag; 's ő még későn este is andalog; álmokerülte szemeit édesen lengék körül a' mult órák, 's az élet, előbb olly kietlen, most örömszínben tűnt fel előtte. Lelke' harczi lágy érzetekre olvadozva, ifjúsága' homályos képeit fényre derítik; szebb jövődő edzegeti serdülő erejét, melly önalkotott sulyai alatt lankadoza, 's léte' fenmaradt javait eltökélé nemesb czélra érlelni; ábrándozva tollat ragad, hogy érzelmit kiöntse, és – L i n a ' nevét írja reszketőleg.

* * *

Hirtelen nő a' szerelem, egy könnyben, egy égő tekintetben röpül élénk, 's éltünk' fele elandalító karjában tünedez, míg édes titkait kifejtjük; boldog! ha csendes tisztelet szövetkezik hozzá, így halandóságunk a' fentebb égi lét' előérzete.

„Uram!” mond I l l y é s biztosan, „igen rosszul állunk!”

„Mi történt?” kérdé vigan a' háziur.

„Az én uram” felel I l l y é s „előbb zúgolódó, most fohászkodó beteg, más semmi. Tegnap este, midőn levetköztetém, azt monda – de talán meg se mondom, úgy is hasztalan.”

„Még is mit mondott, édes Bácsikám?” szól hízkelkedve R é n y i . I l l y é s délczegen megpödörinti bajuszát „Hamisak” mond „a' városi urak! mindent kivesznek az emberből; tehát azt monda: hogy ő s z e r e n c s é t l e n s z e r e n c s é s halandó, más semmi! Köztünk maradjon!” 's eldöcög.

R é n y i , kinek épen egy zavaros per forga fejében, ezt a' komolyság' pusztá szavainak vélte; azonban szerencsétlen szerencse az: mikor az ember véletlen kincse talál, és nem bízik magához hogy azt fel tudná emelhetni, mással sem közli pedig örömet.

Messze szállong a' férjfi' langesze, világokat ölel, multan, jövődön mereng tekintete; de a' jelenlét' titkába csak Asszony hat be; amaz bátran itél a' külső életről, ez a' szív' érzeteit méri 's gyöngéd keble első biztosa a' serkenő, eget lebájló szerelemnek.

V i l m a volt első, ki e' titkot sejté, 's K é t e s y ' ömlengéseit, forró nézteit elérté. Maga boldog a' szerelem által, idegen szerencsét sem gátla; csak a' gyors láng' irányait kémelve ohajtá: hogy e' hév külső zavar közt se gyöngülne; azért férjével együtt, ki örömmel osztá szándékát, K é t e s y t lassudan nagyobb világba iktatni tökéle.

És L i n a – ez ártatlan lélek, ki távol minden hiú fénytől, nem tudva díszeit csendesen virágza; kinek indulattól nem érintett szíve szabadon, de szerényen lebedez az élet felé – L i n a maga nem sejté titkos imádóját. Bátyjától függve, kit határtalan szeret, annak barátját is mélytisztelettel illeté: csak néha, midőn égő tekintete szemébe lövell, vagy remegő kezét bekötvén érzi keble háborgó hullámain, gyöngö szorúlat, homályos eszmélet szálla belsejére; hogy boldogtalan, hallá, 's nem ügyelve szenvedése' okára, szelíd érzeménye részvétre buzdul.

Voltak ugyan többen is, kik tömjényeztek a' serdülő szépnek; hány szem csügge virágzó kellemein, 's beszökni vágyott a' szép szűz keblébe; de L i n a mind azt világi pusztá szokásnak tartván figyelemre se méltatá! V i l m a ' csendes erkölcsét követvén, városi zavar közt is magányosan élt 's K é t e s y vala első, kivel mintegy érzékeny barátságba lépett; ki is figyelmét iránta minden módon kimutatni törekszik. Soha nem ment ki, hogy valami érzetére czélzó ajándékkal ne lepné meg. Virágait öntözgeté 's úgy rendelte, hogy értelmet adhasson nekik.

Részt veve legkisebb örömein 's hacsak illendőség engedé, hozzá szövetkezett. Eléggé sajnálta: hogy keze meggyógyult, ámbár önmaga hátrálta, és ha R é n y i valahová vonta magával, mindég otthon felejtett valamit, vagy százszor is visszanézett, hogy őt láthassa.

Szűzi barátság fél szerelem; mosolygva lappang már a' szeszélyes kis gyermek, szárnyait lebegteti, iját vonva tartja, leskelődve czéloz – egy pillantat 's nyila elröpül.

* * *

Szerelem bája! ki rajzolhat le téged? Azon kies nap melly egész létünkre elárad 's minden titkait felfedezni látszik; azon könnyű emelkedése a' léleknek, melly minden érzelmet dicsőítve örökléthez csatol; azon büszke távozás minden köz dologtól 's édes megnyugvás a' legkisebb tárgyon is, melly a' kedvest, a' hívet érdekli: mind ez égi kelyhedből ömledez, te vagy a' szegény halandók' mennyei öröke! Érzem én is lágy ihleteidet: de sorsom' töreit rettegem.

Ezeket írá K é t e s y indulatja' forrtában; azután régi szokásként homlokdörgölve hosszú monológot tart sorsa ellen, nem is sejdítván barátja' jelenését, míg az őt megszólítva felkölté álmából; ez félve, nehogy titka elárultassék, rejtegeti írásait. Rényi kímélve a' rettegősködőt köztárgyakra ereszkedik: többi között kérdé: mint mulatá magát a' tegnapesti társaságban? hová együtt mentek vala.

K é t e s y. „A' mit láték, régi tapasztalásimmal megegyez; hideg barátság, kelletlen mulatás, sok pompás üres szó kit érdekelhetnek? Tudod kilépvn a' világból, kedvet ezekben már nem lelek, sem a' játékban, mellynek veszélyeit most is sajnosan érzem.”

R é n y i. „Még is a' játéknak is vannak jobb részei⁷⁵: hány gondolatlanság' paizsa? mennyi ügyetlenség' palástja? hány unalmas ásitózás' kémélője? hány jó név' megmentője, melly odahalna, ha nem tudná megcsalni a' hosszú időt.”

K é t e s y. „Mind igaz; de ne kívánd ezentul hogy veled menjek. Leginkább szeretek itthon.”

R é n y i. „Örvendek, bár nyugtalanságod ellenkezőt mutat. Mi bajod ismét a' sorssal?”

K é t e s y hallgat 's R é n y i ' tekintetét kerüli.

R é n y i. „Szabad é nekem is egy pár emléksort jegyzéseidhez írnom?”

K é t e s y int; remény 's félelem változnak szívében.

R é n y i ír:

Nincs sors, nincs hatalom, ha erőd van küzdni magaddal,
Légy szabad, álhatatos 's mennyei pálma tiéd.

K é t e s y ezt szerelmére magyarázván „értelek” sohajt fel „ez annyi, mint tanulj lemondani; vajha ki lemondani kénytelen, felejtni is tudna!”

„Mit nem tud az ember, ha akar” viszonzá amaz, „ez épen legfőbb tulajdona 's az észnek' isteni sugárzata, melly őt maga's a' világ' urává teszi. „Szomorú tehetség!” felel K é t e s y,⁷⁶ ha legszebb' érzeteink elhunynak általa. Markába veti fejét 's mély gondolatba merül.

Az alatt idegen inas lép be, és R é n y i n e k levelet hoz, ki is általfutván azt mosolygva⁷⁷ nyújtja K é t e s y n e k; de az visszaadja mondván: magával is elég pere van nem kíván máséba avatkozni.

⁷⁵ jobbrészei

⁷⁶ Kétesy”

⁷⁷ mosolygva

„Csak olvasd” mond Rényi „mint házibarátomat téged is érdekel.

Kétesy olvas: „Barátom! előre ezen sorok, utóbb magam jövök. Halljad és csudálkozz: házasodni akarok. Te ismersz, tudod, nem megvetendő birtok mellett jó kedvű ’s merem mondani nem rossz ember vagyok: azért ha hugod eltudná felejtetni az 50 esztendő, jőjön hozzám.”

Keserűen mosolygva mond Kétesy: „örvendek!” ’s akadozva tovább olvas:

„Peremet megnyerted, kívánnám hálámat hugodra is terjeszteni: különben Hypochondriától is félek, melly féltékeny szeretőként szünetlen kísér ’s kerülget. Bennem hugod mindenkor igaz barátira és tisztelőre talál; azonban kosárra is el vagyok készülve, minden esetre hív barátod Szendery.”

„Vigan! vigan!” rebeg Kétesy „minő jó alkalom készül!” ’s nem akarva öszvetépi a’ levelet.

Rényi mintha észre se venné mond: „Ez egy derék, jó szívű ember, én őt nagyon szeretem.”

„És Lina?” kérdé hirtelen Kétesy.

„Erre Lina maga feleljen” lön a’ válasz. „A’ szépem más szemmel nézi a’ férjfit; nekem illetén dologban csak tanácsom lehet.

Kétesy újra lehell; már szerelme’ vallása reszket ajkain, ’s ime az ajtón kocognak, és egy ifju ember, diszes ruhában lép előkbe. Rényi szívesen köszönti az érkezőt ’s mint nem régi segédjét, most megyebéli tisztet előmutatja Kétesynek; ki ezen urban is kérőt gyanítván egyik szögletből másikba bujdosik; még inkább nő szorongása, midőn néhány mindennapi kérdés ’s ujság után az ifju Rényi titkos beszédre kéri „Tessék tartózkodás nélkül szólni!” mond Rényi „ezen Barátom előtt nincs titkom.”

Halkandy (így hívták az ifjut) félig vonakodva, hideg nyájassággal így szól: „Azon három esztendő, melyeket szerencsém vala Tek. ur mellett töltenem; a’ kegyesség, a’ bizodalom, mellyel Tek. ur irántam viseltetni méltóztatott, engemet azon hizelkedő reménységgel kecsegtetnek, hogy, Tek. ur ajánlásomat, respective alázatos kérésemet, mellyre irdemetlennek érzem ugyan magamat, legalább, ha nem is kedvesen, még is haraggal fogadni nem méltóztatik. Házi környüállásaimat tetszik tudni Tek. urnak, így tehát egyedül személyemet illető vizsgálat jöhet fontolóra, azon esedézesem mellett, a’ mellynek valóságos sikere engem boldoggá tehetne.”

Kétesy vigyáz; egy szó, egy hang se legyen el hallatlan előtte.

„Én Lina Kisasszonyt különösen szeretem!” mond tovább Halkandy, és képe nyílt instantiaként fejt ki előttök.

Kétesy ujjait töri, színe változik, elfordúl keble harczait titkolni.

Halkandy. „Azért tehát, ha Tek. ur ellenzeni nem méltóztatnék a’ feljebb említett Kisasszonyt teljes alázatossággal ’s orczapirulással megkérem.”

Rényi. „Milly szerencse lepi ma meg házomat! mi engem illet, kevély vagyok ezen megkülönböztetésre; de hugom e’ dologban a’ fő személy, hozzá tessék’ folyamodni.”

Halkandy. „Ama drágalátos Kisasszonnyal volt már szerencsém szólani, és ha veszem azon szinte öszveborzadást titkos szerelemnek jeléül, hozzá tévén azon kegyességet, mellyet az általam többször érintett Kisasszony itt létemben irántam mutatott, tehát boldog véget bátorkodom jövendőlni.”

Rényi. „Tessék akármennyit jövendőlni, én gát nem leszek, ha Linának kedve van.”

K é t e s y erre ki fakad; minden csöpp vére⁷⁸ fellázad, soha nem érzett kín szorítá kebelét: szűk lön néki a' szoba, kalapját ragadja, 's kirohan az ajtón. „I l l y é s lovakért!” kiálta, hogy a' folyosó megrendül 's L i n a ijedten kiszalad nézni mi történt. Ott áll K é t e s y az imádott szűz előtt; „O t t ! o t t !” rebeg 's az ajtóra mutat, honnan kiomla – „O t t , o t t !” sohajt, könnyet törül szeméből 's L i n a ' kezét hullámzó melyéhez szorítván el 's kisiet a' házból. L i n a bibor arcczal szalad V i l m á h o z 's annak' keblén ömlik ki érzete.

H a l k a n d y odabenn bámulva kérdi R é n y i t : „Tek. úr! mi volt ez?”

* * *

Időnkben többnyire minden alku szerint történik – érdem és szív külszín, melly már csak üdvözlő 's búcsuzó tisztí beszédekben kellő, itt is jobbra csak képlag; azért a' gazdag nőszüendő bátran lép a' leány elébe, és pénzcsergetve keres utat érzékeny szívhez.

Kérőink is így jövének L i n á hoz, tudván, hogy szegénynek válogatni nehéz.

S z e n d e r y, különben nyílt elméjü, lelkes hazafi, már öszülő korában vevé észre, hogy hív asszonyi kebel nélkül ez élet még is hiányos 's így barátné után vágyott inkább mint szerelemre. L i n á t megismervén, jónak vélte öregségét gyámkezére bizni, látván miként különbözik a' köz leányseregtől, melly ékei' hódoltatásában 's fényűzésben leli boldogságát; az ifukort gondolván értékkel kipótolhatni.

H a l k a n d y meg vala győződve fonák eltökéléssel: hogy a' magyar Nemes életcélját eléri, ha törvényt tanul, megházasodik 's növénylétét általszendergve végre meghal. Más tudományra nálunk nincs szükség gondolá 's így minden egyébb cultura nélkül is nagy polczra léphetőnek képzelgé magát; azért a' törvényen szerencsésen általesvén, a' másik⁷⁹ ponthoz fogott. L i n á t megismervén ismét gondolá, hogy jó gazdasszony válhat belőle; azért jött, látott és győzedelmül kosarat nyert.

* * *

K é t e s y azonban Illyést nem találván maga indul postára lovak után. Siet, mintha a' sárga halál sarkalta volna; jobbra balra ütközik, de ő azzal nem gondol csak előre törtet – nem lát nem hall senkit és semmit, csak a' kérők' szava zúg lélekharangként fülébe. Sötét homályba feküdt előtte az egész roppant teremtménység, mert L i n á t más karjai közt vélte.

Utjában egy ember szorong hozzá: „Boldog Isten!” mond alig lihegve, kezét kárjába öltve „tűdöm majd meg szakad úgy sietek' Tek. ur után!” Megfordul K é t e s y 's íme S i r h á z y Doktor áll előtte. „Örvendek!” szól ismét: „örvendek orvosságimnak illy hathatós foganatjokon; de még talán tovább is szükség –”

„Mérget nekem!” dörög K é t e s y villámló tekintettel; kirántja kezét 's tovább iramlik. Meghökkenve néz utána a' halál' Ágense 's lassudan, hem-getve elballag.

Azon határnál, hol minden földi szerencse távozni látszik, a' lélek magába tér, 's önérzés nyújt erőt a' sinlődő szívnek. K é t e s y is, első tiszta szerelmét édesb bérre méltónak ítélte 's a' gondolat, hogy L i n á t, habár előbbi pusztá élete vádja lön, mostani érzete megérdemelhetné, őt felemelte, 's csak azon tűnődik mit tegyen? tanúja lenni más szerencséjének öldöklő kín a' vesztőnek; de tőle megválni kitől megválni lehetlen? – elszökni barátjától, kit szeret 's tisztel, illetlennek tartá – azért semmit sem végez. A' postához ér, elmegy mellette, és száz meg száz

⁷⁸ csöppvére

⁷⁹ másik

ellenkező feltételek' után ismét R é n y i ' lakása előtt áll. Egy szőke főt lát az ablaknál, megdöbbenve int feléje, de az visszavonul, egy kérő tekintetet hagyva maga után. Mit vala tenni? csak felballag. R é n y i elébe jön 's kezét megrázva 's rejtélyesen intve szobába vezeti, hol már Anyja, hitvese 's huga együtt valának. L i n a lángzó arccal állott elborítva a 'szent szemérem-'s fejlődő érzelem' színétől, és az üdvezlő szó elhal ajkain, V i l m a ' karjai közt keresvén menedéket. K é t e s y alélva küzdő érzelmeitől tétováz, egész léte ezen pillanatban elolvadni látszik, és álmadóként, kit egy tündérkép bájerővel vonz, R é n y i ' karjai közé akar dőlni, és – L i n a ' lábaihoz omol. Egy tekintet, mellynek sugárain a 'szerelem' angyala reнге, fogadá őt, 's végre dagadt kebellet, elragadtatván a 'gyönyör' árjaitól csókolá le Imádottja' szemeiről a 'viszon-szerelem' édes gyöngyeit.

Az élet csak egyszer ad ily pillantatot.

Fellengve néz R é n y i forrón-ölelte hölgyével a 'boldogokra, kik istenülten, egymás kebléhez szorulva, üdvesség-fénytől előntve az élet' legszebb, legédesb örömeit élték. A 'szerencsés Anya hálakönnnyel áll közöttök „Jótevőnk' nemes lelke! szállj alá 's hintsd erkölcsid' sugárait boldog gyermekeidre!” így szól 's áldást rebegve rájok, dicsőíti a 'barátság és szerelem' ünnepét.

Azután R é n y i kezét nyujtván K é t e s y n e k : „Barátom!” mond „még egy titokkal tartozom neked; halld azt: L i n a nem olly szegény, mint a 'világ tartja; most a 'tiéd, és semmi titok ne rontsa ezen frigyed, mellyel egyike teljesül legszebb reményimnek.”

„Semmit! semmit! csak őt!” kiált a 'boldog; de R é n y i nem engedé szólani „Üdvezült Atyám” úgy mond „a' tudományokat és szép művészeteket üztében (a' mi nálunk inkább ürít mint hoz) elszegényült, egy boldogtalan per, mellyben a 'közlét' aggodalmin túlemelkedő meg is csalott, minden jószágától megfosztá; halálát érezvén, legjobb barátjának ajánlá gyermekeit, ki is nagylelkűen pártjokat fogta; ez Atyád vala – ő taníttata 's Anyámnak bizonyos tőkepénzt rendelt; azt egy részben még te fizetéd ki, a' Nemesnek elhunytá után. Te elhagyád házadat, én a 'törvényre adám magam, és szorgalom, szerencse által birtokra, becsületre vergődtem. Titkon, csak szülőmtől tudva kiváltogatám Atyám' elzalogosított jószágait, a 'pert megújítván 's a 'felekkel megegyezvén azokat jó rendbe hoztam 's magamnak független sorsot szereztem. De mind ezt Atyádnak köszönöm, azért is L i n a mint Hölgyed minden vagyonunkban hasonfelü birtokos velem, azonkívül az egész tőkepénz, mellyet Atyád tartatásunkra rendelt, az ő saját örökje. L i n a neked vala szánva, hogy vérség erősítse meg a 'szép lánczot, mellyet hála 's ifju barátság fűzött, 's im szívetek öszvehangzása e 'szép célhoz vezérle.

Néma elfogódás közt K é t e s y most már Övéi' karjokba hanyatlik; alig foghatván meg szerencsáját, csak L i n a ' pillantatiból lesi, való e, mi történik vele 's midőn a 'kedves szemekben csallhatatlan jeleit olvassa a 'viszonérzetnek, örömsohajtva rebeg: „Mennyit kell élnem még, hogy ily jutalomra érdemesülhessek!”⁸⁰

Mindenki örült a 'háznál e' frigynek, kivált az öreg Illyés; ifjultan ragadja meg L i n a ' kezét 's ezer csókot hint reája; ősz pillája alól nagy csöppekben görgedeznek könnyei, csendes tanúi igaz hűségének.

* * *

S z e n d e r y jó; egy tekintet elég vala megtudni elkéstét. „Itt látom nászra nem vőlegényre van szükség!” mondá, azután L i n á hoz fordul: „Ej édes Kisasszony! de sietett, más becsületes embernek ideje se marad felmondani jól megtanult kérelmét; azonban jó barátok mara-

⁸⁰ érdemesülhessek!["]

dunk's legyen az megvettetésem' boszszúja, hogy sokszori vendége leszek, talán más is – így jár a' világ, az őszülő ember inkább illik komának mint vőlegénynek. L i n a lángolva kiillan.” Édes öcsém! mond tovább K é t e s y h e z : „Atyádat ismértem; légy hozzá hasonló. Örvendek hogy annyit tévelygven a' külföldön, még is hazádban talátd fel a' kincset, melyet bár minden Magyar itt ohajtana megnyerni, de sok vagy el nem érhet, vagy ha elérhetné is, a' külföldre száguld párosodni nemzeti becsünk' feledtében vagy nem ismertében; mintha opálunknál, aranyunknál, Tokaji nektárunknál's így szüzeinknél is, a' földnek legmiveltebb szeglete teremhetne becsesbet, dicsőbbet, fejedelmibbet?”

Délfelé H a l k a n d y is megjelen, nem kis irígységgel kacsint K é t e s y r e , ki miatt néki hátra kelle állni. Szerette volna tüstént perbe idézni.

Asztal felett vigtség uralkodott. K é t e s y kivetkezve minden komolyságból lelke a' mulatságnak, S z e n d e r y szórja jó kedve' nyilait, végre Tokaj' lángnedvéből köszönt a' boldog párra, azután a' kosarasak' egészségére iszik, enyelgve sugván H a l k a n d y 'fülébe: Öcsém! ez az egy, melyet nem lehet elreplicázni.

Délután H a l k a n d y búcsút vesz azon szép reménnyel, hogy elég leány él a' földön. S z e n d e r y eltökélé magát K é t e s y v e l menni, és köz akarat szerint bevárni az esküvés' ünnepét jószágán.

* * *

Néhány nap mulva K é t e s y utnak indult. Milly más színben álla most előtte a' világ! minden mezei virág csak neki nyilni, minden madár-zengzet örömét hirdetni, minden tárgy tőle lelkesedni látszott. Más érzéssel köszönti házát: mellyben ezentúl egy hív angyal mellett, boldogítva és boldogultan töltendi napjait; ott mindent régi komor rendben talált; ott látja napkönyvét tele komor eszméletekkel, 's midőn azt tüzre vetvén füstbe menni látja; így szól andalgva: „Így műla életem lelketlen mint a' füst, míg tisztán nem szerettem!”

R é n y i is elérkeze önnönivel. K é t e s y örömsugárzó szemekkel vezeté hölgyét házába, honnan egyetemben Atyja' sírjához költöznek, a' nemes szivnek, a' dicsőültnek hamvait tisztelni, 's innen az Oltárhoz.

I l l y é s nyugtalan szaladgál szerte a' faluban örömét közleni 's midőn a' jobbágyság közül vele találkozők kérdeznék: mi történik az Uraságháznál? elrikkantja magát: „Menyekző más semmi!”

Kisfaludy Károly.

GRITTI LAJOS. (1534.)

Hogy lebukott Lajosunk legutólsó napja Mohácsnál,
A' fénylő Nemzet sietett öltözni homályba,
'S Hunnia sok szomorú eseteknek léve piarcza.
Mint az akol, mellynek rongyolnak vitla-sövényi,
Áll pusztán, 's menetelt szabadít a' nyájra vadaknak:
A' régen sok lesbenülő így lelte hazánkat.

Felröl is ellenség, alul is; hajdanta baráti,
Míg félték erejét, tagadók estére levének.
Legmérgesb fene rágta belét. Hazaföldiek által
Kell vala, a' mit még az irígy épen hagyja, veszni.
Legszörnyűbb 's gyötrőbb halamás önszültte kezével,
Kit kegyesen méhébe viselt, elveszni anyának.

Zápolya, a' félénk, a' legszilajabb habok ellen,
Mellyek ez Országnak süllyesztésére dühödtek,
Vette fel a' kényes kormányt. Bátortalan itthon
Tartani a' gyeplőt feszesen, sűrüsítve nevelte
A' hazarontókat, kiket izgata állati ösztön,
A' kik elég gonoszak mindent hasznokra terelni.
Künn, Szolimán alacsony lelkű szolgálát uralta;
Vékony tetszésért czudaroknak bérfizető lett,
'S régi Királyinktól gyűjtött kincsekkel az éhes
Kontyosokat tölté, ha ugyan bétöltni lehetne
Karcu medenczéből csapatint a' végtelen örvényt.
Ez sem elég. A' főbb helyet is külföldinek adni
A' haza kárával nem tartóztatta szemérem.

Gritti Lajos volt ez, Szolimán kedvelttye. Ravaszság
Ült fene lelkének gyökerén. Fajzotta Velencez,
Ádria még miüdön diadalmink nézte kajánul.
Annya Bizantzi leány; keverék ágy fajtya; belülről
Semmi hitű. Jánost körmén pörgette dagállya,
'S tőle nyeré, fejedelmségét hogy véle megoszsa,
Mínthogy minden egyéb adomány ínnyére csekély volt,
A' csapodár idegént legfőbb kormányra emelvén.

Ellenzé Artándi Balás, Nádasdi, Czibák is,
'S több józan Magyarok. Szavokat Nádasdi fogá fel
Így szólván valamennyi helyett: „két lóra bolondság
Egy nyereg: egy koronát szintűgy két fejre veszélyes
Tenni. Hazánk törvénye szerént juttatni Velenczést
Főbb tisztségre tilos. Kisdednek rendel az Ország
Adni Gubernátort; de te meglett 's régi Vitéz vagy,
Kérünk-kérve, ne hozz jámbor Magyaridra tirannust:
Országolly temagad míg egy csepp vér foly erünkben,
Míg karaink fegyverre valók, éltünket ajánlyuk
Éretted, 's kardunk boszszút fog venni Mohácsért.
Így István országa tied, koronája tied leszsz,
'S megtartjuk neked azt, 's fiaink fiaidnak izenként.”
Ekképp ők, de siker nélkül szólottanak: ellent
Áll vala a' fátum, hogy Zápolya értne tanácsot,
'S a' zavarok bellyére csapott haza csöndre verődnék,
Már meredeknek eredt, semmit nem szóla ezekre,
Mert valamint keze, nyelve is úgy megkötve valának,
'S dült veszedelme felé nyomorultan. – Gritti kikémle

Mindent. Tajtékszott mérgében szája, megértvén
 Hogy vannak, kik elég bátrak nem hajlani hozzá.
 „Várjatok, így dörgött, büszkék! csonkulni hatalmam
 Vélitek átalatokat? 's ti szabtok-e Gritti elejbe
 Törvényt? és haragom meritek nem félni erőtlen
 Párák?” S már magyar ellenein győztének örülvén
 Páva kevelységgel mozdult Brassóba Bizantzbul
 A' csalmás seregek közepett hánykódva. Dühében
 Fujta kigyómérgét Artándira, fujta Czibákra.
 Várad Főpap emez 's Kapitány Erdélyben. Amannak
 Érdemi János iránt jelessek. Nádasdi megintve
 Léven a' törül, Jánost elhagyni javallá,
 Kit tehetetlennek látván, meg kezde gyűlölni,
 'S pöngeni meszszerűen hallá a' pallosok élit
 Ártatlan hősök nyakain henye Zápolya pártján.
 E' közt a' habzó furiák szerszáma körösleg
 Bérlett gyilkosait titkon jártatta, fogatnák
 Nem hiveit. Mint ölyv, pusztított őmaga nyilván.
 Artándit terhelve hamis vádakkal elejté
 A' czudar. Ekképpen minthogy nem fére Czibákhoz,
 Más uttyát kerülé, hogy mennyköve csapna sebesben,
 'S a' Főpap vesztén vérengző szándoka hiznék.
 Kit megemészteni szánt, ahhoz színlette csalárdul
 Lelki barátságát. Dóczit küldötte levéllel,
 A' gyilkos Dóczit, hozzá; Brassóba sietne
 Jönni; hitét leköté bátor menedéket igérvén:
 Volna titok, mellyet csak véle tudatni akarna. –
 Ingadozott legelőbb, nem tudta nyugosztani lelkét;
 „Gritti csalárd, mondá, valamint a' tengerek árja,
 Mellyeknek hátán született, neki nem hiszek. Úgyde
 Dóczy Magyar; nincs mit tünekedgyem Dóczy szavának
 Hinni; megyek.” Kétszáz lovagot választá magához,
 Mind kitanult hiveit, 's bizton vesztére megindult.
 Nem tova Brassótul Felmérnél vont vala sátort.
 Kis seregét szállatta belül nyugovásra, kevéssel
 Őmaga künn maradott a' szellős égnek alatta
 Töltni az éjt, a' vérfürdőnek utálatos éjjét,
 Melly álmát az elárultnak foglalta halálhoz.
 Gritti tudott mindent. Reszketten reszkete látni
 A' véráldozatot. Jancsárit Dóczira bízta,
 A' tarlott paripás csapatot Battyányira; meghitt
 Eszközi mind ketten. Valamint a' szemfüles orvok,
 (Az holdat titkolta homály) Felmérre lopódtak.
 Már az örök végzés táblája Czibáknak utolsó
 Perczenetét mutatá; (lehetetlen előle szaladni)
 Mint a' nem félő kisdéd dajkája kezében,

Mélyen alutt. Amazok sebesen léptetve rohannak
 A' sátorra lövőcsőkkal. Felrémül az alvó,
 Fegyver után tapogat, de ledül sebesítve ináru,
 És bele szúrta kópják hegyeit föcskendezi vére.
 'S hogy táplálékát ne szalaszszák Gritti dühének,
 A' még is lehegő fejet elkonczollya nyakátul
 Kardgyával Giczi, és ragadá hizlalni nadállját. –
 A' Magyar így veszté sok erős gyámszobrait akkor!
 Mint mikor a' várnak falain rést vet ki az ágyu,
 A' lakosok rémülnek előbb, kízzatni harácsszal
 Rettetvén, szabad éltöket is pórázra fűzetni;
 A' pihenő fegyvert azután keseredve tüzesbben
 Markollyák, 's az omolt hízag türemére rohannak:
 Így Erdély megrendül előbb ez hírre, komorrá
 Lőn kiki, vélve nyakán felemeltten fényleni pallost.
 A' zápor közelít. A' Nemzet gyűjte tanácsot,
 Ez megelőzőleg szaporán indíta Szebenből
 Háborut a' hazatipróknak. Hordozni parancslá
 A' véres kardot. Buzogott a' Nemzet. Özönként
 Gyűlt táborba Magyar, Székely, Szász mind fia Mársnak
 Negyvenezer nyolczad nap alatt. A' két Havaselföld
 Felszólítva serény haladással küldé tizezret.
 Gritti, miként a' róka, midőn veszi eszre szorultát,
 Későn bányára ravasz léptét, 's majd sunnyog előre,
 Majd oldalt majd hátra kacsong, menekedni mi módon
 Tudna: azonképpen lelkével küszködik ő is.
 Háta mögött elzárva az ut; Kún, Kendi előtte
 És Majlát az egész táborral. Grittiben a' vér
 Menten meghidegült, merevültek tagjai, törte
 A' hideg, és ismét hévség szegzette az ágyhoz.
 Álmai rettentők: csigolyáját szúrja keresztül
 Kurta kigyó fulánkja; megint bika felveti szarván,
 És alig ér földet, gyomrozza halálra legottan.
 Ekképpen minden jelenet festette csikorgó
 Lelkének szünetét közelíteni. Zápolya tőle
 Meszsze; tovább Szolimán, kiktől koldulna segédet.
 Még is gyors követet Szolimánhoz futtata titkon,
 Tudná, milly veszedelm áradt szolgája fejére
 Erdélyből 's ötet szabadítani sietne. De Gritti
 Csillaga már leszaladt; nem használt semmi tanácsa,
 Sőt, valamit kitalált, mivel éltét mentse, magára,
 Mint a' kőre kilőtt vas glóbis, visszacsapódott.
 Embere kézre kerül; kinyilik szándéka. Keményen
 Így hozzá Majlát: „te pogány eb, Gritti kopója,
 Élne vagy halnod tenyeremben. Semmire sem kell
 Döglésed: takarodgy. Ugyan általad értse ki küldött:

Fegyverrel végzünk; jöjjön vértorba. Czibákért,
A' jámbor Magyarért, közlünk kit orozva kiirtott,
Erdély boszszút áll, nem lesbül, nem gyilok által,
Halni fog ő nyilván, hogy vesztét lássa az ég föld.
Esküdtünk kardunk hüvelyét le nem oldani míg ő
Él, 's valamerre szalad, zászlónkat utánna röpíttük.
Halnia kell kegyelem nélkül, menny, mond meg Uradnak!
Igy szólott Majlát, 's szikráztak fénni szemének.

A' kétségbeesett, seregét oldalra Szebentül
Meggyes alá vezeté. Kapuit bészárva találta;
Alkudozik, csinyt főz, azalatt bélopni mimódon
Tudná künn rekedett seregét, és véle magát is.
Tábora csöndesedik ravaszul; tágulnak az örök
Benn a' víttaknál; az előbbeni félelem oszlik.
Ezt várták amazok. Jancsárit Gritti kapukra
Küldi; lovag csapatit nyomban lódíttya utánok;
Tábora béomlik, valamint tengerbe az Iszter,
'S egy vágás nélkül zászlóját tűzte piarczra.

Míg ezek így lőnek, Majlát szólíttya Vitézit:
„Látom bajtársim! pözsög a' vér bennetek, érzi
Sérelmét mindenki ama' külföldi latorban,
A' kinek ölni Magyar, mulató játéka, Királyunk
Fennségét, törvényünket nyomkodni, enyelgés.
Erdély, a' Haza szól, zászlóink ellene vinnünk.
Még van idő ragadó körmét míg meg nem akasztja.
Ősi szabadságunk nem Gritti bitangja. Betölté
Vétkei mértékét. Mosolyogja, ha van szíve, mostan
Fegyvereink élet a' tengeri Vipera. Bátor
Férfiak, indullyunk, az igazság Istene vélünk!”

Mint a' tűzre olajt mikor öntesz, felveti lángját:
Úgy Majlát vágyó hadait viadalra hevíté.
Késni nehéz nekik. Sebttest a' Székelyek első
Meggyes alatt; fűgencz lovagok, Bernárdi Vezérek.
Elzárák szorosan, magokat fészkelni ne tudgyák
A' Törökök. Majlát fennhangon hirdeti köztök:
Mind ki negyed nap alatt, ha Magyar (Battyányira nézett
Grittihez öt csatlá az erőszak, nem gonosz inger)
Önként általkél: mentt mindene, 's néki bocsánat.”
Battyányit felemelte öröm, gyors szárnyai lőnek;
Átszabadult. Majlát forrón megölelte baráttyát,
És több Főmagyarok. Kérelmét Grittinek osztán
Emlegeté: „könyörög, neki is hogy lenne kegyelme
Édes magzattal szabadon takarodni Bizántzba.
Ártani hogyha talált, legyenek bántási feledve,
Ő is ajánlya, leend mindennek tőle bocsánat,
'S tábori költségül Meggyesben kincse maradgyon.”

„Nem! vala a' felelet. Mi jöttünk éltire járn
E' lelkes vadnak. Soha ő nem látta Bizántzot!
Förtelmes jövevény! és nekünk tőle bocsánat?
Lelke mienk, és kincse mienk, nincs semmire jussa,
Élni tovább nem fog; hallyon! fegyverre Vitézek!”
Így az egész tábor. Kezdődik menten az ostrom.
Felszállt a' Székely; Havaselföld nyomta keletről
Meggyesnek várát; a' város már juta kézre
Nem kis erőszakkal. Majlát, Kún, Kendi elállták
Délzaken. A' polgári sereg fenyegette nyugotrul.
Forrott a' mérges tábor, bömböltek az ágyúk,
'S a' falakat sujták szün nélkül. Végre leroskadt
Része. Futott minden legelőbb bétörni az ejtett
Résen üvöltéssel. Figyelem nincs tiszti parancsra.
Mint az ülön a' pörölyütés, a' kardok is akként
Pöngenek. Ordítást, de szavat nem hallani; jajtul
Harsog az ég; magasan füstös hullámok egyelgnek,
Mellyeket a' tűzpor gerjeszt gyúladva kanóttul.
A' bús Kontyviselők életpazarolva csatáznak
Életökért, 's noha nincs többé győzhetni reményök,
Kétszerezik dühöket, 's nem hal boszszúltalan eggy is.
Ők ugyan így, de haszontalanul. Már fogynak az Ozmán
Hadviselők; soraik csorbulnak; senki Vezérek.
Merre kit a' szükség, az erő űz, arra futamlik,
'S vagy harczol vagy fegyvert nyujt, nem váltja meg éltét.

Gritti ezzen közben hadait biztatni feledvén,
Sárgultt arczával főzött szaladásra tanácsot.
És milly vágyással minapon beférni serény volt,
Most gyötrőbb gonddal Meggyestül válni kívánna.
Volna miképp, és volna hová: nincs merre; körösleg
Esküdt ellenség. Bizonyos, ha maradna, halála,
És ez melly iszonyú! Koczkára futamni javallóbb:
Így megmenni lehet. Szaporán álöltözetet vesz:
Merre sűrűbb, és merre tüzesb, és merre zavartabb
A' csata, mint ő is Magyar és hős, arra törekszik,
Két fia mellékén szédelg, nincs ellene senki.
Átsurrant csakugyan. De kit a' sors elvet öléből,
És gyölöl, és üldöz, kedvét kísérti hijába.

Kézbe akad. Szomorú látás! a' büszke tirannus
Nyalka Vitézek előtt esdeklík térdein állva.
Ád sokat, és még többet ígér, csak szélnek ereszsziék;
Rút 's alacsony kegyelem! nincs haszna, bilincsbén
Majláthoz terelik; különös, mert Dóczit is ekkor;
A' fürkésznek emezt kivonák egy röjtök üregből.

Grittihez így Majlát: „Méltán örök átka hazánkknak!
Terhelnek szörnyű bűneid: vérünkkel itattad

Lelkednek szomját. Megsérté fegyvered Erdélyt.
 Célzásod vétkesb: akarád elorozni Királyunk
 Sérthetlen székét; minket faggatni csigáid
 Kínnyaival; rajtunk büszkén fitogatni hatalmad,
 És ki neked bűzös, mindennek metszeni torkát.
 Meghalsz! törvényünk 's a' bántott Nemzet akarja."
 Dóczihoz ekképpen: „Mi gonosz kísérté hazádnak
 Legjelesbb Hősét idegen bérlőnek eladni,
 'S a' mi nagyobb, éltét kezeiddel venni Czibáknak?
 És te, török czókot, te Magyar! Meggyesbe oroztál
 Tölteni tárházát vagyioninkbul Grittinek onnan?
 Vagy hogy mindenkor csügghessen kardgya nyakunkon,
 Mi, Nőink, és Magzataink rettegve kerülyük
 Gritti poroszlóit: te pedig mellette kevéldkedgy!
 Kedvesb volt idegen nálad, mint a' haza és mi!
 Mért szült téged anyád? mért lenned kelle Magyarnek?
 Vagy nem is Országunk bölcsőd: heves Afrika nemzett,
 Tigris dajkálott, te kegyetlen! nem magyar aszszony,
 Vér 's nemzettagadó! tüstént veszed értté jutalmad:
 Meghalsz! törvényünk 's az elárultt Nemzet akarja."
 Így szólott, 's a' vétkeseket büntette haragja
 Még mielőtt látnák a' pózslárt mérve nyakokhoz.
 Padlatot a' város síkján felemeltete Majlát;
 Négyszegü korláttal bekeríté a' sereg. Első
 Gritti, ki felmászott. Az urát hív czinkosa Dóczi,
 Őt, és lettének napját átkozva követte.
 Elcsonkítva előbb kezeik, hogy dupla halállal
 Halnának valamint annyoknak gyilkosi: elváltt
 Nyakcsigolyájok erén kihörögték éltöket osztán.
 Itt, és így végzék ketten gonosz éltöket együtt.

Horvát Endre.

ZÖLD, VERES ÉS FEJÉR.

Vége lön a' háborúnak; a' szép, hű Lóra epedre várta győzelmes férjének, a' borostyánnal
 koszorúzotttnak visszatértét. Óránként állott a' várfokon, lenézve a' virágos völgyre, hol az
 országut versenyeve a' susogló csermellyel kanyarga keresztül. A' távolba szárnyaltak forró te-
 kintetei, hogy tölt kebellet övéit üdvezelhetné. Vigan ugrált körüle a' kis B é l a , csak hat ta-
 vasz mosolyga még e' kellemes alakra; barna fürtjei szétfolytak vállain 's vidám-komoly szemé-
 ből életöröm 's gazdag reményü jövődjé gyermeki nyíltsággal sugárzott felé. Harczy
 köntöskében, bőrsisak fején, fakard oldalán, zászlócska kezében, vitézi büszkeséggel áll Anyja
 elébe, hogy lássa egész készületét. „Így fogadom” mondá az ártatlan: „Atyámat, mint egy Baj-
 nokhoz illik!” Busongó örömmel szorítá melyéhez Híve' szeretett képmását 's im porfelleg

emelkedik az úton, tárogató harsog 's lovagok vágtatnak a vár felé. Édes kételkedésű sejtés közt siet a száguldók elébe, 's a kapunál férjének karjai közé omol. Kiljebb nyílnak a' boldog Atyái az áltsorduló első öröm után, hogy áldva ölelhesse fiát is, ki fegyverkéjét Atyjái mellé, Anyjának lábaihoz tette le, hogy magát beljebb 's közelebb zárhassa a forrón szeretett szülékhez.

Midőn a' boldogság' néma ömlengése, hol az egész lét' mennyei érzete egy pillanatba vegyül, enyhüle; a' boldog Atya örömgýuladva kis fiát ölére vonja kérdezvén, mi végre fegyverzé így magát fel? „Ezen ünnep' dicsőségére” viszonzá B é l a „és annak jeleül: hogy én is akarok harcolni egykor mint te jó Atyám!” E' közben oda gyúlének a' vár' lakosi, üdvezelni a' viszszertereket. Még a' lovagok rendben álltanak, csak szemeikben ége a' viszonzlátás' édes öröme, 's ki kedvesét, ki szúléit kereste lángzó tekintettel.

A' kíváncsi B é l a oda áll Atyja' zászlója elé és szelíden kérdé a' három szín' okait, hallgatva közelebb szorongnak a' vár' lakosi megérteni rég ohajtott magyarázatját. „A' zászlónak üdélye” mond a' várur: „a' nemzet' bizodalma, melly önmagát minden hadvezérben képezi 's kétségtelenül hisz benne, hogy Ő ott 's csak ott lobogtatandja azt, hol a' közjó' igazai kívánják, hol hazai szeretet 's polgári hűség harcolnak sergeiben 's bajtársai elválhatlan követendik őt, ha lelkesítő fenlobogása által, győzelem- vagy halálra vezeti őket. A' színek' elmés szövevénye a' nemzeti Jelszót hirdeti. Z ö l d : reméllj Istenben. V e r e s : szeresd hazádat. F e j é r : higy az ártatlanságban 's védjed azt.

A' kised' fejére áradó szúléi áldás zárta bé e' tanúságos megfétést, 's vele nőtt ennek magas emléke, míg tettekkel megmutathatá, hogy az előtte felejtethlenné vála.

Ü-né, szúlé. F. B. N. J.

BARÁTNÉMNAK.

Mi szép az élet! – 's oh melly isteni,
Midőn arany reményit osztogatja!
'S ha nem derül is titkos arczolatja,
Nem szűnhetem csudálva sejtteni.

Örűlj! – neked van mit reményleni:
'S hogy napjaidra fény jövend, mutatja
A' serkenő tavasznak áldozatja,
Melly díszait rád készűl hinteni.

'S mit nyujtsak én e' napnak ünnepével?
Az adomány, mellyet felhozhatok:
Két rózsaszál 's e' gyöngé hangzatok.

Nem! – fogd erőtlen lantom' énekével
Örömkönyűm' s baráti szívemet,
A' melly tiéd, mig hantom eltemet.

Vándorfy.

A' SZERELMES PÁSZTOR.

Hol vagy Khloe? hol késhetel?
Minden sohajtva vár,
Es semmi sem derülhet fel,
Az éj eloszla bár,
Sötét ködben busong a' táj,
A' hajnal fénytelen,
Kedvetlenül tévelyg a' nyáj;
Mivel nem vagy jelen.

Ah minden érzi híjodat,
De még sem úgy, mint én,
Kinek éltet csak bájod ad,
Midőn mosolyg sz ölen.
Kinek, ha tőled távol van,
Csak bú 's kín érzete,
'S fohász utánad vágytában
Minden lehellete.

De oh egek! már íme jó
Viruló ékiben,
Illy tündökölv kél elő
A' nap lángfényiben.
Miként éltet szépségivel
Mindent köröskörűl!
A' víg tavasz' érkezével
Hegy, völgy imígy örül.

Jer, oh kedves! röpj felém,
Vidítsd-fel lelkemet,
Lehellj új kényrt 's gyönyört belém,
Csókold le könnyemet.
Oh mért ki nem fejezhetem,
Milly égve szeretlek?
Csak akkor boldog életem,
Midőn ölelhetlek.

Pri. Szentmiklósy Aloíz.

BAKONY.

Mi hánya, oh Bakony! magas fejednek
Ide 's tova ködülte lepleit?
Hajad tömérdek szálaít mi dúlja,
Mi borzogatja lombod' fűrtjeit?

Fölötted ordító vészek kerengnek,
Alattad ölyv, sas, éjbagoly fajong,
Csak úgy derülsz, ha völgyid éjjelébe
Az égnek üszke dörgve lezajong.

Ködök nemzője, zivatar jegyesse,
Villámok' bérctanyája oh Bakony!
Lelkem felleng harsány rém-szózatodra,
Vidúl szívem dörögő zajodon.

Fiad vagyok! leheltid ápolának,
A' lelket üszkeid fuvák belém!
Az élet' első kedveit, keservit
Hullámid' természetes szárnyin lelém.

Virúljon a' tavasz ezernyi ékkel,
Szeresse gyöngéd szív a' csermelyét;
Egekbe ötlő üstökőd' zavarját,
Vadon szelednek áldom én telét.

Leány keresse suttogó ligetnek
Rét- 's völgy' bájhimzetű virágait,
Poklokra süllyedt barlangi d' sötétén
Találom én egem' sugárait.

Ott, ott lelem fel ifju képzetimnek
Merengő óriási képeit,
Szivemnek ott örvényes érzeményin
Merész reményim' szörnyetegjeit.

Ködök' szülője! fergeteg szavadban
Viszhangzik a' letűnt idők' zaja,
Komor pilláid' évült bánatában
Vergődik Hunn sziv' vérező baja.

Van é, ki századit magas valódnak
Fontolva 's nagy viszályos éltedet
Égő könnyel 's busongó hangzatával
Ne áraszná méltó keservedet?

Melyed 's gerinczed pártosok nyilatól
Vérzék 's pogány vas által homlokod,
Zúgtodba hány magyar fohász vegyüle
Midőn igában rezge még fokod!

Tanúja szittya Hon' dicső hírének,
Tanúja rettentő veszélyinek,
Veszprém! te a' szirtek' magas leánya,
Sebét te hordod bús küzdésinek!

Vad erdeidbe, szélveszes tanyádba
A' Hunnfi, farkas 's vadkanok közé
Szomor lakását nem művelte volna,
Ha őt a' végzet így nem üldöze.

Így épülének odvaid' helyében
Az eltiprott Magyar' hajlékai!
Így álltanak ködleplű bérczeidre
A' Nemzetségek' zordon vázai!

Te Zircz! fajzatja tölgyhaju Bakonynak,
Miként zöldelnek pompás kertjeid!
Dús Pápa! milly ledér hullámzatokban
Tömött kalászt ringatnak téreid! –

Letűnt időknék ezredére nyúló⁸¹
Sűrűid 's rengeteg vadonjaid
Igy jöttek ki néma éjjelekből
Napedíszre sívatag magányaid.

Lemult már vadkorod' homályos éve,
Kalász hajlong cseresseid' helyén,
Virág gyümölcs, borágak üdvezelnek
Ernyőid' napkerülte éjjelén.

Távol Királyaink' hajdanti széke
Néz ormaidra berke' gőziben,
'S a' szőke Balaton' zajló hulláma
Somogy-Szalának hősi öbliben. –

Egy boldog álomtűnemény gyanánt
A' képzet andalgó keblemnek int;
Szülőhelyem fejlengve bús kódéből
Reám csendes vonzódással⁸² tekint.

⁸¹ nűyló

⁸² vonzódással

Gyermekkorom' tisztább őszintesége
Felém szelíd vággal sohajtozik,
'S több századú éjed' világosultan
Örvendve hondalom széthangozik.

Te, ki a' kor' homályin áltderengesz
Bájos hatalmu tündér képzemény!
Ereszd arany vessződet napjaimra,
Hogy el ne hagyjon e' lágy érzemény.

De ah eltün kecsegtető varázsod!
Szivemre ujdón zívatar borúl,
'S derült egemnek szép örömvilága
A' multaknak bütengerébe hull.

Töltényi.

CSALATÁS.

A' kikelet még nem nyílik, 's már fülmile zengzet
Hatja fülem'; csalatom: Lolli' ezüst szava zeng.

Pri. Szentmiklós Aloíz.

ÍRÓI TANÁCS.

Már ha tudós lettél, illik tudnod mi különzi,
Őt a' köznéptől, 's hírre mi fűzi nevét:
Lassu menés, halvány szín, terjengő kar, izetlen
Kedv, rejtélyes szó, nyugtalan elmefutás,
Félénk nyiltszívűség, szánó mély titku mosolygás,
Gőgös alázottság, jégmelyü andalodás,
Sokratörő unalom, leverő kegy, könnyü itélet
'S édes hűledezés pusztá dicséret után.
Ez még mind nem elég; házadra is illik ügyelned,
Hogy mindenki hamar lássa csudálva ki vagy?
Barna szobád' falait pókháló lepje, 's halálfő
Sárguljon komoran nőtelen ágyad előtt.
Régi szakállas Urak' koszorúzott szobrai mellett
Szörnyü írószerszám asztalod' éke legyen.

Ritka sikáltt padlón elszórva heverjen írásod,
'S minden szöglet' üren szű egye könyveidet;
'S hogy bölcs mondását Salamonnak igazlani tessél
„Csak hiuság's álom mindened a'nap alatt.”
Büszke lemondással tórd a' lét' annyi hijányit,
És üres erszénykét nyersz czimeredbe Dicső.

Zordy.

AZ EGÉSZSÉGHEZ.

O szép Hygéám, a' te tájad éden!
Arczot kegyelmes rózsza csókol itt;
Az ellenség gyarlong nyájás cseréden,
'S a' gyógyulás ajtót mosolygva nyit;
E' tőled küldött édes hű cseléden
Láthatni arczod' szép vonásait.
Edényét forrásodból megmeríti,
'S a' holt erőt hű orvosság segíti.

Élet virítóz díszein korodnak,
'S szebben, ha nyílt örömbe öltözik,
'S ha lelkeink olly ponton állapodnak,
Hol a' csendet kígyók nem üldözik;
Így villog gyémántfénye szent napodnak,
Különben az felhőbe ütközik,
'S csak a' türesnek balzamos szavára
Épülhet itt a' szenvedés' határa.

Istenném vagy; de hív csókodra lágynak
Vigyázva tégy; virúljon szorgalom.
Add lelkem' gyakran olly virágos ágynak,
Mellytől nem száll-el őrzőangyalom.
Kik országodban csak sölétre vágynak.
Rút lelkek; őket nem magasztalom.
Ne hulljon tőlök semmi példaszikra
A' földi lelkek' több magzatjaikra.

Ingatlanul élj józan dolgozókkal;
A' Cháriszokhoz lengj víg szárnyakon;
Köss frígyet nálok több ezernyi csókkal.
Ha szépre gyúlhatsz, o ne ülj vakon;

Magasra nézni merj Hygέα! jókkal;
Ártatlan mézzel szólj az ajakon.
Ki téged bír ne fényljék csak magának:
Ragyogjon többnek, éljen a' hazának.

Makáry.

IZÓRA.

(Monolog a' Várna-i Ütközet szomorú játékból).

Hová tekintek, új élet' sugára
Lövell felém, 's vidám kép leng körül;
Ment háborútól szép földünk' határa!
A' békehírnek minden szív örül,
'S kéjelve szárnyal édes indulatja,
A' honni ünnep boldoggá avatja.

Himzett ruhákban, hálaköny a' szemben
Gyülöng a' nép, 's vig kedvre lobbadoz;
Erő's hév buzdulat minden tetemben,
Az ének' zajja szerteáradoz,
'S kényét követve a' dagadt kebelnek
Ifjú's pártás Szűz fürge tánczra kelnek.

A' megtért bajnok híve' bájkörében
A' multnak éli kedves álmait;
Biztos remény valósul érzetében
'S édes czélokra költi lángjait,
'S a' Hív, ki nyugtalan' Hősére vára,
Borostyán-koszorút fűz homlokára.

Tetőkön áll a' szép hölgy, szemlobogva
Az utat kémli, keble reng 's feszül;
Port vág a' ló, jön a' férj 's szívdobogva
Váro Szerette' nyilt karjába dűl,
'S fellengve néz mosolygó kisedére,
Ki nyájasan simul vasas melyére.

Aggott szülék ifultan andalognak
Kedvelt magzatjok' izmos karjain;
Szivök lángol 's álél a' boldogoknak,

Fijok' kiállt veszélyes harczaib,
Áldást rebegve rájuk, a' Hazára,
'S az elmaradtak' szendergő porára.

Feltűn az élet víruló diszében,
És bájalakban hinti kényeit;
Ah én! csak én látom jós tükörében
Jövendőmnék homályos képeit!
Nem adhat írt a' béke' szent malasztja,
Sőt agg sebem' még inkább felszakasztja!

Kisfaludy Károly.

HATTYÚ-ÉNEK.

Hála! sorsom meggyőztem már,
'S a' sok csaló reményen tul,
Minthogy szívem semmit se vár,
Lassan lassan sebje gyógyul.
Számot vetvén sorsommal
Engem többé meg nem csal.

Mindent a' mit eddig kértem,
A' mi létem' könnyítette,
A' mit csak remélni mértem
A' mi szívem' enyhítette,
Mindent a' mit szerettem,
Örökre elvesztettem!

Elszakadtak szép lánczaim,
Éltem' célját elvesztettem,
Bár mit űztek vágyásaim,
Mindég arra ítéltettem:
Hogy tőlem elvétetvén,
Csak magányos legyek én.

Felhők fedik a' múltakat,
Csak egy csillag sugárol még;
De mutat ez nagyobbakat,
'S nyílt előttem az örökség.
Forró könnyem ha itt hull,
E' fizet a' síron tul.

Minden földi csak tűnemény!
De bimbózni kezd szívemen
Kimondhatlan édes remény:
Hogy mind a' mit bús éltemen
Csak ohajta kebelem,
Fenn a' fényben fellelem.

Gr. Teleki Ferencz.

ÉLETÖRÖM.

Illyen az életöröm: míg sejtjük, eget mosolyog le;
Bírni alig kezdjük, bája enyészten enyész.

Zordy.

A' PATAKMELLETTI IFJU.

(Schiller után.)

A' pataknál ült egy Ifju,
Rózsakoszorút fűzött;
'S látta néhány elragadt fűrt
Mint lejt a' habok között:
Olly sietve tűnedeznek
Napjaim mint e' patak,
Ifuságom mint a' rózsá-
Koszorú olly hervatag.
Ah ne kérdd: miért kesergek,
Mért busít e' r ó z s a k o r ?
Minden örvend és reményel
A' tavasz' ujultakor;
De mind e' sok ezred hangja
A' kelő természetnek
Keblem' mélyén csak nehéz bút
'S bánatot tenyésztgetnek.

Nem találhat szívem enyhet
A' tavasz' vigalmiban.
Egyért esdek 's az közelre
És örök távolra van.

Karjaim' ez árny-alakhoz
Óhajtvást terjengetem,
'S ah nyug nélkül dermed e' szív!
Mert el azt nem érhetem.

Szállj o szállj le kedves Lélek!
Hagyd el büszke váradat,
Majd elhintem rózsaszállal
Kebled', csókkal ajkadat!
A' liget, halld, zeng a' daltól
Vígan zúg a' csermelye:
Egy boldog párnak elég hely
Egy kis kunyhó' kebele.

Helmeözy.

A' SZEGÉNY ÚTAS.

Leszáll az éj. – Szegény gyalog
Vándor telt szívvel andalog;
Ballag's néz hol lesz nyúghelye,
De nyílt ajtóra nem lele.

„Ha szállást senki más nem ad,
Atyám' öröke felfogad;
Hajléka nagy's kiterjedett,
Lakója sok ki szenvedett.

Ha nézed ősi házamat,
Szivedre csendes bája hat.
Türöd ha sorsod' balja sért,
'S nem érzed tűzforrtán a' vért.

Kegy jobbja rá sátozt vona,
Mellyet vihar nem bont soha;
Kék csillogó boltszőnyege'
Láttán enyész búd' fellege.

Egy kis szobája oh be szép!
Boldog ki hűs enyhébe lép!
Szűk ez, szelíd nyugalma is,
Minden bú, gond ellen paizs.

Csendét nem dúlja semmi nesz,
Bár künn özönvész dörgedez;
Fedi hó- vagy virágpalást,
'S mindennek nyujt vigasztalást.

Csókolja napfény 's csillagok;
Felé örömmel ballagok.
S i r e' kies hajlék' neve:
Atyám! hívó-szavad jön e?"

A' Vándor illy érzés között
Arany álomba költözött,
'S midőn a' nap felvirradott,
Szegény! holtan találtatott.

Gr. Majláth János.

A' VÉRPOHÁR.

(N o v e l l a .)

A' Rozgonyi véres harcz R o b e r t K á r o l y n a k engedé a' diadalt, 's megerősíté fején a' Magyar koronát, melly tőle a' meg nem rendíthető T r e n c h é n y i M á t é ' vitézsége által háromszor elragadtatott. Övé lön a' királyi méltóság; de sem uralkodói szelídsége, sem udvara' hízelkedései ki nem olthaták a' titkos tüzet, melly a' felgyúladott ellenpártban mélyen tenyész vala. 'S bár külszintt hódolgat a' győztes hatalomnak, belől még is égett a' bosszús gerjedelem, és sok derék Bajnok leve szomorú áldozatja e' vad pártoskodásnak.

Azon hegyágazat-is, melly Abaujt és Zemplényt hasítja egymástól el, bátor fészket adott erdős fokain a' kor' szellemében háborgó Váruraknak. Itt élt P e t e u n c h Zemplényi Ispán, M á t é n a k hű bajtársa, erőt módot forralva P u r u s t y á n ' falai között. Kesorú szidalmakkal a' sors' keménységéhez, hogy Hazája' szent szabadságát Róma' tetszéseinek martalékul hagyja, nehéz borúlatként dagadoza haragos lángjaiban, 's lecsattogva bércein fegyverével, bezudítá a' szomszéd Megyék' területeit. 'S találá-is nyugtalan lelke részvevőkre, kivált O m o d é n a k fiai M i k l ó s és D á v i d gyűlevészt hordva zászlóji alá: de minekutána a' mindvégig rettentő T r e n c h é n y i ' kimultával az ellenkezés' legerősb sugára letűne, a' régtől vert sebeket, békenyugalmakon enyhíteni hajlottabb Urak lassanként magára hagyák az erőlködőt. P e t e u n c h változatlan marada, miként a' tölgy midőn fergetegek' dühe tépi ágait: de a' Király's az Ország' Nagyjai véghadat küldvén P u r u s t y á n r a , a' megátalkodott Zendítő Z t r o p k o u ' várának vadonjaiba szorítottatott. –

„Elnehezülél mostoha sors! éltem felett: de én csapásaidra nem dőlök el,” ekként gyötrőde a' magába vonult, Őseinek fegyvereihez függesztve kardját, melly olly gyakran csilloga a' csatákon karjának erejével. „Hadd nyugodjon a' bajnok' eszköze, midőn a' férjfiui vitézsége kaján-sággá törpítettik!” 's egészen elfordúlva a' világtól, szüntelen komor magányban sötétkedék mint hegyei.

Csak egyetlen magzatja, az anyátlan H e d v i g volt még a' tárgy, mely felvidíthatá búsnapjait, H e d v i g, a' szépség 's virító kor' bájaiban fejledezve, ki őt vissza ifjúságának édes álmaira vezetgeté. Gyakran mérgelődött P e t e u n c h a' végzet ellen hogy fija nem születék, kit égő bosszujának felneveljen: de a' keserűség majd forró szeretetre olvadozott, a' mint leányában férjfiui tulajdonokat vön észre. H e d v i g ' érzéseinek mindenikéből feszengő tűzlélek sugárzott-fel, mely magas tettekben vágy kiömleni szabadsága' zárai közzül. Hő szorgalommal nevelé azt benne az örvendő atya, asszonyi természetét kívánván edzeni a' külvilág' bajai ellen; sőt szilajabb kitöréseiben-is csak azon erőt látta, mely nem egy könnyen fogna hódolni az elfajult kor' pulyaságának. Szikráztak szemei ha elnézte, mint szökik-fel tomboló ménjére a' bátor leány, vadak' nyomozásiban hegyet-völgyet futni-be, zivatar közepette-is, mindannyiszor elbizakodva öntetszetében, hogy a' férj, kit ő választand majd egykor leányának, nem puhulhatand el a' bajnok Nő' oldala mellett. Hazáját mint legfőbb jót szeretni – ez volt a' nagy irány, melyhez a' lángszívet szünetlen' hajtongatá: de a' hazafiuságnak buzgó érzeteivel abba egyszersmind saját keblének szörnyű indulatjait-is általönté. Így hatalmazott-el H e d v i g e n a' szertelen hév, mely a' természetől szelídre alkotott asszonyisággal olly annyira ellenkezik. – A' visszás intézés által belsőjében felforgatva, bizonytalanul szállongott a' férfi-leány csapongó képzelgéseinek szövevényein, hol sem érzeményei, sem akarása világos nyugpontot nem találhatván, nemének titkos vonzódása mélyen de zavartan borítgatá lelkét a' sejtések' homályaival.

Egykor megfáradván H e d v i g a' vadászatban, magányosan pihent a' ritkásabb erdő' enyhelyében. Az út közel vala. Dalolva sietének-el azon a' munkások haza felé: csak egy fiatal pár szomorúan maradozott-hátra a' többiektől. H e d v i g észrevévén őket magához szólítja 's okát kérdé szomorúságoknak. Előbeszéli ekkor a' férjfiu, hogy ő a' leányzót szereti 's attól szerettetik, de ő maga szegény lévén, a' Leány' atya öszveházasulásokat nem engedi. – „Ti szeretitek egymást!” szól H e d v i g, 's egy nem ismert érzés hajnalong kebelén; és lekötve karjáról a' gyöngyszorítót a' panaszlónak ajándékozza. Háladatosán borúl a' két Szerelmes jótevője' lábaihoz, 's öröme' nagyságában eltávozik. H e d v i g mély andalodásba merüle: az épen hanyatló nap aranypirulattal játszadozott gyönyörű arczulatján, a' fák' nyildoklásai közzül.

Ló-dobogás zavará meg az uralkodó csendet, 's minekelőtte feleszmélt volna a' tündér álmodozó, egy idegen ifjú alak tűn szemébe. Édes borzongás futja végig, midőn szeme a' hűledező jövevény' tekintetével öszveakad, magasb kéjbe csapongtak pillantataik, 's egy még soha nem érzett rendület villant kebelén keresztül: kedveltető nyájassággal üdvezi a' szép lovag, szónak ered, ajkainak édelgő hangján felejté H e d v i g a' mondottakat, 's még is elérté – az ifjú leszáll, hozzá szövetkezik, lelket mutat minden ígéje, e' találkozást szerencséjének, magát pedig midőn a' Szűz Atyjának nevét kiejti, boldog szomszédjának nevezvén. E' közben a' kürtök rivadoznak, H e d v i g ' vadászai közelgenek, 's az ifjú esdeklően kérdi: részesülend-e még a' viszonzlás' örömeiben? egy lángtekintet lön a' válasz, mely szívéig lövette. H e d v i g felpattana lovára 's eltűnt.

Álmélkodva néz utána Á k o s. – R o b e r t K á r o l y ' Udvarában nevekedvén ő tele dicsvágygyal, nagy reményű tehetségeinél fogva fényes polczokra készítették: deli külsője 's vidor lelke miatt, az asszonyi világ' bálvány. Most jöve a' vidékre széles jószágaiba, melyeket édes Atyja, M y c h k, az Uralkodó-Ház iránt bizonyított hű szolgálatjai' díjában Királyi adomány mellett nyert. E' véletlen öszvejövetel, H e d v i g ' szépsége, 's különössége mely valóján elöntve volt, elragadák őt, és a' forró vágy, ama daczos P e t e u n c h nek leányát – ki az Udvar-

nál félelmetes vala inkább mint gyűlöletes, meghódítani: lángola keblében. Az alkony inté utjára a' késedezőt.

Mély gondolkozásban találá Atyját a' hazatért H e d v i g ' s e' néma komolyság kíváncs volt előtte, mivel boldog érzeménye a' szép ifjúval kéjledezhetett, míg a' ragyogó esthajnal olly bájlón tündöklött le álmai közzé. Hosszasb hallgatás után P e t e u n c h világot parancsol, 's maga mellé szólítá az édesen ábrándozót „H e d v i g !” ügymond bizodalmas hangon: „ma mult tizenhatszadik születésnapod, érettkoroddal ideje tudatnom jövődőről gondos szándékomat. Napjaim hanyatlanak, azért férjet választék számodra.” H e d v i g elhalaványúl. – „T h o l d y B o t h o n d kedvelt Barátom' fíjának szántam jobbodat; ismérkedj-meg a' gondolattal, hogy tőlem 's eddigleni szabadságodtól meg fogsz válni. Néhány hónap mulva megjelenend; úgy hiszem, választásommal megelégszel. Maradj híve – Anyád nem volt nekem az!” Itt homloka elkomorúlt, szemei vadon tüzelgének, 's mintegy meglepetve a' multaktól, egy szekrényt nyitá-meg, 's egy aranyzott poharat vön elé. „Vedd ezen poharat emlékül ez órára. E' pohárból Anyád halált ivott.”

Reszkette nyúlt H e d v i g a' pohár után. „Tudd a' történetet, szól tovább P e t e u n c h . – Még alig voltál másod-évv, midőn fegyvereimmel a' honi Fondorlók ellen küzdni menék, kik Hazánkat K á r o l y n a k árulgatók. E' vidéken lakott ekkor egy férjfi, ügyünknek szinlelt párthíve, de mint fényre jött álnoksága később mutatá, a' Nápolyi felekezet' barátja. Ez vadlángokra gyúlada fel Nőm iránt. Házamba csusszan távollétem alatt, – 's győz ördögös incselgéseivel itt – győz az asszonyi tisztaságon; meghajlott ez. Kártörvendve simúl-vissza a' gonosz. Töredelem szállja meg ama' boldogtalant, 's a' mint jöve telem' hírét hallotta, a' szegény 's igaz bosszú elől mérget vett e' pohárból. Én már csak sírját lelém. – Rettenő példája ovjon meg illy tántorodástól!”

Égő arcczal 's eltökélve „Meg – igen Atyám! megőriz az engem! mondá H e d v i g , de szeretnem kell a' férjfiút, kit jobbmra méltatok: fogom-é pedig szerethetni azt, kit te választál nekem?” 's mint egy álomba látván az ifjút, érzelmeitől elkapatva, a' máli történetet kibuzogtatja ajkain. Midőn az ifjút nevezé, méregre lobbant az öreg. „Poklokra e' névvel!” ordít, – „az istentelen csábító' fíja ő? Hah! birtokára vágysz... 's a' feldühült szivből rohanó átok ölé el nyelvéen a' szavakat.

Mélyen megrázatva vonúlt H e d v i g szobájába. Késő éjjel ablakához álla zajdult érzeményeiben, a' táj felé forgatva szemeit, hol Á k o s t megpillantá, 's hajnal' hasadtakor már nem tudva azon helyre vonták érzelmei. Oda jött Á k o s is ohajtozása' szárnyain, 's az új indulat mélyebben gyökereze a' leány' szivében. Ott látá őt többször is Atyja előtt rejtegetvén boldogságát, mellyet a' titkolódzás még inkább szépíte. Egy szép vidám napon gyors léptekkel sietek ki H e d v i g a' vár' kapuján. Atyja megpillantván őt, utána kiált; de az álmodozónak nem vala most érzéke azt hallhatni. P e t e u n c h gyanítván a' rettenő titkot, leányát nyomon követi.

Az erdőben sűrű lomboktól ernyezett pázsiton találta H e d v i g Kedvesét. Édesen csatogott a' Fűlmile körültek. Szerelmet látszott lehelleni a' természet, az lángolt H e d v i g ' keblében is. A' fennyen lobogó indulat elenyészti minden eszméletét, ég föld eggyé olvadoz szemei előtt, és szíve, lelke a' kimondhatatlan kéjgyönyörben lankadozván el, kedvese' ringató karjai közt ébred-fel – „Tiéd vagyok!” rebegé, lángzó tekintettel 's e' perczenetben egy dárda zuhan el mellettök. Elszörnnyedés' hangjain sikolt fel H e d v i g oltalmazólag dőlve Ákos' melyére. Atyja megettök állott. „Hah gyalázatos!” riad; 's erőszakos vonaglatokban kapkodva fegyveréhez öszveroskad elősietett szolgálinak karjaikon. Leányát a' Gyűlöl't karjai közt látván, felbőszült érzése szertezuzá porhanyú hajlékát. Szörnnyűt hala. Dermedve néz H e d v i g Atyjára, 's a' lelketlen tetemre omlik. Lassan emelkedve azután az ifjúhoz ögyelg, ki mélyen

illetődve állt ott. „Most, most tehát!” mond bús elszánással, „egészen Tiéd vagyok, vagy Atyámat követem.” A várba vitették a’ halott. H e d v i g irtóztató némaságban követé lelketlen Atyját.

Gyász borúla-el Ztropkounak vidéke felett. Rengő zúgással kongtak le a’ várharangok szerteszéllyel a’ hatalmas Úrnak nem vélt halálát hirdetgetvén. A’ történet szörnyű alakban s’ viszongó képzetekben szállonga szájról szájra a’ nép között, s’ nagy számú sokaságot csődíte öszve minden tájról a’ torra. Néma tépelődéssel látja H e d v i g a’ halotti készüléket; de rettenet zajlong keblében. A’ természet’ szava előrendül nagyérményei’ zavarából, s’ atyagyilkosságot kiált fejére. Mentegeté ugyan indulatja vadlánggal égvén a’ jövőndő felé; de magzati szíve’ marczongló fájdalomit csalfényével nem oltható el. Minden látogatást eltiltva szobájától, szótlan, könyűtlen sinlődvé merengett.

A’ temetést megelőző nap’ végső alkonyán bús hangzatok serkenték fel az egyedülkesergőt mély sülyyedezéseiből: Szerzetesek’ karéneke volt az, kik ájtatoskodni jövének a’ halotthoz, szomorgó kintorna közt. H e d v i g ’ keblét kín’ dühe tépdelé, s’ öszveszédült a’ látvány felett. Az örök elválás’ gondolatja, s’ egy szózat, melly belsője’ mélyéből lágyula fel, titkos erővel integeték bocsánatért esdni Atyja’ hidegült lábaihoz; oda támolyg.

Mély hallgatás uralkodott mindenütt. A’ fegyverpalotának ajtaja enged a’ lassu nyitásnak; keskenyen nyulongó goth ablakai borzasztó rémzetek gyanánt mozdulatlan remegtek az éjjeli lámpa’ csillogásiban, félelmesen az ősi melyvasak s’ pánczélók a’ feketén szőnyegezett falakon halotti pompára idomítva. Hidegen suhogott bé az éjfé’ szele. Eldődeinek lelkei látszatok körül lebegni, s’ felette itéletet tartani. Középen a’ gyászalkotvány vértesen fekvő halottjával: arczvonásiba harag tapadt; mellette cserág-koszorúza kardja tömérdek paizsa felett, Hedvig érzése’ iszonyúságában térdre omlott: „előlheti e az átok magát a’ tiszta szerelmet?” így zokog: „és Te, ki engem forró szívemnek indulatival ápolgatál Atyám, o áldj, áldj meg békehonodból! – Á k o s ! Á k o s !” –

Közel állott ő vigasztalni a’ Kesergőt. Hosszas tusakodásin, eljöjjön é a’ temetési gyülekezethez? győzött a’ nehéz gondolat: szerző-oka vagy a’ szánandó árva vesztéséinek. „Nálad vagyok bús szenvedő, megosztani, enyhíteni fájdalmidat!”

„Á k o s !” mond a’ felrezzent leány, „te itt?” s’ felhevült indulattal kezénél ragadván az ifjút, „itt” úgy mond, „e’ szent helyen, s’ ezen órában kötöm le hűségemet: – Szerelmem, e’ lélek, s’ mindenem Tiéd!” s’ elővévén Anyjának szomorú hagyományát, a’ poharat, elbeszélé a’ történetet, e’ szókkal fejezvé he: „Illy véget érjen a’ hitszegő!” Fagylaló rettegés fogta el az ifjút, minden szelídebb érzemény elfásulva szorult vissza melyébe.

P e t e u n c h letétetett elhunyt őseihez. H e d v i g mély fátyolban, elvonúlva az emberek’ szemei elől, mellyek tör gyanánt sebzék szívét, hév bánattal gyászoló édes Atyja’ elvesztét; de fájdalomla idővel enyhüle leginkább az indulattól, melly Á k o s é r t ége. Erős ragaszkodással hitte magát jegyesének, noha büszkébb vala ennek érzetében hogy sem hiedelméről vallást tegyen. Tekintet és tartózkodás nélkül vett részt társaságában, vele mulatozott, vele járdalt karöltve erdein; csak benne s’ általa élve mindene kívánt lenni hogy szerelme’ lánczait öröklétbe általfűzze. Á k o s nem lehetett az elbájolásig szép H e d v i g ’ s határtalan hajlandósága iránt érzéketlen – sőt még a’ hölgy’ szabadabb délczégse is gyönyörre ragadozó – Boldog míg a’ csapongó⁸³ lángokat viszonzá! de hültebb eszméletének sugallása e’ szövetségnek állandóságot nem ígérhete. Nőttön nőtt Hedvigben az indulat, de a’ komolyságot nem üzheté el, melly sötéten boronga természetén; titkos félelemmel tölté az bé Á k o s ’ keblét, rettege a’

⁸³ cs pongó

lángszerelemtől, mely őt oldhatatlan lánczokkal szorítá ugyan, de fellengző vágyait ki nem elégíthette: mindazáltal sorsát a leányéhoz látván kötve, lekötve maradt.

Míg ezek így folynak, háború üt ki Dalmátországban. A Király hadi erőt küldé Velenczére, hogy az ennek oltalma alá pártolt Jádra városát a Magyar Koronához visszahódítsa. Fegyverre szólíttatott Országunk Nemessége. Az öszvesereglés híre Ákos' dicsszomját felbuzdítá, ki azonnal kész vala követni a tábor' harsogásait. Hedvig fellengzőbben érezett, hogy sem kedvesét a hős pályától visszatartaná: sőt újabb érdemdíszben ohajtván a vitézt ragyoglandani, maga ösztönzé a Haza' szolgálatjára; 's csak nehezen állott-el a szándéktól, őt követve tapasztalni a harcz' veszedelmeit.

De az elválás' órája Hedvig' előérzéseitől megnehezült. Forrón szakadott-ki egy könnycsep szép szeméből, – néma fájdalomban törle⁸⁴ azt le a leány hév kebelén. Ákos búcsúza: szótlán kíséré őt Hedvig az erdőségen, szerelme' örömeinek 's atyja' halálának titkos tanúhelyéhez. A lángérezemény' leghatalmasb kirohantával omla itten az ifjúnak karjai közzé, „Ákos!” szöla reszkető hangon: „e' hely' árnyain enyészet lappang; – ádáz kezekkel fogja-be a lét' körét, de nem bírhat a szerelemmel. Itt, itt szövődék alakja végzetemnek... – Éljen boldogul!” Hedvig bánatosan vissza vára felé: Ákos tárgultabb kebelével a dicsőség' lenge távolába.

Indulásra várt a Nemesség Rákos' mezején, midőn Ákos Pest alá érkeze lovagjaival. Gyorsan tévé meg innen útját a bátor sereg rövid idő alatt benyomulva Dalmáciába. A zendülés néhány ütközetek által megzaboláztatott, 's Velence egyezésre lön hajlandó. Ákos valamint a csatákon úgy a frigykötésben-is fennnten kimutatá jelességét atyjának oldala mellett, kit a Király a visszaszerzett béke után Illyriai Helytartóvá neveze-ki, fíjának érdemeit ékes arany lánczal jutalmazván.

De más jutalom készült Ákosnak Visegrádon: mert a Királyné, ki őt kedves Tárnokja' fíját nagy kegyeiben tartá, Drügeth Fülep akkori Nádor' unokájával, a ritka szépségű Olíviával kívánja vala öszvepárosítani. Megjelen az ifjú a fény' helyén, 's csudálásra olvadoz, Olívia, miként a kertek' feselő rózsája virág-társai között, díszremekje a Királyné' Udvarának: eleven vidámság vetélkedve asszonyi szelídséggel tündökle szemeiből és lelkéből – mint midőn a harmat' gyöngyei ápolva enyhítik a rózsá' keblét kecségetetőbb lángokra szereteömlő illatozással. Ákos tisztelet' érzeménnyel közelíte feléje, ohajta, 's a két szív öszvehangzott szerelmében. Mosolygva tünt-fel 's tettekben gazdagon a Jövendő az érdemre törekző ifjúnak, 's az özön remények' szárnyai száz egekbe röpitgeték a boldogot. Sírva lebegett néha Hedvig' alakja csendesb óráji felett: de az angyali-kellemű Olíviának szelíd lelke mindég a jelenlét' örömeihez bájoló a sötétlő visszaemlékezést. Ha tett olykor öszvehasonlítás, egész valója csak Olíviának nyughata-meg; 's az Udvari élet' ragyogásától a messze leány – feledékbe süllyedt. – A fiatal tűz leginkább vonatik a különöség' ingereitől: a férjfiu valót akar, valót keres társasági életbe szövetkezve nyugottabb kívánnatival; így Ákos a Hedvig' ölében egykor töltött arany napokat, most ifjusága' merészebb álmainak tekinté.

Az öszvekeelés' napja elhatároztatott. A szép pár' híre egész országon elfutamodván, beszálott rövid időn Ztropkoura is⁸⁵.

Földhez sujtá ez Hedviget. – Minden csep vére elakada: de egy gondolat villantja keresztül homályos lelkét, gondolat, mely nagy és erős, mint szerelme. Közel tanúja kíván lenni a hallott történetdönök, 's titkon rendbe-hozván dolgait bús várában, egyik hű szolgáljával utnak indul Visegrád felé.

⁸⁴ törle-

⁸⁵ Ztropkoura-is

Üvöltve röpültek a' szelek téren-tetőn, a' mint e' két Vándor a' Duna' partjaihoz vergődék. A' folyam szörnyű zajlongásban dühödött: tajtékzó hullámaira rettegett bocsájtkozni minde-
 nik révész. Kínosan néz-fel H e d v i g a' magasra, hol a' királyi-vár olly büszkén vesztegel az
 időnek – 's levonván balkarjáról a' sorgyöngyöt, párját a' szerelme' hajnalán elajándékozottnak,
 egyik hajósna nyujtja, kérve kéri, 's kinszeríti az általvitelre. Végre elindított a' csolnok,
 vészből vészbe hányatva a' dúlongó habtorlatokon, de az elszánt leány égő vágyaiban csak fel!
 csak fel! – Zsibonga már a' nép a' vártemplomban, melly oda számosan tódula-öszve a'
 menyekző pompájára, 's a' rend kevés vártatva megindúl: aranyban és ezüstben tündöklött elé
 a' Nemesség, míg a' fejéren-öltözött koszorús lyánkák virágutat hintettek a' boldog párnak.
 Halál' sohajtása ütődék-fel H e d v i g ' melyéből, midőn Á k o s t megpillantá, 's miként lép-
 del érzése' nagyságával az oltárhoz gyémántokkal 's örömmel sugárzó menyasszonya mellett.
 A' Király 's Királyné' megjelenése dicsőségre emelék az ünnepet; 's midőn e' Fő Méltóságok
 drágán hímzett üléseiken helyt-fogtanak, előjön a' Papság 's az öszveadás' rendtartása elkezdő-
 dik. Szédítő zavar éjjeleze H e d v i g körül. A' világ ingadoza lelke előtt, 's a' mint Á k o s '
 ajkain a' rettenetes „Igen!” kilebben, szívét hasadozni érzé. Fogyaték erőjének maradványain
 alig tántoroghata-ki: Atyjának lelke nyita neki ösvényt által a' sokaságon.

Meg vala immár kötve a' szent frigy, 's az örvendő-gyülekezet menyekzői lakomához ült-
 öszve. Örvendő magas Éljen! – kiáltások hangozának-fel a' Királyi-Háznak 's az új párnak,
 trombita-harsogás között. Egy öreg szolga lép ekkor elő 's poharat hoz a' Vőlegény felé: ez
 ijedten kap utána, 's vér loccsan-ki belőle az asztalra melegen feccscentve bé a' kéjlgő meny-
 asszonyt – Á k o s öszveomlik. A' vendégek kíméletlenül ragadják-meg a' vakmerőt.
 C h o m b o r d , az öreg szolga, asszonyához vezeti a' felzudultakat– H e d v i g vala ez; me-
 lyébe tör döfve, kezébe irás szorítva e' foglalattal Á k o s h o z : „Vedd e' poharat! mérget ivott
 abból a' hűségtelen – a' hűség szíve' vérével tölté-meg azt”.

P e t e u n c h ' birtokai a' koronához estek-vissza. – H e d v i g ' sírhantja magányosan
 emelkedék a' Dunaparton.

Feleszmélt Á k o s veszteségi érzetében – megismérni nyereségét.

* * *

Sokáig tartatott e' vérpohár a' Ritkaságok' tárában: szomorú története szájról-szájra
 hozatva-le hagyományul szelídebb jelenkorunknak.

B. K.

NANDOR-FEJÉRVÁR.

(1073.)

1.

Fellobbant S a l a m o n a' hadhír' jöttére,
 Parancsolta gyűlni bátor Vitézeit,
 Hogy bécsapjon velek Bolgárok' földjére
 Kik titkon rablották országa' széleit:
 'S mint a' mennykő-zápor a' tölgyeket
 Úgy zuzza terítse szélytt testeket.

2.

Véres kardot zászlót a' had' hívó jelét
Minden tájékokon körülhordoztatja,
Hogy a' vitéz kösse oldalra fegyverét,
Álljon-ki mint Honnja' méltó nagy magzatja;
Zalánkemén legyen gyűlő-helyek
Mert ott egyesülni kíván velek.

3.

Nem hullatott könnyet a' serdülő vitéz,
Anyjának sem leve a' harcz' jele, gyilok.
Sőt monda: menj fiam, légy olly mint a' szélvész,
Ha meggyőzvetve térsz hozzám, akkor sirok.
'S atyját is pillantván fegyverében
Tűz éledt a' legény' belsejében.

4.

A' lesben élő hír tarkázott szárnyain
Bulgáriának is suhog tája felé,
Keresztül-röppenvén a' hegyek' ormain
Holló-sereg gyanánt robban néhol elé,
'S míg a' hőshez komoly szóval megyen,
Iregve hajlong a' félékenyen.

5.

De G y u l a hálát mond e' hadra-hívásnak;
Nagy két barna szeme fegyverére fordul,
Megveszi ez díját a' Bolgár rablásnak
Kiált 's keserűen könye reá csordul:
„I l k a ! ha tégedet fellelnélek
Egész Nandorral nem cserélnélek!”

6.

Hozzák daczos ménjét, melly már rég nyugodott.
Mert bánat ülte-bé kebelét Urának
A' mén tüzet tüszkölt, szökött, ágaskodott,
Zabláján tajtékja ered haragjának,
Míg végre vitézét megismeri
'S vele fellegekig a' port veri.

7.

S a l a m o n is jó már összegyűltjeivel
'S azokat menttében vígan ébresztgeti,
Ámbár huszig haladt csak esztendejivel
Még is csapatjait biztosan vezeti;
Győző lévén előbb két csatában
Erő 's lelkesedés él karjában.

8.

Bérontván a' Csehek Trencsény' környékére
Hazájok' keblében rázta-meg azokat;
Hijában állott ki földjök' főbb vezére,
O p o s füstbe űzte minden bizalmokat.
E' tün a' Királynak most eszébe
'S várja B á t o r O p o s t seregébe.

9.

Másik győzedelme zúgó táborának
Hős-hírrrel Kerlésnek tölté-be halmait,
A' hol G e j z a Herczeg, magzatja B é l á n a k
Butákká tördelé a' Kúnok' nyilait;
Ez jut a' Királynak most eszébe
'S várja G e j z a bátyját seregébe.

10.

'S hozzá délczeg zajjal hamar el is ére,
Messze tündökölvén Vitézi' kardjai;
Ő a' nagy hős ellen, nagy hősök' vezére
De a' gyöngébbekhez szelídek szavai;
Jóltevő nap a' Honn' békéjében,
Zivatar-hajtó szél had' tüzében.

11.

A' Király köszönté ifjak' hév szavával,
G e j z a férjfi csenddel teszi tiszteletét,
Itt vagyok mond, Bihar 's a' Nyírség' hadával,
Kik közül mindenik od' adja életét,
Midőn határát a' szép Hazának
Csorbítani tolvajlók kiállának.

12.

Égvívó merészség' díszes pompájában
Tünik-elé G y u l a jó Királya mellé;
Együtt nőttek ők fel E n d r e ' udvarában,
'S titkát mostan szeme hevesbben lövellé,
Mért e' bú? Leventám, szól S a l a m o n ,
Eszre veszed, ez mond, majd kardomon.

13.

Eléáll O p o s is ereje' hirében,
A' Cseh hőst-kioltott kard függvén oldalán,
L e h e l Vezér vagyon harcza' örömében
Czifrásan kivésve testfedő paizsán;
Habos paripája nyalkán hányja
'S meg-megkotszan zörgő buzogánya.

14.

Elhozta J á n Soprony' hadverő seregét,
Mint egy sötét fenyves állott az mellette;
Morczan zörrenté-meg György és Bors fegyverét,
Mikor szemét rájok a' Király vetette.
V i d halált kiáltott B á c s csal arra
A' ki fegyvert emel a' Magyarra.

15.

'S harsanva terjedez ezek' táborában
Szittyá-vérök' büszkén andalgó nótája,
Felkiált a' sereg harcra-buzdultában:
Fénylő névvel éljen a' Magyar' Királya!
Ne féljen senkitől, míg nemzeti
Szabadságát népe érezheti.

16.

Megörvend S a l a m o n , víg jelt ád lovának
'S könnyülve röpül-le tábora' sorain,
Körülragyogva leng fénye sisakjának,
Palástjával a' szél játszodoz vállain,
Szépnek tartja sorsát örömében
Élhetni illy Nemzet' hűségében.

17.

Szabad föld' fíjai! így szól Vitézihez,
Nandornak Vezére megcsúfolta szavát;
Lopva csatlá sergét Bolgárok' serg'ihez,
Dúlta velek Hazánk' őrtelen határát.
Vér omlott földünkön! földünkön vér!
'S a' védtelenül hunyt most bosszút kér.

18.

Legyen! zúg a' sereg, kit egybe köt velünk
A' szép honni szózat' s koronád' határa,
Ne bántsa idegen, mert kardot emelünk
Az atyafi lelkek' zengő oltalmára,
Számot tartván egymás' segédére,
Igy lesz mindég erős Árpád' vére.

19.

'S elvégzik áltmenni a' Száva' habjain,
Hogy megreszkettessék a' csúf árulókat,
Igy lett. A' túl állott Görögök' nyilain
Es tüzén keresztülhajták a' hajókat;
A' Görög már futott, itt hijába
Bízzván vízben égő kanótyába.

20.

'S mikoron a' partra bátran kiléptenek,
Mindég gyulva benne a' harcz' indulatja,
'S kürtjeik sípjai széllyelzengettenek
Bámult rajtok és hűlt Szervia' magzatja,
Milly fergeteg csap, mond, e' hazára!
Mért mentünk az övék' tájékára!

21.

Meglátják a' Hősök a' nagy vár' tornyait
Hűségtelen B e l g r á d ! mind így kiáltanak,
'S megállván a' Király, hallják e' szavait:
Bajnokaim hírért dicsőn itt vívjanak.
G e j z a komoly. Nézi a' tájékat
Sokan kapnak itt szól örök álmod!

22.

G y u l á t félig bosszú 's bánat fásítgatja,
Félig egy szép remény csillagzik lelkében;
Kereső szemének andalg pillantatja,
I l k á t látja véli minden sejtésében,
Ha kapná, győzelmes ohajt lenni,
Ha veszti, a' holtak közt pihenni.

23.

Elterül a' tábor Nandorvár' vidékén
Ijedezés rohan lakosa' szívére,
Fennakad a' szózat a' vőlegény' nyelvén,
'S a' Magyarnak félve pillant fegyverére.
Reszket hogy ő meghal 's majd mátkája
Leszen a' győzendő hős' prédája.

24.

Futnak bátrabbjaik nézni a' bástyára,
Megzavart szemeket G y u l á r a szegezik,
Hirtelen tekintve egyik másikára
Ki az az ifiú hős? szepegve kérdezik;
Tavas van 's felhője, állásában
'S melly erő rejtezik pánczélában!

25.

A' szomszéd szomszédhoz szalad jajgatással
Tűzet-vesztett szóval festi az inséget,
Ámbár egyszer-egyszer önbátorítással
Férjfiásan akar szívni merészséget,
De a' magyar hírre emlékezik,
'S bátor feltettéről felejtkezik.

26.

Azonban elszánást gyujtogat népébe'
A' várnak tűzkaru délczeg Kapitánya,
Minden kapu' kolcsát ragadja kezébe
'S keményen esküszik hogy azt kardra hányja
A' ki gondolkodván haláláról,
Nem lökné a' Magyar a' bástyáról.

27.

Gyalázatnak mondá, mikor a' férjfi fél,
A' ki veszélyekben vívja dicsőségét,
Melly mint az esthajnal' ragyogása úgy kél
'S jövendőök bámulják lelke' erősségét,
Fogja hát mindenik fegyvereit
Védje honnját, hölgyét, gyermekeit.

28.

Nyargal piaczaín zsibongó várának,
'S hol az egybe-futó asszony-népet hallja,
Félelmet elűzni töreksző szavának
Csapodár hangjain ezt is vigasztalja,
Hogy kürtje ha csatát jelentene,
Férje' nyakán egyik se csüggene.

29.

I l k a remeg reméll a' Vezér' házában
I l k a , Hunniának legvirágzóbb szűze,
Kit elébb egy Bolgár, vad prédálásában
Magával ragadván, Szerviába úze,
'S N i k é t á s z n á l rabnak bémutatta,
Ki a' szép hajadont megtartotta.

30.

A' leány' fő neme 's bájoló termete
N i k é t á s z t sok ízben tűzbe zavargatá,
De mindég komoly volt ennek viselete
'S nemes büszkesége visszariasztgatá;
Rajta más ifjak is bámultanak,
De édes szót tőle nem kaptanak.

31.

Mindég vágyott szíve a' vonzó Honn felé,
Titkos bú szendergett andalgó szemein;
Kebelét habozó vágyódás emelé,
Csüggendezett öröm lengett érzésein,
Fájdalmai némán maradának,
Panasz' lágy hangjában nem oszlának.

32.

Ki is űzte volna súlyát keservének?
Hideg bizodalmu a' más nyelvnek fíja,
'S így víg körében is mások' örömének
Csak sohajtott 's mindég volt valami hía.
 Gyermekkorát látott föld' tájai
 Voltak gondolati és álmai.

33.

'S ha viradt a' reggel, első serkentében
Egyhez lövellődött tüstént gondolatja,
Még az estének is busító csendjében
Messze tájan maradt kedvesét forgatja;
 Most a' had felköltvén bánatjából,
 Szabadulni kívánt fogságából.

34.

Hirtelen a' várnak legmagasb tornyába
Hogy földiit lássa, menni merészkedett,
Látta 's örömhullám tolongott baljába,
Buzavirág szeme könyekben feredett;
 Ha vállán tündéri szárny kelhetne
 Honnja' gyermekihez röpülgetne.

35.

„Hazámon keresztül-evezett fellegek,
Ha ti meg tudnátok azt nekem mondani,
Hogy él e? otthonn e? vagy itt e' seregek
Közt áll Ő, I l k á j á t megszabadítani!”
 Ezt mondja 's az égnek tág ürében
 Tévedezget, szíve' ömledtében.

36.

S a l a m o n ' Vitézi másnap a' falaknak
Mint a' mennykö' zaja akképen esének,
De nem öntheték-ki mérget bosszújoknak,
Ámbár ezer próbát a' bástyán tevének.
 Hah! zúg a' Kapitány, míg meg nem öl
 Engem az éhség, nem lesztek belől.

37.

Bosszúban feredő harag gyújt szikrákat
A' győzödelmetlen Királynak szemében,
Lángolva ingerli mind a' katonákat
Villog a' halálkard ezek' bús kezében',
Mellyre hívják a' várbélieket,
De azok nem hozzák fegyvereket.

38.

N i k é t á s z a' görög Császár' segédére
Várt és akkor akart harczra kirontani,
Ha ő kísztett-fel, mond, a' Magyar' földjére
Most se hágy-el 's váram fenn fog így állani,
Népemet a' szükség nem bánthatja,
Készen elesége' halmozatja.

39.

Megveti a' Magyarat ebbéli biztában
'S jó reménnyel várja kémelő követét,
Átalkodott szívvel jár palotájában,
Híresnek álmodja előre életét;
„Segéd jó” mondja is egyszer őre.
'S fut hamar a' bástya-faltetőre.

40.

Látja a' levegő' távol kékségében,
Hogy ott hadisergek fel-alá rohannak,
De olly zavart is hall határa' részében,
Mint mikor a' felhők összetolonganak,
'S csattogva zeng az ég' harsogása
'S messze zúg a' dörgés' hangozása.

41.

Majd a' Görögöknek sergét észreveszi
De úgy hogy már űzik G e j z a' hőskardjai,
Megharagszik erre, gyúl hűl mérge, eszi,
Átkozzák balsorsát káromló szavai,
Paripáját gyorsan elhozatja,
Készül hogy a' kaput kinyittatja.

42.

Rajta! csapjunk rájuk, kiált seregének,
Örök szégyen a' ki visszafordul annak,
Kézét nyujtá három hős Szaraczenének,
A' kik vívni halni értte készen vannak.
Sokszor dúltak ezek már ő vele,
'S fogyasztón, mint a' hév Szamum' szele.

43.

Annak tájairól jöttek tengereken
Tevékre felrakott arabsz eszközökkel,
Békeség nyugodván tulajdon földjeken,
Nem birtak feszengő ifjú vad tüzökkel,
'S örömöket lelvén zsákmánylásban,
Szerencsét kerestek csatázásban.

44.

És N i k é t á s z őket kedvesen fogadá,
Mint a' kik Emíri vérből származtanak
Most egyik osztályát azokéhoz adá,
Mondván hogy prédájik megint feloszlanak.
Igy, dühöt lángozva néz hadjára,
'S kirobban a' Király' táborára.

45.

Jösz hát? zeng Salamon, most tudlak becsülni
Mert a' nem remegő síkra száll kardjával,
Zúgja 's Vitézinek int harczra hevülni,
Hogy győzés fejlődjék szép borostyánával,
'S O p o s t paripája nyalkán hányja
Karjában fenyít már buzogánya.

46.

A' három Szaraczen őt látja legelől
'S haraggal egyenestt neki száguldanak,
N i k é t á s z a' Királyt czélozza jobb felől,
A' kinél Gyula, Bors, Ján 's Vid villámlanak.
Halvány várakozás ül a' várban,
Bosszú 's védés pusztít a' határban.

47.

Oda már az egyik a' hősebb Szaraczén!
Tűn az édes élet, huny szeme' szikrája,
Strucztollas turbánját szélytt tapodja a' mén,
Soha se látja meg többé őt hazája,
 Testéért vív most még két pajtása,
 Hogy annak ne legyen darablása.

48.

Nem engedé O p o s , inkább a' Szávába –
Kiált legényihez, a' kik körülvevék,
Utat vágott nekik, úgy tolták nyomába,
Irtózatost zuhant a' mint belé veték,
 N i k é t á s z széllyesztve nyargal erre,
 Ezret vágnék ölni le egyszerre.

49.

De G y u l a neki vág, 's a' mint tartóztatja,
Belsejét borzasztó gyanú környékezi,
Csatáját szünteti szíve' lángozatja,
'S N i k é t á s z t merészen fenyítve kérdezi:
 Nincs é egy magyar szűz a' váradban?
 Ha van is, mond az, és tovább illan.

50.

Gyéríteni égett O p o s n a k sorait
De G y u l a , B o r s és J á n hátba szorították,
'S nem győzvén védeni ijedt Bolgárait,
Kiknek egy csapatját Vid 's György⁸⁶ szélyt hajtották
 Felejtí bújában fenyítékét,
 'S várba lopja roncsolt vert seregét.

51.

G y u l a egy sereggel tódulva követi,
Hogy benn lássa a' lányt elzáró falakat,
Hanem ő hirtelen földre zökkenteti
A' hegyesre vasalt szálkás rostélyokat.
 Ugy hogy tíz Bolgára künn rekedett,
 G y u l á n a k fájt hogy bé nem mehetett.

⁸⁶ Vid'sGyörgy

52.

Rakatja N i k é t á s z a' nagy lakatokat,
Borúltan fogadja magas palotája,
Mérgesen csapja bé az ajtózárokat
Sötét lesz mint az ősz' fanyar éjszakája,
Szégyen' súlya marva ül keblében,
Megzúzott kevélység forr ereiben.

53.

Majd a' két Szaraczén szobájába lépik,
Nem szól – fájt volt néki látni csak kettejét,
Ne csüggedj-el! azok ekkép lelkesítik,
Ki csügged? élesen lövi ő zárt hevét;
Azért térítém-bé seregemet,
Hogy valóbban lássam győzelmemet.

54.

'S jutalmakat osztat elfáradottinak
Nagy vendégséget csap szárnyat-adó borral,
Hogy felejtsek terhét O p o s' vágásinak
És majd el ne hagyják abban a' mit forral,
Mindennapra zsoldot bőven fizet,
Kardot nyilat újra köszörültet.

55.

Az alatt künn G e j z a már visszaérkezett
A' görög seregek széllyelüzéséből,
Hajlott Vezérökkel akkép szövetkezett:
Hogy nem csíp ezután a' Magyar' földjéből.
Megbeszéli most ezt Királyának,
Kihez Hősei mind beállanak.

56.

Még hát az egy Nandor-Fejérvár vivatlan!
Mondák és mindenik tanácsát nyújtotta,
Gondosan S a l a m o n , rendre zavaratlan,
Okos beszédiket végig meghallgatta,
Majd egy sereg ácsot kerítettet,
'S faltörő-kosokat készítettet.

57.

Nyulnak a' fal mellett fel a' nagy állások,
Dongatják a' bástyát hol hozzá férhetnek;
De vastagok lévén a' sziklarakások,
Sok napok alatt is kevés kárt tehetnek;
'S a' bástyalyukakon ki, nyíl repül,
Arra ki véletlen oda kerül.

58.

Bé nem jöhetnek ők, kemény erős Belgrád,
Mondja benn N i k é t á s z bízva bástyájában,
Majd töprengő lelke neki illy sugást ad:
A' Király és G e j z a e' nap' munkájában
Seregekkel együtt megfáradnak
És nyomó álomban elnyugodnak.

59.

Ő akkor az éjnek második felében,
Lopva út S a l a m o n' alvó táborára,
'S halálhozó szélvészt indít seregében
'S nem ébred-fel senki többé hajnalára.
Titkon rázza testét gondolatja,
Néhány tisztjét hamar szólítatja.

60.

Barna szemöldökét összehuzván szemén
Bosszúállás üle bévont ajakára,
Az éjjel, mond ölés leszen Belgrád' terén,
Kirontunk a' magyar tábor' mély álmára,
Hanem ti senkinek ne szóljatok,
Csak a' sereggel fennmaradjatok.

61.

De megtudta I l k a ravasz indulatját
'S földije' sorsa mélyen megilleti,
Sejtvén mar N i k é t á s z ' dühös akaratját
Hogy őt is gyanúból még tán megöleti,
Tűzbe pattant szíve' lángoltában
Ekképen tűnődött habzásában:

62.

„Fagylaló keménység fásítja szívemet,
Hová lett lassanként gyöngéded ösztöne?
Szelíden folyónak reméltem életemet,
'S most edzett bosszúnak foglal-el özöne;
Hidegen borzaszt-meg gondolatom,
Még is tevésére vonattatom.

63.

Csak ugyan nem viszek gyilkot a' Vezérnek,
Őretlen életet gyávaság bántani,
Ámbár sok kínzási tőlem bosszút kérnek,
Inkább kínszerítem csatát mozdítani.
Égjen a' vár. Ők is égettenek,
Mikor határinkra csődültenek.

64.

Tigris mód hányták szélytt a' gazdag falukat,
Elhunytak Szüléim súlyos kardjok alatt,
Én nem is láthattam pusztá sirhalmokat,
Nekem halál helyett kínos fogság maradt.
Most félnek a' gyávák 's nem nézhetem,
Hogy győzés nélkül légy szép Nemzetem!

65.

Vessen bár ez véget hajnallott életemnek,
Ne sirassa senki távol halálomat,
Ne tudja-meg senki ösztönét szívemnek
'S fujja és szórja-el egy vad szél poromat,
Elvesztém már minden kedvesemet!
Béhozom ez éjjel Nemzetemet.

66.

Isten hozzád, Édes! kit kebel-reszketve
Kifestvén, esthajnal' fényében néztelek,
Isten hozzád! ha most e' kockát elvetve
Én árnyékká válva, talán elvesztelek.
De oh ha itt volnál, Egyetlenem!
Jer oh siess hozám, te Mindenem!"

67.

Éppen⁸⁷ ekkor hunytak a' nap' sugárai,
Elterjedt a' földön szárnya az estének,
Sötét gőzben álltak a' vár' fénytornyai
'S lakosi biztosan elcsendesülének,
Az Anya nem sejtven bús felhőjét,
Kényén czirogatja csecsemőjét.

68.

Kicsiny ártatlankám! alugyál suttogja,
Ne félj, a' Magyarság nem bánthat bennünket,
Vitéz Kapitányunk, omlását felfogja
'S majd megunatkozva elhagyja földünket,
Ismét ölelinti hív karjával,
'S az ártatlan szenderg jó Anyjával.

69.

Zúgva kél egy szélvész, a' házfedél ropog,
I l k a künn van benne rejtett kanótyával,
Haja feláll, szíve oldalához kopog,
Nem meri a' szikrát elvetni karjával.
A' szél bődül 's viszi szélytt röptében,
I l k a látja 's lerogy ijedtében.

70.

N i k é t á s z ezelőtt kiküldvén kémeit
Titkon leskelődni ablakába üle,
Hol míg az éjfélnék várná lépéseit
Reá véletlenül szendergés kerüle,
'S míg élete szunnyadt, álmodtában
A' Halált látja váz formájában.

71.

Kripták' mohos doha sárgállik homlokán,
Irgalmat fojtva néz meredő szemével;
Elfáradt könnyörgés' könye csepeg nyomán,
Es ő kitörlőleg int vas vesszejével,
Mellynek megborzasztó kongására
Pusztá leszen kunyhó 's király' vára.

⁸⁷ Epen

72.

Siket hangon mondá: tudd-meg enyim levél,
Meg van már számodra vetve hideg ágyad,
Készülget sírodon lengni a' gőzös szél,
Híres lész, de nem fog teljesedni vágyad,
N i k é t á s z felszökik kőpadjáról
'S verítékét törli orcájáról.

73.

Mint a' csattant villám szemét úgy vakítja
Bús világolása vára' égésének,
Döbbenve rohan-ki, őreit szólítja,
Káromolván őket, hogy hírt nem tevének;
Uram! most akartunk, ők szólanak,
Házaink mind lángba borultanak.

74.

Lovon a' Kapitány, Magyarok és a' vár
Küszködnek zsibongva tüzesült eszében,
Megint minden kaput újra megnéz, bezár,
Bástyákra még több őrt küld-fel hevenyében,
Vágtat hogy a' népet bátorítsa,
És az égést hamar elnémitsa.

75.

Messze kitűn 's látszik a' láng' terjengése,
Felkél a' Magyarság; hangzik künn a' Király:
„Legyen ez éjtszaka eltöröltetése,
Ha nappal ki nem mert rohanni a' dagály.
G y u l a , kardját köti oldalára
'S törekedve rohan a' bástyára.

76.

Tulról eleibe egy Bolgár is felhág,
De ő azt zuhogva mélységbe taszítja,
Beszállván a' résen, a' nagy kapunak vág
'S leervén zárait, dörögve megnyitja.
Benn a' Király a' nagy G e i z á val
Benn haragvó serge, szablyájával.

77.

Tíz vitézt küld a' vár' oltalmazójához
'S tőlök nemes tűzzel neki azt izeni:
Hogy ha jó letenni fegyverét lábához,
Nem fogja most népét 's magát eltörteni,
 Az emésztő tüzet eloltatja
'S a' várhoz kegyes lesz indulatja.

78.

Hanem a' Kapitány fogoly lenni borzad,
Büszkesége inkább választ dicső halált,
Népe' fennmaradtán hév lelke túl szalad,
Sőt összekürtölvén, hozzája így kiált:
 Égjen a' vár. Jertek ti csatára!
 Vivjatok fényt e' csúf éjtszakára.

79.

G e i z á t találja elkeseredtében
'S porrá zuzni vágnék, neki vágásával,
Mint két boglyas cserfa az éj' szélvészében
Olyan a' két bajnok szikrázó kardjával,
 Lovaik horkanva ágaskodnak,
'S majd rólok leszállva viaskodnak.

80.

G y u l a félre vágat az utszák' sorain
Ha valahol a' lyányt, az édest láthatná,
Bár egyedül szállong, de hősi karjain
Sűrű csoporttól is hogy elragadhatná,
 Bőg a' szél és a' láng szélytt világol
 D e l l k a , szép l l k a nincsen sehol!

81.

Halálra elszánva N i k é t á s z ' őrei,
Külön csapatokban keményen szeldelnek,
'S oldalról csipkedő két Szaraczénei
Kevély bosszújokban sokat megjelelnek,
 'S reménység kél bennök hogy kiverik
 A' bérohantakat fegyvereik.

82.

Jer O p o s ! kiáltják, nem tudván, hogy rejtve
Hagyta künn S a l a m o n vigyázni okosan,
De helyette őket döbbenésbe ejtve
Reájok hirtelen Vid 's György robog, rohan,
'S a ' négy, földrengetve tusakodik;
Bács, Bors pedig más helytt villámkodik.

83.

S a l a m o n t ezekre a' hír' özönlése
Mint ifjut ösztönző hévvel átlángzotta,
'S királyi Vezérhez méltó lett küzdése,
Mert a' Bolgár serget maga is bontotta.
Körülte mindenkor magyar népe,
Melly a' hős Királyhoz hűség' képe.

84.

Ez alatt a' halál G e j z a mellé kerül,
Kardjáról dohodtan a' sír' gőzét fujja,
'S N i k é t á s z a' porba halaványon terül –
Serge pedig elfut, hogy szugait bujja.
De a' két Szaraczén ezt nem tudván
Bízik, V i d o t 's G y ö r g y ö t hátra tolván.

85.

Más felől ezer hang összekeveredve
Zeng a' levegőben 's recsegve szaggatja,
Édes kedves Anyját halálra ijedve
Az ártatlan gyermek kéri hívogatja;
De szegényke marad emlő nélkül,
Vagy hogy Anyja látja hogy az mint hül.

86.

Égjen-el hát minden! kiált kis népének
A' háznak gazdája 's búvnék a' kard elől,
Hanem merre 's hová, itt ég, ott élének
Szüntetőji vágnak jobbja 's balja felől.
Mindennek nyomába halál dobog,
'S feje körül zuzó villám lobog.

87.

Igy tengett I l k a is az éjnek zajában,
Perczetenként várva elenyésztetését,
'S érzékeny szívének mély megindultában
Sajnálva tekinti a' házak' égését:
„Irgalmas Ég! sohajt, ezt én tettem!
Bocsáss-meg hevemnek, ha vétettem.”

88.

'S a' mint sohajt, néki czéloza egy Vitéz,
Ölj-meg hát szól hozzá, lebukva térdjére,
De az honnja' hangját hallván, szemébe néz
'S a' lángnál rá ismér benne kedvesére,
Dühét szelídülés olvasztgatja
Békévé lesz harcza' szikráztatja.

89.

Oh te! kit lelkemben mindég kerestelek!
Szól a' leány, ekkép nyerlek vissza téged?
Oh! kit éjjel nappal nem felejtettelek
Csaknem önnön karom által leve véged
Mond borzadtan G y u l a , neki örül
'S mint védő oroszlán vészi körül.

90.

Nem rettent é az éj visszanyert kedvesem?
Látod a' sok holtat, ne tekints reájok;
Szinte én is félek most már hogy elesem,
'S tégedet elhagyva megyek ált hozzájok,
Rettent szólott I l k a , édesének,
De így kellett Nandor' elestének!

91.

Megint harcz kél erre G y u l á n a k karjában,
A' hős lyánynak mint hős kívánván tetszeni,
Azért a' kit megkap uj neki futtában,
Annak vele megkell, ha férjfi, küzdeni.
Sok élet' ajtáját felhasítja
'S rajta a' kit talál, kitaszítja.

92.

Nem úgy! nem úgy! kérte I l k a könyörülve
Halomra döntenél te látom ezreket,
Mikor ellenséged földre van terülve,
Ne bánts az ártatlant 's nem-fegyvereseket;
G y u l a megint csendes lett hirtelen,
'S oltalmában a' ki fegyvertelen.

93.

Bár tehát elhagynák már a' vágásokat,
Mondja most maga is, minden hatalmokban!
Kímélenék velem a' bús lakosokat,
Oltanák az égést a' még ép házakban.
De a' meggyült bosszú addig nem hűl,
A' míg vakult mérge meg nem enyhül.

94.

Végre a' Bolgárok elhányják kardjokat
Csata-vesztett búval sirva könyörgenek,
Most a' Magyar szidván a' nem-bajnokokat,
E' pulyák hát, monda, foglyaink legyenek.
'S nem állván-ki a' Hős' ostromának
Jöjjenek gyermekink' játékának.

95.

Feltekint az égre G e j z a e' tűz között,
Látja a' barna füst' bolygó kevergését,
'S minthogy a' csillagok' serge elköltözött
Látja az éjjelnek készülő tűnését,
'S csendesíti Bihar' vitézeit
Tegyék-le a' halál' fegyvereit.

96.

Hajnal repedez már, kiált; elég, elég!
A' szép nap ne lássa a' bús életölést,
S a l a m o n is felzeng, szűnjék a' dühösség!
Oltásokat mindenütt a' ropogó égést.
'S dugják a' Vitézek szabályjokat,
De magokhoz szedik zsákmányokat.

97.

Mint a' felhők mellyek külön égalj' táján
Szórtak a' vidékre rontó villámokat,
'S hegy-völgyet rendített zúgás dörgés után
Komolyan egymáshoz csatolják magokat:
S a l a m o n ' s G e j z a így találkozik
'S egyik a' másikon bámulkozik.

98.

Fennállnak a' várhegy' magas tetejében,
Hallgatják alattok a' Duna' zugását,
A' Királynak öröm sugárzik szemében
Hogy kiterjesztheté ezzel országlását;
G e j z a komoly. Nézi a' tájéket,
Alugyátok mond az örök álmot!

99.

Komolygó felséggel tekinté a' hajnal
A' kormosult várat, sáppadt holt testeket,
Szürkellő ködéből látszó pirossággal
Festé a' szélveszes kemény vitézeket;
Búsan világolt a' dőlt falakra,
Halvány színt vetett az elhunytakra.

100.

Szellője bécsapván a' rokkant ablakon,
Ujító álomban senkit sem legyezett,
Hajlékony fuvalma szélytt a' megholtakon,
Hajok lebegtetve itt ott lengedezett,
És gomolygó füstöt 's gőzt kergete,
Melly felhővé lenni felsiete.

101.

A' kürt megzendül most a' Király' szavára,
Feléje szólítja az éj' Vitézeit,
'S ezek annak hívó jól ismért hangjára,
Csoportban hagyák-el Nandor' szegleteit:
'S hajtnak, hoznak velek sok foglyokat,
Férjfit Asszonyt fiút leányokat.

102.

Vezeté G y u l a is visszanyert szép foglyát,
Mint foglya maga is I l k á j a ' szivének;
Kit, bolgár-mód hordván köntösét és haját,
Minden jövők bolgár leánynak nézének;
 'S míg a' többi vadon hallgatva jött,
 Nyájas beszéd folya ezek között.

103.

Végig fut a' Király' vidám tekintete
Most bajnokin a' mint előtte állanak,
Nagy volt szól mindenik' maga viselete,
Koronám' kövei hív hálát mondanak.
 Mostan a' Kapitányt keressétek,
 'S a' hőst hősi dísszel temessétek.

104.

Két száz Vitéz gyűljön össze sírja körül
Zengni énekünket melyre hős érdemes:
Minden ellenkezést a' halál eltörül,
Hamvakon soha nem áll bosszút a' Nemes.
 A' Vitézek tüstént így tevének,
 'S N i k é t á s z nak hangzott a' nagy ének:

105.

Borzongatva süvölt a' szél
 A' síron, hol Hős fekszik;
Dicső nevén mely fényben él,
 Unokája melegszik.

106.

Az Ősz idők' éjjeléből
 Ujra ébred mindennap,
Ha nemes szív szólt melyéből,
 Ezer áldó könyet kap.

107.

Büszkén lebeg híre mindég
 A' legmagasb váracon,
Ha dőlnek is ezek, ő még
 Feljebb hat lángszárnyakon.

108.

Halálán is az Atyának
Ez világol eszébe,
'S intést adva bús fíjának
Őt bélyegzi szívébe.

109.

Meghallja G e i z a ' Hősök' énekét
A' csatázó felett szomorgón hangzani,
Irgalomnak könye nedvesíti szemét,
Nem fog, mond, már többé néked hajnallani!
Alugyad csendesén mély álmodat!
Híven védelmezted Nandorodat.

110.

'S fordulván a' rabok' lankadt seregéhez
Meglobban lelkében egy szelíd gondolat,
Magas érzeménnyel ekkép szól Öccséhez:
Király! kérlek bocsásd vissza e' foglyokat,
Megtisztelted bosszús Vezéreket,
Old-fel ezeknek is köteleket.

111.

S a l a m o n bámulva pillant G e i z á r a ,
Á r p á d ' szellemével kezét megszorítja,
Derék vérem! ugymond, kinek vágására
A' halvány Enyészet sírgödreit nyitja,
Add vissza, add fíját az Atyának,
'S terjeszd hírét Árpád' magzatjának.

112.

Eredj gyűjtsed egybe mind a' seregeket,
'S zengjed az enyhítés' kegyelmes szavait,
De intsd-meg közöttök az öregebbeket:
Ne bántsák Hazánknak ismért határait,
És mellettünk kössék-fel kardjokat,
'S így békében látják Belgrádjokat.

113.

Öccsére G e i z a örömhódulva néz
'S megy mint egy jóltevő nap' meleg sugára,
Kiált, hogy melléje gyűljön minden Vitéz,
'S gyűl is és figyelmez kedveltje' szavára.
Mikor megszűntek már tolongani,
Nemes méltósággal kezd szólni:

114.

Vitézlő Jelesek! azt ti jól tudjátok,
Kiki örömet él édes otthonában,
Foglyaitokat hát kérlek bocsássátok,
Hadd legyen mindenik szülői házában;
'S ha ismét ellenünk harcolnának:
Akkor vegyük őket hadprédának.

115.

G y u l a megdöbbenve pillant I l k á j á r a
Míg örömkönyeket ejtnek a' több rabok,
Ah, érzi keblében a' szív' kinzására
Igy csapnak e' mindég uj uj habok!
Ilka csendesíti szép szemével,
Ne félj, mond, ne zúgj a' szerencsével!

116.

'S megyen S a l a m o n hoz ki sátrában üle
Így szól hozzá bátran felgyuladt lélekkel:
Engemet, oh Király! nem Bolgárné szüle,
Vad háboru kevert itt egybe ezekkel.
Atyám, Anyám akkor elesének!
'S engem ide rabnak vezetének.

117.

Ott nevedtem én nagy Dunád' jöttében,
Az én honnom is az a' melly hősid' honnja,
Ne hagyj hát e' külföld' fanyar vidékében,
A' gyermekkor' helye lellem bájlón vonja,
Égtem győzve látni Nemzetemet,
Én tevék tüzet – vigy el engemet.

118.

A'lyányra S a l a m o n meglepetve pillant,
Hol van Vitézim közt, kiált örömében,
Hol, ki a' bástyán bé legelőszer rohant,
Jöjjön, álljon-elé, tette' szép hirében,
Hogy e' derék leány legyen bére
'S áldást mondjak e' nagy pár' fejére.

119.

Oh Király! mond Ilka, ne add e' jutalmat,
Van már ki életet nekem mennyé teszi,
Véletlenül küldött Istenem irgalmat,
Kíntengerbe taszít ki tőlem elveszi.
Még hazámban vonzott hozzá szívem,
'S mint férjéhez illik, most is hívem.

120.

A' Királyt, hős'i most mind körülállották.
'S legényei sokan hozzája gyülenek:
Opos, Bács, György, Ján, Vid 's Bors Ilkát áldották
Ki a' bástya' hőse? kérdezősködének;
'S im a' két Szaraczén jó hirtelen
Közikbe G e j z á hoz fegyvertelen.

121.

Látod hogy nem harczért keresünk mondának,
A' kegyes lánczoldás szelidített Hozzád,
Veszteségében is a' vár' lakosának
Tégedet 's a' Királyt hirdet és áld Belgrád.
A' mi büszke szívünk sem merő vad,
Harczban kemény, hanem most felolvad.

122.

Fáj, bátran kimondjuk, N i k é t á s z ' halála,
Ki nem keserg midőn barátját elveszti?
De énektek' híre melly hamvára szálla
Szívünkre enyhülés' balzsamát ereszti.
Ezzel veszünk búcsút most tőletek,
Jó hírt hagyni vágyván fenn köztetek.

123.

Alacsony szokta csak a' Bizót bántani,
Felel nekik G e j z a 's a' Királyhoz fordul;
Marasztja ez őket sergébe állani,
De feltételétől el egyik se mozdul.
Mentek, – és a veleik csatáztak
Utánok hosszasan pillantottak.

124.

Azonban G y u l a is járul Királyához,
Csendes önérzéssel téve lépéseit;
Ez fogott először a' fal' ostromához!
Kiáltják bajtársi, kik tudták tetteit;
I l k á nak ég nyilik 's képzetében
Derül jövődjé szép fényében.

125.

Ő az, – szól 's lesütve tekint Királyára,
Örömlángban olvadt gyöngyöző könnyet ejt,
Szerelmi szemérem terjed orcájára,
Sorsa' felderültén földet eget felejt,
S a l a m o n mosolygva néz szemébe,
G y u l á t látta azok' beszédébe'.

126.

Derüljön, mond, lyányom! kétes aggodalmad,
Látom hogy ő tiéd, 's most is tiéd leszen,
Im', melly szépen válik örömré siralmad!
A' sors velünk gyakor megjátogatást teszen;
Mátkádnak egy jószág lesz jutalma,
'S veled együtt rajta fő hatalma.

127.

Most G y u l á h o z fordul 's áldva áltöleli,
Fogjad kardomat, mond, ez éj' emlékere,
A' melly maradék ezt valaha emeli,
Pillantson lelkében Nandor' vidékére:
Legyen kedves néked a' Hazában,
Találd nyugtod' I l k a ' birtokában.

128.

Légy törzsökös Atyja nagy lelkű fjaknak!
Kik dicső nevedre új fényt szerezzenek,
Mint te olly hősei a' viadaloknak,
Békében jámborság' példái legyenek,
Rontsák a' ki pula elméjével
Gyáván él 's nem gondol Nemzetével.

129.

Ha lesznek: kik Hazánk' széles terjedségét
Alattomos göggel csorbítani készülnek,
Es megirígyelvén nevét dicsőségét,
Elnyomni bennünket kardot köszörülnek:
Véred oszlassa e' szélveszeket,
Gyujtson oltalmára ezereket.

Döbrentei Gábor.

GNOMÁK.

Mit nem tudunk az szép, mit nem látunk az nagy, mit sejtünk az felséges, mit birunk az kicsiny, habár elérése egy életkorba telt is.

* *

Távolban szép az igazság, velős az ítélet; a' közeltörténtet minden ember maga után méri.

* *

A' reményt vágyaink uti költségül adják; de a' sors hamis pénznek nézi 's el nem fogadja, így kénytelenek vagyunk a' sírig hordozni.

* *

Vannak emberek: kik fanyarságig édesek, 's édességig csalfák.

* *

Erkölc! közzzó: minden ajkon megfordul, minden idő 's kor szeret kérkedni vele; vizsgálva többnyire világos árnyék, melyet az elme bizonyos alakká létesít. Hasonló a' képhez, mely alatt már csak jele áll a' nagy mesternek, de a' festék leperkedt.

* *

A' jelent könnyű megcsalni, a' jövődőt soha. Tág torok, jó tüdő tiszteletre kiáltozza az élőket; de ha elnémul ez: csak tettek maradnak birói latra.

* *

Ki csak mindenben a' szépet vadássza, jele: hogy ereje haldoklik. Az erős gátlan előre tör, 's tövist virággal együtt érintve magasra száll; kelleetlen néha bár a' déli nap' heve, de midőn tikaszt, egyszersmind érlel is.

* *

Az ifjuság 's a' boldog minden villámban egy reménysugárt sejt.

* *

A' sokaság' célját neveti a' halál; 's a' halált a' józan eszmélő. Multakon épül minden uj, 's az ujnak virágít mulandóság szedi.

* *

A' ki nem él, hanem mindig eszmélkedik, annak a' világ annyi mint a' soha nem gondolkodónak – üres.

* *

Vannak emberek, kik mindenben részt vesznek a' nélkül hogy legkisebb befolyások lenne a' történt dolgokba.

* *

Minden szerencse képzelettől függ 's többször gondatlan elmétől is. Milly tudomány, milly birtok éri fel az ifjuság' szép korát! midőn egy pár szem' keskeny körébe egy világ zárkozik; midőn a' tölt kebel' habzása is boldogabbá tesz azon erőszakos nyugalomnál mellyről bölcsesink szólnak, 's világos neve: kénytelen lemondás.

* *

A' szépség lélek nélkül az arany porhoz hasonló melly a' lepke' szárnyain csillog; 's lesodorra va' kelletlen hamuvá lesz.

* *

Békó nélkül az ember nem élhet: ha idegen erő nem fűzi lánczra, maga készít magának.

* *

Czéltalan tehetség inkább fáraszt mint legmagasb feltétel, melly a' dolog' rende szerint sikeret találhat.

* *

Leány-szemérem hasonló a' nyílt virághoz, ha egy levele letöretik, a' többi önkényt utána hull.

* *

Az asszony mindig szívet említ a' nélkül hogy azt méltatná a' férjfiban; a' férjfi észről szól 's nem hogy azt keresné a' szépnemnél, de szemközt vele még a' magát is elveszti.

* *

Mi a' természet' minden szépsége azon képhez? ha egy asszony' szemében látod az érzés' könyét csillogni, a' béke' istene hinti onnan világölelő malasztit.

* *

Zordy.

HARC SZÓZAT.

(1809.)

Szittyá Vitézek! a' harcz' zivatarja
ne rettegtesse szíveteket.
A' Magyarok' hatalmas Istene hadakozik
ügyetekért, ő vezérel Benneteket.
Párduczos Ősei-'s Hőseitek' tüze
lobbantgassa lelketeket.
Honnotokért, arany szabadságtokért
ne kíméljétek ontani hazafi véreteket:
Majd ezer vitézborostyán
koszorúzza fejeteiket,
Fényörökül ércbe vési
Hunnia nagy Neveteiket,
Száz maradék, száz ivadék
Hirdetendi halhatatlan tetteketek.

Rajta tehát fokos- és buzogánnyal
övedzétek fel markotokat!
Rívad a' tárogató, harsog a' trombitaszó
pödörjétek meg torzomborz bajsztotokat!
'S hogy ravasz Ellenitek' cseleit
tönkre zúzza bajnok karotok,
'S a' csata' vérmezein versenyesezerein
diadalmat küzdjön merész táborotok:
Mennydörögve dörögve
rontson bontson ezredetek,
Ezer sebet ezer halált
összon villám fegyveretek,
Durrogatva, csattogatva
Seregeit kaszabolja seregetek!

Helmecczy.

SZERELMES KIVÁNÁS.

Asszonyi Nem! be szeretnélek szívembe takarni,
Hogy lyányt és asszonyt senki se látna sehol.
Bezzeg majd látnám, mi hamar hömpölygne homályba
Ég és föld! mi hamar fagyna örök havasá!

Vitkovics.

HABOZÁS.

Sűrű homályba volt az ég körültem,
Erosz' gyöngéd hatalma illetett,
Szent lángra ébreszté az érzetet
'S nem tudva lágy hangokra lelkesültem;

Tüzképzetimmal nyílt mennyig röpültem,
Rózsás ajaktól szíva életet,
Tartós gyönyört hívén, enyészetet
Nem félve, nyájas kedvről kedvre dültem.

Szelíd öröm vonúla életemre,
Hóvággyal tartván a' tündérkezet,
Remélve, hogy sejtett célhoz vezet;

Az ámulat' körén oltárt emeltem,
A' biztató jelent forrón öleltem.
Eltűnt szép álmom, éj borult szívemre!

Kovácsóczy.

ESTHAJNAL.

Bájló arany fény
Csillog szelíden
A' reszkető tó'
Hullámain;

Nyílt rózsából
Felserken a' szél
'S hős völgyek' árnyin
Zokogva leng.

Némúl az erdő,
A' messze síphang
Elhalva csendelg
A' lég' ürén.

Kéklő virággal
Hímzett ligetben
Rejtezve csattog
A' csalogány.

Leányka édes!
Még most öledben
Elszenderülvén
Mennyet lelek:

Ki tudja? holnap
Talán siromra
Leng a' lenyugvó
Est' bíbora. –

Ah vallyon e' lágy
Szív, melly pihengve
Hófátyolodnak
Alatta ver,

Fog é felettem
Sohajtozásban
Mint e' nyögő szél
Kesergeni?

Bajza.

TOLLAGI JÓNÁS' VISZONTAGSÁGAI.

(Tulajdon leveleiből.)

* 1. M a j i .

Barátom! én nagy világba megyek. Azt megírtam már, hogy miolta egy gazdag Bátyánktól tetemes successiót nyerénk, Atyámnak velem szörnyü nagy plánumai vannak.

Minap megáll előttem 's a' bodor füstöt igen sűrűn eregetve pipájából így szólt: Fiam J ó - n á s ! huszonkét esztendő's multál, pénzed lesz, deákul tanultál, ma holnap szép hivatalomba léphetsz; de még világi tapasztalásod nincsen: azért utazni küldelek; először is járd el a' fővárost, szerezz tapasztalást 's több e' félét. Eszed van, künn még talán gyarapodik is, ennélfogva Mentorra nincs szükséged.

Örömmel hallám mind ezeket; mert az ember nem azért született, hogy azon helységből, hol nagy nehezen általfutá iskoláit, soha ki ne szökjön. Magam sürgetém elindulásomat. Bár ne szakadtál volna olly messze tőlem! most velem jöhetnél; mindazáltal leveleimmel felkereslek, 's híven napról napra mindent leírok, mi történik velem. Fogadd szívesen sorsom' közlését, és rakd el tiszta érzéseim' documentumi gyanánt.

Innen hazul többé nem írok; mert ha az ember nagy útra készül, hamar kifogy az időből. Itt is, akárhol is szíves barátod: T o l l a g i .

* * 7. M a j i .

Ha az ember új világba lép, valami különöst érez, a' mit otthon nem érzett. Így vagyok én; mind e' mellett fogadásom szerint az íráshoz fogok.

4-ta hujus megáztatva anyai könyektől, tetézve atyai áldással, szívdobogva kocsira ülék 's két feldülésen 's azokkal járó kék foltokon kívül, szerencsésen ide is érkezvén a' Remény fogadóba megszálltam. Illy nagy városban gondolám az embert fel se veszik, azonban jöttemkor mingyárt nagyságoltak; de mi az embernek nem competál, ne vegye magára, én is eltíltám a' magas titulust.

Hol az ember idegen, senkit nem ismer; de így az ember csupa nézésből nem sokat tapasztal, azért én is lementem az alattam lévő kávéházba, hol több városi ifjakkal mingyárt is megismérkedtem. A' rokon lelkek egymást feltalálják; hozzám is bizonyos L é p f a l v i különösen vonzódik, ittlétem' célját elbeszélvén, barátságát 's pártfogását ajánlotta.

Meglátom miket tapasztalok; nálunk úgy hirtelik: hogy a' nagy városban, a' ki nem akar is, tanul. Ezer feltételek sarjadoznak keblemben, de azért alunni készülök, mert ha az ember elfárad, szeret pihenni.

* * 8. M a j i .

Barátom! kulcslyukon ne nézz keresztül; én tettem azt, de! meg is adtam árát.

Hogy az ember okos maradjon, olvasni szükséges: e' végre néhány deák Irókat raktam el ládámba. Ma épen előszedém őket, midőn a' mellékszobában éneklést hallok, de a' világ értse tudtam férjfi- vagy asszonytorok zeng é? curiositástól únszoltatván a' kulcslyukon nézek keresztül 's im tükör előtt áll egy drágán öltözött személy 's írásból énekel, mellette egy hoszszú ember hadonáz kezével 's az egész scálát kiejti képével. Ajtóhoz lapulva várom mi lesz a' dologból? 's hajam a' bilincsre tekeredik, de fájdalmasan csak akkor vevém észre, midőn a fogadóbeli inas belép, hirtelen hátra nézek 's egy fűrtöt kiszakasztok, melyre a' bilincs zörren 's az ének megszűnik. Az inas elmondá: hogy szomszédném egy híres altista Énekesné 's ma fogja épen magát producálni. Gondolhatod: mint vágytam őt nyilván is hallani; mert nálunk, néhány csepűevő 's egyéb bukfcnczes embereken kívül illetén mesterek nem fordulnak meg. Az inas zártszékkel kínál: mit használ a' szék, ha be van zárva? mondám, inkább innen vigyünk széket. Erre viszonzá: csak bizzam reá, ő szerzend úri helyet. Ment, 's nem sokára hozott czédulát; drága volt az igaz, de ingyen csak a' halál, gondolám 's kifizettem.

Rendelt órára theatrumba megyek; előnyujtván a' kártyát, első emeletre, egy rekesztékbe vezetnek. Ott bámultam a' tolongó sokaságot, midőn egy ifju, kit már tegnap a' kávéházban láték, hozzám szövetkezik. Uraságod maga vagyon? mond: talán nem lesz terhére társaságom? absolute nem felelék, őt mellém ülni kínszerítvén. Sok beszéd után mondá: C o r n e l i a derék Énekesné; de nagy ellensége 's ócsárlója nemzetünknek, hogy minden hangért ezrekkel nem adózunk. Hadd legyen ellenség! viszonzám, nincsenek huszárjai sem ágyúji – az nincs, felel, de vannak szép szemei 's azok néha huszároknál is több kárt okoznak. Mi ifjak ma őt kifütyölni akarjuk 's mint jó hazafit az urat is, ezen frigybe meghívom. Ha így van, mondám szívesen! miként szokták? Tessék engem utánazni, felel.

Azalatt muzsika kezdődik, mély csendesség lön, a' kárpit felhuzatik és az Énekesné kilép; társam lassan füttyöl, én hirtelen kidugom fejemet 's két ujjommal olyant füttyentek, hogy a' theátrum is visszahangzott belé, gondolván, ha az ember valamit tesz, tegye igazán. Erre alól tapsolnak, lármáznak, 's minden szem felém lövel; ennek okát tudni ohajtván társamhoz for-

dulok, az elillant; a' kis folyosóra megyek utána, egy úr haragosan elállja útamat, kérdvén: én füttyöltem é? Igen is! felelek biztosan. Arra ő felzudul, fenyíteni kezd, miként merem a' köztársaságot zavarni, 's hogy tettemért adóznom kell. Hasztalan kértem, hogy compescálja nyelvét, folyvást dörgött 's nevemet kérde; de én okos voltam 's nem mondtam meg – több, több ember szorong öszve, 's mind ellenem voltak; már-már szepegni kezdék, akkor L é p f a l v i törtet elő, megpanaszlom a' dolgot, ő azon haragos urat hátra vonja 's minekelőtte magamhoz térek, a' nagy zúgás nevetségben oszla fel.

Tele confusióval, megmentőmtől kísérve térek szállásomra, hol megértém a' dolog' mivoltát: hogy azon ifju, ki megcsalt, az Énekesnét szereti 's most valamin öszvezendülvén, engem választja bosszúja' eszközének.

Az ember könnyen hisz, ennélfogva könnyen csalatik – osztán boszonkodik.

** 9. M a j i .

Ha az embert egy baj éri, a' többi sincs messze.

Búfelejtésre, ma korán reggel a' szabadba menék, soká tűnődvén: miként lehetne a' tegnapi dolgot helyre hozni? nagy észmarczonglás után az ártatlan Énekesnét megkövetni legjobbnak ítéltém; ennélfogva vissza, 's hozzá sietek. Ajtót nyitok: egy szép szőke leány ült az asztalnál 's kötött, látásomon nem kévéssé ijedvén meg. Szóttlan sokáig nézek égsszinü szemébe, 's mindég úgy rémlett: hogy az, kit a' kulcslyukon láttam egészen más vala; ezen gondolaton elfelejtém mondandómat.

Talán Bátyámat tetszik keresni? kérdi szelíd hangon, mingyárt visszavárom! Ezen hang nem volt olyan trillás, mint a' tegnapi, engem még is mélyebben meghatott. Felbátorodva felelek. Semmiféle férjfit, csak ékes hangu személyét jövök tisztelni, 's az esti füttyért töredelmes szívvel bocsánatot kérni.

Erre szemei jobban rám nyitak: ha én volnék a' megbántatott, monda igen kegyesen, szivemből megbocsátanék; de az nem vagyok! úgy vélem, a' szobát tetszett ismét elhibázni; azonban örvendek: hogy ezen tévedés által tanúja levék jószívűségének.

Mit feleltem, mint jöttem ki, már nem tudom, olly zavarba jöttem; és csak uj bajom hozott magamhoz, midőn tudniillik szobámba akarék menni, és kulcsomat elvesztém.

L é p f a l v i jön, ismét panaszlom sorsomat; ő részszerint gondolá, nem szerencsétlenség ha az ember véletlen egy széphez jut, részszerint az Énekesnét is valami ajándékkal megkérlelhetőnek állítá. Mindent magára vállalt.

A' tapasztalás látom magamról, vagy pénzbe vagy érzésbe kerül, 's így az ember nyerve vesz, vagy ha akarod vesztre nyer – mi haszna marad?

** 10. M a j i .

Ma L é p f a l v i ' javallására elhordozkodtam, még pedig ugyanazon házba, hol ő lakik. Szolgálatomra, míg itt leszek, egy inast is fogadtam; jó ember, de keveset hall; az semmi, csak azt megértené a' mit hall.

A' fogadóba jól meghúztak! nálunk az egész helység' kulcsa nem constált annyit, mint ezen városi kulcs.

Rendre vergődvén eljártam a' város' ritkaságait. Mi sok szép van e' világban, a' mi nem áll könyvekben! ellenben mi sok festetik nagynak a' mi csekély magában! jele: hogy nem mind arany a' mi fénylik, nem mind igaz a' mit irnak, nem mind helyes a' mit tesznek, nem mind jó

a' mit dicsérnek; de az való marad: míg az ember szük határ között él, magát okosnak tartja; ha kiljebb lép, látja, mennyire kell még tanulnia!

Tele van a' fejem; de abból nem következik, hogy mind azt le is tudom írni.

** 11. M a j i .

Ma L é p f a l v i egy kertbe vitt sétálni, respective szaladni, mert alig léptünk be, két fejérszemély ötlik szemébe, kik után iramlík, 's én őutána. Hozzájuk érvén, köszöntjük őket. L é p f a l v i titkos beszélgetésbe ered velök 's alig ha nem felőlem szóltak; mert az ifjabbik' szemei többszer lopva mosolygtak felém – pedig azok szép szemek voltak ám! barna fürtök közül úgy ragyogtak ki, mintha Ámor két csillagot dugott volna oda a' szíveket elolvasztani.

L é p f a l v i rosz deák lehetett! egy becsületes sententia se jött ki ajkain, még is úgy figyeltek reá, mintha Horácztot explicálta volna. Utóbb kifogyni látszatott, mert engem únszola szólásra. En sok szépet akartam mondani, de hirtelen semmi se jutott eszembe; ebből tapasztalám: hogy az ember nem tud mindent, a' mit akar; 's ha tud is: nem úgy 's nem akkor, mikor kell.

A' másik személy, korosabb és vastag személy volt; nyájas lebecsátkozással egy deszka padra invitált, de nagy extensiója miatt csak a' pad' szélére fértem. Míg L é p f a l v i a' másikkal elmerülten beszélt, ő nekem a' tavasz' kellemeit magasztalá; én erre tudósan megmutatám: hogy tél után tavasz, tavasz után nyár következik, érzékenyen hozzá tévén, milly nehéz lesz neki majd a' rekkenő nyári melegben, illy húsmasszát hordozni! Arra ő hirtelen felkel, a' deszkapad felbillen 's én a' földre bukom; de csak hamar talpon valék ismét, a' kis leánynak időt se engedvén a' sikoltásra.

Nem sokára búcsút vevén, a' reájok váró kocsihoz mentek. L é p f a l v i az ifjabbat, csókot nyomván kezére, felsegíté; én kalapomat bakra tevém, hogy annál könnyebben emelhessem fel a' vastagot; de elkéstem, mert akkorra már a' kocsi be is telepedett. Meghajtom magam', a' barna szemek felém kacsintanak, 's én olly valamit érzék, a' mit definiálni nem tudok; szerettem volna én is egy csókot applicálni gömbölyű karjára; de elindultak, 's nekem semmi se jutott. Elandalodva, későn vevém észre, hogy kalapom is velök ment: utánok futok, és szerencsémre az útfélen lelem kalapomat, de horrende öszvezúzva. Mérgelődve térek L é p f a l v i - h o z , elébe tartván a' destruált jószágot: mi egy kalap, mondá, illy gyönyörű mulatságért? szemei égtek, az enyimek pedig tele voltak porral.

Hazamentünkben kifejté a' titkot: hogy az ifjabbik, K a m a t i L o l l i , egy gazdag kereskedő leánya, a' vastag pedig Madám L a u r e n t , annak Gubernantja. Milly nehéz itt egy leányt megörzeni! Gubernátor egy országnak is elég.

** 12. M a j i .

Alvásért fekszik le az ember; de én az éjjel ébrebben valék, mint máskor nappal; képzeletem hol a' kék, hol a' barna szemekkel vesződött. Miért van ez? nálunk is teremnek szép Szüzek; de talán nincs annyi mesterségök az embert virasztgatni.

L é p f a l v i nagy emberismerő, mingyárt előtalálta mi nyugtalanított; ő úgy véli: Cupidóval lesz dolgom, ki főkép Morpheusnak esküdt ellensége. Így hát nekem kellett utána járni, különben ő látogatja meg, váratlan is a' szíveket.

Olvasni nincs kedvem, hasztalan forgatom a' Classicusokat, minden betűn szép szemek lebegnek. Hol fel, hol alá járok, az idő hosszú, még sem únom el magamat. Óráként eszmélkedem 's mind e' mellett semmit se gondolok. Rendes állapot!

* * 13. M a j i .

Mit az ember örömet hall, arról örömet beszél, ha van kivel; én is általmentem L é p f a l - v i h o z , ' s kitanultam tőle a' többi között: mint kell a' szépnemet captiválni. Ő a' boldog szerelmet négy §§ra osztja fel: l á t á s , s z ó l á s , v a l l á s , és ha van miből a' kedves tárgyat kitartani: ö r ö k f r i g y . Ezekkel jár: andalgás, remény, sejtés, bosszuság, lángoló öröm, és gyilkoló féltés. Ez mind nálunk is úgy vagyon, csak hogy a' munkás ember nem igen ér rá egész nap fohászkodni, és ablakok alá járni. Itt gondolom, a' szerelem mesterséges időtöltés, ott valódi érzés.

De mit okoskodom? bévett szokás fél törvény, azért: minthogy L é p f a l v i t ó l hallám első látástól fogva L o l l i n a k írántam serkenő hajlandóságát, és azt viszonzani kötelességemnek tartom; tehát belé kapok az első cikkelybe, az az a' nézéshez.

U t ó i r á s :

Ha Poeta volnék azt vélném: hogy az ég könyezé szerelmes szándékomat 's úgy tele sírta ruhámat, hogy egy hajszálny se maradt benne száraz. Hallgasd miként jártam:

K a m a t i ' háza' numerusát 's utszáját megértvén, pontban négy órakor délután felkeresém; mivel pedig K a m a t i ' háza szögletház 's nem tudtam melly felől lakik L o l l i , az utsza' közepén olly situsban álltam meg, hogy szemeim minden ablakra eljuthatának, 's ezt okosan is cselekedtem; mert azonnal a' ház' bal oldalán egy szőke fő tűnt előmbbe, 's ha tüstént vissza nem vonja magát, megirhatnám az a' szőke fő volt é, mellyet 9na hujus a' fogadóban láttam.

Ott állék merően kémelve az ablakokat; 's ime több több emberek szövűetkeznek hozzám, 's majd reám, majd a' házra tekintve egymás kérdéseikre vállvonítva felelnek. Én elvlok azon kíváncsi csoporttól 's külön szempontot veszek; de egyszerre forgószél támad, zápor szakad az égből 's mindnyájunkat széttmosott. Keresztülázva tértem szállásomra.

Illyen az élet! teli szép reménnyel kimegy az ember a' meleggel, 's mire körülnéz, a' sors megfűreszti, és az ember fázik.

* * 18. M a j i .

A' betegnek orvosság való; de hallottad é hogy valakinek gyógyításul versírást praescibáltak.⁸⁸ Velem ez történt: A' minapi megázás szörnyű rheumát vont fejemre. Lekötve szobámban külön-félét olvasgaték 's egy helyen következő velős mondást találtam: lelki emelkedés enyhíti a' testi gyötrelmet; azért a' költő, midőn képzeti' szárnyain felleng, minden földi bajt felejtve az ifjuság' aranykorát éli.

Ha így van, gondolám, én is elűzhetem rheumámat; neki ülök 's ezen Sonettet vagy Hangzatkat zengém:

Kiballagék andalgva Gyöngyalak!
De ah írgy felhők zugtak felettem!
'S örömczélom' bus áldozatja lettem,
Megáztam jól; de nem láthattalak.

⁸⁸ praescibáltak

Most vad sors! elzárnak hideg falak;
Repüljön hát ez édes dal helyettem
Hozzád, kit első percbe' már szerettem.
Lásd innen, milly buzgón ohajtalak!

Beteg vagyok – de szívem' indulatja
Vigasztalásomúl azt mondogatja:
Hogy tán azon hódító játszi szem

Melly nem rég olly sok szép reményt igére,
Egy két könyet gördít sirom' kövére
Ha meghalok; de azt alig hiszem.

L é p f a l v i Doktort küldé hozzám; ez nagy cseppeket látván homlokomon, kérdé: mi izzaszthat ennyire? én nyílt szívvvel megvallám: hogy a' versírás' veritéke ütött ki. Így tehát a' szelíd M u z a , a' jótévő H y g i a e á v a l egyesült 's utat jelel az orvoslásra; ennél fogva én is izzasztó szer gyanánt versírást ordinálok; mentől többet, mentől magasbat irand, annál előbb tér vissza az egészség. Mondá, 's mosolygva elhagyott. Így lettem recipe szerint poeta ex officio.

Minden kénytelenség fáraszt; de költeni szükségből rettenetes baj, minden kinok' kinja! Mennyit vesződtem, mennyit gondolkodtam, tudósan öszverakván a' szavakat; de hasztalan! semmi Egész nem született, mindenütt kitüntek a' hiányok, 's nekem csak azon tapasztalás maradt: hogy nádpáripán nem lehet P i n d u s r a nyargalni. Azonban egészségem ismét helyre állott.

Mi az embernek nehezen megy, azzal hagyjon fel; én is ezentúl, ha a' dicsőség' szomja bolygat, ezen emlékverset tartom előmbé:

Ki ésszel bir, szép 's nagyot ir,
Fejére koszorút fűz;
Az ügyetlen 's készületlen
Levegőben halat űz;
'S tettit bár miként hirdesse
De azt még se gátolhatja,
Hogy a' késő kor' magzatja
Hiu álmát ne nevesse. –

** 19. M a j i .

Barátom! soha bérlett lóra ne ülj! 's⁸⁹ ha igen: biographiáját vagy gazdáját előbb ismérld meg. Alig mult el rheumám, más viszontagság talált.

Ma gondolat közt a' holdvilág-utszán (ott lakik L o l l i) megyek keresztül, midőn L é p - f a l v i mellettem elugrat; olly büszkén lebegett haragos-pej lován, Hogy nekem is szinte kedvem lobbant páripázni; eszembe jutván milly kényesen nyargaltam otthon a' mezőken, 's a' szomszéd vásárokon. Haza menvén csudálkozásomat jelentém: miért titkolá előttem, hogy lovakat is tart. Ő megvallá: hogy a' ló nem övé, hanem bérlett ló, 's hogy itt kész pénzen akár

⁸⁹ s'

mennyit kaphatni; hozzá rekesztvén azt is: milly szépen 's tetszetősen tűnik ki a' férjfi lóháton, 's mint röpülnek szép szemek utána, mikor bátran neki eresztve szökdekl szét az utszákon 's tomboló lova szikrát vág a' köveken. Lehetetlen volt a' lovaglás' vágját eloltanom; azért is L é p f a l v i t kértem, utasítsa el inasomat, 's jönné ki velem délután nyargalni; de ő ezt dolgai végett megtagadá, hanem inasomnak instructiót adott: hol 's milly áron szoktak paripát bérleni.

Az ember sokszor örül, mikor tán épen semmi oka sincs; én is alig vártam a' délutánt, képzelve, milly nagy impressiót tesz látásom szép L o l l i n , 's mint ugratok majd el ablakai alatt.

Inasom hoz egy nagy feketét; már messziről láttam, hogy az nem nyalka ifju alá való; (azt mondá: hogy a' többi lovak már mind ki vannak bérlelve.) Ez erős, hasas, széles hátú ló volt, tüzzel nem birt, de fél szemén se látott, a' nyereg 's kantár többet ért magánál. Rá vetem magamat, lábaim kimerednek vastagsága miatt. Le akarék szállni ('s bár tettem volna!) de L é p f a l v i biztatva mondá: jobb rosziul lovagolni, mint kevélyen gyalogolni, és én elindultam. Szörnyen rázott, azért csak léptetve mentem el K a m a t i é k előtt, szinte örülve, hogy senki se látott e' Rhinoceroson.

Sokat látni jó az embernek; de mindent látni még is bajos. Ezt tapasztalám, mert alig fordulok más utzába, nagy ember-csoport tűnik szemembe, és lovam, velem együtt kíváncsi volt meg tudni mi történik, neki tüzesedik, fülét hegyezi, nyeríteni, és akaratom ellen vágatni kezd. Oda érvén, látom, hogy temetési pompa készül. El akarok onnan fordulni; de lovam a' trombitásokon keresztül törve a' halálkocsi mellé, (mellybe fekete posztókkal betérített két ló volt fogva) szorong; sarkantyuzom, de minden döfésre kirug 's annál közelebb bujik a' kocsirudhoz. Hasztalan ostorozta a' fekete kocsis Rárót kiáltván, mert Ráró megátalkodva nem mozdult helyéből. Már a' koporsót kihozták, az emberek morogtak 's nekem volt igazán circumdederunt me – mit vala tenni? leszállnom, 's egy embert szép kérés mellett jól meg kellett fizetnem hogy Rárót félre vezesse. Attól értém meg: hogy ezen ló a' holtakat szokta másszor hordozni, mikor négyesbe fognak, azért akart most is pajtásával sétálni. A' temetési rend elindult, én pedig Rárót magam után vezetettve haza ballagék, azon feltétellel: hogy ezentul soha más' lovára nem ülök.

Az embernek használ az is többször, ha senki sem ismeri; legalább ha viszontagság éri, ki nem nevezhetik.

A' halálparipát haza küldvén, L é p f a l v i hoz megyek, ki nem rövid kaczagás után ezen hirrel lepett meg: hogy ő nekem módot találá bójuthatni K a m a t i ' házába e' következendő conditiók alatt, tudniillik:

L o l l i ' Atyjának van egy fija, kit romlástól féltvén, köziskolákba nem járat; azért is olly csintalan, hogy egy tanító sem jöhet ki vele, sőt mindenik ifjú óvja magát tőle – most is épen tanítót keresnek. Ha pro forma ezen hivatalt, mellyre kis deákság, számvetés 's több e' féle csekélységeken kívül nem sok tudomány kívántatik, magamra vállalnám, tehát in persona kiadhatok szivemen. Már ő eziránt L o l l i v a l szólt, azonkívül levél által is fog mindennap recommendálni. Mindazáltal ovjam magam nevét említeni, minthogy K a m a t i é k Atyjával némelly per miatt összezendültek 's ennél fogva barátsága ártalmas lehetne.

Ha az ember szerelmes, minden habban partot képez; de énnekem L é p f a l v i gerendám, mellyen minden zivatar közt általúszom; ő csak ugyan igaz Barátom.

Ma Atyámnak is kell irnom, 1) Tudtára adom miket láttam; a' mi velem mind eddig történt, talán jobb lesz elhallgatnom. 2) Pénzt kérek. 3) Ejtek valamit: hogy koromban már az ember szerelmes is lehet, ennél fogva házasságról álmadoz. 4) Megírom: hogy mindenütt jó;

de még is jobb otthon. A' második pontért orrot kapok, de ki tehet róla, hogy az aranyláncz a' megbántott Énekesnének 's mindenféle költségek, meglapíták erszényemet. – Mint látom a' városi ifjakknál nem szokás a' pénztartás – így én is már közükbe illek.

* * 20 M a j i .⁹⁰

Csínosan öltözve, mint azon Ünnepe kívánja, mellyben szíven akarunk triumphálni – L é p f a l v i ' levele zsebemben, különféle érzésekkel K a m a t i h o z menék. Hozzá vezetnek; még ő, a' Madám, és egy más Asszony a' kávé mellett ültek. Mint egy tiz esztendő gyermek, szilaj, daczos szemmel, néz ki borzas haja közzül egyik szögletből. K a m a t i , se szívesen se kelletlen monda: tessék várakozni! és a' másik asszonyra néz, mintha további szó-lásra engedelmet lesné ki képéből. – A' Madám úgy tett, mintha soha se látott volna.

Felkelvén az asztaltól, a' másik asszony gyémánttal megrakott kezét ajkaimhoz tolja 's szemmel végig mérve kérdi: Mi tetszik? Nekem semmi felelék; hanem a' mint hallom az Urfinak tetszik egy tanító –

Miket tanultunk? kérdé K a m a t i . – Mit Nagyuram tanult, nem tudhatom, viszonzám; de én meglehetősen deák voltam, 's azonfelül Atyám, ki három esztendeig Vármegye' pennája volt, az az Cancellista, most érdemes Notárius, maga vezetgete a' szép 's jónak tág mezején. Ezután tudományim' lajstromát elmondám, és a' Classicus írókét, kikkel conversáltam. A' másik asszony bele szól:

Félre a' sok hideg tudománnyal; ha csak aranyt nem tudunk csinálni, a' többi mind hiu füst, magasra száll 's még is semmi. Az én R u d i m ! (tehát ezen most említett asszony, az előbb irt borzas urfinak édes anyja) Ah! az én R u d i m , gyöngéd complexióju, szelíd természetű gyermek; erőltetni nem lehet, ne hogy drága élete szenvedjen általa. Minek is hijában kínozni a' szép fiút? Ő tudomány nélkül is hintón jár, míg a' tudós alig lehelve, mellette gyalogol. (Instálni kezdém, de szóhoz nem jöhettem) Annyit tanuljon mennyi a' háznál, legföljebb a' társaságban szükséges és ezt játszva is elérheti. Így akarom, így kell lenni! azzal kezét még egyszer ajakimhoz tolja és ellebegett, a' vastag Madám utána, de nem lebegett. Ezekből látod, hogy K a m a t i csak házában kívül Ur, – ben neki parancsolnak.

K a m a t i . Hát csak eltökélé magát az Ur?

É n . Igenis! mindennap néhány órákat szívesen töltendek itten. (Képzelheted, L o l l i volt eszemben)

K a m a t i . De nekem ezen tanító urakkal már sok bajom volt; minden csekélységért elmaradnak, azért szeretnék contractusra lépni.

Ezen megijedtem 's hirtelen így tanakodtam: a' contractus tanításra kötelez; mivel pedig én nem tanítani hanem szeretni vagyok itt, ergo a' contractusnak, (ha csak nem matrimonialis) közöttünk nincs helye. Ez értődhetik magamban gondolám, ennélfogva a' Háziurnak nem feleltem, de az feleletre várt, én pedig hamarjában nem tudtam mit szólni; tehát zavarba jöttem, mellyből ugyan csak a' mellékszobából kihangzó: Szivem K a m a t i ! segített ki; mert K a m a t i elhagyott.

Magam lévén abban állapotam meg: hogy míg L o l l i val szivemről értekezhetem, próbáhatet kérek.

Ha az ember valakit jó indulattal ölel, az egész házat vele öleli; én is R u d i iránt, ámbár mérgesen tekinté reám, bizonyos affectiót érzék. Hozzá járulok: R u d i ! mondám érzékeny

⁹⁰ 20 M a j i [.]

hangon, gyöngéden nyulok keze után; de R u d i kirántja kezét és morogva hátat fordít. (szelíd természet!) Hízelkedve czirogatom; de R u d i ülőszékét a' szoba' közepére vetvén elrobog, 's úgy becsapja az ajtót, hogy az ablakok zörögtek. (gyöngéd complexio!) Erre K a m a t i kijő, kérdvén: mi történt? elbeszéllem R u d i ' vadságát. Örülve mondá ő: ez a' gyermek csupa tűz! utána megy, elfogadván előbb a' próbahetet.

Jó hogy qua szerető 's nem qua instructor vagyok itt gondolám; midőn az ajtó nyílik, és L o l l i könnyű lépésekkel előmbe lejt. Hozott levelet kedves T o l l a g i Ur? kérdé. Hoztam igen is Grácziaák' egyike! felelék, hoztam; méltóztassék foglatatját szívére venni, és ha talán a' barátság némelly tulajdonokat angyali színnel ruházott is fel, még sem egészen költemény az, hanem néhol kis igazság is van benne. L o l l i szinte kifakadó tőzzel a' levelet keblébe rejti el (boldog levél!) azután kezemet gyöngéden szorítván mondá: míg írásban felelelhetek, ez légyen válaszom⁹¹: érzek 's reménylek! azzal kilejt ismét. Gondold! Ő érez, és reméll –

** 21. M a j i .⁹²

Ma tehát mint valóságos tanító léptem fel, mert K a m a t i és hitvese R u d i j o k a t formaliter általadák.

Tudod, Atyám pennáját füle mellé dugja; én is ezen szokást vettem fel, 's ma feledtemből még K a m a t i é k h o z is így mentem – az aszszony elmésen kérdi mingyárt: minő sugára nőtt fülemnek? ez semmi, csak az orrom is ne lett volna tintás! melly fekete folt nem legszebb formát adott képemnek – azonban L o l l i nem látta, a' tudós czímert hamar letörültem képemről. Ebből következik: hogy kis hiuság nem árt az embernek, és minden férfiúság mellett is ha kimegy az ember, nézzen a' tükörbe.

De a' dologhoz: K a m a t i é k általadák R u d i t. Soká nem tudtam mit tegyek vele, mihez kapjak, mert minden hivatalnak van bizonyos normája, de én mind ebben járatlan vagyok: végre egy Orbis pictus tűnik szemembe. R u d i n a k nyujtom, megpróbálni mint olvas. Ő egy lapot felüt 's rám mutatva anyja elébe tartja: Ez őt ölébe ragadván, ezer csókot hintve reá, felkiált: Ah! te elmés angyal! nézek, mi van a' lapon? 's egy majomképet látok. Ezt méltán apprehendálnom kellett volna, de részszerint L o l l i ' testvére: részszerint igazság-szeretem, hogy csak ugyan más' esze hozott ide, gondolám, 's magam is nevettem.

Vendégek jöttek, R u d i v a l magam maradtam. Ő papirost nyirbált, 's én neki segíték. L o l l i lábhegyen közelít, levelet nyom markomba 's ujját ajkára téve ismét elillan.

Utamban igen kíváncsi valék megtudni mit ír L o l l i felőlem; de a' levél L é p f a l v i n a k szólt, nem illet volna feltörnöm. Illy kis pecsét mennyi boldogságot zár el, gondolám, és szinte számlálván a' benrekesztett sohajtásokat L é p f a l v i h o z érek, ki vidáman olvassa, szívesen megköszöni 's elzárja. Nem úgy van az alku mondám: közölje velem is tartalmát, hiszem engem illet leginkább; de Ő rövid szóváltás után azzal nyugtatott meg: hogy L o l l i ugyan sok szépet írá felőlem; de tapasztalt modestiámmal ellenkezne a' szemembe való dicséret, eljövend az óra, melly mindent napvilágra segít.

Bizvást hihetném, hogy ő szereti L o l l i t; de ha az ember kétkedik, mindenkor higye a jobbat.

⁹¹ váaszom

⁹² 21. M a j i [.]

** 22. Maji.

Mindég a' régiben vagyok: az az tanító és levélhordó; ez utólsóra talentumom van, mert lábaim jók; de egy elkényeztetett anyafiúcskát oktatni 's leány szívet kitanulni egy Professzornak is nehéz. Nem hijában nálunk a' s z í v és h í v anceps – az élet' poezissa mutatja, hogy metrumjok igen váltózó.

Mikor az ember okoskodik, jele: hogy elégedetlen – én is hozok, viszek levelet, a' nélkül hogy foglalatját tudnám; de mit tegyek? ha az ember kezd, végezzen is. Türelmem már ingadozni kezd.

Pénzem sincs. L é p f a l v i ugyan osztakozott velem, de én úgy tartom: az ember mindaddig felebarát, míglen adni, vagy venni nem kénytelen.

Talán csak az is igaz: hogy a' szerelem elveszi az embernek esztét: nekem is úgy rémlik, előbb okosabb voltam. Mások azt állítják: hogy a' szerelem esztét ad; de akkor talán nem úgy szeretek, mint kellene. Ez a' L o l l i – de nem ítélek előre: az embert úgy is elég korán meglepí a' hideg valóság. Úgy fordulhat, melancholicus leszek. Bocsáss meg, hogy mindenfélét öszveirok; de jól esik az embernek, ha egy kebelt tud, melly távolban is hiva.

Illy nagy városban jó élni, ha az embernek sok pénze, és semmi szíve nincs – nekem van még egy; de az is bús. Öllelek.

** 23. Maji.

Van egy kincse az életnek,
Feljebb már nem röpülhetnek
Legmerészebb vágyai!
Ez a' földi jó' határa,
Boldog kit ölébe zára,
Kit ápolnak karjai!
A' szerelem ez a' kincs,
Ennél bizony drágább nincs.

Megint vers! gondolod; de ne gondoldj semmit is, hanem örülj, 's láss te is a' szerelem után.

Ma K a m a t i h o z megyek. Mihelyt belépek, mingyárt hallám az Asszony' szavát, úgy rémlett, mintha valakit szidott volna. Szivem K a m a t i , gondolám, kapja leczkéljét; azonban képzelheted, milly meglepetve valék, midőn ama szőke leányt, kit az Énekesné helyett megkövettem, azon szobából kijönni látom, honnan kizúgtak azon viszályos hangok. Csendes szomorúság ült halavány képén 's egy köny, egy ártatlan, szerencsétlen élet' hirdetője, reszkete szemében. Homályos érzélem szálla belsőmre, mellyet L o l l i v a l szemközt eddig nem érzék. Gyöngye pirulat futá végig orczáit mikor megpillanta 's némán köszönve üdvözlésemre, ment a' szobán keresztül.

Milly varázsvessző illetett, nem tudom. Tetszett ugyan már első látásnál, de mostani vonzódásomat iránta ki nem fejthetem; egész valómat hozzá röpülni 's tőle lelkesülni érzém. L o l l i szebb ugyan; de minden bája elenyészett a' csendes köny előtt, melly szószólója vala egy szelíd egy nemes léleknek.

L o l l i jön, a' levelet általadván, kérdést teszek a' szőke leány felől. – L o l l i színetlen részvétellel mondá: szegény R ó z a ! Anyám üldözi őt, pedig olly jó, olly kegyes teremtés! elbeszélé azután: hogy R ó z a szegény árva, Atyja' testvérének leánya, kit néhány esztendőök

előtt házához vett; de mivel más Bátyjához akar menni, hol jobb napokat reméll, K a m a t i n é inkább neheztel reá, 's minden apróságért haragját érezteti vele.

Jó egészséget L o l l i Kisasszony! mondtam (ezzel azt akarám jelenteni, hogy többé nem tetszik) 's felejtve hogy óráim ki se telt, félig álmodva haza indulék.

Mit írjak tovább? fejem üres, minden⁹³ gondolatim R ó z á n á l maradtak.

* * 24. M a j i .

Ma jött kezemhez leveled, a' mellyben ovsz csalfa barátoktól – már késő! nekem megadták – megszégyenítve, ösvezúzva vagyok.

Mi az ember élte? még tegnap ezer vidám alakban lebegett a' remény körülem, most felém se jön; jele: hogy az ember tartós szerencsére számot ne tartson.

K a m a t i é kat mind együtt lelém, R ó z a is jelen volt. Alig lépek, be, az asszony megtámad, miért nem teszek eleget tisztetek? a' ki szabott órát miért nem állom ki? Erre felhelhettem volna, de az ember türni tanul ha szerelmes. Azonban a' csendesség' alapítása végett így okoskodtam magamban: (ah! miért okoskodik az ember mikor nem ért hozzá!) L é p - f a l v i minden nap valami jót ír felőlem, ellensége ugyan a' háznak, de L o l l i ' barátja, azért is hihető hogy igazat mond; talán nem ártana most az egyetem előtt publicáltatni dicséretemet, ebből látnák, mit nyertek velem, és R ó z a is hamarabb szívemhez hajlana; ennélfogva jónak tartám a' levelet úgy általadni L o l l i n a k , hogy a' ki nem vak, megláthassa. Így történt. K a m a t i n é n a k jó szeme van, meglátta, a' levélnek rohan és elragadja. L o l l i ' képe vérlángba borul, a' Madám elfordul 's befogja szemét. K a m a t i velem együtt mozdulatlan áll 's bámul. R ó z a nagy tekintetet vet reám 's elsötétül. K a m a t i n é villámló szemekkel, vonagló képpel általfutja a' levelet, de nem szól: végre elpattan szája, 's csak úgy torlott ki a' szemrehányás' özöne ezer titulust szórva rám, de egyik se volt hizelkedő. Már megbántam tettemet, nem szántam volna a' föld alá rejtezni R ó z a ' szemei előtt: hogy ne látná, ne hallaná megaláztatásomat. De még ez mind nem volt elég. Gondold el desperátiómat, midőn K a m a t i a' szegény remegő és pirulo Lolli előtt olvassa a' levelet: (közlöm belőle a' mit tudok). „Nyugtasd magadat, és bizzunk szerelmünkben – Atyám igen kegyes, ő igazságát is kész feláldozni szerencsénknek – érzem: boldogok leszünk – Írj mikor csak lehet, hiszem postánk derék – nem kis mosolygó szárnyas Isten ugyan; de egy nehéz, pedans, mezei truncus, kiből még embert kell faragnunk – (volt é valaha egy szerelmes halandó illy gonosz állapotban?) különben jó, becsületes ifju – légy kegyes hozzá – öcséd nem nyer vele, de társaságod' kelleme neki használhat – halálig szerelmes beléd – szabj határt meddig viheted a' tréfát – ird meg, mikor mehetsz ki, legalább addig is messziről láthassalak, míg egészen enyímnek mondhatlak. –”

Megdermedve állék; R ó z a komoran, egy szánó tekintetet vetve reám eltávozik – éltetem vélém elszakadni tőlem – Mindem szem, minden szó engem ostorozott.

Minekutána K a m a t i 's drága h i t v e s e , nyelvöket rajtam eleget edzék, eltöltötták házokat, hozzá függesztvén azt: ha még egyszer itt látnak, a' szoba' lyukán⁹⁴ ugratnak ki.

Az ember bémegy a' házba, és nem tudja, mint jó ki.

Fájdalmas érzéssel, földre süttöt szemmel ballagok haza felé, midőn valaki nevetve megüti vállamat; – ez azon ifju ember vala, ki a' théatrumban megcsalt, hazaszeretetemet bosszújára fordítván – karján vezeti a' tollakkal piperézett Énékesnét, kinek most is aranylánczom ékesíté

⁹³ mindem

⁹⁴ szoba'lyukán

nyakát. Épen jókor! felkiálték haragom' teljében – és tettiért kegyetlenül lehordom. Ezért szólunk egymással! mondá: Nem! felelek: mi többet nem szólunk, hanem perelünk! ő nem hallgatva reám, elindult.

Milly romlékony itt az emberiség! ma öszvezudulnak, holnap karon fogva járnak.

Ha az ember kiadhatja mérgét, szinte könnyebbül.

L é p f a l v i h o z megyek. Inasa jelenti: hogy Atyja elérkezvén jószágáról, most annál mulat.

Itt ülök – kívül éjjél, bennem éjjél – fekete a' világ, csak R ó z a fejér 's őt elvesztém. Ott-hon ilyenkor édes álom ringatott, most azon eszmélkedem, a' sors mint játszik az emberrel – a' mit más emberek' gonoszsága épen hagy, mi magunk rontjuk el, képtelen okoskodással. Szerelmes vagyok – de a' truncus! – ezt megbocsájtánám, mert csak ugyan hibáztam, csak azt ne irta volna hogy L o l l i t halálíg szeretem – pedig nem igaz – Mit ítél R ó z a felőlem? Légy boldogabb! keseredett szivü Barátod.

* * 25. M a j i .

Reggel mingyárt számolni mentem L é p f a l v i h o z; ő kérdé: miért vagyok olly zuzmara képű mint az elfagyott Ámor? Vége a' tréfának! mondám, 's szemére lobbantván álnokságát, elbeszéllem a' tegnapi balesetet. Először elhült, osztán még ő kezdett pattogni, mért nem volt több eszem; de én nem engedém magamat; végre bocsánatot esdekelve dől karomba, megvallván: hogy L o l l i t régtől szereti 's hölgyének eljegyzé, hogy K a m a t i n é, mivel Atyja bizonyos perben velök egyezni nem akar, leányát tőle megtagadá, és további öszvejövetelőket eltiltá, mindazáltal a' Madám' segedelme által többszer látá kedvesét. Velem megismérkedvén (épen akkor volt K a m a t i n a k szüksége tanítóra) 's a' kedvező körülállást használni akarván, engem tapasztalatlant választá szerelme' Merkurjának. Mi a' levelet illeti, mond továbbá, nem tagadom, egy kicsinyt túlléptem az illő határon; de ez egyik gyöngéje, 's úgy szólván, eredeti bűne az embernek, hogy mások felett szeret ragyogni, és mind azt, mit a' szerencsétől nyert, kitüntetni azok előtt, kik őt érdeklik, vagy ő megnyerni akar – gőg nélkül ember nem születik, és a' ki ezt tagadja, többnyire nagyobb mértékben bókol magának. Azonban a' levélben sok igaz is volt. –

Mit? kiálték, hát én truncus maradok? Ez csak játszi hasonlítás vala, felel; de hidd el Barátom! neked még sokat kell forganod a' világban, míg azon hajlékonyságot, melly most olly szükséges, sajátoddá teheted. Sok fordul elő ez életben, miről egy Classicus se gondolkodott, és az idő' szelleme után élni, a' mellett igaz maradni, tán legnehezebb studiuma az életnek, mellyben bölcseitek leginkább megakadnak. A' társaság' láncza erős – győz minden indulaton, minden véleményen, 's a' ki azt elszakasztani akarja, embernél nagyobbnak, vagy kisebbnek kell lennie. Te jó, 's minden szögletességeid mellett szeretetre méltó ember vagy, de meg kell még törődnöd, az emberekhez simulnod, leginkább pedig leráznod a' nehéz iskolai köntöst melly szabadabb röptedet hátrálja.

Több e' félét beszélt; én haragudni akartam, de nem tudtam, sőt nyíltszivűsége még inkább hozzá csatlott, végre melyére dőlván, megvallám: hogy nem L o l l i t, hanem R ó z á t szeretem, 's őt megnyerni legfőbb kívánságom. Ekkor belép Atyja, egy tisztos ur. Én meghajtom magam és szobámba megyek.

Most látom, mit nem tehet az orátori tehetség: L é p f a l v i kibeszélt minden haragot belőlem; de az embernek harag nélkül is fájhat a' szíve.

E s t v e .

Barátom! a' fekete ló nem híjában kapott el a' koporsóhoz – ez bús ómen vala, melly most valósulni készül – ezek talán utolsó soraim hozzád. –

Búba merülve ülék R ó z á ról gondolkodva, midőn egy idegen inas jön és e' levelethozza: „Az Ur engem megsértett; ha becsületét szereti, elégtételt ad – holnap délután öt órakor a' város' erdejében látjuk egymást; ha nem – örök szégyen száll fejére. Feleletet várok. Pisztolyok felől én gondoskodom. C s é l i .”

Ezért jöttem ide tehát, hogy Duellum által⁹⁵ müljak ki a' világból! de böcsülete legfőbb java az embernek, ettől buzdíttatván azt válaszoltam: meg fogok jelenni; de minthogy pisztolyhoz nem értek, tehát vagy ökölrel vagy puskával adok satisfactiot.

Egy ének mennyire viszi az embert! de el vagyok tökéelve. Ne mondják: T o l l a g i J o n á s félénk, nyulszivü ember volt, 's becsületéért sem mert a' síkra kiszállni! Atyámnak mindent megírok, bocsánatot kérek, hogy illy mély szomorúságot kell hoznom szívére, és arra kérem, fogadjon téged helyettem fíjának. Te pedig egyetlen Barátom! légy boldog! vigasztald szülei-met. R ó z á n a k is irok, megvallom: milly igazán szerettem, hogy ő leszen végső gondolatom. Ha már nem leszek, keresd fel R ó z á t , iparkodj őt szeretni, vedd el, tedd boldoggá, és emlé-kezzetek rólam! – szívem lágyúl – többet nem írhatok. –

* * 27. M a j i .

Jelentem hogy élek.

Ha az ember boldogtalanul szeret, a' halált könnyűnek tartja; de ha rá kél a' dolog, az ember mégis fél. Én is eleinten mindenre készvélék; de midőn azon fatális órához közelíték, bátorságom hanyatlott. L é p f a l v i t akartam intermediatorknak meghívni, de sehol nem találhattam; azért inasának adtam a' levelet, mellyben érintém a' dolgot, 's egyszersmind kértem: hogy a' bezárt levelkét juttassa R ó z a ' kezébe. Három fertály ötre, erőt bevén szívémen, ezer küzdő érzéssel az erdő felé indulok. C s é l i , más két ifjakkal már az erdő' szélén állva vártak reám – látásokra szinte erőt érzék. C s é l i kérdi: hol maradt Secundánsom? én magam is tudok lőni, felelék, már rókát, sőt farkast is lőttem. Ő gunyolva nevetett, mondván: meglátjuk a' nagy vitézt, és azzal beljebb vonultunk, hol egy kocsiról puskát és pisztolyokat vettek le. Megdőb-benve néztem azon öldöklő szerszámokra, de mint lehetett, elfojtám a' félelmet.

Az Uré a' választás! mond C s é l i : puskát kívánt, im itt vagyon, megtöltve a' mint illik; én pisztolyból fogok lőni, ahoz jobban értek, például tessék ide nézni: arra egyik társa felveti kalapját, C s é l i lő 's a' golyóbis keresztül sivitott a' kalapon. Ez egy szivzuzó példázat vala; de mind e' mellett, magam is csudálom, hogy férjfi maradtam.

Ez mind nem elég! mondám: ha az ember lő, maga töltse a' puskát, nekem körömvasat adjanak, hadd nézzem meg a' töltést. Erre C s é l i fellobban, kérdvén: miért nem hiszek szavának? Mert azon estétől fogva, hol meg füttyöltetett, méltó okom van kételkedni, felelék. Ő villongani kezd, én tűzbe jöttem, és a' nagy disputáció mellett szinte elfelejtém, hogy az embernek itt szinte meghalnia is lehet – kíméletlen kikelék ellene. C s é l i hirtelen előmbé szökik, felém tartja pisztolyát 's ezen szavakkal: halj meg tehát! reám süti. Erre szívem úgy megszorult, mintha bele talált volna, szemem' világa elveszett, tántorogni kezdék; de csak hamar éktelen kaczagás ébreszt fel; felnézek, 's látom hogy tele vagyok pöhöllyel, 's a' levegőben is pöhölyfelleg szállong. Pöhölyt tett a' puskapor felébe, 's azt sütötte rám – Illy méltatlan bánás-

⁹⁵ által

ra szörnyen felzudultam – megfordítom puskámat és boldog végével egyenest a' nevetőkre rohanok. Ezek megijedve szaladni kezdenek, 's én tuskén bokron keresztül nyomban utánok.

J ó n á s ! J ó n á s ! harsog hátul egy isméretes szózat – visszanezdek, 's L é p f a l v i t látom felém sietni; alig lihegve kérdi: az Istenért! mi történt? én elfojtva méregtől alig tudtam szólni. Ő kérlel – a' puskát elveszi tőlem; melyre a' három szaladók is közelebb sunnyognak – 's a' dolog' vége az lett: hogy Cséli társaival megkövetett, és én diadalmasan, de pöhölytül fejéren L é p f a l v i v a l kocsira ültem, 's a' fiakkernek kocsija' bépölyhözése miatt való morgolódásai közt haza mentem.

Szobámban elbeszélle L é p f a l v i : hogy épen akkor édes Atyjával egyezés végett K a m a t i n á l vala, midőn az inas levelemet neki általadá. R ó z a a' levél' értelmét hallván elájult, ő pedig hevenyében utánam siet. Mondta: 's mingyárt visszatért K a m a t i h o z .

Barátom! R ó z a elalélt! ezt az ember azért nem teszi, a' kit nem szenvedhet – ismét remény fakadoz szivemben – még boldog leszek, és örömmel neki ülök a' pöhölyt kiszedni ruhámból.

* * 29. M a j i .

Ma L é p f a l v i örömszikrázva jön hozzám hirdetni: hogy tegnaptól fogva vőlegény; egy-szersmind K a m a t i é k hoz invitált, mondván: hogy szívesen várnak reám, és már mindent tudnak a' mi közöttünk történt.

Hová az ember örömet megy, oda nem vár unszoltatást, én is mingyárt indulék.

A' már boldog L o l l i lesett a' folyosón⁹⁶, előmbe léjtett, és szívesen köszöntve a' szobába vezetett. Milly másképp fogadtak most K a m a t i n á l! – az asszony szinte terhelt kegyességgel, az ur szorítgatá kezemet, még R u d i is mosolygott, megtudván hogy nem leszek Instructora.

Ha az ember leányt kér és nem pénzt, mindenhol szívesen látják.

R ó z á h o z megyek; mint a' levegő mikor szeles idő uralkodik, úgy piroslott orczája midőn beléptem hozzá, és L o l l i ' keblén rejté el azt. Mit rebegtem én 's mit felelt Ő, már azt nem tudom. Illyetén dolgot az ember hasztalan iparkodik leírni – ezen titkot a' természet magának tartá fen, hogy az ember annál mélyebben érezze gyönyörűségeit. Elég az, ő szeret-jó szivűségem, mondá, nyéré meg szivét.

R ó z a ' Bátyja is (ugyan az, kinél a' fogadóban volt, hol őt először láttam) itt van – nem ellenzi szerelmünket – 's ennélfogva nem viszi el magával.

Ha az ember valaminek igen örül, szinte olyan mint mikor igen busul, nincs helyén az esze.

Hogy többet lakom R ó z á n á l mint szállásomon, az tudni való. Atyámnak ismét irtam.

* * 3. J u n i i .

Ma Atyám elérkezett – halotti levelemet kapván tüstént kocsira ült 's éjjel nappal ide sietett. Öröm 's harag közt zárt kebelére – mind addig csüggtem nyakán míg rá nem vettem, hogy ő is eljön R ó z á h o z .

Megtörtént, szokott gravitással lépett be K a m a t i h o z , kiben is mingyárt hajdani tanuló-társát ismérte meg – R ó z a igen tetszik neki. –

⁹⁶ folyosón

* * 5. J u n i i .

Siess! siess⁹⁷ Barátom! jer mentől előbb ide hogy semmi hijja ne legyen szerencsémnek.

Egy hónap mulva R ó z á t haza viszem – L é p f a l v i szintűgy L o l l i j á t . Én velek örök barátságot kötök.

Igy Barátom! annyi viszontagság mellett is szerencsés lettem, és a' ki balsorsomban kinevetett, most én nevetem azt ki.

A' mit tapasztaltam, mindég elég illy rövid időre; de az a' szép 's kecsgetető valóság leginkább ébreszti lelkemet hogy a' jó ember mindég feltalálja keblét, 's ha néha szenved is, utóbb feltűnik csillaga. –

Légy boldog! siess nyílt karjaim közé. Ezentul ritkábban kapsz levelet tőlem, mert ha az ember illy állapotban néha kibukkan is érzési özönéből, mindenkor szerelme lebeg előtte 's keble lángol azt édes hangokban kiönteni, 's így nem akarva is költő lesz. Oh milly boldogító a' szerelem!

A' mit a' földiek jót 'édest vevének,
Belőle sarjadosz, e' lét' forrásából,
Magok az égiek szerelmet értének
A' nagy Teremtőnek legelső szavából,
'S az ember akármit tesz,
Előbb utóbb rabja lesz.

Szalay Benjámin.

V E S Z T E S É G .

Honnét van e' bánat csüggedő szívemben,
Honnét e sötétes felhő bús lelkemen?
Mit jelent e' zajgás elfojtott melyemben
Mit a' könyek máskor nyugalmas éjemen?

Te mégysz-le előlem éltem' szép csillaga!
Mellynek színes tüze a' boldog' ösvényén
Csak tőle láttatva, csak néki ragyogva
'S égből szállt szerelem játszodozott fényén.

Büszkén látszattál te hevemnek egykoron
Elyziumban nyílt liget' virányain,
Mint az ifjudott nap a' hajnal-bíboron
Tündöklél előmbe éltem' hullámain.

⁹⁷ siess

Midőn rokon kebelt ömlő vágyásokkal
Sok ezrek közül kerestek könyeim,
„Tűrj csak! meglesz” mondád, biztató szavakkal
'S andalgó szendergést kaptak érzéseim.

Jött az esdeklett kép' kényes valósága,
'S láttára láng futott végig ereimen,
Lelkem' eddig némán sejtett boldogsága
Akadó beszédben röpdelt érzésimen.

Karomnak hév 's még is félénk ráhullása,
Csügghő tekintete belé holt szememnek,
Reszkető tisztelet' nyájas imádása
Voltak tolmácsai gazdag örömemnek.

Derülés villant az éjben állt rengeteg
Tövisin bolygottra vidám sugárral,
'S benne, bár kívülről zúghatott fergeteg,
Örök tavasz virult nyájas virágival.

De az egekben járt boldognak álmain
Lebegdelt szép világ egyszerre elrepült,
'S utána fakadott sohajtozásain
A' megtördelt öröm keservekbe vegyült.

Ezeknek neheze terült-el lelkeimen!
Eltemet rettenté gyász éj vándorlása,
Búcsuvétem' szava eltikkadt nyelvemen
A' tűnőn szédelgvén szemem' pillantása.

Oh, mért e' meleg szív adva e' kebelnek?
Mért mosolygott egykor ezer remény rája?
Ha megcsalt vágyási soha bé nem telnek,
És csak szaggatott hang lett sympathiája?

Döbrentei Gábor.

HALNI 'S ÉLNI A' HAZÁÉRT.

A' Hős' poránál pároszi kő ragyog,
'S említi mindég a' maradék nevét.
Meghalni szép, szép a' Hazáért
Róma kevély fia mint te Cáo!

Szebb a' Hazáért élni, 's eszével, és
Bölcs 's jó tanáccsal a' Haza''s nép' javát
Fentartni, 's áldást hintni széllyel,
Mint ragyogó szekeren Apolló.

Én hát Hazámért élni fogok; de ha
A' sors fényít 's harctrombita kardra hív,
Én a' Szabadságért 's Hazáért
Rest soha nem leszek a' halálra.⁹⁸

Kis Lajos.

REMÉNY ÉS JÖVENDŐ.

Egy titokba zárkozott hatalmat
Víg gyanúval csókol a' remény;
Tőle várja a' kegyes jutalmat,
'S várat épít álomérdemén.
O Remény, nincs nálad olly szövétnek,
Melly ölője volna illy sötétnek!
Ám az ő bontója nem csaló,
Mert az a' kinyílt jelenvaló.

Légy azonban a' dicső nemesnek
Biztatója 's frígyes istene!
A' midőn szívére súlyok esnek,
'S vad habok tornyoznak ellene;
Őt Jövendő' csókja látogassa,
'S olly vidáman, olly enyelgve hassa,
Mint midőn a' nyári lángmeleg
Hal, 's az estfuvallat édeleg.

Makáry.

A' MAGÁNY.

Báj csend terül el hársligetid' kies
Virányin, a' szent béke' derült ege
Boltozza pompátlan lakásod'
Istenesült Egyedülvalóság!

⁹⁸ halálra[.]

Nem dúlja harsány tárogatójival
Édes nyugalma' Marsz' iszonyú dühe,
Nem a' csalárd fényű világnak
Játszi tövisbe tűzött gyönyörje.

Mirigy kajánság' fondor agyarjai
Nem őrlék itt a' nyert koszorúkat el:
Repkényt fon inkább a' Jelesnek
Bérül a' számkivetett igazság.

Vitéz Atyáink' bajnoki tetteit
Itt zengi dalban láng-ivadéka ma,
Innen sugárzik halhatlan fény
Sok Magyar' elfeledett porára.

Hüs lombjaidnak kellemes alkonyit
Boldog szerelmek' myrtuszi környezik,
'S a' hív Barátság' rózsaláncza
Fűzi malasztait ernyeidhez.

Ah szent Magány! nyujtsd mennyei szőnyeged',
Alá örömmel szárnyal egész valóm;
Kebledben a' vídám szabadság,
Megnyugovás 's az arany középszer.

H. K.

LAURA.

Laura, az isteni Szép, csillag győzelmi-szekérben
A' Szphaerák's Tellusz' ünnepelése között
Myrtusz ölelte arany nyúlongó fürteit által,
'S hóarczán Éosz' égi szemérme pirúl.
Bíboros ajkain a' szerelem' szűz csillagi lengnek,
'S mennyei érzettel ég liliomkebele.
Gyöngykocsiját eleven fiatalság' díszai húzzák,
Felhőtlen Phoebusz' tűzlobogási alatt,
Balzamos illattal Május-szentelte mezőkön,
'S pásztorlyánka-sereg zengi gyönyörkeceit.
Pávaktól vonatott hintón fénylett Alak egykor,
Júnó! híredre Laura homályt vete már.

Ponori Thewrewk József.

ÁBRÁNDOZÁS.

Nem tündér álom játszik é velem?
Oh lyánka! téged tartalak ölemben,
Téged kedves! kiért örök hevemben
Epeszte a' mirígy bú 's gyötirelem.

Hah, karjaid közt gyászos éjjelem
Örömhajnalra mint derűl lelkemben!
'S mint olvad ömledezve lángmelyemben
Égő gyönyörre minden érzelem.

Oh vajha bájos tüzárjai
E' mennyé vált kebel' boldogságának
Kicsapva mindent elborítanának!

Minden nyomon Tempék' virányai
Nyildozva, minden kényt lehellene,
'S leszállna az aranykor' Istene.

Pri. Szentmiklós Aloit.

MIMIHEZ.

A' férjfi, kit mély tudománya
Bölcsé tesz, félistenként nagy;
De te szelíd kegyek' léanya,
Mimim! sokkal boldogabb vagy.

Amaz izzadva lelt okokkal
Veri földhez a' gondokat:
Te Chárisztól tanult dalokkal
Vigan üzöd el nyájokat.

Így a' juhász a' hegy' bércezől
Függő sziklát, bár fenyeget,
Nem sejti 's völgyben kedveséről
Zeng, vagy violát szedeget.

Oh bájosd édes énekiddel
Valamíg élek szívemet,
'S taníts mosolygva 's kellemiddel
Eltelve várnom végemet.

Superint. Kis János.

AMÁLIA.

(Schiller után.)

Szép mint angyal, minden Ifiagnál szebb vala
'S mennynek földnek teljes minden gyönyörével
Pillanatja bájkegy mint május' nyílt hajnala
Visszasúgárván a' tenger' kék tükrével.

Ölelése – ádáz élvi kéllet!
Szív szíven hatalmas tűzzel verdeze,
A' száj 's fül lekötve – szemeinkben éj lett,
'S lelkünk fel az ég felé örvényeze.

Édes csókja – Éden' érzeménye! –
Mint kettős láng öszvelobbadoz,
Mint egymásba játszó lantok' zengzeménye
Mennyharmóniává olvadoz –

Zúdult, reppent, őrült szellem 's szellem össze,
Ajkunk, arcunk ége, reszkete –
Lélek a' lélekbe ömle, úszva körze
Szertefolytan a' menny- 's föld' vegyülete.

Oda Ó! ah hasztlan, minden hasztalan!
Így nyögdel utána e' sajnos kebel,
Oda! 's vele minden életöröm illan,
'S egy tűnő ahban zokogva lebben el.

Szentilonay.

HORTENSIA.

Napkeletről jöttél gyönyörű Hortensia hozzánk,
'S árnyékban itt sincs látod e semmi bajod.
Mint otthon szaporodsz és nősz 's kényedre virágzol;
Ám de telünknek nem tühreted el hidegét.
'S fűtött házba szorulsz, valamíg a' gyenge tavasznak
Nem mosolyog bimbód játszi szemébe megint.
Nyelvünknek sorsát látom Hortensia benned: –
Annak mint neked a' nagy meleg és hideg árt.

Szedér Fábán.

BARÁTSÁG' ÉS SZERELEM' IDEJE.

Midőn az embert nagy tekintet fogja el,
Mint példaképp' a' Végtelen,
'S éggel határos Tenger; – avvagy egy magas
Hegy, melly jeges, kopár fejét
Az égbe nyújtja fergeteg 's villám felett; –
Midőn az ember omladékban láttya most
A' hajdan éltt 's uralkodott
Erőt, hatalmat, 's büszke alkotmányait,
A' nagy 's dicső tetteknek emlékoszlopit; –
Vágy láttya a' Sorsnak kemény forgásait,
Mikor egy rokon Valót lesújt és eltapod,
'S fellázadó keblében a' nagy érzemény
Hullámokat hány; akkor Ő egy résztvevő,
Hív 's nagy baráti Szív után eseng. –
Midőn az embert a' tavasznak langy Ege, –
Egy öszvehangzó Muzsikának zengzete, –
Az andalító Holdvilág
Érdekli; akkor szíve olvadoz,
Szerelmet érez és sohajt.
'S az a' ki senkit nem szeret,
Vagy nem baráttya senkinek,
Az emberek közt annyit ér,
A' mennyit egy száraz fa élő fák között.

Kisfaludy Sándor.

STUART MÁRIA.

Mint egy Istenné ragyogál vitézlő
Szkóczyád- 's Páris' fejedelmi székén;
A' sötét tömlöcz 's a' királyi bíbor
Dísz nyere Tőled.

A' szabad Brittek' Szemirámya, fondor
Versenyos társad dicse' fénytetőjén
Olly nagy, olly szép nem vala mint Te a' bús
Börtön' ölében.

Hévbe jó lelkem Tereád tekintvén
'S e' fohász üt ki dagadó melyemből:
R i z z i o érted hala! – halni mint Ő
'S Te: örök élet.

Schedel.

DENCSI' HALÁLÁRA.

Haltodon ég és föld, szép Dencsi! könyűkre fakadtak.
Búját nyögte ki ez, sírt örömében amaz.

Ponori Thewrewk József.

PÁLMA ÉS CZIPRUSZ.

P á l m a .

Bús őrije a' sírnak, magas Cziprusz! te a' halálnak néma biztosa, minő titkot fedez nemes példázatot? felhőt oszlatva törsz fel a' magasra, az ég' csillagos térein, örök fényben merengve nézteid, tisztább levegőnek szívod árjait; 's komordan még is büszke létedet, keskeny hantok díszére szenteled!

C z i p r u s z .

Ön választás, nem földi hatalom szabá' létem' fentebb irányait; belsemben él a' nagyság' érzete, melly vagy dicsőt vagy halált ölel. Mint szabadság' képe állok itt, a' holtak' mély esendű hamvain. Meggyőzve a' por' ingereit, bal sorsban is merész emelkedést, vagy önkényes lemondást hirdetek. Nem hajlok földre, melly ha egyszer megfog, alacsony lánczra fűz; szabadon élve, mint földi pálya' vég határjele, nem vágyok mulandó fény után.

P á l m a .

Résztétlen állsz csontlepte földeden, hidegen nézve az életbe, melly gyász színben hervadoz körülted; 's merre sötét árnyékkodat veted, elnémúl a' vigság' örömszaja 's halvány inség, komoly bú tévedez.

C z i p r u s z .

Elvonultan nagy képzetimmel vizsgálom belső világomat nem nézve a' külsőnek változó alakját. Az eszmélő távoz a' hiú zavartól, hol a' jelennek áldoz a' sokaság. Nem zaj közt érik a' nagy elme, melly azon fényes távolba röpdülni mer, hová titkos sejtésein vonzódik, midőn a' végzet' jeleit minden tárgyban csudálja. 'S bár kéjtelennek látszik tekintetem, még is tisztán ég bennem a' szeretet' szent tüze, melly ott is világít, hol irtózva mulat az élet, melly léte' célját számos napjaiban leli – az erős Hithez simulva, melly az enyészet körül is rettenhetlen áll, felsugárzom a' sírok' éjéből 's az örökké valóhoz szárnyal gondolatom.

P á l m a .

Borúlva hódolok a' magas eszméletnek, melly túl fellengve a' mulandón vigasztalólag kísér 's védpaizsúl szolgál a' kétség ellen, midőn odavetve zajló habok közé küzdeni kell 's tettek által tágitni körünket. De van érzés adva a' szívnek, melly forrón öleli a' jelen' kincseit; van célja az életnek, melly után méltán törekszik a' nemes: dicsőség ez, az érdem' jutalma's földi öröklét! emlékül zöldellek jeles tetteknek, mint az erkölcs' csendes homlokán, 's körüllegve a' mindég ifjú hirtől tavaszt legyintek a' sötét vadonra. Kardok villognak, a' harc' fergetege zúg, vér párolog a' mezők' síkjain: a' haza' bajnoka tölem lelkesítve kiszáll oltárának védelmére 's éltét elszánva rohan az ellenség' soraira; győz, 's tölem nyeri diadalmi bérét. A' nemzet' hálakönye hull

leveleimre 's égi harmatként fakasztja virágra; azzal koszorúzom a' szépet, mely édes bájjal ébreszti az erőt 's a' győzöt meggyőzi. Az élet' szövedékein, mint bölcsesség' jele virulok, 's általfutva a' lehetőség' határait, a' föld' minden javait nyujtom szerény élelményül. Sikert adok a' józan szándéknak, és békepartomon a' szerencsét megvetni tanítva, az elmét tartós tehetségre edzem. Igazság' fényében állok a' tetőn, 's kik a' szép- 's' jón fáradtanak, azokat öleli árnyékom, hol ültetvényök' tenyészetén örülve néznek le a' derülő világra; 's kit az irígy kor letiprott, szebb díszben ragyogland védő szárnyaim alatt.

C z i p r u s z .

Nagy vagy oh Pálma! gazdag kebleden nevelve a' világot – de bár az igazság körül lengsz: egész valódat nem öntheted által a' hiányos életbe, melyhez csatolva fjaid' sorsát könyezni kénytetel. Én a' szelíd remény' képe, tartós ifjúságban kísérem az embert, 's még sirjánál is, mint szebb lét' reménye, nyúlok az ég felé! Homályaim között nem zordon a' halál, 's mitől a' köz elme retteg, itt csendes kívánná vál 's' édes álmoként röppen el az élet. Érttem a' kebel' sohajtságát, mely kivágy bilincsei alól, 's' nyugalmat, türelmet lehelve reája gyöngéden zárom bé szemeit 's' mohszőnyeget teríték hamvára.

P á l m a .

Minden nagy 's' dicső jótét által szépül, 's' hová erős kar nem érhet, oda az adakozó kéz jut el; ezt példázva állok a' kietlen pusztákon. Nehezen lihegve megy a' vándor, a' déli nap' hevében: égő homok 's' száraz keble a' távolban csillogó habtorlatok felé sürgetik lépteit, hogy a' folyamnál szomját enyhíthesse; de csak üres gőz, játszi homokfény, mely őt csalogatva messzebb messzebb távozt. Hanyatlik már ereje, midőn reám talál: én nyujtok a' fáradtnak gyámkezet, védő fedélt, gyümölcst és erőt, 's' kényére telvén ápoló nedvemből lenyugszik árnyékom' hűsége, hol lágy szellők álomba szenderítik. A' boldog álma' tündér szárnyain megfutja élte' szebb virányait; előtte leng a' nagy cél, mely megvívni biztatá annyi veszélyeket. Szép hölgyét látja, látja kisdedit, 's' övéit karjai közt tartván ujultan valósul a' szent érzemény, melytől a' földi gond olly messze szakasztá. Könyétől ázik gyökerem', ágya most, 's' tördelt sohajtságok közt engem zár dagadó melyéhez. 'S' ím! ezen bájjávités hévájával valómat rengeti; a' léterő gyönyörben olvad el, a' virágpor megválva szállong el 's' rokon virággal párosul, hol a' természet' alkotó lehellete, az atomok' nemző vegyületét édes hasznos gyümölcsre érleli, nembéli vonzódást képezvén általam.

C z i p r u s z .

A' jótét' malasztja legszentebb java a' nemes életnek. Az én gyümölcsem nem e' földön érik; de a' hűség, az ég' csendes leánya, nem mulandó jelére érdemít. Kit a' világ csudál hatalmas tettiért, 's' a' szerencse gazdag ölen ringat; kinek felléptén egy világ megrendül, 's' minden virág elébe illatoz, utóbb még is leszáll 's' szűk hant közé szorúl; – 's' minden drága külföldi növények, – minden nyájas hízkelkedők közül csak a' Cziprusz marad híve, és a' bátor főnél, mely messze földekre hinté elmesugárait, búsan ingadozva, magányosan áll. A' kedves' sirja felett némán zokog az árva szerelem; haszontalan omlik a' hideg kőre, nem jön ismért hang, a' sötét mélységből. Hideg a' kebel, mely érzelmit egykor viszonzá! Éktelen ür az egész nagy teremtménység előtte; csak én, a' viszonzás' édes reményét sugallva, sugár termetemmel a' kedves' alakját képezve lengek körül 's' a' vesztés' gyötrelmit a' jövőendő- 's' multnak enyhe álmával könnyítem. Reám borulva vár, és vár – míg szeme megszakad, 's' a' hiv a' hivvel egyesül.

P á l m a .

A'szenvedőt ápolod kegyes képzetiddel, túl emelvén őt a' valóság' térein. Én az örök rendnek titkába avatva, a' kénytelenség' nyilait megtompítom, hogy minden viszontagságon győzőn az emberi nagyság. Mint látható valóság, mív- 's tettbe ásom be képemet minden időkre.

C z i p r u s z .

Mint élet' bálványa állsz az idő' fokán, én fénytelen a' magányban zöldellek, egy világot alkotva körülöm, melyet a' vélemény' homálya el nem boríthat, hol a' lelketlen újra létesülve a' jövődőség' titkain hajnallik. Ragyogj dicső! emeld az érdemest, kit magas példázatod lángít. Tiéd az élet, enyim a' képzemény; egy hon' szülőtti, külön hatalmakra szakadtunk, míg létünk, egy fénynek árja, a' végtelennek keblébe özőnlík.

Kisfaludy Károly.

EGY ELUTAZOTT SZÉPHEZ.

Délnek mentél e vagy Éjszaknak?!
Ott képed a' hol Angyalok laknak,
'S lelkeim hozzá feljár;

Boldogságunkat elvívéd magaddal,
Ne késs soká szép csillagoddal,
Földünk itt visszavár.

Midőn az Éj' reád derült világai,
Vagy a' hév nap' hozzád repült sugárai
Ragyognak útidon:

Az esti szellő lenyhe szárnyival,
Erosz és Flóra kedves csókival
Játszék orcájidon.

Csapodár örömek ha majd kísértenek,
'S Imádóid hódgatást enyelgenek
Boldog környékeden:

Ne ah ne felejtsd el szent esküvésidet,
'S engem sajátoddá jegyző érzésidet
Viseld hiv lelkeken!

Szatthmáry.

DAL A' TÁVOLBÓL.

(Matthisson után.)

Midőn az est' vég alkonyodtán
Egy rád mosolygó árny-alak
Gyepágyan ültöd' andalodtán
Köszöntve int 's feléd ballag':
Az hív barátod' őrlélke,
Melly rád kéjt 's nyugtot édelge.

Midőn a' hold' kelő világán
Szerelmid' álma szépedez,
'S a' kis zanót- 's gyászfenyvek' ágán
Édes zizeglés rezgedez,
'S kebled sejdülten emeleng:
Az lelkem melly körülte leng.

Érzesz boldog merengzetedkor
Hajdanti bájvilágidon,
Mint a' zephyr-csók kikeletkor,
Olly lágy illentést ajkidon,
'S gyertyád lobogva égdegél:
Az lelkem, oh ne kétkedjél!

Hallod, midőn éj int az égből,
'S elcsendesül kis rejteked,
Eol-lantként a' messzeségből
E' frigyszót: örökké Tied!
Ah szunnyadj akkor édesdet!
Lelkem rád nyug-kéjt édesget.

Helmezy.

IMPROMPTU.⁹⁹

Nem kevély a' nagylelkűség,
Szelet üt a' pulyaság;
Nem dicsekszik a' bölcsesség,
Trombitál a' butaság.

⁹⁹ IMPROMPTU

A' hős nem kél könnyen kardra
És a' félszeg mingyárt vág;
Mert a' valóság' polczára
A' hiúság fel nem hág.

Szedes Fábrián.

A' REMÉNYTELEN.

Felém hijába lengsz remény' sugára!
Képes vagy é' tüntetni bánatom?
A' Vad kihez nyögésim' szaggatom
Tiprongni vágy örök Hive' porára.

Ha keble kő, 's illy áldozatra vára:
Alélva bár ezt is kiállhatom;
'S gyötrelmim' csak sirommal szánatom
Hol bízom, hajnalong nyugtom' határa.

Veszélytül boldogság' kedvenczi félnek,
Nem én, lángom bár hunytig vakmerő;
Igy tán e' szív sirjában lesz nyerő.

Ő nem hall, én kiáltozom de szélnek,
Fel szirtek fel! de ők nem, ah nem élnek,
Könyezni mint dülöng e' léterő.

Balla.

PHANTASIA.

Arany sugárod újra terjedez
'S lelke, levonzó élte' terheit
Szélytt rázva, röppen boldog képeken
A' szüntelen kívánt és mindenütt
Fellelni vágyott bájvilág felé.

Csapkodva ver tul a' gőzök' körén
Mindég merészbbe tisztábban röpül
'S nem félve néz le, mint midőn
Az Óceán felett hasít-el a' sas
'S kevély szemet vet és lehullni büszke.

Királyi arccal jó a Nap, keletjén
'S nyugvása' táján általellenében
Ragyogva égnek a' szirt' bércei
Mig önvídede árnyékban dereng:
Ugy bár nyomomban éj' homálya jár
Te, áltragadva a' nyomó időn
A' képzelet' mennyének messze táját
Áradt özönben tündököltetted.
'S mint phoenix égve tisztító tüzében
Hullong körültem a' durvás salak.

Már élem, érzem, Lethe' cseppjeit,
Az elfelejtő csésze ajkamon!
Itt e' Magasban, a' holott örök
Szépnek 's Dicsőnek fénye folydogál,
Teremnek édes álmodásaim.
Innét tekintem a' szél' szárnyain
Elfolyt időkből egybe-állt zavart,
Melly semmiségre menni úgy tolong
Mint a' haragját völgybe csapdozott
Felhők' csoportja hegytető megé.

'S tisztábbá kelvén a' lement idő,
Repeső örömmel, remegő kebellem
Hevesen megindult meleg érzetek közt
Karolom melyemhez mosolyogva rengő
Víd képezetjét a' még vesztegetlen
Természet' áldott ártatlan korának.

Az Istenek leszálltak akkoron
'S a' gyermek-ember' hajnallásinak
Magok valának hiv vezérek,
'S nem esett-el a' menny's földi részből
Gyarlón 's keményen egybefont alak.

Magában érzé ez tettekre kész
Hév indulatja' hánykodó tüzét,
A' belszabadság' önhatalmait,
Követte ösztönharczát 's fékjei
Közé bonyolgvá röppent 's elbukott.

Hősök 's pulyák ti, mondák a' vezérek,
Maradjatok hát kényetekre már!
'S vezesse azt a' bízó önnérő. –
Azolta tévelyg sokba 's küzködik,

Ezer vakítás szenderítgeti,
Jelesre vágyik 's bukdozásiban
Hamis dicsőség' fojtó füstjein
Hizlalja félre értett tetteit.

Gyöngén legyínted e' megtévedést
Te képzeletnek nyájas gráziája!
'S a' szív felolvad rajzod' bájain,
Békére hajtja a' gigász erőt
'S a' féktelenség józanná leszen:
Igy égető köny, megtörő keserv
Ölelni kisztvén a' természetet
Az elröpiült vezérlők visszatérnek
'S mennyet mosolygnak a' kebelbe bé.

Még napjaimnak reggelén, mikor
Csak a' jelenre függesztém' szemem
És vágyam a' hogy kelt, már nyúgodott,
Elsőben is te édesítgetél,
Te gyöngé érzés közt nyíló virág!
Fellábbogó láng járt rajtam keresztül
Melyem feszülve terjengett hevült,
'S én azt nem értém, merre és hová?
Az önmagokkal háborúra kelt
'S magokba néma érzések közül
Felszárnyalál 's egy új világ' körét
Jártad be mint önalkotásodat.

A' pálya-vívott lelkek' sírjain
Előttem egy szép csillag járdogált
'S komoly dicsőség' elyzéuma
Lengvén keresztül szent magányomat,
Istensedésnek nimbuszában állva
Bámultam azt a' fénytetőt, hová
Felvívja létét a' pornak fíja.

Késő nyomokra áltható Napok!
Ti vagytok a' lángifju' Ősei,
Kit intve viztek lakhelytek felé,
Osztozni abból a' mit birtatok
'S a' Szépet a' Jót szent nyomdéktokon
Mint hív öröktök híven műveli.

Ah! mennyetekben mért zudít zavart
A' földi élet' forgó szélvesze?
Mellynek sötéte jót, rosztat szodor
'S halasztja zúzza a fő czélokát.
Ott vívod akkor a' Szép- 's Nagy' csatáját
Te fenremegve járdalt 's megtörött szív!
Ott omlanak le dőlve váraid
'S füstben gomolyg a' fényes tördelék.
Magányosan állsz büszke könnyeidben
Mint győzedelmét vesztve Hannibál.

Ha feltalálál, sejtve szüntelen
A' millióknak változón zsbongó
Sergében egyet egy hozzád-rokont,
Ki visszazengi minden hangodat,
Mindent felejtve csüggsz annak melyén
'S csalatkozásid' fájdalmát sirod.

Majdan megedzi azt a' férjfi kéz,
Ha a' szelíden fejlett bízalom
Magasbra lépett elpuhult panasznál,
'S az ömledett szív még nyiltan marad,
De már magának olly paizst vivott,
Mellyet, kitüzvén a' csafart gonosznak,
Ő csendesen marad Nagy a' pulyák'
Irtózatoss rab századában is.

Te ingerelted e' csatás tüzét
Te gyöngé érzés közt nyiló virág!
'S belé ragadván, játszva elhagyád
'S felette tünder arcczal röpdezél.
Hogy ő magától légyen csendesebb
'S nyomoss erővel hasson alkotása.
Te andalítani tudsz csak 's nem vezetni
'S a' szenderegve néző ifju ész
Hamar fogollyá hajlik lépiden.

Döbrentei.

SZELLŐCSE.

Zengj kedves szellőcse! leánykám küld ide téged,
'S általad ambroziás csókjait adja nekem.
Engemet ő nem lát, és én nem ölelhetem őtet,
A' kit néma falak' zárai rejtenek-el.
Ah! az epedt szeretőnek jól esik, érzeni elzárt
Isteni szép Jegyese' égi lehelleiteit.

Ponori Thewrewk József.

VALLÁSHOZ.

Mennyei Te! Jóknak alkotója!
Szent oltárodhoz omlok; ha te nem
Vezetsz, remény nélkül kell tengennem.
Légy szívem's érzetím' kormányozója!

Ha e' világ's a' sors' irigy hatalma
Arany feltételim' letördelik,
'S kisírt szememből több köny nem telik,
Te légy bus keblem' biztató nyugalma!

Sohajtásimra bár némán felelnek
Az emberek 's ír e' szorult kebelnek
Nem jut: vigasztalóm léssz 's mindenem.
Zászlód alatt boldogság küzdenem!
Reményfokodban így készen talál
Akármikor jövend a' mord halál.

Gr. Rádai Gedeon.

SZILÁGYI MIHÁLY' SZABADULÁSA.

(H a z a i D r a m a .)

S z e m é l y e k :

Mátyás Király.
Szilágyi Mihály, Kormányzó.
Bátori Margit, ennek Hitvese.
Lábatlan Gergely, Világosvári Kapitány.

Porkoláb Világosvárott.
Ambrus, Udvarnok.
Pongrácz, Szilágyi' Szakácsa.
Tamás, Szilágyi' szolgálja.
Szolga Világosvárott.
Udvarnokok. Katonák. Városi nép.
(A' dolog történik Világosvárott.)

(A' Kapitány' szobája. Lábatlan és Pongrácz.)

L Á B A T L A N . Hasztalan! nem bocsátalak el, 's ha tovább is makacskodol, találok módot kényszeríteni maradásra. Pongrácz! így háláld Urad' kegyelmét? nemesb szívet gondolék abban, kit Szilágyi balsorsa' gyámolának választja.

P O N G R Á C Z . Ez mind szép Uram! csak én is illy fennyen tudnám érezni; de mi tagadás? már meg is untam e' kőhalom közt sinlődő életet, hol az ember már boldog, ha a' nap süt reá.

L Á B A T L A N . Pór lélek! ez ád okot a' zugolódásra?

S Z O L G A (jó.) Az Udvartól követ érkezett.

L Á B A T L A N . Vezesd előmbe! (szolga el.)

P O N G R Á C Z . Ha oka nincs az embernek örülni, méltán zugolódik. (Ámbrus lép be.) Hogy főznék örömet? mikor szabad vagyok, de ki nem járhatok; csekély bérem van, de azt se költhetem el. Se szerelem, se játék –

L Á B A T L A N (hevülten.) Elég! – nyomorult! Uradnak köszönd, hogy tüstént békóba veretve, legmélyebb tömlöczbe nem vettetlek.

P O N G R Á C Z . Legalább néhány napra bocsáss ki a' várból – egy kedves tárgy –

L Á B A T L A N . Nem! 's óvakodj, hogy több panaszt ne halljak, különben megérzed haragom' súlyát. Takarodj szemem elől.

P O N G R Á C Z . Csak ne volna a' bástyá olly magas, azonnal hanyatthomlok ugranék le. (zugolódva el.)

L Á B A T L A N . Hálátlan világ! illy példa minden jótéthez elfásítja szívünket.

Á M B R U S . Így felháborodva?

L Á B A T L A N . Ki ne gyúladna méltán lángra, midőn kénytelen, tanúja lenni illy romlottságnak? Ezt az embert Szilágyi nevelte; fogságba esvén, arra kért: ne szakasszam el tőle egyetlen hű cselédjét; 's most e' nyomorult szolga idegen jótévője iránt 's el akarja hagyni.

Á M B R U S . Hivatalod látom nem kellemes.

L Á B A T L A N . Mi jót hozol?

Á M B R U S . Ezen levél felszabadít tisztédőt. (Levelet ad neki.)

L Á B A T L A N . Tehát Szilágyi szabad! (hirtelen olvas és elkomorodik.) Mit? a' Kormányzót én titkon ölessem meg?

Á M B R U S . Fel kell áldozni őt az ország' egységének, melyet ő zavarni ügyekszik.

L Á B A T L A N . Személyesen adá neked a' Király ezen levelet?

Á M B R U S . Az ő parancsolatjára jövök – teljesítsd mentől előbb 's én kegyelmét hirdetem.

L Á B A T L A N . Szomorú kegyelem! ha illy nemes vér által lehet azt megszerezni! Szilágyi nagy ember! 's én titkon ölessem meg őt? ki olly nyilván élt a' Király- 's Haza' javára.

Á M B R U S . Ne eszmélj a' multon, a' jelen' ölében rejtezik a' szerencse. Légy kard az erős' kezében, vágj a' merre fordít 's azon egy sujtással magadnak is arass; 's engedd számolni azt, ki tégedet használt.

L Á B A T L A N . Illy bölcskélkedésen nem épül nyugalom; belső biróm más irányt sugall lelkemnek.

Á M B R U S . Hűségedre bizta Mátyás Király foglyát ki őt szabad röptében fékezi; ezen tett által érdemítsd magad bizodalma.

L Á B A T L A N . Őt megörzeni esküdtem csak, 's míg Világosvár' falai állnak, tisztetek megfelelek; de hóhérnak nem szegődtem. (hirtelen csönget.) Ha büntetésre méltó: ítélje meg a' törvény, 's én a' vétkest akkor általadom; de sötétben gyilkolni nem fogok. (a' belépő szolgálóhoz.) A' Porkoláb tüstént jőjön hozzám. A' Várnagy és az őt tisztetek gyűljenek össze a' piarczon, és leggyorsabb paripámat nyergelje meg a' lovász. (szolga el.)

Á M B R U S . Mi a' szándékom Uram?

L Á B A T L A N . Egyenest Temesvárra megyek a' Királyhoz, tőle megérteni a' valót.

Á M B R U S . Ott hasztalan keresed; a' Tisza' partjainál mulat.

L Á B A T L A N . Ott is fellelem.

Á M B R U S . Vidd halála' hírét, hogy az Udvarnál szívesen fogadtassál.

L Á B A T L A N . Tudom, sokan megköszönnék, ha a' gyűlöltnek, ki annyiszor keresztúlvága feltételeiken, vesztét hallhatnák; de kétlem hogy Mátyás, a' nagy Hunyadi' Fija, Anyabátyját 's pártfogóját, ki neki a' koronát megszerzé, így jutalmazza 's általa nyert hatalmát illy méltatlan célra kölcsönözze.

P O R K O L Á B (jó.) Parancsolál –

L Á B A T L A N . Rövid időre elhagyom e' várat; vigyázz addig, hogy senki a' rendelt szolgálkon kívül ne közelítsen a' Kormányzóhoz. Élteddel adózol, ha távollétem alatt Ő Nagyságát legkisebb baj érendi.

P O R K O L Á B . Bátran indulhatsz! őt védeni 's megörzeni bizzad szorgalmamra. (el.)

Á M B R U S . Nem javallom tettedet; vak engedelmesség illik a' hív szolgálóhoz.

L Á B A T L A N . Karom 's éltem a' Királyé; de illy kétes dologban, hol dicsősége forog fenn, tisztább forrást keresek.

Á M B R U S . Ha így van, én se késem; vissza sietek.

L Á B A T L A N . Már engedj meg; de míg útamat eljárom, itt maradsz, nehogy tiszta célomat a' visszas indulat balra magyarázza.

Á M B R U S (sérlekenyen.) Uram! gondold meg –

L Á B A T L A N . Csendesedj – mind ezért én fogok számolni. Bátor hiedelemmel lépek az ifju Hős elébe, 's a' görbedező sereg közt is tüzelkéhez szólok, melly sokkal nagyobb, mintsem szárnyat fűzőn magának bérlett gyilkos által. – Nyugodj meg! 's használd kényedre, a' mit házom adhat! (el.)

Á M B R U S (utána szólván.) Az erőnek fejet hajtok – (magában.) Átkozott kétkedő! minden fáradságunk leperdül ingatlan szivéről. Ki gondolhatta, hogy hitelt nem ad a' Királyi írásnak? melly ismérhetetlen' vagyton utánazva. – (gondolkodik.) A' szakács el vágy innen – magam hallám szavait – ő hálátlan – tőle soitelhet – étető nedvet hoztam – mi hátrál? Az esdeklő Hitves a' Király' nyakán – próbálni szabad, szintűgy tagadni ha ő nem akarna. – Gara! falud enyím – 's utóbb Mátyás is megköszöni, hogy kiadtunk a' kelleetlen Vezetőn – (el.)

(Pongrácz' szobája a' konyha mellett.)

P O N G R Á C Z (egyedül mélyen gondolkodva jó.) Hasztalan! ez úton sem én, se jó Uram nem szabadulhatunk; hijában jár künn az eszem, lekötve a' nyelv, melly mindent tehetne.

T A M Á S (jó.) A' Kapitány titkos rendeléseket tevén, lóra ült, 's kivágtatott a' kapun.

PONGRÁCZ. Mi benn rekedtünk. Már nem tudom, mint adjunk hirt Urunk' Barátinak, hogy, bár melyi kis sereggel is bévehetnék a' várat. Nemes Kapitányunk nem bocsájt ki, sőt szinlett kedvetlenségemért jól lehordott, 's utóbb békóval fenýített.

TAMÁS. Kár! pedig az öreg katonák, kik Hunyadi alatt szolgáltak 's Urunkat becsülik, mind részünkre állának.

PONGRÁCZ. Félek valami új történendőtől, mert mikor a' Kapitánynál valék, az Udvartól épen akkor érkezett egy követ – 's ha jól láttam, Gara' biztos.

TAMÁS. Mentsen Isten! akkor nincs meszsze a' halál. Emlékezz Hunyadi Lászlóra! ott is Gara volt a' mester. Pongrácz! mint bánhat így Mátyás Urunkkal, holott ez Pesten annyit fáradozott érte?

PONGRÁCZ. Ollyan a' nagy világ! csak ki alantan áll, annak nincs irígye.

TAMÁS. Hallgass! valaki lappang a' konyhán keresztül. –

PONGRÁCZ. Tetessük magunkat. (fentebb hangon.) Nem! akármit tesznek velem, én itt nem maradok! addig török rontok mindent, míg magok üznek el.

ÁMBRUS (jó). Mindenütt békétlenség! ne félj barátom!

PONGRÁCZ. Nem is félek én Uram! nem vagyok én közönséges szakács; engem a' sors nagyra alkotott, 's most itt kell tespednem.

ÁMBRUS. Mint értém, te Szilágyinak hív embere valál?

PONGRÁCZ. Míg az embernek haszna van addig hív; különben az Uram, a' ki többet ad.

ÁMBRUS. Kár itt raboskodnod! illy ember világba való – én tudnék – (elhallgat 's kételkedőleg tekintget Tamásra.)

PONGRÁCZ (titkolódva.) Mit tudsz Uram? vagy pajtásomtól tartasz? (Tamásnak int.)

TAMÁS (félre.) Közel maradok (el.)

PONGRÁCZ. Mit parancsolsz? velem meghitten szólhatsz, már én sokan áltestem, még a' rosztól sem pirúlok el egy könnyen.

ÁMBRUS. Semmi roszat – sőt ha kedved volna Hazádnak és Királyodnak szolgálni –

PONGRÁCZ. Szívesen! ha különben zsebemnek használ 's innen megszabadít.

ÁMBRUS. Mind szabadság, mind arany lészen béred (erszényt vesz elő.) Ebből ötven körmöczit mingyárt leolvasok, ha magadra vállalnád –

PONGRÁCZ. 'S ez mind az enyém? szólj! mutass út!

ÁMBRUS. Egy ember él a' Király' terhére, ki csekély bár dicsőségre, de nagy a' nép előtt, mert régolta ismeri – főméltósága miatt nyilván őt elvesztetni nehéz, azért csendesesen kellene elaltatni – míg a' Kapitány oda jár, mi okosan elvégezhetnök.

PONGRÁCZ. 'S ki az? a' dolog könnyű bár; de a' következés csiklándós.

ÁMBRUS. Szilágyi Mihály ez – ő már elaggult, az ifjú Király mellett, se élte se halála sok lármát nem üt; de neked jutalmas.

PONGRÁCZ. Kicsinylem a' fizetést – Szilágyi még is többet ér ötven aranynál.

ÁMBRUS. Ötven meg ötven az száz. –

PONGRÁCZ. Meg száz a' kétszáz; minthogy ő tevé Mátyást Királlyá annyit csak adhat. Ha tetszik az alku, csapj kezet.

ÁMBRUS. Legyen tehát! ha elvégzed –

PONGRÁCZ. Nem úgy Uram! a' hűségért utóbb fizetnek, a' gyilkosnak előre.

ÁMBRUS. Te értesz a' dologhoz.

PONGRÁCZ. Illy mester előtt mért tetetném magamat?

ÁMBRUS. Itt az erszény; itt ezen cseppek, keverd étel közzé – elég lesz.

PONGRÁCZ. 'S mikor gondolnád?

Á M B R U S . Ma estve fűszerezd ezzel a' vacsorát – azután jer hozzám, egy kötélajtója lesegít a' bástyán – (félre) jól megy! én magam eltűnök, 's a' vétek sulya gyilkos díjával e' hitetlent éri. T A M Á S (hirtelen jó 's félre vonja Pongráczot.) A' nyugati erdő' nyílásain lovagok szállonganak, – ha ők Szilágyi' emberei lennének –

P O N G R Á C Z . Hah! egy gondolat villan fejembe – az idő rövid, a' veszedelem nagy – Törökök legyenek azok (titkon beszéll Tamással.)

Á M B R U S . Min tanakodnak? nem reményelem hogy azt is a' titokba avassa – Pongrácz!

P O N G R Á C Z . (Ámbrushoz szorong.) Uram! hogy készségemről meggyőződj, magadon végy példát (megragadják.) Gyilkos!

Á M B R U S . Hah latrok! segítség!

P O N G R Á C Z . Egy szót sem! különben szörnyet halsz. A' páholyba vele! (bevonják a' mellék ajtón.)

T A M Á S (belől.) Itt várd el Urunk' ítéletét.

P O N G R Á C Z (belől.) Zárjuk reá az ajtót. (kijönek, 's az ajtót Ámbrusra zárják.) Most barátom! ezen vérajándékot oszd fel biztos katonák közt; én azalatt lármát ütök hogy a' Törökök jönnek, 's ha majd a' zsoldosok kitakarodnak a' külső bástyákra, kizárom őket. (Tamás el.) Szerencse légy velem! adj hitelt¹⁰⁰ szavamnak, azután üldözhetsz! (el az ajtón kiáltozva.) Törökök jönnek! Fel, fel a' ki Magyar! rajta Vitézek! (elhangzik zajgása.)

(Tömlöcz.)

S Z I L Á G Y I (egyedül.) Az ifju tűz fentebb erőtül izgatva kényén szeret csapongani; a hidegebb tapasztalást gunyolja a' kezdő, kit a' dicsőség fényalakja előre vonzog, 's gondatlan tiporja le a' gátot, mely többszer védfoka a' pártosság' dülő hajjai közt – ez készíte lánczdíjt őszülő koromnak 's eloltá a' hála- 's rokonság' érzetét. Így ostromozza magát az önkényes tett, ha erejét nem bírhatván, visszacsapódik a' felhuzott kötél, és szabadon de veszélyes szirttekbe ütközik a' védetlen hajó. Így most, kit fegyveres karral magasra vívtam fel, rajtam edzi hatalma' legelső fulánkját, és ragyogó éltemet közrabság' éjébe süllyeszti. Nem! ez nem Mátyás' tette! a' szerető szív kész mentegetni kedveltjét, kinek ifjonti hajjait a' régi kajánság' felém zudítá, 's elméje képtelen a' gonoszság szövevényein általtörni. Az irígység használta korát 's a' csalárd hízékedés, mely dicsőt hazud alacsony ösvényen. Még is – e' lánczcsergés felrivasztja a' hajlékony szívet; – felhevült percznek döltyeit békén lehet türni, sőt többszer világot nyújt 's frigyét köt távozó feleknél; de így felejtetni fénye' szerzőjét, illy sokáig táplálni a' boszu' vad lángját – ez egy váltig elfordult szívetek tette lehet csak, ez – ez szomorít leginkább. (tompá zugas hallatik.) Milly zugás hat e' magányban, hol az élet elnémult szendereg? (távol kiáltás hallik.) Mi ez? Nevemet hallom hangzani a' távolban – vagy csak ébren álmodok régi nagyságomról! úgy van! Szilágyi' neve akkor elhunyt már, midőn ezredei' ajkain Mátyást lebegteté – lépteket hallok – a' vasajtó zörren – mi történik –

P O N G R Á C Z (néhány katonával a' tömlöczajtót betöri, 's kardot tartván kezében Szilágyi' lábaihoz omol.) Szabadság és Szilágyi a' jelszó! Uram! kedves Uram! a' hálátlanság lánczra fűzött, a' hűség szét töri azt – (feloldja lánczeit.) Itt e' kard – Világosvár neked hódul – védjed azt!

S Z I L Á G Y I . Hol a' Kapitány? ki mer zendülést támasztani?

P O N G R Á C Z . Mindent megérsz, csak jer híveidhez; látásod ébressze szívöket. Ne késs Uram! gyilkos kerülget, mérge és tör készen áll vesztedre.

¹⁰⁰ hiteld

S Z I L Á G Y I (hevülten.) Gyilkost mondál? Mátyás! ez nem a' te munkád! Gyilkos – ebben ismérem meg a' régi fondorlókat, kik vért szíva Hazánk' sebéből titkon szórják villámikat, 's a' legszentebb érzeményt vak dühre forralják! (kardját felemelve.) Éles vas, te villogsz ismét kezembe! új élet sarjad bennem, 's e' néma tömlöczben is szabadságot érzek. Zúgj! halált riadozva a' halvány gonoszok felett, hogy a' porba rettegjék a' megbántottnak felléptét. Ki – ki a' szabadba! (el mindnyájan.)

(Várpiacz. Katonaság rendben áll és városi népség.)

P O N G R Á C Z (Szilágyival jó.) Így történt Uram! A' Kapitány már előbb elhagyá a' várat, a' többiek a' képzelt Törökökre rohantak 's tőlünk kizárattak; én indítám a' hamis lármát, lovagokat látván a' távol erdőszélen. A' bennmaradtak, a' vár' lakosival együtt téged védelmeznek. Tamás hiv szolgád őrizi a' kaput.

P O R K O L Á B (jó.) Kegyelmet Uram!

S Z I L Á G Y I. Kötelességedet tevéd.

E G Y K A T O N A (sietve jó.) Uram a' lovagok, kiket látánk a' Király' emberei voltak. – A' Kapitány visszatért, 's bejövetelet kér.

S Z I L Á G Y I. Nyiss kaput 's ereszd bé az őrizetet, az érdemes Kapitánnyal együtt – (katona el.)

P O N G R Á C Z. Uram! mit mivelsz?

S Z I L Á G Y I. Vitézek! engem' a' Király fogságra ítelt, én mint Kormányzó 's ő Felségének legelső szolgálja tisztelem parancsát, és a' törvénynek hódolni tartozom. A' bűnös' kétsége ragadjon fegyvert, tisztának egyedül igazság paizsa, melly nekem is meglészen. Köszönöm részvevő hűségteket, de nem fogadhatom el – (zugás a' katonák közt.) Ki lenne az elfajúlt, ki hazai vér által kívánna szabadságot? – Ti hallgattok? 's én mint Vezértek legyek? hitszegő – Nem úgy Vitézek! habár a' fellázadt vér kard után ég is, a' józanabb eszmélet simítsa vissza azt illő korlátba – én fogoly maradok.

L Á B A T L A N (több katonákkal fellép, ezek közül egyik Mátyás Király, közkatonai ál köntösben.) Kormányzó Uram! irántad való tisztelettem készített alkalmat illy gyors változásra; alig értem le a' völgybe a' hiszékeny őrizet kirohan 's te magadat Világosvár' urává¹⁰¹ teszed.

S Z I L Á G Y I. Megóvni akarám magamat a' gyilkostól, kit e' várban hagyál– éltemet méltóbb halálra ítélvén, hogy sem méreg által hunyjon el. –

P O N G R Á C Z. Elzárva tartom az allattomos incselkedőt, ki arannyal akart megvesztegetni. Uram' tudta nélkül történt a' zendülés, 's ha ez bűn, kevély vagyok reá, 's nem rettegem a' Király' ítéletét – Balsorsban tűnik ki a' szolgál' hűsége, 's mind az a' mit neheztelve felőlem hallál, színezés vala, melly jótévőm' mentségére czélt. Most engedd színed elé vezetni foglyomat (el.)

S Z I L Á G Y I. Kapitány! vedd ismét e' kardot melly csak a' szabadnak oldalán ragyoghat, most se markoltam én azt rokon vért ontani. Folytasd tisztedet, védő kezed alatt bátorságos éltem – csak arra kérlek, légy a' Királynál szószólló hiv szolgálaim iránt, kiket nemes érzés csatolt hozzám. Ti pedig bajtársaim! kiket harczmezőkön tanultam tisztelni, oltsátok el a' pártosság' lángjait¹⁰², 's azon nemes vért, mellyet nekem szántatok, szenteljétek a' Haza' javára. Hunyadi' magzatja Királytok, ő szebb dicsőségre vezetend bennetek! én a' tömlöczbe megyek – (el akar menni, akkor Matyás Király levette köntösét előlép.)

¹⁰¹ uráva

¹⁰² lángjait

M Á T Y Á S . Jer ezen szivhez! melly nagygyá lenni tőled tanul most – (karjába omlik.) Bocsánatot Bátyám!

S Z I L Á G Y I (tartózkodva.) Király!

M Á T Y Á S (int, a' körülállók hátra vonulnak.) Bocsáss meg öcsédnek, mit a' környülménytől terhelt Királynak tennie kellett.

S Z I L Á G Y I . Dicső Atyád győzött minden környülményen; győztem én is, midőn azok' akaratja ellen, kiknek szavára engem' tömlöczbe vetettél, Királyá tevélek. Kinőttnek képzelgéd magadat az öreg' kezéből, 's elzáratád őt, hogy álnok csudálódniak útát nyiss vesztedet eszközölni.

M Á T Y Á S (büszkén.) A' jótétellel egyszersmind nehéz terhet is fordítál reám 's nem hálátlanság, hanem az egész alkotmány' rende, mellyet félszegü vélemény soha nem alapít, intézte tettemet. Megfontolt erővel léptem a' mezőre, egybe fűzni a' visszas tagokat, 's az ifjúnak tiszteletet szerezni. Te, ki hosszú vizsgálaton a' kedvező perczet elmulasztád, mint Kormányzó elsőben érzéd hatalmamat, melly nem következetlen fekszik a' világ előtt. Te mindenben veszélyt gondolál, hol én sikert láttam, így a' Királynak szükségtelen 's jobbágyának szükséges példa' áldozatjává levél; de a' hála 's tisztelet dönthetetlen állá öcsédnél. Mint tapasztalt Vezért, mint Hazafit becsül Királyod –

S Z I L Á G Y I . 'S tömlöczbe felejtve ellenségi' törének martaléku! hagyá.

M Á T Y Á S . 'S megbünteti őket. Várkonyhoz bírókat rendelék, azok ítéljék meg ügyünket.

P O N G R Á C Z . (Ámbrust vezető elő.) Itt a' csábító – itt a' méreg, mellyett adott.

Á M B R U S . Felséges Uram!

M Á T Y Á S . Vigyék Várkonyba, ott a' bírószerk előtt vegye bérét társaival. (Ámbrus elvezettetik.) Te hív szolga! ki megelőztél Királyodat Urad' szabadításában, állj ezentúl Nemeseim' sorában.

S Z I L Á G Y I . Bizd reám jutalmokat. Pongrácz! Tamás! ti éltemnek hív sorsosi, legyetek ezentúl is Barátim! –

M Á T Y Á S . Bátyám! érzést látok szemedben! nyujts kezet örökös békére – (int, Lábatlan el.)

S Z I L Á G Y I . Boszút nem ismerek! még akkor, midőn az alkalomtul elragadtatva lánczcza! terhelél, sem szűnt meg irántad szeretetem; sötét házamból is hozzád röpitém áldásimat, hogy Atyád' nagy lelke hintse reád sugárait. (karjába dől.) Megbocsátok.

M Á T Y Á S . Hogy nem felejtélek el, bizonyítsa egy kedves szív, kivel épen Temesvárról szabadításodra indulék – az ő jelenése erősítse e' napnak szép frigyét.

(Muzsika zeng. Margit, Lábatlan 's több Udvarnokok jőnek.)

M A R G I T . (Szilágyi' keblére röpül.) Kedves Férjem!

S Z I L Á G Y I . Ennyi örömet egyszerre! Illy drága léleknek kell jőni, hogy a' multnak keserveit egy édes pillantat örök felejtésbe süllyessze.

M Á T Y Á S . Szilágyi! kedves Bátyánk! vedd ezen kardot Királyodtúl, és védjed ezzel mint Fővezér alsó Magyarországunkat a' Török ellen. Neked Lábatlan Gergely! ki bizakodva királyi szivünkbe¹⁰³ a' gyilkos levélnek hitelt nem adál, a' törvény alá esett gonoszok' birtoka legyen béréd, és szálljon ált maradékaidra.

M I N D N Y Á J A N . Éljen Mátyás Király!

(Mátyás Szilágyit és annak Hitvesét áltöleli. A' karpit legördül.)

Kisfaludy Károly.

¹⁰³ szivünkbe

TISZTÚLÁS' INNEPE. AZ UNGNÁL. (886.)

A' S E R E G .

Érettünk küzd, érttünk csatáz
A' harcz' nagy Istene;
Segéli az elnyomottakat,
'S elnyomja az elnyomót!

A' J Ó S O K .

Bízzál te benne, hű sereg,
Rád néki gondja van;
Segéli az elnyomottakat,
'S elnyomja az elnyomót!

E G Y Ű T T .

Érettünk küzd, érttünk csatáz
A' harcz' nagy Istene;
Segéli az elnyomottakat,
'S elnyomja az elnyomót!

A Z O L T Á R ' S Z Ü Z E .

Az agg erdőben aludtam-el,
Eggy lombos tölgynek alatta;
Zaj támada az agg tölgy' lombjai közt,
'S elverte szememről álmomat.

Idegen raj ülte-meg a' magas
Tölgy' gallyait, egy tömött gerezd;
'S a' régi lakók kirohantak
Elűzni szelíd vendégeiket.

Dühösen folyt a' küzdők között
A' vér' csatája; hulltak sergeik.
De most szeretetté vála tusájok,
'S a' két raj eggy rajjá leve.

A' F Ő J Ó S .

Tisztúljatok-meg! vár az Ung,
Új honnotoknak szép folyamja.
Nem léل segélyt a szennyezett;
Nem, a' ki a' más tulajdonát,

Hölgyét, cselédit, barmait,
Orúl vagy nyílt arcczal, rabolja.
Nem, a' ki csal; nem, a' ki jobbját,
Felének avvagy ellenének,
Mosolygva nyújtja, 's másfelől
Mérges nyilat fúr oldalába.
Nem, a' ki jámbor szenvedőnek
Enyhíteni rest gyötrelmeit,
'S elfagyva látja folyni könnyét.
A' szenvedő az Istené,
'S ez bosszút áll a' szenvedőért,
A' bántón bosszút. Tisztuljatok-meg!

A' F E G Y V E R N E K .

Ártatlan vére Balambert, Csaratont és Ödönt
És téged, dicső Etelyénk, soha meg nem fertőze.
A' hős nem fenevad: védi szabadjait,
'S másnak szabadját tiszteli.

Etely így fut, a' bérczek' kevély fija,
Szelíden 's áldást hozva medreiben.
De ha szirtek gátlják a' szelíd' futását,
Kicsap a' mederből, ront, pusztít haragja.

Arpád! a' pálcza tiéd, tied a' kard és az ércz paizs;
Szabad Nép adta, 's önkénytt, azt kezédbe.
Viseld, feje 's atyja neki, 's azt a' szép örökbe,
Etelyénk, a' mi Etelyénk! hagyá reánk, te légy Vezére.

E G G Y Ü T T .

Érettünk küzd, érttünk csatáz
A' harcz' nagy Istene!
Ránk gondja volt, ránk gondja lesz,
'S elnyomja az elnyomót!

Kazinczy Ferencz.

EPIGRAMMÁK.

1.

A' ki művészpályát óhajt, tövisit ne tekintse,
Bátran törjön elő 's tűnnek az éji ködök.
Síkos az út 's meredek, szűk az élet, szökni tanulj; mert
Gyors az idő, megelőz: 's hasztalan áldozatod.

2.

A' késő szerelem kétes láng, téli virágként
Védő kézre szorúl, 's fázik az a' ki szedi.

3.

Zúg, morog a' zivatar, zajog a' zord éjszaki szélvész;
Néz a' lyánka, remeg, 's félve karomba omol.
Vívjatok égi tüzek! nem retteg tőletek a' hív,
Sőt vadon árjaitok partra segítik utóbb!
Így szólék; azalatt kiderül, a' lyánka elillan:
Fény lepi a' berket, szívemet éji vihar.

4.

A' tudományt szereted, hírt lángolsz általa nyerni?
Kis jutalom, nagy erő, annak alapja; vigyázz!

5.

Kis dolog is gyakran nagy czélt okoz a' sokaságnál,
Mellyet utóbb tetté érlel az eggyes erő.
Kezdeni többnek kell; de valódira hatni csak egy tud,
Ebbe vegyül a' sok, 's általa mindenik él.

6.

A' boldog szerelem hallgat, 's titkon szedi bérét;
Szép szavak' árjai közt néma halálra siet.

7.

Ah! az idő rövid; így sóhajt fel számtalan ember,
'S mint ölhesse el azt, többnyire arra ügyel;
Elme-szorultságát hány ember leplezi azzal,
Kit gőgfénye gyötör, bár feje 's keble üres.
Gyors röptét egyedül maga érezi zsenge szerelmünk;
Mert kéjpillanatit buba meríti korán.

8.

Ah 's oh fő nyereség a' versben mint szerelemben;
Itt érzést jelel, ott tiszta metrumra segít.
A' Bölcs, szót ha felejt, bátran folyamodjon ezekhez,
És ha az ah nem elég, bízza az ohra ügyét.
Büszke tudósokat is gyakran pártúl veszik, és mint
Gondolatok szöknek, a' csuda semmi közé.

A' lobogó Szerető, szintúgy ki szeretni megúnt már
Keblok' ürességét általok elfedezik.
Hangul szolgálak bú - fájdalom - álom- örömmek,
Minden szép 's nagy előtt, 's félszegü versek után.

9.

Kis hang a' szerelem, ha kiejted, milliomozva
Zengedez élted' víg hajnali álma körül.

10.

Kétes harczok után ez az ember' fő nyeresége,
Hogy szük léte' körén túrni 's felejtni tanul.

11.

A' szerelem' titkába nehéz béhatni; mi okból?
Távoz eszüinktől, 's vak hitre simítja szívünk'.

12.

Csendes unalmat szül mindennek többszeri nézte;
Untalan édes alak! téged' imádni öröm.

13.

Többé nem szeretek; minek a' sok néma vesződés?
Mit tegyek? a' kegyes int: élni szeretni csak egy.

14.

Férjfibá' több az erő, lágy érzés asszonyi birtok,
Ez jó szívre, amaz bátor eszére kevély.
Így külön ösvényen változnak létök' irányi:
Míg a' tölt erszény frígyes ígára fűzi.

15.

Változat' átka alatt nyög minden földi teremtmény;
Lassu szokás egyedül ellene védpaizsunk.

16.

Milly szép 's tiszta öröm nyájas szemeidbe tekintnem,
Menny, föld 's önmagam is bájgyűrűjökbe vegyül;
Kéjökön életerőm gyöngéd hullámban özönlik,
Bennök hálnia kész, általok élni buzog.

17.

Ámor számkivetett, még is szabadonta tilosban
Édes kínos adót lopva szed és – mosolyog.

18.

Pislog az éjjeli mécs, eszmélve tünődik az ember,
Partra miként szálljon, mint alapítsa ügyét;
Hajnalt vágy, 's örvend a' sejtett békesugárnak:
Feltün ez ah! 's hidegen néma porára ragyog.

19.

Büszke Vitéz' hamvát márvány fedi tetti jutalmul,
A' Hív' sirja felett dalt rebeg a' szerelem,
'S messze időközön míg gyöngéd érzelme elárad,
Hány szobrot letipor vak diadalmi erő?

20.

Multra jövőre tekints, ha magas bért nyerni törekszel,
A' jelen' áldásit lágy kebel érzi maga.

21.

Törpe nagyot nem lépsz, ne erőlködj, kár az időért:
Fenn csügg a' koszorú, nagyra nagy elme mehet.

22.

Hány ezer évek előtt irtak már a' szerelemről,
'S mindenik annyi gyönyört bájola 's hinte reá;
Én nem! sőt makacsúl tagadom jótéte' malasztit.
Mert tüze' lángjaitól reszket az életerő.

23.

Küzd az erős, de halad; gyöngébb őt lesve nyomozza,
És ha nem érheti el, régi szokásra kevély.
Az, ki akar 's nem tud, kész mindég gunnyal itélni;
A' tehetős hallgat, tette mutassa mit ér.

24.

Nem szólál: 's bájos szemeidnek rabja levék már;
Szólál: hív rabod én, 's rab magad istenülénk.

25.

Álmod az ifju meleg karjával ölelve világát,
'S a' szent lelkesülés' szárnyain égbe röpül.
Tiszti bilincsben utóbb csalfénye nem önti sugárit,
Élte' szükén küzdell a' hideg élet után.

26.

Messze halad ki tanul, messzébb jut mézes ajakkal,
Legmesszébb ki örök görnyedezésre szokott.

27.

A' ki sokat kíván, az többnyire csak keveset nyer,
Játszi szerencse vakon szokta eladni javát.
O ne esengj kincsért, fényes gond annak az ára;
Hogy ha szegény vagy is élsz szebb örömekre találsz.
A' szerelem' kelyhén 's őszinte baráti kebelben,
Mint a' Dúzs, ki penészlepte aranynak örül.
Hogy ha Hivem karomon csügg 's szép szeme rám lövi lángját
És dagadó keblén szívem is újra hevül,
O te szegény gazdag! számlálgasd pénzedet akkor,
Édes öröm közt én édeni bérre jutok.

28.

Tudni kívánod, mért Epigrammám' tárgya szerelmes?
Hát maga a' szerelem, mért epigrammi tünet?

Kisfaludy Károly.

F O G L A L A T.

Ajánlás. (Kultsár István.)	Lap. [169]
Rezek' Magyarázatja.	[170]
Sz. Mihályhegyi Remete Rege. (Kisfaludy Sándor)	1. [179]
Örömenek. (Guzmics Izidór.)	26. [194]
Julia. (Makáry.)	32. [197]
A' Jövendő. (Szatthmáry.)	33. [197]
Honvágy. (Kisfaludy Károly)	35. [198]
Első Lajos' Nápolyi hadviselése. (Gr. Teleki Jós.)	39. [200]
A' Lantos' Szerelme. (Kisfaludy Károly.)	71. [209]
A' Szem' hatalma. Triolet. (M. F.)	74. [211]
Az Élet. (Zordy.)	74. [211]
Az Ideálok. Schiller után. (Helmeczy.)	75. [211]
Csatadal (Gr. Teleki Ferencz Erdélyben.)	79. [214]
A' Féltékeny. (F – Y.)	81. [215]
Panasz. (Makáry.)	88. [218]
A' Tyrann Poéta. (Kisfaludy Sándor.)	89. [219]
Szépemhez. (Pri. Szentmiklósy Aloíz.)	93. [221]
Barátomnak. Sonett. (Vándorfy.)	94. [221]
Az idő eljár. (Super. Kis János.)	95. [222]
Ohajtásom. (Pri. Szentmiklósy Aloíz.)	96. [223]
Barátság és Szerelem. (Kisfaludy Károly.)	97. [223]
Gritti Lajos. (Horvát Endre.)	135. [234]
Zöld, Veres, és Fejér. (Ü-né szül. F. B. N. J.)	149. [240]
Barátnémnak. Sonett. (Vándorfy.)	152. [241]
A' szerelmes Pásztor. (Pri. Szentmiklósy Aloíz.)	153. [242]
Bakony. (Töltényi.)	155. [243]
Csalatás. (Pri. Szentmiklósy Aloíz.)	159. [245]
Irói Tanács. (Zordy.)	160. [245]

Az Egészséghez. (Makáry.)	161. [246]
Izóra. Monolog. (Kisfaludy Károly.)	163. [247]
Hattyu-Ének. (Gr. Teleki Ferencz Erdélyben.)	165. [248]
Életöröm. (Zordy.)	166. [249]
A' Patakmelletti Ifju. Schiller után. (Helmeczy.)	167. [249]
A' Szegény Útas. (Gr. Majláth János.)	169. [250]
A' Vérpohár. Novella. (B. K.)	171. [251]
Nandor-Fejérvár. (Döbrentei Gábor.)	191. [256]
Gnomák. (Zordy.)	236. [282]
Harczszózat. (Helmeczy.)	240. [284]
Szerelmes kívánság. (Vitkovics.)	241. [284]
Habozás. Sonett. (Kovácsóczy.)	242. [285]
Esthajnal. (Bajza.)	243. [285]
Tollagi Jónás' viszontagságai. (Szalai Benjamín.)	245. [286]
Veszteség. (Döbrentei Gábor.)	289. [300]
Halni 's élni a' Hazáért. (Kis Lajos.)	291. [301]
Remény és Jövendő. (Makáry.)	292. [302]
A' Magány. (H. K.)	293. [302]
Laura. (Ponori Thewrewk József.)	294. [303]
Ábrándozás. (Pri. Szentmiklósy Aloíz.)	295. [304]
Mimihez. (Super. Kis János.)	296. [304]
Amália. Schiller után. (Szentilonay.)	297. [305]
Hortensia. (Szeder Fábián.)	298. [305]
Barátság és Szerelem' ideje. (Kisfaludy Sándor.)	299. [306]
Stuart Mária. (Schedel.)	300. [306]
Dencsi' halálára. (Ponori Thewrewk József.)	300. [307]
Pálma és Cziprusz. Allegoria. (Kisfaludy Károly.)	301. [307]
Egy elutazott Széphez. (Szatthmáry.)	308. [309]
Dal a' Távolból. Matthisson után. (Helmeczy.)	309. [310]
Inpromptu. (Szeder Fábián.)	310. [310]

A' Reménytelen. Sonett. (Balla.)	311. [311]
Phantasia. (Döbrentei Gábor.)	312. [311]
Szellőcse. (Ponori Thewrewk József.)	317. [315]
Valláshoz. (Gr. Rádai Gedeon.)	318. [315]
Szilágyi Mihály' Szabadulása. Dráma. (Kisfaludy Károly.)	319. [315]
Tisztulás' Innepe az Ungnál (Kazinczy Fer.)	339. [322]
Epigrammák. (Kisfaludy Károly.)	343. [323]
Muzsika.	[331]

B U D Á N ,
a' Királyi Magyar Universitás' betűivel.

Maggary.

(Ongarese.)

Kisfaludy Sándor.

M a g y a r.
(Ongarese.)

Kisfaludy Sándor.

Andante.
Klavir.

[illegible]

H o n v á g y.

I
Spech János.

Andantino.
Ének-szó.

1. Ső - tét o - laj - fák' il - la - tos hü sé - - ben
2. Az es - - ti szel - lő honnyel - vét sú - gall - - ja,
3. Szű - lő föl - dé - ig ter - jed lát - ha - tá - - ra,

Klavier.

sempre p.

Ül a' bus Ván - dor, köny ra - gyog sze - mé - - ben,
'Sze - ret-ti' nyá - jas út - vez - lé - st hall - - ja,
'Sbó - kén mo - solyg - va, cse - des al - - ko - nyá - - ra,

Λ'

The musical score is written for a vocal part and a piano accompaniment. The key signature has one flat (B-flat), and the time signature is 3/4. The score is divided into two systems. The first system contains the first two staves, and the second system contains the next two staves. The lyrics are in Hungarian and are written below the vocal staff.

First System:

Vocal staff: 'S mé-lyen so - hajt - va
szép esa - ló - dás
É - des fe - lej - tés'

Piano staff: viss-za-viss-za - néz;
szellem-éj - ka - in',
kar-ján rin - ga - doz;

Second System:

Vocal staff: té - ben, Haj - lé - kát vé - li a'
ké - je 'S vi - dám a - lak - ként
ré - ben El - ső vá - gyá - si'

Piano staff: tá - vol kü - dé - ben, 'S ö - röm - - - - -
len - ge - dez fe - lé - je, A' bol - - - - -
lob - ba - dó lie - vé - ben, Kőn-nyúlt ke - bel - lei

The piano accompaniment features a steady eighth-note pattern in the right hand and a more complex, syncopated pattern in the left hand. The vocal melody is simple and follows the rhythm of the piano accompaniment.

quasi ritard.

nyúl le - lé a' kéz,
fel - leg - ezárnya - in.
if - jan ál - ma - doz.

quasi ritard.

Imo.

33

The image shows a page from a musical score. At the top left, the tempo marking 'quasi ritard.' is written above the vocal line. The vocal line is in G major (one sharp) and 3/4 time. The lyrics are in Hungarian: 'nyúl le - lé a' kéz, fel - leg - ezárnya - in. if - jan ál - ma - doz.' Below the vocal line, there is a piano accompaniment. The piano part starts with a 'quasi ritard.' marking. The score includes various musical notations such as notes, rests, and dynamic markings like 'f' (forte) and 'ff' (fortissimo). The page number '33' is located at the bottom left. The title 'Nem tatta Strauss Anit.' is written vertically on the right side of the page.

Nem tatta Strauss Anit.

AURORA
HAZAI ALMANACH
Kiadá
KISFALUDY KÁROLY

Axmänn József raj: és mettsz:

NAGY MÉLTÓSÁGU
ÜRMÉNYI ÜRMÉNYI JÓZSEF
ORSZÁG BIRÁJA' HITVESÉNEK
SZÜLETETT
KOMJÁTHI
KOMJÁTHY ANNA ASSZONYNAK
CSILLAGKERESZTES DÁMÁNAK
Ő EXCELLENTIÁJÁNAK

mély tisztelettel.

AURORA.
(Harmadik év.)

REZEK' MAGYARÁZATJA

CZIMREZEK.

Szólótó és kalász, mint földmivelésünk' példázati közzül emelkedik-fel Magyarország' Geniusza és szelíden bájleplét lebbinti-el a' szép művészetek': tudniillik költés, muzsika' és rajzolás' geniuszairól.

Egy fa' tővében, körül folyva tiszta pataktól, ül a' jelenlét' geniusza, és méhkasra támaszkodva íróink' szorgalmát képezi, kik szép hazai nyelvünket fentebb díszre emelni törekednek. Távol látszik egy sziklavár példázva a' mult időt, melyben a' Magyar leginkább csak hadi munkákban foglalatzkodott.

I.

A' megbosszult Hitszegő. Jelenés a' kriptába: midőn Berta, Miksa urfinak Barátnéja koporsóját mutatja. Lásd: 30. lapon.

* * *

II.

A' Sóbányák. Jelenés a' sóüregekben, midőn Sarolta az aknába száll megmenteni kedvesét. Lásd: 66. lapon.

* * *

III.

Augsburgi¹⁰⁴ ütközet. Jelenés a' táborban, midőn Türtül beszélgeti a' vitézeknek Árpád' győzedelmét Zalánon. Lásd: 81. lapon.

* * *

IV.

Viszontlátás. Jelenés az emlékoszlop előtt, midőn Dezső megismeri Idát, 's az öreg világtalan Tivadar ég felé terjesztett karokkal a' hiveket áldja. Lásd: 152. l.

* * *

V.

Szép Eszter. Jelenés Gróf Arszlán' palotájában; midőn Eszter a' halálos dőfést felfogja kedvese helyett, 's a' gyilkos irtózva néz a' hív haldoklóra. Lásd: 237. lapon.

* * *

¹⁰⁴ Augsbnrgi

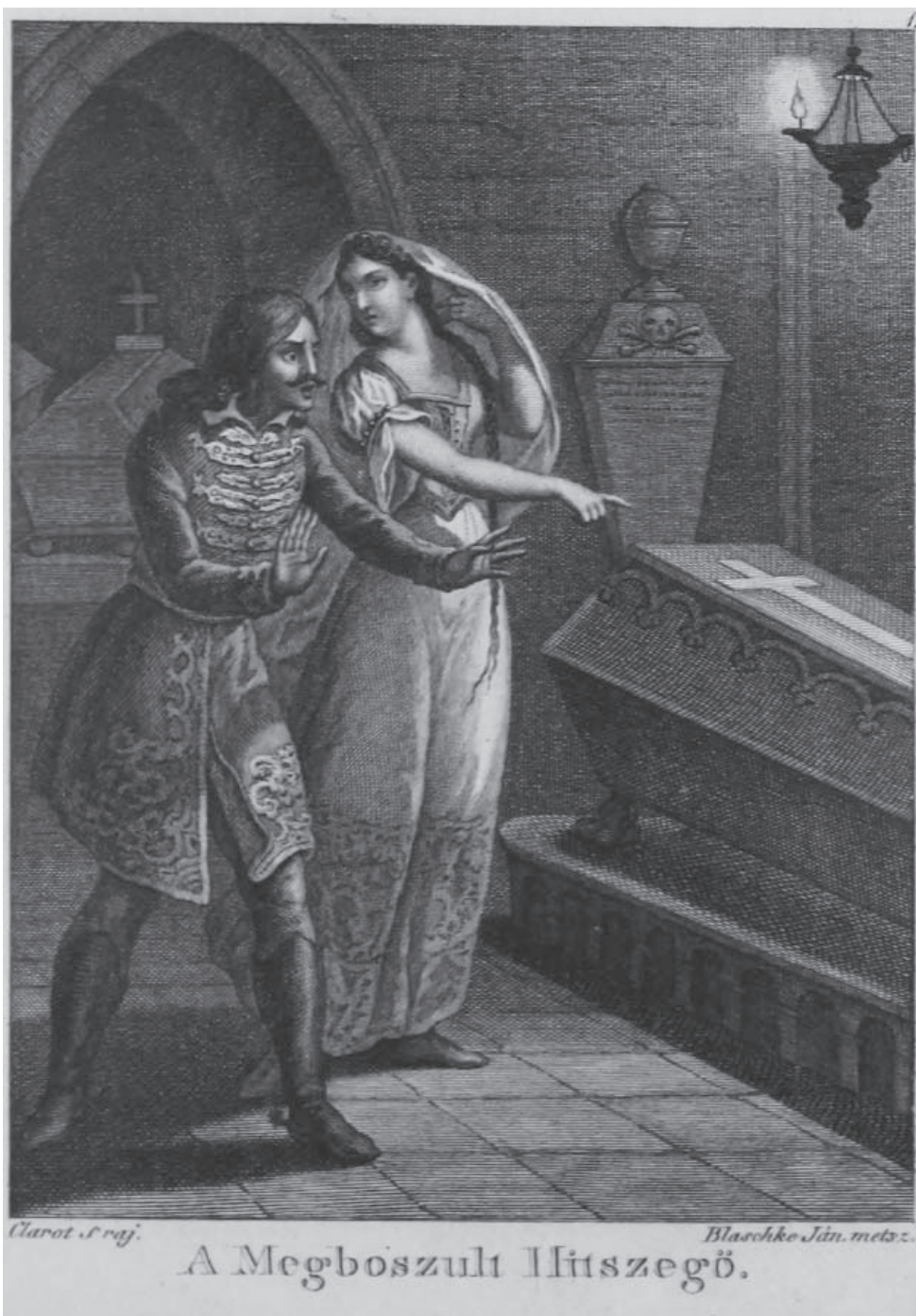
VI.

I n d u l a t ' h a t a l m a . Jelenés a' szabadban, midőn Lóra kedvese' sirjánál a' megváltó
tört szegezi melyének. Lásd: 266. lapon.

* * *

VII.

R o z g o n y i C a e c i l i a képe, midőn a' hőselelkű Asszony a' zászlót lebegteti, és szelíden
de elszántan vitézeit a' harczba vezérli. Lásd: 279. lapon.

Clarot. raj.

Blaschke Ján. metsz.

A Megbószult Hűszegő.

Kramer raj.

A' Sóbányák.

Tepplár és mész

A' MEGBOSZÚLT HITSZEGŐ.

Rege, a' Magyar Előidőből.

1.

M á t y á s Király, kivel a' sors
A' csudálat' ponttyáig
Űzte visszasz játékait, –
Bölcsőjétől sírjáig,
A' különös eseteknek
Mindég nagy kedvellője
Volt éltében; sőt gyakorta
Maga is volt szerzője:
Hogy népe közt sokat jára,
A' híreknek hallására
Ejtett elmés szavai,
Sok történet' magvai.

2.

Egykor is, hogy Pokynál volt,
'S annak szomszédságában
Egy hitszegés' története
Forgott a' hír' szájában,
A' Királynak véleménye,
Mellyet nyilván kimondott,
Lön ingere a' boszszúnak,
Melly azt nyomban érte ott.
A' szomorú történetet,
'S azt, miképpen büntettetett,
Ki hitet és szót szege,
Így beszéli a' Rege:

3.

A' vidékben, hol a' nádas,
Vad lúddal és réczével
Népes M a r c z a l a' R á b á b a
Foly iszapos vizével,
Két faluban, melly egymásnak
Harangjait hallhatá,
Két udvarban, melly egymásnak
Házfedelét láthatá,

Két szép Leány virágozott,
Kik két nemre elágozott
Unokáji valának
A híres D a n c s J ó z s á n a k .

4.

Egygyik a' szép szőke J a n k a ,
Leánya D a n c s A n n á n a k
B ú s L á z á r t ó l . Anya meghalt;
Csak Attya élt Jankának.
Másik a' szép barna B e r t a ,
D a n c s M i h á l y n a k magzattya,
'S testvér-huga D a n c s G á b o r n a k . –
Ennek is még élt Attya.
Gábor, Mátyás' udvarában,
Az Apródok' pályájában
Vágyott egész erővel,
Hőssé lenni idővel.

5.

L á z á r ' s M i h á l y , a' két Sógor,
Rossz szomszédok valának,
Minthogy egymás ellen régen
Terhes pörben állának
A' Fiág a' Leányágot
Vágyván örökségéből
Kiforgatni, kihalt a' két
Ellenfélnek mellyéből
A' barátság' szent érzelme,
Úgy, hogy benne szív és elme
Gyűlölséget forrala,
'S epét, mérget hint vala.

6.

Fájt J a n k á n a k ! fájt B e r t á n a k !
Hogy a' harag Attyokat
Így választván, tiltva nékik,
Szíves indulattyokat
Egymás eránt táplálniok
Gyakor egygyütt-létekben;
Holott inkább öszvehangzó
Rokon érzeménnyekben

Gyökerezett barátságok,
Mint unoka-rokonságok'
Tág kötelességében,
Vagy szülőjök' vérében. –

7.

A' két Szüznek azon korban
Álla éppen élete,
Mellyben már mind kifeselve
'S nyílv a' szív' érzete;
'S mint a' pompás tűz-liliom,
Kiváratot szív 's gerjeszt,
'S maga körül szívlángokat
Támaszt, éleszt és terjeszt;
Mikor a' szív' érzelmei,
'S az elmének képzelmei
Részvét után esengnek,
'S reményekben merengnek.

8.

A' két szomszéd falu alatt,
Hol egy setét berekben,
A' két határ ketté hasadt
Keresztjeles tölgyekben;
Mellyek közül itt ott egynek,
Töviskosár' képében,
Évek olta gólyafészek
Ült agg száraz fejében, –
Ott szoktak ők találkozni,
És titkosan barátkozni,
Átkozván az attyokat
Keserített okokat.

9.

Mikor imígy háborogtak
A' haragos Öregek,
'S leányaik bánattyokban
Ezért szinte betegek;
Ím! haza tért L é b e n y i n e k ,
Ki multt őszben meghala,
Örökösse, M i k s a Úrfi.
Ez oskolát jár vala

Szent Antalnak hazájában,
A' tudákos Páduában.
 Annya haza sürgette,
 Hogy férjét eltemette.

10.

M i k s a Úrfi korcs fajzattya
 Volt egy magyar Atyának,
'S egy a' Lajtán túl született
 Német szavú Anyának.
Páduában életének
 Nem annyira tudomány
Volt a' tárgya, mint mulatság,
 És szép Aszszony, vagy Leány.
Annyának vak szeretete,
'S részrehajló ítélete
 Csudát láta fiában,
 A' kigyalúlt M i k s á b a n .

11.

„Fiam! (mondá) ha sorsodat,
 'S kimívelt személyedet
Megitélem, érdemesnek
 Tarthatlak én tégedet
A' legfényesb szerencsére;
 Megesmerem jusodat,
Száz Szűz közül választhatnod
 A' te életpárodát;
De Apád azt hagyta néked,
Hogy jövődő feleséged
 Csak két Szűznek egygyike
 Legyen, – akármellyike.”

12.

„Tiszteld 's becsüld akarattját!
 Választása jó és bölcs:
Ezer közül sem válhatna
 Szebb 's jobb Aszszony, 's több erkölcs.
Ha Pádúa el nem nyelte
 A' multt idő' emlékét,
Esmérheted J a n k á t , B e r t á t ,
 'S Nemzetségét, 's értékét? –

Testi, lelki kellemeik,
Ritka szép 's jó erkölcsök,
Most, hogy már kifejlének,
Csudák Rába' menttének."

13.

„J a n k a szőke; B e r t a barna;
De a' maga nemében
Egygyik olly szép, mint a' másik,
Lelkében és testében.
Egygyiknek mint a' másiknak
Jeles az ő birtoka;
Rajtok kapni a' Nőszőnek,
Ez egygyel még több oka:
Esmérkedgy-meg újra velek.
Jóvoltokról megfelelek.”
Miksa elment B e r t á hoz;
És B e r t á t ó l J a n k á h o z .

14.

Megúnván az Olasz népnek
Barna tüzes Szépeit,
Most a' szőke, szelíd J a n k a
Bájolá-meg kényeit.
'S harmadszori ott létében
Keble úgy fellobbana,
Hogy lángjától hajtott ajka
Illy szavakra pattana:
„Égnek remek alkotmány!'
Nemed' legszebb ragyogvánnya!
Szeret 's imád érzelmem; –
Szíved 's kezéd kérelmem!”

15.

„Szerettem én többszer is már,
Itt, ott éltem' folytában;
Mert a' Szép 's Jó vonzó erőt,
És ingert rejt magában;
De, mint néked, úgy szívem még
Senkinek sem hódola;
Mint értted, úgy kebelem még
Senkiért sem lángola.

Fogadd méltó figyelemmel,
És boldogítsd kegyelemmel
Szíves hódolásomat!
Hív és örök lángomat!”

16.

Meglepé ez agyát keblét
A' szerelmes J a n k á n a k ,
'S bizonyosnak tartván ebben
Egygyezését Attyának, –
E' kötésben szerencsét is
Igérvén Ő magának,
Vakmerőn megajánlotta
Szívét, kezét M i k s á n a k .
„Bár (mondá) nem esmérjük, még
Egymást úgy, mint volna szükség
Egy életsors-vetésre, –
Rá állok a' kötésre.”

17.

„Váltsunk gyűrűt! de titokban
Maradgyon eljegyzésünk! –
Ma Húshagyó; – Pünkösdhethén
Legyen öszvekelésünk.
Megvallom, hogy szerettelek
Gyermek esztendeinkben;
De azolta – változhattunk
Okosb érteleminkben.
Pünkös'd' napján megsugallya
A' Szent Lélek; 's vagy javallya
Egybe köttetésünket;
Vagy – elszakaszt bennünket.”

18.

„Addig minden ellenkező
Gerjedelem kitörhet,
Melly két öszvekött szívét
Utóbb talán gyötörhet.
Addig minden akadályok
Vagy gyűlnek, vagy hárulnak.
Csalfák azok, kik magoknál
Jobbat, szebbet árulnak.

Husvétig jól meggondoljuk;
Akkor tovább ne titkoljuk:
Husvét nyilván eljegyzőnk;
'S PünkösdhETFén menyegzőnk."

19.

Örvendezve 's könnyen hajlott
M i k s a Úrfi mindenre,
És Jankának hív szerelmet
Eskütt a' nagy Istenre.
Eljött Husvét; 's akkor M i k s a
Több rokonnal 's Annyával
Jelenvén-meg B ú s L á z á r n á l
Kiáltó nagy pompával, –
M i k s a büszke reményekkel,
J a n k a forró érzelmekkel
Nyilván kezet fogának,
'S jegygyűrűket váltának.

20.

Husvét után az Országnak
Legfőbb törvényszékében
Végítélet hozattatott
D a n c s M i h á l y n a k pörében:
A' Fiág lett nyertes benne
J a n k a' vesztéségével.
A' boldog nem sokat gondolt
Vesztett örökségével:
„Isten adta (mond) 's elvette;
Gazdag férjet ad helyette.
Jól intézte eleve; –
Legyen áldott szent neve!"

21.

De hajh! másként volt megírva
A' Sors' örök könyvében! –
A' csapások egymást érték
A' pör' vesztéségében:
L á z á r t e' hír úgy megsujtá
Lelkében és testében,
Hogy szörnyet halt mértéktelen
Haragjában, mérgében.

J a n k a szíve' fájdalmában
Majd nem társa halálában
Szélütötte Attyának
Rózsáji elhalának.

22.

E' halál, – de jobban oka,
Nagy részvétre indította
Az egész tájt; még D a n c s o t is
Egy két könnyre lágyította.
Nagy sereggel kísértetett
A' Halott a' kriptába,
Ott rá váró Hitvesének
Setét, hideg lakjába.
A' mély gyászba merültt helyen
Csak D a n c s M i h á l y nem volt jelen;
'S M i k s a , kinek gyötrelmem
Most az eskütt szerelem.

23.

Mint a' kertnek lilioma,
Melly virágzó pompában
Fellövellve, 's kebeltárva
Áll a' tavasz' langyában,
Megkapatván a' mord éjszak'
Fagyoló lehelletétől,
Sáppad, sorvad és lekonyúl
E' csapásnak mérgétől:
J a n k a úgy lön megragadva,
Elcsüggedve és hervadva,
Bút táplálva keblébe',
Merült jövődjébe.

24.

Sem kérlelő édes szava
Kedves Barátnéjának,
Sem D a n c s ' szíves ajánlása,
Hogy nézze Őt' attyának,
Fel nem tudá deríteni
Bús elméje' képzelmet,
'S jövődje' hijánytól
Igen képes félelmét:

Mert azt méltán fájlalhatta,
Hogy őt meg sem látogatta
M i k s a ezen bajában,
Közel szomszédságában.

25.

Mikor J a n k a emésztetvén
Szemlátomást a' bútól,
'S az ártatlan szív és elme,
Távol minden gyanútól,
Tünődve, mi tartóztattya
Illy sokáig Jegyesét,
Napról napra sohajtozva
Várta sorsa' felesét, –
Gergely' napján M i k s a helyett,
Kinek J a n k a már nem kellett,
Mihelyt java elveszett, –
Íme' levél érkezett:

26.

„A' kemény sors megemésztvén
Sok földi jót közöttünk,
Sok remény kihunyt a' frigyből,
Mellyet vakon kötöttünk.
Várjunk hát még! míg reményink
Talán ismét újulnak.
Csalfák, (mondád) kik magoknál
Többet, jobbat árulnak.
De – hogy talán kárt okozó
Ne legyen az adott 's vett szó, –
Szabadítsuk kezünket,
'S váltsuk vissza gyűrűnket!”

27.

Ezen nem vártt, és lemondó
Levelére M i k s á n a k ,
Törve, zúzva lön élete
Az elszörnyedtt J a n k á n a k .
Zsibbadozva némán nyujtá
A' hit- 's eskü-szegőnek
Szív-zálogát, az elbámultt
Jámbor levélvivőnek:

„Most tudom, mit kellett tennem;
(Mondá ez) de – innom, ennem
Ő ád. – Ne hánd! – nem nagy baj:
Az én Uram – nem jó faj.”

28.

De az egymást nyomban érő
Nehéz 's olyan csapások,
Mellyek alatt a' szíveknek
Tovább verni vágyások
Méltán szünhet, – J a n k a ' szívét
Annyira elütötték,
Hogy szegényt, még Pünkösöd előtt,
Már halálba döntötték.
'S a' helyett, hogy Pünkösödhetfén
Boldogulna, merenghetvén
Érzelminek árjába, –
Letevék a' kriptába.

29.

Jelen volt a' temetésén
Gyilkossá is élének,
Ki bús szavak által színlett
Fájdalmával szívének
Elhitette a' világot,
Hogy javának 's attyának
Vesztesége okozta csak
Kora végét J a n k á n a k .
'S csalfa, sovár érzelmekkel,
Méz-szavakkal 's figyelemekkel,
Hódol vala B e r t á n a k ,
Jobban – gazdagságának.

30.

Megjelentvén az Annyának
Vonzódását B e r t á h o z ,
Megdöbbszent az, 's pirongatva
Imígy szólla fijához:
„Ember! reszkess, csúfot űzni
Nemem' gyengeségével!
A'Természet és Igazság
Nem nézi azt békével.

J a n k a immár áldozattya
Negédednek. Kárhoztattya
B e r t a , tudom, tettedet,
'S útál – méltán tégedet."

31.

De még ez nem rettenté-el
M i k s a Úrfit. Vakmerőn
Ment B e r t á h o z , vélvén, kifog
A' leányi lány erőn.
B e r t a éppen jó rokonnyát,
'S barátnéját síratta;
A' kesergőt M i k s a még is
Tüzesen megtámadta:
„B e r t a ! (mondá) vétettem én,
Mikor engedelmeskedvén
Anyám' kívánságának,
Kezet adtam J a n k á n a k . "

32.

„De a' sors tán megsajnálta
Szerencsétlenségemet,
Nem reménylett halálával
Oldozván-fel szívemet:
Mert bár férje volnék is most,
Csak Te bírnál engemet. –
Fogadgy-fel hát kegyelmedbe!
És boldogítsd éltemet! –
Nemed' dicső ragyogvánnya!
Boldogságom' szívárványa!
Neked hódol szerelmem; –
Szíved 's kezed kérelmem!"

33.

„Utálatos Hitszegő te!
'S te mersz így beszélni?
(Felelt B e r t a bús haraggal)
Te mersz még ott remélni,
Hol esmervén kárhozatos,
Undok, gonosz tettedet,
Méltán útál, gyűlöl, 's megvet
Minden jobb szív tégedet? –

Eredgy! 's keresd feleséged',
Hol senki nem esmer téged';
'S ott is akadgy majd szívre,
Mint te jóra, és hívre!

34.

Elment M i k s a , és kaczagva
Ezt gondolá magában:
„Várj csak Leány! megbánod ezt!
Majd, ha kebled' lángjában
Veszni kezdesz énérettem,
'S én majd azzal fizetek,
Hogy erántad – száraz, gyötrő
Hidegséget tettetek. –
A' hol, 's kinek meghódoltam,
Eddig mindég győztes voltam.
'S hogy téged megnyerjelek,
Elég az, – hogy kértelek.”

35.

Pokra jött most M á t y á s K i r á l y , –
Hová jární szeretett,
Mert ott szíve szerint való
Életkedvet lelhetett;
'S ez alacsony hitszegésnek
Hallván rút történetét,
'S kárhoztatván L é b e n y i n e k
Undok cselekedetét,
Szívének nagy érzeménnyét,
'S eszének bölcs véleményét
Így mondá-ki P o k y n a k ,
'S többi baráttyainak:

36.

„S z i v á r u l á s ! – bár írtt törvény
Azt nyilván nem fenyítti,
'S bár az embert gyarlósága
Könnyen bele keríti,
Mindég vétek; – 's bár jutalom
Azt nyomban nem követi,
Előbb utóbb a' természet
'S igazság megbűnteti.

Szeg szeget üt; kéz kezet mos;
'S ha valahol igazságos
A kölcsön' megvétele,
Hát itt annak a' helye."

37.

A' Királynak ítéletét
Figyelemmel hallgatta
G á b o r Úrfi, ki J a n k á é r t
Titkon könnyét hullatta;
'S elméjében fellobanó
Boszsزús gondolattyának
Ingerei legott erős
Tökéletté válának.
'S szabadságért az Attyához
Könyörgést tett Királyához:
„Eredgy! (mondá a' Király)
De vérontva ne bírálly!"

38.

„Sejtem búdat, keservedet
Titkon hulló könnyedből;
Sejtem méltó haragodat
Tűzszikrázó szemedből; –
Becsülöm én érzelmedet, –
Sajnálom is én búdat;
'S a' hitszegőt kárhoztatom, –
De mérsékeld boszszúdat! –
Nem bánom, ha megijeszted.
Tovább ne! – ba éltét vesztet;
Nem ment-ki a' szívörvény; –
Gyilkosnak tart a' törvény."

39.

Elment G á b o r, kételkedve,
Mit tegyen, mit ne tegyen?
Hogy L é b e n y i t megbüntesse,
'S maga bűnös ne legyen.
Két érzelem tölté keblét:
Egygyik J a n k á t fájlalá;
Másik ötet a' hitszegőn
Boszszút állni furdalá.

'S öszveülve tanácskozott
Vele öszveállalkozott
Kedves testvérhugával,
A' bús, bossszús B e r t á v a l .

40.

De végzések titok maradt:
Még magának Attyoknak
Sem hagyák ők gyanítani
Szeszét gondolattyoknak.
Három nap és három éj múlt;
Akkor B e r t a M i k s á n a k
Egy levelet írt és küldött,
Mellyben kívánságának,
Magát jobban meggondolván,
A' büszke szűz meghódolván,
Csak egy volt feltétele;
De – szóllyon a' levele:

41.

„Csudálatos gerjedelmek'
Forrása az emberszív;
(Írá B e r t a) a' leányszív
Különösen csuda mív:
Szeret, – és nem tudgya okát; –
Gyűlöl – és nem tudgya, mért?
Ma utállya, a' mit tegnap
Szívszakadva kívánt 's kért; –
'S a' mit tegnap úgy gyűlölle,
Hogy irtózva futott tőle,
Ma – változván kedvében,
Már mélyen ül szívében.”

42.

„Így jártam én veled, M i k s a !
Szerettelek tégedet, –
Ámbár titkon, – 's csak J a n k á n a k
Nem irígylém szívedet.
De – hogy meghalt szegény J a n k a ,
Én utálni kezdélek, –
Mert – megbocsáss! – gyilkossának
Csak magadat nézélek.

Most azt vévén gondolóra
Hogy a' kora halálóra
Csak reá mértt sors vala, –
Gyűlölségem meghala.”

43.

„Ha hát szavad nem volt tréfa,
'S szeretsz engem' szívedből,
Kész vagyok most éltem' sorsát
Elfogadni kezedből.
Ha kell: – legyen tiéd szívem,
Kezem 's minden javaim!
Rossz nem vagyok, – és szegény sem –
Mondom, 's vannak okaim:
Mert Atyámnak írva szava,
Hogy J a n k á n a k megnyertt java
Mind – egészen enyim lessz;
Sőt – Ő ehhez többet tesz.”

44.¹⁰⁵

„Csak egy itt még feltételem:
'S ezt attól megkívánom,
Kivel éltem' öszvekötni
Én magamat elszánom:
J a n k a mindég azt mondotta:
Mindenét megoszthatná
Ő énvelem; de szerettét
Még nekem sem hagyhatná.
„Síromban sem lesz nyugalmam!
(Mondá) ott is még fájdalom
Lesz másénak tudhatnom;
'S őt nem nekem birhatnom!”

45.

„Tudom, minek kell tartanom
E' szavait J a n k á n a k : –
Hogy csak habja volt ez szíve'
Hullámzó lángárjának;
De lelkemet gyötörhetné
Mégis örök nyomással: –
Azért J a n k a ' sírja felett
Fogjunk kezét egymással.

¹⁰⁵ 44,

Ha egy Leány meri tenni,
Egy férjfinak megrettenni
Rút gyávaság volna már.
B e r t a tehát bátran vár.”

46.

„Apám mindent magamra hágy;
Ura vagyok magamnak,
'S kényem szerint elkötoje
Szívemnek és javamnak.
Előbb J a n k a felett magunk
Köttyük össze szívünket;
Aztán mindgyárt Apám 's Bátyám
Előtt váltyuk gyűrűnket.
'S hogy szokatlan eljegyzésünk,
'S ezzel J a n k á t tisztelésünk
Szóra okot ne adgyon,
Ez magunk között maradgyon.”

47.

„Holnap tehát – napnyugottkor
Meglelhetsz ott engemet
A' kápolna' falai közt,
Hol megnyered szívemet.
A' kézfogást én intézem –
Sorskötésünk' elejét;
Neked hagyom határozni
Esküvésünk' idejét.
'S hogy ezt meg ne tudja senki,
Azért még csak azt kérem-ki:
Cseléded ne jójjön-el; –
Csak magad jójj sziveddel!”

48.

„Különködő, mihelyt eszes,
Szép és gazdag a' Leány,
(Mondá M i k s a) 's a' férjfinak
Próba-tört, és lépet hány.
Sokra just és kedvet adhat
A' szépség és gazdagság,
Hogy kényinek ez a' világ
Néha nem is elég tág. –

De kriptában kézfogásra?
Majd nem elmebódulásra
Adna nekem ez gyanút,
Ha nem látnék benne bűt.”

49.

„’S olly nemes bűt, mely J a n k á n a k
Örök nyugtatására
Illy vakmerő tökéletet
Mer vállalni magára. –
Nekem semmi kedvem erre! –
De vért is már hányszor kért
A’ leánykény sokra becsültt
Szép és gazdag magáért? –
Tellyen tehát kívánsága,
Melly noha így félre vága
A’ szokottnak rendgyéből, –
Megfizeti kincseből.”

50.

És Annyának eltitkolván
A’ szándékát szorgosan,
M i k s a más nap’ B e r t á h o z ment
Felöltözve csínosan.
A’ két falu között állott
A’ kápolna és sírbolt,
A’ temető’ közepében,
Hová J a n k á t tették volt.
Addig M i k s a lóháton ment;
(B e r t a előbb már megjelent)
Ott lováról leszállta,
’S cselédgyétől megvála.

51.

„Eredgy! (mondá lovászszáznak
Az Úrfi, és borzadott,)
Eredgy! – köss-be M i h á l y Úrnak
Udvarában, ’s várj-be ott. –
Megálly T i b o r c z! – hát ha (véle)
Valaminn fennakadunk? –
De csak eredgy! – és nyergelly-le! –
Holnap is ott maradunk.”

Elment T i b o r c z ; de dörmögve;
Mert mind a' két ló prüsszszögve
Mellette-és alatta
Magát majd kiszaggatta.

52.

Belépvén a' temetőbe,
M i k s á t úgy megborzasztá
Egy rémítő képzet, hogy őt
Léptében megakasztá.
Lovát visszakiáltani,
Kész volt a' szó szájában
Hanggá válni, de – megfúlt az
Öszvehurkoltt torkában.
De magát meg' öszveszedte,
Mikor B e r t á t észre vette
Hosszú fátyolleplében,
A' kápolna' öblében.

53.

„Nem csalt-meg hát bizodalmam!
(Mondá B e r t a M i k s á n a k)
Hozott Isten! – kedves Mátkám! –
Nyugalmára J a n k á n a k !
Ki eddig, – most megvallhatom –
Mindem éjfél' tájában
Megjelent még, – 's imígy szólla
Zúgó sohajtásában:
„Síromban sincs még nyugalmam!
Ott is tart még aggodalmam!
Szerezz békét lelkemnek!
Vedd-el kínnyát szívemnek!”

54.

„Homályos volt énelőttem
E' szavaknak értelme;
'S annál nagyobb barátnémért
Vérző szívem' gyötrelme.
Elmentem a' Remetéhez,
'S J a n k á n a k mind szerelmét
Elbeszéllvén volttaképpen,
Mind szívének sérelmét,

Kérdém tőle, mit tehetnék,
Hogy nyugalmat szerezhetnék
Békételen lelkének?
'S véget tévelygésének? –"

55.

„Vállald által szíve kínnyát!
Az az M i k s a ' szerelmét!
Csudálom, hogy meg nem fogtad
Szava' könnyű értelmét?”
„Így felelt az ezüsthajú,
És szakállú Remete,
Kinek közel egy századra
Terjed immár élete.
'S jól találta: mert feltétem,
Hogy kezedhez kötöm létem',
Minden boszszút elolta:
Nem jelent-meg azolta.”

56.

Húledezett M i k s a Úrfi.
A' félelem' görcsei
Gyötörvén őt, jéggé váltak
Szemeinek tüzei.
'S ha ezt előbb tudgya vala,
Nincsen leány, kiért ő, –
A' lelkének esmérete
Által vádolt hitszegő, –
Vágyván magáévá tenni,
Kriptába mert volna menni,
Hol vétkének fertelme,
Neki méltó gyötrelme.

57.

De most, – részint a' gyalázat,
Melly fejére hárulna,
Ha még gyáva félelmében
Most is visszavonulna,
'S meggyőzné őt bátorsága
Egy gyenge szűz' keblének; –
Részint, hogy a' miket hallott,
Biztatóji levének, –

Bár reszketve félelmében,
Erőt veve szégyenében,
A' kriptába lemenni,
'S így – 's ott B e r t á t megvenni.

58.

„Ne féll ember! (mondá B e r t a)
Ott, a' hová most megyünk,
Csak most valék; lámpást gyújték,
Hogy – sötétben ne legyünk.
Ne féll, a' sírboltba menni,
Hová a' szív tétetett,
Ki tégedet, bár hitetlent,
Haláláig szeretett! –”
'S karon fogva vezetvén őt,
A' mindegyre még remegőt,
Lementek a' kriptába,
A' halál' csontházába.

59.

Elborzadott, elhalt M i k s a ,
Látván keresztfedelét
A' legújabb koporsónak, –
Az ő gonosz tételét.
Százszorozván ijedelmét
A' mécs' komor világa,
Elzsíbbasztá érzékeit
Az enyészet' országa. –
B e r t a komoly ábrázattal,
'S fúladozó mély hangzattal
Most szívét megnyitotta,
'S e' szavakat mondotta:

60.

„Hív szerelmed' áldozattya!
'S életemnek siralma,
Míg nem tudom, hogy megtére
Lelked' örök nyugalma! –
Itt barátnéd, – és gyilkosod
Kezet fogni feletted.
Míg szíved vert, – véred forrott,
Mind a' kettőt szeretted.

Szövetségünk kínodból kelt! –
Kínszeríttlek: adgy szót, vagy jelt!
Nem bántya-e lelkedet?
'S örök békességedet? –"

61.

Erre, mintha felébredne
A' halálnak nyugalma,
Mint egy gyúló kandallónak
Felzuduló fuvalma,
A' koporsó' belsejéből
Úgy suhított ki-felé
Egy bús, kínos fohászkodás. –
M i k s á t ez megemelé,
Hogy az ajtó felé vonúlt,
'S ölni¹⁰⁶ készen – már hozzá nyúlt; –
De, hogy zárva találta,
Igaz Istent! kiálta.

62.

Most rémíttő dördülettel
A' koporsó' fedele
Ketté vála, 's mint az ősznek
Száraz, könnyű levele,
Jobbra, balra oda hullott.
Szél zúgott a' Kriptában; –
És a' fejér, sáppadt Halott
Felült hideg ágyában.
'S mint egy mélység' üregéből,
Úgy zúgott-fel kebeléből
Fájdalmának hangzattya,
Válaszoló szózattya:

63.

„Ki szívemnek vérforrását
Örök lángra gyújtotta,
'S hív lángomat elárulván,
Éltem' sírba ontotta,
'S neked is, nem szíved, – hanem
Csupán javad után áll, –
Nem lesz tiéd; – 's köszönd: mert te
Boldogabb léssz nálamnál.

¹⁰⁶ ilni

Ha késik is az Igazság,
Előbb, utóbb éltekbe vág
A' hiteket szegőknek, –
Esküjüket törőknek.”

64.

„Az enyim Ő! – ’s hét nap mulva,
Szenvedésim’ dijjába,
Mellém fekszik a’ halálnak
Hideg, setét ágyába;
Egy mentheti: ha megbánván
Gonosz cselekedetét,
Szerzetbe lép, ’s ott Istennek
Áldozza-fel életét. –
A’ hív szívnek árulóját,
’S ezzel élte’ gyilkolóját
A’Természet vádollya,
’S érdem szerint torollya.”

65.

Előbb, hogy sem válaszsát így
Kimondotta a’ Halott,
M i k s a Úrfi ijedtében
Öszverogyva fekütt ott.
Szíve ’s lelke képtelen volt,
Meggyőzhetni félelmét,
’S elfojtá ez érzékeit, –
’S megzavarta értelmét.
Látván B e r t a , mi történt ott,
Elszörnyedve haza futott.
T i b o r c z o t ott szemlélte;
’S mi történt, elbeszélte.

66.

„Siess (mondá) Urad utánn! –
Mert különben szörnyet hal. –
Én rajta nem segíthettem. –
Vigy több embert magaddal.
A’ sírboltban voltunk egygyütt –
A’ Halott megszóllamlott,
’S bűnös Urad, – elszörnyedve –
Most ájulva fekszik ott.

Én még annyi erőt vettem,
Hogy lábamon eljöhетtem.
Hordd sietve magadat!
'S éleszd-fel az Uradat!"

67.

T i b o r c z a' zártt kápolnának
Ajtájában lelé még
M i k s a Urfit; – de nem volt benn
Semmi életjelenség.
Hosszasz húzás-vonás után
Egy szekérre tétetett,
'S mint egy halott az Annához
Lébenybe úgy vitetett.
Ott megnyerte még életét;
De értelmét 's eszméletét
Rút tettének árába,
Ott hagyá a' kriptába'.

68.

Híre futván a' vidékben
Szerencsétlenségének,
A' Király is meghallotta
Hirét történetének;
'S abból, a' mit erről tudott,
Felvillanván gyanúja,
Azt gondolta: „ez bizonynal
D a n c s G á b o r n a k boszszúja!"
'S egykor, mikor őt kérdőre
Vévén, tettét már előre
Kegygyel megbocsátotta,
D a n c s G á b o r ezt vallotta:

69.

„J a n k a , ámbár vérrokonom,
Szerelme volt szívemnek; –
Egygyetlenség kívánsága,
'S boldogsága életemnek.
Értette Ő érzelmemet,
'S engem viszont szeretett;
De hajh! törvény szerint enyim
Ő soha sem lehetett! –

Töprengedtem, gondolkodtam,
És a' sorsra boszszonkodtam:
Mért vérem? azt gondolám;
De lángomat titkolám."

70.

„Annál inkább, minthogy Apám
Haragban volt Attyával.
De végzek én ez eránt majd,
Gondolám, a' Pápával.
Könyörgök majd a' Püspöknek:
Írjon érttem Rómába.
Egy kápolnát építtetvén
Rokonságom' árába
Enged ő majd szándékomnak;
'S elvégezvén Királyomnak
Udvarában pályámat,
Párúl veszem J a n k á m a t ."

71.

„Haza térvén most Lébenyi,
Tudod, Uram mit tett ő?
Mint csalta, mint gyalázta-meg
Húgomat a' hitszegő? –
Fájt nekem ez! – 's mikor legott
Testvéremre B e r t á r a
Esett vágygya, – 's nem annyira
Magára, mint javára;
Ez bennünk új boszszút gyújtott;
És boszszúunknak módot nyújtott.
B e r t a magát megadá,
'S a' Betyárt elfogadá."

72.

Itten mindent elbeszélvén,
A' mi történt M i k s á v a l ,
Megvallá: hogy egygyet érte
Tett ő mindent B e r t á v a l .
„Megvallom még (mondá végre)
Azt is, Uram Királyom! –
A' Betyárnak kicsiny szivét,
Lelkét most is csudálom: –

A' Halottat én játszottam;
J a n k a helyett én szóllottam.
Akartam, megréműllyön;
De nem, – hogy megőrüllyön.”

73.

„A' kriptából az ölemben
Vittem fel az életlent;
Élesztettem; de nem használt;
'S ott hagytam a' lelketlent.
Él-ugyan még; de örökre
Mebódula eszében;
'S ha leányt lát, vagy Barátot,
Reszket egész testében.
J a n k á t egész világ bánnya;
De L é b e n y i t most se szánnya; –
Isten' büntetésének
Tartya vesztét eszének.”

74.

„A' Hitszegő megérdemlé,
(Imígy szóllott a' Király)
Hogy bűnhödgyék. 'S te neked D a n c s ,
Hogy tettéért boszszút állj,
Igazod van énelőttem.
De meghagyd a' világot
Vak hitében, hadd lásson itt
Büntető Igazságot. –
Ha olly kevés volt az esze,
Nem nagy kár, hogy oda vesze:
A' férjfiban fertelem
Az ájuló félelem.”

75.

„Lássad Ifjú! mi a' sorsa
A' föld' gyarló porának? –
Mennyit bízhat bírtokába
Valója fő javának? –
A' S z í v , L é l e k és B á t o r s á g
Az életnek veleje;
J ó s á g , H í v s é g és I g a z s á g
A' velőnek ereje.

Mikor a' sors csapkod 's ijeszt,
A' Gyáva fél, észt 's szívet vesz;
Az Erős tűr, és megáll,
És a' sorssal szembe száll.

76.

L é b e n y i n e k soha sem jött
Többé világ agyába:
A' Halottat látá, hallá,
A' hol járt 's ült, magába.
B e r t a őtet megsajnálván,
'S vélvén, orvosszere lesz,
Ha mindenről, a' mi történt,
Néki majd hív vallást tesz;
Egykor hozzá indul vala;
A' jó szándék' diadala
Vert irgalmas szívében,
És biztatta menttében.

77.

'S a' mint általkelt a' Rábán,
Történetből ott lelé
M i k s á t , a' ki csüggő fővel,
Tébolygva jött őfelé.
M i k s a B e r t a ' látására
Annyira elszörnyedtt ott
Hogy érzéki elzsibbadván
A' Rábába hanyatlott.
'S bár elég volt segítsége,
Éltének ott 's így lön vége. –
És hitszegés akkor 's ott,
Sokáig nem hallatott.

Kisfaludy Sándor.

FELSÉGES KIRÁLYUNKNAK

KESZTHELYRE VÁRATÁSAKOR.

Keszthely' mosolygó völgyei, bércei!
Caesarunk közelít, hintsetek illatot.
Simúlj tükörré büszke Zengő!*)
'S tükreidet biborozza Phoebusz.

'S ti csendes ernyők' pásztori! gyujtsatok
Temjént hölgyeitek 's gyermekitek között
Annak, ki gunyhótok' paizzsa
'S emberi jussaitoknak őre;

'S ki, mint dicső nap fergetegink után,
Áldást szórva-körül járja Hazánk' egét,
'S a' mit levert a' hosszú szélvész,
Újra felélteti égi tűzzel.

Örülj Te is hát, F e s t e t i c s , és pazarlj!
Mutassd: mint szereti a' Magyar a' Királyt;
Mutassd: hogy annak szíve, kincse
A' Haza''s Atyja' kezébe' vagynak;

Mutassd: hogy a' szent Honszeretet' heve
'S a' jobbagyi szelíd tisztelet egybefér;
Mutassd, hogy e' két virtusz együtt
Tesz Fejedelmeket és nagy embert.

Berzsenyi.

A' TEREMTÉS' KÉPE.

Csendes, mint a' sír, és setét volt az éjszaka, mikor egy álomkép hajnal felé végét szakasztván nyugodalmamnak, térgyeimre készítetett nyoszolyámból, hogy az Isteni Felségnek éjjeli oltalmáért hálákat adgyak. Felöltvén köntösömöt, kiültem a' nyári hűsnek kedvéért Budai házamnak erkére, honnan nappal a' Dunát 's az egész Pesti térséget látom.

Öszvezavarva feküdt a' föld az egekkel előttem.
Sem csillag nem tűnt, sem hold, szemeimbe. Setét
volt az egész Minden beborítva, 's kietlen üresség
látszott mélyeinek tátott fenekébe temetni

*) a' Balaton.

mindent. Semmi sem élt, nem mozgott semmi; csak olykor
érzettem gyengén mellettem előbbre lebegni,
's a' nagy ürességenn átzúgni az éjjeli szellőt.

Illyennek nézték, hihető! a' hajdani Látók
a' földnek közepénn a' tág mélységet, azoknak
fénytelen országát, a' mik, még magban aludván,
a' születést várják. Eggyenkint inti ki őket
innen az Istennek szava, 's a' mennybéli világnak
első sűgárit megsejtvén, létre verődnek,
's élteket a' nevelő földönn elkezdik örömmel.

Mély gondolatokba merültem én itt a' Régieknek amaz érzékeny képzeménnyeiről,
mellyekkel a' születetleneknek e' setét országát szinte megvalósították. Ebben alusznak, az ő
kedves személyesítések szerint, a' még születetlen éjek és napok. Magosságából letekint reájok
az Isten, 's tetszése szerint előszollítja közülök az eggyiket vagy a' másikat. Örül a' kinevezett,
hogy testvéreinek társaságában a' forgó esztendőt kísérheti. De legszembetűnőbbnek tetszett
nekem amaz esdeklés a' világosság után, mellyet a' Régiek a' születetleneknek tulajdonítottak,
's mellyet, setét erkemenn ülven, 's az előtttem fekvő világtalan térségre haszontalanul nézven,
mind magamban érzettem, mind a' természetben gyanítottam. Ah! a' világosság nélkül se
mink állatok nem élhetünk, sem a' növények nem tenyészhetnek! Még erkölcsi értelemben
is, mi az emberi észnek szép tehetsége, mi az emberi szívnek jóra való hajlandósága, világosság
nélkül, akarom mondani, igaz tudomány és igaz relígyió nélkül? Nem mutattya é meg a' vilá-
gosságnak fő böcsét csak az is, hogy azt a' természetnek Alkotója első nap teremttette? a' mit
Mojzes, mennél rövidebben, annál felségesebben, rajzol e' szavakkal:

Legyen világ!
mondd az Isten;
és meglett a' világ.

Azon szempillantásban, hogy a' Mindenhatónak e' tellyes foganatú szavait mély tisztelettel
és álmélkodással meggondoltam, kiűtött a' földkörnyéknek keleti pontyánn a' hajnalnak első
zsengéje.

Ott ül Atyánk! ott mennyei székénn,
mondám magamban borzadó örömmel.
Ott ül fénnye megett amaz égi
résnek, hogy egy szavával szétlehelje
földünkről az örömtelen éjnek
vak vásszait... De festi már ösvénnyét
a' hajnal friss rózsaveressel,
's a' fellegeknek széleit beszegvén
keltében folyadékony arannyal,
hűs harmatot hint a' szomjú mezőre.
A' földtől elválik az égnek
kék boltya, 's felfelé vonódik. Ezzel

a' fellegsereg is magosabbra
 emelkedik, ritkúl, 's a' csillagokrúl
 a' fátyolt versengve levonván,
 a' tiszta tűznek honnyához törekszik.
 Szinte miként a' büszke menyasszony,
 úgy lép ki a' homálynak hűltt ölébül
 a' föld is megrakva virággal,
 megrakva számtalan dúzs termetekkel.
 A' nehezebb folyadékok az égből
 színére süllyedezvén elszivárgnak,
 's elválván a' szőke Dunának
 két partya egymástúl, kinyílni látszik
 e' széles víznek deli színe.
 Ott fenn az ég, itt lenn a' föld tündöklük.

Így választotta el a' Teremtő, Mojzes szerint, a' felső vizeket az alsóktúl; így gyűjtötte az utobbiakat egy helyre, kiemelvén közüllök a' szárazt, hogy magvazó fűvet és gyümölcsfákat teremjen. De ah! míg ezeket gyors gondolatimmal szinte csak átfutom,

Szívemelő jelenést látok kezdődni az égenn.
 Szinte mikint nyáronn a' napnak déli hevétül
 szétszakad a' felhő, 's foszlékai szerterepűlvén,
 a' tűzszengének magosabb honnyába enyésznek:
 úgy tűnik a' csillagsereg is, mikor a' nap az égre
 a' kelet öbleiből kitekint; halványodik a' hold,
 a' kiderült kékség boltyánn szétterjed az égnek,
 's a' nagy természet pözsögő életre felújul.
 Élni siet minden! Csűdül a' szőke Dunának
 mélyleiből sík színe felé a' fürge halaknak
 népe, hol a' napnak fénnét örvendve köszöntvén,
 a' víznek tetejénn lebegő bogarakra rohannak.
 A' komor erdőknek tollas zselléri, az első
 napsúgárt gallytornyaikonn beacsongani látván,
 tollaikat rázzák, 's orrokkal rendbe simítván
 szárnyaikat, kiki módgya szerint, dalolásra fakadnak.
 A' sok ezer Csúszó gyűrűs testével az éjnek
 fénytelen udvaiból a' nyíltt térekre tolódik,
 hogy szörnyű bajjal picziny étkeit öszvekeresse.
 Ott egy gombolyagot látok szétnyúlni; halomnak
 gondoltam; felemelkedvén lábára, ökörnek
 ösmerem. A' gypjas nyájak, tolakodva habozván
 fénytelen aklokból, a' friss levegőre sietnek.
 Még a' mézgyűjtő szűz nemzet is, erre amarra
 szélledvén ridegen, 's a' rétnék tarka virágit
 megsejtvén, dúzs kelyheiket versengve rabollya.
 Érkezik ágyából már most a' szinte megújúltt

ember is; ez könnyű szekerénn a' tarka mezőre,
az meg ekéje után más munkájára sietvén. –

De ah! minekutánna a' Teremtésnek e' mindennapi képét férfikoromtól fogva majd nem naponként gyönyörködve néztem, csudáltam, imádtam; most, mikor azt különösebben lerajzolni ügykeztem, megérintett engemet az Úrnak keze, eggy súlyos és hosszas nyavalya által a' halálra megintvén. Azt találtam azonban még szomorúbb elmélkedésimben is: hogy nagy, irgalmas, és hatalmas az Úr, mikor sujt, és mikor gyógyít, mikor csapással látogat, és mikor kegyelmével vigasztal. A' legszebb napnak, melly az egész természetet feleleveníti, az végtére a' sorsa: hogy ismét elalkonyodik, és még nagyobb pompával kerekedik-ki. –

Verseghy.)*

SZELLŐHEZ.

Ott a' kéklő hegy' tövében
Egy ér csörgve folydogál,
'S partja' fűzes ernyejében
A' Hív' csendes lakja áll;
Lengj e' tájra gyöngé Sz e l l ő :
Bús magányban ott küzdell ő:
Boldogabb te! felleled;
Szállhatnék bár én veled!

Szállanék! – de bájkörétől
Tiltva lép a' sors elém.
Láthatárom elsötétül;
Végső búcsut int felém:
Lengj te hozzá gyöngé Sz e l l ő ,
Őt helyettem üdvazzellő!
Mondd: nem hunyt el érzetem,
Bár elválni kénytetem.

És, ha keble mély titokban
Könnyeláztan ömledez,
'S visszavágyó lángzatokban
Multja' szépin' tévedez;
Lengj körülte boldog Sz e l l ő ,
'S édes bűn ha így éldell ő:
Gyöngén súgva nevemet,
Szentesítsd emlékemet.

*) A' Boldogútnak utolsó munkája; közli Tek. Sággy Ferencz Úr, mint a' Szerző' Végintézetének Teljesítője.

'S a' midőn hős alkonyában
 Zeng az árva fülmile,
 'S lelke néma lágyultában
 Őn szerelmet festi le;
 Őt legyingesd boldog Szellő,
 Rózsailatot lehellő!
 'S lengve szívhullámain,
 Tüntess fel szép álmait.

És, ha lassun e' tűz' árja
 Elhervasztja létemet,
 'S egy hideg kéz majd bezárja
 Értelángzó szememet;
 Lengj te hozzá esti Szellő,
 Sírfüvek között nyögellő!
 Fogd fel vég fohászatot,
 'S vidd melléje poromat.

Kisfaludy Károly.

A' SÓBÁNYÁK.

E' feladott szókra: Próba, Vizionlátás¹⁰⁷, Lélekvirágok,
 Igazságszeretet, Háladóság, Költői nagyság.

P r ó b a .

Varázslat látszék alkalmas idő óta lekötni a' Rónaszéki sóbányákat Mármarosban: a' munkások különféleleg izgattatának, gyertyájik ok nélkül elaludoztak, legjobb műszereik a' leggyarlóbb 's porhanyúbb tárgyakon eltöredezték, incselgő rémorczák, torzongó alakok lépdelték gúnykaczagva előkbe; 's hahogy a' bátrabbak' egyike feléje törtetett is a' tüneménynek, közönségesen munkatársába ütközött, és többnyire czivódás támadt közöttök. Ha ki valamely fontos munkát szorgalommal elvégzettnek hive, úgy találá: hogy só helyett földet, vagy buta követ kerített-elő; továbbad sokféle földalatti pezsgés bongás hallatott, vizek fakadoztak az aknák' mélyeiből: úgy hogy végre a' bányák egészen pusztán álltanak. Második Ulászló Király, ki gondatlansága miatt annyira jutott, hogy a' föld' szabadon termett gyümölcsein kívül, alig maradt egyéb jövedelme: bármi rest vala is, eltökélte magát még is egy útra Mármarosba, hogy e' jövedelmi kútfőt a' tehetségig felsegélle. Udvarát a' Huszti várba szállította. Értelmes Bányászok hivatának Sóvárról 's Erdélyből, hogy a' Király' jelenlétében magokat új próbákra szánják; több merész jelent meg bel- és külföldről dicsőség' vagy jutalom' ingeréből. Pezsgett a' vár az ösvesereglett néptől, 's kik ott szállást nem nyerhettek, sátorok alá teleplének a' Tisza' hosszában. Eleven mozgásban volt minden, mert a' legközelebb nap' reggelén szándékozott a'

¹⁰⁷ Vizionlátás

Király Rónaszékre, személyesen önjelenlétében a' próbát, a' veszélyes bányába lejuthatást, megújíttatni.

Alig csókolta az első napsugár a' láthatárt, a' költözet azonnal elkezdődött. A' szép Huszti völgyet körülkoszorúzó hegybérczek hajnalbíbortól tündöklének mint egy korona, melyet a' táj Fejedelmének nyújtja. A' Tisza, példázatául a' jobbágyok' apadhatlan szeretetének, egész medrének folyami hosszában simult a' Királynak 's kalauzlatának elébe. Mind a' két parton, az útra, a' fák' csúcsaikra, 's legmagasb sziklatetőkre öszvetődult a' kíváncsi nép e királyi pompa' szemléltetésére. Méltóságosan haladt ez a' bámuló sorokon által; de se 'száma vagy készüllete a' hadnépnek, sem az Ország' Nagyainak fénye nem ígézte a' sokaságot el úgy, mint a' Király' tekintete, ki tiszteletparancsló felséggel lovaglott a' nagy próbára rendelt sóbányászok' közepén; és a' Király' leányáé, körüllebegő udvarnok szüzeivel, azon idegenektől környékezve, kik az aknába ereszkedni szándékoztak. Ugy tűnt-fel Ő Udvarnoknéji' körében, mint egy planéta mellékholdjaival; de valamint közelebb lévén az emberhez a' hold, inkább szől a' szívhez, mélyebben világít a' kebelbe, mint a' távol Jupiter: úgy érzé magát egyike a' kísérőknek ellenállhatlanul azon Szűz felé vonzatni, ki mellé őt a' történet vezeté – 's a' természet' minden gyönyörűsége, minden felségi fény elhunyt szemei előtt. A' sors úgy kedveze néki, hogy alkalmas időig mellette lovagolhatna. E' bájoló tárgy egyike volt azon sugár alakoknak, melyeket szűn nélkül keres a' szem, de ez életben ritkán találhat fel, 's olly deliségű mint egy tündért szoktunk képzelni. Az éj szeretve csókolá hajfűrtjeit, 's ki egyszer kék szemeibe pillanta, meggyőződött arról, hogy több egek lehetnek. Annyi kellem volt előntve rajta, olly bájoló szellemi kedvesség pihent arczain, hogy a' legmiveltebb művész' ecsete elsikeretlenülne festhetésén, 's minden, kit szerencsés vagy szerencsétlen csillaga e' tünemény' elébe vitt, kénytelen vala megvallani: hogy egész lényének bájkecsei nem ismételtethetők, hanem egyedül a' szív' mélyén érezhetők.

A' Nádor' leánya volt az, a' bájos S a r o l t a , büszkesége atyjának, Ulászló' király' leányának öröme 's barátnéja. Az Idegennek kizárólag rajta függő figyelme nem maradt észrevétlen előtt. Olly kis részvéttel mint csak lehete, tudakozá a' királyi Szűz' udvari Marsallját, a' Jövevény' neve felől; de ez őt nem nevezé; – honnan jött légyen? nem tudta senki; – mióta mulat Huszton? az utolsó estvén érkeze 's egyedül. – Rá tekinté még egyszer Sarolta, 's andalgásba merült: de pillanatja égett az Idegenében, 's miként a' Phoenix ifjúltan támad-fel lángjai közül, úgy virult ki ennek szívlobbjában az örökké ifju szerelem.

Rónaszéken voltak. A' Király leszállt a' ménről, a' többiek követték, 's mindenki az aknához tolonga. Csend volt a' mélyben, mintha a' Földalattiak jelenlétét tisztelnék annak, ki felettök uralkodik a' földön. De ők más módon védék birodalmokat, mert mihelyt a' próbamezőknek valamelyike le akara kötélén ereszkedni a' mélybe, 's már a' sómenyezetig ére: a' kötél látatlan hatalomtól ismét felhajtattott, 's a' merész a' földszinen fekütt. Súly súlyra függesztetett, míglen csak a' kötél' ereje bírható. Lészálltak a' legbátrabbak, de ők se hatának mélyebbre az előbbieknél.

Míg e' merész próbák mindig gyorsabban így váltogatnák egymást, 's mindig azon sikeretlen foganattal, hirtelen tolongás támad a' királyi Szűz körül. Egy kis öregded férfi – Törpének hihetnők – elmés fortéllal keresztül surrant az örökön, és sokaságon, 's már közel állott a' bányatoroknál. Hirtelen az Asszonyságok közzé iramt, taszigálá őket, sőt még a' Királyi leányt is keményen érinté, 's már egészen ott állt az üregnél, midőn néhány odasiető férfiak lekapák, és megkötözik. „Bíráld-meg tettét királyi Hölgy!” szól egyik; „üssétek agyon! vessétek a' mélységbe!” harsognak többen; a' Jövevény handzsárt von: ekkor karjaiba omol Sarolta, 's kérőleg mond a' királyi Szűzhez: „Szelídség az asszony' éke, 's valamint te legmagasb vagy közöttünk,

példával is lépj előnkbe; bocsáss-meg a' szerencsétlennek! Magok is a' lelkek, a' gerjedékenyek, tükrözzék magokat Benned, 's tanulják: mint uralkodik az ember a' haragon." Szelíden mosolyogva viszonz ez: „annyira elragadott hát e' pillantat, barátném! hogy szívemen kétkedhetél? büntetésből te oldjad-fel bilincseit, 's mondd neki: hogy szabad." A' Törpe, ki az egész beszélgést hallotta, különös indulatban volt. Düh, aggodalom, dacz, váltogatták egymást arcvonásiban; 's midőn Sarolta békójit oldozná, könyűk görgedeztek le ősz szakállára, 's mond: „mi viszont meglátjuk egymást!" E' perczben elszakad az arany láncz Sarolta' nyakán, 's a' bányáüregbe suhan. „Anyám' képe!" felkiált ő; 's az Idegen már meg is ragadá a' kötél, 's le-bocsátkozott rajta a' mélybe, a' Törpe pedig minden eszmélet 's elővigyázás nélkül a' torkolatba rohant. Iszonyat' riadalma, és sajnos csend követte e' látványt. Kevés percz mulva feljött magától hajtatra a' kötél. Félénken fordult felé minden szem, 's mindnyájan szabadabban lihegték, midőn az ifjat megpillanták. De milly bámulat fogta-el őket! midőn az, ki le-bocsátkoztakor kezeivel tartózkodott a' kötélén, most feszesen lekötötve tűnék szembe: szintűgy mint mikor egy beteg vonatik fel a' mélységből. Jobbjára, Saroltának anyja' képével czímerzett arany láncza vala fűzve, az ifju pedig ájultan.

Sikeretlen volt a' körülállók asszonyok' minden orvos-szere feléleszthetni őtet. Sarolta szíve' verét árasztotta volna, csak egyszer nyissa még szemeit fel a' szép alélt Halandó. Azonban elérkezett a' Király' orvosa, 's a' legközelsőbb házba viteté a' haldokló érzetűt, 's midőn kérdeztetnék: van e' remény éltehez? Kétes főcsoválás volt válasza. Mi szívesen maradt volna hátra ápolgatni őt Sarolta! úgy rémlett előtte: hogy a' beteg csak általa gyógyulhatna-meg, 's azért bizonyos fájdalmas öröm lepte-meg, midőn az orvos a' lánczot 's képet nem fejtheté ki feszesen zárt jobbából az Idegennek.

A' költözet melly reggel vígan 's elevenen kezdődött, estve halk lépten, és szomorgó képpel tért-meg Husztba.

Viszonzlátás, Lélekvirágok.

Az éj leszállt vala. Minden szem álomban merengett, csak Saroltáé nem! ki a' nap' történetitől meghatva nyugtot nem lelhet. Szünetlen előtte lengett képe az Idegennek: majd a' mint Az mellette ifjusága' teljes erejében lovaglott; majd ismét halotti halványságban, a' lánczot oldhatatlanul szorítva. Az Aggnak képe is, kit megmente, viszont feltűnt előtte. Nem vala képes érzelmeit 's gondolatait rendbe szedni. Ez édes tétova közt zörrenést hall a' szobában, 's im a' reggel' Törpéje állott ágyánál, sókorona homlokán, hasonló fejedelmi-pálcza kezében, ruhája kristály csillogásu. „Ne félj, Leányom! monda. Barátod vagyok én. Belső erő vonz hozzád. Ismét meg kell látnom téged; 's meghálálnom közbejárásodat, nélküle én el valék veszve, 's tudnod egyszersmind azt is: ki vagyok, 's hogy hálás lehetek. A' Gnómok' nemzetsége, melly a' magyar föld' keblében lakik, eredetileg egy fejedelmet uralt. De utódjai az országon megosztakoztak, 's ez osztálynál fogva hosszú időszak óta (ti emberek Századoknak nevezitek) több földalatti független herczegség 's grófság áll fenn, mellyek törvényes ügyeikben a' Selmeczi Bányakirálytól függenek. Az én osztály tartományom a' Mármárosi sóaknák. Bizonyos idő előtt a' Selmeczi aranyhölgy' menyekzójén megjelenvén, vígan valánk, 's egy villanó szeszélyperczben (minthogy áltáljában igen ingerlékeny vagyok) a' Nagybányai Rézgróffal fogadtam: hogy az én herczegségem' terményei becsesbek az emberek előtt az ő grófságaínál. A' Selmeczi bírószerk elébe terjesztők a' kérdést, 's az így ítél: „rézből veretik a' pénz, ez Istene az embereknek, 's ennél fogva becsesb előttök a' sónál. A' Rézgróf' sarczosává kárhoztatám mind addig, míglen egy olly drága követ lesz szerencsém találandhatni, melly birodalmamban

teremvén az ember- 's szellemektől többre becsültetik mint a' réz, ezüst, és arany." Ezen ítélet fellobbantá gyűlölségemet az emberek ellen, 's eltökéltem a' hálátlanokat eltítani országomtól. Hogy azt megtehetém, – tapasztalátok. Egy úttal földalatti kincseket is nyomoztattam, de hijában. Minthogy pedig a' nekem szabott határidő nem sokára eltelik, tegnapelőtt a' föld' színére szállottam tanácsot kérni bölcs barátomtól egy tudós agg sastól, ki nekem előbbi szolgálaimért lekötelezettem. Útam hasztalan volt. Éjjel haza térvén elszunnyadtam, 's a' hajnal' első sugára tegnap még alva talált; ez bal szerencsét hoz a' Gnómokra mindenkor. Ez által elvesztenek ők, míg a' mélybe vissza nem jönnek ismét, minden lélek-hatalmat, 's emberi sors és halandóság alá jutnak; fájdalommal tapasztalám én tegnap ezt, midőn erőszakkal próbáltam magamnak utat nyitni az üregbe. Pártfogásod 's érzékenyítő kérelmed mentett-meg, 's csudálatosan hatott rám, most megköszönni jövök tetteted! 's kérdezni: mivel szolgálhatok neked, 's mint mutathatom magamat irántad háladatosnak? „Mentsd-meg a' Jövevényt!” kiált Sarolta, 's bibor szín futotta-el orcáját. „Látom én, viszonz a' Gnómherczeg, ki nem fejezett gondolatodat is. Teljesedjék! Hanem a' báj-álomtól, mellybe süllyede, tenmagadnak kell előbb felszabadítanod őtet, én nem vagyok képes azt tehetni. Mert midőn énneknek emberek! sópáhóimat elzárnám, olly varázs-átkot mondék arra, ki első hozandna zsákmányt ki ásvány-országomból a' felvilágra, hogy se lélek, sem egyéb mi ne ébreszthess fel azt bűszenderéből, ha csak azon lény, mellyet a' Bájálvó szeret, nem határozza-el magát önnön éltét az Álomkór' szerelméhez csatolni úgy, hogy élni szűnjék-meg amaz, midőn megszűnik szeretni őt imez. El vagy é erre tökéltre?” Sarolta elszántan: „az élet csak Szerelem, a' természet csak általa él, ti Szellemek is mindnyájan csak szerelmi lehellet vagytok; én el vagyok tökéltre.” „Jó! mond a' Törpe, figyelmezz tehát, 's értsd szavaim': midőn két lelkek először vallják-meg kölcsönösen¹⁰⁸ viszonz-szerelmöket, a' föld körülök két virágot nemz, 's ezeket l é l e k v i r á g o k n a k hívjuk. Ezek hatalmat nyújtanak a' már fogant szerelmet örök időre köthetni. Két illetén virággal bírok én, egyik eredetileg enyém, szomorú hagyománya a' másik korán eltűnt jegyesemnek. Im vedd egyikét, nyomd azt melyedhez azon erős feltétellel: hogy szerelméhez kötöd éltedet, hét dobbanatját számold szivednek, akkor a' virág elhamvad. E' hamut szemére hintem én a' Varázs-szunnyadónak, 's gyógyultan serken fel.” Mohó tüzzel ragadta ki kezeiből Sarolta az ajánlott virágot, mondásaként tön, visszanyujtá neki a' hamvat, 's mély álomba merült. Álmában a' Gnómherczeget látá egy elmélkedő orvos' alakjában az ígézett mentendő fekhelyénél, 's ott a' Király' udvari orvosával komoly beszélgetésbe merülve; látá milly hódolgyva távozott ez el tőle, 's mint kezdé a' Gnóm gyógyítani a' Bájszendergőt; örömben röpesett szíve, midőn az üdülőnek első pillanatja a' jobbán levő lánczra meredt. Felhő terült azonban a' szoba' körére, szemei elől rejtvéen-el mind azt, a' mi történe továbbad.

I g a z s á g s z e r e t é s .

Épen a' friss reggeli levegőbe mene sétálni a' gyógyult ifjúval a' csudás orvos, midőn amannak szeme az országu'nak fordulván, port látott azon emelkedni. Az öreg erre jóslati fontossággal: „Én nem csak testgyógyító orvos vagyok, én betegeim' szívgyötrelmein is tudok segíteni. A' tiédre, ha bár nekem azokat fel nem fedéd is, ott közelg a' gyógyító-szer. – Bármí hihetlent hallandasz is, mindent igenelj, 's kebled' legtitkosb, legmerészb vágyai bételjesednek. „Azonban a' porfelleg közelebbül, ezüst fegyverek csillámlának keresztüle, egyes lovagok ötlöngének szembe; a' két Vándorhoz közel állapodott-meg a' sereg. Eloszlott

¹⁰⁸ kölcsönösen

a' por, 's a' Nádor előtte egy választott kíséretnek, maga állott mellettök, díszes útiköntösben; gazdagon ékesítve a' kísérek. Midőn az ifjat látá, leszökött paripájáról, 's nyájasan köszöntvén őt, úgy kezdé szavait: „Nemes Herczeg! bocsáss-meg, ha mi azon homályt, melybe magadat leplezned tetszett, előbb hatottuk által, mint talán ohajtád; de a' lovagi bátorság, nemes udvariság, 's deli módú asszonytisztelés Herczegfit fogtanak volna velünk ismertetni Benned, habár Ő Herczegsége a' te Atyád nem méltóztatott volna is kinyilatkoztatni méltóságod' titkát 's utazásod' célját előttünk.”

„Nádor! viszonz az ifju, nem tudom honnan ered e' gondolatod, hogy én Herczegfi vagyok. Ha nem tetszik tréfálnod, nagy tévedésben vagy, mert én nem vagyok fejedelmi vér.” „Hasztalan tettetésed, mond a' Nádor; ma éjjel hercegi atyádnak követei érkeztek, 's megvalósíták azon gyanúmat, melly első megpillantásodra ébredt bennem. Herczegi atyád olly dús ajándékokkal tisztelé-meg házamat, minőkkel azt csak egy Moszka Fejedelem teheté; leányom kezét is kérésre számodra; ezt én meg is ígértem, minthogy illy kötelék neki csak tiszteletére, illy Lovag csak boldogítására szolgálhat.” Szóttan meredt rá az ifju. „Ha nem hinnél szavaimnak mond a' Nádor bizonyos érzékenyüléssel, kérdezd küldöttjeit Atyádnak. Egyet legalább, Nevelődet, meg nem fogsz tagadni közülök? „Ekkor több gazdag öltözetű 's eddig a' Nádori kíséret megett rejtekező férfiak nyomultanak az ifju mellé, 's körébe. Míg a' többi előtte tisztelkedve hajladozott, az egyik, éltes férfi, nyakába omlott, 's ölelve csókolgatá őt mint egy atya szokta szeretett fiját, ki tőle sokáig messze volt. „De szólj csak, mi – kezd az ifju, „igen is, mindent meg fogok mondani, szavába esvén az agg. Midőn távol Hazánkából elindulnál felgerjesztve Sarolta' szépsége' híretől, 's magadat eltökéléd rangodalatti álruhában látni őt, vizsgálni, 's ha valósulva lelnéd a' hír' dicsőítéseit, neki kezét 's szívet ajánlani, 's őtet és szerelmét egy lovagi hőstett által megérdemleni: Atyád, ki gondosan megelőz minden ohajtásid' teljesítésében, elvégzé magában: Saroltát számodra megkéretni, hogy így Magyarországba érkezéskor őt már Jegyessednek találád, 's úgy lépj-fel itt, mint a' gyermekek a' mennybe, előbb, mint sem alkalmok legyen azt megérdemelhetni. Tekervényes úton megakarók előzni jöveleledet, de villámsietésed túlhaladá gyorsaságunkat, 's mi még csak ez éjjel érkeztünk-meg; irtózatossálméltallal hallók tegnapi merész tettettedet, Atyád' tapasztalt orvosa vállalta-fel gyógyítatásodat, én pedig meghatalmazottnak hívém magamat, számodra Sarolta' jobbját megkérni azonnal. Nemes Atyja megegyezett már, 's így még ma megtörténhet az esketés. Atyád általunk elégnél több aranyat küld, hogy ez országban mérhetetlen földeket végy; 's nem akarván gyöngéd menyét a' messze út, 's szüléjítől-megválás' nehézségeinek kitenni, elvégzé: hogy néhány hónap múlva önmaga személyesen Magyarországba jövend a' nemes Nádort, téged és Saroltát meglátogatni.” Az Orvos, ki eddiglen szorgosan kémlé az ifjúnak arcváltozásait, e' szavakkal fordul a' Nádorhoz: „Látod nagyságos Úr! a' beteg még gyöngé, szédelgésbe hozza szerencséje; engedd: hogy ketten, Nevelője 's én egyedül 's biztosan beszélhessünk vele. „Bölcs férfi vagy, 's teljes igazad van! mond a' Nádor, szóljatok vele, én itt várandlak benneteket.”

Leballagának a' völgyoldalon az ifju két agg; alig voltak egyedül 's látatlan, kérdi az Orvos: „Még sem ismersz engem?” Az ifju rá pillant, 's az Orvos mint Gnómherczeg állt előtte; Nevelője még eredeti hegyszellemi alakját is felölté; erre a' Gnómherczeg így szól: „Én vagyok az, kit Sarolta' szószólása mente-meg haláltól; háladíjjal akarván viszontagolni tettét, szereket nyújték neki, mellyeknél fogva téged' varázsálmódtól megszabadíthasson; azért halmoztalak-fel temérdek kincscsel, hogy férje lehess; mivel Ő szeret tégedet. Szükségtelen tovább mondanom tehát: hogy az általam elámitatott Nádor téged' egy távol orosz Fejedlem' fijának tart; te igeneld azt, 's tiéd Sarolta. Én több mint hercegi kincseket hagyandok neked. A' kíséret mellyet Gnómjaimból képeztem, kevés nap mulva majd elhagy téged; azután nem sokára hírt

veendesz költött atyád' halála felől, senki se fog fejedelmi származásodról kételkedni, 's te Saroltával egy boldog életnek ballagsz elébe." Az ifju erősen néz a' Gnómherczeg' szeméibe, 's kérdi: „Tudja 's javalja é Sarolta tetteted?” Erre válaszol amaz: „Nem fedezém-fel előtte.” „Jertek tehát” 's többet nem szólt az ifju. Mindketten kérdőleg nézék őt, 's így álltanak tovább is egyik mint Orvos, mint Nevelő a' másik, oldalánál.

A' Nádor tűrhetetlenül várta érkezésöket. Midőn a' hármat maga felé látná közelgeni, vigabban 's reménytelve mosolygott feléjük. Szemközt állott vele az ifju, 's monda: „Nagyságos Úr! kérek, ne szakaszd félen beszédemet, habár különösnek rémlendne is előtted az, a' mit hallandasz. Én nem vagyok Herczegfi, hanem szegény szülék' gyermeke, kiket korán elvesztettem. Nevem: Z u á r d Ö d ö n . Honom Fogarasföld. Árvaságom' szigorú környülményeiben külföldre szakadván sokat tanultam, 's nyomoruságtól edzetve 's edződve serdülvén-fel, a' csaták' versenypályáján a' halál' mezején, több harcban viaskodtam. Most a' vitélő Magyarföldre jöttem hadi szolgálatba lépni. E' vidék' történeteinek híre, a' legyőzetendő veszélyek, a' kiküzdhetendő dicsőség édesgettek ide. Hogy leányod legyen, azt nem tudám. Mióta tegnap látam: ő az én Világom, 's én örökre az ő Sajátja. E' lény – a' tettetett Orvosra mutatván – kinek leányod' pártfogása tartá-meg éltét, épen most nyilatkoztatá magát a' Sóbányák' földalatti fejedelmének előttem, 's tudósíta: hogy leányod engem viszon szeret. Öszveköttetésünket előmozdító szándékból el akar téged, a' világot és Saroltát ámitani, 's engem' Herczegfinak híreszte; a' követség 's minden a' mit szemfényvesztőleg elődbe adtak, csalás. Érzem: hogy ezekről értesítvén téged, egész éltém' boldogságát szakasztom-szerte, mert most nem fogod Saroltát nekem engedni többé; de ámitásnak nem köszönhetem birtokát; még oldalánál se fognám boldognak érezhetni magamat, nem élhetnék, ha az ötlene szemrehányólag elmémbe, hogy ravaszság által tevém őt tulajdonommá, 's hogy valaha csak egy gondolatot is kellene titkolnom előtte. Szívét csak rokon érzemény hódíthat örök sajátúl, de hazug ármány sem soha.” Elészökött ekkor a' Gnómherczeg, 's bosszus hangon ezt mennydörgé: „Tapasztald hát, balgatag! mit tehet a' szellemek' kegye, mit haragja. A' mit éretted buzgék tenni, megvetted, 's engem' Jótevődöt az emberek' gúnykaczaj-tárgyává méltatlanítál; lakolj tehát érette!” Ezt harsogván a' földbe süllyedt, és vele a' varázs-kiséret 's az ifju is egyetemben.

H á l a d ó s á g .

Éjfél vala. Sarolta egyedül állott a' bánya-üregnél: kezében az aknaszövétnak, 's eltökélve oda lebocsátkozni 's megmenteni őt; – vagy véle meghalni. Hasztalan hintegeték a' siető felhők komor árnyékjokat mintegy óvólag útjára; hasztalan sohajtozott az éji szellő; hasztalan susogtak levelei az erdőlombnak. Eltökélve haladt ő sötét pályáján, 's letűnt a' mélybe, mint egy leáldozó csillag az alkony' láthatárán. Midőn az ingó lépcsőkön lesietne, könnyü lépte viszhangzott a' roppant só-boltozat' tömérdek üregeiből; sőt még keblének sebesb lihegzetét is visszaröpíté a' földalatti echo: olly iszonyító csend vala ottan. Egy pillanatig megállapodott, bizonytalan: merre forduljon hogy a' Gnómherczegre találhasson. Midőn így vizsgálva körülölvélné nézteit, az üreg' alján valami mozgás rémlett előtte, meredve szögezvén oda pillanatját, észre vette: mint világosul egy helytt lassudan az aknafenek; végre mintha körösleg a' só-göröngyek csak vékony üveg volnának, keresztülök hatott tekintete. De min nem hat által szeme a' szerető Asszonyanak? Azt pillantá-meg ott ő, kiért e' súlyos pályára lépett, nyugton és írtózatlan várni végzetét. Szívének hathatós dobogása, fenntebb ütése vérenek, 's az erő melly egyszerre ujont eltölté, meggyőzék arról: hogy épen ő tárgy-képe most gondolatinak, 's hogy keble határtalan szerelemmel lobbadoz iránta. Röpült a' lépcsőkön

lefelé. Itt lelé a' Gnomherczeget. Komoran 's elmélkedőleg sétált ez a' homályos akna' sikátorain, 's előtte két Gnom, szövétnekes fejjel utját világítva. Sarolta lábaihoz omlott az elálmélnak. „En mentem-meg életedet! kiálta, 's te azért az ő életét ígéréd nekem; ha őt megöled, megölsz engem' is azonnal. Emlékezz hölgyedről, 's azon szerencséről, mellyet neked nyújta: 's nem fogod akarhatni feldúlai a' miénket. Ellágyulva kiált a' Gnomherczeg: „Szabad ő, 's tiéd!” A' könyű, mellyet a' fájdalom idéze Sarolta' szemébe, örömdíj gyanánt gördült a' Gnom' kezére le, 's im a' köny gyönggyé vált. Felkiáltott ekkor a' Gnom: „Ez a' gyöngy birodalmamban termett, 's mind ember- mind szellemeknek magasbra kell becsülniök azt a' mélységek minden aranyánál, – ez tartja fenn Országom' függetlenségét.” Most minden táj felé röptek hírszei, 's egy a' Nádorhoz is Rónaszékre, meghívni őt. „Atyád megegyezik öszvekelészen, szól a' Gnom, míg ő megjövend, mi üljük a' menyekzöt.” Az ifju a' Fejedelem' oldalánál állott, 's midőn Saroltát szívéhez szorítná, eltűnt éje a' földalatti sórengeteknek.

A' magas palota ezer szövétnektől ragyoglott, 's a' kristályfalak végtelen változatokkal tükrözgeték-vissza a' játszi lángokat. Örömtűz égett a' mélységekben; vidor gnómalakok bocsátkoztak alá kötélén a' magasból, 's a' legkellemesb harmoniákat zengedezék; a' padlatokból asztalok emelkedtek, elborítva 's kinálkozva felesleg özönével mindennek, a' mi drága 's kedves az ínynek. Kéj, gyönyör 's örömszaj harsogott a' hegyekben. Hirtelen fordulván a' Fejedelem a' boldog párhoz, mond: „Oda fenn áll Atyátok már az aknatoroknál, siessetek hozzája. Éljetek boldogúl! ti engem' nem fogtok elfeledni soha.” S midőn feljőnnének az embervilágba, egy kised Gnom ült világítólag hozzájuk, 's ezt sugá Saroltának: „Egyik lélekvirág által életed e' férfiú' szerelméhez van csatolva; – a' másikat e' perczben égeti öszve a' Gnomfejedelem egy varázstükörben, hogy e' férfiú is örökké szeressen téged; ennélfogva te élni fogsz, míglen téged ő szeretend; – 's ő téged szeretni fog, míg élend. – Így hálálja-meg a' Gnomherczeg könyűdet.”

Költői nagyság.

Méltólag ki nem vitethetik e' Novella' szerzőjétől.

Gr. Majláth János.

AUGSBURGI ÜTKÖZET.

910. Eszt.

Hunnia' rettenetes karu Hősei tűnnek előmbe,
Kik legelőbb védék Országunk' sarkait Árpád'
Holta után az egész Alemannia' fegyveri ellen.
Augsburghoz tódult roppant birodalma Lajosnak,
'S tűrődött karral Magyar ellen fente aczélját.
Fő Ura honnunknak Zoltán volt akkor: időtlen,
'S karjai még gyöngék szablját ellenre suhíntni.
A' hadi kormányt a' Nemzet' szózatja Lehelnek
Nyújtá-ált, ő lett első Hadnagya hadaknak,
'S a' Magyarok' lelkét borzasztó kürtbe lehellelt.

Sok szomjús szablyát vezetett míg szomjokat oltá,
 A' porban-heverő Teuton' vérével itatván.
 Testhalmok földték Noricumnak telkeit akkor,
 'S a' folyamok véres patakoktól felzavarodván
 Nem nyújtottak italt a' rémült Vinduszi népnek.
 A' Frank és Svévusz mind elhullt Par' folyamánál,
 'S a' Noricum' fíjait Lechnek hullámi sodorták.
 Népei Nyúgotnak nem merték hosszú időkig
 Árpád' gyermekeit haddal fenyegetni ezentúl.
 Olly tüzesen védék megtámadt honjokat ekkor
 A' Magyarok! kiknek villámzó fegyverit és a'
 Harsány kürtü Lehelt készül elzengeni kobzom.

EL S Ő É N E K .

Milly zúgás ötlik füleimbe! mi villog az éjnek
 Sűrű kormában?! Rengő dörgéssel ütődnek
 Nyúgotról, suhogó szélvész az Attila-várnak
 Ormához, Noricum', Francónia'; Svévia' 's Saxon'
 Magzatinak kardját villongani látom az éjben.
 Látom torladozó seregét tódulni erősen.
 Augsburghoz minden tájakról egybe gyűlögnek,
 'S mint a' görbe folyók, mind a' tengerbe omolnak,
 Úgy a' Teutonok is mind egy táborba' tanyáznak.
 Hát mit akartok, ti Nyúgotnak gyermeki, itten?
 Merre visítand majd egyenes szablyátok' aczélja,
 'S mérges dárdátok' fényes hegye merre ragyogland?
 Mord képű Szigárd, mit akarsz hogy fegyvered össze-
 Húzod? Mért fenyegetsz életvesztéssel amolylan
 Teutont, a' ki ölő karddal nem övedzi magát fel,
 'S szélszárnyon nem iramt Augsburgi vitézek' ölébe?
 „Attila' magvának dolyfét megalázni idő már,
 Hogy ne talán büszkén fordítsa reánk buzogányát.
 Megholt a' hadakat-rontó Pannónia' Hőse!
 Ne féljünk többé! dúljuk-szélyt árva hazáját.
 Zoltán, Árpádnak fíja, gyermek 's gyöngye csatázni.
 'S lássák a' vadonok' bárdatlan fajzati, hogy mi
 Szembe merünk ilyen gyülevésszel szállani mindég.”
 Így ordíta kevély hangon Szigárd vizözönként
 Terjengő seregéhez, erős markába feszített
 Kardja szorult, 's levegőt sebesen hasogatva visított.
 Ő Senonok' (melly Francia nép vala) Herczege máskép';
 De mivel a' harczok' fíja volt 's megvívta az ellent
 Úgy, hogy nálánál jártasb Hőst akkor időben
 Nem mutat a' Német nemzet: 's így néki adá-ált
 A' csata' kormányát gyermek Lajos, a' ki időtlen

Lévén, nem bizott erejébe' Magyarra kiszállni;
Hát az emel kardot, 's fenyegetve lövelli szelésre
Megköszörült élet Pannónia' szép telekére.

Hallod, vad harczok' Villáma Lehel! dühödését
A' Teuton' pezsgő népének? látod az érczben
Állókat? Mint a' rablásra menő vadak éhes
Mord fogakat viczorintanak a' zsákmányra dühöngve:
Bajnoki tűz' szikrája lobog kebledbe, 's hazádnak
Szent védelme eget csapodó lángokba röpítget.
„Hol van Előd' fija Bors? Űljön paripára serényen,
'S gyűjtse az elszélyedt Pannónia' Hadnagyit öszve,
Századok', Ezredek' és kissebb csapatok' Vezetőjit.”
Így dörög a' harczok' Dólója szemöldökít öszve-
Húzáván és szemiből haragos villámot eresztvén.

Attila' vára alatt Csepelen, Duna' nagy szigetében,
Gyűltenek-öszve serény mód' a' Hunnia' Hősi, Vezéri,
Kikhez ránczbaszedett homlokkal nyersen imígy szólt
A' harczok' Döntője Lehel: „Látjátok az aggott
„Bérczek' tornyosodó tetejét az egekbe meredni,
'S a' Duna' hullámit ki-kiütve csapongni Kelenföld'
Büszkén fennálló sziklájira: úgy emelengnek
A' Teuton' tenger-sokaságú magzati feljebb,
'S harczriadó hangjok hamvas felhőkbe ütődik.
Árpád' kardjával 's karainkkal vívt telekinkre
Vágnak irígy szemeik, 's berohanni akarnak ez áldott
Pannon' hegy-völgyes termékeny földre már már.
Hát elnézhetjük békén ime' ránk fenyegetve
Czélzó kardoknak hegyeit?! Ki merészle csatázni
Scythia' Hőseivel, 's nem dült a' sír' fenekére?
Hol nem győzött még szablyánk azonóta, hogy Álmos
Volga folyón általvezetett bennünket e' földre?”
Mint mikor a' tenger' sodródó hajjait űzi
A' fagyos éjszaknak zúgó szele, háborodás lesz;
Égig tornyosodó hullámok gálya-, hajókat,
Szirteket, embereket nyelnek, 's fene módra dühöngnek:
Olly zudulás támadt Csepelen, mikor a' Teutonnak
Kardját emlegeté a' harcz' Győzője; egekbe
Felszáll harczzengő hangjok, megbőszül az ernyős
Fűzesben legelő bika és feltartja fejét a'
Bokrokból. A' part mellett úszó halak is meg-
Hallván vad morajok', Duna' túl részére osonnak.
„Ki meri Árpádnak népét fenyegetni e' hangon?
Tí alacson lelkűk! mért bántottátok előbbed
Hunnia' magzatját, karotok mért kelt-ki reája?
A' Magyar a' honját sírig védelmezi, 's nem bánt
Mást: ha előtte magát megalázza; de merjen

Fegyvert fogni reá valaki, van fegyvere, karja.
 Szittyá paizzsával nyíl- 's dárdát visszaverend ő.
 Nyúgot' gyermeki! tí már mind táborba' tanyáztok;
 Várjatok, a' Magyarok sem késnek kardra kiszállni
 Véletek. Ott lészen szabljájok, epébe' füresztett
 Szittyá-nyilok, tegzők, csúcsos dárdájok is ott lesz."
 Ezt zúgá a' sok Hős szinte csatára hevülve.
 Egy sem volt ki hüvelyből nem rántotta-ki kardját;
 Villámlott tüzesen megmarkolt fényes aczéljok.
 „Vad harczok' Tiprója Lehel!” – mondotta továbbad
 Sok Hős, – „Főhadnagyja te vagy sereginknek, utánad
 Fog csattogni sulyos kardunk, bár merre kívánod.
 Ámbár a' délnek forró homokára vezetsz is,
 Vagy fagyos éjszaknak hó- zúz- jéglepte hegyére.
 Űlj a'sós tengerhullám' hátára, követnek
 Hőseid; ámbár a' felhőkbe nyuló kopasz és zord
 Szikláknak tetejére viszed-fel fegyvered', ott is
 Állunk.” – Ekkor mind, megvágván karjokat, éltek'
 Cseppjeiből egy drága arany- 's gyöngyös nagy edénybe
 Mindnyájan egy kis vért hagytak-folyni, 's kitölték. –
 Fő szentségek volt nemes Eldődinknek ez akkor;
 'S így esküttek már Álmosnak szittyá Apáink.
 Ez hogy megtörtént, a' véres kardot Ugundnak
 Átnyújtotta Lehel, 's hadtűzre hevülve keményen
 Nézett a' körülállóknak seregére 's parancslá:
 Hogy valamerre tanyáznak az Árpád' bajnoki, tüstént
 Környűlhordozná 's fegyver-ragadásra rivasztná.
 Mostan Ugund véres köntösbe felöltözik, olyan
 Kard van markában, 's szél' szárnyán hirdeti a' Fő
 Hadnagynak tüzesen villámozó harci parancsát,
 Hozzá adván azt: hogy karddal vész-el az olyan,
 'S gyermeki nem Katonák, Nemesek nem lesznek ezentúl,
 A' ki paizst nem fog, 's karddal nem övedzi magát fel.
 Mert akkor csak azok harczoltanak a' csata' síkján
 Kik Nemesek voltak; Nemesek pedig olyanok a' kik
 Harczoltak: mind egy volt akkor még Nemes és Hős.
 A' Magyarok látván véres köntösben Ugundot
 Érczkeblök tüstént fellobbant e' hadi hírre
 'S felhőkig röpülő sugár lovaikra szökeltek:
 De bezzeg hódolt Pannónia', Dácia' 's Morva'
 Arczin sárga halál' elsáppadt ránczai ültek.
 Elképedve futott kiki kunyhójába, ha látta
 A' véres kardot, 's köntöst lelebegni Ugundról.
 Mit reszketsz kobzom? harsány hurod íme hanyatlik,
 Úgy hallik rezegésednek szava mintha ijednél,
 'S mintha erősb morgás, robogas venné-el erődet? –

Ám de mi morranat ez? Mint a szélvész' dühe dúl-fúl
Olly zúgást hallok; keveregve tolonganak öszve
Dácia' halmairól, a' Pannoni 's Morva vidékről
A' harczban mindenkor erős nagy Hunnia' Hősi.
Rákos! te homokos halmok' bő anyja, nyerítést
Hallok dombjaidon. Nyihogó paripák ropogatják
Szittyá-kezekbe szorúlt kantárok' aczél zaboláját;
'S mint mikor a' tölgyes bükkös Bakony' erdeje bömböl
A' zuhogó széltől, olly morgást hallani rajtad.
Ott állnak mint a' fenyvesnek' szálai készen
A' Hősek, lovaik tombolva zörögtetik éles
Kardjaikat, 's délczeg mód' ágaskodva nyerítnek.
Nyusztbőrből varrott süvegiknek szőre fakó volt.
Hosszú köntösben, melly Áziabéli vadaknak
Bőreiből készült, 's saruban nyomták paripájok'
Nyerget, és csipkés sarkantyú tüzelte lovoknak
Karcsu inát; torzas bajsok keveregve lebelgett
A' szellőn, szemeik komoran forgottak alá-fel.
Vállokról tarkált parducz fityegett-le kevélyen,
Hátaikon puzdrát vittek megrakva nyilakkal,
Oldalokon suhogó kard zörgött, jobb kezeikben
A' buzogány izmos markokba szorulva kerengett.
Mint az oroszlánok nagy göggel néztek, ügyelvén
Hol van az, a' ki velek karddal mérkőzni merészlend.
Bulcs, a' harczoknak Zászlósa, elől lobogatta
A' véres zászlót, tódúla utána Zarádnak
Fő Hadnagyja Velek, 's rézbunkót tartá kezében.
Legmagasabb 's csontosb paripán nyargalt vala Orgyas,
Hosszu szemöldökinek lekonyuló szőri befődték
Szikrázó szemeit, horpadt volt homloka' csontja.
A' Magyarok közt ő volt akkor időbe' legizmosb.
Ott robog immár a' mennykővágású Botond is,
Ferde fokú nagy bárd fénylik markában inogva.
A' Bizanczi aranykaput ő döntötte-be nem rég
A' mikoron seregét Görögök' fővárosa látta;
Akkor hajlott-meg foka is kaputörte vasának.
Bunger is ott van már, letarolt fejü kún seregével
A' Duna' partján áll, 's kún nyelven harsog övéihez.
Ő ment-át legelőbb Álmos' részére Kiownál;
Bojta, Eden, Retel, Ét, Etu és Oluptulma Vezérek
Őt követék, mikoron látnák nagy lelkü Apáink
Fegyverinek hódulni Kiow-vár' büszke Vezérét.

MÁSODIK ÉNEK.

A' piros arczájú hajnalnak bársony öléből
Felszállt a' ragyogó nap, 's széllyelszórta sugárit
A' hegyek' ormairól; mikoron felugorva lovára
Jött Lehel a' téres Rákosnak dombjain álló
Vaskaru Hősekhez, kiknek kardjokra lövellett
Napsugarak szemeket-sértőleg visszaverődtek.
Féloldalt szőkdelt pej ménje nyerítve alatta,
'S fodros tajtékat hányt szélyt rázkodva fejével.
Nyuszt kalpagja felett sastollúk ingadozának,
Harcztüzeket szikrázó két szeme fényle-ki a' le-
Lóggó bojtok alól, komoly ábrázatja sötétlett,
Széles válláról tigrisbőr függve kevélyen,
Körme ezüst, mellén kapcsolva merően: oroszlánt
Szokta ekép' általmarkolni dühében az ádáz
Tigris, hogy ha kopár szirten viadalra kiszállnak.
Kürtje aranylánczon csüggött oldalra akasztva.
Harsány kürt volt ez: ha Magyar hallotta rivallni,
Dúló vér dobogott mingyárt Marsz-lakta szívében,
'S hangjától, mint a' Boreász' zugtára dagadnak
Ádria' öblei, úgy buzdult hős keble Magyarnak.
Induszi gyöngyökkel kirakott buzogánya ragyoglott
A' nyerg' kápáján, izmos markába szorítá
Attila' nagy kardját; (szent kard volt, önmaga ezt Marsz
Isten félcsudakép' küldé vala Attillának.)
Mint a' nyíl végig nyargalta Vitézei' rendjét,
'S háromszor fúvá-meg kürtjét, annyiszor ők is
Kardjaikat fejőken feljül feltartva fogadták,
'S rengő zúgással harsogták. Sasfiak anyjok'
Jöttén szoktak ekép' szárnycsattogtatva visítни.
A' Hős kardjával jelt ad, – hallgatva fülelnék,
Ő pedig így dörgött harsány hangokra fakadva:
„Árpád' kardjának hajdan követőji Vitézek!
Harczok pattognak Nyúgotnak halmain immár.
Csöngnek az öszveszaladt Alemann népeknek aczélos
Fegyveri, öldöklő dárdák' zászlóji lobognak.
Haddal vívt Honnunk' szép földje felé fenyegetve
Csattog az ellenség: csattogjunk hát mi is órá.
Görbe vasunk szeldesse nyakok', 's bezuhintva folyókba
A' Duna hült testök' hullámin hordja-le hozzánk.
Ő hirdesse vitéz karainknak rettenetessen
Sujtó villámit, reszkessenek a' Duna mellett
Táborozó népek, 's fiainknak jusson eszökbe:
Hogy most párolgó kardokkal vívnak Atyáik.” –

Énekem' érzékeny hallója! Bakonyba leütni
 Mennykőt hallottál? – megkettőztetve dörögött
 Rácsap az elterjedt bükk' tőkéjére, csikorgva
 Meg-megakad minden fokon, és mind annyszor ordít
 Mig minden szirtet nem jár sorjába; ropognak
 Akkor az ormoknak meredek sziklái, mohette
 Agg tölgyek 's bükkök meghangoztatva recsegnék:
 Olly robogást indíta Lehel, mennydörgegni tetszett
 Hadnagyi hangjával Rákosnak dombjain álló
 Hősei közt; paizsok, kardok csattogtanak izmos
 Markokban. Lovaik hallván a' rettenetes zajt,
 Megszöppentek 's a' homokot horkanva kapálták.
 „Induljunk Hősek! folytatta továbbra beszédét
 A' harczok' győzője, sulyos karotoknak alatta
 Hűljön-el a' Teuton, 's Nyúgotnak magzati lássák:
 Hogy titeket harcz szült, csata táplált, most is az izgat.
 Szittyá-oroszlánok, mord Attila' magvai jertek!”
 Erre megindultak, 's a' tábor' kürtjei morgva,
 Mint a' két hegy közt sodródó szél' dühe, zúgtak.
 A' Főhadnagy ment legelő, hadi kürtje rivallott.
 Bulcs a' harczoknak Zászlósa nyomába követte,
 És az egész tábor zászlója után nyomulódott. –
 Ott hol az öszveszorult Duna' hátát látja Kelenföld
 Oszlani a' gályás Csepelen két ágra szakadva,
 Ottan keltének-át tömlőkre leülve csapatként
 A' harczszomjúzók, 's túllévén útnak eredtek.
 Két napig utaztak halkkal. Harmadnap elértek
 Árabon' elterjedt síkjára 's megálltanak ottan,
 Hol most a' zavaros Rábának 's Rábcza' iszappal
 Felzagyvált vizeit Duna' öble fogadja magába.
 Itt leteleplének mindnyájan a' Duna mellett
 Zöldellő téren, hol Ceresz' sarlaja bőven
 Vág most sárga kalászt, 's hol vastag rendek omolnak
 Görbe kaszája alá a' gyors gazdának. Imitten
 Vártak míg Uszubú Veszprémből jönne hadával,
 'S Tulma, Komáromnak Várnagyja, felúszna hajókkal.
 A' tájt vizsgálták a' Hősek széllyeloszolva:
 Felmentek Pannon-halmára az ifju Vitézek,
 Megmutogatták a' harczok' forgottjai nékik
 Távol kékelő Kárpátnak bérceit, a' sík
 Róna mezőt, hol most Csallóköz szántja ugarját.
 „Ottan van, mutaták, Duna- 's Vág-sánczolta Komárom,
 Talpkövit e' várnak hős Tulma, Retel' fíja, tette.
 Ott vívott Árpád, ott győzött kardja, amottan
 Áll a Nyitrai hegy, nagy hírű piarcza csatáknak.
 Kádusa, Húba, Zoárd ottan vívtak Zobor ellen,

Ottan győzők-meg, megfogták 's hegyre akaszták."
 Estvéneként mind a' táborba gyüldngtenek öszve-
 Ülvén hadtüzeiknél, 's vagy pirítani vadhúst
 Nyáron, vagy hadakat szoktak hallgatni időnként.
 Hogyha kivált Türtül, jártas magzatja hadaknak,
 Harsány hangokkal festé-le csatáidat Árpád!
 Már a' hetvenedik télnek dere lepte szakálát;
 Ősz haja tiszteletet gerjesztve simult-le, szavának
 Hangjai reszkettek, viadalt dobogott szive még is.
 Nem volt nálánál Magyarok közt senki tudósabb
 Honjoknak történetiben, hires Attila' harczeit,
 Álmosnak Volgán átjöttét, tudta Kiownak
 Bús ostromlását, 's Árpádnak büszke hatalmát,
 Délczeg hangokkal 's kardvillogtatva beszélni.
 A' tüzes ifjúság' szép únszoltára Zalánon
 Nyert győzelmet imígy kezdette beszélni ekkor:
 „Meghódultak már Árpádnak Nyitra, Bihar, Nyír,
 'S Dácia' halmairól Tuhutum' diadalmi ragyogtak.
 De nem rettent meg Bolgárok' büszke vezére,
 Sőt fenyegetve üzent Árpádnak: hogy vigye-vissza
 Dúló harcseregét oda honnét atyja vezette;
 „Mert máskép' csontját Bolgárok tördösik-öszve,
 'S vad seregét lovaik fogják hortyogva tiporni.
 Árpád' nagy lelkét ez nem rettentí azonban,
 Érezvén erejét, 's tudván hogy nagy szelet indít
 Büszke Zalán: de vitéz¹⁰⁹ seregének tölgyi kiállják,
 'S véle meg is vívnek, bár néhány lombjai törnek.
 Erre hadindító szavat ád hadi kürtü Lehelnek.
 Ez recseg. – Indúl Bulcs a' harcz' Zászlósa' Velekkel,
 Tételnek tartnak, 's Tisza' partján állanak egygyütt.
 Ellenben robogott tengernyi seregje Zalánnak:
 A' Görögök' Császára, Leo, oda küldte Nikétászt,
 'S Moesiabéli Király, Símon, könnyíteni sorsán
 Kivánván, sereget küldött védelmre Zalánnak.
 A' felhős éjnek kormában tartva lovának
 Kantárát, állott a' két had 's várta hasadtát
 A' lángfátyolban fejlő hajnalnak. Azonban
 Megvirrad. Felzeng Árpád buzdítani népét,
 Attila' sok fényes diadalmit hozza eszébe,
 'S jelt int. Megriad a' harsány kürt hős Lehel' ajkán,
 Zúg az egész tábor, harczot zúg mind valamennyi,
 Indúlnak szemközt a' Bolgároknak; előbbre
 Mozdul az ellenség, nyilzápor verdesi mind a'
 Két részt. Árpádnak fénylik markában aczélja,

¹⁰⁹ vitéz

A' nyíl pánczélos melléről visszarugódik,
 'S a' dárdák' hegyeit' feltartóztatja paizzsa.
 Már közelébb állnak, szál kard- 's buzogányra kikelvén.
 Árpád' kardjától sujtott koponyák lezuhognak.
 Csótáros paripája nyihog rugdozva az elhunyt
 Testeken, elbőszülve szalad-szélyt Moesia' fajtja.
 Bal félen szörnyű zúdulás támad azonban,
 A' görög íjából kisuhintott nyilak üvöltnek;
 Ottan vív Lehel és Görögök' Hadnagyja Nikétász:
 Ketten csattognak, bal karján vér fakad annak;
 Erre felindulván dárdával szúrta-le lóról
 A' Görögöt, 's horgas kardjával szegte nyakát el.
 Fő nélkül maradott Görögök gyérülve szaladnak;
 Egyik része Zalán' kardját villongani látván,
 Hozzá áll, 's láncsája' hegyét rugdozza Magyarra.
 Látja Zalán ezeket, 's Bolgárit vívni körülte,
 'S párolgó vérrel befecskendezve Lehelnek
 Karját, néki rohan, 's szablyáját méri fejének:
 Afrika' rengetegén nem vív dühösebben oroszlán
 A' morcz tigrissel, mint a' két bajnok; üvöltve
 Csattognak súlyos vasaik, 's már visszatolatnak,
 Már a' panczéltól élek csorbulva kitörnek.
 Vaszuzogányt ragadott már végre Lehel 's kiütötte
 A' Bolgár' kardját, – szörnyű vágással ütötte,
 Úgy hogy az öszvetörött darabok nem messze lovagló
 Két bolgár koponyát sebbel vérezve találtak.
 Megdőbbenve Zalán ménjét sarkalta futásra;
 Mint a' szél nyargalt, 's Belgrádba futott kevesekkel,
 Mert a' Bolgárság' nagy része terelve Tiszába,
 Ottan fúladtak, 's Belgrádnál látta Zalán meg
 A' Duna' hullámin rémitve leforgani testök?
 Így széledtek-el a' Görögök 's Bolgárok; az Árpád'
 Népe pedig diadalt 's országot szerze magának.”
 Így Türtül, gyakran végig-simogatva szakálát,
 'S atyjáról maradott kardjára gyakorta tekintvén,
 Mert ott volt ő is; kocczantak kardja' súlyától
 Bolgárok' rézvértetű homlokjai ottan.
 A' tüzes ifjakban hadi lángok lobbadozának,
 'S Hadnagyjok' karját bámulva leszenderülének. –
 Éj vala: hüs szellők lobogatták lángjait a' még
 Izzó üszköknek, 's némellykor pattogatással¹¹⁰
 Szórták a' szikrát. Kibukott Almás-hegye mellől
 A' halvány holdnak már teljes fényü karéja,
 És a' szendergő Hősökre vetette világát,

¹¹⁰ pattogatással

Kiknek képzeletök hadi álmodozással enyelgett.
 A' Duna' zöldellő szigetének gallyain édes
 Hangzatokat zengett a' busló fülmile' torka.
 A' legelő nyájnak vigyázó pásztora egy vén
 Fűznek redvesedett tőkénél ülve panasszal
 Fúvta furullyáját. Tücskök Csicseregve danoltak.
 A' Duna' öszekevert vize lassan sugva folyt-le,
 Néha vetette Magát fel viczkándozva keszeg-hal.
 Éj vala: 's a' Hősek mélyen szendergve aluttak. –
 'S íme moraj hallik távolról, mintha döröngne,
 Jobban hallatszik mindég, felugorva fülelnek
 A' Hősek: Pannon-halmától morgva tolódik
 Egy sereg, erdőket gondolnál mozgani, úgy jött:
 Veszprémből Uzubú most hozta vitézeit által,
 A' még járatlan Bakony-erdőn késtenek úgy el.
 Egymást a' Hősek hadi buzgósággal ölelték;
 'S még Tülmát várták, ki hajókkal jött vala másnap'.
 Harmadnapra Lehel megmozdulásra fuvá-meg
 Kürtjét. Mentenek a' Hősek. Harsogtak előttök
 A' hadi tárokatók. Carnuntum' sánczai mellett
 Ment Faviána felé, hol most Bécs' városa fénylik,
 A' robogó tábor. Kékellett Czét' hegye balról,
 A' Duna jobbról folyt; 's már Mölch' várához érkeztek,
 Árpád' földének volt itten vetve határa.
 A' Magyar őrseregek Mölchnek várában ülének.
 Látván, hogy Magyarok jönnek, kisiettek elejbe,
 'S elmondák: hogy már Augsburgnál táboroz a' sok
 Teuton, 's győzelmet kívánván visszamenének.
 A' harczszomjuzók beljebb indultanak, és már
 Átlépték lovaik honjoknak nyugti határát.
 Már Noricum' földén mentek, 's diadalmi reménynek
 Büszke vonásaival fellengeze arczúlatjok;
 'S bétoppantanak a' Vindek' földére robogva.
 Elrémltenek a' Vinduszföld' magzati tölök,
 Látván villongó kardjoknak rezgeni fényét,
 'S mint a' ürge vadász' tegzétől futnak az erdők'
 Vadjai, úgy futa szét 's bujt Vindélícia' fajtja.
 Már mikor a' Magyarok Iser-folyamához érkeztek,
 Széllýelszáguldó Alemann csapatokra találtak,
 Kik, mihelyest láták Magyarok' tüzfényű dzsidájit,
 Sarkalták lovaik', 's vetekedve siettek üzenni
 Szigárdnak: hogy már nincs messze az elleni hadnép.
 Halkkal léptetvén legelől pánczélba' fedezve
 Ment Lehel, 's átvezeté Iseren gázolva seregjét.
 Itt az egész tábor leteleplett, a' csatarendet

Itt intézte Lehel 's választott kémeket, a' kik
A' tájt vizsgálnák száguldva sebes paripákon.

H A R M A D I K É N E K .

Fridberg' táján vert táborn a' Pannoni hadnép.
Villám-módra Lehel környűlnyargalva kiáltott,
'S hét csapatokra szegé hadlábit egész seregének;
'S ím valamint a' kölykeveszett tigris jöve Turzol, –
A' kémek közt legfortélyosb ő vala ekkor, –
Ménje csapant hassal tájtéket hányva ragadta,
Már csak alig pihegett párája, csorogva szűgyn le
Sárga verítéknek csillámló csepje. Lehelhez
Ugrat, egész testében megrázkodva 's imígy szól:
„Tenger az ellenség, nincs távol táborn innét.
Láttam az érczmellű sereget, tűzfényű dzsidákat,
Hosszú szabványoknak tündöklő éleit, ordít
Harczkurjongások, lovaik tombolva nyihognak.
A' gyalogok nyilakat raknak tegzekbe, 's kitetszik
Hogy már ütközetet forralnak vad sziveikben.”
Hallván a' kém, dobogott hadi szíve Lehelnek.
Hánykódott délczeg ménjén, 's csataszomja' leheltét
Csontkürtjébe fuvá, 's nagyokat rikkanta hevében.
A' csapatok' Vezetőji sebes vágatva feléje
Nyargaltak: mi esett? – mi leend? megtudni kívánván.
Menni akart Lehel. „El kell törölni még ma Nyugotnak
„Magzatit!” ezt dörgé, 's villantá Attila' kardját.
Zajgott a' tábor fegyvert köszörülve csatára,
Csak Türtül nézé, a' bajnok Öreg, hüvelyében
Nyugvó szabíját komolyan, 's csendes tűzü szemmel.
„Hát felemeljük előbb kardunkat, szóla reczegve,
'S a' hadi Istentől nem kérünk semmi tanácsot,
Áldozatot ne tegyünk, hogy sergünk' védje hatalma?”
Mint a' háborgó Balaton' hullámi nyugosznak
Ha mulik a' szélvész: úgy enyhült lángja Lehelnek
A' hófűrtü Öreg' reczegő hangjára 's szelídebb
Pillanatot veteget harczszomjúzó seregére.
A' tábor' Dalosit, Jóslójit, Táltosit öszve-
Hívta hogy áldozatot tegyenek, de figyelmöket arra
Függeszék: mi jelek fognak látszatni körülte. –
A' Fridbergi hegyen fakadó forrás' patakánál
Választott helyet a' fő Táltos. Lassu sugással
Hömpölygött itt a' kristály színű folyam, aggott
Tölgyek' szélytterjedt zöldellő lombjai tilták
A' tikkasztó nap' sugarit tükrébe lenézni;
Két egymásra-borúlt meredek kőszikla-üregből

Szivárgott kifelé; a' nyájnak tulikai hozzá
 Nem férvén, zavaros nem volt soha; szarvasok, őzek,
 Bár elszáguhdtak mellette üzetve vadástól,
 Elkerülék csendes vizeit, vagy is általugorták.
 Tiszta folyam volt ez, 's lassan hömpölyge le tükre.
 Itt egy szikla-lapály volt, moh nem nőtte-be színét,
 Gallyak sem földték tar hátát; itt gyökeret nem
 Verhete sem fa, sem a' bokrok, mert nem vala nedvök.
 Ez volt a' szent hely. Istent áldozva imádni
 Illy helyeken szokták Eleink, mint szittyai nemzet.
 Tiszta fejér 's hizlalt paripát vágtak-le azonnal:
 Buzgón mormoltak körülötte varázsdalaikkal
 A' Dalosok; pattogva röpiült fel szikra az égnek
 A' kék füst gomolyogva sűrű felhőbe kanyargott,
 'S a' hegynek tetején szállott-meg gőz-ködalakban.
 Alkonyodott a' nap, csak fél köre álla-ki már a'
 Hegynek csúcsa megűl; az egész tábor' szeme a' szent
 Áldozaton fűgött: a' Jósok 's Táltosok a' jelt
 Lesték. – 's Ím sasokat hallnak vijjongani a' hegy
 Szirten, a' felröppent öreget, csattogva követték
 A' kicsinyek, 's valamit forralva kivágtak az égnek
 Sűrű fellegiből. Lebukott akkorra az erdők'
 Háta megé a' nap; de az alkonyt vérszinű fátyol
 Vonta-be, a' nyugovó napnak beborítva sugárit.
 Más jegyet is láttak: két felhő öszveütődött,
 Egyik nyugotról, a' másik tére keletről;
 Megdördülve nyulós villámok hulltak öleikből,
 A' keletről térő felhő elnyelte, egészen
 A' nyugtit. Nyúgot gyászszinű homályba borúla,
 'S a' kelet' égboltján ragyogó csillagzatok úsztak;
 A' lobogó lángok nyalták a' szikla' lapályát,
 Míg a' jegy látszott 's hamuvá lön az áldozat. Akkor
 Hálaadó dalokat rebegett a' Táltosok' ajka,
 'S a' fő Táltos egész pompában hága-fel a' szent
 Helyre 's tudós hangon szólván fejtette-meg a' jelt.
 Éji homály lebegett a' völgyeken és erdőkön.
 Ménjén ült kiki a' táborban 's hallgata mélyen.
 Szunnyadtan nézék álomköd' fellegin által
 A' megújult holdnak felfordult szarvait, a' mint
 A' hamvas felhők' kóvalygó leple alá bújt,
 'S újra kibukkanván, végtére leszáll az erdő'
 Háta megé; nyulós csillagzatok estek az égről,
 Tüszkölt a' sok ló 's tombolva harapta serényét.

Első lángja pirult már a' hajnalnak, az égről
 Lassanként a' kis csillagzatok oszlani kezdtek;

Most megfúvta Lehel kürtjét, harsogtak utána
A' hadi tárogatók, kardcsattogatva nyomultak
A' Hősek, 's lovaik' kantárát tartva Lehelhez
Mind közelebb mentek, 's körülötte karéjba megálltak.
A' tábor' közepén teljes pompába' ragyogva
Állott a' harczok' Győzője, vitézi vonások
Fellengtek vért látni szokott komoly ábrázatján;
Két szeme hadrontó tüzeket villámlani látszott:
Nézték a' Hősök, szemlélték benne oroszlánt,
Melly tiz tigrissel viadalra kiszállani bátor.
Zörgve voná-ki aczél hüvelyéből Attila' kardját:
Reszkete élén a' hajnalnak vérszinü lángja,
'S mint a' szél dühítől ostromlott tölgy, csikorogva
Hajló lombjaival, csapdozza sokágu tövéből
Sarjadzó kisebb tölgyfattyakat és inogatja:
Úgy izgatta Lehel hadrontó szelleme által
'S büszke vonásaival ránéző tábora' tölgyit.
Már menetelre akart jelt adni, de visszaragadta
Ismét ajkától a' kürtöt, 's dörgeni kezdett:
„Véres harczoknak magzatjai, Bátrak, Erősek!
Itt az idő Alemannok' agyán tompítani szablyát,
'S ránk fenekedni merő sziveikbe meríteni dzsidákat.
Rajta tehát Hősek! legutószor eressze ma fényét
A' nap szédelgő fejeikre. Lövelje reájok
Villámzó karotok képét a' sárga halálnak.
Rájják a' véres fövenyet hentergve kinokban,
'S fennyen torzongó szavaik nyöszörögve nyöszörgjék:
Millyen rettentő vágása van a' scytha-kardnak.
Mérges kardokkal villongók! merre ragad majd
Titeket a' harcznak hő szomja, előre tekintem.
A' tenger sokaság meg nem rettentí kebeltek',
Nem! mert egygé fort haderő letiporja az ellent,
Bár robogó sokasága alatt szakadásra remegjen
A' föld; lám mi nagyobb a' végtlen tengeröbölnél,
'S egy barlang üregébe lakó szélvész kiülvölve
Néki rohan 's feldúlja dühös zúgása határt nem
Ismerő vizeit 's helyiből a' partra kitúrja,
Úgy hogy tajtékzik kínjában 's nem szünik addig
Nyögni hatalma alatt valamíg a' szélvész akarja.
Nem rettent titeket kardok' 's dárdák' dühe, nem! mert
A' lelket maga a' hadak Istene fúvta belétek,
Ott fogadott titeket méhébe vitézi anyátok
Hol felhőkben uszó Kaukáznak bérce fejtlik;
Testhalmok közepett kezdettetek élni, csatákban
Szivtatok emlőket. Hát rajta! idő vagydon immár
Életőlő vasmarkotokat felövedzeni karddal.

Szomjús szablyátok? – Menjünk hát oltani szomját,
Én leszek a' szomjús szablyák' vezetője. Utánam!"
Mentek föld- és menyírázó riadalmi robajjal.
Vertach' torka körül nyugvó Alemannokig elhat
E' rengő zúgás. Felugorva ragad kiki kardot:
Habzó szájjal zúg Szigárd sürgetve csatára
A' tábort, 's dühödéseiben rugdozza gerellyét.
A' beljebb nyomuló Magyarok szemeikbe világolt
Hirtelen a' sok aczél. Ellenség' tábora ott az.
„Itt legyen a' csatatér!” fenndőrg Lehel, és igazítja
Sorba, elintéztén, hol fog minden csapat állni.

Bunger ment legelől, tar agyán a' vas sisak ingott.
Bosszús vérontó karokat nyúlongani látom;
A' szomjús szablyák készülnek eloltani szomjok'.
Mint a' mennykővel terhelt felhők, úgy ütdőnek-
Öszve az Ellennel Bungernek Kúnjai. Csöngnek
Horgas szablyájik, sebesen mind félre taszítják
A' fejöket hasogatni menő Teuton-vasak' élet,
És még sem tolják hátrább, bár homlokok izzad;
Mert Madarász-Henrik, Szászok' vezetője, falat vont
Szálás természetű szász-seregével, kik felajánlták
Éltöket úgy: hogy készebbek mind veszni csatában,
Mint diadalkoszorút engedjenek a' tar agyúknak.
'S hulltanak is kún kardok alatt, de helyökre tolódtak
Tüstént más csapatok; 's valamint ha levágod az ép fűz'
Lombját, több sarj hajt-ki helyette 's bujábbra tenyészik,
Úgy annál többen tódúltanak a' viadalra,
Mennél több szál dült seregéből a' Madarásznak.
Kurjogatott Bunger, mérgében rágt a bajúszát.
Néki ered 's gyorsabb rohanással iparkodik ellen.
Hasztalan! – áll a' Szász, mint márványszikla, merően
Mellybe ha ütközik is más márványszikla, nyomódik
'S enged ugyan keveset, de azonnal visszaszítja.
„Hát gyöngűl karotok harczok' magzatjai? ámbár
A' lelket maga a' hadak' Istene fűvta belétek!
Ő megerősít még, titeket csak bízzatok Őbenn.”
Mit hallok? karokat buzdító dal zeneg ottan
Hol tegnap magyar áldozatot hadak' Istene látott.
A' Dalosok' seregét hallom Fridbergi hegy' ormán.
Zendítők dalaik, mert Marsz ihlette beléjek,
'S messzehatók mint a' hegyről tengerre zajongó
Szélvésznek zivatarja. Lehel meghallja 's felindul,
Pánczélban van már, lova is pánczélba fődözve
Nyargal elől 's röpi a' tigrisbőr' farka utána.
Érczbe fődött hősek 's paripák csöngetve követték.

Fénylett a' sok vért 's megtompította világát
 Álemanok' szeminek, rézbástyát mozgani véltek.
 Elszánt kardokkal dönté Szászokra boszúját
 A' harczok' Győzője, körülkanyarítja hadával.
 Nincs mentség 's menedék: nagy, hosszú termetű Szászok
 Hullnak 's egymáson¹¹¹ halmozva rakásra fekszenek.
 Ott veszték Tankmár, Szigfrid, kik Henrik után a'
 Szászok' népének legszálasb bajnoki voltak.
 Állott még Henrik fennyen biztatva legényit,
 Kik körülötte hegyes dárdákkal vívtanak; elszánt
 Lélekkel rohan a' harcz' Győzőjére, de tompúl
 Kardja az érczsisakon, mellyen 's a' rézszügyü ménen
 Végre dzsida'ja' hegyét úgy néki feszíti Lehelnek,
 Hogy nyele meghajlik 's hajlongva törettetik-ösze.
 Mint a' hegynek tolt kőszikla ha visszaszalasztják
 Omló morgással rohan a' sík róna felé-le:
 Olly robogással ütött mostan Lehel a' Madarászra.
 Hosszú szabljáját le-lefordította kezéről,
 Zsibbadozott a' vér ennek karjában, aliglan
 Tarthatván kardját 's fékét félsz-lepte lovának,
 Minthogy bal vállát megsebzé kardja Lehelnek.
 Elragadák ötöt bajtársai a' körülállók,
 'S vitték a' harczok' Győzője elől, ez utánok
 Rúgdatván két Szászt vágott-le helyette, 's rugódzó
 Vaskörmű paripája kiloccsantotta velőjök!
 Távolag egy dombról kétes gondokba merülve,
 Néze Lajos Császár a' dörgő harcz' mezejére,
 'S fájt szíve, mert jó volt, (de tanácsosi rosra vezették)
 Hogy hadat indított őt nem bántotta Magyarra.
 'S ím', mint a' széltől felfortyant tenger ügyekszik
 Feldagadott hullámhátát a' partra kitúrni;
 Úgy mozdult Szigárd, láncsákat előre feszítő
 Népével; Burghard Svábok' vezetője utána,
 A' Bajor Arnulffal ment a' Lotharingi Vasallus
 Rajner, Salzburgnak bátor Főpapja Theodmár
 Sok papi rendbelivel, 's Konrád Francónia' hőse.
 Roppant birodalom' hada, 's mind harczolni tanultak;
 'S jobbnak tartják mind szemöket béhúnyni csatában,
 Mint sem meghódolt országban hordni bilincset.
 Megharsan Szigárd 's a' sok hadisípok utána.
 A' tenger sokaság egyszerre suhintja-ki felvont
 Íjakból nyilait. – Sűrű záport omlani láttál?
 Úgy hullott a' nyíl 's napnak befogta világát.
 A' zápor sűrűdik: Magyaroknak tegzei rúgják

¹¹¹ egymás n

A' méregbe füredt vesszőket; szörnyű csapás ez!
 A' nyilak ütköznek hegyeikkel forrva epétől,
 Ők vívnak mostan harapozván a' levegőben,
 'S felhabzott csúcsok már mérges harmatot izzad.
 Újabb mozgás. Mint mikor a' Duna a' havasoknak
 Tág öblébe futó folyamiktól feldagadozva
 Önti-ki árvizeit 's habbal beborítja vidékét:
 Úgy dült a' Teuton' szemtévesztő sokasága.
 A' kifutott árvíz sodródik, míg rohanása
 Gátra talál 's megakad nem tudván futni továbbra:
 Ollyan gátra talált Szigárd' hada hős Magyarinkban.
 A' mennykővágásu Botond, Uszubúval, Ősével
 Tulma is ott állott, 's a' horpadt homloku Orgyas,
 Hét görcsű buzogány látszott markokba' forogni.
 Csöngött a' sok kard, dárdák' hegyi öszveütődtek,
 Rontották egymást keveredve. Lehelre irányzá
 Szigárd dárdáját, 's le akarta taszítani lováról;
 Ordított felforrt mérgében. – Hasztalan! állott
 Még Lehel, és suhogó kardjának meztelen élét
 Villogtatta reá; Szigárd vállába csikorgva
 Bémetszette magát ez vért buggyantva belőle.
 Szörnyű morgással dörög a' két elleni hadnép:
 Illy zudulás lehetett a' kénköves Aetna' üreben,
 A' mikor elsőben készült bűdös üszköt okádni;
 Forrott a' kénkő, a' szélvész futkosa széllyel
 Felhajházni nyilást, mellyen kieressze haragját.
 Frigybe csalá szintén a' tenger' habjait is már,
 Hogy mennél hamarébb látná vad szándoka' czélját.
 'S nem győzött még is. Neveték a' gránit-ormnak
 Tar sziklái dühös zúgtát, ámbátor inogva.
 Hogy boszut önthessen, mit tett végtére az öszve-
 Frigyesedett három bajtárs? – odahagyva előbbi
 Lakhelyeik' máshol forralták mérgöket, és fel-
 Gyúlva repesztették a' hegynek bérctit, okádván
 Bosszúval terhelt gyomrokból a' bűdös üszköt,
 'S visszanyomulván már kínos ropogásra fakaszták.
 A' nevető ormot 's köveit levegőbe röpíték:
 Így volt Augsburgnál a' dörgő ütközet. Állott
 A' Teuton, mint a' kősziklás Aetna-hegy' orma.
 'S ámbár megrendült de nem omlott-öszve egészen.
 Fortélyal kell hát ezt is meggyőzni Magyarnak.

NEGYEDIK ÉNEK.

Négy órányi időt haladott már reggeli útján
A' hevesen tüzelő nyár' napja ragyogva az égen.
'S már a' néki-feszült karokon facsarodva patakzott
A' meleg izzadság, 's a' kardok' markolatán le
A' megaludt vérből gyűlt hárttyákat mosogattván.
Vérhüvelyű szablyák látszottak forgni kezekben.
Felzengett most a' Teuton diadalmi örömmel;
Milly diadalmi öröm lehet ez, kobzom! te te zengd-el:
A' Magyarok, hátat fordítva, szaladnak, oszolnak.
Része keletnek megy München' tájéka felé, más
Része pedig délnek, Kaltenberg' sánczai közzé,
(Római sánczok ezek). Némellyek Nóti hegyeknek
Tartják a' kantárt. Fridbergnél vonja magát el
A' mennykővágásu Botond és Dúzsza, Szalárddal.
Megmozdult Szigárd ménjét sarkalva utánok.
Kurjongatva nyomult az egész Alemann had, oszolva
Több részekre, hogy a' száguldó Hunnusi tábort
Mérges dárdákkal rugdozva kihányja nyeregből.
Ámde rövid volt a' dárdájok, messze futamlott
Tőlök gyors lábú paripáján a' Magyar; ingott
Lábok alatt a' föld, 's a' tarlót öszvetapaszták.
A' villám paripák így száguldának-el akkor,
Mertek volna talán versenyt pályázni szelekkel.
Már mikoron délen ragyogott a' nap' tüze, mind el-
Tűntenek a' Magyarok, hegyek- és erdőkbe vonúlva.
Csak Buga késett-el, Buga egy század' Vezetője,
Fürge Vitéz 's bátor harczolt többféle csatákban:
Volt is látni jelét, feje¹¹², homloka, 's karjai' sebjén.
Kit, mikoron Lechtől nem messze, vizekbe szorulna,
Béérvén Arnulf seregével vízbe fulasztá.
Győzelmet tapsolt az egész hadinépe Lajosnak.
Most kiki elbágyadt testét pihenésnek ereszté,
A' hűves árnyékú erdők- 's berkekbe ledúlva.
Ottan kívánták enyhíteni a' csata' síkján
Rájok mért sebeket béburkolgatva lapukba. –
Szigárd Lech'-mezején nyugodott fáradt seregével.
Csend volt e' tájon, kardját kiki oldva letette;
A' harczban nyihogó paripák is széllyeloszolva,
Vagy ropogatták a' fűvet, vagy lankadozólág
A' nagy hőségtől zöld fűbe lehenterülének.
A' csata' vérében fuldoklók' lassu nyögése
Küszködött rémítőn a' harcz-hizlalta halállal:

¹¹² eje'

Hogy kinos éltöknek véget vethessenek immár
 A' csata' ménjeitől eltiprattatni kívántak,
 Hallá őket az ég 's éltök' fáklyáját eloltá
 A' taposó paripák' vas körmeik által, imígyen:
 Kormos füst kezdett gomolyogni az égbe, röpültek
 A' haragos szikrák, valamerre Magyar had iramlott,
 Tűzbe borult az egész tájék; Fridbergi hegyektől
 Nót-havasig, hamu lett a' tarló, rét, liget, erdő.
 A' kóvalygó füst vastag felhőkbe verődött.
 Mérges felhő volt, gyomrában mennykövek ültek,
 Mellyeknek nem elég egyszer csattogva leütni,
 Sőt mennél többet sujtának s' zúztanak-öszve,
 Annál készebbek tüzeik megemészteni mindent.
 'S immár csattognak: Magyarok csattognak e vallyon?
 Ők azok! – a' viadal' Villámát dörgegni hallom:
 „Harczba! halált fessünk Teuton' képére – utánam!”
 "S minden részekről sebesen vágatva nyomultak:
 A' négy fő szelek így sietének üvöltve kivívni
 Egykor az égig emelt és hánykódó fejü szirtet.
 Mint a' mennykövező felhők villámi, kibuktak
 Hirtelen a' füstből Magyarok'szabalyji ragyogva.
 Mind Hegnenberghez vonulának 's Par' folyamához.
 Ott nyugodott Konrád Francónia' harcseregével,
 És Burghard a' Sváb-nemzet' nagy hírű Vezére.
 Kardhoz kapnak ezek, de igen későn, nyakokon van
 Már a' sárga halált osztó sok hunnusi szablya.
 Pannoni had kanyarúl, Alemannok közbe szorúlnak.
 Svévia' gyermeki és Francónia' fajtja! utószor
 Kelt néktek ma fel a' nap, mellyet már lenyugodni
 Többé nem láttok. Bé van már hűnyva örökre
 A' szemetek, kinos porban fetrengeni látom
 Szittyai kardok alatt lezuhant véres koponyátok.
 „Mind elhullt a' Frank és Sváb!” ez hajdani szózat;
 E' harcztot sok anyák, sok nők átkozva siratták,
 'S fennmaradott átkokból szótt bús híre maiglan;
 'S én hiszek a' sok időn által jött hajdani hírnek.
 Attila' kardjával, melly szent volt, vívt Lehel itten,
 Ezt, ha elől fénylett, Magyarok víz-tűzbe követték;
 'S fennragyogott¹¹³ mindég, mert a' vér nem foga rajta.
 A' harcok' Győzője komoly ránczokba redődző
 Homlokkal végig nézván az örökre lehunytak'
 Vérbe' nyögő halmát; ismét szágulda továbbra,
 Hogy mennél hamarább Szigárdot Lech' folyamánál
 Meglephesse 's hadát békeltathassa vizekbe.

¹¹³ fenragyagott

A' hadi pajkosság' szele a' porban heverőken
 Vitte seregjét át 's megtiprattatta lovakkal.
 Vért izzadt súlyos kardjoknak meztelen élők,
 'S hogy megtisztúljon Parnak folyamába' füreszték.
 Hunnia' népe! miért mártjátok Par' folyamába
 Véres kardotokat? Lám a' Duna vérzavaros lesz,
 Gyermekeitek vizeket majd otthon meg nem ihatják.
 „Épen azért: otthon fiainknak jusson eszökbe,
 Hogy künn párolgó kardokkal vívnak Atyáik.”
 A' fürdett szablyák kezdének fényleni újra:
 Meglátá Szigárd, 's felborzadt lelke beléje.
 „Itt van az Ellenség!” ordít és felköti kardját,
 A' nyugovó Alemannok talpra ugornak,
 De idejük nincsen felkantározni eloszlott
 Ménjeiket, mert a' Magyarok¹¹⁴ vágatva rohannak.
 Felporzott az ugar, 's a' rétek' rendeit égbe-
 Szórták a' sebesen száguldó Pannoni ménnek.
 Szélvész vitte Lehelt Szigárdra; ugyan valamint az
 Megtöri a' sziklán álló teljes koru bükköt,
 A' meredek szirtet lerepesztvén völgybe zuhintja,
 'S megkanyarodván azt mind felszedi 's hajtja magával
 A' mit az útba talál, 's addig nem ereszti magától
 Míg fene gyomrával apró darabokra nem őrli:
 Úgy törí zúzza Lehel Szigárdot közbe szorítva.
 Mennykő vág oda hol lesuhint szablyája Lehelnek.
 A' ki csak ellene áll, nyergéből mind kihanyatlik.
 Végre reája rohan Noricum' fajzatja Heringer,
 Szörnyeteg', ércz koponyák voltak mellére szegezve
 'S vasfogakat vicsorítottak, mikor elleni fegyver
 Rájok ütött, 's rútúl csikorogva beléje haraptak.
 Egy morcz órjáznak tarták a' Vinduszok ötét.
 Három szablyát tört Lehel a' csikorogva vigyorgó
 Vasfogakon', 's mind ezt ordítva röhögte Heringer.
 (Attila' kardjával mostan nem vívt Lehel. A'szent
 Fegyvert ocsmányon megfertőztetni tilos volt.)
 Megpillantá ezt a' horpadt-homloku Orgyas,
 Hétgörscső buzogánya' nyelvét markába szorítva
 Nyargal, rája rohan, 's vasazott mellébe meríti;
 A' dühödő agyarak csikorogtak ugyan de kinokban,
 És a' szörnyü Vitéz' vérét eltátva okádták.
 A' kegyesen ragyogó nap nem nézhette tovább már
 A' csata' vérmezejét 's méltán lenyugodni sohajtott.
 Felhőt kért, és nyert: sűrű felhő érkeze délről;
 Öszvehívá sugarit 's elbujt a' barna homályba.

¹¹⁴ Magyarok

Mintha az elhunytak lelkéért bosszút akarna
 Állani úgy jött a' dúlongó fergeteg Augsburg'
 Tája felé, reszketve-nyulós villámokat űzött;
 Versenygett tűzök a' kardok' ragyogásával, és már
 A' vérgőzölgő csata' sikja leszívta magához
 Az ég' mennyköveit, 's dörgő ropogásra fakasztá.
 A' sűrű zápornak hidegült nagy cseppjei hulltak.
 Megbomlott a' ló, nem túrvén állani veszteg,
 És majd hányta magát, majd rágtá nyihogva serényét,
 Meg-megrázta fejét 's bőszerűlve szegezte szügyébe
 És szaladásnak eredt 's felrúgva lehányta lovagját.
 Hát te is elréműlsz hadi kobzom 's zengeni nem fogsz?
 Mit rettegsz? nem bánt a' felhők' mennyköve téged'.
 Éjszaka lett: a' szürke homály befődte világát
 A' holdnak. Csillag nem látsza ragyogni az égen.
 Megsarkalta Lehel ménjét és Lechbe szorítá
 A' kétségbe rohant Alemannt, 's befűladozának.
 Mint a' sárga mocsár' zsombékjai úsztanak a' víz
 Hajlain a' testek, 's veszekedtenek a' halak érttek.
 Kurjongások közt hajtották a' megiramtat,
 'S beérvén nyomokon hagyták kitaszítva nyeregből.
 A' villámfénynél Augsburgba elértek az éjjel,
 Feldúlták kapuit, 's győzelmet nyerve betörték.
 Hallgass-el Kobzom! rettentőt zengene húrod:
 Mit tett a' Magyar ott, és mint öntötte boszúját.
 Nyúgot' gyermeki! lám mért bántottátok előbbed
 Hunnia' magzatját, karotok mért kelt-ki reája?!

* * *

A' ropogó felhők ritkulni 's eloszlani kezdtek,
 A' hasadékokon ált, a' földre kacsongni kíváncsi
 Csillagok, a' komor éj' gyönyörű tüneményi, ragyogtak.
 Hajnal is, a' napnak kalaúza, emelte biborral
 Fátyolozott arczát, 's mosolyogva kicsalta magával
 A' napot, a' harcznak vérétül elundorodottat.
 Augsburg' tája felett háromszor tűnt-le homályba,
 Háromszor látszott ismét kiderülni felette,
 Míg neki bátorodott folyton folytatni futását.
 A' váras' közepén vont pompás sátora mellett
 Álla Lehel, környűlvétetve Vitézei által,
 Kik hozzá jöttek vagy kérni vagy adni tanácsot.
 'S hallja az öröktől, hogy az ellenségi követség
 Hozzá jönni kíván 's békét esdekleni tőle.
 Engedi Ő 's jönnek zászlót lobogatva fejéret,
 A' szent béke' jelét. – A' Hősek félrevonulnak

Ő pedig a' pompás sátorba belépik azonnal.
 Jobbján áll a Botond, bárdját fitogtatva kevélyen,
 Orgyas balkézzről emelé görcsös buzogányát.
 Bajnoki méltóság fénylett 's diadalmi kevélység
 A' Lehel' orcáján, mikor a' sátorba beértek
 A' követek békét hódolva könyörögni tőle.
 Végtlen számu ezüst- 's aranyat töltöttek elébe.
 Kivüleg a' paripák felszerszámozva nyihogtak,
 Mellyek szinte Lehel' számára hozatva valának.
 A' követek' neviben felszólott Bóvo Tanácsos,
 'S jobbja Lajosnak ekép' intézvén kurta beszédét:
 „Hunnia' népének diadalmas Hadnagya! hozzád
 Esdeni békéért küldettünk. Íme kezdedben
 Éltünk! győztes vagy, mi meggyőzettek, ügyetlen
 Nyög birodalmunknak minden szegletje előtted.
 Sírnak Gyermekünk, Nőink reszketve álélnek:
 Adj nyugtot nekik 's békét gyászolniok elhunyt
 Véreiket, kiket ők bár könyhullatva siratnak,
 Áldani nem fognak, hogy az Árpád' bajnoki ellen
 Harczra kikelvén, vad szablyákat rántani mertek.
 Oh! ha ügyünk érdekli szived' könyörölni ne késsél.
 A' szent Béke' egét terjeszd ki ez árva hazára,
 'S majd unokáinktól áldás fog szállni fejedre.”
 Így szólt Bóvo szavát zokogással felbeszakasztván.
 A' harczok' Győzője szemét a' földre szegezvén
 Hallgata. Orgyas vad szemeket vete a' követekre,
 'S a' nagybárdú Botond dörmögve tekinté reájok.
 A' hosszabb csendet, haragos hangokra fakadva,
 Felváltotta Lehel: „Ti gyalázat' fajzati! mondván,
 Bántánk é titeket hogy megtámadni hazánkat,
 'S rablani mertétek mingyárt nagy lelkű Vezérünk'
 Árpád' holta után? – vagy mért csődültetek-össze
 Minden szegletiből Nyúgotnak ezen csatasíkra?
 Nem bántottunk mi titeket: csak sanda ígység,
 'S szennyes fösvényység köte kardokat oldalatokra.
 Az kisztette reánk fondorgó lelketeket fel.
 Undok tettetekért hadak' Istene önmaga állott
 Most bosszút, védvén bennünket mérgetek ellen,
 Hogy pulya lelketeket hírdesse gyalázat örökre!
 'S Ti nem szégyelltek napfénynél jönni, 's fedetlen
 Arcczal békéért könyörögni azoknak előttök,
 Kikre minap mérges gúnnyal döllyföngé mirigytek?
 Békét nyertek ugyan: bár nincs ki fedezze hazátok',
 'S szablyánk sarkaiból azt feldúlhatja; de görbedt
 'S gyámatlan vének, csecsemők, szüzek, asszonyok ellen
 Nem szoktunk hadakozni. Vitéz csak férjfirán ránthat

Kardot, 's férjfit győz, vagy férjfiu győzne meg őtet.
 „'S én nem szégyellném ha férjfiu győzne meg engem’:
 Asszony-győzelmen szégyellnék nyerni borostyánt.
 Pók öljön legyeket; küzdjön tigrissel oroszlán. –
 Mindazonáltal, hogy lássák unokáitok, atyjaik’
 Rút tettét, 's ügyekezzenek ők irtózni hasontól:
 Évenként fogtok hódolva Magyarnek adózni.”
 Így Lehel, 's a' Követek mindent esküdve ígértek.
 Más napon a' szablyák mérgét nyugtatni parancsló
 Kürt megszólamlott, 's bészorrentette hüvelybe
 A' csata' vérével koszorúzott kardokat. Indult
 Honja felé diadalmi dalok' zengései közben
 A' Teuton néppel megküzdött Pannoni tábor.
 Otthon gyermekeik 's nők nyakaikra borúlva
 Áldották őket: mind elbámulva füleltek
 Tetteken a' népek 's az atyák mondák fiaiknak:
 „Nem jó bántni Magyart, mert vérrel védi Hazáját.”

Czuczor.

MIT CSINÁL A' GÓLYA.

Anekdota.

Minap utazván, * * faluban lovakat válték. Szép tavaszi nap lévén, míg befogtak az Öregbíróval 's Notáriussal a' faluház' tornáczában állva ide 's tova nézegettem. Az Öregbíró bölcsen semmit se szólt; – a' Nótárius az újságból sokat beszélt, a' mit rég elfelejtettem, és annyit jövendölt mi rég megtörtént, hogy már mentől előbb kívántam menekedni. Azonban egy tárgy még is figyelmetessé tön: a' torony' csucsáról tudniillik egy gólya csüggött-le. Kérdőleg nézek az Öregbíróra; de ez szememet kerüli és beszítt ajakkal a' Notáriust könyöközi, ki engem vérbe borúlt képpel más tárgyra vezetni akarván a' Kalandáriomban előforduló időjárást emlegeté; de én kíváncsi lévén nyílt szívvel kérdém: „Mondják-meg Uraim, mit csinál ott a' gólya?” Erre a' Notárius mély reverentia után ellappang, a' Bíró pedig, kihez fordulék, megszorúlva, puruszlíját húzogatva ezen szavakkal: Komám Uram, már hová megy? a' Nótárius után vonúl. Senki se maradt körülöm csak a' Kisbíró, ki is a' lovak előtt állván reám bámulásban észre se vette hogy a' ló hátul csipdezi; de utóbb aligha elevenére nem jutott, mert egyet rikkantva elugrott helyéből, 's kérdésemre: mit csinál ott a' gólya? szerencsés utat kívánva eltávozott. Mind ebből annyit tudtam mint előbb; de mit vala tenni? egy pillantást vetve a' toronyra kocsira ülök 's ki a' faluból.

A' gondolat, hogy a' legelső státióban egy régi barátot ölelhetek, azon misteriosus gólyát már már elfelejteték; midőn ismét eszembe hozatott. Alig haladok fél orát, az út mellett lévő első határhalmon ül egy pásztor-legény, ki is látván kocsisomat gúnyoló hangon elkiáltja magát: „Hej bátya! mit csinál a' gólya?” Erre kocsisom olly haragra lobbant, hogy alig tudtam a' bakon megtartani, erővel megakarta támadni a' kiáltót, 's aligha ökölharcz nem lett volna, ha

amaz el nem illant. Ezen történet még inkább ingerle megértenem a' dolog' mivoltát. Lecsilapodván kocsisom szelíd hangon kértem: „Szeretném tudni; mit csinál ott a' gólya?” de ő öszveszidván valahány gólya van a' világban, mérgesen egyet pattant 's úgy kezd vágatni, hogy szót se válthaték vele, és én annyit tudtam mint előbb.

A' státióba érvén barátom szívesen fogadott, 's előmbbe vezetvén egy csinos, minduntalan elpiruló menyecskét, azt nekem mint három napóti kedves élte' párját, bemutatja. A' közmondást: hogy az első házassági hétben az embernek két szíve de egy szeme sincs, itt is valósúlva láttam; mert barátom nem igen nézett ugyan rám, de annál többet ölelt, 's akármit kérdek tőle, mindég azt felelé: hogy ő milly szerencsés. Letelepdedvén a' házban a' gólyát is előhoztam; erre ő felkaczagott és feleségét csokolta-meg; 's én ismét annyit tudtam mint előbb. Ez a' gólya meg van babonázva gondolám, hogy semmikép' nem tudom kinyomozni miért csügg a' torony felett.

Szerencsémre más vendég is érkezett éjjeli hálásra, mint értém egy a' Nászak közül. – Ez a' vacsora felett, a' lakodalomból megmaradt sütemények mellett vígan lévén, a' gólya iránt tett kérdésemre e' következő históriát beszéllé:

* * Helység' lakosi nagy nehezen egy fejár bádoggal fedett és arany csillagkeresztel ékesített tornyot építettek, 's minthogy sok bajjal ment végbe büszkéek is voltak tornyokra. Eleinten félnapig is elálltak előtte 's nem győzék csudálni; milly szépen ragyog az midőn a' nap süt rá! – A' tanultabbak, fontos tusakodás után, azon következést hozták: hogy a' magasról messze láthatni. Ennélfogva szinte kimérték, hány mertföldnyiről ötlük szembecsillogása? De mint-hogy semmi sem állandó e' földön, örömek sem tartott soká; mert egy szerencsétlen gólya a' csillagra szokott szállni, 's az által nagy zűrzavart okozott. – A' dolog így történt:

Komámasszony, Öregbíróné Asszonyom! mond egykor a' Törvénybíróné, egy szemes tűzről pattant menyecske: Ez a' mi tornyunk minden nap homályosabb lessz; erről tegyünk. Ah, sohajt az Öregbíróné, mikor az az ármányos gólya az egész tájból reá hordja a' kigyókat, aztán kelepel.

Adjuk-fel a' tanácsnak, mond a' Törvénybíróné; Komámasszony szólljon Öregbíró uramnak hogy tegyen rendelés; 's így lett. A' Bíróné szólt, a' Bíró a' Tanács előtt sok szembetűnő okokkal megmutatta: hogy az illetlen a' mit a' gólya cselekszik.

A' Tanács azt helybenhagyá, hanem sok Ej- és No között sajnálta hogy az embernek nincs szárnya, 's ennél fogva minden hatalma mellett a' gólyának nem parancsolhat. De elijesztetni még is lehet, felszóllal az egyik, 's erre a' Tanács úgy öszvekiáltott, hogy a' Kisbíró, ki kívül az ajtót támogatá vállával, szinte megrezzent. Ezen kiáltás jele volt a' meglegedésnek. De mivel a' Tanács' méltósága ellen volna az útszán kurjongatni, tehát ezt a' Notáriusra (ki egyszersmind Praeceptor is volt) bízták. Ez először apprehendálta: hogy az ő képét annyira rútnak nézik, hogy a' madarak is elijednek tőle; de csak hamar megengesztelődött, értvén: hogy az ő kormánya alatt a' tanuló gyermekekre bíztatik az elijesztés' kötelessége.

A' gólya szokás szerént eljött; a' sok gyermek éktelen lármával ki az oskolából, hessegetnek, siccegetnek, kurjongatnak mindaddig, míg a' gólya tovább nem szállt. Ez így folyt néhány napig, de a' kár nagyobb lett a' haszonnál, mert a' gyermekek a' mellett hogy semmit sem tanultak ruhájokat szaggatták, kivált süvegjök, mellyekkel legyíngettek, mind oda lett – azonfelül kövekkel hajigáltak; de nem az ellenséget hanem többször a' templomablakot találták – hozzá járulván a' rekedtség, csintalanság, 's a' mi legtöbb, a' gólya' örökös visszatérte.

Látván ezt a' Bíró, a' Tanács' rendelését megsemmisítette. – A' Notáriusnak legtöbb baja volt, gyermekeit a' régi fenyték alá szorítani; mert tiltva lévén a' láрма, annál inkább kiszöktek és kiáltoztak.

Lőni tehát, agyon durrantani a' golyát, ez volt a' nagy gondolat, melly csak ugyan az Öregbíró' eszében támadott; 's mingyárt is elment a' Nótáriushoz, tudván hogy ő vadász, minthogy nem régiben az uraság' cselédjei meg is ugratták a' tilosban, és véle közlőtte ideáját. Ez kész vala, és csak azon csudálkozott, hogy ő mint puskás ember és tudós, nem jött azon gondolat-ra. Jövő vasárnapra halasztá ezen munkát, hogy mindenki lássa mesteriségét. Tell Vilhelm' idejétől fogva egy lövés sem gerjeszte annyi figyelmet.

A' vasárnap eljött, egész falu talpon volt. Minden ablaknál néhány fej bukott-ki. Az asszonyok suttogtak, és gyermekeik' szájokat betartották hogy ne lármázhassanak – az Öregbíró az egész Tanáccsal a' faluház előtt állott, aggodás és reménység változott képökön. A' Notarius már korán reggel egy sövény mellé lapult.

'S ím! jön a' golya, egy nagy kígyó vonaglik, szájában, egyet kereng és a' toronyra száll. A' Notárius czéloz – rántja sárkánybilleentyűjét; de a' puska el nem sül – mert nem volt felhúzza. A' nagy tűzben elfelejté felhúzni, 's mire újra czélozni készül, a' golya ellebeg feje felett, és az elejtett kígyó elébe esik, és ő ijedtéhen a' levegőbe süti puskáját. – Arra öszveszalad a' nép, a' Notarius fegyverét vádolja, de az Öregbíró biztatja, türelemre inti, és tulajdon nem kicsiny körmével a' kovát megdörgöli.

Nem sokára szétvonulván a' nép, a' golya ismét megjelen, leszáll, 's pípesen nyujtózva kelep-pel. A' puska pattan – 's a' szegény pára megszűnt élni; de nyaka a' keresztugárban megakad-ván holtan csüggve maradt.

Képzeltetni: miként töprenkedtek e' baleseten a' falubéliek, mind azt kiálták, hogy a' torony most csúnyább, pedig igazsággal; mert csak ugyan a' golyaczímer nem legszebb formát adott a' sugár-torony-nak. Némelylek a' Notáriust vádolák; ez magát a' Bíró' parancsolatjával mentegeté; némelylek a' költséget bánták, mellyet a' torony' építésére adtak, 's így a' zenebona közönséges volt.

Neheztelve gyűlést rendelt az Öregbíró. Itt hosszú okoskodás után abban egyeztek-meg: hogy a' golyát le kelljen onnan szurkálni – de miként? az volt a' bökkenő; a' torony magas, az ember kicsiny. Nem találtak más lehetőséget egyéb ha valaki létrán felmenne a' Templom' tetejére és onnan doronggal bökdözné-le. Ezen okból behívtak egy a' falúvégen tanyázó szittyia művészt, az az cigányt, ki néhány kövér sódar- 's három vékagabonáért ama' veszélyes munkát magára vállalta.

A' Kisbírák öszveszedték mindenütt a' legnagyobb létrákat. Zsiga hosszú póznával felmegy a' tetőre; de Zsiga inkább a' hegedűhez szokván, mint a' sindelyen sétálgatni, alig kezd bökdödni elszédülve lezuhan, 's egyik lábával fizette-meg bátorságát. Jajgatás sopánkodás hangzott felfellette, de ő minden fájdalom közt sódort emlegetett.

Az első próba illy gonoszúl ütvén-ki, más szurkáló ember nem találkozott, 's a' dolog annyira ment, hogy némelylek jámborok azon golyában Isteni büntetést sejdítettek. De a' falu' elsőji semmit sem gondolván befogattak 's a' közel városból egy Ácsmestert hozattak-ki. Ez fejét csóválta 's azt mondá: hogy a' golya' levétele pénzbe kerül mert nagy állást kell csináltatni, vagy belől a' bádog fedélt kívágni – azon kívül a' fáradság' bére. „Mit? kiált a' Bíró, pénzt? Nem! inkább az egész torony váljon golyává, de pénzt nem adunk. Én tudom mibe kerül nálunk pénzt öszveszedni, és milly nehéz adni mikor nincs!” A' pernek hamar vége lőn, az Ácsot visz-zavították 's a' golya fenn maradt; 's már egy ős és tél óta ott lóg a' csillagkereszt' sugárán.

Azonban a' szomszéd faluk felkapák ezen történetet 's ** lakosít gúnyolták golyájokkal – 's azon kérdés: „Mit csinál a' golya?” már sok kék foltba sőt vérbe is került.

Vége lévén a' gólya-históriának, akkor vettem csak észre hogy a' boldog pár, tudniillik a' házi Úr szép hitvesével elillantott – különféle gondolatok között én is fekünni mentem, 's a' szép hölgyről és gólyáról álmodtam.

Néhány hét múlva visszautazván ismét ** faluban lovakat válték, de már a' gólyát nem találтам. A' Notárius szinte könnyült kebelével dicsekedett: hogy egy forgószél tornyoknak ezen fatális attributumját levetette 's nekem azon mondás: „Az idő az embernek legjobb orvosa” jutott eszembe. Mint nem fárad, mint nem tűnődik az ember valami dolog megnyerhetése, vagy terhétől menekedhetése miatt! 's a' mit ezer küzdés, gond és szorgalom mellett a' jelen megtagad, utóbb az idő ingyen adja meg.

Szalay Benjamin.

A' MAGÁNYOS SÍR.

Románcz.

Keskeny völgye' rejtékében
Egy magányos sír' tövében
 Ül 's andalg a' Remete;
Barna felhők tornyosúlnak
'S halk morajjal felvonúlnak,
 A' nap búcsufényt vete.

Távolt mérő lángszemekkel
Egy Útas jön gyors léptekkel
 „Merre Útas?” „Messze még! –
A' sötétlő fenyvesen túl
Útam a' kék hegyfokig nyúl,
 Azt elérni szívem ég.”

„Útas! Útas fergeteg kél;
Halod mint zúg 's ordít a' szél,
 Szállj meg kis hajlékomban;
Vészre gyült a' földi pára,
Elhunyt már a' nap' sugára;
 Nyugodj édes álomban.”

„Boldogé az édes álom,
Én e' völgyben nem találom;
 Messzebb vágy hű kebelem!
Túl az erdőn, túl a' berken
Lelkem új életre serken
 Hívemet ha fellelem.”

„Borzasztó az éji pálya,
Vészt lappangtat bús homálya
’S fenndöbörgő fellegek
Tűzözönben vívnek immár,
Sujt a’ villám, végveszély vár,
Útas! Útas! rettegek!”

„A’ veszélytől csak boldog tart,
Reszket ’s néz hol a’ biztos part;
Jámbor Ősz nem félek én!
Rendületlen hiedelmem,
Küzdeve győzők ’s lángszerelmem
Megjutalmaz lágy ölén.”

„Útas! Útas! nézd ezen sírt:
Bennalvó is lángszívvel birt,
Kéjre termett lányka bár;
Ő is hű kebelre vágya,
Most kemény föld szűzi ágya,
Nem szeret, nem érez már!”

„Hány rabot tön szép alakja!
Dús kérőktől forra lakja,
Ő csak Egyben Egynek élt;
’S bár az messze hadba tére
Honja’ hősi védletére,
Hív maradt, várt és remélt.”

„Hajnalfényben és napeste
Kedvesét könyezve leste
Állva e’ szirtek felett;
Egykor így – vész dül körülé,
Reng, szédül ’s a’ mélybe dűle –
Szíve’ áldozatja lett.”

„’S a’ mint a’ vadonba’ jártam
Fellelém ’s e’ sírba zártam;
Orma zöld, – itt hamvad Ő!
’S az kit olly sohajtva vára,
Nem sohajt hideg porára!
Gyula, Gyula még se jó!” –

„Ő az! – Ő az! hunyj el életem!
A' mit vágytam és reméltem
E' szük hant már elnyelé;
Szórd villámid' rettentő Ég!
Ordíts szélvész, mit vehetsz még?!
Létem a' búéjjelé.”

„Vissza hát a' harczba, vissza!
Majd a' föld ha vérem' issza,
Lelkem ott fenn nála lesz;
Isten hozzád jó Öreg te!”
Tördelt hangon ezt rebegte:
„Gyula tőled búcsut vesz.” –

'S ment. – A' felhők szétvonódnak,
Víg tavaszszinben virúlnak
Erdők berkek mindenütt;
Benne zajlik – 's nem sokára
A' nap feltünő sugára
Néma sírhalmára süt.

Kisfaludy Károly.

A' S Z E M .

Nem látom magamat, bár mindent látok; azonban
A' szélnél hamarább célhoz elérek, ha kell.

Komjáthi Horkovits József.

ÚJ SZERELEMCSILLAG.

Pirul az illatos ákácztető,
Dereng a' májusreg' gyönyörkoránya.
Elízt ölelni hú karom kívánja,
De ah! e' tájhoz nem közelget ő.

El, oh eltűnt a' szívlegeltető,
Jelen korunk' legbájosabb leánya!
Őtet sohajtja minden hely' viránya,
'S borongok én, az értte szenvedő.

Mi tündércsillag kezd vidítani?
Lízám Venuszként rám, epedtre villan,
'S homályos búm ered szétoszlani.

Midőn körülragyog varázsszerelme,
Kel Phoebusz, 's a' szép végmosollyal illan.
És újra gyászködökkel küzd ez elme.

Ponori Thewrewk József.

A' FÖLDI ÉJSZAKA.

Napok' napja! de a' földi éjszaka
Hüves nyugalomra vára,
Bár a' dicsőség rád fényeket raka
Itt jutsz a' béke' partjára. –

Édes boldogságodnak téjútja
Csak éjjeled' egén látszik,
'S míg lelked a' sphaerákat végig futja
Csillagidban könnyen játszik.

Midőn az este megfáradt testedről,
Az izzadt hírport lerázza,
Hagyd sziszegjen az Irigy érdemedről,
Nyugalmad' fel nem lármázza.

'S ha nemes tettid' gyenge ringatása
Erődhez uj erőt ada,
'S míg a' közjónak uj oszlopot ása,
Nagy munkád félbe szakada:

Mélyen nyugszol – de a' világ' biráji
Felébresztik érdemedet,
A' buzgó hálák' késő unokáji
Áldják emlékezetedet.

Neked is, bár kis osztályodba juta
A' sors' kemény ítélete,
Volt még, a' mi után rebegve futa
Kebled' végső lehellete:

Egyszer, midőn a' földi végéjszaka
Napot éjet mind eggyé tesz,
'S a' mit a' véges ész időkre raka,
Mind örökkévalóvá lesz:

Feltün a' Bételjesülés' hajnala!
Hűségédért ott vár béred,
Eggyé lesz ott, a' mi itt távol vala,
Örülj! czélodat eléred.

Szatthmáry.

TAVASZI DAL.

A' bús telet
A' víg kelet
Elűzte végre.
Mosolygó ék,
Szép tiszta kék
Derül az égre.

Ragyog a' nap,
'S aranyszínt kap
Minden fényétől,
'S új életet
'S tenyészetet
Nyer langy hevétől.

Az újult föld,
Most ifjan zöld
Gyászát felejtí,
Bő kincseit
Sok díszzeit
Vigan kifejtí.

Köröskörül
Miként örül
Minden létének,
'S milly hévvel ád
Buzgó hálát
Teremtőjének.

Hüs berkeink,
És völgyeink
Mint éledeznek!
'S kecs-énekkal,
Víg hümnekkal
Mint zengedeznek!

Ah, éljük hát
Mi is báját
A' szép keletnek!
Míg napjai,
'S virányai
Reánk nevetnek.

Míg kényre int,
'S rózsákat hint
Kimért utunkra.
Ki tudja tán
Egy év után
Mosolyg sirunkra!

Szentmiklóssy.

BÖLCSŐ ÉS SÍR.

Bölcső! élet az, melly't enyhedből kiintesz,
Nyugalom, mellyet a' csecsemőre hintesz
Viradásán éltének;
Világ' zaját képző ringásodon bámul
Ez, 's dajkája' álomdalain elámúl,
Örül, 's nem tudja minek.

Örül; nem tudván hogy pólyaköteleit
Kezeiben tartja, 's hímezett lepleit,
A' megnemelégedés;
Pihenni vánkosi közt a' jövődőnek
Gondjait nem látja, nem hogy a' bölcsőnek
Szinén ül a' szenvedés!

A' természet önnön hatalmát felejtí,
'S a' szívbe szabadság' maszlagát elrejtí
Már a' bölcső' ölében.
Viaszszárnyakat nyujt gondatlan jósága
Mellyeket felolvaszt a' lét' forrósága
Még a' kor' reggelében.

Az elme' szikráját itt nyeri életünk,
De dicső fényébe akkor tekinthetünk
Ha elnyílt a' szebb pálya.
Innen vesz majd bíbort a' nagyra-menendő,
Koldúsbottal innen rémít a' jövőendő'
Változékony dagálya.

Pólyánk' nyugalmából jóra 's rosza kelünk,
A' roszt életünkre hullott szemfedelünk,
Kevés a' jó 's múlandó.
Szelíd áldozatink csak a' reménységnek
Oltáránál, 's hiú vágyódás közt égne,
Csalfa ez 's nem állandó.

* * *

A' gyáva rettegve néz a' gyászhalomokra,
A' bölcs örömszomjjal tekint-le azokra
'S jobb élet felé sohajt;
Midőn a' göröngyök tompa hangot szülve
Verdesik az urnát, szent hévbe merülve
Csak illy kikötőt ohajt.

Ha egy csók a' szívet a' sírhoz kötöze,
'S meleg köny vegyült a' boldog hamvak közé,
Elég a' lágy érzésnek.
Átok alatt nyögő halandóságunkat,
Magas polcra lehullt fényes rabságunkat
Adjuk a' feledésnek.

Tekintsd csak széltörte mohos keresztjeit
(A' boldogabb világ' nyugalma' őreit),
A' néma temetőnek;
Ott keresd az enyhet 's való boldogságot,
'S az itten hijába várt állandóságot,
Árnyéken a' sírkőnek.

O! itt a' feltalált reménynek öröme,
Itt pihen az elért vágyaknak özöne
Megtestesült képében.
Örökkévalóság ködhomályból intve
Itt leng, a' Kupresszek közt is sugárt hintve
Az örök éj' csendében.

Itt lakik az örök a' való nyugalom.
De még is mért borzaszt engem' e' sírhalom,
'S mért imádom éltemet? –
A' semmi nem érez. Én mint v a l ó várom
Hogy elhunyt éltemmel ezt még be nem zárom
Sír! te nyujtod enyhemet.

Bárány Ágoston.

HALOTTI MARS-DAL.

Katona-temetéskor.

Menj-el, derék Harczfia te!
Most kísérünk sirodba le;
'S lebocsátott fegyverekkel
Bús szivekkel
Megyünk néma lépésekkel.

Jámbor valál 's vitéz Legény,
Czímer Hadnagyod' seregén;
Bátor szived ha harczra kélt,
Soha se félt
Se puskát se mérges kardélt.

Keresztyén Bajnok is voltál,
Sokat tettél, ritkán szóltál;
Király- 's Hazához hűséges,
Jóval ékes,
Szinzés nélkül emberséges.

Künn strázsáltál hóban szélben,
Fagyban nyárban és éjfélben;
Sok inséget meghaladtál,
'S hálát adtál:
Hogy kenyeret 's vizet kaptál.

Vidámon, mint éltél te itt,
Hunyódtak is bé szemeid;
Elgondolád: most már vége,
Nincs insége
Lelkemnek, sőt idvessége.

Ismért a' jó Isten téged,
'S mennyben adott örökséget:
Te özvegye 's ti kisdeded!
Ne féljeteK;
Isten leszen védelmetek.

Száll koporsód temetőbe,
'S mi mennydörgünk levegőbe
Utószor Istenhozzádat;
Hol hazádat
Leled, meglátjuk arczádat.

Vegyétek kardját fölűle!
'S tanuljatok mind őtűle:
Ugy győzünk mi is minden bajt,
'S melly most lehajt
Éltünk' járma, nem görbeszt majd.

S E R E G :

Bajtársak, el! sirgödrétől,
Mert hívatunk dob' neszétől;
Nyugszik hűves földben ő már,
Minket Hazánk 's Királyunk vár!
Fogjunk vele, hévvel tele,
Kezet, mig rá időnk jó jár.

Könnyebb ugyan a' csatákban
Kimulni, mint betegágyban:
De kit, hol 's mint Isten kivész'
A' jó katona rá ugy kész;
Nyugottan él,
Halni sem fél,
Mint ím ez a' Vitéz.

Edvi Illyés Pál.

VAK A' SZERELEM.

A' szerelem mindig vak: van szemfénye, de nem lát;
Hol vermekbe bukik, hol tövisekbe akad.

Vitkovics.

VÍG SZÍV.

Harmatos kelyhű eleven virágként,
Mellyre jótékony kikelet' hűsében
Nem rohan vad szél, 's az idő paizzsal
Látszik ölelni,

Éldel a' vígság nemesült kebelben,
'S tiszta mint a' szűz liliom, gyakorta;
A' fenyítő szent fegyelem' körén túl
Élvre ki sem tör.
Illy dicső 's bájos gyönyör' érzetébe
A' Kegyistennék eget állapítnak.
E' magasságtól alacsony hiságok
Messze vonúlnak.

Sokszor olly dúzsan valamint királyi
Hölgy ragyog köztünk az öröm repesve,
Ámde várának sima talpkövére
Bár nagyot épít,

Könnyeden gördül ölelő szerencsénk
Gyilkos ábrázzal 's tusakodva innen;
'S a' mosolygó szív komor alkonyatban
Felleli révét.

Makáry.

A' SZÁNAKODÓHOZ.

Szánsz ha titkos búm' könyűjit
Folyni látod arczomon,
Szánsz ha bánatom kitörve
Nyög keserves ajkamon;
De nem indíthat szerelmet
A' könyű 's panasz:
Részvevést gerjeszt csak – ah de
Nem szerelem az!

Ha vidámságom felébred
A' remény' sugárira,
'S elmerülve nézek arczod'
Andalító bájira:

Mintha lágyulnál enyelgve
Látszol inteni,
Haj csak látszol! – úgy miként én
Nem tudsz érzeni!

Míg van épség tagjaimban,
Míg virágzik életem,
Míg erősen ver's doboghat
Érted égő hű szívem:
Addig, Édes! tégy velem jót,
O ne szánj, – szeress!
Szánhatsz, majd ha nyugtot e' szív
Síron túl keres.

Vörösmarty.

IDYLL.

Bájegezen magasan piruló fény festi az elhúnyt
Boldog arany század' hajnali rózsatüzét.
Elragadó dalaidra hevül a' Tempe, nyilongnak
Harmat' gyöngyei közt a' szerelemkoszorúk.
'S felsekent forró lelkem sas-szárnyira kelve,
Mennyei villámként, thesszali völgybe repül.
Az hol ezüst patakocskák vágynak eloltani lángim',
'S hajlongó gallyak' enyhe homályba fogad.
És gyönyörű pásztorlyány innepi pártafüzetben,
Egi mosollyal rám, hév szeretőre borul.

Ponori Thewrewk József.

VISZONLÁTÁS.

Tivadar, büszke lelkének szomju vágyait nem teljesíthetvén, visszavonúla sziklavárába. Hitvese meghalván, egyetlen fíja' nevelésére szánta napjait; őt gondolá azon dicsőségpontra emelhetni, hová önmaga nem juthata. A' vár' káplánja, egy tisztos Barát, osztá-meg vele hív szorgalmát, 's az ifúnak fejlődő nemes tulajdonai szebb reményre költék atyai szívét. Dezső, így hívák az ifút, gyorsan haladott, a' mennyire csak engedé az akkori idő, 's nyílt elméje minden életsugárt részvéttel fogott-fel. Gyermeke a' természetnek, örömit is csak abban lelé, bátran nézve-ki a' világba, melly homályos álomként játszott képzetivel. De leginkább kedvelte ő a' harczy gyakorlást, 's láncsavetésben kardforgatásban nem volt párja az egész környéken. A' legszilajabb mén urának ismerte, 's mint egy hadisten szökeltett téren tetőn, porfelleget hagy-

va utána. Vadászat tölté üres óráját, 's atyja örült: ha vértől pirosan jelent meg előtte, visszatér-
vén a' farkas és medvelakta erdők' éjjeléből. Mind ezekben képét látta a' véres hadaknak, mely
egykor fiját is a' síkra szólítja.

Egykor Dezső a' szomszéd völgyben egy lyányt pillanta-meg, 's benne minden életerő egy
édes érzelemmé vála. A' felébredt szív tűzvággyal röpüle a kedves alak felé, annak bájkörében
ohajtva élni és halni. A' szelíd I d a volt ez. Nemes atyja még kisded korában vérmezőn esett-
el a' hazáért, 's most szeretett anyjával csekély örökségében élt virágai között, ártatlanul mint
azok. Ezért ége Dezső az első szerelem' legforróbb hevével, de hogy a' különység, ez örök ellen-
sége az érzésnek, ne gátolja szerelmét, azon felül tartván atyja' kincsszomjától, csak titkon 's
idegen név alatt köszönt be Idához, ki szívének ösztönét követvén, elfogadá a' szép ifjúnak
hódolásait, 's tisztán, mint csak az égiek szerethetnek, szereté az esdeklőt. Már egy tavasz egy
nyár látta e' szent frígyet, 's mindég nőtt, mindég erősült keblökben a' tisztelet 's a' szerelem'
malasztja, 's édes remények közt hajnali álmoként tündek le napjaik.

Kevélyen nézett-le Tivadar vára' fokáról a' kies völgyre, mely virágos kert gyanánt nyult-el
alatta, 's számlálva faluit elméje nemzetsége' díszén 's a' jövendőn merengett. Épen akkor
vágat-fel Dezső, életöröm 's Ida' képe dagadó keblében. Vígán kísérték atyjának szemei a'
tüzes ifjút, kiben egy új hősi ágat látott virágzani, messzehintve nevének hírére dicsőségét.
Gundát, a' gazdag Rátholt' egyetlen leányát, ki az udvarnál nagy kegyelemben áll, jegyzé-el
magában neki élettársul, hogy a' két birtok összeolvadva fényöket inkább nevelje. – „Már itt
az idő” mond Tivadar a' szorgos káplánhoz – „már elég érett tudatnom véle jövendőjét, 's javá-
ra célzó szándékomat. Ideje már: hogy világba lépjen, 's tettek által hirdesse nemeslétét.”
Mond, 's szobájába intvén a' boldog ábrándozót, kinyilatkoztatá néki utóbbi sorsát.

Mint mikor az édesen álmadót erőszakosan rezzentik-fel, olly kábultan áll a Dezső atyja
előtt; minden szavára egy szép remény tűnt-el, míglen kilátása, melynek távolában szerelme'
rózsavára lengett, váltig elsötétült. Az új frígy' említésénél indulatosan veti magát atyjának
melyére, és szerelme' titka kilebben ajkain. Tivadar meglepetve soká szót nem talál, csak
komoran hallgatá fijának őszinte vallását; végre megértvén Ida' lakhelyét, a' szorult ifjút hideg
bizonytalanságban hagyá-el.

* * *

Egy terepély hárs' árnyékában ülve néz Ida az út felé. Ekkor szokott jönni a' kedves vadász
itt nyugodni a' hűsben. Halkan énekelve, 's csak néha szakasztva-meg szerelmi sohajtástól vi-
rágokat kötözget, hogy azok Imádottja' szíve felett hervadjanak-el. Minden lombzörrenés
öröme rezzenti 's felszökve helyéből ágaskodva leskelődik. 'S ím! lovagok jönnek – „Ő az!”
kiált Ida, 's lángoló képpel elejökbe szalad; de halvány szín futja-el arczeit, midőn az ifjú he-
lyett egy öszülő komoly tekintetű férjfit lát feléje közelgeni. Tivadar volt ez. Szótlan merőn
néz a' hűledezőre. A' szépség' hatalma, mely a' tiszta szem' egéből felé sugárzott, elfojta benne
minden bosszús gerjedelmet, de csak mulólag: mert büszkesége szégyenlé a' gyöngye leánynak
rég szándékán vett diadalmát, és kemény hangon kezdé vádolni a' szüzet, hogy ő az ifjút el-
csábítani törekszik. Halálos borzamat rázza-meg az ártatlant, 's tördelt mentséget rebegve az
épen oda siető anyjának karjaiba omlik. Ez megértvén a' sajnos esetet, igazsága' érzetében fe-
lelt-meg a' háborgónak: hogy fja itt a' Csalárd a' Csábító; mélyre felingerülve Tivadar, gyilkos
bosszúval fenyíti őket, ha pusztá reményöket fijára nézve bár milly tettel valószínű akarnák.
„Elhiszem – mond gúnymosolyogva – a' koldús örömmel néz-fel a' magasra, 's kész eladni

erkölcsét, magát, rút nyereségért. Ha éhség bánt, kérjete! 's adok; de fiamra számot ne tartsatok." Ezzel felpattan lovára, 's vissza vára felé.

Nincs gyötrőbb érzés a' szegénynek mintha méltatlan szenved szegénysége miatt, 's a' vak szerencse' fijától magát gúnyolva látja. Egész súlyában érzé ezt Ida, de leginkább fáj az neki: hogy Dezső, kit ő olly tisztán szeretett, így csalhatá-meg. Sűrűen folytak könnyei a' vigasztaló anyára, mélyen érezvén hogy mind e' mellett a' Csalárd neki felejtethetlenné vált.

Tivadar' melyében azonban a' harag szűnve szűnt. Még váráig sem jutott, már döllyfös tettét bánni kezdé; de ön vádja nem volt elég erős célját megmásolni, egyedül csak fija iránt nagyobb kíméletre birhatá; gyöngén dorgálván őt a' névtagadásért, 's Ida' méltó haragját hirdetvén. Hosszú tünődés után legjobbnak ítélte Dezsőt elvinni magával, 's nem erőszakos tilalmak által az elhatott tüzet még inkább nevelni. Künn a' zavarban a' sok új tárgyak közt, gondolá, a' szerelem' álomképe majd magától eltűnend; azért is gyors készüléteket teve az útra, teljes pompával akarván megjelenni Budán, 's ott fiját az udvarnál bemutatni. Több szegény nemes ifjakat választá melléje, kik örömmel csatolák magokat a' hatalmas úrhoz. Ezek által vélte ő Dezsőt ébresztgetni, lángszínekkel festvén a' nagy világi életet, 's a' nyerhetendő dicsőséget. De mi a' földi fény a' szerető szívnek? egyben leli-fel az világát, 's a' fenntebb uraság' jelei üres füstté válnak a' kedves szem előtt, melynek égi villanása üdvességre inti. Így Dezső – hidegen nézte a' fényes készüléteket, hajdani vígsága elhala, és sem atyjának édesgető szavai, sem ősz tanítója' intései nem voltak foghatók őt felvidítani. Ha látta a' többi ifjakat örömpesze várni a' költözés' óráját, és hiu csillám közt magokat szép reményektől ringattatni, fohászzkodva mondá: „ők nem szeretnek!”

* * *

Az utazás' napja meg volt határozva. Az elválás' fájalmát Dezsőnek még azon gondolat is öregbíté, hogy Ida neheztel reája. Őt még egyszer látni, 's bocsánatot esdekleni, búsongva nyargal szerelme' völgyébe. Ida nem várja, nem röpül elébe. A' házba akar lépni, de a' megbántott anya útját állja, kérvén: kímélje-meg ezentúl őt 's leányát minden üldözéstől, minden lealacsonyítástól. Ne gyötrje tovább is a' szívet, mely benne bízván védetlen magát oda adta. Hasztalan esdeklik az Ifjú álnevét szerelmével mentegetvén, a' bús anya kérlelhetlen maradt. Hasztalan kiáltá Idát a' szerelem' kifakadó hangjával, nem jött Ő! csak tompa sohajtás hangzott-ki a' szoba üregéből. „Légy boldog hát anyám! rebeg az ifjú, én búcsúzni jövék; holnap messze, tán örökre elmegyek! E' pillantatban az ajtó nyílik, 's Ida szerelme' teljes kirohantával az ifjú melyére dül. – „Enyém vagy! enyém léssz!” mond Dezső feléledve; „Tiéd!” sohajt Ida, szemei hosszan reá nyílnak, egy élet' érzetét tükrözve, és lassudan éjhomályba merülnek. A' szerelem' angyala égi mosolygással lebeg el felettök, 's örömkönyűjün a' teljesülés' szent malsztja fénylik. A' lágyult anya, remegő kézzel az ifjút megáldja, ki gyűrűt nyomván az ájult szűz újára, boldogult szülője' hagyományát, ezen szavakkal; „Isten látja szívemet! Ida, én hived maradok!” elszakad közzülök. A' hegytetőn még egyszer visszanéz: „Isten hozzád, mond, boldogságom' völgye! emléked egyedül e' szívvel múlhat el.” E' pillantattól fogva Dezső bizonyos eltökélést nyere; mely utóbb is minden életfordulattal kitűnt belőle. A' gondolat, hogy Ida sajátja, lelkesíté 's tettek után kezde vágní, hogy meg is érdemelhesse őt. Nyugottabb lön, 's atyja örömmel hidegülésnek vélte, mi elszánt érzés vala.

* * *

Eljött az Indulás' napja. Tivadar Budára sietve lovagjaival. Akkor időben Kálmán uralkodott, híres tudományairól. Kegyesen fogadta az érkezőket, kiváltképp tetszett neki az ifjú vitézalakja, 's benne nem közleket sejtve Apródjának nevezé-ki. Örömtelven látá fiját Tivadar a' dicsőségpályán, 's egy ideig boldog tanúja volt a' dicséretnek, melly azt mindenütt követte, csak az elválás' óráján lépé-meg homályos fájdalom, 's elkomorodva csügg a' kedvelt' tekintetén. Dezsőt is szorítá atyja' távozása, 's hálás szívvel mondá keblén: „Tettek után atyám! ismét e' drága helyen nyugszom; bocsáss-meg: hogy e' szív megelőzte értem gondos szándékokat.”

Azon perczen hol az érzés fellágyul, elnémulnak minden világi feltételek. Tivadar sem vala képes külső vágyait tudatni fijával, 's azon frigyét, ámbár jöttékor mingyárt értekezett iránta 's Rátholt azt szívesen el is fogadta, csak az időre bizta, 's gazdagon hagyva fiját, jószágai-iba visszatért.

Dezső a' bölcs Király' szeme előtt napról napra előbb hat, 's csak hamar tárgya lön a' köz-tiszteletnek, 's titkos bálványa az udvari szüzeknek. A' szép gazdag ifjut mindenik ohajtá be-avatni szívlángjaiba, csendesén vágyva neki a' pártát feláldozni; kivált Gunda, a' büszke Rátholt' egyetlen leánya, hölgyek' virága, kellemeinek ezer bájaival kívánt a' szíven diadalmaskodni, melly nyugottan 's elzártan állott a' hódolók' sergei között; de hasztalan veté hálóját: Ida' szelíd képét semmi mesterség nem sülyesztheté homályba – az lebdelt magányos óráji felett; – em-léke nyujta élményt a' küzdőnek, visszasugározva a' multnak örömetől.

* * *

Ekkor történt: hogy Boullion Gottfried a' Frankok' legdicsőbb vitéze kereszthaddal a' Magyarföld' határáig érkezett. A' hősnek híre megelőzte jöttét, 's mindenki vágyott ama' világcsudálta bajnokot ismerni. Boullion követeket küldé Kálmán királyhoz, őt szabad keresztülmenetelért kérvén. Kálmán a' hősset értekezni akarván, őt a' Fertő' partjaihoz hívá-meg öszejövetelre. Eljött Boullion Vitézei' választottjaival, 's a' Király őt egy hadi jelekkel ékesített sátorban fogadta. Néma csudálat fogá-el a' nézőket, midőn a' két felséges személyek, erejük's méltóságok' érzetében egymásnak férjfiui jobbokat nyujták.

De senki sem volt inkább elragadtatva Dezsőnél, láttára a' nagy Vitéznek, ki egy királyi hölgyként szív-ható tekintettel tűne-ki a' többiek közül; Alkotva egy világot kormányozni, álla ő hódító felségében. Keblét egy tűzkivárat villantja keresztül, illy bajnokkal vágy fellépni a' hősi pályára; gondolá, 's mihelyt az alkalom engedé, Gottfried elé járul, 's magát szolgálatjába ajánlja. Gottfried komolyan futja végig az ifjút, 's előterjeszti a' legyőzendő veszélyeket; de látván eltökélt lelkét, derengő képpel nyujtván kezét neki, mond: „Légy tehát bajtársam! zászlóim' röptével örököljön neved. Légy győzelmim' vagy halálom' sorsosa.”

Új élet zajlott most Dezsőben. A' szerelem 's dicsőség egy fényalakba szöve úgy tűnt előtte fel, mint a' hajnali csillag az éji vándornak. Nehezen bocsájtá ugyan el őt a' Király, mindazáltal Gottfried iránt viseltető tiszteletből, 's másképp sem akarván az ifjú' hóstüzét gátolni, még is reá állott, panczelt 's kardot ajándékozván neki. Több ifjak is kísérei között Dezső' példáját követve Gottfried' zászlójához álltak.

Dezső igaz fiúi szívvel írta meg ezt atyjának, e' gyors léptét hevült lelkének sugárzó képeivel szépítvén. „A' név pusztán hangzik-el, így ira, ha magas tettek nem vívják-ki a' mulandóságból. Légy hát boldog Atyám! vigasztaljon szent fogadásom. Palesztína' síkjairól vagy tetteimet vagy dicső elestemet hallod.” Egy hiv szolgától, ki öregsége miatt őt nem követheté, Idának is irt, és a' szerelem' legédesb legtüzesb szavaival reményre hűségre biztatá.

* * *

Halálos hír volt ez Tivadar' szívének. Élete' örömet, öröksége' gyámolát örökre elveszettnek képzelvén, hol magát vádolá: hogy szikrát vetve a' fogékony kebelbe egyetlen fiját gőgjének áldozá-fel; hol öszvehalmozott kincsét átkozá, mitől kísértve a' legnagyobbtól megfosztatott. Mosolygott is néha kis reménysugár feléje, de csak hamar eltűnt ismét a' veszélyek' képzetében. Komoran, örömtelen élé világát, 's büszke vára, előbb a' fény''s uraság' lakhelye, most némán dísztelen állá, viszhangozván borult urának szomorú, magányos fájalmát.

De gyermek-bízodalommal néz Ida fel az égre, melly védi a' hívet. Ártatlan szerelme csak szív és nem birtok után vágya, 's azt fellelő, bár messze ver is az tőle idegen földeken. Erős hittelt tartott az ifjuhoz, és megnyugodva sorsa' végzetében, melly bár milly viszályos úton elvégre még is a' célhoz vezérel. Mint a' virág kelyhét megnyitja a' harmat' gyöngyének, úgy állá Ida, ölelve a' malasztos hitet, melly a' rokon szívek' érzelmit láthatlan éleszti, 's minden veréseit egy édes sohajtásba vegyíti. A' keleti szellő melly a' kedves' tagjait hűsíti, néki is reményit sugalla.

* * *

Évek folytak-el. Gottfried' győzödelmei eltölték a' világot. Ájtatos szarándokok jöttek mentek, hirdetvén a' kereszthad' tetteit, 's a' Magyar hős' vitézségét. Elmés Lantosok szívemelő dalokban magasztalák a' kereszt' diadalmát. E' közben több vitézek tértek vissza honjokba; jöttek Magyarok is: csak az, ki után annyi szív sohajtott, csak az maradt távol!

Végre azon ifjak közül érkezett egy, ki szünetlen mellette volt. Ez mondá-el tetteit és hiteles halálát: „Hogy ő egy véres ütközetben nehéz sebet kapván több vitézekkel elfogattott, 's mint később hallá, többi társaival együtt a' pogányoktól felkonciztatott.”

E' szomorú hír hamar elterjedt, végre Tivadar' várába is eljutott. Elszörnyedve néz Tivadar az életbe 's vigasztalhatlan néma bűnnek ered. Futva az emberek' részvételét boronga várában. Az erdőszélen, lent a' völgy' közepén, állá egy kápolna mellyben hitvesének hamva rejtezik, ahhoz közel egy emlékoszlopot emeltetett azon felirással: F i a m n a k. Ez vala gőgjének utolsó kilobbanása. Itt viraszgata éjjelenként 's gyűlölve életét a' hideg kőre hullatá könnyeit. Nem sokára betegágnak esett mellyből felgyógyult ugyan; de szeme' világa örökre elveszett. Így a' gazdag Tivadar, ki csapongó gőgjében a' szegényt megveté, most boldogtalanabb lett az utolsó koldusnál.

* * *

Azonban az igaz ég megtartó Dezsőt. Megsebesítve feküdt Ő egy pogány testhalom (vitézségi jele) közt; 's a' pogányok őt is holtnak vélvén elhagyák. Egy jámbor Dervis megjárván a' harczmezőt életben találta őt 's magával elvitte. A' teljes ifjui erő sietteté jobbulását bár nem örvendeze neki, mert halálnál kínosb sors várta: szolgaság; de a' jámbor Dervis a' jótét' malasztját inkább szeretvén a' vérdíjnál, őt titkos úton a' kereszthadi táborig vezetvén ezen szavakkal: „Keresztyén! tanulj ember lenni 's ne felejtse el soha, hogy egy Isten, egy lélek uralkodik bennünk!” elhagyá, jutalmat sem vevén tettéért.

A' nagy munka meg vala téve. Megváltónk' városán szent jel ragyogott, 's többen a' vitézek közül hazájok felé indultak. Dezsőben is felébredt a' honvágy' édes hatalma, bucsút vévén Gottfriedtől 's vitéz bajtársaitól kedves hazája felé utazott, minekutána hat évek óta hőspályán veritékezett. Az egész szent hadnak tisztelete követé a' Nemest.

Köny ömle szeméből Dezsőnek, midőn annyi veszély után édes hazaföldén áll. Idát látta a szerelemkoszorút nyújtva feléje. Hálát sohajtván a sorsintézőnek, örvömvölgyének veszi útját, hogy a viszonzlítás első örömet szeretnével élhesse, s atyja áldását legott nyerhesse-meg. Szerelem-sürgette léptekkel a tetőre jut, honnan leláthatni a völgybe. A hársfa még áll, virít a kert, fejezlik a ház! s elragadva érzete bájözönétől alásiet; Ida!Ida! hangzik ajkain, de csak a bérczek felelnek. A hárs alatt egy magányos sír ötlík szemébe, moh s elszáradt virágok fedik azt. Dezső keble szorúl, remény s félelem között a házajtón zörög; s egy idegen férfi lép elébe. „Hol Ida?” kiált Dezső reszkető hangon, „Tudja Isten!” felel amaz, „ott a hársfa alatt nyugszik anyja, s ő csekély jószágát nekem rokonjának eladván elköltözött; hová? nem tudhatni, senki-vel sem közlé.” Búsan fordul vissza Dezső s szívszakadva ül-le a sír mellé. „Itt! sohaj, itt sok szép órát tölték, s a kéjhely most néma sírrá vált; de csak itt a béke! a csalfa remény itt nem hitegeti már a hajlékony szívet. Mi az élet, ha rövid örömének így hosszú kín ára? –

Komoran megy innen ősi vára felé. Alkonyi homály borítá a vidéket, csak a bérczek csúcsai fénylettek még a nap aranyában, mint az erős szív lángja a sötét életben. Az emlékoszlop lépcsőjén ül egy pásztor, busan fúván-el esti nótáját; előtte a gyöpön víg báránykák szökkeltek a szállás felé terelt anyjok után.

Az emlékoszlop láttára eszmél csak fel a búsongó s olvasván a felírást homályos gondolat ötlík fejébe. Kérdezősködik s a pásztor elbeszélé: hogy szegény ura ezt fija emlékére tétet, ki a szent földön esett-el. Borzadva s váltig alá verve borúl Dezső az oszlophoz, hallván szomorú sorsát atyjának. „Itt a kápolnában, mond a pásztor, végzi szegény uram mindennap esti imádságát; nyugottan s megbékülve magával, mint egy szenvedő de igaz lélek, jön ide mindenkor, kísértetve egy anygali szüztől.”

Azalatt megszólal a harang, tompán tévedez hangja szerte a völgyen; a pásztor lekapván süvegét nyája után ballag. Dezső mozdulatlan karolja által az oszlopot, néma de még is panaszló helyhezetben könnyes szemeit a várra meresztvén. S ím! a szélső várkapu megnyílik: Tivadar kilép szorgosan vezetve egy sugár, gyász-fátyolú alaktól s egyenest a kápolnába megyen. Öröm s bánatos érzés majd kifakasztá Dezső keblét; térdei roskadoznak s még is elő akar törni a bú világtalanhoz – de ismét erőt vesz magán s az oszlophoz visszavonul. „Hadd erősítse őt az égi sugálás,” mond, s nehezen lihegve várja a fiui szívnek kiömlését.

Nem sokára kijönnek a kápolnából. „Vezess az oszlophoz, édes leányom! mond Tivadar, oh kedves fiam! te elköltöztél és én – Ekkor Dezső, nem birhatván tovább érzései súlyát, az Öregnek lábaihoz omol. „Atyám! Atyám! oh élek –bocsáss-meg – öröm s fájdalom fojtá-el szavait, s nem is ügyelve a leányalakra, ki szívéhez kapva hirtelen a földre hanyatlik, képét atyjának keblén rejti-el. „Te élsz fiam! élsz? sohaj Tivadar, oh vagy csak rémlete a régi boldog időnek!” és hosszú ölelésben tartja megtért de nem látott fiát.

Feleszmélvén az örömből, mond Tivadar: „Hol vagy leányom? neked köszönöm ez órát, a te tiszta kebled fényitől oszla-el kétségem – jer, jer hadd öleljelek téged ezen szent órában! Dezső felemeli a szüzet s felfátyolozván az ájultat: „Nagy Isten! Ida!” s örömrészketve zárja melyéhez. A kedves karja közt visszatért a szüznek élete, hogy színváltozva újra nem-földi gyönyörbe merüljön.

A nemes szűz anyja halála után, idegen név alatt Tivadarhoz szegődött, hogy kegyes ápolása által kedvese atyját vigasztalja, s ez által Dezső szerelmét hálálhassa-meg. Nem tudva ki legyen védangyala, Tivadar őt leányának fogadá s enyhülést lelt részvevő fájdalomán.

Mennyivel drágábbnak tetszett ez által Dezső előtt a szűz, ki nagy lélekkel így tudta szerelmét nemesíteni! milly sokat kelle nyerni a szüznél Dezsőnek, ki annyi veszélyek után is hív maradt első érzetéhez. Szótlan egymáshoz forrva állának a hívek, az ég lehajolni látszatott, s

magához emelni a' boldogokat. Felfelé terjesztett karokkal álla mellettök Tivadar, 's a' bús világtalan most érzé legfényesebb napját létének.

Nem sokára szent frigy köté össze a' nemes párt, kit nagy lélek 's öszvehangzó érzelem már rég egyesíte.

* * *

Néhány év' múltával egy ügyes szemorvos visszaadá Tivadarnak, ki gyermekei' boldogságán szinte ifjult, elvesztett világát. Első tekintete egy deli unokára esett, ki atyja' tűzében, anyja' szelídségében mosolyga feléje, 's a' látónak derülő sugára 's örömköneyei a' kisedetet áldák. Soká élt még azután is Tivadar a' szerencse' körében 's görbedt térdein ringatva igaz Magyaroknak nevelte unokájit.

Kisfaludy Károly.

ENYINGI TÖRÖK BÁLINT

FELESÉGÉNEK.

A' Stambuli hét toronybul

Torbágyra.

Úgy hallom, (mert falka gyanánt Stambulba naponkint
Hajtatnak Magyarok szörnyű fogságra,) halotti
Pompát érettem tartottál Hűtvösöm, éltem
Mindene, míg Torbágy vallá Bálintot Urának.
Úgy hallom zokogó siralom közt búnak eredve
Nedveit arczádnak szomorú fátyollal itattad.
Jajjaid a' levegőt tördelték; jajjaid édes
Gyerme kimet – vagy is ah! enyimeknek mondanom őket
Nem lehet innentúl; – veled együtt sírni taníták.

Ah! magas Istennek gyönyörű hajléka, mi kedves
Volt oltárid előtt szivemet nyugtatni gyakorta!
Mennyi öröm röpösött belsőmben, az orgona mellett
A' mikor ájtatosan jó népem zenge solosmát!
Nem hittem hogy ezen szentelt helyen élve halotti
Ünnepemet, te Kegyes, mint gyászoló özvegyem üllyed.
Élek ugyan nyomorult! de mit ér így élni naponkint
Gyötrőbb életben hol ajándék volna halálom!
Bár úgy lenne miként az hír füleidbe hazudta,
A' köves Ozmán szív szűnnék sanyarítani rabját.
Testem ugyan szenved; kezeim perezcekbe szorítá
Vad Szolimán, 's terhes békótul lábaim égnek.
Gátolt mozdulatom; derekam csiptetve feszítő
Vaskarikába sajog; de nagyobbak jóval ezeknél

Kínnyai lelkemnek. Tőled megválnom örökre,
 Tőled, kit szereték inkább százsorta magamnál!
 Bár mi kemény legyen is rabságom, 's bár mi kegyetlen
 Még is minden egyéb gyötrelmi kevesbek ezeknél.
 Ti hajdan szabad éltetek mindenha mosolygó
 Napjai hol vagytok? hol minden kellemes órák,
 Kisdedit a' szép hölgy miüdön érzékeny ölembe
 Rakva, szelíd csókkal kezeit vállamra ereszté,
 'S angyalait nézvén, ajakán a' szózat elállott?
 Majd mikor, így szóllott, kedves férj! szög hajad őszül,
 'S lankadnak tetemid: helyedet felváltja fiacskád.
 Ő az Enyingi nevet, valamint te is, a' Magyar égen
 Bajnok nyomdokidon járván, terjeszti vitézül.
 Ezt pedig, (a' még csak dadogó lánykára mutatván,)
 Egy magyar erkölcsű hősnek megfogja szerelme,
 'S férje leend, 's látunk unokákat tőlök eredni,
 Kikben az országnak fognak szaporodni reményi:
 Boldogok akkor mi, várjuk békével utólsó
 Óránknak jövetét, 's ott a' szent hajlok alatti
 Boltyában, temagad mellyet költséges erővel
 Készítél, hidegült poraink, elhagyva dicsőebb
 Részétül, együtt legyenek nyugovásra letéve!
 Ah, hiu andalgás! mért szaggatod ennyire bágyadt
 Mindenemet? Mi haszon magamat csalogatnom, ez álom
 'S tündér képekkel, soha mellyek lenni valókká
 Nem tudnak, miután árnyékként tőlem örökre
 Elmultak? Mi haszon szívemet biztatni reménnyel,
 Melly nem tellyesedik, valamíg ez hét torony állhat?
 Ah haza! édes anyám! vesztet mint öldözi lelkem,
 És te miként faggatsz felséges vára Budának!
 Ti, kiket én szereték, kiknek véremmel adóztam,
 Még mikor a' harczok mezején paripára szökellvén
 Nyalka magyar hadaim vezetém a' tarra csatázni!
 Mind ezek elmúltak! szüntem szolgálni hazámnak
 Kénytelenül; imhol balsorsom rajtam erőt vett,
 'S e' gonosz elfogyató rabságot mérte jutalmúl.
 Én ki Budán, bús emlékezet! fénylettem ezernyi
 Hősök előtt, most Stambuli rab lenyűgözve kesergek.
 Tigrisek őriznek; kitalált új kínnal emésztik
 Napjaimat, mellyek ha talán¹¹⁵ még hátra lehetnek.
 Ám de legyen! tudom Isteni kéz gonosz emberek által,
 Mint Magyar, a' kiknek lelkem tenyerekbe letenni
 Gyáva valék, sanyarít, bennem hogy másokat intsen.

¹¹⁵ hatalán

Hah fondor! te Magyarat veszszőző Isztria' kölyke!
 Így köszönöd János kegyeit, hogy Főpapi székbé
 A' porbul felemelt, 's akará, hogy gyámja fiának,
 És őrangyala légy, 's oltalmazd özvegyi társát?
 Hát azt bírta reád: szórd-el mellőle az oszlop
 Szobrokat, és azután prédául tedd ki az árvát?
 Jól játszád, idegen gyülevész! játékosat eddig;
 Hízhatsz már szabadon; már megdöntötted Enyingit;
 Még csak Petrovicsot szaporán indítsad utánna,
 Ő még hátra vagyon; pedig ő is szálka szemedben;
 Ezt is vesd-ki tehát, és kész diadalmad egészen.
 Akkor uralkodhatsz egyedül; kényedre tanácsid
 Ellene forralhatd Izabella királyi fiának;
 És valamint Buda várából kiszorítani segítéd:
 Úgy koronájátul megfoszthatod őtet üdövel.
 Néked ugyan nem fáj, bár mint forgassa hazánkat
 A' zivatar; sőt kincsek után dúlt lelked akarja,
 Hogy te halászkodhass a' sárban mellyet okoztál,
 És mosolyogva hajózz, ha az ország zsírja kitöltött.
 Honni szabadságunk idegen létedre nem érdel
 Nincs mi tulajdonod itt, nincs mit félthetni szelektül,
 'S könnyűlöd magad is sajkáján másnak evezned.
 Erdemeid hallatlanok. Így forgódni zsványok
 Szoktanak, a' kikenél valamint lehet ártani, erkölcs,
 Mint kiket a' közjó nemesebb érzelme nem indít.
 Várj! vagyon Isten még, 's nem ereszt büntetlenül innén
 Ennyi gonoszsággal, bár mostan veszszeje késik.
 Most ugyan ülsz magasan, de leested lesz ki megéri,
 És bár mentül előbb gyűllyön rád mennyei bosszú. –
 Tűr Izabella veled; de mit it tegyen ellened, a' ki
 A' legjobb fejedelmi menyét hurkodra szorítád?
 Tűrtük ezig mink is vérünk-kendette csigáid:
 Mert¹¹⁶ Jánosnak ajánlt hűségünk győze szivünkön,
 És jobb fordulatot szomorú sorsunkra reméllünk.
 Lessz is. Tűrjük-el ezt míg kell, míg Isten akarja,
 Mert vét az, ki előtte magát, megalázni vonakszik,
 'S nem kétlem, közelít az üdő, melly végzi keservünk,
 'S a' beborult éjből virrad ránk tiszta verőfény.
 Többször is így vala már, 's él még a' szittyai Nemzet,
 'S élni fog a' földnek kerekén valamíg lakik ember.
 Nem minden Magyarink szállottak sírba Mohácsnak
 Gyász mezején, 's valahára hazánk jó csillaga felkel.
 Megvagyon a' tő még; gyökerének szálai nyersek,
 És eleven sarjak kikelettel róla tömötten

Serkedvén izmosb nevedékeit adgya hazánknak.
 Édes gondolatok! mikoron tí balzamos írrel,
 És te remény, tördelt elmémnek társai, gyakran
 E' kínzó falnak mohosult repedékein által
 Béjöttök: mint érzi szivem hogy fellege ritkúl.
 Ez pokol, ez békók, 's Szolimánnak vad dühe mérgesb
 Új sebeket nem nyit haldokló testemen akkor.
 Stambuli fogságom borzasztó szennye Budának
 Mennyei képe elől kiszakad csöndetlen eszembül.
 Vagy miokért csaltok 's meddig ti hasztalan álmok?
 És miokért kísért hitető árnyéka Budának,
 Melly már nem Magyaré, 's velem együtt pengeti lánczát?
 Mátyás vára fölött Szolimán zászlója kevélyen
 Ringattattya magát a' szélnek szárnyain ülven.
 Ah Izabella! midőn a' sors engedte, Királynénk,
 Bujdokló jövevény már most, 's gyámoltalan özvegy!
 Elmentél kicsiny árvadat kapcsolva magadhoz,
 Hogy Magyarországot ne legyen soha látni szerencséd,
 Mint nekem is ki viaskodtam még az nap is érted,
 Mellyen örökre szülő földemtül, 's tőled elestem!
 Fájt, tudom, elválnod, Nemzet-kedvelte Királyné
 Nagy birodalmadtul: de maradt fenn annyi csapás közt
 A' mi vigasztallyon, 's vizeit szemeidnek apaszsa.
 Gyermeked és hived véled költöztenek. Erdély,
 Hajdan ez is koronád tündöklő gyöngye, lakásod.
 Népe Magyar. Közelebb Zsigmond felséges atyád is.
 Mind ez nem kicsiny enyhítés ezrére sebednek.
 Bontakozásodnak napján a' büszke pogányság,
 Hah kegyelem! búcsút nem tiltott venni Budátul:
 Én velem a' vad sors nem közlött semmit ezekbül!
 Kedvesem, engedgy-meg szanaszétt hogy tébolyog elmém;
 Mert minden szomorú tárgyat majd felfogok együtt,
 Majd ismét az egészt különös részekre szakasztom,
 'S forgó gondolatim habkint egymásba csapódnak.
 Úgy vagyok én valamint mikor a' nagy gálya szelektül
 Erre amarra keverg, 's most éles szirthoz ütődött,
 Most hamar a' hullámok alatt kínlódik: az ijedt
 Kormánytisztt nem tudgya kinek, 's nem tudgya mit intsen.
 Vagy mint olyan utas, kit az erdő bécsala mélyen,
 Hol csak barna homályt, de világot gallyakon által
 Véle 's alig láthat. Felhők kerekednek azonba;
 Ellepik a' fáknak sudarát; harcolnak az ellent
 Állókkal, 's tűzfegyvereket csattogva röpitik.
 Akkor az ellankadt vándor rémulten elájul,
 Mint ki halálnak vált, és térvén újra magához,
 Kedves mindenéhez búcsút izen ajkai nedves

Mozgásával előbb, azután neki szánva leroskad,
És az egek megölő nyilait lesi néma nyögéssel,
Míg nem végre folyó tüztől megemésztetik élte.
Engem is így nézhetsz. Vérem fogyatéka csöpög már.
És nincs semmi remény többé hogy lássalak. Isten
Véletek édeseim! Legyetek ti boldogok! a' szív
Illy iszonyú harczot ha ki győzhet, véletek Isten!

Vajha mikor történt jutnom fogságba Budánál
Ezt a' büszke Pogány engedné mondani hozzád!
Már ha halálra valék, valamint vagyok általa szánva,
Hagyná, keblemhez zárnálak téged utolszor;
'S csókjaim ajkaidon látván olvadni vizekké,
Mellye keménységét hozzánk lágyítani tudná.
És bár engem utálton utál: könyörülne bizonynal
Rajtad, 's megtörné szemeidnek zápora lelkét.
Ah de különben lett. Álnok hitetéssel az Ozmán,
Nem látván veszedelmem elől nyílt körme közé csalt.
Károllok szavaim most is, mellyekkel elejbe
Balgatag én! szabad életemért könyörögve borultam.
Nem használt, Izabella magát hogy közbe vetette,
Nem lehetett minden Magyarok kérelme javamra.
Társaimat szabadon, nem irigylem, vissza Budára
Menni hagyá, 's engem lánczokkal terhele talpig.
Már haladó szekeren sebesen lebocsátkozik a' nap,
Est vagyon és Szolimánt kontyos Bassái kerítik,
Ellenem, (olvastam szemeikbül), főzni tanácsot.
Úgy lett. Két halvány képű Csauz áll meg előttem
Éjfélkor, 's magyarul hozzám így szólnak: Enyingi!
Felségek Felsége, Gaur! végzette felőled,
Foglya vagy és ezután Stambul hét tornya lakásod.
Értened ennyit elég. Utazásod holnap ered-meg
Tolna felé. Ezeket morgák 's eltüntek azonnal. –
Mért nem mertek ebek szemközt, ordítom utánuk
Nézni velem? miokért hozzám sunnyogva beszéltek?
Láttátok, tudom én, vasamat villogni Mohácsnál,
'S szegni tarolt fejeket, valamíg engedte szerencsénk.
És Szolimántokat is seregemmel nyomni szorosra.
Csörgeni most fényes kardot nem láttok övemről,
Más vas ez itt! Hah hittelenek! hát férfihoz illik
Csalfa vitéz harczost, nem fogni csatában, az alku
Örve alatt? Illik frígytársat törbe keríteni? –
E' két kar viselé uratok részére Budának
Gondgyát, (mert Prényit beereszteni függ vala tőlem,)
Mellyeket ím mostan metsző pereczekbe szóríta.
Így hálállya tehát a' várt hogy néki nyitottam
Mellyet ezer bajjal csak alig megtartani győztem!

Illyen-e hát esküdt szavatok szentsége Pogányok!
 Istent csálni előbb kell hát, hogy csálni lehessen
 Embereket, kiket isteni név hűségre serényít?
 Tudgyátok hazugok: hitetört nem kedves az égben,
 'S bár üdeig boldog, nincs végig véle szerencse. –
 Így dültek panaszim, 's szájbambul százszor ezeknél
 Többek is omlottak, valamint habozása szivemnek
 Arra emerre kapott, míg a' nap fénnye kifejlék.
 Ekkoron a' ragadó szekeret közelíteni hallám
 Zajgó lárma között. Tíz Jancsár véle. Rohannak
 A' sátor küszöbén által hurczolni magokkal. –
 Szennyei ti földnek! miokért – illy szókra fakadtam,
 Ennyi kezek rajtam, kit lánczok terhei nyomnak?
 Félték Enyingi előtt most is, noha fegyvere nincs már,
 Nem de pogány párák! 's erejének kötve hatalma?
 Volna kezem szabadon, 's kardom markomba szorítva:
 Lenne halálotok itt, és véretek árja ma fördőm.
 Ott, ha vitézeknek magatok vallyátok, az izzó
 Harczoknak közepén, hol kard a' kardba csapódik,
 És egymást csorbittya, velem mérkezzetek öszsze!
 Ígyen hasztalanul csikorogtam. Kell vala mennem
 Számkivetésbe. Halad szekerem vágatva. Sem éjjel,
 Sem nappal kis üdőt, magamat kipihenni, nem adnak
 A' fene kísérők, míg Nándorvárba nem érnék.
 Rettenetes jelenés! Ezelőtt a' szittya hazának
 Látnom erősségén Törököt hánykodni kevélyen!
 Látnom azon palotát melly ismért engem Urának,
 E' várnak mikoron voltam kormányivezére,
 És Szolimán hadait sokszor futtattam alóla.
 Nem lehetett gyilkosb mennykő melly csapna fejemhez,
 Mint oda jutni rabul, hol nem rég voltam az első.
 Hol ragyogó fényben lovamon villogva parancsot
 Osztottam 's remegett a' kontyos Enyingi nevére.
 Hah komor emlékezet¹¹⁷! miokért kell gyötrened elmém?
 Vagy te csalékony sors gonosz éltem nyújtni mi kedved?
 Nem tudtál viadalmimnak kiragadni virágzó
 Keblébül? Noha csontyaimat most éles ekével
 Felhasogatnák is, de szivemnek lenne nyugalma,
 'S így legalább éltem bézártam volna dücsően,
 És mi jelesb nyereség, nem látnám drága hazámnak
 Legfelsőbb fokrul poklok torkába leestét;
 És te kegyes hölgy is sorvasztó kínaid akkor
 Végezvén, férjed veszedelme nem ölne naponkint.
 Így zugtam, mindent, 's magamat főképpen okozván,

¹¹⁷ emlékezet

Mint ki bolond voltam hitetörtnek hinni szavára.
 Hat hetek így multak. Még is, noha vékonyan, olykor
 Hogy szabadúlni fogok, közzel csillámla reménység,
 Mint mikor a' felhőn halaványan néha verőfény
 Áttörvén, csak alig pillogva lövelli sugárát.
 Jaj! de miként hamis ez sokszor, bizodalmam is az volt!
 Ajtót nyitva reám így dörg egy durva követtség:
 Nossza Gaur, Stambulba veled. Rablánczaid ottan
 Hárfa helyett pengetni fogod. Nem volna Budában
 Olly palotád, millyent Nagyurunk számodra kijegyzett
 Ő így szólla, 's magát közelebb férkezteti mellém,
 És rám csapja kezét, 's ültömbül vonni törekszik.
 Mit tegyek? a' szükség 's hatalom, gondoltam, erősb most
 Mint vagyok én; – de hamar felgyúlada régi hevemnek
 Lángja, Pogány! mondám, küldlek Mahomethez ezennel;
 És ugyan e' lánczok, mert nincs más fegyverem, üssék
 Csontjaidat darabokra, kevély ozmáni poroszló
 Csufjaidért. Így kell-e vitézt keseríteni, kit te
 Nem harczban nyertél, 's nem nyertél volna ha kardra
 Kelnénk, és Nagyurad vélem bánt volna vitézül,
 És nem verne reám békót a' béke neszével?
 Összeszedem csak ugyan magamat. Most rab vagyok; a' sors
 Itt is elég sanyarú, mondám, mért küszködöm ellent
 A' széllel fordítani hajóm? 's hallgatva felállék
 Mint lehetett, 's akadékaimat hurczolva kegyetlenb
 Sorsomnak, melly vára reám, indultam elejbe.
 Két hetekig kellett Rác' 's Bolgár földön utaznom.
 Vad népek. Szilaj állatokat gondolna mozogni
 A' csinosult ember, két lábra felállva. Tetétül
 Talpiglan műveltelenül csupa szőr földi testek.
 Borzas gucsma alatt ábrázat forma. Szemöldök
 Helytt szemeikre sűrűn boruló szőrszálka leszolgál.
 Nem pörög ajkokrúl hangzat, melly emberi szóhoz
 Csak valamennyire bár, jól hallám, volna hasonló.
 Emberiség idegen tőlök. Jövevényre rohanni,
 És azt ölni kevés prédáért, otthonos erkölcs.
 Illyenek ők. Nekem e' mellett ege földgye szokatlan
 E' vadon országnak. Nem adott ínyemre gyümölcsöt
 Fája. Vízét, noha szomjam erős, keserülöm italra.
 Nincs bora, melly búmat tudná kevesíteni, 's gyengült
 Tagjaim élesztne erejével néha tüzésnek.
 Vagy csak ez is melly kín illy földön utazni Magyarinak,
 Bár ha feledném is rabságom többi gyötrelmét.
 Végre tűnik Stambul szemeimbe. Nap esti verőfény
 Tornyait érdeklé, és rólok visszaszegődvén
 A' várost láttatta velem, 's a' tornyokat együtt,

Mellyek alatt, értém vezetőmtől, lenne koporsóm.
 Borzadok és felkel minden hajszála fejemnek
 Mostan is, e' napnak mikoron jut eszembe lenyugta.
 Éjjel, (mert így volt Szolimántól hagyva,) tömötten
 Jancsárok körülállva dohos mélységbe vezettek. –
 Itt vagyok ím mostan, leszek is, csontvázomat a' sír,
 Érzem mindenbül, valamíg nem kezdi feloldni.
 Ezt várom 's nem mást, mert jobbhoz semmi remény már
 Nem táplál, 's megemészt a' felgyült bánat egészen.
 Édesem ezt ne csodáld. Elhagytak mindenek, a' mik
 Emberi létemnek gyámul szolgáltanak eddig.
 Fáj szivem, és szivemet gyógyítani, nincs ki kerülne,
 Minthogy az illy sebeket nem üdült orvoslani senki.
 Tett vala lelkemnek 's békóim terhe beteggé:
 Nincs orvos, tudománya kinek felmentne csak egybül.
 Erdei barlangnál, vadakat melly befogad éjre,
 Rémitőbb az üreg, mellynek vendége vagyok most.
 Étel ital nem kell; mocskos konyhája Töröknek
 Nem Magyar ínyre valót ad fel, 's keveréke csömörlet.
 Nincs társ, a' ki velem, mint otthon, váltna naponnan
 Szókat, volna elég éjjel keseregni magamban.
 És mivel így búvalkodom, és szaporán siet éltem
 Vége felé; mély gondolatok sűrű tábora gyakran
 Nyom le. Hazám megnyílt örvénye aszallya velőmet
 Főképpen, mikor összevetem, mi dücső vala hajdan,
 Mennyi vitéz Nemzet, 's mi soká rettegte hatalmát:
 Most pedig, ah szigorú fátum! mint visszacsapódott
 A' veszes inségnek kínzó közepébe szerencsénk!
 Hol vagyon a' gyönyörű ország, melly néha napokban
 Fennhordozta fejét, 's idegentül nem veve törvényt!
 Mondani szégyellem, most rabszolgája Töröknek?
 És noha fájnak ezek mivel égeti üszke hazánknak
 Belső mindenemet: de te hölgyem, sokkal ezeknél
 Mérgesben nyílaló sebeket nyítsz férjed erében.
 Nem vagy enyim 's tied én ezután soha nem leszek: az nap
 Melly Buda várából nézé vesztetre menésem,
 Mennyegezőnknek aranylánczát széttvágta közöttünk,
 'S nem könnyörülve reám gyorsan küldötte halálom.
 Halni nekem könnyű mert nyugtomat érem ez által,
 Mellynek keble, tudom, meg nem nyílik élve szivemnek.
 Ez nem ijeszt; de vagyon miokért rettegjek előre
 Még is. Vajha mikor közelít ez az óra, te Kedves
 Mellettem lennél 's nyoszolyám szélére ledülnél,
 Elgyengült kezemet remegő jobbadba szorítnád,
 És képemre borult arczád gyöngyével itatnál!
 Ekkoron én téged kérnék: hölgyem, eresszed

Gyermekimet hozzám: attyóktól nyerjenek áldást,
 'S bágyadt csókjaimat véén meghatna sirámjok.
 Kérnélek: hogy az isteni ház, mely általam épült,
 Féjdednek hidegült tetemít noha nem leled ottan:
 Oltalmazva legyen, miután én sírba leszáltam.
 Kérnélek: jobbágyaimat, mert emberek ők is
 És tieid, gyámolld, mint illő édes anyához.
 Kérnélek többekre, miket most nyugtalan elmém,
 Bár sokat ösztönözöm, rebegő nyelvemre nem adhat.
 És mikor éreznéd, hogy eremben vérem elállott:
 Béfogván szemeim héjját zokogásnak erednél. –
 Mind röpülő csillám! már nékem semmi ezekből
 Nem jut. Könnyeidet, te kegyes, födelére nem öntöd
 A' gyászos háznak, mely férjed csontyait őrzi.
 Nem lesznek tördelt kezeid kócsolva fejedre,
 Nem dűlsz ájultan vezető társidnak ölkbe,
 Kik karokon tartván, veled együtt sírjanak értem.
 Így halok én! 's bár mentül előbb halhassak! Elállá
 Fájdalom a' szívemet, kezem is szolgálni makacs már.
 Végszavam ez hozzád: legyen Isten véled örökre!

Horvát Endre.

AZ ÉN EPIGRAMMAIM.

Rózsabokor mellett szunnyadt Ninon egy tavaszeste,
 Langy szellő játszott szög haja' fürteivel,
 'S mennyei trónban, ölen győzelmesen ülve Cupidó,
 Ívéből vígan szórta sebes nyilait.
 Én gyerek ottan előszaladék, nem tudva veszélyem',
 'S hirtelen' egy gyors nyíl lágy kebelembe röpült.
 Már ki segít rajtam, ártatlan örökre veszendőn?!
 Az szívemben van, 's érzeti mérge' tüztét.
 Ím' hányszor mozgok magam, az mozog annyi esetben
 'S e' melyből mindég egy Epigrammt kilövel.

Ponori Thewrewk József.

ÍZA.

A' déleesti karének' ájtatos hangjai alig szélyedtek halkán el a' magas templomban, az Istennek szentelt Szüzek siettek azonnal növendékeikhez. Várday Grófné' jöttének híre futamlott, 's mindenki örvende érkezten, a' kegyes Asszonyságban Barátnéját szemlélvén. Gazdag vala Ő; de minden kincsei mellett is megvonta tőle a' sors az anyai öröm' érzelmét, 's bátor csak az élet' dele nyiladozott felette, zárva volt mindazáltal e' pontban minden reménye kiesb jövőndőre. Első foglalatossága volt itten a' Grófnénak: a' kisdedeket, kiket régóta nem látott, figyelmére méltatni. Mindnyájok között leginkább a' gyöngéd érzetű 's őszinte szelídségű Íza voná figyelmét magára. E' leányzóhoz, kire a' szépség' érlelő napja tizennegyedik tavaszán kezd sugárzani most, mintegy lelánczolva érezvén magát, tudósítást venni kívánt róla: 's a' Fejedlemasszonytól csak annyira értesítettett: hogy sorsa és születése homályos titok, mellyet minden szorgalma sikeretlen vala felfedezhetni. A' Grófné pártja alá vevé Izát, ki is vele a' következő nap' reggelén eltávoza, – gyermekévi társaitól könnyes búcsút véve – a' klastrom' zárfalai közül, hol rózsás napjai lefolytak, 's jövőndője' kétségei támadtak.

Uj képekkel köszönté a' nagy világ a' kecsekkel dús Szüzet, 's magas rendeltetése sugárözönben ragyogott feléje reménypályáján. Napról napra szokottabbá lön környülményeihez, napról napra bámulhatandóbb tulajdonok fejledeztek rajta, 's főkép a' magas asszonysággal párosult lágyézés, 's nyájasság, szelíd ábrándozatú fellengéssel szövetkezve kellemesíték őt. Palástolatlan lelke gyermekded bizodalommal csügge a' Grófnén, annak jótéti nagyságát méltánylani 's hálálni törekedvén. Mindazáltal egy sebhártya sajgott szívé: eredete' bizonytalansága, 's az ebből képzelgéseként származó szégyen. Gyakran sirdogált hanem e' bánat is el-elvonúlt kebléről, mint nyári borúlatról a' komorszín, midőn a' nap' alkonypirólata csókolja fellegzete' arczeit.

A' házi belső rend' kormányja volt Íza' hatásköre, Szüléji' szeretetök' 's tartós kedvelésök' megnyerhetése örök főszempontja. Mint a' lappangva virító kis viola illatjait, oly szerény titokban hintegeté 's gyakorlá Íza is jótéteit tova minden kérkedéstől. Azonban senki se merészle közelíteni szívéhez ledéren a' Grófház' gyakor látogatóji közzül: némellyeket az álfény, másokat a' bizonytalanság tartóztatott; de a' szerelem' szabad Istene kaczagja a' föld' kötelékeit, 's letördeli a' legsulyosb bilincseket is. Halomfy Íza' csendes kellemeitől megbájoztatván, szív mélye' redőin rejtengeté az édes titkot, 's nyilványtalan imádá a' kedves alakot; de hol menny' származatja a' szerelem 's tiszta forrás élteti, tartós titok nem maradhat. Keresztülhat az mint a' napsugár a' felleghomályon. Saját nyelvet lelve avatlanoknak érthetetlen ajkon szóllal, 's szerelmet szül rokon kebelben.

Várday Gróf szép jószággal bírt 's a' Haza méltán nevezheti vala őt gazdag fiai' egyikének; de a' minő gazdagsága olly nagy volt kevésége is, 's gyakran midőn Izát hiusága háza' diszének 's szemfényének vallá, kinyilatkoztatá egyszersmind azt is: hogy Izát, ha épen vele nem hason rangu is, de bizonyára csak ollyan férj nyerendheti el, kit pirongás nélkül szívelhet háza 's társasága' körében. Így tehát elhunyt Halomfynak, ki a' Gróf kegyelméből élt, csak nem minden reménye Ízához, el szinte minden kecsegtető kilátása őt sajátként birhatásához.

Mind e' mellett mindenható a' szerelmesek' hite, 's bár a' szerencse makacskodék is jövőndőre kinzteikkel, a' jelen' pillantatiban még is bősége' dús szarvát látszott üritgetni reájok. Szerelmet zengtek az érzék' ezer hangú hurjai szívökben. Így a' jelenkor' álmain édelegve kimondhatlan megelégtülésben ringadoztak. De minthogy még teljesülhetlen kívánságokat is által szokta lengedezni a' lehetőség' reményszellője, ők is nem látva édes mámorjokban a' tor-

nyos akadályt, melly közös vágyaik' sajkájának esdett partra evezhetését gátlá, 's nem gyanítva, hogy a' fondor végzet legszebb ohajtásinkat is letiporhatja irígy lépteivel, csak a' jelenlét' szárnynai andalgottak teljesülhető reményeik' országában.

Lepletlen volt örömek 's ártatlan mint lelkeik. De a' sorsvető óra közelebb vala mint sajdíthaták. A' napnak egy holdatlan alkonyán hárfája' ömledő hangjainál nyögdélé epedéseit a' Lugasban Íza. Halomfy közelében szivta a' szerelem' lelkesítő szellemét. Ez tanút 's kémet nem is gyanítván, a' zengedező kedveshez siet 's karjai' forró ölelései köztén halmozza reá a' hűség' legszentebb csókjait. Így váltak-el viszon gyönyörézetbe olvadozva egymástól, sejtetlen gyanútlan hiedelmökben.

Mint egy Űdvezült kivel a' menny kegyeit megosztá, tér szobájába Halomfy, keblén az Istenség jövendőjében semmi gátot se sejtete. Midőn ekként megkoronáztatandó szerelme' napjairól álmodozna a' boldog ábrándozó, levelet vesz Grófjától. Felnyitja 's rettentő álmélattal olvassa. Minden betűjéből fellázadt indulat' dühe lihegett, 's egész boldogságától megfosztá az édesden andalgót, parancsolván: hogy tüstént hagyná-el jötevője házát, mellyre vakmerő szemtelensége által szennyet hozni nem rettegett. A' szerencse' nyári délszakából a' nyomorúság' telének fagyjéjébe illy hirtelen sujtatva látván magát Halomfy, kételkedve: mitévő legyen, nem találhatván okát Grófja' neheztelésinek. Ezernyi képzetekkel tépelődött 's fájdalomba merült lelke tünődéseitől szabadulni vágyván, azon eltökélésre bírta őt: hogy a' Grófhhoz járuljon 's nem tudott nem sejtett vétke vagy botlása miatt bocsánatért esedezzek. Íza' képe mellett lépdelvén, a' teljes hold kilövell sugárral a' fellegstétből, 's nimbusz-árt vont a' kegyes' arcza körül. Halomfy előtt úgy rémle: mintha a' tiszta szem' egébe könnyharmat ragyogna, 's inkább inkább életre kelne. Ez feltüzeli bátorságát 's képzelmét, mivel így látta Izát (keblének a' szerelem' első napjától hevültekor) a' templomtornácban megtestesült ártatlanságként imádkozni. Csókzápor fedé a' képmást 's ment.

Mindenki hidegen fogadá az Udvariak közzül. A' Gróf személyes udvarlását megtiltá, kudarczi jutalmul pénzajándékot küldvén élte' egykori megmentőjének. Ekként a' büntelenül elitelt 's számkivetett, megsértett önbecse' fájlaltában érdemiért gyalázatot aratván végdijúl, távozásra határozá magát el. De hogy vigasztalatlan ne menjen el, azon hiedelemben hogy végbúcsút vehet Izától, a' kertbe ment várni: ha nem fogna é nyilni a' kedves' ablaka. Lefolyt az éjfé 's halványoda már az éj is a' kelő hajnal' sugáritól, 's nem nyílt a' kedves ablak! zárva maradt az viradtiglan 's rejtve képe a' kegyesnek!

Keményen bánt a' kevély Gróf szelíd hitvesével, keményen a' vétketlen Izával, azonnal szobáji' változtatását parancsolván. Minden ellenvetés sikertelen volt. Megtörtént, 's Íza ártatlansága' könyűit rokonérző Anyja' kebelébe hullatá.

A' Gróf' udvaránál sokan mulattak, részint szerencsevadászok, részint kiket a' Gróf' pompaszeretése oda vont. Gyakran épített a' Gróf hízelkedéseiken, mellyekkel a' szerény Íza körül csapongtak, de kilátása füstbe oszlott. Dormándy kit a' szerencse balkarján hordoza, sorsa' jobbulhatását Íza' keze által reméllvén, leginkább látszott hódolni, 's bár ez nem vala egészen kényére a' Grófnak, de még is el szívéle hódoltságait, minthogy nem élt más kegyelméből.

Dormándy korán veszté-el szüleit 's gyám-atyja inkább iparkoda önhasznát mint gyámítványa' józan nevelését előmozdítani. Ez okozá: hogy a' szép ifjú semmi tudományban nem bírt alapos isméretekkel. Indulatja csélcscappá, szenvedelme változékonnyá tevő, 's ha természetű jósága vissza nem vonja, a' vészes örvény el fogta volna ragadni őt bizonyára. Nem dicsekedhete Izának szerelmével, bár mindenkép törekedett is megnyerni azt, mert a' Szűz' keblén fellelt 's vesztett Ideálja lángolt kedvesének. Még is nyájasan bánt vele Iza, ('s ezt

kivánatja szerint hajlott magyarázni a' Gróf) de azt részint természetes módjánál fogva tevé, részint titkos előérzeti rettegősködésből mintegy ösztönből hódolván végzete' sugalminak. Halomfy' elválása óta halk bú lön társa 's szótalán epedés barátja Izának. Megfosztva lenni Egyetlenétől, bűnhődni 's önbűnet vagy annak a' kiért bűnhőde, vétkét, nem tudhatni, nagy súlyt vete érzékeny szívére. 'S ez tevé a' búsongásra úgy is hajlandót napról napra még komolyabbá.

Azonban születésnapja Izának közelgete a' virághozó tavasszal. Mindenki vágyton vágyá ünnepelni azt, de nem hőbben senki a' Grófnál, ki e' napon titkos feltételét koronáztatni vélé. Sokat beszéltek a' háziak menyekzőről, 's kiki tudott felőle valamit, csak Íza nem; 's ha valamit hallott is, bánatos mosolygással ezt felelé: „az én Násznyoszolyám a' sír.”

Egy reggel a' Gróf szokatlan örömmel 's nyájassággal fogadja őt. „Kedves leányom! úgy-mond, tizenhetedik évedet számlálod immár. Elfolyt azon életszakaszod, melyben mindnyájan örömmel jártuk az ifjuság' lejtjét. Itt az idő, melyben a' leánykor' könnyű játékaitól meg kell válnod. Eddig te az élet' közelét 's távolát gyors szemekkel nézdeléd, mintha szemlélőként költöztél volna egy honból a' másikba. Most tehát az álomból valóságba kell lépned. Én nem ismerek édesb köteléket az Asszonyiságnál 's Anyai örömnél és gondnál.”

A' Grófné nyugtalansága nőttön nőtt – gyanítván férje' szándékát –

„Ezokból elhatároztam – folytatá tovább szavait a' Gróf – kezedet 's magadat férjnek adni. Készülj tehát. Választásom nem lesz kedved ellen. Születésed' napján lesz menyekződ és – Dormándy férjed.” – Elhalványult Íza. E' véletlen csapás' súlya beteg lelkét még jobban fogta volna gyötörni, ha a' Gróf' jéghidegsége eszméletét el nem nyomja – ki még távoztával előbbi szavaihoz ezeket csatlá: „Az élet' örömei 's kínjai agyatlan képzetek. Esztendők óta ismérsz. Az én feltételem szent 's teljesítése változhatatlan” – azzal elhagyá szobáját.

Feléledve a' szédelgésből néma tekintettel könyörge: „Anyám! te ismered e' szívet, te neveltél! nem! nem tehetem: hogy azt, kit nem szeretek, mint férjet tiszteljem, és szeressem!” De Anyja egyesíté ön kérelmét férje' parancsával, noha titkos ellenzetét nem fojthatá el, borongó napokat látván a' leplezett jövőndön.

Inkább inkább közelgett a' nap, 's Íza' tűnedező vidámságával komolysága is öregbült. Álmódva merengett önteremtette hazába; 's bár milly hatalmasan zúga is feléje a' fergeget, bár látta mint roskadoz életvirága, az vigasztalá azonban, hogy nem sokára elhervadand. Érzé: mint bilincseli a' halandót le a' vas sors, mint szövi bé az érzékek ingere, mint fedi el a' csalatás fátyola, mindazáltal eltökélése másolhatatlan maradt. Győzött végre a' hívség zajló keblében, valamint a' szirtszál közepette a' háborgó tengernek, midőn tetejét villámok csapkodván rendületlen áll ellen a' mennykő- 's hullámözönnek.

Magas gondolatokat táplált keble. Halomfyt rég nem látván, 's állapotjáról tudósítást se vehetvén, a' mennyre bízta egyebét. A' menyekzőnap' előestéjén minekutána Alkotójával a' természet' szabad öleiben számola, léptei azon kedves Lugas felé vivék, melyben utoljára vala boldog. Hatalmasan ragadá őt a' visszaemlékezés feldúlt öröm-honjába. Leomla a' gyöppágyra. Lábainál 's kosarából – az ő kora képei – a' tavasz' illatos gyermeki mosolygtak, a' borúlt szenvedőre. Egy rózsát felvesz gyöngéd ujai közé 's elandalodva a' képen 's példázatan leveleit lassudan egyenként tépdelgeti. Ez édes játékába merülve felpillant, 's milly döbbenő bámulat lépé-meg, midőn Halomfyt látá maga előtt békötött fejjel, 's vért aláfolyni halántékjain!

Édes ámulatból felüdülvé 's a' rég sohajtott kedvest látva „Így tépdelé – mond Íza süllyedezve – az élet' hidegszele örömmim' virágít szerte! így költözének reményim hamar sírjokba!” „Elhulltak – viszonza Halomfy – álmunkban szedett virágaink, melyeket a' jelennek koszorúba készítnék, 's most csak aszú maradványaik emlékeztetnek egykori nekünk

virultokra!” Sűrűbben kezdett azonban omlani vére, Íza segedelmét ajánlá kérdezvén: mi okozta legyen sebét? Halomfy az első nyugpartjához közelebbítő eszköznek tekintvén, megköszönte, a’ másodikra pedig, imígy felelt: „Vágyó Menyasszonyának karjai közzé akarám hozni a’ Kedvest, kit a’ baleset halálkoczkára teve ki. Dormándyt, a’ Grófi kastélyba térni szándékozót, hirtelen megijedt lovai kocsijával együtt elragadák. Senkit se látván segédére sietni, neki bátorodva hanyatthomlok utánok ’s elejökbe rohantam, ’s szerencsés voltam vágató bokros ménjeit megállíthatni. Vonzoltatásomtól patakzik e’ vér, de Íza’ Mátkája sértelen! legszebb jutalmam: Jegyese’ megszabadításával Íza’ boldogságának megállapítása, ’s azon édes, remény: hogy felhőtlen óráiban reám emlékezend, legalább úgy mint Férje’ mentőjére.”

Némán hallgat Íza, némán küzdött benne a’ hatalmat nyert indulat. Most érzé veztesége’ nagyságát egész tellyében, midőn választása elzárva lévén, róla ’s az élet’ örömeiről lemondani kénytelen vala ez elhatározó pillanatban. Elébe tódult együtt élt boldog óráik ’s az elválás’ képe ’s nem akarva is odahulltak egymás karjai közzé. Halomfy mint a’ méh csügge Ízának rózsaaajkain, mintha az öröklét’ kéjeit Imádottja’ keblén akarná fel és átélni e’ perczben. Ez volt a’ végbúcsú, melyet Íza kedvesétől és az élettől vett. Elszakadtak egymástól! messze ’s örökre! de azon búcsúreménnyel: hogy viszont egymásra találhatnak a’ sírhonni világban.

Íza komorabb lett. Szabadulási gondolatja foglalatostokdatá lelkét, ’s híven táplálgatá örök szabadság után esengő képzetét, míg a’ sötét sejdületbe merengő kép nem fejlett valóra. Álmatlan virasztá az ünnep’ előjét, de lelke’ háborgása megszűnt ’s csendesen várta közelgeni a’ rettentő perczet. Lepőleg jöttek köszönteni őt a’ falu’ legcsinosb leányai, koszorús ajándékokkal ’s fejéren öltözködve hálájok- ’s szeretetöket bizonyítván. Ez örvendő sort Íza’ legkedvesebb Barátnéja Róza ’s Védanyja és Attya végzé. Róza, Anyján túl Íza’ szívének legrokonabb meghittje, bársony párnán hozá menyasszonyi ajándékokkal a’ koszorút, ’s forró csók után fejére tűzvén azt, elérzékenyülve monda: „Így viruljon örömid’ koszorúja szünetlen! ’s hervadását egy virága se lelje! – Anyja Atyja örömmel szoríták szívekhez, de némán állott ő, ledúlt reményei- ’s elfojtott érzeményitől alélt keble elfásult behatásaira az esketési örömpompának. – Sirva búcsúza ’s aggódva kérdő Anyjának azt felelé: hogy mivel többé illy helyhezetbe nem látandja őt végső hálábúcsúját vegye mint hű gyermekének. Ezután kérte felelit: hogy a’ fontos lépésre illendően készülhessen el. Alig lépett ki, térdre omlott, ’s zokogó kebellet felsohajtvá, ’s menedék partját messze süllyedve látván leveszi menyasszonyi koszorúját hajfűrtjeiről, eszmélő tünődéssel vizsgálgatja füzetét ’s virágai’ értelmét. Végre elszánt lelkesülettel ragadja poharát, ’s belé lassún eső halálcseppeket eresztvén, körülövedzi koszorújával, ’s örökre szabadító Angyalának röpültét álmódva, borzanat nélkül issza ki méregkelyhét.

Földi lánczaiból szabadulni készülő lelke még egyszer kívánta látni rokonjait, kedveseit. Körökbe térvén határtalan örömmel fogadá Atyja ’s szédülő gyönyörhévvel ölelgeté. Soha nem zenge nyájasbban még nyelvéről, mint most az „édes Leányom” nevezet. Felgyülekezének azonban a’ kastély’ kápolnájába ’s a’ leendő pár is követé a’ Nászszereget. Mindenkre hatott az öröm. De alig ér az oltár lépcsőihöz Íza, elhalványultan, mint az özvecsukló liliom, esküvendő férje’ karjába dűl, ’s tördelt hangon ezt rebegvén: „Én halál’ jegyese vagyok már! – búcsúzik tőlem az élet – pihegni megszűnt. E’ hamar enyészet’ borzasztó látványa rémítő benyomást tett mindenekben. Hasztalan halmozák ébresztő ápolgatásikat az örökké elszenderültre! elhunytak szemcsillagai! ’s a’ nászlakoma gyásztorrrá vált. Hangosan zokogva borúlt tetemeire a’ Gróf, ’s bánatosan vallotta-meg a’ körül-álloknak hogy csak ma értesítettet arról: hogy Íz a

természetes leánya. Átkozta keménységét 's eltökélé ezentúli életét kedves gyermeke' hamvai' szomszédjában tölteni.

Halomfy visszafogadtatott a' Grófi házhoz pótléku az elhunyt Íza' helyébe, árulója 's néhai Barátja pedig, kit Halomfy közbejártával segélt a' Grófi házba, elűzetett. – Virúltak ugyan Tavaszok; de egy se díszlett Halomfynak olly virággal, mint a' kinek porán űlte a' halottas áldozatot kesergve!! A' Grófné nem sokára Ízához költözött mostoha sorsán 's leánya' elvesztén igazságos fájdalma egyesítvén őt híven siratottjával.

Kovácsóczy.

VIGASZTALÓ DAL.

Mindent fontolva tégy,
Kevésből sokat végy,
A' Bölcsek ezt hirdetik,
De ha mind e' mellett
Szándékod füstté lett,
Még több, ügyed nevetik.
Mit téssz boldogtalan?
Zokogni untalan
Az erőshöz nem illik.
Az ember egyszer él,
Ki tudja mit cserél,
Ha szűk hantja megnyilik?
Itt a' pohár! itt a' bor!
Vigasztal ez mindenkor;
Ez megvívja sorsodat;
Igyál 's felejtsd gondodat!

A' szerelem vad tűz,
Súlyos igára fűz,
Ősz tudósok így szólnak;
De ha mind e' mellett
Szív 's lélek rabbá lett,
'S egy kedvesnek hódolnak,
Mit téssz reménytelen?
Ha széped kegytelen,
'S szíved' el nem fogadja?
Vagy ha szeret is bár,
De sors tőle elzár,
'S messze-földre ragadja?
Itt a' pohár! itt a' bor!
Vigasztal ez mindenkor;
Igyál 's nyugtasd szívedet,
'S éltesd buzgón hívedet.

Tanulj gazdálkodni,
És fogsz gyarapodni,
Így kérkedik a' gazdag;
De ha mind e' mellett
Erszényed üres lett,
'S nem kél ki a' vetett mag,
Mit téssz, boldogtalan?
Fáradni hasztalan,
Kínnal teljes mulatság;
Pénz e' kor' Istene,
Ki törhet ellene,
Így volt így lesz a' világ!
Itt a' pohár! itt a' bor
Vigasztal ez mindenkor;
Igyál 's tágul kebeled!
Ezt kinccsel fel nem leled.

Légy bátor, győzni fogsz,
'S dicsőségben ragyogsz!
Író 's vitéz így kiált;
De ha mind e' mellett
Koszorúd másé lett,
'S édes Múzád tovább szállt?
Mit téssz? bús panaszlás
Köny kérelem nem más;
Ezt jobb Lélek megveti,
Mint félénk csatázót
Gondolat-vadászót
Minden szél eltemeti.
Itt a' pohár! itt a' bor!
Vigasztal ez mindenkor;
Igyál míg tűze meghat,
'S lesz bátorság 's gondolat!

Szalay Benjámin.

V É G P A R T .

A' szenvedő néz messze part felé,
Néz: hol derülne süllyedő világa?
Hol enyhül a' seb mellyet sorsa vága?
Mi érező szívét kinnal telé.

O, hányszor véli már hogy fellelé! –
De a' reményfok mellyre bízva hága,
Homokhant – szétomol, 's várt boldogsága'
El-el tüntén kétség szakad belé.

'S mit fenn, a' fénytetőn nem nyerhete,
Alant megadja egy kis part' homálya,
'S végcsendre száll a' vészkörnyezte pálya.

A' fülmilének esti zengzete
Gyöngén reszket le a' mély szunnyadóra;
De ő nem ébred semmi földi szóra.

Kisfaludy Károly.

GENIUSZOM' SZAVAI.

Ezer hiú vágyásokkal
Szivem egykor küszködván,
Bú bágyasztott-el azokkal,
'S lankadtan elalvék én.

'S ím mosolygva előttem áll
Életem' védangyala,
Soha nyelv olly szót nem talál
Milly nyájas szép ő vala.

Nyugtató hüst szárnyaival
Legyeze rám lefelé,
'S mennybalzamos ajakival
E' szavakat lehelé:

„Kincséd 's javad akármilly nagy
'S szép bár tested' termete:
Az a' mit bírsz, az nem te vagy;
Csak a' mit téssz az vagy te!”

Gr. Teleky Ferencz.

A' SZERENCSE.

Síma talpon jár kel fordul
A' szerencse mellettünk;
Majd ölel, majd ellenünk dúl,
'S felleget gyűjt felettünk.

Ki szívének reményeit
Puha karján altatja,
Veszélyes cselvetéseit
Sokszor, míg él, jajgatja.

Mézzel hasad gyöngé szája
Mikor melye poklot zár;
Ha kezedet veted rája
Akkor hull a' fékző zár.

Vezet vezet bájaival
Míg elsandít sugára,
Akkor erős karjaival
Dönt az örvény' torkára.
Éjhomályban lebegő fény
Az útast így vezeti,
Míg a' söppedező fővény'
Fenekére temeti. –

O hajódnak vasmacsáját
Ebbe bízván meg ne ved!
Hogy eltepert vitorláját
A' habokban ne keresd.

Német.

ÁSZPÁZIA.

Ambroziás haja közt az öröm' koszorúji virulnak,
'S szent nyugalom mosolyog homloka' tiszta haván.
Kék szeminek szép mennyeiben picziny Ámorok ülnek
'S heszperi szűz láng süt lengenye-arczaira.
Fülmile-hangjaival minden jégszíveket olvaszt,
'S harmatként tiszták isteni érzetei.
Pillants rám Kypris' gyönyörű Társnéja! 's legottan
Lángodozó kebelem Élyzionra talál.

Ponori Thewrewk józsef.

A Z E P E D Ő .

Mint a' nyár' rekkent hevében
A' virágok lankadnak,
És a' hegyek' kebelében
A' csermelyek apadnak: –
Tüzem' forró melegében
Szívem szintúgy fonnyadoz,
Testem' minden idegében
Vérem akként apadoz.
Csak hogy azok a' harmatnak
Gyöngyitől felvidíttatnak;
Szívem pedig véremmel
Egyre fogynak kedvemmel.

Nárai Náray Antal.

P H I L A D E L P H I A .

(Emlékkönyvbe.)

Hazádnak és az Emberiségnek élj!
Tiszteld a' szépet, Jót, Igazat, Valót!
'S az álszinűség' leple ajkad-
'S tetteiden soha ne lebegjen.

Helmeczy.

P A R A M Y T H E K .

A z e l s ő e m b e r p á r .

Készen vala az isteni legmagasabb ideáloknak megvalósított remekképe, az első emberpár az ártatlanság' mezején, körülölelve ezer illatos virágoktól. De mély álmából még fel nem serkent volt. Menny, föld sajdított örvendettel várták feleszmélését.

Eggykor harsoga az Alkotó, 's a' bölcs Férjfiú felébredett. A' ki önnléte' érzetéért, ép szíve' belsejéből legottan tiszta hálákat emelt az égre. Melly jelenésre a' Fennség megelégtülésének sugárait lövellé-alá, és minden tájakon innepi vídamság terült-el.

Újolag harsog az Alkotó, 's a' mindennémű kellemeikkel koszorúzott Nő is felnyitá bájderületű szemeit, és liliumhomlokán művésztelenül lecsüggő aranyfürtei közzül egy

tisztelő szűztekintetet repíte olympra, megköszönni nyert életét. Kinek látásán'már az egész természet édes hódulást mosolygott, a' Sphaerák kettős idvezletet zengének a' messze távolságban, és maga, az annyi varázskedvektől elragadtatott Prométh teremtoi szeretete' hangján így szólla hozzá: „tekin ts - fel még eg yszer!”

A' bujdosócsillag és ember.

Egy kellemes májuszeste a' csillagsereg magas örömragyogásával elvarázsolá az andalgó természetet. Minden csendes vala. Csupán halk szellőcsék lengének szerte illatot a' kies pásztorvirányon. Mellynek gyönyörkeblében, mint édenében az ép Ádám, mikor legelső bájos alkonyát inneplé; egy, erkölcsi érzettel teljes ember állott magányosan. Kire a' vidám csillagzatok nyájasan ragyogának, és a' kinek szelíd képét visszarezgő sugáraikkal magokhoz feltűkrözik. E' szent meglépés, ez égi malaszt bátorítá az Egyedüllevőt messze pillantatokat repíteni ama' boldog honnba, és a' csillagok' tűzírásában vizsgálni az halandók iránti örök végzéseket. Midőn tiszta szívében és lelkében a' távol mennyet és földet testvéríténé hirtelenül egy, régen elhunyt, és most ígézőbb fényben előtűnt Bujdosócsillagot vön észre, 's azonnal érzékeny ígéjével félbeszakasztá a' közhallgatást: „idvez légy, angyalmosolygó Tünemény! ki végetlen bujdosásod által szebb szebb lángkoszorúkkal jelensz-meg, 's hirdeted a' hatalmas Teremtő' mindenhatóságát 's határtalan kegyelmét, mellyben részesülsz.” „Mint te is, feddhetetlen melyű¹¹⁸ Vándor! ki mostan az alvidéket csillogod-körül; majd elszárnyslsz, és világból világba költözve nagyobb nagyobb tökéletű nimbuszokkal körülpártázva fogsz elő-előtündökleni:” válaszolá, beszédébe kedves akadályt vetőleg a' Bujdosócsillag.

Az Elementumok, Őrszellem és Philémon.

Ütött a' végóra! 's az elementumok, föld, lég, tűz, víz, látható alakokban letörött fáklya' gyenge lobjánál körülállák az alkonylepte gypágyon fekvő közjóért élt ősz Philémont, és ettől egyenlő akarattal visszakivánák a' neki kölcsönadott létszereket. A' tisztos Öreg nagyon megdöbbsent akadozva lihegő keblében, 's reszkető ajkain kételkedve sohajta-fel: „most, ah most látom, milly hasztalan volt iparkodnom rényleni, oda arany reményem, oda képzelt gyémánt boldogságom, íme semmibe kell oszlanom!!!” Legottan a' vigasztaló Őrszellem, kinek halhatlan arcza' tündérvonásain a' tárt magas menny tetszett közelgeni, lángszárnyakon repüle hozzá, 's monda: „vidúljon borúlt kedved, hosszas dísze e' jelen kornak, ezer 's ezer jótetteid, mellyeket én hasznos léted' folyása alatt pontosan feljegyzék, az Elyzioni pálmátetőkön lebengenek, 's többítik ottan a' csillagkoronás Istenek' számát! Élnek azok, és élsz te is azokban örökké!” Erre a' Választott körültekinté még egyszer ezen tövises testi világot, 's az erkölcsi gyönyörhaza felé emelt örömharmatos szemekkel mosolygva, mint a' lemenő nap, nyugodtan, mint a' holdragyogta liget, és enyhülve, mint az esti harmatkönyűktől lankadtokból frisülő virágszálak, a' kölcsönözött atómkokat visszadá mindenható Nemzőjinek.

Ponori Thewrewk József.

¹¹⁸ feddhetetlenmelyű.

POZSONY.

Hol Ósztriát szent frigy szerént Hazám karolja,
'S az ősz időnél őszb Kárpát szirthomlokát
Komoly gigászként hólepelbe rejtnei kezdi,
Létévén a' magyar határ' gránitfokát:

Élt hajdan egy Tündér, kinek magas hírével
Felhőként szárnyal-szét a' nyugtalan rege,
Olasz, Spanyol, Francz, Dán, Angol, 's a' külvilágnak
Se bír hozzá hason Tündért büvölt ege.

Alatta sárkányként zúg szél- 's hullámi szárnyon
Zátony, bércz, erdő, part, sziget közt a' Duna,
Örökké virrasztván míg sok bálványozója
A' tenger ostromvész- 's versenyre rá una.

Körén egy nagy város terül szolgálatára,
Mellette kőfal állt, kard láncsa villogott,
Felette ércztorok's aczélcső rívadása
Érette mindenkor hű gyámkezet fogott.

Pozsonynak hívák e' Tündért: kevély fokának
Még most is bámul a' szem dőledékein!
A' kérlelhetlen sors őt sírba zárta bár;
De győzelmet nem von még is nagy tettein.

Védlett karába' volt reménye. Homlokára
Gyémántpártát az ég' fénycsillagzatja font,
Hajfűrtit hold, villám, szivárvány ékesíté,
Pompás arczúlatán a' nap találta hont.

Szemének, a' menny' kék tükrébe' fürde bája,
Keblén Tátránk' opál- 's hólíliómozatát,
Ajkán a' citrom' és narancs' kies hazája'
Tavaszat' s kellemet virítani láthatád.

Így minden tündöklő disztől körülövedzve
Váromán tölti mind éjét mind nappalát,
'S míg felhő nem borult boldog vidékire,
Fenn-fenn imádtá Benn' Hazánk őrangyalát.

Vidám arcczal fogá fel a' Havas' szüzének
Védcsókjait, 's öble' kanyargó partjain,
Komárom' vívhatlan falán 's roppant Budának
Örömmel mulatott királyi tornyain.

Szemlélé: mint fejtik Körmöcz, Selmecz's Abrud'
Üregjei pöröly's ék a' termő aranyt; –
Diósgyőr és Gömör mint ás vas-érczgöröngyöt; –
Mint zörg Sziget's Erdély' sóaknái a' hant.

Szemlélé: mint görbül vastengely és gerenda,
'S a' sajka mint merül Bánát' terményitől.
Miként konyúl Tokaj', Ménes', Somló', Szerednye'
Dúczos tókéje le zamat-gerezditől. –

Miként kereng a' por száguldó mén- 's bikától
Tiszának árjától kövérült, ugarán; –
Miként szőkül Soprony', Fejérvár', Vas', Mosony'
Telkin tenger selyemnyáj éveink' nyarán. –

Miként húzik Beszkéd's a' rengeteg Bakony'
Makkján az agyras kan százévü tölgy alatt;
Mint fürdik a' fogas Tihany' zajló vizében
Ponty, harcsa, menyhal, rák falkában mint halad.

Mint röpdes a' Tisza', Sió's Fertő' bozótján
Golyót nem-ismerő sok szárcsa, récze, lud;
Mint dongja versenyt a' szép szorgalmú Szepesség'
Virányain méhraj körül a'sok falut. –

Homály borong most oh tündér Pozsony fölötted!
Nem úgy: midőn szemét Atilla rád veté,
'S diadalmi lángolás között a' föld'szinéről
Az edzett mellű Kvádot eltörülteté.

Nem úgy: midőn vitéz Előd, Zabolcs Hubával
Hagyván az ősiktől vándorlott sík vadont,
Előtted szégyent még nem ért nagy sarjaiknak
Özönvért ontva kiküzdék e' drága hont.

Te bájlád Hunniánk' hajdanti nyers fiát
Kalóz pusztából e' dicső ország felé,
'S kinek a' tér világ szolgált vándor lakúl,
A' délczeg hontalan Benned honját lelé.

Hány zsenge szív bukott Érted le sírgödrébe!
Kegyed tündér Pozsony! olcsó gyöngy nem vala.
Abánk's Gejzánk' sergét fosztotta meg miattad
Számos Hőstül a' mord enyészet' angyala.

'S midőn Magyarral a' vérszomjazó Tatárok
Pártáért vérengző csatákat vívtanak,
'S Albert és Ottokár versenymezőre szálla:
Sok lelkek testekből el-elszárnnyaltanak.

Könyem gördül láttán a' sok harczförgetegnek,
Melly életöldöklő jegével földre hullt,
Láttán a' martalékléső kajánkodásnak,
Melly Édenkertéből sok sok rózsát ledúlt!

Sírok: ha bíborod' a' szörnyeteg vadakkal
Rokon Husszíta' sarczkörmébe' gondolom;
'S honvér-pazarló sok pártos hadak' dühétől
Éhség- 's tüzzel várad' vivatni fontolom;

'S ha képzem váltva korcs-szomszédidat dulongni
Nyilván 's oroz gyilkkal Hősid' velőjiben,
És a' kontyos Pogányt méregfulánk-lehelve
Feléd robognia rút gerjedelmiben. –

Enyhül még is habzó szivemnek förgetegje,
Midőn a' századok' hosszú zavarjait
Olly sértelen látom fejed felett zajongni,
Mint sziklabérczen a' tenger' hullámaid. –

Hű volt mindég szived, nagyság' dicső leánya!
Azért becsült feljebb mindennél Hunnia,
Azért gyült kormányrend 's törvényszabás miatt
Kebledben öszeleg gyakran, szabad fia.

Azért tétette szent István' sok Örökösse
Szentséges koronánk' fejére Általad,
Azért kötött Hazánk bajt-vítt ellenfelével
Békét biztos pajzsod' hű védlete alatt.

Nagy voltál és Nagy is lehettél! e' világon
Bár a' nap' ménein járnók is azt körül,
'S megkémlenők a' hold' felhőtelen szemével,
Illy nagy dicsőség egy Tündérre sem körül.

De minden nagyságnak tenger mirígye van!
Dicső! hired' váltig Nagy 's Törpe üldöze;
'S mivel szépnek hódol mindenki 's bírni vágyja;
Sok Úr ohajtozott lángkarjaid közé.

A' Korz Búbajos is, kit szirtes bölcsejében
Kerengő orkánok' zajszánya ringatott,
Kit pólyadal gyanánt a' tenger zúgzatával
'S az ég villáma' fenndörgetével mulatott;

Ki egy nagy üstökös csillagként fényözönben
Gőz-felhőn szél-ködön keresztül-nyargala,
'S villám-ragyoglatú magas röptűtinek
Délsarktul éjszakig minden meghódola;

Ki egy pillantával minden hatalmait
Magasnak mélynek egy csomóba gyűjtheté,
A' félvilágra lángvést szórhatott szavával,
A' holdat a' napot felhőbe rejtheté,

E' Mágusz' szíve is hiredre lángba kelt,
'S őrlékeit sebtén hozzád iramtatá,
Te épen áldozál midőn csendes füledbe
A' búbáj küldöttség imezt hangoztatá:

Hol Bráma nagy tekék közt balzsamozza holtját,
'S pálmán aranyakk nő Nilusz' mellékinek,
Gyöngy 's gyémántból rakott Fejedelmünk várt Neked
Szeresd oh Tündér Őt 's hódulj öleltinek!"

Düh lángza dermedő melyedből 's bosszus ajkad
Ezt válaszlá, „Tátrát ha vízzé facsarom,
'S Dunának ágyamedrén uj Tatra bérczülend, –
Akkor Királytoké lesz szűz övem 's karom.”

Egyszerre zívatar tornyodzik ormaidra
A' Mágusz borzasztó alakban megjelen
'S földrengés, mennyrobaj, lángzápor, óneső közt
Váradnak törtet szörny-ostrommal éktelen.

'S bár utját állta is sárkány-hullámival
Dunád zudítva rá özön tájtékait,
Bár érczpaizzsal és edzett mellyel dulá
Elszánt őrserged is mennykőcsapásait:

Több századú bástyád' meg még sem ovhaták! –
A' szél', víz', villám', sír' Urának foglya lól!
'S Lator 's Hős ellen hűn védett szűz kincsedet
Nem mentheted meg, nem! varázs-cseleitől.

Hű véded két ízben halál' ölébe dült –
Rajtad két ízbe' vett e' Mágusz diádalt,
'S téged, ki mindent megvetél büszkélkedőleg,
Oh Tündér! most fennyen tulajdonának vallt.

De még se lettél az! szüzen fejlél öléből –
Megőrzött a' magyar Szabadság' Istene! –
'S a' harcz- 's mindenható Bájhős' bilincsiből
Lakvárad is hajdan diszére serkene.

Míg füstgomolyba kelt gyászéjü gyásznapod
Tetőd alá nem hányt oroz szövétneket,
'S recsegve szárnyaló zsarátnak-üszkein
Fényedre nem sodrott tüzvész-örvényeket.

Fellobbanó várad felé zuhogtatá
Oltólag őr Dunád fecskendő hajjait,
'S nem føjthatá el a' hatalmazó özönt!
Örök záron lelvén kapud' sorompjait.

Véd, gyám, segéd nélkül hagyatva Hunniának
Diszére óh Tündér tovább nem élhetél!
'S rettenhetetlenül a' lángfolyamra dőlvén
Roppant omladványid közé temettetél.

Így tűnsz, mint áldozat, füstnimbuszon az égbe
Boszúért arra, ki pártád' lerombolá!
'S korommá hervasztván kebled' liliomát
Palotád' hamvadó rommá bitangolá!

De nem huny-el neved míg dőledéked él –
Emléked fenharsog míg a' Magyar Honé; –
'S bár tűnjön is romod – nem tűn el érdemed –
Mint a' veled rokon sorsú Ilioné.

Töltényi.

KÜLÖNFÉLE.

Hogy ha nevetni akarsz, sok tárgyban lelsz okot arra;
A' legerősebb is négy fal közt többnyire gyöngé.

Fa és viráglevél, vagy írott levél: ez néma társalkodás, lelki üzenet, 's minden kifakadó érzések' tárháza; a' táguló észnek találmánya, mérges és virága; az indulat' rakhelye és országútja, a' szívnek minden fellegi és földi követőjével. Amaz a' természet' titkos műhelyében készül, élet gyanánt tenyészik, zöldell, fonnyad és lehangol; mint az ember minden szél után hajlong, ezer színekkel kérkedik 's utóbb barnultan a' földdel párosul.

De, miként a' fa és a' viráglevél, most kifeszve gyönges bimbókból tavaszt hirdet, most védő fedél gyanánt szolgál a' gyümölcsnek, most hűs árnyékot ad a' nyári melegben, most az őszi lehelletétől sárgultan csüggedvén, a' természet' minden fordulatit mutatja: így az írott levél is, minden életkornak bélyegét hordozza. Először tehát

A' gyermeki-levél: ez ártatlan, többször kénytelen felszólása az érzésnek; félig hála, félig kérelem. Ebbe keveri a' tanító jó és rossz gondolatait, 's a' mi hibázik, hozzá teszik a' szülők, buzgón jövődölgöztetvén belőle, szeretik mutogatni az ismerőseknek, csudáltatni a' leendő nagy elmét. Ennek sorába tartozik a' névnap- és ünneplevél is; ez szokás' szüleménye, egyszínű, 's többnyire ásitva iratik; pusztán kíváncsi tartalma, szóval halmozott üresség. Unokája az alkalomversnek, melly minden fel- és letűnetkor harsog; a' méltósággal koldulónak, 's a' hizelkedőnek néha kis jövődelmül szolgál.

Az ember, élte' nagyobb részén, a' szerelemmel vesződik; míg fiatal maga szeret, azután más' szerelmén töprenkedik. Nem csoda tehát hogy az ifju, mint hajdan Eliaz, tüzes kocsi-akár vágatni a' szerelem' egébe. Szívének él, annak szemével nézi a' világot, 's a' mit tesz és tanul, azon egy ösztön-forrásból csörgedez. Egy szép tekintet elragadja, 's mit a' nyelv megtagad, a' türelmes papiros felveszi. Így születik a' szerelmes levél; de minthogy az első szerelem ritkán isteni, az első szerelmes levélben is ritkán találunk észet.

Az egész munkát álom kezdi, álom végzi; de miről az okos borulva gondolkodik, és még sem foghatja-meg, p. o. Isten, örökkévalóság, jövődőség 's több ilyen súlyos mondanok, benne úgy el vannak hintve miként mezőn a' virágok. Üdvesség és gyönyör egymás mellett állnak, és ez tetszik! mert a' szem csak a' jelennek rózsaszínén mulat, és valamennyi bölcs' arany szavak nem jutnak-fel azon fényes pontra, hol a' szerelmes áll. Tömve sohajtással, felkiáltó 's gondolat-jelekkel, egyszer a' szülők' tudtával, hússzor azok' tudta nélkül röpköd az ilyen levél a' kedves tárgyhoz, ott kebelhullámok ringatják, az elmaradt punctumokat könnyek pótolják-ki, – 's még a' borzas levélhordót is angyalá várazsolja.

Azonban idő, külön tárgyak, hasonlításra készítik az elmét. Egyik szépség a' másikat félre tolja; a' vak hódolat múlik, 's a' kedvesnek szeme, melly először nap volt, utóbb hold, tovább csillag, végre egyenest csak szem marad. Mindazáltal a' csillapittatlan kíváncsi, bár megosztva is, lángol, és levelekbe hinti szikráit; de már jobban meggondolva: mi előbb zavartan érzés körül lebegett, most csinos phrasisekben jelen-meg. Költés nyújt kezét az érzésnek, és az Író ki előbb csak kedvesét csudálta, most örömet magát is csudáltatja.

Ez így foly míg féltékenységi, 's egyéb világi tekintetek, a' levélnek más formát nem adnak: ekkor a' stílus pattogó, eltökélt; kétség, halál, minden harmadik szó; végre ha kénytelenség vág a' szerelem közé: büszke lemondás. A' sorsnak ezer átkot lobbantván szemébe, a' levelek visszavándorolnak, vagy tűz által enyésznek-el. Tiltott szerelemben a' levél rövid, nem fest szívlángokat, hanem jelt és helyet mutat.

Vannak szerelmesek kik a' dolgot könnyen veszik, és sok könyvből egy szép levelet teli édes mondanokkal alkotnak, 's azt mindenkor használják; gondolván, hogy észterés nélkül is oda jutandnak hová az eredetiség.

Erős kebelben a szerelem tettekben vágy kiömleni, lelkesít de nem hizelkedik. Csak az ereke' játéka istenít ma, holnap alá tipor.

Amá' nagy, szerelem-alkotta könyvnek, hol annyi álom, annyi feltétel 's olly kevés való rejtezik, házasság a vége. Ekkor sok hályog lefordúl a szemről, vagy még inkább reá vonúl, és a' levelezés, ha csak nem bánatos vagy hálálkodó, kis időre megszűnik. De, minthogy kívánságban áll egy része a' földi boldogságnak, az ember ismét kinéz a' világba, melly friss lánczokkal kínálja. Atyafi-látogatás, különféle utak, levélírássra kényszerítik. A' békevágy nyugtató és biztató igékkel simúl a' ház' körébe, hosszan, de nem tüzesen; mi előbb friss magyartánczként szökel, most lassu lengyelben ballag a' szív felé. Rendelések¹¹⁹, mindennapi esetek töltik a' levelet, és csak ezen kised, de vajmi nehéz szó: h í v, mint köz-epithetonja a' férjnek¹²⁰ és hitvesnek különzi a' tisztí levélből. Minden teljesedés kötelességet szül, 's ez ha csak hivatalként folyvást nem gyümölcsoz, addig kellemes míg újsági bája tart; nem ritkaság azért, ha illy frigybe kelt felek mást írnak, és mást éreznek, vagy némelly szép mondás alatt idegen kép lappang. Közös gond, közös haszon és veszteség lassanként ugyan a' kölcsönös gyámkezésre szorulókat nyíltságra készítik, és egy fertály-századig való öszvetörődés után a' házassági levél is újonnan a' szív hangján beszél. Kik nyáron többször idegen virágokhoz lopódtak, télen a' meleg kályhánál ismét öszveülnek.

A' házasság emberre már valamit tart a' világ; mert vagy asztalt tart, vagy a' szép nő talentumra emeli; már ő ajánl, vagy ajánlatik. Az illy ajánló levél nem ritkán teher a' vivőnek, pirulást szerez írójának és szorultságba hozza a' vevőt. A' nagyok' kegyelme vagy gögje sokszor él ezzel, és az elöntött dicséret benne a' szegénységet eszköznek hirdeti.

Ki hajladozva illy levelet hordoz, számot tarthat mosolygásra, szép ígéretekre; de a' következtetést bizza tulajdon észére.

Szerelem után ezen szó B a r á t s á g, legtöbbet fordul-elő; szegény a' gazdagnak, gazdag a' híresnek barátságát keresi, nem szívbeli vonzódásból, hanem azon celebritás végett melly más' kalapját örömezt lepillantja. Számtalan levelek jönnek mennek baráti név alatt; de a' hajlandóság' lepleben csak az önszeretet rejtezik. Szép testvér, szép hölgy sok barátokat szerez, szint-úgy a' környülmény sokszor kézfogást tart, 's a' jövő pillantat ismét szétszakasztja. Ezer közzül hány baráti levél van, melly tartós részvétellel keresi fel hívét a' sötétben, 's nyíltan szól hozzá a' fénytetőn? Ki tetszésére adomány és váltó-levelet kap, híjában nem sohajtoz különféle érzések után; és ha költésben a' prózát nem leli-fel, lesz mit ölelni, lesz mit örülni másnak szóval nyert hasznán.

Tisztí-levél – -----

Melly következtetéseket az ember most a' szív' mélyéből, most a' tapasztalásból öszverak, vagy fenekes okokkal némelly előítéleteket megvívni törekszik, azokat, mint annyi kincseit az eszméletnek levél által közli gondolkodó társával; ez felel, 's így többször nemes versenygés támad, melly sok szép 's jót segít-elő. Ezen írást a' világ tudós-levélnek nevezi. De ezen cím alatt sok levél forog, mellyben gondolat nincs ugyan, de annál több önhittség, fenndörgő ítéletek 's ügyetlen dicséretetek. Ez a' kezdőnek olly kedves mint a' Szedő, mert azok sorába véli magát, kik az időt szakállánál fogva vezetik. Az igazság mindég komor a' minden csalfény után kapkodó embernek, ki mindent örömezt maga után mérne; azért is a' mélyebb 's tulajdon művészpályán indult írónak nincs olly kelete mint annak, ki a' rég ismerteket czifra köntösben

¹¹⁹ Rendelések

¹²⁰ férnek

hozza-elő, 's az olvasót kedves szokásinál fogva csiklándozni tudja; mert senkivel sem ellenkezik. Az illy koszorúban a' tudós-levél nem kis helyet foglal – az ifjuság, ki mindent csudál, őrzí dicsőségét.

A' tenyésző indulat hamar költésbe olvadoz. Az ifju szeret 's ha az imádott tárgy mingyárt nem hajol-meg, hús versekben panasolja-el magát: mi boldog volt előbb! mi szépen süített a' nap 's most minő sötét az ég! Ez édes szülöttnek keresztatyát keres, és magasztaló levéllel küldi-el ahhoz, kit ezer trombita pennadictátornak hirdet. Ez felel 's nagylelkűen halhatatlansággal ajándékozza-meg, és a' boldog nem győzi eléggé ezen levelet szerte küldözgetni, mint nyugtatványát a' késő maradéknak. Ekkor előlép a' Criticus, fegyveres orral vizsgálódik 's ezen szavakkal: ezt már úntig hallottuk! az olcsó dicsőséget szertelebbenti. Recensenssel az író úgy van mint, a' vándor éjféli órában a' lelkekkel: nem látja nem hiszi 's még is fél tőle. Kész ugyan irígységgel mentegetni magát, de a' titkos méreg még is epesztí. Így történnek szakadások, kemény harcok, és ez által nem ritkán, szenved azon ügy melyet védelmezni keltek-ki. A' község kaczag, 's a' győzőnek szinte úgy tapsol, mint ki sűrű forgásban megbotlik. Illy állapotban írt levelek nem igen kedvezők, többnyire harmadikról szólnak, megismerik érdemét, de annyi hibákat tetéznek rája, hogy amazt senki sem látja. Megtér a' béke, azzal ismét megnyílnak a' fénytemplom' ajtaji, és egyik a' másikat belé vezetgeti; de ott az idő veszi által őket 's a' hátulsó ajtón ki-kiutasítja; jele: hogy sokan vágnak a' dicsőség után, de ez csak keveset fogad-el.

Tavaszkor kellemes a' napfény, nyárban kerüljük és hűs árnyékot keresünk; de csak hamar beköszön a' tél, és mesterkélt melegre szorúlunk, Kinek előbb keskeny volt a' világ, most reménye' omladékain övéjít lemondásra tanítja, vagy intőlevéllel keresi fel azokat; mitől az idő immár eltiltá, arról mást is szívesen lebeszél. Az illy oktató's fenyítő-levél tele van példázatokkal, jósló képekkel, 's minthogy az öregség ritkán bőkezű, gazdaságos intésekkel. Inkább panaszkodik mint vigasztal, inkább tagad mint jutalmaz; ez így foly míg a' sír, ez a' végső gondolat-jele az életnek, felment az írástól.

Sok embernek a' harangszó vagy a' halotti levél utolsó emléke. Az elhunyt gazdagot illy levelek mindég szeretettnek, példás életűnek hirdetik. Fekete karima között áll vigasztalhatatlan a' fennmaradt fél és az egész biographiában, mely vele jár, sokszor csak a' dátum igaz. Sok szépnek élte' hossza csak akkor tűnik-ki, mert az ember a' halálon kívül mindent meg tud csalni. Milly benyomást tesz a' halotti levél? erre feleljen zokogó árva, vagy az örökség után ahító atyafi.

Ennyit a' levelekről. Csak azt jegyzem még fel, hogy minden olvasónak szabad a' magáét szebbnek és tisztábbnak tartani.

H a s o n l a t .

Az élet hasonló egy s z e k é r h e z , melynek minden kereke más kátyuba szalad. Halál húzza, remény tartóztatja. Indulat a' kocsis és pattogva sürgeti futását. Szerelem és barátság benn ölelkezve ülnek 's bájszinü szappanbuborékot fúvnak a' levegőbe. A' kívánság nagy helyet foglal-el, 's önmagát terhelve mindent felvesz mit útközben talál. Egy örökké változó alak lebeg felettök, a' bennülők szünetlen kapkodnak utána, de csak árnyéka esik reájok; ez a' Szerencse. Bölcsesség kalauz gyanánt megy-elő, lámpát akar gyujtani, de a' vélemény mindég melletté jár 's el-eloltja világát. Téren tetőn így fut a' szekér; ha eltéved, sok a' tanácsló kevés a' segítő. Ha megsüllyed: ezer az utmutató, de hasztalan; nem képes haladni már, és a' kocsis kétségbeesve törtet ugyan előre, de mindég mélyebb posványba jut. Erre a' szerelem és barátság

egymás után leszállnak 's hitetlen elszöknek 's a' sok felleg-kisézők semmiségbe oszlanak. Védőleg jönnek most a' tudományok is, de magokkal egyenetlen' többször oda ütik a' szeget a' hová nem kell 's a' szekér szertedül. Felkaczag a' halál, 's óriássá növe szétűzi az egész társaságot. Csak egy szelíd fényes ifju küzd-meg vele diadalmasan kiragadván kezéből az enyészet' szövétnekét. Ez a' Hit. Végre eljön egy tisztos ősz 's öszveszedvén az elszórt töredékeket, azokkal más kocsikat igazgat 's a' mint lehet a' kora süllyedéstől megóvjá. Ez a' Tapasztalás.

M e s e .

Mi az? – véle szólhatni éjjel nappal után jár, 's hozzá jutván elnémúl. Ha perel is sír; ha megbékül is sír. Messziről sok szép 's nagyot lát; közlől még is vak. Szavait nem hallja 's hallgatását megérti. Ha lefekszik nem lel álmat, felkelve meg álmadoz. A' zárt ajtót felkeresi, a' nyílt kaput kerüli. A' mi nincs azt kedveli, a' mi van azt elveti. Eget említ szünetlen 's keze földi után nyúl. A' küzdéstől nem retteg, de távozni még is fél. Köz vígság nem érdekli 's magányos könynek örül. Kis közbe szorúl világa 's a' földön alig fér-meg. Türedelmes mint a' bárány, csekélységért háborog. Az erős lánczot elszakasztja 's a' czérnaszál mellett megül. Bár nem képes gondolkodni, találmányos mindenkor. Tettben mindég ellenkezik, belsőjében még is egy. Éltét köti birtokára, 's ha elnyeri hideg lesz. Ezen mesét fejtse meg a' s z e r e l m e s .

A' könyv és szerzője.

Menj szép könyvecském! szerte a' világba, dicsőségemnek te léssz záloga! Így szóla megelégedve a' szerző. Vigyázz uram! felel szerényen a' könyv: vizsgálj-meg jól mindent; mert félek hogy bennem csak a' jó szándékot és nem a' dicsőt ismerik el. Menj csak! monda kevélyen a' szerző: Nem kérdik azt M i , hanem K i ? 's ezzel könyvét szárnyra bocsájtá 's mingyárt is ezer torokból harsog a' dicséret.

Később a' szerző egy könyvtárba jut 's örömmel látja könyvet kiragyogni az üveg alól. Hah! felkiált: nem mondám, milly diszre jutandasz! – milly szépen állasz a' sok kopott könyvek között! Ne örülj, mond búsan, a' könyv: szép vagyok, mert soha sem olvasnak!

Szalay Benjámin.

ANTIOCHUS.

Ó világi Rege.

1.

„Mi bajad, szerelmes fiam?
Nyisd-meg nekem szívedet;
A' nyavalya csonttá, bőrré
Fonnyaszt immár tégedet.
Egygyetlenegy Örökösse
Koronámnak, népemnek,
Éledgy-fel! már elég a' bú,
'S légy öröme éltemnek!”

2.

Szeleukus, Szíriának
Jó Királya, fíjának
Imígy szállott, ki lankadva
Esett beteg ágyának.
Antiochus Királyfinak
Kínnal tömött kebele
A' Királynak csak egy néma
Sohajtással felele.

3.

Egy óriás bú döntötte.
A' Királyfit ágyába;
De a' búnak senki eddig
Nem juthatott titkába.
Közönséges volt a' bánat,
És síralom érette;
Mert jövőendő jó Királytát
A' nép méltán féltette.

4.

Szíriának meg volt kérve
Minden ó sok Istene,
Hogy a' kedves Haldoklóba
Új életet öntene;
De a' beteg csak nem jobbúlt:
Önmagába vonúlva
Néma búban várta végét,
Gyökérből ki volt dúlva.

5.

A' fiatal Királyné is,
(Stratonicze volt neve)
Bár mostoha Anya volt csak,
Elég könyörgést teve.
Az orvosok jöttek mentek,
Töprenkedtek felette;
Nyavalyája okát még is
Csak egygyik sem sejtette.

6.

„Esmerek én országomhan
Egy bölcs orvost, jó embert;
Vagy senki sem, vagy csak ez tud
A' fiamnak orvosszert.
Hívjátok azt, (mond a' Király)
Kerül ugyan engemet;
De megszánnya a' bús Atyát,
És kesergő népemet.”

7.

Eljön tehát Erazisztrát,
Egygyetlenegy remény már
'S megvizsgállya a' Királyfit,
Kiért tenger a' könyár.
Iszonyodva szemléli őt';
De csak hamar gyanította,
Hogy balúl tesz az, a' ki itt
Csak a' testet gyógyította.¹²¹

8.

„A' szerelem' férge rágja,
'S eszi élte' gyökerét,
Melly milliók köztt csak egyben
Talállya-meg emberét.
Reménylem, hogy lecsapolom
Kínnya' egész tengerét,
Mihelyt titkos szerelmének
Kinyomozhatom erét.”

9.

Imígy szóllott, és jól szóllott
Az emberszív' esmerő:
Egy eltitkolt mély szerelem
Volt a' gyengét leverő.
'S hogy ő ezt kinyomozhassa,
Folyvást ott ült mellette,
'S figyelmének minden törét
Őt' megfogni vetette.

¹²¹ gyógyította

10.

Szíriának Hölgyeiből
Ki csak szépnek tartatott,
Egygyenként mind a' beteget
Látogatni hívatott.
Mind hijába! Jöttek mentek
Hölgyek, szűzek; – nyomozott
Szemmel füllel a' vizsgáló; –
A' beteg nem változott.

11.

Történt végre, hogy oda ment
A' Királyné is nézni,
Tudni vágyván, mit tudhatott
Az orvos kifürkészni.
Akkor legott Mostohája'
'S Attya' Nője' láttára
A' Királyfi' mély titkának
Felpattana vas-zára:

12.

A' betegnek vonaglani
Kezdett minden teteme;
Lélekezete akadozott,
És szikrákat hányt szeme,
Rendetlenül vert az ere,
Szíve hallva dobogott;
Hideg verejték önté-el, –
Befordúlt és zokogott.

13.

A' Királyné észrevén
Görcseit a' betegnek,
Eljajdúlva fut el onnan, –
Az ínai remegnek.
„Meghal (ugymond) a' szép ifjú!
Fáj a' szívem érette!” –
Csak most érzi, hogy bús szíve
A' haldoklót szerette.

14.

„Esmerem most már bajadat:
Mostohádnak láttára
Elárúltad szerelmedet,
Mellynek halál lesz ára.”
Így lepte-meg Erazisztrát
A' hánykodó beteget,
Kinek ő hív vallásától
Már előre rettegett.

15.

„Úgy van, (sohajt a' Királyfi)
Mostohámat szeretem: –
'S ez a' szilaj, vad szerelem
Gyilkollya-meg életem!
Küszködtem én soká' ezzel:
Felértem azt eszemmel,
Hogy tilos ez, és illetlen;
De nem birtam véremmel.”

16.

„Éreztem, hogy Atyám eránt
Ez iszonyú sérelem;
'S a' természet ellen véték
Az illy bolond szerelem
'S mély titokban azért tartám,
Magamban csak úgy főztem;
De hijába! sem mint ember,
Sem mint fiú nem győztem.”

17.

„Utóbb mar úgy fejemre nőtt
Az oroszlán indulat,
Hogy prédáját megragadni,
'S éhét úzni felgyúladt;
De még jólkor magam ellen
Fordítottam fogait,
'S az emberi természetnek
Megvítam szebb jussait.”

18.

„Szántszándékos éhhel, szomjjal
Gyötörvén itt testemet,
Meváltom már nem sokára
Halálommal szívemet. –
'S ne hogy kínom új kint szüllyön
Apám' Anyám' szívében,
E' titkomat mélyen elásd
Kebled' emberségében.”

19.

Elhallgatott; és eltiltván
Minden embert magától,
A' megváltó halált várta
Éhétől és szomjától. –
Erazisztrát kételkedik,
Mit tegyen, mit ne tegyen: –
Jobb szólni, azt gondollya,
És a' Királyhoz megyen.

20.

„Király! fiad' nyavalyája
Megorvosolhatatlan.
Egy szerelem oka, (úgymond)
Melly – örökké foghatlan:
Mert a' tárgya – egy olly Aszszony,
A' kit néki birhatni,
A' törvény, – sőt természet tilt; –
Nincs mód őt megválthatni.”

21.

A' Király ezt elámúlva
'S neheztelve hallotta;
„'S mért nem lenne hát fiamé,
(Büszkén imezt mondotta)
Az Aszszony, ki megtetszhetett
Országomban kedvének?
Ha fonalát csak ez által
Nyújthattuk-meg éltenek?”

22.

„Mert az a' kit Fiad szeret,
Máshoz van lekötve már,
(Felel amaz) más férjfiával
Egybeolvadt emberpár; –
Mert ő – az én feleségem, –
Kit, bár törnek, szakadnak
Szívek értte, nem engedek
Sem másnak, sem fiadnak.”

23.

„Nem hiszem azt, (mond a' Király)
Szavadnál jobb vagy magad;
Szíved bár melly áldozatot
Fiamért meg nem tagad:
Engedd néki feleséged', –
Mentsd-meg éltét általa;
'S legyen tiéd minden kincsem,
Mellyet sorsom ad vala.”

24.

„Tegyed te csak önmagadat
(Felel amaz) helyembe;
Majd megérzed, milyen poklot
Gyújtottál most szívembe'.
Bár Attya vagy te fiadnak,
Megtudnád-é azt tenni:
Stratoníczt neki adni, –
'S vele éltét megvenni?”

25.

„A' te kedves szerelmedtől,
Nemde, fiad' éltéért
Sem válnál meg? – Mint tenné hát
Más azt annak kedvéért?”
„Mindent! mindent megtennék én
(Mond a' Király) éltéért:
Megválnék én mindenemtől
Kedves fiam' kedvéért!”

26.

„A' jó Király nem örömét,
Éltét is feláldozza
Hív népéért, ha az idő
Azt magával úgy hozza;
'S én csak népem' boldogságát
Szeretem így fiamban,
Kiben az majd édes Attyát
Lelné, mint most magamban!”

27.

„Adná az Ég! hogy élete
Csak magamtól függene;
A' haláltól féltennem Őt'
Akkor már nem kellene:
Örömet is néki adnám,
Csak menthetné ez, meg hát,
Hatalmam, koronámat, –
Stratoníczt, Szíriát.”

28.

„Megállj Király! (kiált amaz)
Hadd fogjalak szavadnál!
Fiad' sorsa magadtól függ,
Magad hatalmában áll:
Hallyad 's örüll! – vagy iszonyodgy
Választásod' szerébe:
A' Férjnek, vagy az Atyának
Kést kell döfnöm szívébe:”

29.

„A' Királyné, – Feleséged
Az, a' kiért fiad vész:
Ha Férj maradsz, nem léssz Atya; –
Ha Atya léssz, Férj nem léssz:
Akár mellyik részt választod,
Te maradsz a' vesztő rész;
Mérges, gyilkos ütközés ez! –
A' Te gondod most, mit téssz.”

30.

A' Király egy pillantatig
Sem kétkedik, mit tegyen;
Hanem legott egygyezésre
Feleségéhez megyen;
'S kérvén, mondgyon le a' vénről,
'S adgya magát fíjának,
Könnyű dolog volt megnyerni
Tárgyát kívánságának.

31.

'S meglett, – a' mi bár ott 's akkor
Könnyen megtörténhetett,
Az emberi szívre nézve
A' világnak csuda lett.
Nagy maga megtagadás volt
Ez egy földnek fíjától,
Ki semmi jót nem hajlandó
Megtagadni magától.

32.¹²²

A' Király még többet is tesz,
Kegyének még ez híja:
Feléledvén Stratonícze'
Szerelmétől a' fíja,
Maga leszáll a' trónúsról,
'S felültetvén rá fíját,
'S feleségét – általadgya
Nekik egész Szíriát.

Kisfaludy Sándor.

A' SZÉP ESZTER.

Bájló kellemben mint a' fejlődő rózsza, nyájas szelídség- 's ártatlanságban mint a' havazó líliom, viríta Eszter az élet' tavaszában, való dísze 's koronája nemének. Még gyermekkori éveiben vala, midőn bajnok atyja, Csáktornyi Menyhárt, csatamezőn a' hon' buzgó védtében a' legszebb halállal műla-ki. Anyja, egy kegyes indulatú 's feddhetetlen erkölcsű asszony, ki férjének eleste után minden gyönyörűségét 's vigasztalását szeretett egyetlen leányában lelé, mindent elkövete hogy nékie illő nevelést adhasson. Igyekezete azzal koronáztaték, hogy a' jóra már természeténél fog-

¹²² 57.

va is hajló nevendéknek gyönyörű külsője rövid idő alatt legnemesebb érzésű lelket rejte, mellynek mennyei sugárzatai azt még sokkal vonzóbbá 's igézőbbé tevék. Illyétén angyali szépségű teremtmény habár elvonultan élt is atyai örökében, az Ecsegi vár' magányában, mégsem kerülheté-el a' vágó ifúság' vizsga szemeit. Több előkelő Leventák fordultak-meg körében. Kiki csodálta, bálványozta őt. Mindenik ohajtott neki tetszeni; de csak Orlay Bálint lehetne szerencsés az imádott leány' illetődött szívében a' szerelem' első szent érzelmeit felébreszthetni. Orlay régi tős gyökeres nemből vevé származását, 's korán elhunyt szüléji után nem megvető nemesi birtok maradt reá; e' mellett a' legdelibb sugár termettel, 's a' legvirítóbb férjfiás szépséggel vala megáldva. Bajnoki tűzzel szikrázó szemeiből, mintszinte arcának erő- 's kellemmel tölt vonásiból nemes szelídség 's jószívűség csillámla, melly a' hőst leginkább díszesíti. Merész, elszánása 's rettenhetlen vitézi bátorsága megrezzenté a' gyávát; de oltalmat látszék ajánlani az ügyefogyott erőtlennek, 's az elnyomatott ártatlanságnak. Ezek lévén azon jeles tulajdonok, mellyek az akkori időben hazánk' Szépeit leginkább elbájolák, nem csoda, hogy Eszter' érzékeny lágy szívébe is mély benyomást tevének, ki első megpillantása óta ellenállhatlan vonzódással hajlék a' hozzá hévvel közelítő lángifjúhoz. A' szerelmesek csak hamar megértik egymást, 's fellobbant érzésik – 's kölcsönös hajlandóságokról mélyen hallgassanak bár, egymáson epedve csüggő árulékony tekinteteik többet mondanak, mint a' legékesebb legömlékenyebb nyelv szólhatna; 's ha kis nyugtalanító kétséget hagynak is fenn, az nem szolgál egyébre, mint a' hév kívánság' lobogó lángjait még inkább nevelni az egymásért égő szívekben. E' ponton álla Eszter Bálinttal, midőn a' dús birtokú Gróf Arszlán Kázmér, Hollókővárnak örökös ura Ecsegen megjelent.

Arszlán Gróf egyike volt a' szerencse' azon elkényeztetett kedvenczinek, kik azt hiszik, hogy mindent szabad tenniük, mit hatalmok- 's tekintetökkel, bár mi kárhozatos módra is, kivihetnek. 'S minthogy mindeddig rendetlen 's mindenben zabolátlanul keresztül-gázló szilaj kívánságinak teljesítésében semmi győzhetetlen akadályra nem talált, ez, a' természettől kevély 's hajthatatlan lelkét még önhittebbé, elbízottabbá 's döllyfösbbe tévé. Többszöri erőszakos hatalmaskodásának híre rettenéssel 's ijedelemmel tölté-el az egész körösleg vidéket. Kiki óva kerülé társaságát, 's csak azok csúsztak alacsonyan előtte, kik csapodár hízelkedésikkel tőle valamit csálni, vagy pártfogását megnyerni óhajtották. E' szerint örökké csak hunyász védlettjeinek rabszolgái seregétől lévén körülvértetve, azt hívé, hogy neki mindenek hódolni 's engedelmeskedni tartoznak, 's jaj volt annak ki akarátja- vagy parancsainak ellenszegezni merészle magát. Legnagyobb gyönyörűségét a' vadak' öldözésében lelvén, e' szenvedelem elvadult szívet szelídebb érzések' elfogadhatására még inkább elkeményíté. Ezekhez járult hogy mindenben egy álnok, elvetett érzésű meghittjének roszevezérletű 's lélekvesztő tanácsai után indúla, ki őt minden gonoszságra venni kész vala, csak hogy azok' végrehajtásában neki eszközül szolgálhasson, 's ez által magát nála szükségesebbé tegye. Mikó Deáknak hívatott közönségesen a' sátánnak e' szoros frigyese, ki is eránta mutatott mostohaságát a' természetnek azzal akará megbosszulni, hogy legszentebb törvényeit minden lépten nyomon tiprotta, 's vele örök pártos ellenkezésben élt.

Eszter' ritka szépségének szárnyra kapott híre behata Hollókő' várába is, 's egyenlőleg gerjeszté-fel a' vár' urának figyelmét 's kíváncsiságát. Mikó, kinek egyik legravasabb fogása volt a' Grófot minél szövevényesb 's bonyolítottabb történetekbe fonhatni, csakhogy azok' kimentével, azon hála- 's jutalomváró szerencsével kérkedhessék, mintha szövevényeikből egyedül ő fejtette volna ki, tágas mezőt látván itt nyílani vásott fortélyainak üzésére, élt az alkalommal, 's mindent elkövete, hogy a' Gróf' szívében az első benyomás további következés nélkül ne maradjon. 'S mintha a' leány' kecsseit hallomásból fogta volna fel, azoknak eleven 's

lángoló színű festései által annyira feltudá benne gyúlasztani az utánavágyást, hogy még minekelőtte megpillantotta, belé már is szerelmesnek lenni látszanék.

Mikó' tanácsára, útjában esett éjjeli elkéstének ürügye alatt szállt a' Gróf Ecsegvár' Asszonyához. Orlay szinte jelen volt. Az özvegy meg vala lepve, 's különböztetett tisztelettel fogadá fényes vendégét. De ez csak tartozó hódolásnak vevé azt, 's visszalökő kevély bánásmódja mélyen érezteté, milly kegyelemnek kelljen tartania hozzája lebecsátkozását. Eszter eleinte nem mutató magát, végre megjelent ő is, mint egy ragyogó szép csillag a' villámrejtő sötét borúlat előtt. A' Gróf első pillanattal csaknem elnyelé a' leányt. Szíve szemével együtt belétapadni látszott. Ezerszer gyönyörűbbnek találta őt, mint millyennek felingerlett képzelgése' forró hevei festék. El se, fogta volna fordítani róla lobogva égő áltszűrő tekinteteit, ha ez megrettenve azoknak vadtüzők által, közelebb nem vonúl vala Bálinthoz, mintha oldalánál valamely fenyegető veszély ellen magának oltalmat 's menedéket keresne. Ez megbántotta a' Grófot, a' féltékenység' emésztő lángja dúlólag csap vala háborodott szívébe. Magán kívül leve. Most egyszer azonban kénytelen elharapni keble' dühét, 's a' legbüszkébb megvetésben, 's élesen-metsző jég-hidegségben keres, a' nélkül hogy találna, írt, halálos sebére megalázott gőgjének.

Mintha mázsányi súly esett volna-le Eszter' szívéből annyira megkönnyülve érzé magát a' Gróf' távoztával. Ez időtől fogva még szorosabban ragaszkodott Bálinthoz, kinek hajlandósága iránta ezáltal a' legfelsőbb pontra emelkedék. Eljött végre szerelmök' édes kifakadásának boldog perczenete. Forró csókok pecséltek egymásért lángoló tiszta érzelmeik, gyónását. Csáktornyiné megegyezvén ohajtásaikban, nem sokára jegyet váltának, 's már előre olvadoztak azon mennyei élvben, mellyet egymás' karjai között magoknak¹²³ olly bizonyos hiedelemmel, noha fájdalom! csak csaló kora reménnyel, igérének.

Egyik legkedvesebb sétat helye volt Eszternek a' völgy' berkéből a' vár felé kanyarodó kies árnyékú ösvény, mellyen szokta rendszerint várni érkező hívét. Itt andalga ő egykoron alkony felé hasonló édes várakozásban. Néma mély csend uralkodék körül, mellyet csak az esti lengzet' rezgő sziszeglése, 's a' madarak' felváltó csevegései szaggatának-meg. De most egyszerre közel hozzá egy bús csalogány' kesergő nyögdellése csendüle-meg; elhallgatának a' többi madarak; a' lenge szellő visszatartott lehelettel figyelmeze a' mozgani megszűnt gallyak között; részvevő fájdalomra olvada minden. Eszter mélyen meg volt illetődve. Az elszakadás', 's megcsalatkozott remény' kínjait látszott neki panaszolni a' lágyan ömledező szelíd bájú zengzet. Homályosan tolongott, akarátja ellen, képzelgő lelkének elébe azon csüggesztő borult eszmélet, milly boldogtalan fogna lenni, ha Bálinttól elszakadnia kellenék¹²⁴. Titkos remegés szállá-meg, 's egy eddig nem ismért gyötrő érzéktől fogódék-el szorúlt melye, midőn egyszerre lódobogást hall 's egészen feléledve, örömtől hullámozó kebelével röptül azonnal az ohajtva vártak elébe. De mint megdöbbsent midőn a' reméllett kedves helyett ismeretlen álarczú idegenek ötlenek szemébe, kik lovaikról leszállongva épen a' sűrűbe rejtezni igyekezének. Alig pillantják ezek őt meg, egyik közülök legottan hozzá szökvén, gyorsan áltóleli 's felkapván paripájára, még minekelőtte első rémültéből, 's ájulásából magához térhetne villámsebességgel tűnik-el vele többi társaival egyetemben.

Könnyű képzelni, mint leve oda Bálint, midőn Esztert sehol sem találhatá. Epedve kiáltozza minden felé nevét, de csak a' viszhang nyögé azt vissza a' néma homályban; szívszakadva keresi mindenütt, 's íme szélyelnéztében bizonyos helyre pillant, hol a' letiport fű több lovak' fris nyomait hagyja sejtteni. Gyanítani kezdi erőszakos elraboltatását. Magán kívül futja-be

¹²³ magoknak

¹²⁴ kellenek

még egyszer az egész környéket, de sehol nyomába nem akadhatván, sötét kétsége szinte iszonyatos bizonyossággá változik. Gyanúja mingyárt Gróf Arslánt éri, kinek fellobbant indulatja a leányt láttára, s még a gőg jegén is keresztül csapó lángjai szerelem-élesítette szemei előtt rejtve nem maradhatnak, s őt már akkor nem kis nyugtalanság- s aggodalomba ejték. Illy hatalmaskodást különben is csak felőle tehetni-fel. Nyomon eltökélé magában, hogy ha bár éltebe kerülne is, e pontban világosságot szerez. Ívről lepattanó nyilként száll Hollókővár felé. Düh, kétség, bosszúvágy, s kedveséért ostromló rettegése egyenlően dűlják bizonytalanul csüggedező, s hánykodó szívét.

Nem csalatkozik Bálint gyanújában. Gróf Arslán raboltatá-el Esztert; Mikó, a Sátánfi, kegyetlen szándékának mind indítója, mind végrehajtója. A legdühödtebb szerelemtől kínoztatva, melyet a megsértett kevélység tehetetlen erőlködése benne elfojtani hasztalanul igyekezik, annál forróbb hévvel ége birtoka után, mivel reméllé, ez által egyszersmind Orlayn, kit emésztő irigybátja vele halálra meggyűlöltete, kívánt bosszúját állhatni. Kész lévén mindent elkövetni csak hogy szenvedhetetlen vágytársa irigylett szerencsését feldúlhassa, örömmel adá megegyezését Mikónak, a hölgy elrablataása iránt elébe terjesztett fekete plánjába, melyet a gazlelkű vizsga kémjei által minden környűállásokat eleve kitanúlván minden akadály nélkül ki is vive.

Magán kívül volt ragadtatva a Gróf, midőn az elrablott leány alétan elébe vitették. Forró csokjai tűzözönével igyekszik azt életre hozni. Ez feleszmél, bágyadtan emelinti szemeit, s midőn a Grótot maga előtt megpillantja, mintha kísérteti rémet látna, megrendül egész valójában, s újabb ájulásba roskad. – Elrészegűlten elhatalmazott indulat lánghevétől épen szilaj tűzzel szorongatja vala magához a Gróf a félíg felűdült szűzet ki segédért esdeklő sikoltozások közt hasztalanul küzdelg utálta karjainak zárjából magát kifejthetni, midőn egyszerre becsattant Bálint, s elszörnyedve attól a mit lát, egy bűszűlt oroslán, elszánt dűhével rohan a Gróf ellen, Már lebeg bosszűlű villámként csillámló szabljája az ártatlanság keserítűje felett, midőn több utána iramlott szolgák hátulról hirtelen megragadván őt, kicsavarják ölni készűlt fegyverét dűhűsségtől reszketű kezéből.

Rettentű a Gróf fellobbanása, midűn első réműltéből magához tér. Szikrázó tekintettel s mérget tajtékozva ragadja-ki a szolga kezéből a kicsikart fegyvert, s vak dűhűl emeli azt Bálint ellen. – Eszter, ki elholt s elfogyott érzékkel dermedezve álla eddig, illy vészben látván lebegni szabadítására jűtt kedvese éltét, egyszerre feleszmél s erűt nyert lélekkel, s egész elszánással védangyalként veti közbe magát, s gyűngéd líliom melyén fogja-fel a híve ellen irányzott szűrnyű halálos csapást, s mint egy kies tavaszi virág, melyet a dűlű fergeteg mérge letűr, úgy hanyatlík le elborítva véréttől.

Elborzada s mélyen megrendűle minden e gyászeset láttára. A Gróf kiejtű a kardot kezéből megrázodva egész valójában. Bálint állapatja leírhatatlan.

Mélyen hata a kegyetlen öldűklű vas a dicsű Szűz szelíd keblűbe. Csak kevés perczei valának még hátra. De a halál fájdalmaít megédesítű azon jutalmazű érzűs, hogy azokat kedveséért szenvedű. Utolsó kívánsága volt, hogy a Gróf kit bocsánatjáról bizonyossá teve Bálinttal öszvebékélvűn, elhűnyta engesztelű áldozatűl lenne egymás ellen zudűlt haragjoknak. Tűredezett hangon vűn vűgbűcsűt kedvesétől, kinek zűzott szűve a legiszonyatosb kűnokkal kűzde, s karjai között szelűden, s kűjelgű epedűssel csűggeteg szemeiben, szenderge-által az örűk életbe. Az ég örűmmel nyűlt-meg pálmat nyert angyalának elfogadására.

A keseredett anya visszakíváná szerencsétlen leánya hűlt tetemeit. S csak kűnyei árjában talála enyhűlést vűrűz szűve gyűtrelmeinek.

A Gróf melyűbe e gyászos törtűnet mély s tartűs benyomást tűn. Mikűt, mint az egész szerencsétlensűg fűűkát elűzű udvarábűl, ki midűn urának elorzott kűncseivel továbű állani

akarna elfogatván, az igazság' kezeibe szolgáltatott. 'S minthogy e' felett még több súlyos vád-
dal is terhelteték, félvén a' csigáztatás' kínjaitól, egy mindenkor magánál rejtenegetett tört döfe
kétségbesőleg melyébe, 's a' legkinosb vonaglatok között műla ki. Így öli meg magát a' skorpió,
midőn minden felől lángoktól körülvétetvén szabadulását semerre sem remélheti.

Orlay vigasztalhatatlan volt. Elsüllyedve vesztesége nagy és mély érzetében, nem remélle,
nem ohajta egyebet, hanem hogy kedvesével, a' mennyeivé válttal, hová előbb egyesülhessen.
A' fentiek meghallgaták kívánságát. Nem sokára háború ütött-ki. Villámsebességgel szállt a'
vérmezőre, keresve kereste a' halált, 's hosszas küzdés után végre feltalálta azt a' dicsőség' ölé-
ben. Kékűlő ajkai Eszter' kedves nevének sohajtási közt némultanak-el.

Primóczy Szentmiklós Aloyz.

A' VÖLGYI LAKOS.

„Zöld fűtözettel
Feszül az égnék
A' hegy' tövéből
Egy hársfasor.

Alóla lassan
Zuhogva csermely
Szakad siralmas
Lakom felé.

Ott nyugszik, ottan
Kel hajnalarczú
Tündér alakban
Vezér tüzem:

Egy gyenge lány, szép
Mint a' kelő nap,
Mint a' lenyugvó
Ollyan szelíd.

De mit tünődöm?
Nem tudja, vagy tán
Ha tudja sem szán
Hogy szenvedek.

Haj! a' futó szél
Elkapja szómat,
A' hab könyűmet, –
De más felé.

Nem jut fülébe
Keservem' hangja,
Nem ér szívéhez
Nyögő szívem."

Ekkép panaszlá
Bus andalogva
A' völgy' lakója
Gyötrelmeit;

'S im rejtekéből
Szemérmes ajkkal
Mosolyg elejbe
A' szép leány.
Kitárt karokkal,
Mindent feledve,
Fogadja őtet
A' szenvedő:

Tüzarczaikra
Csókok borúlnak
'S a' két szerelmes
Szív összever

Olly érzelemmel
Millyent az Isten
Kis életünkben
Csak egyszer ad.

Vörösmarty.

BONCZ.

Boncz feleséget vőn, éltét könnyíteni akarván.
Élete könnyebb lett, mert felesége viszi.

Vitkovics.

ÉJJE L .

Az estharang a' messzeségbe halt,
Miként a' haldokló szív' végfohásza;
Komor sötét merenge a' tetők
Megett eltűnelgő szürkületen.
Egy sírkeresztnek romján ültem én,
Magányosan, miként a' számüzött
Lakatlan tartomány' kietlenében.
Mély volt a' csend, szívrázó a' sötétség;
Halkan rezegtek a' sirok felébe
Borúlt nyugalmas árnyu czipruszok;
Titkon suhonga hűs szelekben a'
Halálszellem, kriptáknak rémjeik
Borongtak-el körülüm eggyedül
Sohajtozó körül, a' holt világban.

A' táj derenge; halványló lepelben
Emelkedett az éj' homályiból
Az égi lány, a' szent emlékezet;
'S bájjal lengett az elhunyt kor felett,
Mint a' szerelem' estvelgő csillaga.
Én ott ülven elfojtva bánatim',
Keblemből egy fohász kireppene
'S titkos fájdalmas kéjbe ringata;
'S ím! egykor rózsapályám' angyala,
Az elvesztett, eltávozott alak,
Hajnalgya tűnt-fel alkonyult szememnek:
„Szent Árny! sohajtám, hol, hol fogsz velem
„Te egykor eggyesülni?” Ő elázott
Arcczal fordult-el, 's – a' sirokra inte,
'S ködpáraként az éjbe szétoszolt. –
A' czipruszok közül lassú sohajtás
Lengett felém csendes fuvalmakon.

Bajza.

LIVIA .

Bájkecsed, valamint a' rét' violáji, feselnek,
'S arczaidon tavaszod' hajnala játszva derül.
Csillagi lángokkal szemeid mosolyogva ragyognak,
'S édeni kellemkény lengi-körül ajakid'.

Nyílt kebeled 'hattyúhalmait magosítja szelídség,
'S májusi rózaliget csügg liliomnyakadon.
Boldog az, Istenként, ki gyönyörképedre tekinthet.
'S boldogb annál is, a' kit ölelsz kegyesen.

Ponori Thewrewk József.

MULANDÓSÁG.

Hát örök homály-lepte setétség
Hálózza é a' Kerubimok 's ég'
Végzése szent rendeléseit?
Ha a' végzett szó onnét le dördül
Melly bár létet hoz, vagy enyésztet szül
Csak bámuljam tüneményeit?

Hát a' légyen szó csak azért hangzott?
Hogy a' lett, 's élni költ legott
A' nem lét 'ölébe meg térjen?
Vagy a' lét 'szikráji mikor gyúlnak
'S annak körét izgatni indulnak
Az egybe el-alvást ismérjen?

Én is remegve várok e' szóra
(Mellynek köze meg lehet egy óra)
Porból lettél, 's porrá kell lenned,
Ember vagy, akkor mihelyt születél
A' halandóságból is részt vettél,
E' szörnyű utat meg kell tenned.

Meg, – de hitem itt meg engesztelte,
Sugárral magosra fel emele
Fel az égbe a' hit'szárnyain,
Hol a' Kerubimok udvarlottak,
Az Istennek jobbánál állottak,
A' dicsőség' fényes határain.

Szentérvés! mint Vándor édelgettem
Egy mennyei lángtól vezettettem
A' végső láthatár' fokára. –
Onnan láttam: a' nagy Mindenségnek
Mulandó (e' szó jele a' végnek)
Vala fel-metszve homlokára.

Onnan láttam, a' l é t mint hajnalodott
'S mint folyt a' n e m - l é t b e , alkonyodott
Annak ki e' földön vándor lett.
Úgy van! e' földi élet csak készülés
Hogy meg legyen az Istenesülés
Ott fenn: mert ott az örök élet.

T. Nagy. A.

A' FELEDÉKENYSÉGHEZ.

Emlékezet! te ugyan telkemet
Élteted a' múltak' édes képeibe',
De a' végzéstől kapott sebemet,
Csak a' Feledékenység kötheti-be.
Bár a' sors irigy kőszirtjeihez
Reménnyel rakott hajóm megütköze:
Lelkem más kíváнат' szigetihez
Kí úszék, 's elfelejtseket kötöze.
Sebes sziv! az idő néked is írod,
'S ha az édes visszaemlékezet
Míg te keserves kínjaid, ki sírod
Csak a' boldogokkal fog játszva kezét.
Enyhülj! én is, a' kiért ezt zengem,
Látd, most kérem; felejtse el engem!

Szatthmáry.

FIZSI' HALÁLÁRA.

O gyönyörű! kétszer születél, 's kétszer szaporítád
A' kisdéd lánykák' Cháriszi szép seregét.
A' földnek születél legelőbb, 's mi gyenge halandók
Néked örülénk, és néked örült az olymp.
Most születél magos Élyzionnak, 's újra örül ez;
'S mi gyengék sírunk értted, Ezüstkebelű!

Ponori Thewrewk József.

DIES IRAE.

A' haragnap' végső pontja
E' világot porba ontja:
Dávid és Sybilla mondja.

Milly nagy rettegés fog lenni,
Látván a' Bírót jelenni
Mindenekről számot venni!

Trombitának csoda árja
Földünk' sirjait bejárja,
'S a' kelőket trónhoz várja.

A' halál's természet bámul,
Kelvén a' halott álmábúl,
Ki az ítélethez járúl.

Irott könyv fog felvitetni;
Benne pontiglan lelhetni,
Mit kell a' világra vetni.

A' Biró tehát leülvén,
Minden rejtek felderülvén,
Büntet, semmit nem kerülvén.

Én szegény itt szót hogy váltsak?
Ah! segédül kit kiáltsak?
Hol jámbor is alig áll csak.

Rettentőség' nagy Fejdelme!
Kinek ingyen száll kegyelme
Üdvözíts malasztos Elme!

O Jézus tarts-fenn magadnak:
Tárgya lettem hív utadnak;
Ne áldozz-fel ama' napnak.

Tikkadásig célba vettél,
Értem kint halált szenvedtél:
El ne hagyj ha így szerettél.

Bosszulás' igaz Birája!
Nyiljon irgalmad' hazája
Még nincs számadás' órája.

Mint gonosztévő¹²⁵ zajdúlok,
Bűn miatt arczban pirúlok;
Könyörülj! feléd simúlok.

Kérésimben bár nincs érdem,
Fő Jó! tedd azt kegygyel értem,
Hogy a' poklot el ne érjem.

Tégy egy körbe a' juhokkal,
Ne hagyj lennem kárhoztakkal,
Jobbra intvén szent szavakkal.

Gonoszakat elbuktatva,
Haragos lángoknak adva,
Légyek a' jókkal hivatva.

Térdre omlom esdekelve,
Szívem hamvként eltépdelve.
Intézd végemet figyelve.

Napja gyászos siralomnak,
Mellyben kél a' porhalomnak
Romján teste a' vádlottnak!

Makáry

TÜNŐ ÉLETKOROM.

Hová tűnél éltem' vig hajnala!
Derülted annyi szép's dicsőt ígére,
Míg rózsafénnyel a' boldog' körére
Mosolygva egy édent himzél vala.

De lassudan báj fényed elhala;
Pályám mindég sötétb magányra tére,
'S a' küzdő' sokba telt, de könnyü bére:
Emléked csak 's e' lant' komoly dala.

Ha távozá; taníts felejteni!
Kidulva e' kebel hajdanti kéje.
Remény-sugallva mit ragyogsz feléje?

¹²⁵ gonosztévő

Az ifju kornak nyájas isteni
Bucsuzva néznek a' sziv' lángzatára,
Ha már a' létnek alkonyúl határa.

Kisfaludy Károly.

A' LEJT' BÁJA.

Mint a' víg halmokon
'S kies virányokon
Szárnyal lebegve
A' májusi szellő:
Úgy szálla lejtve ő
Gyönyört lihegve.

Minden mozdulati
'S kecses fordulati
Szép természetnek
Egy szívet lánczoló
'S szemet varázsoló
Tündért festének.

Igézve lengtenek
Az égi kellemek
'S Erósz körülé,
'S tegzéből oldalán
Soha több nyíl talán
Még nem röpüle.

'S midőn így lejt felém,
Melly villám csap belém
Bájló szeméből!
Egy hév fohásszá vál
A' szív, 's utána száll
Keblem' mélyéből.

Mi új 's nem ismert vágy
Epeszt 's nyugtot nem hágy
Azóta mindég!
Melyem lobogtában
'S gyötrő tűzárjában
Mint Aethna úgy ég.

Oh szüntesd e' mirígy
Kínt lyánka, érted így
Melly dül szünetlen,
'S ne zárd-el mennyemet
Tiporva tüzetet,
Ne légy kegyetlen!

Szentmiklósy

INDULAT' HATALMA.

Menyhárt és Béla testvér örökösei a' Drágfy nemzetség' díszének és tágas birtokainak, atyjok' elhunytá után osztály hagyományokat kormányok alá vevék; kiki ön pályáját folytatván, mellyen a' különböző véralkat őket egymástól messze tartotta.

Béla tüzes, magas fellegröptű mértéktelen vágyú. Gyermeksége óta a' vérmező, csatamoraj, 's a' dicsőség' sugár tündöklőtű koszorúja valának valóját hódító álmái. Fellengő képzelgéseiben hideg gúnnyal tekintett alá Menyhártra, még akkor is, midőn ez, kit a' természet csendes örömei vonzának egyszerű bájaikkal, testvéri szeretettel tartá feléje rokonérzést kereső karjait. Menyhárt' köre a' házi boldogság vala, melly fényt nem ismerve titkon diszlik a' hő kebel' lángjaitól, de a' lét, mostoha fergetegé legbájosb virágát éltének kajánúl tépte-ki épen, midőn azt örökre tarthatni remélte.

Béla az élet' boldogságát a' vérpiarczon vélvén fellelhetőnek neve örökülését bálványozta; de az ő keble sem maradt elzártan a' szerelemnek, neki is sugárzott tündérkénye, 's hamarébb karolt nőt Menyhártnál. Nem is fogott volna tán indulatja testvére ellen, ki kétszeres szeretettel viseltetik iránta olly gyűlölésre lobbanni, ha Borocz' barátsága, kinek nevétől mindenki rettege, durvasága' elhírülte miatt, nem csábította volna el. Együtt öltöttek fegyvert. Hazánkban akkor támadt azon boldogtalan meghasonlás' melly két felkent Királyunkat harczba szállítá. Imre' párthívei lettek a' barátok, de az ügy vérontás nélkül simított el.

Ez időközben tűnt-fel Menyhárt' boldogsága, melly vigasztaló csillagzatként ragyoglott éltének alkonyán is. Lelt egy hitvest minőt szive kért, a' mit a' sors' változékonysága elvont tőle: a' külkincset, kipótolták a' szív 's lélek' virágzó kellemei. Ellenkezett e' kötéssel Béla, gőgje nemzetségi szeplősítést látott ez egyesületben, de Menyhárt szive' sugallását követte, 's ez kiirthatlanná tévé testvére' gyűlölségét; kevés év mulva elveszté a' kedveltet 's a' nélkül hogy magzatokat ölelhetett volna, kísérté a' sirba.

Béla lassanként visszavonúlt a' harczzajból felei' csendes körébe, 's újra látá Lórát egyetlen leányában feléledni. De a' gyűlölség' jéghártyája nem olvadt le melyéről, hideg távolságba maradt tőle, mintha idegenségének öröklét volna mértéke; csak néha szökelt bánat keblébe, midőn a' harcz inségeitől a' viszályok' sulyától lenyomott test, elpazarlott erő, emlékezteték: hogy határa van az életnek; komolyan függött akkor szeme leányán, mintha a' sorsal kívánna a' földi pálya' rövidsége miatt szembe szállani. A' rettetgető óra nem sokáig kése. Lóra' könnyei 's szorgalma nem hosszabbíthatták atyja' életét. Ekkor a' túl világba költözés előtt meglágyult keble, leánya' gyámoltalan árvaságát fennyen képzelvén, mord gyűlölsége szelíd szeretetté olvadt. Esengve kérte bátyát: lenne gyermekének atyja, 's minthogy még gyöngye korában jegyzé el a' gazdag Zemplényi Gróf fiának Aladárnak, születéséhez 's reményihez illő nevelést adatna

Lórájának. A' szivrázó hír' hallására felkészült Menyhárt testvére' ajkáról az engesztelő béke-búcsú csókot elfogadni, de már csak sirját lelte.

Lóra tizenötödik évebe lépett. Arcza szint oly gyöngéd 's nemes mint termete, a' legfőbb angyaljóság' vonásaival tündöklött. Nagy fekete szemeiből leirhatatlan báj, 's csendes ábrándozatu vágy sugárzott. Ritka mosolygásából örömmenny nyiladozott. Gyakorta tünődött magába merülve. Nyilván tanúji valának epedésének a' homlokán lengő fellegárnyak. Boldogtalan jövődjé' előérzete háborította. Illy alakban jelent-meg Lóra bátyja előtt, ki őt' szeretettel fogadván, a' szelíd lelkűnek azon félelmét, hogy gyámatyában durva emberre talál eloszlata.

Eljegyzésétől fogva óva minden férfiui társaságtól neveltetett, nehogy más tárgy által lángra kelvén atyja' feltétele megsemmisüljön. Aladár' lepkény indulatja keveset gondolt e' kötés-sel, csapodár kénnyel szállongott egy életvirág-kehelyről másikra, tudván atyja' választását, kit szívének szeretni, vagy ha szeretni nem is, de pályatarsúl 's létosztályosúl fogadni kénytelen. Nem úgy Lóra: ki az illyszerű erőltetést utálva tellyes meggyőződéssel hívé: hogy az érzem-nyek nem tűnnek készítő bilincseket, röptök szabad, 's honok tiszta mint a' menny, honnan származnak.

Boldog egyarányúságban folytak Lóra' napjai bátyjánál. A' táj benne védangyalát imádtá; mert szelíd 's jótékony lelke a' szegényeket, gyámoltalanokat segíté, vigasztalá. Egykori illyetén foglalatosságban történt: hogy egy elmaradt vitéz magzatos özvegyének segedelmi ajándékot vivén, szint oly járatban lelt egy deli ifjút, ki épen távozni akarván hálakönyüs szemeket nyert irgalmi tette díjául. A' hasonló foglalatosság¹²⁶ hő gerjet szült az egymást először látók¹²⁷ szívében; az ifjú szemei édes bámulattal függének a' szemérmes leánykán, úgy rémlett előtte mintha idvessége' kora hajnallana a' keletégen e' szűz megjelentével. Lekötve valának nyelveik, de az arcz' lilimohavát elfolyó rózsaláng árulója lőn a' belső viharok.

Elvált az ifjú, de a' deli szűz képe mint vándort az árnyék nyomon követé. Lóra szeme utánna sugárzott azon édes vággyal bár ne látná őt eltűnni soha. Ez volt az első szerelmi szik-ra keblében. Ezóta gyakran láták egymást. Így tenyésze viszon bizodalmok. Az édes szokás jót tenni, lelánczoló szíveiket 's több nap' lehunytat ünneplék együtt-létökben. Nyárat ősz váltá fel, 's mint az a' gyümölcsöt úgy érlelé ez az ifjak szerelmét is, mint a' szelíd lágyságú zengzet-özön szivárgott szíveikbe a' rokonérzés, édes enyelgéseik közben, 's minden epedő hangszár-nyon boldogabb ösztön röpült, Lóra' melyébe, 's mint a' természet' tavaszát úgy az ő élteket is az istenítő szerelmet örömének költé fel. Illy biztos időtöltés alkalmával Zétenyi Kálmán elragadva a' hölgy' bájoló kellemeitől nem birhatván ön tüzével, térdre omlott, kitört a' rég foj-togatott indulat, a' csendes szótalán vágy, 's a' kedves választottat körülkarolva a' szűz ajkait ajkain érzé reszketni, 's rajtok egy hosszas tüzes csókot égni. Lóra rövid de öröklét' boldogsá-gával mérkezhető áléltából felsekent, mintha körülé reménye' mennye romlásba dülne, el-szánt komolysággal monda: „Kálmán élj boldogúl, felfogtam szavaid értelmét, örökké fog éltök reszketni szívemben! halld a' mit eddig megmondani rettegtem, én már elvagyok jegyez-ve kisdedségem óta; bírhatásommal tehát ne kecsgetesd magadat, e' célú reményed hiú fel-legpára.” Ezzel eltűnt, Kálmán szoborként meredve maradt helyén egy sötét tűzű pillantatot villantván a' távazóra. Sohajtva távozott-el azon feltétellel: hogy e' helyre vissza nem térend többé. E' nyilatkozat után forró láng emészté Kálmán' életét, 's felei rettegni kezdének érte, szenvedése' okát senki sem sajdította, 's ő csendes merületben képzelte közelgni már végét. De

¹²⁶ foglalatosság

¹²⁷ látók'

múltjának édes álma még egyszer jelent-meg arany képzelmeivel, 's léte véghatárán sugáros alkonyt himzett elébe. A' remény ez az édes biztató csapodár, elhatározá őt Lóra' kezét bátyjától megkérni, 's a' mi, mint gondolat bimbózkodt lelkében teljesítette is azt, de ez is Lóra' állítását igenlé, sőt keményebben vitatá 's így újra mint a' szívárvány szinkoszorúja eltűnt boldogsága. Azonban Aladár megjelent, mátkáját védátyja kezeiből elfogadni, 's elbájolva á' leány' csuda szépségétől, szivhódító kellemeitől magas lángba csapongott indulatja. Vig ünneplés követé a' vőlegény' megjelenését, a' távol közel vidéki birtokos urak gyűltek a' nászpompára a' vendégszerető házurához, látni a' híres nevű Lórát, mellytől mint a' sugártalan hold a' naptól úgy nyert dísz Aladár. Gyors szárnyakon szállt-bé Kálmánnál is híre Lóra' történendő menyekzőjének. Ez utóljára kívánta látni őt', felüdülven betegségéből, 's onnan a' halált a' csatazójában¹²⁸ keresni, felfegyverkezve tartott Lóra' lakja felé, keblében a' bú, kívánságaiban az enyészet, karcsú természetét vért és páncél, fűrtjeit sisak szorítá. Így lépett a' vigadók' körébe, kik az öblös billikomokat a' leendő pár egészségére űríték. A' bámuló sokaságból senki sem ismerte az idegent; de Lórának első pillanatra megsugallá szíve a' zománczos vértű alakban Zetényit rejtetni, 's halványodva álélt le székéről. Az ismertelen ezt látván gyors léptekkel siet az Egyetlenhez, sisakját felnyitja, 's leginkább az ő szorgalmának sikerült éltet ébresztetni a' haloklani véltben. Lóra' hirtelen elvirult szépsége felíjadott.

Aladár' szemében a' fellázadt féltékenységgé vad haraggal tüzelgett, nem tűrhethén azon gondolatot hogy ő másnak hodolt szívet bírjon. Erre szeliden mosolyogva nyújtá¹²⁹ Zetényi kezét Aladárnak. „Nekem ugymond: a' természetes öszvezenő érzés adott igazat, neked atyai hatalom, régiebb, tiéd, vidd 's tedd boldoggá, (ekkor Lóra' jobbát jobbával öszvefogván egy dúló pillantattal így folytatá szavait) mert ember, tudd meg, minden könnye lelkeden fog égni.”

Meglepetve Aladár e' nem is álmodhatott engedékenységtől, sérült negéddel ne hogy pulyává törpülni láttassék. „Nem ugymond: a' fegyver 's halál válasszon közöttünk.” Lóra' megrettent e' szavaknál, 's szemében könnygyöngyök ragyogtak. „Egy szerelem nem bimbózhat kettőnek, én, én folytatá hevűlten tovább, magam akarom e' rózsakelyhet szívni” 's kaján mosolygással: mert lelkébe a' pokol villántott egy ördögi gondolatot, „ha elhüllok fogadd-el, lemondok róla, ámbár a' végzés őt nekem rendelte sajátúl. Intézzé ügyünket a' viadal.”

„És te feldúlnád így ez Angyal tavaszát? hihetnéd é hogy Lóra' vérrel mocskolt kezét birva boldog lehet? ha én elesem bennem Lóra' kedvesét vesztí-el minthogy szerelméről elannyira meg vagyok győződve mint ön létemről 's e' világeről. Viszont lehetne e' boldog karjaim közt ha búnsúlyom lenne halálad, kérelmedre nem állok, nem, soha sem! – Lóra' válasszon¹³⁰! – ez a' szív ügye.” –

Lóra' szelid pillantattal köszöntö Kálmánnak. De a' böszült indulatú elmordúltan ezt rivallá: „Hah gyalázatos gyáva! versenycsatára nem mersz szállani azért kinek én mennyemet, 's ha ezer életem volna is mind feláldoznám, – nem pulyák' hanem vitézek' jutalma a' szépség, harcolj – vagy tágíts.” – Légyen hát monda Kálmán: lelkem 's kezem büntelen. Lóra'hoz járulván forrón meg csokolja, „ez az eljegyzés csókja itt, vagy a' sirtulán.”

Sebesen mint a' dúlékony zivatar felzavarodott Aladárban a' mirigyűz, 's magával ragadá a' szűz' liliom kebléről a' búcsúzó Zetényit.

¹²⁸ csatazójában

¹²⁹ nyújtá

¹³⁰ válasszon

Haláléj fedé Lóra' érzékeit. Gyász pillantatokkal követé a' távozókat, 's midőn a' palota' ajtaja bezáródott mélyen megborzadt; „mi ez?” mondá magába 's mosolygva, de úgy mosolygva, mintha ez lenne végső víg nézete folytatván minden¹³¹ csak álom, ajkaihoz szorítá Bátyja kezét, „én őt nem látom többé” elsietett.

Latorczot bérlett szolgáját előre küldötte Aladár, a' kirendelt csatahelyre. Itt dühhevülten rántott fegyvert, minekutána szolgájjik előbbre haladván magokra hagyták a' vívókat. Aladár vakon vagdalt maga körül, 's halál fogta volna most karolni Kálmán csapásitól ha Latorcz Urától oktatva mint egy ördög czinkos, orozúl nem döfte volna nyakszirton törével. Öszveomlott Kálmán utálatos orozó mondá 's a' halál sárgaságával váltotta az élet' díszeit arczán.

Aladár visszatért bérét megnyerni. Kálmán' fegyverét villogatván győzelemjelül kezében. Felborzadt göggel lépett Lórához; „vívám 's győztem!” mond: „azért kérem jutalmam.” – Mint egy rémtől elszörnyedve befedte Lóra szemét, fagy futotta-el minden tetemeit, meredt szemét nem nedvesité köny, szótalán nézett a' tájra merre a' kedves ment a' nélkül hogy viszszeretne. Ekkor csordúltak az érzéstől felolvadt könyük 's enyhületet nyert szive.

Bátyához fordúlva kérte kívánatja' teljesítését. „Előbb gyilkos! – most vőlegény?” – mond Lóra. Távol látott gallyágyon egy tetemet hozatni, gyanítá mi kedves maradvány; örömtüzzel vonta Aladárt az ablakhoz. „A' menyasszonyi ágyat hozzák” sügta neki.

Elrohant Aladár gátolni akarván a' test felhozását, de megnyílt a' palota 's Kálmánt véres vértesen fekvé elbúsultan hozták szolgáji. „Légyen hát; itt e' lelketlen felett esküszöm örök hívséget, itt nyújtsd kezed, ő áldja megkötésünket.” Menyhárt jól tudván öccse' végkívánatját, 's kora határozását, mindedig sürgeté maga is Aladár kívánatja' teljesítését, de megszólalt Elek Kálmán' hív szolgája. „Kissasszony! úgy mond: 's Aladár-ra mutat, ez az Uram gyilkosa, orozva ölette meg, nyakán a' törseb.” – Ezt feláldozta volna bosszújának, ha ez ügyesen el nem kerülí csapását. Felszólalván Aladárban is a' hangos vád pirongva nézett maga elébe. – „Az Isten ítélte feletted, mondá Menyhárt, nem! hugom férje nem lessz gyilkos.”

Lóra szívdermedve nézett a' tetemre, mi történik körülé távol sem tudta, csak folyton e' szó zúgott fülébe: gyilkos – „Ő int, mondá, ő hiv,” sirt 's azon pillantatban hangos kacajra is fakadt. E' percztől elhagyta eszmélete, 's csak az vala előtte világos, a' mit mindenkinek valott, hogy őt Kálmán hívja. A' tetemhez közelít: „szerelem' lángja borítja arczod! az eljegyzés csókja lángol ajkaidon” mondá édelgve, 's vértől ázott haját simogatá 's fűrtözgeté, 's ujjára gyűrűt vont, – „így! így most egyesülve vagyunk – látod szivemben eskütt hűségem, megtartottam;” megragadta Aladár kezét, ez a' büntelen kéz egyesített, most letérdelt, 's mintha pap öszveköttő áldást mondana felette minden szertartásokat elkövetett; ezzel felpattant, Bátyja melyére simúlt, ki e' hirtelen változását kucsolt kezekkel nézte. „Bátyám! miért olly csendes menyegzőm? miért nem harsog a' fürgé táncz nótája?” 's könnyű lejtbe ellebent, utána nézve a' megrázott agg, öszveomlott.

Aladár nem türhetvén a' marczongló lélek ismételét eltávozott, 's Kálmán' teteme hív szolgájitól kisírva nem távol a' vártól takarítatott el, 's bár mi titkon kívánták véghez vinni, Lóra figyelmét nem kerülheték el. Gazdagon öltözve, de szélllyel bomlongó fűrtökkel követte ő a' gyászsort: „vig az én menyegzőm, kedvesem fonja koszorúm piros násznyolája” zengé sírángozó hangokon. Kálmán ravatalát zászlóval buzgánnal ékesítették. Visszatérvén a' végtiszteletételtől a' váralatti folyó' partján sás 's liliom koszorút kötött, 's dala mint a' zengő virág illat elhalva ömledezett a' vízhullámok felett.

¹³¹ mindén

Sötétség fogta már körül a' Teremtést. Meszsze kitárván karjait Lóra „megyek!” sikolta, 's hirtelen lépteit a' sír felé irányozza. Ezer csillag ragyogott a' mennybolton, Lóra az új sírnál állott 's lenge haj fürtjeivel éji szél játszott; felemelt kezébe tör csillagott, melyet mint egy szabadítót, mélyen döfött boldogtalan szívébe. Gyorsan patakzó vére körülfolýa a' dombot 's lelketlen rogyott a' dombra.

* * *

Lórát nem lelvén, a' várba rettenetes zavarodás támadt, szövétnekekkel keresték az elmaradtat, míg a' dombnál meglelék. Megjelenvén Menyhártnak a' tett, Zétényi sírjához sírt parancsolt ásatni: „egyesüljenek a' halálba mond ha ez élet elszakasztá őket, – de ássatok még harmadikat is melléje én is hozzájuk térek nem sokára.” Kevés időre bé is teljesült előérzete. Megérelve a' balcsapásoktól eltemettetett; ugyan azon helyen épült kápolna sirboltjába, melyet Lórának emelt emlékezetül.

* * *

Aladár' eltüntével, hire is kiholt. Több évtized múlva láttak Lóra' kápolnájánál egy tisztessarándokot gyakran imádkozni, 's a' tájnép benne az Istenhez tért Aladárt akarta ismérni.

Kovácsóczy.

LOLLIHOZ.

Nézd melyeden milly búsán enyészik-el
A' rózsá, melyet halmainak kies
Völgyébe ültettél mosolygva
Hogy liliomjai közt virítson.

Ah elvirult már, nem mosolyog tüze
Többé, sem ambrás édeni illatot
Már nem lehell, hogy azzal a' hűs
Lengzeteket kebelébe csalja.

Enyészted így vár Téged is egykoron,
Így elvirulnak mennyei kellemid:
Mert ah! alig tetszik-fel éltünk'
Napja, legott örök éjbe süllyed.

Int ez, hogy éljük, kedves az életet;
Szedjük virágít, míg lehet, és vigan
Üritsük a' kény' kelyheit, míg
Rózsakorunk mosolyog, 's virágzik.

Szentmiklósy.

A' VILÁG' KORAI.

Ovid után¹³².

Az arany és ezüstkör.

E' remek alkotmány a' föld' színére tenyésznén,
zsengeni kezdődött az aranykor, mellyben az ember,
kénykötözö törvény's a' bosszú' ostora nélkül,
megtartotta szavát, 's az igazság' úttyait önkint
járta; nem ösmervén ártatlan szíve fenyítő
eszközököt, sem titkon ölü félelmet. Az érczbe
vésegetett ígék még nem fenyegettenek akkor
senkit; az esdeklő község reszketve nem állott
mord bírója előtt; kiki bátorságosan élén
a' rendtartóknak tehetős oltalmi nélkül.
A' honi bérczekről lehasított hegyke fenyőfa
még nem hengeredett a' víznek túkrös ölébe
vászonszárnyak alá, hogy kül földekre repüllyön;
's a' honinál nem dúlt fel egyéb vízpartot az ember.
Sem mély árkokkal környül nem voltak övezve
várasi a' népnek. Nem volt még trombita érczbül,
sem horgas hadi kürt; nem volt kard, sem sisak. A' jó
emberek a' védő katonáknak harczai nélkül
napjaikat bátor heverésben csendesen éltek.
A' szabadon termő földek, mellyekhez az ásó,
's a' dúló ekevas nem fért, önképen adának
mindent; 's a' mivelő kéznek szorgalmi nélkül
érelmére jutott eleséget az ember elégnek
lelvén, a' bokros csemetékrül gyenge gyümölcsöt,
a' hüvös erdőkben somot, epret, 's túske szederkét
gyűjtögetett, 's buja gallyairül a' szélesen ágzó
szent tölgynek makkot, melly éhes ölébe lehullott.
A' tavasz el nem múlt, 's a' földnek gyenge virágít,
mellyek mag nélkül mezeinn versengve tenécsztek,
kellemetes zefirek langy szellőcskéekkel apolták.
Majd azután gabonát is adott szántatlan az új föld,
és az ugarlásnak frissítő hornyai nélkül
gazdagon őszültek színénn a' búzakalászok.
Itt tele friss tejjel, másutt jó mennyei borral
folytanak a' patakok, 's a' kőtölgyeknek erébül
kellemetes színméznek arany kristályi csöpögtek.

¹³² után

Jupiter a' kormos Tartar' fenekére taszítván
 Chrónost, 's kénnye alá hódítván a' nagy Egésznek
 kormányát; az ezüst nemzetség kezde rügyezni,
 melly az aranykorinál rosszabb volt, messze haladván
 még is az ércznemnek romlott ivadékit. Az új Űr
 szűkebb korlátot szabván a' régi tavasznak,
 a' mindég rügyező évet négy részre tagolta.
 A' kikeletre tehát nyár érkeze, 's a' ködös ősznek
 mostohasági után a' tél gyakorolta hatalmát.
 Akkor készítették száraz hőségek először
 forrni a' levegőt. Akkor változtak az éles
 szélről megmeredett folyadékok lomha jegekké.
 Akkor rejtekezett házakba először az ember;
 's házai barlangok voltak, vagy báltosan épült
 gallyak, vagy csemeték, gúzsokkal rendbe szorítva.
 Akkor hintetett hosszú hornyokba először
 friss magot a' szántó, hogy dúzs szálakra tenyésszen,
 's terhes igái alatt nyöszörögve¹³³ pihegtek az ökrök.

AZ ÉRCZ ÉS VASKOR.

E' kettőt követé mord nemzetsége az ércznek,
 mellynek szíve szilaj 's a' harcznak durva baráttya
 volt ugyan, ámde gonoszt még is vad kénnye nem ösmert.
 Majd azután felemelte fejét a' vaskori fajzat,
 mellyel özőnképen földünkre kiomlani kezdett
 a' sokféle gonosz. Magosabb honnyokba repültek
 a' nagy Igazsággal, valamint a' tiszta Szemérem,
 úgy a' szent Hűség; helyeikre tolongva sietvén
 a' lator Álnokság, az Erőszak, az éhes Esengés
 a' zab kincsek után, a' Csel, 's a' furcsa Csalárdság.
 Lepke vitorlákot szögezett a' vízi szarándok
 a' zuhogó szélnek, mellyel még szíve nem is volt
 ösmeretes; 's a' büszke hajó, melly hajdan az égnek
 fellegihez nyúló hegyekenn mint zöld fa virágzott,
 ritka merészséggel neki ment a' tengeri habnak.
 A' Mérő azután¹³⁴ több részre tagolta határral
 gondosan a' földet, melly eddig, szinte azonkép,
 mint a' friss levegő 's a' napnak fényre, közös volt.
 'S már nem csak gabonát vagy más eleségeket unszolt
 a' gazdag földtől a' szemtelen' emberi nemzet:
 mély gyomrába hatott elvégre, 's kiásta vakító
 ingerit a' rossznak; dúzs gazdagságait értem,

¹³³ nyöszörögve

¹³⁴ aztán

mellyeket a' Styxnek szomorú árnyékiba rejtett.
 Erre az ártalmas vassal 's veszedelmes arannyal
 a' harc is született, melly ezzel is, azzal is, élni,
 győzelem szerszámi gyanánt, szeret; emberi vérbe
 mártott karjaival csörgetvén a' fene fegyvert.
 Már csupa rablásból élnek. Nem töltheti bátran
 napjait ijjaikúl rossz szomszédgyának az ember;
 éltes ipája után latorúl incselkedik a' vő,
 's a' testvér csemeték csak ritkán értenek egyget.
 Férjének vesztét a' nő kívánnya; nőjének
 romlását a' férj; a' szörnyű mostoha, barnás
 mérget egyít, 's a' dőre fiú nem győzi halálát
 várni az atyának, hogy kézre kerítse vagyonnyát.
 A' szent Jámorság mély porba tiporva¹³⁵ vonaglik,
 's mennybe repült testvéri után, Astraea is árva¹³⁶
 hagyta, elundorodott szívvel, végtére honunkot,
 mellyet az öldöklők elleptenek emberi vérrel.
 És, hogy az Ég se legyen¹³⁷ menttebb, mint földi lakásunk,
 a' vad erőszakról, a' mord Oriások is, ammint
 mondatik, a' hegyeket versengve hegyekre torolván,
 büszke hatalmok alá kívánták vetni az Égnek
 isteni kormányát. Mire Jupiter égi tüzének
 egy sebes ágával ketté sujtotta Olimpust,
 's Pelion' ormárul Osszát messzére lelökte.
 Még töredéki alatt tornyoknak elásva feküdtek
 e' szörnyű erejű gonoszoknak teste, mondgyák,
 hogy kifolyó vérek forró bosszúra ragadta
 annyokat, a' Földet, ki felélesztette legottan
 csöppeit; és, hogy erős fájjának magva egészen
 meg ne szakadgyon, az új ivadékokot emberi testbe
 zárta; de, megvetvén e' nemzet az isteni névnek
 mennyei felségét, csak durva erőszakot űzvén,
 's a' vért kegytelenül szomjazván, szinte mutatta
 dőlős tetteivel, hogy vérből vette mivoltát.

Verseghy.

¹³⁵ tiporra

¹³⁶ árva

¹³⁷ legyeo

GNÓMÁK.

„Is merd - meg magadat.” Szép, igen szép Morál. De az nem csak azt teszi, hogy többet ne tarts magadról, mint a’ mi vagy; hanem ezt is, hogy kevesebbet se.

* * *

Az Árkádiai század’ eltűnésével minden Istenek elhagyák a’ földet, csupán a’ sokváltozatú Echo nem. Ki azolta emberekben lakik inkább; és a’ Régiek’ teremő lelkeiknek hangjaikat az Újaknak lelkeik’ utánzó húrjaikon zengedezteteti.

* * *

Az Óízletűek, kik jeles fiatal Íróink’ újszellemű munkájiknak Publikum’ elébe jutását gátolják; kész akarva dugják-be azon tiszta forrásokat, melyekből az Hazának boldogság folyhatna.

* * *

Ki az Istennének örül, ne keresse ebben az a s s z o n y t .

* * *

Az emberi nem’ tiszteletes iskoláji a’ Templom és Játékszín. Boldog nemzet, melly ezekben anyanyelvén tanulja a’ Fő-Jót és Nagy-Szépet imádni!

* * *

Lehet valakinek jó szíve és nagy tudománya, még is rossz izlése.

* * *

A’ ki eléneklé forró szerelmeinek bájos tavaszát, szűnjön-meg többet írni, nehogy hideg dolgozásaival fiatal virágaira dért hozzon.

* * *

Mint a’ nap’ feljöttekor a’ mécs’ világa, úgy enyészik-el a’ Genie’ fénye előtt a’ kis talentom’ híre.

* * *

Non plus ultra egy élő nyelvben sincs, és nem is lehet. Innen a’ melly Író jó új szavakat és gondolatokat nem teremtett, nem ment-elő az idő’ szellemével, és a’ tudós világ’ kisebbségére írt.

* * *

Az a’ haza csak egy kicsiny része a’ világnak, mellyért ember születik; és a’ patriotizmus csupán elementum, melyből ő néki a’ világpolgári érzésre kell magát emelnie.

* * *

Miként a' nap távolságában, úgy hevít bennünket elmessedt hív barátunk' forró emlékezete.

* * *

Az élet' tengerén két szüntelen'-ingó szigetek vannak, a' szerelemé és igazságé. Mellyeknek partjaikhoz ezüst sajkákon és arany evezőkkel közeledhetni legbizonyosabban.

* * *

Emberekkel nem azért kell társalkodni, hogy tőlek tanuljunk; mert a' tudományt rendesebben adják-által nekünk a' válogatott könyvek, mint az ők fejeik: hanem azért kell társolkodni, hogy nálok jó szívre találhassunk. Ezért szorgalmasan keressük a' Tudósak' társaságokat, feltevéen, hogy ezeknek kebleik a' tudományok által tökéletes jókká, nemesekké magosítottak.

* * *

Az asszony mennél ideálisabb, annál inkább igyekezzék, kimutatni magát a' valóságban.

* * *

Ha tiszteljük istenült Eldődeink' dicső emlékezeteket, becsülnünk kell kihalt jó szavaikat is. Kik ezeket útálják, nem akarják, hogy amazoknak rénylő szellemek közöttünk feltámodjon. És a' kik jó új ígéinket vágnak kiirtani, szintolly' veszelmesek, mint azon agyfúrtak, kik szeretnék édes Nemzetünk' hatalmas szaporodását akadályoztatni.

* * *

A' kihalt vagy fennálló mívelt nyelvekből költsönözött jó szóllásformák olyan ékek nyelvünkben, mint Hazánkban a' meghonosított idegen Férjfiak, kiket a' Nemzet hadi vagy béki érdemekért a' maga társaságába bevett, és a' kikkel jussait örömet megosztotta.

Ponori Thewrewk József.

CAECILIA.

(A' Hős Rozgoni Istvánné. 1428.)

Mi barna felleg nyúlong a' Dunára?!
Im, lenge hosszú szárnnyal elterül! –
Hajók szállnak, mindegyik' homlokára
Királyi zászló téve czímerül.

Új fergetek zúg lesben a' Hazára;
Rendülhetlen hű csillag nem derül.
Midőn mosolygó béke közt eveznek,
A' félhold mellől mármár mennyköveznek.

Nagy számmal partvirányon állapotnak;
A' víz suttogva ringat ezreket.
Sokan Zsigmonddal a' folyón nyugodnak,
Fátyol fedezvén zajgó rejteket:
Ott, ott a' hit' körétől távolodnak,
Bal szellem ihli a' vad lelkeket;
Így mer Török szent lánczot szertetépni,
'S a' szégyen' undor árnyékába lépni.

A' szentségtiprók bárkákon röptülnek;
Ármány fut pályát a' hullámokon;
Korán megsejtik; szívek mérgesülnek;
Nyilzápor ömlik lelki lángokon.
Harag borong, torzadtan felhevülnek
Majd itt 's a' réven és a' várfokon.
Az Ozmánokra már a' zord halálnak
Vég sorsvetései vérben folydogálnak.

A' Békeisten sírba dőlt a' fríggyel.
(Oh Hunniánk' éles csapásai!)
Rohanva kelnek szárnyékony mirígggyel
A' visszatorlás' bűnös gyilkai.
Ah! mennyi oszlopfények húnynak így el:
Sárgúlnak a' harcz' áldozatai!
Hanyatlanak most többen, újra többen.
Néz Zsigmond; lát ő, 's érzeménye döbben.

Uram Király! mond Rozgoni, tanúja
Ne légy ez ostornak, jer, jer velem:
Szóllott, sugárzván a' hűség' gyanúja,
És sütvén keblét bosszús¹³⁸ gyöttelelem;
Szemein szikrákban üt-ki háborúja.
Hagyj-el! – harsanva dörg a' Fejedelem: –
Hagyj-el! rettegni vélsz Vitéz, 's csalódol,
Bár búmnak arczom' ködhalványa hódol.

De majd olvadtabbá érzékenyülnek
A' Koronásnak érczes szirtjai;
Szándékban Ő és a' Hős eggyesülnek
Amazt elrejtik ennek gondjai.

¹³⁸ bossús

A' nyílfüllánkok sok sebet kiszűlnek;
Áradnak a' dics' vérpatakjai.
Szép ifjú zsengek öszvekínozottan
Siralmasan virúlnak-el legottan.

Szent-László-Vár' serény Olasz lakóji
Lövik bástyáról a' vad sereget,
'S a' dühviharnak gyors hátráltatóji,
Széjjel nem űzhetvén a' felleget.
Csatáznak a' két rész' szárnyas hajóji;
Poklokra süllyed számos hitszegett.
Tolong a' zajgó nép mint tenger árja,
Ha roppant keblét a' vésznek kitárja.

Haláltlebegtető lármák 's fohászok
Neszesznek, ordít minden vakmerő.
A' széltől földre dúlt arany kalászkok
Úgy fekszenek miként itt több erő.
Ah szünjetek-meg bűnalkotta gyászok!
Tágulj Török! hah, méregkeverő!
Sötét öledből a' kígyók tenyésznek.
Magyar! vess gátot e' nyers gyűlévésznek.

Rongáltan gyarlik, 's vigyáz tébolyogva
Az ellenség, 's így röptet ostromot;
Közel vetődik szörnyen háborogva,
Áltküzd, vérrel fest léptin sok nyomot:
Veszt is, de gyilkos karban zavarogva
Tíz foglyot fűz-fel a' hatalom ott:
Tízet', mind a' hajnokság' tiszta túkre.
Értök hány hív szem olvadand könnyűkre!

Zavisz: a' Harczistennek büszke Nagyja
Kinél a' buzgány a' kar' mennyköve,
Míg a' bajt négyezer szöktön haladja,
Helyt áll mint a' cser' százados töve;
Mellette nyolcszáz szablyájit ragadja,
Midőn feles vesszőket ellöve;
Küszködnek, égnék, vagdalkozva forrnak,
Bús átokdörgés közt zúznak, tipornak.

Ah megdühödt sors! változó kegyetlen!
Tömérdék hitlen körzi a' vezért:
Alacs tett! a' vitézlő Engedetlen
Ötön építi a' bosszút ezért;
Legfőbb remekje két gazdag fejetlen.

A' Hóst sebzik, 's ő tusakodva sért;
Tovább vak csellellemel reárohannak,
'S rabságot mérnek az Írtózatlannak.
Hurczolja már, és gúnyokkal tetézi
A' rény' fíját a' tomboló sereg,
Utánna hét segéd Oláh vitézi
Vitetnek, zúg a' nép, a' láncz pereg.
A' hív Olaszság várából kinézi
Alant vihar mi dühhel tekereg:
Közéje lő, indítójit zavarja,
Miként erdőt forgószeél' zivatarja.

Most a' fénylelkű foglyot káromolják
A' hold' pogányai, eggy a' kést feni;
Szidalmaikkal csendét ostromolják,
Vélvén a' Nagy Zaviszt rettenteni.
Szörnű hóhérok! – szemeit kitolják.
Így szűn-meg két csillag tündökleni! –
Immajd előáll más bakó, 's szívébe
A' szenvedőnek – hah! – vasát üt-be. –

Hunytál Nemes, de koszorúd' dicsében!
Méltatlan múltod nem szégyenhalál.
Neved 's oltárod áll a' hír' ölében;
Bátor, győző 's magas hitű valál.
Örök időnek ünnepelj keblében,
'S a' törpe térjen-meg ha rád talál;
Ested' bölcs Múza édesen könyezze,
'S a' századoknak áldva zengedezze.

* * *

Ki az a' parton büszke¹³⁹ villogásban
Hajnalcsillagként? o, mi mennyei!
Kellemmel csüggnek hosszú elfolyásban
Ledéren lengő szög hajfűrtjei;
A' bájos arcz rózsálló lángolásban
Díszleng, ragyognak teljes ékei.
Mosolyg a' Szép merész tekintetében,
Mint a' kelő nap felhőtlen tüzeiben.

Ki az a' parton? mennyi néz feléje!
Ki vagy te? hallom arany szózatod',
Termékeny honszerelm vegyült közéje.

¹³⁹ küszke

Ki vagy, ki zászlódat lobogtatod?!
Az erdő' kényen felnőtt jegenyéje
Ábrázza tetszetes ép alkatod'.
Nem más ez: Rozgonink' C a e c i l i á j a !
Tündéren nyílong illy beszédre szája:

Határomon túl férfi hév emelget;
Buzgó remény alkot kecses virányt.
Hajh! a' dicsőség' álma mint ölelget,
'S a' nőkorlából kedvesen kiránt!
Édes Hazám, szent pálmád itt közelget;
Vad ő a' nemre szállt végzés iránt.
Forrón merengek a' felgyúlt örömben; –
Ég túkröződik szárnyas ösztönömben.

Barátim! égő szívekkel dobogva
Túl minden félelmen kövessetek
Dúzs erkölcsök közt dűljatok ragyogva!
A' kesergő úgy áll előtttek:
Ne tartson minket ettől semmi fogva!
Hőshez nem illők halvány képzetek;
'S bár a' legkínzóbb fogságot gyanítsuk,
A' nyugtot hozzánk védőleg szorítsuk. –

A' népet délczeg hullámokra vonja
E' biztatólag zengő ihletés,
Az eggyetértés frígyét öszvefonja;
Nincs szaggató visszás ellenvetés:
Illy győztes a' Nemzetnek Amazonja.
Gyümölcsöt szűl a' hív édesgetés.
A' rendes osztályok hajókra kelnek,
'S harcvágyal-szikrázó bosszút lehelnek.

Előlmegy a' Hölgy; üdves indulattal
Felpillant Mennybe, 's Thrónnál esdekel;
Lángítja lelkét boldog áldozattal,
'S ismét és ismét kérni küldi-fel;
Egyszerre száll ez vissza villanattal,
Sugárzva mondván ő hogy: bízni kell.
Jós érzetekkel most beljebb nyomúlnak,
'S kövek nyilak már a' pogányra húllnak.

Mi bölcs vezérlő szellemfény segíti
A' dicső Asszonyt mozdulásiban?!
A' dolyfös ellent kőfalként keríti:
(Fenség a' Nőben, fenség férjfiban!)

Vitézeit példája élesíti.
Zavar forr a'Török' bárkájiban:
Hová sebes szárnyán a' gyorsaságnak
Keresztültörve mérgesen bevágnak.

Így: mikoron a' hő nyár fellegének
Súlyát-nem-bíró telje szétszakad:
Rohanva zúg iramta özönének,
Szaggat, 's útjában fűvet fát ragad:
A' Keresztyének úgy ürügyködének;
Közöttök a' vérszem fennyen dagad.
Mindenben kezdő hős C a e c i l i á j o k ,
Mindenben részt vesz, 's új dísz von reájok.

Miglen tömény undok hitetleneknek
Mutat véres határjelt a' csata,
Seregünk csak kevés tanúsebeknek
Könnyűded séreikre juthata.
A' Bajnokné több csillagzó remeknek
Fokán Félistenségig felhata.
Erős a' hókar' czélzó lebbenése;
Ölő 's csonkító kardja' lángütése.

Eggy fő Basa villángzó pallosával
A' Hölgy felé csap, 's szitkot mennydörög,
De az Arányzott megvív mély csudával:
Puhán kiméletért nem könyörög.
Hah! mostan szerterombolt koponyával
Zuhan-le a' kemény izmos Török. –
Szép vagy te termetes dicsnek Leánya,
'S rettentő mint a' poklok' tartománya! –

Vég átkokat szórjunk e' harczmezőre!
Galambocz táplál sok kígyót 's vadat:
Lépjünk illy nyíló tüskés becstetőre.
Erő ne sújtson gyöngé vert hadat.
Addiglan is légy lakjainknak őre
O Istenfény! 's kövessen hál'adat.
Hívek, Barátim, a' ponthoz siessünk,
Hogy rá öldöklő záport hintegessünk!

Mondá; 's a' nép gyorsúlt lobokban ége
C a e c i l i á n a k buzdukt hangjain;
'S röpült a' merre vitte büszkesége
A' vért ivott Dunának habjain.

Sehol sincs festve rémlő vesztesége
A' félelem' hátráló vázain.
Nincsen panasz, hogy ez 's amaz kifáradt
Tűzként lepik-meg ostorúl a' várat.

Húllnak már a' felugratott lövések
Falakra, 's érik a' pogányokat,
Kik közt halálszárnyú vad küzködések
Futják váratlan zord pályájokat.
Híjába kelnek több ellentörések
Viszontag szórni hiú árjokat.
A' gyűlevész bukig, nyer a' nemesség;
Győz a' nagy Nőtől felviradt eszesség.

Hanyatlik a' diadal' fentanúja,
Hanyatlik¹⁴⁰ a' nap kéklő mezején;
Virúl a' győzelem' zöld koszorúja
A' hősi erkölcs' sűgáros fején.
Megszűn az öldöklés' dühös boszúja,
Hív békesség mosolyg hamvadt helyén.
Indúlnak a' hajók lágy nyúgovással
Harsány zengésbe olvadt vígadással.

Melly dúzsán játszik végső reszketése
A' fénygomoly' szent csillogásinak,
Ammint pánczéla száll meleg szökése
'S vitéz szablyákra tűszikrájainak!
Melly dúzsán játszik többes röppenése
A' sisak' büszke villámlásinak!
Egyszerre a' teljes hold feltolódik,
'S a' víz' túkrén rózsás mosoly vonodik.

C a e c i l i á t e' pompa elragadja;
Ím társak! így kiált; áll ünnepünk.
Szívem háláját hő lengéssel adja;
Avagy, minnyáján azt nem küldhetünk?!

Eggy láng a' lelkeket itt áltszaladja;
Keményen hallik: „Téged követünk!”
Repül imájok' szárnyas szellemének
Karján lobogvást tiszta boldog ének.

¹⁴⁰ Hanyatlk

Közelg a' part felvidúlt tetszéségben,
Érik már a' nyertes Hatalmasok.
Ki lép Hősnénk vitézlő égiségben;
Zászlót visz, pillantási nyájasok;
Utánna jőnek a' gyúlt büszkeségben
Magasra költ merész dicső Sasok,
Kiket vezérle Ő, 's tettekre hordá,
Nemét előttök változtatva morddá.

A' földanyát alig köszönti nyelve,
Az Üdvezlőné üdvezeltetik;
Bálvány most, és úgy állatik¹⁴¹ figyelve.
Szelíd hangzás' folytán neveztetik.
Mit hallok, látok! – így riad betelve,
Napunk' Angyalkarok hirdethetik? –
Fiúk 's leánykák rózsafűzetekkel
Bájjrendben érkeznek lágy zengzetekkel.

Szűz líliomszínt terjesztő ruhákban,
Piros övékkel kötnek szíveket;
A' főkre tűzött szép virágczifrákban
Derítik a' megbűvölt lelkeket,
'S e' százzal fénylő kisded társaságban
Kellem mosolygat minden gyermeket.
A' hírt gagyogva felteremti jöttek,
Midőn ilyen dal éledez közöttök:

„C a e c i l i á n k nagy érdemnek, csudája;
Bellóna' társa 's győzhetetlene.
Bár törhet írigy fullánk is reája,
De megtompúl ez, nem hogy sértene.
Erős az oszlop mellyet ad hazája,
Zúdúlhat szélvész' árja ellene.
Arannyá tudtad bátorodva tenni
Felséges Asszony; szállj-le már pihenni.

O Rozgon-Ház, te földnek égi Háza!
Áldás virítson hősi kebleden;
A' szent dicsőség téged felruháza.
Örülj tengerként zajgó véreden,
'S ki borostyánnal csak most koronáza
Örökkön csókold Őt édesdeden,
'S e' boldogságot tündökléssel érje
Mint hathatatlan ennek büszke Férje.

¹⁴¹ állapik

Így zengedeztek míg az éjszakának
Országa lassu pályán terjedett,
'S a' fellegetlen hold' teljes korának
Sokkal varázslóbb arcot engedett;
A' hósín' sátorok készen valának
Szűnésre hívni minden ezredet,
'S mintegy őrtállva nyúlt árnyékaikkal,
Vitézeket fogadtak szárnyaikkal.

Makáry.

ISTENITÉS.

Hah, közelít az olympi sereg! kieszen lebeg a' báj-
Lég szentelt ligeten 's holdberagyogta mezőn
Engemet, andalgót amarantnak alatta, köszöntvén,
Főmre sugárkoszorút Vénusz-Uránia fűz.
Hébe magos kézzel poharát ajakimnak ajánlja,
'S a' szép Génusza csókjait hinti reám.
És én a' boldog, semmit nem ohajthatok immár,
Meglélttem mennyem', 's isteni társ maradok.

Ponori Thewrewk József.

AZ EST.

Zokogva röpdes a' siralmas ének
A' rezgő tó' ezüst hullámain
'S míg képeim hangszellembe költözének
Éj szőnyeget szőtt a' menny' boltjain,
A' szív örült a' hold üdvezletének
Elandalgott rémes sugárain,
Csillagsorral mosolyg az estipálya
'S a' szenvedőt lágy álommal kínálja.

A' földön elfut a' virág' illatja
Békét dall a' patak' báj-zengzete
A' sugár sugárt szűz csókban ragadja
'S arany párába olvad élete,
Az éghez szálljon a' szem' villanatja
Derülend a' szív titkos érzete
Varázs oszlatja a' félénk' aggodalmát
'S hús harmat ontja a' menny' szent bizalmát.

Szendey.

BALATON-FÜRED.

E' föld' lakójit hajdan az Égiek
Jobban szerették. A' vizek' Isteni
Önkényt nyitának tiszta forrást,
'S csepjei a' beteget javíták.

Fajult korunk most nem leli orvosát
A' tiszta forrás' kellemes enyhiben!
Ásványait két Indiának
'S fűszereit szedi hogy viduljon.

Mi messze téved boldog irányító!
Fürednek áldott Szűze Te! csak Te vagy
Főkép, ki Honnunk' magzatit szép
Tájad' ölébe ölelve inted.

Gyöngy csepjeiddel mindenikben, ki csak
Hozzád reménnyel jó 's vized' issza, új
Erőt tenyésztvén felhevíted
Mennyei gondolatokra lelkét.

Dicső Hazámnak kincse' Füred' vize!
Szivem Teérted ver, sem az Induszok
Gangessze, sem Jordánnak árja
Nem kiesebb Balaton tavadnál!

Ha messzelátó partidon áradó
Kedvel bolyongok, melyem emelkedik
'S távolra üzvéen gondot és bút
Élem időm' meglelégedően.

Itt minden előbb minden örömtadóbb:
Emberhez ember forr 's egy irány szerént
Érezve szívében 's eszében
Köz-szeretet' tüze lángra gerjed.

Ölelj magadhoz síromíg égi hely!
Őszinte keblem' hív dobogásait
Mellyek kiütnek most belőlem
Áldozatúl mutatom be néked!

Vitkovics.

HUNYADI LÁSZLÓ' PANASSZA.

Istent, hazámat forróan szeretni
Volt éltém' célja hajnaléviben,
A' tiszta rényt imádni fényiben,
'S dicső Atyám' hősnymdokát követni.

A' pór-szeszélynék lánczait levetni
Késtem, szívemnek olvadt kéjiben,
E' földi létnek bájos mennyiben
Remélltem én is rózsákat szedhetni.

De ah! koromnak enyhe álmait,
Bellona csalfán mirtusz enyhelemből
Kizárta 's ifjan alkotott egemből
Elvonta sorsom' szép malasztait.

'S midőn az érdem égi fényre lobbant
Bátran nyujtám elébe jobbomat,
Csatákban vérrel védeni honnomat,
A' gyászt nem sejtve, melly fejemre robbant,

Hüségemért irigylőm bünt talált,
Legjobb Királyom' ellenem hevítvén,
Pártosság' fertelmit reám terítvén;
Hogy türni tudtam mér ki illy halált.

Int a' mulás! pallos ragyog felém;
Előtted ah te kedvelt Hunnia!
Imígy gyalázva nagy Hősed' fija
'S véd angyalom te benned sem lelém.

El, el! bús képzetem homálya,
Mellytől dicst vágyó lelkem rettege,
E' rút jelennek kormos fellege
A' földi kénynek hullámzó dagálya.

Szebb lángba gyúl a' nap köd-szőnyegén,
Nem osztja bérét a' lét ön maga
Feltün még tán erkölcsöm' csillaga
A' késő kornak szunnyadó egén.

Kacskovics.

SULYOSDY SIMON.

Sok ember ragyog érczen ' írásokban, és ha félre tesszük azon helyeztetést hová őket a' vak történet emelte, nem marad más, egy köz halandónál, ki habgyanánt vettetik a' földi zavartól. Vitézünk legalább nagy helyet foglalt a' világban, mert háromszor vastagabb volt másnál, 's ha bár semmit sem tett is, nem is ártott, és biográfiája ezer képet fest, ki bár több lármával szinte annyit tselekszik.

Simon' születése napja, végső lett szülőjének. Atya örült és sirt felette, 's komáival mindenféle nagyságot jövendőt a' kisdetről; de a' sors minden adományait csak egy szerencsés phlegmába gyűjté, melly élte' reggelén, már nehéz felhőként lebegett. Atyja ezt hideg vérnek nézván hires vitézt vára belőle; de a' falusi Mester, egyszersmind titoknak a' háznál őt tudós-nak szentelé, mondván: „a' hideg vér nem árt a' vitéznek; de úgy látszik, hogy néha kis tüzetske is szükséges. Mivel pedig az urfi nehezen mozdul, tegyünk belőle tudóst; ennek úgy is sokat kell ülni, eszmélkedni, 's ha valami recensens lerakja hidegen venni a' dolgot, szintűgy minden földi hiuságot. Azután a' dicsőség nem kissebb; lám azt a' pogány Homeroszt majd többet említik ama faldöntő Jozuenél.”

„Bölcsen beszél Mester uram!” fellel az öreg 's mentül hamarébb kocsira ültetvén a' vonakodó urfit, melléje a' Mestert, ki feladván hivatalát csak titulását tartá fen, a' városba küldé: hogy ott keresztül fusson valamenyi iskolákat.

Simon sok szépet tanult és sok szépet el is felejtett. Se magával se mással nem gondolt. Melly ruha kezébe akadt azt ölté fel, leginkább járt télen nyáran köpönyegben, olly halkan: hogy esztendeig egy pár csizmával beérte. Míg a' többi ifjak álmadoztak, ő valóságosan aludt. Ha pénze volt kiadta; ha nem volt azt se bánta. Mulatságot nem keresett; de legkisebb tréfán három nap is elnevetett. Se nem kedvelt, se nem gyűlölt senkit is; egy szóval, olly természettel birt, mellyet se boldognak, sem boldogtalannak nevezni nem lehet. A' Mester eleget nógatta tudományokra, mellyekhez maga sem sokat értett; kivált a' költés mesterségét óhajtá megkedveltetni vele, azért is fűrészhangu szavával elég rytmusokat declámált; de Simon közbe olly nagyokat ásított: hogy a' Mesternek szava elállott; boszorkodva írta ez haza: „az urfi tudós nem lesz ugyan, de annál inkább hizik.”

Mivel csak nem minden iskolát repetált, már férjfkorba¹⁴² lépett, midőn azt elvégezte. A' szép nemről nem aggóda, tudván hogy míg Atyja él, nem juthat a' jószághoz. Minden tapasztalás, mellyet haza vitt abból álla; hogy az ember ebéd előtt más szemmel nézi a' világot 's életet, mind ebéd után, 's hogy az ember csak akkor nyugszik-meg, ha tovább nem néz, mint a' meddig lát. Atyja nem sokára meghalván, 's meglehető örökjét általvevén, ezen élettörvényt híven is követte; gazdaságát a' Mesterre bizván, a' folyosón egy zselyeszékben tanyázva pipázott, és csak nevette a' szegényt, ha minden észtörése mellett valami dolog visszára ütött-ki. Estve egyet ostáblázott vagy a' fonók' meséjét hallgatá. Hazafinak tartván magát néha elment a' gyűlésbe 's egy két Halljukot kiálta; hires hangos melye lévén a' megyebéli tisztí választáskor is jelen volt, 's kik pártfogásáért esedeztek, azok nevét harsogtatá.

A' Mester azonban a' Muzsáknak is néha kis mécsét gyujtott; az uraságot minden név és születés napkor híven megénekelte, vagy hosszan folyó nak-nek verssel időnek előtt elaltatá. Különben ő volt a' háznál minden 's első foruma a' cselédeknek. Sokat is tartott magára, midőn loggós kocsin bejárván a' mezőt a' jobbágyok süvegülték.

¹⁴² márférjfkorba

Így tolták egymást a' napok; de Simon minden sűrű vére mellett sem kerülheté el a' szerelem' incselkedéseit; nem zavarta fel ugyan nyugalmát: hanem midőn a' szomszéd faluból minden vasárnap egy kis barna leányt a' templomba látott jönni, kérdé a' Mestert: „mit gondol? tán feleség is kellene!” a' Mester azt felelte: hogy erre felelni nem lehet; mindazáltal ő helybe hagyja 's maga is azon leszen. Néki is ült mingyárt, és egy fellengző Hymeneuszt csinált; azután megsugá Simon' szándékát a' kis leánynak. Ez illy természetet alkalmasnak vélvén a' házasságra félig igent monda. Erre Simon módja szerént vele megismerkedett: az az reá nevetett, utóbb meg is látogató. Nem sokára mondá néki a' kis leány: hogy őt véghetetlen szereti és a' holdvilágba nézett; Simon is szívéből beszélt és a' holdvilágnál dohányzott. Soha illy szerelem-vallás nem lebbent el egy ajaktól is, de foganatja szinte hasonló lett; mert, még a' vastag házasulandó ismét kivergődött a' karszékből egy karcsu tüzes ifju elébe ugratott 's ő csak a' kézfogásra érkezett; de ő ezt fel se vette, hanem mint tanú békén alá irta az egygyezést, jól evett, ivott, haza ment 's délutáni álmát elvégezvén mond a' Mesterhez: „egy nappal előbb 's van Asszony a' háznál.”

Sajnosabban vevé a' Mester az első kosarat, és nevendekjét szüntelen házasságra unszolta, vélvén nem ártana bejárni a' környéket háztűzet nézni. Simon mindég készült 's mindég ott-hon maradt, míg egy történet nagy változást nem okozott: Egykor tudniillik Simon gyűlésbe ment, hol, míg a' Rendek közügyről tanakodtak, ő neki feszített háttal bóbiskolt. Már a' Nótárius a' protocolumot olvasá fel, midőn egy vig kedvű szomszédja hirtelen felrázza 's fülébe sugja: „Simon oda minden nemesi szabadság! mondj ellene!” Simon egyet vonít szemén 's felkiált harsogva: „Én protestálok!” 's mind addig kurjongatott, míg a' körülállók tévedését eszébe nem hozák. Ekkor gyúladt életében legelőször haragra 's talán míg öregatyjáról reá maradt gyiklesőjével az illetlen enyelgést meg is bosszulja, ha ki tudta volna rántani; de a' vas, melly félszázad óta nem látott napvilágot, most is a' rozsdá' éjjelében maradt. Nagy nehezen tudták lecsillapítani, elébe terjesztvén a hely' méltóságát.

„Többé nem vesződök a' közüggyel, se nem gazdálkodom; hanem városba megyek lakni, és nyugodtan élek!” mondá Simon a' bámuló Mesternek, kinek úgy is sok baja lévén a' fejr cselédekkel könnyen reá állott; 's ezen feltétel hamar is teljesült: egy árendás általvette a' jószágot illő kezesség mellett, 's ők útnak indultak. Soha két ellenkezőbb tetem egy kocsiba nem szorult. Simon piros, pozsgás, a' Mester sárga, sovány, úgy tűnt szembe, miként nagy O mellett a' gondolat jel, 's a' ki csak látá őket, Pháraó' rejtelmes álmát képezheté bennök.

A' városi lakás csak azzal különbözött a' falusitól, hogy Simon nem a' folyosón, hanem az ablaknál ült 's hüvekét forgatta. Néha elballagott a' kávéházba is, 's ott egy padra telepedve békén hallgatá, miként panaszkodtak az emberek a' rosz időkről, vagy a' politika' titkait fejtegetve, ez háborút, amaz csendét jövendőlt – némely pedig, a' béavatottat játszva csak tördelt szókat ejtve fontosan elnémult, míg a' harang nem emlékezteté, hogy a' konyhából jön a' valódi élet. Egy öreg gazdaasszony, három macska és a' Mester éltek körülötte¹⁴³.

A' Mester hajdan muzsikálni tanult, most unalmából ismét elővette hegedűjét 's olly keserves nótákat huzott el rajta, hogy a' ki csak hallá bedugta fülét. Általellenben lakott egy öreg ur, kit a' podagra mellett ezen csikorgó hangok nagyon sértőleg illeltek. Ez általküldé inasát 's kéréte, hogy méltóztatná mesterségét, mellyett ő csudál ugyan, de közlül nem türhet, más szobába gyakorolni – 's egyszersmind Simont ebédre hívá-meg, ki meg is ígérte, 's csak szótlan nézett a' Mesterre, ki hadonázva fel 's alá járt, és panaszkodott hogy nálunk nem tudják a' művészt becsülni. A' gazdaasszony ezt hallván félre inti a' Mestert mondván: „Bizony kár boszorkodni; ezen küldöttségnek nem a' hegedű az oka, hanem oda által kisasszonyok vannak

¹⁴³ köüllötte

és urunk nőtelen – én tudok a’ mit tudok, már a’ piarczon ki kérdeztek.” Hát úgy vagyunk! mond a’ Mester, kinek egyszerre megnyílik az esze, egyet csattant ujjával s Simonhoz siet közölni a’ hallottat; ’s úgy is volt, miként a’ gazdaasszony hirdeté; mert amaz öreg urnak volt egy nem fiatal huga Kristina, kit a’ traditio szépnak vallott ugyan; de az idő gonoszúl gazdálkodott kellemivel. Míg birta magát, mindég kastélyról álmodott, ’s magához hasonlóra csak fél válról nézett, utóbb midőn a’ cifra hódulók fecskék gyanánt odább odább röptek az ősz elől, ő is meglegedett volna középsorssal; de a’ hervadó rózsa mellett, ha csak nincs arany szála mindenki hidegen megy-el, kénytelen volt ő is sok szépek’ bánatos esetét tapasztalni. Most Simonra veté szemét gondolván: inkább vastag férj, mint semmi. Egy Lidi nevű csinos leánya is volt az öreg urnak, de ez élte’ tavaszát beteg Atyja, és virágit irigylő Nénje vizsga szeme alatt örömtelen négy fal között élte. Azonban minden zár ’s vigyázat mellett is egy derék ifju szívébe szökött és a’ szerelem, bár távol reménnyel ölelte napjait. Így áll a’ ház’ belsője, hol Simon ebédre megjelent.

Képzeltetni milly szívesen fogadá Kristina új vendégjét. Százszor is tükörbe nézett, hogy a’ romladékból valami szépséget előidézzon, melly lekötve tartaná szemét. Hízkelkedőleg bánt vele; az asztalnál is melléje ült ’s annyit kínálgatá, hogy Simon, ki lassan de sokat evett, alig győzte köszönetni. Tetszett Simon az öregnek is; mert békén kihallgatá nyavalyáját’ eredetét, mivoltát és fájdalmait, de leginkább tetszett ő Lidinek; mert még a’ Nénike mellette¹⁴⁴ forgólodott, addig az ablaknál kedvesét leste ’s a’ forró pillantat bátran megvallá, a’ szívnek titkos érzelmeit. Így lesz többször kedves az ember a’ nélkül hogy tudná miért.

Simon többszöri látogatásra kértetett, sőt Kristina tulajdon kezével emlékeztetőleg egy nefelejtset is tűzött melyére. Lidi is piruló képpel által-jövetelre kérte; de meg is adta árát: mert a’ Nénike egész este perelt, hogy Simon búcsuztakor megcsipte ajakát.

Ez időtől fogva Kristina szüntelen az ablaknál dolgozott, ’s ha Simon szunnyadás közt egygyet biccentett fejével, ő azt üdvözlésnek vélvén erősen hajtogatta magát. A’ Mesternek ez gondolatul szolgált az emberi csalatásról; utóbb ő is általment, ’s kiömlőve nevendéke dicséretében félig meddig értésére adá, hogy Simon nem ellensége a’ házasságnak. Kristina örült, pedig a’ Mester nem őt értette.

Ez így folyt; Simon mindennapos lett a’ szomszéd házban, inkább szokás mint valami érzés, melly úgy is tőle ki nem telt, vezérlé által. Azonban nem tudva eszköze lön egy szerencsés frígynek, melly nélküle vagy soha, vagy tán későn szövődött volna. Kristina tudniillik félvén, nehogy Simon Lidit válassza, maga nyitott utat a’ szerelmeseknek, sőt Bátyát is arra birta: hogy az ifjut, ki tisztos hivatalt nyere, vejének fogadja-el. Az öreg, kinek úgy is kevés akaratja vala, hamar elmondá áldását ’s így a’ boldog pár eljegyeztetett. Kristina nagy készüléket teve a’ menyekzőre, kitüntetni akarván Simon előtt tehetségét.

Ekkor a’ gazdaasszony Simon’ kedves pipáját eltöré; soká nézte ez a’ drága töredékeket, végre illy szókra fakadt: „csak úgy van ha nincs asszony a’ háznál, nincs rend!” A’ Mester ezt felkapta, és Lidit ajánlá neki életpárul; ’s ezen tanács annál inkább fogott rajta, minthogy Lidi őt jótévőjének tartván különös szívességgel bánt vele. Rövid vizsgálás után a’ dolog meghatároztatott, ’s a’ Mester, érdemjeléül a’ nagy czélnak, az úgy nevezett familia mentét kiszellőzteté, hogy Simon abban tehesse meg illő kérelmét. Ez a’ haragos-zöld mente himezve volt széles arany paszomántal, és ámbár a’ nyuszt prémet a’ mol megrítkítá, még is ékesen csillogott. Ezt még Simon’ öregapja, ki híres beszédes vala, viselte egyik országgyűlésen. Édes Atyja is különös napokon benne büszkélkedett, elmondván mindenkinek, milly dicső ember szólt ki belő-

¹⁴⁴ melette

le. Jó ember! bizonyosan nem gondolád: hogy az atyák' nagysága 's érdeme, csak az unokák' törpeségén tűnik-fel.

Egyik nap tehát Simon is magára ölté azon ősi hagyományt; de ámbár elei is szinte jó terjedékenységgel birtak, a' ruha néki még is mindenütt szűk vala, 's a' Mester elfáradtában alig lihegett, míg az uraságot belé nyomta. Hogy pedig ő is illőképen jelenhessen meg, Simon vér színü ünnepi köntösét vevé magára. Mennyire szűk volt amannak a' ruha, annyival bővebb, vala ennek, 's messziről kitűnt már, hogy ezen köntös szerencsésebb hasra szabott. Így indultak-meg: Simon duzzadt képpel a' szorulás miatt, a' Mester ránczos homlokkal 's mélyen gondolkodva. Kristina jöttöket megpillantván, 's különöst sejtven, elzárta, 's a' mint hevenyében lehetett felpipérezte magát csipkéekkel és bodros hamis fürtökkel.

A' kérők nagy nehezen felértek a' grádicson; de a' Mester alig nyit ajtót hirtelen vissza pattan 's ezen szavakkal: „Tek. Úr! oda vagyunk, csak nézze a' kisasszonyt!” meredt ujjal a' szobába mutat, hol Lidi, édes andalgasból felijesztve épen akkor fejlík-ki az ifju' karjából, 's lángzó arcczal, Simonhoz lejtve, jövődő férjét bemutatja.

„Jól van jól!” mond Simon, kit semmi nem lepett meg: „örvendek, én is illyes dologban járok; de illy formán nem is szólok, úgy is a' grádics és ez az ármányos mente majd agyon fojtnak. Hadd üljek-le!” Ezzel a' mint leereszkedik a' mente vállá közt ropogva szétszakad. A' Mester eljajdul 's össze csapja kezét; de Simon könnyebben érezvén magát harsogva felkaczag. Azalatt Kristina is elérkezik, 's látván a' pompának bal-kimenetelét, mellyett érte történtenek képzelt részvevőleg sopánkodik. Simon őt vigasztalá, mond: „már megtörtént; különben is minden régiség zsibvásárra kerül.”

„Se feleség se mente!” dörmögött a' Mester 's addig rángotta urát, míg az felemelkedett és búcsuzott, a' nélkül hogy céljáról többé egy szót¹⁴⁵ ejtett volna.

Kevés idő mulva az ifju pár megesküdött és Simon mint Násznagy díszeskedve csak nézte az asszonyok' zokogó seregét, a' nélkül hogy a' sirás érdeklette volna, mellyel a' szép-nem hadakozik. Kristina is illendőkép hullatá könnyeit; de ha az ember minden könnynek titkába juthatna, mit nem látna ezen kised csepgben, melly ezer bájjal ragyog a' szív felé, ámbár többnyire játszi ingerek' habja csak.

Lidi' távozása legkisebb változást sem okozott Simon' életmódjában; ő bizonyos órában szintűgy általjárt mint előbb, kihallgatá az öreg ur' jajjait 's a' pártaut szűz' válogatott mondásait, mellyeket hajdan szerelmes könyvekből öszveszedett; és utóbb talán eluntából is elvette volna Kristinát, ellenére a' Mesternek, ki az agg leányt, mivel költéseit gunyolta, nem szenvedheté, ha egy levél nem érkezik, mellyben háza' elégtét jószágáról hirdeté. Vonakodva bár eltökéllé magát az útra.¹⁴⁶ A' búcsu Kristinától nem volt igen szívreható, ámbár ez eleget nyomkodá kezét, 's pogácsát sütvén az utra, őt hamar visszajövetelre kérte; Simon olly üres kebellet indult-meg, miként jött vala.

Fogadott lovakon menvén útközben semmi különös nem történt, csak a' szegény Mester csontja érzé meg; mert minden kocsizökkenéskor az uraság egész terhével reá dőlt. A' tájat elérvén messziről mutatá a' Mester a' kormos házat. „Csak nézze Tekintetességed mire jövünk!”

„Ki tehet róla” viszonzá Simon: „talán csak kapunk mit enni” ezzel néki feszül a' kocsinak 's fel sem pillantott, míg a' kapunál nem álltak; ott elébe szalad az árendás, elpanaszolla e' nagy kárt 's magát mentegeti. Simon nem szólt, de nem is gondolt semmit, és midőn amaz elvégzé mondá hidegen: „elégett biz ez derekasan; de a' fal és a' kémény megmaradt, majd berakjuk is-

¹⁴⁵ szótt

¹⁴⁶ ú ra

mét, ha nem sindellyel, szalmával. Ezután az ispányházhoz járat 's édesden mosolygott midőn a' karszéket megmentve látta, mingyárt bele is ereszkedett a' rendeléseket a' Mesterre bizván. Ez pedig úgy végezte a' dolgot: egy része a' háznak omladék maradt, a' másik, mely nem égett-be, zsuptetőt kapott. Mind ez nyolcz nap alatt elkészült, és Simon úgy nézte házát, mintha soha sem lett volna más formája; csak midőn az árendás mondá: „hej Tek. Úram! ha feleségem élne, máskép állnánk. Ő éjjel nappal a' ház' körét futkosta 's a' gyujtogatót ellármázta volna” ekkor Simon meglökte a' Mestert: „Mit mondok én? Asszony nélkül semmit sem ér az ember!”

„Igazság!” mond a' Mester, utána az árendás, ámbár ezt egy hirtelen feltámadás vajmi elkedvetlenítette volna.

Hogy Simonnak nem volt érdemes utazni, ki-ki általlátja; de az ember élete olyan mint a' szélhajtotta levél; meg-megakad, meg odább röpül, míg egy árok végkép elnyeli. Simon is így járt, mert vissza-utaztakor, már csak két státióig lévén a' várostól, az ország-úton, közel egy faluhoz, a' kocsitengely egy kőbe ütköztén ketté pattan 's ő a' földre zuhan – szerencséje volt a' Mesternek, hogy a' kocsi jobbra dőlt 's az uraság lett a' talpkő, különben ez őt öszvezuzta volna terhével. Nagy lett most a' zavar; a' Mester mint költő mingyárt a' fátumot hozta elő; a' kocsis a' bognárt 's kovácsot szidta, ámbár ügyetlensége volt az oka. Simon lassan felvándorog 's egy gyephalomra ülve körülnézi pipáját nem lett é semmi baja. Mit tegyünk? az idő alkonyodik; a' szabad ég alatt meghálni lehetetlen; a' kocsit se lehet el-hagyni: ezen észrevételek forogtak a' Mester 's a' kocsis között; 's végre azt a' következtést hozták: hogy egymáson nem tudnak segíteni, hanem a' faluvégén fejrlik egy kőház, ottan kellessen segítséget kérni; 's így lett: a' kocsis egyik lovon oda nyargalt 's nem sokára segítséget hozott azon jó hírrel hogy ama ház' birtokosnéja szívesen látja őket, míg a' kár helyre állíttatik. Ezen ujság tetszett ugyan Simonnak, csak a' volt a' bökkenő: hogy odáig gyalogulni kellett, pedig az ő testi alkotása ellenkezett azzal; de mit nem győz meg a' kénytelenség! ő is tehát a' ház fellé ballag és tömött képe versenyt piroslott az esti veres felhővel. A' háziasszony egy legjobb évű özvegy szívesen fogadá a' kárvallottakat 's mivel Simon vacsora felett már álmosan pislogott 's az özvegy kíváncsi vala vendégienek, ki testesült nyugalomként ült asztalánál, életét megtudni, a' Mester volt a' szószólló 's mit igazsággal nem győzött, költéssel pótolta ki. A' jó szív azt vélte; mivel ő szereti az uraságot, minden embernek kell szeretni és szinte látta már az epesztő indulatot¹⁴⁷ beszökni az asszony' melyébe. A' házassági gondolat ismét felébredt benne; kivált hogy minden körülé nem üres erszényt sejtetett. Másnap reggel mingyárt is biztatá Simont valami szépet mondani az özvegynek, előbeszéd gyanánt a' következő frigynek. Simon mondá: hogy ő jó ember 's még sincsen hőlgye; az asszony boldogult urának erkölceit emlegeté.

E' közben a' kocsi elkészült; Simon egy hatalmas csókot durrantván az özvegy' kezére elindult. Útfélben kérdé a' Mester: „tett ő Tekintetessége valami lépést az özvegyenél?” Simon viszonzá: „csak egy óráig mulattunk volna tovább; alig ha nem történik valami egyezés.” A' Mester gondolá: „ne halassza soká ő Tekintetessége a' házasságot különben kifogy az időből, már haja ritkúl, 's a' kopasz vőlegény olyan mint a' kalpag szőr nélkül; nem kellő ha nincs arannyal megrakva; továbbad véle: már illene örökösrül is gondoskodni.” Illy beszédek és szunnyadás közt a' városba értek. Kristina, ki minden kocsizörgésre az ablakhoz szaladt, már várta őket, és vékony karjával legyíngetett feléjük.

Simon nem sokat aggódván a' multról az özvegyet elfelejtette volna, ha nem unszolja a' Mester, ki feltételéről a' viláért se mondott le; 's ámbár Simon örök gyermekként élén hozzá szokott mindent hajdani Mentora után cselekedni, még is két hónapi munkába került a' Mes-

¹⁴⁷ indulatot

ternek, míg reá tudta venni újabb útra. Kristina ezt hallván szörnyű haragra lobbant: „hah!” sohajt mérgében: „ez a' hálaadatlan zsirtetem, ez az élő kappanytemető is megcsala!” 's ez időtől fogva valamennyi férjfinak gyűlölséget esküdött. Nem is nézett Simonra midőn búcsuzni jött 's úgy csattogatta az ajtókat hogy az ablakok recsegték.

„Postalovakon sipolva megyünk a' szép özvegyhez” mond a' Mester, midőn tele szép reménnyel a' kocsiba ültek. Simon vászony köpönyegbe burkolta magát hogy a' por ne lepje-meg; de szorgalma szükségtelen vala, mert alig haladtak félórát záporosó szakadt-le, 's a' státióig verte őket, hol a' fogadóba megszáltak jobb időt remélve. Kevéssel utánok más kocsi is érkezik 's egy Úr kiszálván Simonhoz szövetkezik 's merően szemébe nézván kezét megragadja: „Te vagy Simon!” mond: „éj! éj de meghíztál!” azután a' Mesterhez fordul: „jó napot Mester Bátyám! talán nem is ismer?” sok szóváltás után megismerték azon Úrban Darándyt, Simon' vigkedvű oskolatársát, kivel egy szálláson lakott. Simon örült a' mint tudott, a' Mester ezer kérdésekkel ostromolta. Darándy csak hamar kitanulta céljokat, és levetetvén a' pinczetokot tele ó somlaival velek a' mint mondá egy víg napot akarván tölteni, őket maradás-ra kérte, melyre az eső miatt¹⁴⁸ könnyen reá is állottak.

Darándy ugyan azon tárgy után jára, melly Simont az útra vezérlé; a' szép özvegy bájolta-el őt is, és a' mint többszeri együttlétőkben tapasztalá, nem sikeretlen vevé hódolásait; most otthoni dolgait rendbe szedvén, kész vala szabadságát feláldozni 's a' reménylett frígyet eszközölni. Ámbár Simon nem lehetet néki félelmes, még is terhére volt ennek jelenése illy állapotban, hol minden tanú vajmi szükségtelen; azért is jó móddal le akará rázni nyakáról, 's talált is szert azt végbe hajtani.

Ebéd felett tudniillik játszi eszével úgy feltudta vidítani mind a' kettőt, hogy egyik sem olvasta a' poharak' számát 's mire a' pinczetok kiürült, kis homály borult szemőkre, kivált a' Mester a' fogadóst is Apollónak nézte. Délután az idő felderült, a' posta elérkezett, és Darándy hamar néhány sorokat írván neki adá azon parancsal, hogy ezeket az urakat vigyázva vigye a' városba, 's ott ezen levélkét adja nekik által; 's így történt: Simon alig ült a' kocsiba, már beestek szemei, a' Mester szédelő ideájival tovább tartotta magát de a' somlyai lélek őt is meggyőzte, 's pittyett ajakkal az álmak országába röpült. Csak benn a' városban, a' postának ezen kérdésére: „hová szállunk urak?” jöttek magokhoz. A' Mester majd kinyomta szemét úgy dörgülte midőn felpillantván ott lelé magát honnan reggel elindult. Simon szanaszét tekintvén mond: „bizony vissza jöttünk mi, engem ha megölnek se tudom mint történt.”

A' szálláshoz érven a' postalegény áltadja a' levelet; a' Mester hirtelen elkapja 's olvassa: „Hogy a' kosártól megmentselek vissza utasítálok oda a' honnan jöttél. Most az egyszer későn jártál: mert az özvegy enyím lesz. A' menyekzőre meghív Barátod Darándy.” „Pereat az illy barát!” dörmög a' Mester 's özvegyüré a' levelet. Simon azt vélte: hogy egy ebédért kár volt egy státiót utazni; ezzel szobájába megy 's félrevetvén az ünnepi köntöst mondá: „hálá Isten' ezen is általestem; egy asszony kedvéért én többé nem fáradok soha.”

Így maradt nőtelen Sulyosdy. A' Mester se merte ezentúl háborgatni, minthogy minden planuma olly roszul ütött-ki. Most is úgy él mint hajdan, eljárdogál a' szomszédba 's Kristina újra reméll, de alig ha nem hasztalan. A' külvazar nem érdekli, se nem olvas, se nem ír, hanem régi phlegmájával üldögel 's öregszik.

Légy boldog Sulyosdy Simon! téged se fog nyomni az oszlop sírod felett.

Szalay Benjámín.

¹⁴⁸ miat

FOGLALAT

	Lap.
A' megboszultt Hitszegő. (Rege.) Kisfaludy Sándor	1. [351]
Felséges Királyunknak. Berzsenyi	40. [377]
A'Teremtés' képe. Verseghi	41. [377]
Szellőhez. Kisfaludy Károly	47. [380]
Sóbányák. (Novella) Gr. Majláth János	49. [381]
Augsburgi ütközet. Czuczor	69. [387]
Mit csinál a' gólya. (Anekdota) Szalay Benjamin	108. [408]
A' magányos sír. (Romancz.) Kisfaludy Károly	117. [411]
A' Szem. Komjáthi Horkovits József	120. [413]
Új szerelemcsillag. (Sonett.) Pon. Thewrewk	121. [413]
A' földi éjszaka. Szatthmáry	123. [414]
Tavaszi dal. Szentmiklósy	124. [415]
Bölcső ¹⁴⁷ és sír. Bárány Agoston	125. [416]
Halotti Mars-dal. Edvi Illyés Pál	129. [418]
Vak a' szerelem. Vitkovits	131. [419]
Vig szív. Makáry	132. [420]
A' szánakodóhoz. Vörösmarty	133. [420]
Idyll. Ponóry Thewrewk József	134. [421]
Viszonzlátás. Kisfaludy Károly	135. [421]
Enyingi Török Bálint. Horvát Endre	153. [427]
Az én Epigrámmjaim. Pon. Thewrewk József	168. [435]
Íza. (Elbeszélés.) Kovácsoczy	169. [436]
Vigasztaló dal. Szalay Benjamin	183. [440]
Végpart. (Sonett.) Kisfaludy Károly	186. [441]
Geniuszom' szavai. Gr. Teleky Ferencz	187. [442]
A' szerencse. Német	188. [443]

¹⁴⁹ Bölcső

Aszpázia. Ponóri Thewrewk József	189.	[443]
Az epedő. Nárai Náray Antal	190.	[444]
Philadelphia. Helmeczi	–	[444]
Paramytek. Ponóri Thewrewk József	191.	[444]
Pozsony. Töltényi	195.	[446]
Különféle. Szalay Benjamin	204.	[450]
Antiochus. (Rege.) Kisfaludy Sándor	216.	[454]
A' szép Eszter. (Elbeszélés.) Szentmiklós	229.	[462]
A' völgyi lakos. Vörösmarty	241.	[466]
Boncz. Vitkovics	243.	[467]
Éjjel. Bajza	244.	[468]
Livia. Ponóri Thewrewk József	245.	[468]
Mulandóság. T. Nagy. A.	246.	[469]
A' Feledékenységhez. Szatthmáry	248.	[470]
Fizsi halálára. Ponóri Thewrewk József	–	[470]
Dies Irae. Makáry	249.	[471]
Tűnő életkorom. (Sonett) Kisfaludy Károly ¹⁵⁰	252.	[472]
A' lejt' bája. Szentmiklós	253.	[473]
Indulat' hatalma. (Novella.) Kovácsóczy	255.	[474]
Lollihoz. Szentmiklós	268.	[478]
A' Világ' korai. Verseghe	269.	[479]
Gnomák. Ponori Thewrewk József	275.	[482]
Caecilia. Makáry	279.	[483]
Istenítés. Ponóri Thewrewk József	291.	[491]
Az est. Szendey	292.	[491]
Balaton ¹⁵¹ -Füred. Vitkovics	293.	[492]
Hunyady László' panasza. Kacskovics	295.	[493]

¹⁵⁰ Káryly

¹⁵¹ Balaton

Sulyosdy Simon. Szalay Benjamin
Muzsika. Földvály.

297. [494]
[503]

BUDÁN,
KIRÁLYI MAGYAR UNIVERSITÁS BETŰIVEL.

KOTTAMELLÉKLETEK

Andante *A Szelloköröz* *Bernáthfalvi Földvár Miklós*

Cello *Violon*

Ott a kek ló hegy tö vé ben *egy er vögyre folydo*

piano *tr*

göl *dolce* *tr* *ben a Hiv' esendes lotja áll;*

Handwritten musical score for a vocal and piano piece. The score is written on two systems of staves. The first system includes lyrics in Hungarian: "esendes lakja all" and "ferte p. dolce". The second system includes lyrics: "taj-ra gyöngye szello! Dús ma gányben ott kúv dell ó! Bóldo mf." The notation includes treble and bass clefs, key signatures of two flats, and various musical symbols like notes, rests, and dynamic markings.

Handwritten musical score for a piece in G major, featuring vocal and piano parts. The lyrics are in Irish and English.

Lyrics:

gabh te fét te leat p. Brathat níl bair én ve led
ten Brathat níl bair
piagiendo

en ve led
gaa loco
smor

The score is written on two systems of staves. The first system has three staves (treble, alto, and bass clef). The second system has three staves (treble, alto, and bass clef). The music is in G major (one sharp) and 4/4 time. The tempo is marked *piagiendo* (rushing) and *smor* (sudden). The piece ends with a double bar line.

Bernáthfalvi Földváry Miklós

Allegretto

hekozo

Mindent fontol va nel

tegytél

he ves' böl so kat

Izáné kodfűst te

klarin

A Böl csokert hir de tik

löt meg ügyed ne ve tuk

hegytél

A Böl csokert hir de tik

löt meg ügyed ne ve tuk

piano

Mittőx boldog ta - lan kö kog ni un ta - lan az e -
 rőf hōz nem il lik. az e - rőf hōz nem il lik. az ember

Handwritten musical score for a hymn in Hungarian. The score is written on two systems of staves, each with three staves (treble, alto, and bass clefs). The lyrics are written in Hungarian and are placed between the staves.

System 1:

- Staff 1 (Treble): *egyfzer el*
- Staff 2 (Alto): *ki*
- Staff 3 (Bass): *tudja mit eserél*
- Staff 4 (Treble): *Ha szök hantja megnyi*

System 2:

- Staff 1 (Treble): *lik*
- Staff 2 (Alto): *Ha szök hantja megnyi lik.*
- Staff 3 (Bass): *Itt a pohár itt a' bor*
- Staff 4 (Treble): *Ha szök hantja megnyi*

The score includes various musical notations such as notes, rests, and dynamic markings like *f* (forte) and *fz* (fz). The lyrics are written in a cursive script.

Handwritten musical score for a song, featuring vocal and piano parts. The lyrics are in German.

Lyrics:

vi ganz tal ex minden kor
 Er meg viv ja vor so dat - Igyd
 ste leystd gon do dat.

Instrumental Details:

- The piano part includes dynamic markings: *f* (forte), *tr* (trill), and *pe* (pizzicato).
- There are several measures of piano accompaniment, including a section marked *forte* with a trill.

AURORA

HAZAI ALMANACH

Kiadá

KISFALUDY KÁROLY
1825.

Lechner'sche Schm. meistar: Pesten.

J. Schnorr del.

J. Langer sc.

Róza

NAGY MÉLTÓSÁGU
MAROS-NÉMETHI ÉS NÁDASKAI
GRÓF GYULAY IGNÁCZ',
HORVÁT, DALMÁT, ÉS TÓT ORSZÁGI
BÁN', LEOPOLD CS. 'S TÖBB KÜLSŐ
RENDEK' NAGY KERESZTES VITÉZE' 'S
MÁRIA THERESIA REN. COMMENDÁTO-
RA'. CS. KIR. BEL. TIT. TANÁCSOS', FŐ
HADI SZER-MESTER', CSEH-ORSZÁG'
HADI FŐ KORMÁNYOZÓJA', EGY MA-
GYAR ÉS KÉT BÁNI GYALOG EZREDEK'
TULAJDONOSA' 's a' t. 's a' t.
HITVESÉNEK, SZÜLETETT, BÁRÓ
EDELSHEIM ERZSÉBET
ASSZONYNAK, CSILLAGKERESZTES ÉS
UDVARI DÁMÁNAK
Ő EXCELLENTIÁJÁNAK

mély tisztelettel.

AURORA.
(Negyedik év.)

BORBÉLY HELENA, A' MAGYAR AMAZON.

Borbély Helena Férjének,
Békesi Istvánnak!

Tömösvárrul Zsófiánapján 1602.

Tudhatd, hányakodó, de elég későre, mi éré
Hölgyedet, esztelenül kit hagytál veszni Facsáddal. *)
Most mondd: nem félted Törököktől váradat, ámbár
Éjji sötétségben késértsék víni, 's orozva.
Most mondd: aszszonyi gond a' tő, gyűszű, 's konyhai munkák,
'S csinnyait a' hadnak nem bízták gyáva nemünkre.
Most kérkedgy, hogy ezer Kontyost felvenni merészleszsz
Zászlód allyával, 's hogy jőjjön szinte kívánod.
Nő vagyok én, tudom azt, de tanácsom nem vala gyarló,
Juthat eszedbe, midőn valamik meglettek, elődbe
Számláltam, 's te nevetséggel szavaimra feleltél.
Kértelek, és hányszor mondtam nemde: maradj itt,
Mit használ ha gyűlésre szaladsz? ide meszsze Fehérvár;
A' Török ellenben jószágink szélein ácsorg.
Kelllettél-e Fehérvárban? vagy nélkülöd a' sok
Jámbor Atyák semmit nem tudtak szólni bölcsen?
Élemedett öregek, ki te nem vagy, kellenek ottan:
Illetik a' fiatal tőr, pánczél', 's tábori munkák.
Ott harcolni elég szóval: harcolni emitten
Fegyverrel szükség, és vért izzadni csatázva.
Ott, haki veszt pörben, nem fog csonkulni hazája
Általa: itt minden fogyatás nyirbállya határit.
Illik-e az hozzád, kit atyám választá vejének,
Illik-e, hogy lányát illy csúf prédára kitetted?
Mondhatnám, de mi haszna? siess most látni Facsádnak,
Nem régente kevély falait, 's a' miknek örültél,
Fénylő fegyveridet', nyergelt paripádat, a' tar
Főknék markából kicsikart diadalmi jelekkel.
Mondhatnám: epedő Helenádat ölelni serénykedgy,
'S hogy ne talállya veszély, többé mellőle ne távozz.
Nem mondom. Késhetsz, míg kedved tartya. Tanácskozz
Másmás dolgokrul, 's mulatással töltsed üdödöt,
És magadat fitogasd idegen hölgyeknek előttök;
Mert csak azért mentél, mivel untad látni Facsádot,
Hol nőd fonta körül nyakadat, 's mellyére szoríta.
Nem vagyok én már ott: térj bizvást vissza; miképpen

* Facsád Békesinek kerített vára.

Érdemléd, leled úgy, te kegyetlen, fészkedet árván!
Tornyaidat földön, palotáidat éred üszökben,
És tudom, a' harapó tüztül gőzölgeni most is.
Csarnokod elpusztult, márvánnyai meztelen állnak,
Hol gyakran dellest könyökidre borulva pihentél.
Tárva kapud, de mit is mondok? láng ette meg; a' szép
Órhadadon ragadó varjak sokasága veszekszik;
Méltók, szánakodom rajtok, szolgálni külömbnek,
Mint te, ki társadat is Törökök torkába vetetted,
Őket is, állatnál gonoszabb, melly kölykeit őrzi.
Menny be, 's ha szív mellyedbe szorúlt, szemeidre tapasztad
Két tenyered, nehogy a' látás lábodrul elejtsen,
'S elfojtódva te is mellettek lelkedet add ki.
Ágyuidat ne keresd; ne keresd kincstáradat ottan,
Elhurcolta Pogány. Ősinknek képeit a' láng
Rettenetes ropogás közben látomra emészté.
És ne keresd Helenát, te kemény! kit ez ügyre taszítál
Oktalanul, noha lelkednek százszorta nevezné.
Mért, ha valék lelked, magadat kiragadtad ölemből,
És nem szánhattad zokogó feleségedet akkor?
Mért, ha valék lelked, szemeimnek nézni folyását
Szárazan el tudtad, 's tőlem távozni siettél?
Mért, ha valék lelked, mint férj, elalélva lerogyni
Hagyhattál, bucsuzó szokat sem véve feledtül?
Már mikor elmentél, 's valamennyire tértem eszemhez,
Fuldokló szavakon mondám: istentelen! elfutsz
Esdeklő nődtül? 's elakadt panaszimra sirámok
Omlottak kipirult arczámrul nedves ölembé.
Hányszor az ablakrul szavaim harsogtak utánad
Hasztalanul, mert a' szeleket megelőzte futásod?
Hányszor lányomnak vállára nyugosztva lelankadt
'S elkábult fejemet, falaid párkánnynain álltam,
'S hol már nem voltál, keresélek vizsga szemekkel?
Felfel erőlködtem, vélvén a' strázsatoronyból
Láthatlak, noha jól tudnám, hogy meszsze haladtál.
Jól mondgyák: van előérzés kebelünkbe takarva,
Melly a' lappangó veszedelmet előre tudattya.
Rajtam tellyesedett. Elelállá testemet a' fagy
És belső héség, 's tetemimnek mindene rengett.
Féltem az estvétül, mivel ébren kell vala töltnöm
Éjjeimet, mikoron sok ezerrel játszik az álom.
Másokat a' hajnalt követő nap képe vidáman
Üdvözlött: engem kinaimtul törve találá.
Szenvedtem, valamit győzhet szenvedni halandó;
Legmélyebbre hatott még is képzelme jövőndő
Sorsomnak, melly már fejemet fenyegette csapással.

Meglett, a' miokért remegék, végtére. Tömösrül
A' Basa megmozdult. Ötszáz késerte Facsádnak
Rontására gyalog; félannyi nyeregben; az ágyu
Kétszer tíz, iszonyú öblük, mind menykövet osztók.
Nem vala még éjfél, jelt adnak falra az örök;
Várnagyod a' bástyát szaporán eljárta körösleg,
'S ébresztette hadát kitkit szállítva nevéül.
Tíz lovagot rendelt bátorságomra Balási
Hadnagygyal, 's izené: nyugalomban töltssem az éjjel,
Ő szemefénnyre gyanánt a' várt, és Békesi nőjét
Oltalmazza, 's Török nem foghat hágni falunkra.
Igy ugyan a' jámbor; de valék én telve szorító
Félelmekkel. Alá 's fel most szaladozni szobámban
Kezdek, és ismét mint bálvány állni merően,
Várva mi történik, 's falevélként talpig inogtam.
Elsőben zsibogás füleim verdezte; süvöltést
Hallottam terjedni tovább. Bömböltek az ágyuk
Künn belül is, valamint a' dörgő égi tsatázás.
Nem volt semmi szünet; de sötétben nem foga szikrát
A' bombák hányása, mivel vétette aránnyát.
Hajnalig így tartott; de mihelyt csillámlani kezde
A' fény napkeleten, sorsunk balsága közelb jött.
Mostan az épületek szem előtt állottanak; a' czélt
Ellelhetni kevés kellett. Palotára az első
Gyújtószér szállott, 's foganatlan nem leve. Tüzbe
Lángba borult minden. Szanaszétt széllyednek az örök
Mellölem, ha lehetne talán gátolni az égést.
Félelem, irtózás, ki legyek, feledésbe hozatták
Erre velem. Nyomton fegyvertáradba rohanván
Felfogok egy kardot, mellyet vaktába ragadtam.
'S a' kegyelem gázolta halált ingerleni dültem,
A' kétségbeesés valamint felgyujta belülrül;
Mert mondtam: erem megölő vas nyissa meg inkább,
Mint vagy tűz nyelleyen, vagy légyek foglya Töröknek.
Igy elszánva futék a' bástyatetőre rikoltás
És tüzzápor közt. Forton forrt a' csata délrül,
Hol már a' falakon hágó rést törtek az ágyuk.
Kendefi, a' Várnagy, mint látott: „Aszszonyom! úgy mond
Nincs helyed itt, szabadítsd magadat röjtökbe; halálunk
Napja jelen. Minek e' kard aszszonyi kézbe szorítva?
Mi már elvesztünk; de te élted tartsd meg Uradnak,
És ha Facsád elkél, legalább hű hölgye maradjon.
Vigy hírt Békesinek rólunk; mondd: érte adónkat
Hol tettük le, 's miként szemléled omlani vérünk.”
Ő ezt mondva oroszlányként kezdette csatáját.

A'Török e' közben lajtorján mászni, 's kapacscsal
 A' lyuggalt falakon próbált az oromra tolyongni.
 Kendefi, a' bajnok: „jól hogy közelebbre kerültök,
 Felhevesedve kiált, Mahometnek kölykei, küld ma
 A' poklok mélyére karom vacsorálni, 's halálom
 Nem leszsz boszszútlan? 's tüzesen döntötte az első
 Hágókat csonkítva alá buzogánnya fejével,
 És példája vitézeit is gyujtotta csatára.
 Ő ugyan itt győzött. De keletről falra lopódzék
 A' Török egy részszel, mivel ellene senki nem állott.
 Fogytanak a' katonák; ki tüzet ment oltni, ki sebben
 Léledezett; kit már a' glóbis küldé halálra.
 A' csalt nem tudvák, szemeinket előre meresztvén
 Harczoltunk, 's mi baj ér hátul, nem vettük eszünkbe.
 A' tűznek ropogási között egyszerre szokatlan
 Ordítás borzasztja fülem, 's mire vissza tekinték
 Rajtunk a' Török. Én, valamint a' szikla, keménnyé
 Válva merőn állék. Azután kihevülve kiáltom:
 „Harczra vitéz hősök kik vagytok, jertek utánnam,
 Férfiak aszszony után,” és kard felvonva rohantam
 A' mérgegt sokaság rám célzó fegyveri ellen.
 Vágtam, mint lehetett; de karomnak gyöngé csapásit
 Visszacsapás nélkül, 's nememet gúnyolva fogák fel.
 Elzárák utamat; mire Kendefi 's többen is értem
 A' falat ott hagyván engem szabadítani siettek.
 Ah! de hijába! valék már akkor fogva. Kezemből
 A' kardot facsarák, 's hurczoltak hátra kötözve.
 Elbusulva derék őrid maradéka sikoltá:
 „Eggy lábíg vesszünk inkább, mint Békesi nőjét
 Elhurczollya Pogány szemeink láttára Tömösre!”
 Már nem is életekért látszottak víni: keresték
 Mint legyen élteknek szaporábban vége, 's dücsően
 Hallyanak érettünk, 's ne pirullynak élve Facsádért.
 Élei kardoknak sebeket hasogattak. Özönként
 A' kinyitott sebeken dült a' vér, 's gőzze sűríté
 A' felhőt. A' csontropogás, a' jajsavak össze
 Veszve fületsértő zajjal keveregtek az égen.
 Kendefi, dönthetlen; hű bajnoki véle oroszlány
 Módra felém tartván leterített testeken által
 Törték utat, 's nem meszsze valék már tőlök. Azonba
 A' pusztán hagyatott résről jó új csapat. Ekkor
 A' Törököt tipró Magyarok két tűzbe szorítva
 Csüggedtek; 's noha volna szívek, de kifogytak erőből.
 Jól láttam hű Várnagyodat, 's még most is előttem
 Képe, midőn nyakszirt kelevésszel csapva leroskadt.
 Még csak néhányan keveregtek széllyel oszolva

A' győzött hadbul, de kegyelmet nem veve senki;
 A' kard éle alatt dült el valamennyi; szerencsésb
 Nálamnál, kit irigy sorsom rabszíjra fűzelve
 Élni hagyott, a' mit gonoszabb szenvedni halálnál –
 Melly boldog volnék én most, ha közöttetek áldott
 Elhunytak! férjem tetemim fonyadva találná! –
 Vége van a' harcznak. Győzött a' csalfa Pogányság,
 'S véres tajtékkal sietett zsákmánynak eredni
 Engem elájultat palotádhoz üvöltve ragadtak,
 Látni az elkövetett iszonyú vadságokat ottan.
 Hallani rémítő; keserű szemlélni cselédim
 Jajjait, a' dühösök mint őket szíjra kötözték,
 És pór csorda gyanánt terelék bekerítve az utszán.
 A' belfosztogatást nem láttam. Kelle remegve
 A' nap alatt várnom, mi keletkezik árva fejemre.
 A' Basa e' közben kiderült arczával előmbe
 Lép, és nyujtja kezét: „kegyelem neked aszszonyom, úgy mond;
 Jól forgott kardod, 's örülök hogy mentve van élted.
 Gondom alá veszlek, 's nem lesz bántásra kitéve.”
 „Hogyha nekem kegyelem tőled, mint mondod: ereszs el
 Más nem kell; felelém. Az ajánlott gondviseléstül
 Felmentlek, 's így elviselő még éltem: ereszs el!
 Vagy ha nem: ölly meg¹⁵²ezen helyben; megcsókolom a' tört
 Csak fogságra ne vigy, kinomat melly végzi halállal;
 Tőled ez is kegyelem lészen; bús lelkemet üzd ki
 Kardoddal, mellyen hiveimnek vére piroslik.”
 Ő nevetett, 's hol balra szemét, hol jobbra lövellvén,
 Ünneplő kocsimat vonatá a' gyilkos, előmbe,
 Ünneplő kocsimat, Helenádat mellyen az attya
 Házából, hah boldog üdő! – késérted örömmel
 A' szent oltárhoz, 's pompásan, lakni Facsádra!
 Jöttek a' lovak is, lovaiddnak szépe, sajátod;
 Válogatott nemű szerszámban, mellyet te leginkább
 Kedveltél. A' jég és tűz harczoltak eremben
 Ezt mikoron látnom kellett, 's mire czéloz, elértém.
 „Kedvezek, a' győző így szóllott; ebben is; ülly fel;
 A' kocsi, a' lovak is tieid; magadén fogsz menni Tömösre”
 Ezzel méne tovább. „Oda vagy gyámolytalan aszszony!
 Sajkád elsüllyedt, 's ki kezét bénuyjtana hozzád,
 Nincs itt senki körül, rebegém, nincs partra vezérlőd!
 Vagy csak szánakozót látnék, tágulna talántán
 Lelkemnek szorulása; de nem! mint annyi poroszlók,
 Állanak oldalamon, 's szívemet gúnyolva metélik.
 Belrehatóbb mi lehet, mint sem rabságra vitetnem

¹⁵² öllymeg

Mennyegzős kocsimon, melly hordoza máskor örömré?
 Mért inkább lovaidd nem vittek holtan ölébe
 A' kinyitott sirnak, melly minden bánatot elnyel?
 Most sajgó varakat karomon nem rágna ezen szíj,
 'S nem szaggatna belül, melly tör mar 's veszteget, a' kín"
 Így zajlott mellyem. Minden jobb multat előmbé
 Hoztak gondolatim, 's mindent, mi fejemre jövődő
 Volna; vagy ennél is gonoszabbtul tartva, tünődtem.
 A' roszsznak nagysága erőt vett rajtam. Elestem
 Lábomrul, 's csak néma nyögés érzette, hogy élek.
 Nem tudom én; mondgyák, hogy eszemtül válva feküdtem
 A' földön mozdultalanul, 's szekerembe emeltek
 Ekképp a' Törökök, kiket a' Basa rendele mellém;
 Hajtottak pihenés nélkül. Már estve Tömösvárt
 Érénk. A' népnek sokasága kíváncsi szemekkel
 Nézni futott. Takaró fátyolt képemre boríték
 Hogy sűrű könnyeimet röjtném, és szégyenem ellen
 Födve legyek. Székely*) feleségét látom ezen közt
 Jóni felém. Derülő arczával 's nyájas ajakkal
 Szólla: „ne féllj Helenám! nénédek bizva kezére,
 És gondgyára, ne féllj. Mennyünk: leszek ápolyod, és ha,
 Engeded, édes anyád;” és karját füzve karomba
 Bévezetett; azután illyképpen kezde beszélni:
 „Eggy legyen a' sorsunk; veled asztalom osztva 's lakásom.
 Férjem is itt, és több Magyarok. Nincs meszsze atyád is**
 Kit várunk, 's ha magát kémélleni gondgya van, eljő.
 Viszsa se nézz gyászos felfordultára hazánknak!
 Elvesztette szegény Erdélyt a' czimbora. Székely,
 És Borbély, az atyád, legutolsó harczosi voltak.
 A' bódúlt Zsigmond zavarodt esze tette harácscsá
 Szép országunkat, 's népét irtotta kevésre.
 Nem Török és Német rontóink: gyilkosít önnön
 Méhében nevelé Erdély, 's a' jókat elüzte.
 Kárt idegen bennünk nem tett még eddig is annyit,
 'S olly tetemest, mint kik magyar emlő téjjel üdültek.
 Elhiszem, édes öcsém! vesztél sokat. Élted emészti
 Jószágod romlása: feledd, más orvosod úgy sincs.
 Békesi férjed epeszt? méltán: de te róla segíthetsz;
 Hídd ide; 's hogyha szeret, számunk szaporítani fogja.

* Székely Mojses jeles Vitéz, és nagy tudományu Vezér a' Gyulafehérvári ütközet után, mellyet Basta ellen elvesztett, feleségével, kincsel, 's néhányad magával, Tömösvárba, akkor Török birtokba vonta magát. 1602.

** Borbély György éles eszü, egyenes szívü, bátor hadiember. A' Török ellen többnyire győződelmesen harczolt. Soha Török részre nem állott.

Nincs haza! nincs Vajdánk!*a' birtok préda; mi okbbul¹⁵³
 Fennye vasát, 's boszszút ha akarna is állani, kinn fog?
 Hadba kiért mennyen? vérét kinek ontsa javáért? –
 Hány nemes, a' ki hazájáért mellette csatázzon,
 'S mint alacsony béres maga hasznát nem lesi inkább?
 Innen az Isten 's vértagadók sokasága; az árlók,
 A' testvéri czivódások, mind innen erednek.
 A' közjót ki vigyázza? kinek vagyon Isten előtte?
 Járjuk el: a' törvényszékekben millyenek ülnek?
 Büntetlen marad a' gyilkos. Ragadozni szokásba
 Ment. Hatalom tesz igazságot; nincs védve az árva;
 Hasztalanul kesereg, 's képét fonnyasztja az özvegy.
 Városaink puszták; puszták a' falvak is; erdők
 A' maradék népet, 's kősziklák pandali röjtik,
 Mellyet az éh és dög tartott későbbi halálra,
 'S nincs ostor, mellyben már nem vala része hazánknak.
 Jobb idegen földön békével költöni falattyát,
 Mint honn mindennap gyilkos tört várni nyakára,
 És ugyan a' ki velünk egyy vérből származik, attul.
 Szünny meg azért Helenám! magadat bánattal epesztü;
 Enyhítsed szivedet; gondold: vagyon isteni kéztül
 A' mi veled történt; 's ámbár most sajnosan érzed,
 A' tüzelő sebeket, fordul még jobbra szerencséd,
 Illyen volt mindég, 's mindég marad illyen az élet:
 Változik a' szélként, 's zavarog mint tengeri hullám.
 Majd, ha talán¹⁵⁴ érjük, mikor Erdély nyughatik a' most
 Kényen fosztogató csordáktul: viszsza vonodgyunk;
 Gyermekeink legalább, ha nekünk irigyelli szerencsénk.
 Légy velem, édes öcsém! addig; testvéri szerelmet
 Lelsz nálam, mellyet meg nem ront semmi kaján nyelv.
 Lépj hát frigyre velem; lám könnyebb kölcsön erővel
 Összeszorúlt karon a' terhet, mint egynek emelni.
 Fájdalmad hol viszszaerül, kebelemre borulva
 Harmattyát ázó szemeidnek benne apaszd ki.”
 Volt szava érzékeny, de jelentőbb arcza vonása,
 Melly tükör a' szívnek titkát délfényre kicsallja.
 Láttam, mint habozott, és mint röjtötte előlem
 A' belső viadalt, melly lelkét végre legyőzé.
 Láttam, mint elakadt az utolsó szókra, 's kiáradt

* Az álhatatlan Báthori Zsigmond ebben az esztendőben tette le utolszor a' Vajdaságot, 's örökre elhagyá Erdélyt, mellyet elemésztt. A' megrontott népnek siralma, és átka késérte ötet Lobkovitzba.

¹⁵³ okbbul

¹⁵⁴ hatalán

Könnyei folyton alá szepegő mellére potyogtak.
 „Néne! ki engem akarsz, mondám, békíteni kinzó
 Sorsommal, mért sírsz? mért lettél néma? Tagadni
 Nem lehet a' nyavalyát, melly minden nyomra megujjul.
 Kinlódol te is úgy, mint én. Szenvedned azonba
 Kinnyaidat könnyebb, kit férjed néha vigasztal.
 En egyedül vagyok itt férjemtől meszsze szakasztva;
 Melly kő ez szívemen, ki tud érzeni, mérheti sullyát.
 Még is előbb legyek én Tömösön prédája halálnak,
 Mint ötet lássam térden koldulni kegyelmet.
 Nem Török, azt mondod, romlasztónk; vajmi csodálom!
 A' ki nem ellenség, az fel nem düllyá baráttját.
 Mint ezek, es nőjét fészkebül nem viszi saskint.
 Szinli barátságát hozzátok, 's szánakozással
 Nyujtja kezét: de utóbb veletek megadattya az árát¹⁵⁵
 Így tett ő mindenha: Magyart gerjeszte Magyarra,
 És ez elég vak volt maga ellen járni kezére.
 Álnokok ők 's hazugok; már hányszor jégre vivének
 Bennünket, noha eskvéssel pártunkra szegődtek.
 Köztök 's Békesi közt nincsen frígy, és soha nem leszsz,
 Ő vég perczenetig marad ellensége Töröknek.
 Békesi el nem jó, 's magam én, noha semmi szememben
 Nincs böcsösebb, mint ő, idejöttét tiltani fognám.
 És az atyám? nem az ő, kit minden szélre inogni
 Lássatok, a' Törököt ki vaséllal szokta fogadni.
 Biztatsz, és köszönöm, hogy anyám lesz, még vagyok itten;
 Légy is anyám, kérelek, 's oltalmazd a' fogoly árvát.
 Vagy, ha veszélyt kerekít az üdő, nyujt módot az Isten
 Arra, hogy e' tőrből tisztán költözzem elejbe.
 Nem félek meghalni; miképp? nem kérdezem azt is:
 Gyöngé nememnek elég valahogy megtartni szemérmét.
 Eggy gyilkollya szívem, 's mindennél tünni keservesb:
 Méhemnek magzattya, ki még napfényre jövendő.
 Ah Néném! anya vagy; te tudod, mint látni ohajtom,
 'S férjem, az ártatlant, ki legelső tenne szülővé!
 Ah! csak ezért könyörülly Helenán,'s légy néki segédül!”
 'S elfojtódva ezen szóknál könnyekre fakadtam.
 Székelynét gonosz állapotom gyötrése keresztül
 Járt. Soká érett ajakán értelme szavának.
 Végre: „Szívem! mondá, fáj, hogy gyanú férhete hozzád
 Ellenem, a' ki saját, véremmel tenni szabaddá
 Kész volnék; mivel ez hervaszt; hahogy állana rajtam.
 Ezt én nem tehetem, 's nincs is mint tenni, kezemre.
 A' Basa választott magyar Aszszonyt, védni személyed:

Angyalom! ezt örömet; de te ennél többre ne unszolly.
 A' Basa, hogy vélem szabadon járj, merre kívánod,
 Tetszésemre hagyá; de felelnem kellett érte.
 Mint van egésséged? vagy mikkel foglalod elméd?
 Millyek erányzásid? számat kér róla naponkint.
 Engedgy a' sorsnak; hitemet megszegni ne késérts:
 Hogy magamat véled még gyászosz ügybe sodorjam.
 Öröd ugyan nincsen, de bezeg több annyival a' kém;
 Környülvéve vagyunk, 's használ mindenre vigyázni."
 „Tedd velem, én felelém, a' mit más nem tehet eggy is,
 Jó néném! csak ezen helyből szabadulni segíts bár,
 És azután hadd rám, mi úton fogok érni hazámba."
 „Nem lehet, édes öcsém! ah nem lehet erre hajolnom;”
 Így viszonz¹⁵⁶ ő; de nehézségét nem győzte szívének
 Eltitkolni, 's kezét kihevült képére tapasztá,
 Mintha pírónságot szenvednie kellene tőlem.
 Nem vádolhatom őt: szíve jó, de segíteni félénk
 Attyafián. Van kötve, 's magát álmodgya szabadnak.
 Mert a' térre kijár, és nincs rá ajtaja zárva.
 Én így lenni szabad nem akarnék, 's nem leszek: inkább
 A' Török e' nyomorult testből kergesse ki lelkem.
 Ő tartózkodik; én, mivel ezt tudom, önként
 A' kedves tárgyat feszegetni kerültem azolta
 Hallottára, 's belül forrottak előbbi tanácsim.
 Így van most Helenád. Mit mondok? nem tied ő most;
 Így van az elragadott; de nem úgy, mint a' görög asszony
 A' gaz férjehagyó idegen szerelembe merülten
 Férjétül választva. Te vagy, kire többnyire hárul
 Minden vád. Már négy hete mult, hogy sorvadok itten,
 'S Békesi nem gondol felesége siralmas ügyével!
 Aszszonya Spártának vétkes volt: érte kikeltek
 A' Görögök még is, 's Trójából vissza vezették:
 Nem vagyok én fejedelmi leány; a' trójai menynek
 Szépségem* sem párja talán; nem várhatom Erdélyt
 Érettem boszszús fegyverrel jőni: de tőled,
 Társamtul legalább érdemlék próbaszerencsét.
 És ha nem úgy, mint nőd: mint aszszonyfoglya Töröknek
 Voltam-e Békesitül méltatlan szánakozásra?
 Nem hiu Székelyné fogadása erántam: eléggé
 Tiszta szobám; vannak szobalányaim; asztalom ellen
 Nincs kifogás; búmban de alig hogy kóstolok étket.
 A' jó másod anyám késztet szellőre kimennem,

* Szépségen

¹⁵⁶ viszonz

És örül, elmémnek ha derültét lelheti közzel.
 Véli ugyan hogy lelte: de én, mikor ő vigad, és más
 Itt körülem, magamat fogyató képekkel emészttem.
 Mit használ? kedvet, nem termett, a' ki szerezzon
 Ott, hol az elfoglalt szivben már nincs helye kedvnek.
 Így vagyok én. Meg nem kérlelhet semmi Tömösben
 Sorsommal. Legelék keserítő tárgyakon önkint.
 Nem csinos öltözetem; nincs fürtöm szedve fodorba;
 Nincs perecz a' karomon; nincs gyöngy kapcsolva nyakamra:
 A' mikoron te talán unalomtul menve alá fel
 Nyalka lovad hátán sétálgatsz, 's nem gyötör a' gond.
 Ah nem! az én férjem velem együtt érezi, a' mit
 Szenvedek ártatlan, 's valamint én, nyugtalan ő is.
 Ő szeretett forrón, úgy, mint más senki: kegyetlen
 Állapotom hozzám most még hiszem, edzi szorosban.
 Ah! legyen úgy, kérlek! lelkünk kapcsolva maradgyon,
 Míg az enyészto kéz fátvolt szemeinkre nem aggat!
 Esztelenül, meg is ismérem, rabságom okának
 Mondálak, 's hűségedet is vagdalta beszédem:
 Ah de te háborodott aszszonynak férjfi, bocsáss meg!
 Átkoztam mindent eszemen kül, még mikor a' seb
 Nyers vért serkedezett, lévén hozzája szokatlan.
 Tisztábbak szemeim már most; gyógyulni sebembül
 Ámbár nem tudtam, 's bánom hevenyébe szidalmát
 Tollamnak, melly kába fejem forralmait irta.
 Büntess meg! csak előbb szabadíts, szabadíts ki Tömösbül,
 Büntess meg valamint tetszik, ha hallálal is, osztan,
 Elviselem; leszz így meghalnom kedves ajándék.
 Meghalnom; – csak előbb a' gyermek lássa az attyát,
 Kit e' meleg csókkal fognál olvasztani szádhoz!
 Avvagy akarhatnád: itt düllyön hölgyed az ágynak
 Gyöngé nehezkével, 's te ne légy mellette szülésén?
 Jöjj atya magzatodért! vidd el feleségedet innen!
 Hűtvöse; két ösztön benned gerjeszsze fel a' vért.
 Vagy de ne jöjj értem; magadat koczkára ne tedd ki.
 Áldozatok ne legyünk härman, ha keménykedik a' Sors.
 Székelyné nem félt, hozzám bizodalma gyanutlan,
 'S mint hiszem, a' Török is nem vizsgálódik utánnam.
 Néha magam szabadon járkálok; néha leányim
 Késérnek, szellősb levegőn oszlatni borongó
 Fellegimet. Jó alkalom ez, ha akarja szerencsénk,
 Megszökvén ez utált helybül kebeledbe röpnöm.
 Küldgy nyergelt paripát a' Csernátházi füzeshez
 Pünkösöd ünnepiben próbált és jó lovag által.
 Én egyedül, ha lehet, 's reggel megyek arra. Tanítvány
 Embered a' fejemen lobogó kendőre vigyázzon;

Rózsapiros lészen. Vezetékét a' felülésre
Készen hozza felém, valamint lova győzi, serényen.
Több nem kell. Evező szárnyam leszsz társi szerelmem.
És te hazám, és ti, kik búnak eredtetek értem,
'S mármár holtomnak vártatok hallani hírét.
Addig is édes Férj! ezeket míg válni valókká
Én 's te tapasztallyuk; honnlétem képzeletével
Támagatom magamat. Meszszűnven látom, előmbé
Mint szárnyalsz habozó lovadon, 's gyöngédeden átnyulsz
A' porral belepett lovagaszszonyt hajtni szivedre.
Ah! nehezen várt nap; te szabadság napja, ne késsél
Felvirradni reám, 's add Békesit újra karolnom!
Kedves társ! te pedig légy gonddal társad ügyére:
Itt ne feledgy kérlek; ne feledgy itt, kérlek az égre,
És mindenre, mivel kegyedet lelhetni reméllem!
Majd ha szabadságban hozzád kapcsolva leendek:
Elmondom, miken átestem, csak hallani győzzed.
Majd félsz és borzadsz; szavaim majd félbe szakasztván
Támasztaszsz több több kérdéseket újra, mirül már
Szóllani hallottál, 's inségem felhozom újra.
Könnyeimet kicsalod, tudom ezzel; sirnom öröm leszsz,
Könnyeim arczámrul ha hazám földére csöpögnek.
Ez mind későbbben; most csak távulban enyelgő
Gondolatok! Tőled füse őket tenni valókká,
'S a' ragadott Helenát férjének viszszaszerezni.

Békesi, a' nőtül fosztott, fájlalta Facsádnak
Elkeltét, és szép hadait. Fájlalta leginkább
Ifjú hölgyétül váltát. Mint mérges orosz lány,
Melly társát vesztette, futoz, 's nem lelheti nyugtát.
Úgy ő is, valamit búsult szive 's lelke tanácsolt,
És meg viszszafejtett, sürgött választani benne.
Most hadait szedegette, velek késértetni szerencsét,
'S elrablott társát fegyverrel viszszafejtetni:
Most erejét mérven, mit feltett, mulni javallá,
'S mint a' háborodott szélvész, elméje kevergett.
Vette ezen közben levelét Helenának. Azonnal
Lóra kapott, 's dühe mérgében: „megyek én magam, úgy mond,
'S elhozom őt, ha világ széléig kell is utánna
Hajtanom; elhozom őt; vagy akár mint veszszek el inkább!
Úgy is már mi öröm 's boldogság nélküle élnem?”
'S elnyargalt szeges aggsággal feltelve bolyongni.
Fél napig így jártkelt, 's nem tudván merre feszítse
A' zabolát, azon egy ösvényt tipratta gyakortább,
'S ott leve délre megint, hajnalkor honnan elindult.
Meggseppent. Mi dolog? mondá; hát nem vagyok éssen?

Vagy mire vélyem ezen bódorgást? Mostoha sors te!
Még sem elég, a' mint kényeddel rajtam uralkodsz?
Hátha te isteni kéz munkálódsz, 's visszavezettél,
Általa a' bizonyos veszedelmeket értenem adni,
És hogy az ártatlant másképp szabadítani sugallyad?
Elvárom, noha nem könnyű, a' szent napot. Addig,
Szív te keservimnek nyiss tért, és két szemem ázzék.

Lassan folyt az üdö; a' hősnek napjai nem gyors
Léptekkel közelítének, míg végre beteltek.
Két vezetéek lóval, (mindkettőt Moldova szülte;)
Küldé két legügyesb apródgyát Békesi Pünkösöd
Virradtára, hová levelében hölgye kijegyzé.

Öt hat nappal előbb, Helenát hogy látta színében
Székelyné változni: „nem is szólsz édesem! úgy mond;
Bomlik egésséged; mért nem nyulsz orvosi szerhez?
Féltlek, kedves öcsém! mi bajad nénédre szemérem
Nélkül bízzad; örülni fogok, ha segíthetek, ámbár
Kössöntyüm fele kelne reád, csak ez ójja meg élted,
Édesem! érted adom.” – Helenát, eggy részről azonba
A' kijelölt 's közelebb járó nap képzete: másrul
A' netalán kitanult csinnak veszedelme, vegyesleg
Hervasztotta: beteg nem volt ő testre különben.
„Kétes egésségem; felelé a' bánatos aszszony;
Fáj fejem a' viznek gőzétül, gyomrom is émelyg;
Nem szoktam mocsolyás helyhez; szellőre naponkint,
Tisztultabb szellőre vagyon szükségem: ez állít
Lábra, 's tudom, rajtam többet fog az orvosi szernél.”
„Ah! ha csak ez sárgít; felelé a' jószívü Dáma,
Mindennap kimegyünk. Nekem is könnyebbedik, érzem
Mindenem, a' szabad ég mikoron hűvesítheti mellyem.
Hogy pedig a' Basa is rólad gyanakodni ne fogjon,
Még ma jelentéssel keresem meg, 's tőle reméllem,
Megnyerem a' szabadabb járást részedre naponkint.”
Ő megtette, nem is sajdítván, vége mi lészen.

Székelyné Helenát dellest késérte ki. Reggel
Hol szobalányi között, egyedül hol méne, leginkább
Csernátháza felé, 's társul csak gondgyai véle.
Már az üdö rájárt. Pünkösöd estvéje jelen volt,
A' nap tisztában nyugodott. A' holdnak ezüstös
Fénnyre az ablakokon játszván, átszегte világát.

Békesiné egyedül fel alá reszketve botorkált
Néma szobájában. Testét majd ágyra vetette;
Majd felszökve futott a' holdnak nézni haladtát.
„Mondsza nekem halavány ábrázatu csillag! utánad
Jó-e szabadságom napjának hajnala? így szóllt;
Vagy még meszsze vagyon? vagy rám piros ajka vidultan

Nem mosolyog soha már, 's itt kell nyavalyognom örökkön?

Ah! de te nem méltatsz engem feleletre, kegyetlen!”

Így álomtalanul, 's küzdésben mult el az éjje.

A' nap fejledezik. Különös! most mintha lerázta

Volna nyügét, kividult, 's minden félelmei szűntek.

„Néném, édes anyám! ekképp szállítya belépvén

Székelynét; híredre teszem: vala álmom izetlen;

Csak kevesé kimegyek; sietek hazatérni: bocsáss el!”

„Kedvedet, édes öcsém! nem szegtem még soha: bizvást

Menny, felelé; eggy vagy két lyányka, ha tetszik,

Késérjen; 's akarom jobb izzel költsed ebéded.”

Erre utat váltott, 's a' kendőt vonta fejére

Ismértetni magát: de leányai tőle maradtak,

Mert vele híni tanut félvén, tudtokra nem adta.

Igy ment ő. Egyszerre sebes vágatva feléje

Két Törököt lát, 's annyi lovat vezetéken, iramni.

„Már tudom, elvesztem, rebegé; titkomra nyomoztak

Elvesztem nyomorult! Az ítélet napja nem olly bús

Volna nekem, mint ez! 's elkésett szállani többet,

Mert már a' Magyarok körül állták. „Aszszonyom úgy mond

Eggyike; lóra hamar! Bennünket Békesi küldött

Éretted. Ne vonatkozzál, hiszen álruha rajtunk

A' mi zavarja eszed. Hamar Aszszonyom! üllý fel, eredgyünk

Merre lehet, nehogy a' Törökök nyomainkon utánnunk

Törjenek. Itt a' kedvrejövót paripára emelvén

Az nap Békesinek vágyó karjába röpíték.

Horvát Endre.

A' HOLDHOZ.

Mi búsan népsz a' tiszta kékről

Felém, te biztos hív barát!

Ki egykor nyájasan ragyogtad

Körül egy ernyő 'pamlagát.

Te láttad kéjderengve itten,

Hol ákász hinti árnyait,

Gyakorta csendes éjmagányban

A' boldog párnak titkait.

Bájjal fénylél az égi lyányka'

Örmragyogló könnyein,

'S némulva rád emelt szemekkel

Mélyen ömlengő érzetin.

Most csendesen rezgő sugárid
Egy sírhanton halványlanak,
Hol ő már nyugszik, és felette
Magas fűszálak inganak.

Bajza.

SOK BAJ SEMMIÉRT.

K* Lajos M* barátjához.

1.

Kedves barátom! két esztendei tévelygés után a' külföldön, ismét ifjukorom' csendes helyéből írok; atyámnak és a' nagy világnak tartoztam ezen úti adóval, 's teljesítém a' nélkül, hogy belsőm hajdani örömem 's barátim iránt elhidegült volna. Egyik szerzett fő tapasztalásom az: az ember itthon sok tárgyat fel se veszen, a' mit máshol csodál, 's a' képzelet, melyly örömet távolt keres, végre csak ott nyugszik-meg, hol ébredő lelkünk először fejlett-ki a' sejtések' homályaiból.

Vidám kedvvel járom-be a' tájt, hol minden olly rokon 's szívhez szólló. Künn ugyan szebbet 's felségesbet láttam; csodálva kelle hódulnom az emberi észnek, melyly művészlélekkel varázskört von maga körül; de szeretetre még is csak hazám' földje bírhat, 's pásztori létünk' egyszerűsége vonzóbb zajló piarczinál a' fényűzésnek, hol kiki mindenét vásárra viszi, 's nyereség intézi lelki testi tehetségeit. A' büszke sír, melyly márványhalmokkal az időt gúnyolja, nem gerjeszt olly érzésre, mint a' kisdéd mohos kő, melyly boldogult szülőm' hideg hamvát födi.

Leginkább mulatok azon omladék közt, melyly lakásunk mellett lévő dombon, százados tölgyek között áll; hol őseim hajdan laktak, csatáztak. Emlékezel milly gyönyörű onnan a' kilátás? milly bájló S* városka' fekvése nyugoti részén, 's az országút' csavargása, melyly, élet gyanánt, most bokrok lapályok közt el-eltűnik, majd virágos halmokon ismét szembe ötlük, még a' messzeség' homálya végkép nem rejti-el. Itt a' multnak képei vonúlnak-el szemem előtt, 's hazám' történeteit, erős és gyöngé vonásival, fontolgatom. Hej barátom! mért száltunk-le a' magasról? Az erős de szabad levegőt a' puhább maradék nem bírván, leszállt a' völgybe, hol a' földi gőz sötéten borong felette. De elég! lásd ebből, mint élek és érzek.

2.

Ha az ember éjfélkor ír, mikor nappal is rá érne: jele, nem tud alunni, 's ez, ha különben testi baj nem virraszt, feszes állapot, 's inkább tapasztalni, mint festeni lehet. Én tudom okát, 's épen azért ébren álmodozom. Egy nem ritka eset emelt-ki nyugalomból. Nevezz-ki ha tetszik; de ne vádolj! gondold-meg azon bölcs mondást: mit vak esetnek hívunk, az jön épen legmélyebb forrásból.

Tegnap ismét a' várhegyen valék; már nem tudom, a' szelid alkony e, kísérve madarak' zengzetitől, vagy más valami titkos előérzés lágyított e meg: de minden tárgy életet nyere hevült képzetimtől. Szinte kiölelve magamból néztem a' távolban ég, 's földet testvéri csókban olvadozni; ez a' szerelem' képe! gondolám, melyly világokat rokonít, és az éltető nap csak egy

piczinyke szikrája ezen mennyei lángnak. Így eszmélkedve ballagék le a' völgynek, tudja Isten mi nem kerengett fejemben; midőn egyszerre, nem is ügyelve a' léptemet gátló vízmosásra, valami másfél ölnyi mélységbe zuhantam. A' szédelő ideák megszűntek, de éktelen szorongás lepett-meg, midőn azon pillanatban asszonyi sikoltást hallék felettem. Első tekintetem egy leányba ütközött, ki ijedtében szinte halaványan a' parton áll, s gyöngéd karjait segédül felém terjengeté. Gondolhatod, milly hamar talpon, s néhány szökéssel megette állék. Mit szóltam, mit miveltam, azt magam sem tudom; halotti dermedésben néztem a' szép alakra, ámbár vérem soha tüzebben nem szökellt. Ő kellemes hűledezéssel fátyolát piruló képére vonván, örömet rebegve szerencsés estemen elfordult, s eleinte halkán, utóbb szaladva távozott, s a' fák közt tűnt-el. Ügyetlenségem' érzete, s a' csodálat engem' lekötve tartott, zavartan néztem utána, míg az esti levegő haza útasított.

Atyámat nyugtalankodva lelém, s elmaradásom' okát adván, mondá nevetve: „így jár, ki szünetlen a' felleget méri. Mint föld' gyermekének szükség, hogy néha le is nézzünk, mert a' ki megbotlik, homokot árul.” Ekkor vevém észre portól fakó ruhámat, s a' mi több, hogy kalap nélkül tértem vissza.

Mit szólsz ezekre? én legalább, ha rajtam ez néhány év előtt történik, azon tüneményt berki tündérnek tartottam volna; bájjaira nézve annak is illenék. Most azt vélem, hogy ő is halandó, s épen azért óhajtanám életembe szőni. Nemde mosolyogsz, hogy érettebb koromban is egyszeri látásra olly szívért hevülök, melly vagy másé, s ha nem, árokban nem keresi hívét? Azonban, nagy idő kell e frígyesülni valakivel? lassan tesz e vizsgáló lelkünk egy szép tulajdont a' máshoz, míg a' szerelem' mértéke megtelik? vagy pedig egy lelkes tekintet, egy lelki villanás már elég lángítani a' szunnyadó érzést? Ezen kérdésimre felelj, de hagyj szívedet is közbe szólani. –

3.

Szerte jártam a' környéket, meglátogatván a' szomszéd urakat. Ki leányát, ki húgát, s egyéb rokonyját mutatá-meg; némelly virágot leltem távollétem alatt kiféselve, de a' kedves tünemény nem volt közöttök. A' városban is kérdezősködtem. A' fogadós feldicsérte magát, mennyi utazó fordul-meg nála, de én mind ebből semmi nyomát nem lelém, s békételen tértem haza.

Szinte várom kérdésedet, t. i. ha egy pillantat annyira elbájolt, mért nem mentél utána? Minden illendőséggel kinyomozhattad volna. Helyesen, barátom! de gondold-el gonosz helyheztetésemet; azonfelyűl tán magad is tapasztalád: ha szívünk mozdúl, eszünk' kerekí hamar öszve zavarodnak, s ha ezen mentséget-is gyöngének találád – szeress!

4.

Épen válaszat olvasám, mellyben a' szerelmet unalom' gyermekének tartod, s ezzel nem kis boszúságba hozál, midőn atyám, levelet tartván kezében, szobámba lépett, s ezen szavakkal: „Fiam, jó újságot hozok!” melyéhez szoríta. Az újság ez: ő ismeretségei által a' fővárosban számomra hivatalt szerzett. „Az út – mond – nyitva legfőbb méltóságra, ha ezen nemes czélt csüggedtlen folytatod. Ideje már a' polgári életbe is avatkoznod; az emberi szövetség mindenkit szolgálatra kötelez, s ez kútfeje az igaz szabadságnak, melly hogy az egésze terjedjen, az egyes terhet békén viselni ösztönöz. Csak ott állandó a' törvény, hol szegény boldog annak sikerén fáradoz, s nem ott, hol félre vonúltan a' köz ügytől jobb időket siratva egymás' sérelmeit panaszoják. Nem sokára együtt indulunk-el, s örömmel nézem, ha atyai szorgalmam' gyümölcsét használod.”

Ámbár illyesekre elkészültem, 's megýénkben valami tisztséget keresni szándékoztam, még is ezen váratlan hír kedvetlen lepett-meg; de jó atyám' örömet tekintvén, időt se vettem a' megfontolásra, 's tetszésére bíztam sorsomat. Ő bennem él, és azt véli, hogy neve új dísz nyerend általam, 's én hálátlan volnék, ha függetlenségemmel nem adóznám. Nem várok ugyan sokat; de nem is rettegem a' jövendőt. Az emberekkel nem olly nehéz élni, miként négy fal között véljük: ha nem vágyunk felettök ragyogni, vagy nem kénytetünk tőlök kegyelmeket fogadni. Hála sorsomnak! mindezekről ment vagyok.

5.

Atyámmal szerencsésen elértem rendeltetésem' helyére. Első napokban mingyárt a' nagy 's kisebb urakat (kiknek egyenes, vagy mellékes, befolyások van tisztemre) eljártuk, 's ha mindannyi szép ígéretek közül csak néhány teljesedik is, sok hajlongásom nem esett hijában.

Új tisztem csak délig tart, a' délutáni órák egészen magamék. Most szállásom' igazgatásával foglalatokodom. Atyám néhány hetet itt tölt, igen meg van elégedve, csak néha valami titok akar kitörni belőle, melyet makacsúl takargat mindég. A' kedves ismeretlen többször mint akarom beszökik álmaimba, 's nagy oka, hogy az ide való szépekből még egy sem hata rám.

Az idő miként játszik velünk, miként másítja és forgatja az embert; ezt leginkább látom most egyik iskolatársunkban. Emlékezzél¹⁵⁷ Perjes nevű fiúra, kit lomhasága és örökös álmos-sága miatt új Morpheusznak tartván, untalan csípdezenk? Ez most itt, független sorsban él, ha csak a' játszó asztal lekötve nem tartja. Ő mindent tud 's ismér, ezer gondolatok' forrása, kész eszköz mindenütt mindenre, hol jó asztalt 's tele erszényt gyanít: egy szóval, eleven krónikája a' városnak. Öszve-találkozásomkor véle, itt-létem' czélját megértvén, tüstént minden előjáróim' biographiáját elbeszélte, 's olly valóan, mintha mindegyik' meghittje volna. „Te nyargalva méz elő – mond – neked homlokodra van írva, hogy tisztartód otthon nagyságot. Én tettel 's tanácssal akár mikor szolgálok, mert ha más nem csal-meg, magad csalog-meg magadat” ki tudja mit nem hordott volna öszve, ha egy zömökös úr nem közelít, kit is megpillantván, sugá fülemben: „ez a' jó úr pinczéje' lelkét az orrán hordja; mingyárt hozzá megyek ozsonnára – de tiszteld őt, mert szörnyű hazafi, haragszik a' napra, hogy nincs bajúsa, 's az angyalkákat is kalpagban képzei.” Ezzel a' vastag úrnak karjába öltekezve, elballag. Ez egyik régi ismerősöm újított kiadásban. Annyiból szeretem, mivel könnyelműsége mellett is, éles ész 's emberisméretet bír; határt pedig én szabok, mennyire közelítsen.

A' másik ismerősöm bizonyos Rengházi, ama' híres diák, kit tanítóink például allítanak fel, 's mi fentebb elme gyanánt bámultunk; 's tán ezért is, gögje eszén felyül nőtt.

Perjessel tétova sétálván, két ember jön előnkbe, kik meg-megállva valami nagy dologról versenygeni látszattak. „Nem ismered azt a' halavány 's komoly képű embert? – kérdi Perjes – az Rengházi!” Én megakartam szólítani. „Ne háborgasd – mond tartóztatva Perjes, – ők most a' halhatatlansággal játszanak. Csak nézd miként nyomkodják egymás' kezét, pedig tudom gyűlölik egymást. Rengházi szép birtok mellett tudóst játszik, 's felséges homályba leplezi a' reminiscenciákat, melyek zavart olvasástól még fejében kerengnek. Tudod, a' mi árva nyelünkben sok a' vezér, kevés a' közvitéz. Ő is ítéletet a' nélkül, hogy jobbat mutatna 's a' készet ócsárolja; hallok ugyan, vannak munkái, melyekkel a' publicumot ijeszti, jelesnek tartják tőle a' tíz parancsolatot, melyet ugyan annyi sonnetbe foglalt. Ha elméjét vizsgálom, Babylon' tornya jut eszembe. A' másik is szinte tudós, 's eskütt ellensége minden újnak. A' legszebb

¹⁵⁷ Emlékezzel

Múzsát is megveti, ha szalonnától nem csillog haja. Ő sokat dolgozik, 's czérnával mért versekkel harsog a' pusztai népek."

Hideg méltósággal viszonzá köszöntésemet Rengházi, midőn mellette elmentem, alig hiszem, hogy reám ismert; én pedig gondolám: csak villongjatok, ám e' nagy harc csak szóba 's tintába kerül.

6.

A' titok kinyilatkozott 's nekem ezer gondot okoz. „Fiam – mond tegnap atyám – még egy férfit kell meglátogatnunk, ki téged' 's engemet leginkább érdekel, ő régi barátom, vigyázni fog szükségeidre, 's maga is elébb főhivatalokat viselvén, útasítást adand új pályádon. Eddig a' szokatlan munka 's házi gondjaid elfoglalván, nem akartalak háborgatni; most itt-létem végre járván, illő nála személyesen udvarolnod, 's örömmel ohajtom, hogy azon nemes házat, ezentúl is többször megkeressed.” Én egész készséggel vevém kalapomat; atyám mozdulatlan álla, valami feltétel látszott fejében forogni.

Ha tetszik, édes atyám! – mondék – tehát mehetünk. Ő kezemet fogván égő szemmel sokáig rám nézett', 's szinte ellágyúlva mondá: „Lajos! én boldog férj voltam; te maradtál egyetlenem. Még halálom előtt szeretnélek egy jó lélekkel frígyesülve látni. Azon barátomnak van egy leánya – vedd-el!” Lesujtva állék, 's zavarodásomban nem tudtam felelni.

Atyám szorongásomat látván, mondá szelíden: „nem kényszerítlek! azonban megvallom, ez egyik édes kívánságja éltemnek. Jer.”

Némán ballagtam atyám mellett. Százszor is ajkimon lebegett az ismeretlenhez való szeretetem; de mindég vissza vonúlt melyembe, elgondolván azon bizonytalan 's gyöngeséggel határos indulatot¹⁵⁸.

A' komor inquisitio' épülete nem lehet rettentőbb szabad léleknek, mint nekem B* úr' háza. Lábam szinte ólomvá váltak, alig tudtam felvergődni a' lépcsőkön. Az ajtó nyílik, egy tisztes öreg úr lép előnkbe.

„Későn hozom – mond atyám, az öreg' kezét megrázzván – de annál biztosabban.”

„Reménylem, hogy bennem második atyját szemléli, és ezentúl minden hiú világi szokást félre tévén, fiúi szívvel közelít hozzám” viszonzá az öreg. Hogy magamat furcsán viseltem, 's nem igen okosan szóltam, nyilván jelenték B* úrnak ezen szavai: „éj édes öcsém! annyit forogtál a' világban, 's még is olly félénk vagy? azonban, megismerjük egymást, 's a' tartózkodás múlik.”

Feszültségem lassanként eloszlott, 's neki bátorodva, én is beszéd közzé elegyedtem, mindenkép elakarván simítani azon szőgletességet, melyet első jelenésem reám bélyegzett, 's nem sikertelen, mert utóbb az öreg B* szemei kedvezőleg mulatának rajtam.

Nem sokára a' házi kisasszony is megjelent. „Nelli leányom!” mond az öreg, azután engem' is mint új házi barátot bemutat lányának. Alig hiszem, hogy ez tudta, milly szándékkal vezettetém elébe; mert legkisebb habozást sem árult-el: nyugodt vidámsággal üdvözle, 's olly nyíltan nézett szemem közzé, mint valami tárgyra, melly se' nem vonz, sem vissza nem taszít; kétes állapotom ez által igen könnyebbült. Nelli egy azon alakok közül, kiben nem tudunk megegyezni, szép e' vagy nem? Arczvonásai nem szépek, de bájosan öszve-hangzók, termete kicsiny, de mozdulati könnyűk; nem akarva tartják fogva a' szemet. Én mingyárt intéztem hozzá szavaimat, 's kedves lőn társasága; csak mikor a' két öreg magunkra hagyott, hézagossá lett

¹⁵⁸ indulatot

a' dialogus, 's én már az idővel akartam elő állni, midőn Nelli ezen újsággal lep-meg: „most nálunk minden öröm hiányos, mert kedves Máli öcsém nincs közöttünk.” Én hátra lépve öszve csaptam kezemet, „Még egy testvér!” kiálték. „Igen, igen! – viszonzá Nelli merőn szembe nézve – Máli öcsém egy nénénkkal fürdőbe utazott, 's néhány hét múlva tér ismét vissza.” Erre lelkesedve kezdé dicsérni, milly szép 's jó, tán egész életét is leirta volna, ha az öregek félbe nem szakasztják. Nagy öröömre atyám bucsúzott, én utána. B* úr olly kegyesen bocsáta-el, miként fogadott, Nelli szíves idegenséggel.

Estve atyám ismét ismételé kívánságát, előmbé terjesztvén ezen szövetségből reám sarjadó hasznokat: t. i. nemzetség, birtok. „Tudom – mondá a' többi közt – alacsony birtokvágyást lelked nem ismér; de ha jóság mellett pénz is van, kettős nyereség. Atyáink azt tartották: a' férj adjon ebédet, az asszony vacsorát.” Én hallgattam, 's ő látván hogy bizonyos válasza elnökélve nem vagyok, mondá igen kegyesen: „nem kényszerítlek; de azt méltán várom tőled, hogy férfikorba lépén ön szerencsédet fontolóra vesd.”

Barátom! nemde igaz atyám' mondása? de az ember miért olly gyarló? hidegen megy-el az igazság mellett, 's meghal álmaiért. – Légy boldog!

7.

Atyám jószágaira tért. Azolta többször vaLék B* úrnál, 's tisztelem mindig nevededik iránta. Milly türelmesen ítél ő a' világi dolgoknál, habár viisszás indulatok ütköznek is öszve; milly kimélve oktat, 's rejtekezve segít. Bár csak leányát ne kellene elvennem. Ez iránt hallgat ugyan, de még sem kétlem, egyet ért atyámmal.

Nelli jó leánya; víg kedvű, szemes tüzes gazdasszony, 's mivelt elméjű. Öccsét indulatosan szereti, 's hol csak lehet, maga felett ragyogtatja. Ritka tulajdon a' szépeknél. Ő baráti érzést mutat; de hála Isten! nem tetszem neki; úgy hiszem, a' másik is külömb emberre talál.

Ne gondold, barátom, hogy nem vádolom magam is gyermeki tévedésemet; de vétek e az? ha keblünk egy képet imádva éltet, mellyet a' képző erő örök ifúságban felénk ragyogtat; melly távol, de annál szebben mosolyog életünkre, 's az elmét édes lehetséggel kecsegteti. Igaz – atyám minden áldozatot érdemel; de a' halasztás nem engedetlenség.

8.

Perjes, ki, úgy szólván, más emberek' gyöngeségiből él, B* urat becsüli, kit én csak mint távol ismerőst említek neki. „Ő igen derék ember – mond Perjes, – ha feje enyém volna, megmutatnám, mint kell játszani a' világgal; ha erszényével bírnék, én is az ablakról néznék-le a' szegény párákra, kik annyit szaladnak, lármáznak, árulkodnak, hogy utóbb a' koporsón kis czipraság látassék.

„Hallom, derék leányai vannak?” kérdém Perjest.

„Van kettő, Máli édes, Nelli mostoha – felel ő – A' mi a' leányokat illeti: Nelli elvenni való, vigyázni fog az életesházra, 's ha ura meg nem hízik, jele hogy vízzel él. Máli csillagnéző, szép noli me tangere, száz lépésre elpirúl ha férfi-tekintet fúrja magát szemébe, vitéz legyen a' ki bele kap, mert a' sírban is hűséget vár. Én örömet állítanám őt szobor gyanánt szobámba” – egyszerre elhallgat, 's kémlelve reám néz – „talán csak nőszó vagy? – ha levélhordozó kell, itt kezem. De jól vigyázz, kiepigrammáznak. Egy költő, ki szégyenére a' kilencz Múzsáknak gazdag is. –

„Rengházi?” kérdém hirtelen.

„Az – felel Perjes – már régóta kibérlette az útszát, ’s képeket metsz reá mint tükrébe a fiatal leány.” Képzelted miként örültem ezen hírnek, legalább lesz okom magamat távoldad tartani.

Életem különben egyszerű. Szorgosan dolgozom, a’ gyakorlás elő segít, ’s nem sokára egészen bétöltöm azon helyet, hová ültettek.

Néhány társaságokba is hivatam. Barátom! ezekben a’ nemzetiségnek semmi nyomát sem láthatni, az utánazás jégarczczal tétováz mindenütt. A’ vígság, melly másutt minden sorsot egyesít, itten minden rendnek fenyítő határt szab. Kinek a’ szerencse néhány hold földdel többet adott, már félválról néz nemes társára. Hideg barátság, suttogó leányseregek szánakodva nézve a’ szegény hazafira. Meredt férfiak, hivatalos köntösben már messziről éreztetve tehetségök’ súlyát – ez képe itt a’ nagy világnak. –

9.

Őszinteségem nagy gondtól felszabadított, legalább nem leszek kénytelen szív nélkül lekötönni magamat.

B* urat otthon nem levén, Nellihez mentem. Beléptemkor egy levelkét tett félre, mellynek édes tartalmát mingyárt képében olvasám: „Máli nem sokára itt leszen” – mond – és – és – itt megakadt.

„Ez az és – mondtam – kapcsoló íge, ’s más nevet is ígér.”

„Ezek a teremtés’ urai mingyárt titkot sejtene” viszonzá Nelli csintalan – és nénénk.” Ezzel vádolni kezd, miért nem örülök Máli’ érkezésén; ezért a’ hidegségért, úgy vélé, adózni fogok ha meglátom, ’s én is egyike lehetek imádóji közül.

„Illy ajaktól a’ jövőndőlés nem veszedelmes. A’ jelent inkább retteghetném!” felelék magamat igen alázatosan meghajtva.

„Ugy tartom a’ jelenlét mindig öröndetes, ha a’ multtal békében élhetünk” felelt Nelli. Az ismeretlen’ képe lövelt eszembe ’s elnémulék. Nelinek sem igen volt kedve az elszakadt beszédet új folyamotba hozni, hanem levelén csügghő szemekkel gondolkodva egyet sohajtott, ’s én utána. Úgy ülénk, mint egy öszvezendült szerelmes pár békülő félben. Nem sokára csengettek. Atyám! mond Nelli, ’s elébe szalad, én őt követém.

„Jer öcsém, beszélgezzük-el az estvét, ha jobb multság nem tartóztat!” mond B* úr, szobájába intve, ’s derülten maga mellé von a’ párnaszékre. Sok kérdéseire visszásan feleltem, azért elhallgatott, de szemei untalan rajtam mulattak. „Lajos! – mond végre kezemet fogván – te ifjúságomat bájodod vissza; atyádat vélem benned, olly hasonlók vonásaid az övéjéhez. Ezen korban volt ő is, midőn ifjúságunktól fogva álló barátságunkat nagy veszély fenyté.”

„Veszély? – kérdém álmétkodva: – illy erős két szívet mi háboríthatott-meg?”

„A’ szerelem – viszonzá B* úr – egy tárgyért hevültem atyáddal, ’s övé lőn az elsőség. Nem tagadom, nagy küzdés által győzheték csak az eláradt indulaton, de győztem. Utóbb egy özveggyel én is frigybe keltem. E’ házasság’ gyümölcse Máli, Nelli mostoha leányom, de saját vérem szerént szeretem őt is.” A’ tisztelt ősznek bizodalma nyíltságra buzdított, ’s eléje terjesztém atyám’ kívánságát. „Gyermekeink’ öszve kelése egyike régi álmainknak – mond B* úr – én nem ellenzem, ha sziveitek önkényt hajlandók arra: de minden áldozat nélkül; szülőké a’ választás, a’ megisméret tul esik hatalmokon. Az illy szövetség kétesen vág életünkbe, csak eltökélt érzés bírálhatja-meg érdemét.”

Most ideje, gondolám, a' kegyes öreget titkomba nézetnem, 's hím nélkül megvallám neki az ismeretlenhez való vonzódásomat; de hogy még is gyors lángomnak félig meddig mentő okot is adjak, minden kitelhető elevenséggel ügyekeztem lefesteni alakját, 's örömmel láttam az öregnek nőtton nőni figyelmét. „Nem hiszem – így végzém szavaimat – hogy ezen gyermek ki hevülés olly soká tartson, de most még máshoz tiszta érzettel nem közelíthetnék.”

„Helyesen, édes öcsém – mond B* úr vidáman – én szívemből minden jót kívánok, 's atyádnál is szószólód leszek.” Vacsorán ott maradtam, valamennyen vígan voltunk. Vígan tértem haza, 's a' történetekről vissza emlékezvén azt találtam: minden emberben él költői tehetség, midőn hibáit vagy eltévedéseit szépíteni szükség.

10.

Láttam őt, 's a' nélkül hogy tudnám kicsoda, már féltetni is kezdem. A' szerelem ollyan vendég, mint a' nagy úr szegény háznál; magát csak kielégítené az ember; de kísérőji ezer bajt okoznak.

Néhány esős nap után szép langyos idő lévén, kocsin lovon sok ember a' szabadba tódult; magam is egy kertbe sétáltam. Ott tévelyegtem, még egy nagy-úr, tán unalmából, magához intve, beszédet kezdett velem. Gondold-el öröm-ijedésemet, midőn egyszerre a' szép ismeretlen, egy huszártiszttal karöltve előttem elsétálni láttam. A' szó elhalt ajkimon, egész létem szemembe zárkozott. Ő is megismerni látszott: ezt vallá azon tekintet, mellyel köszöntésemet viszonzá. Örömet utána mentem volna, eleget mozogtam, kezemet tördeltem, ő excellentiája mindég beszélt, 's az illendőség nem engedé őt elhagynom; majd fél órát tölték illy kínos nyugtalanságban. Nagy sokára jöttek több urak, 's ő excellentiája elbocsátott; de bár mennyit néztem, szaladtam, többé reá nem akadtam.

Öröm 's boszuság közt mentem B*hez; 's épen, amint szobájába lépek, valami suhogó ruhás surran-ki a' mellék-ajtón. Én, anélkül hogy az öreg kérdezett volna, mindent elbeszéltem neki, 's ő nagy részvéttel minden körülállást pontosan kihallgatott. Belső nyugtalanságom nem hagyta nála soká mulatnom, különben is terhemre volt az öreg' vidámsága, 's Nelli csintalan mosolygása, ki minduntalan keresztül ment a' szobán. Búcsut vevék, előre mentvén magamat, ha néhány napig udvarlásomat elmulasztanám. Az öreg minden jót kívánva igen nyájasan bocsátott-el. A' ház előtt Rengházit lelem, keserves ábrándozással nézve az üres ablakra. Elsőtétült midőn megpillanta, mintha az útszát is féltene tőlem. Csak énekelj beteg társ, gondolám, 's elsiettem felkeresni Perjest. Négy kávéházat eljárván, csak ugyan reá is akadtam.

„Adok munkát, te eleven currens; fejed' 's lábad' szánd nekem, néhány napra” szólék Perjeshez, 's leirván a' kedves alakot a' mint bennem él, arra kértem: nyomozná-ki valami módon 's adná tudtomra.

„Kölcsönözd Jakab' létráját – viszonzá Perjes – mert illyen szépséget más planetából lehetne csak leragadni, én sok leányt ismerek” –

„Nem ismered — kiálték hirtelen – különben illy fagyos képpel nem boszontanál” 's elbeszéltem neki, hol 's kinek karján láttam.

„Ha itt van, fellelem; de hát ha megugrat a' huszár? akkor te állj-ki vele, majd én csak messziről csodálom vitézségedet” mond Perjes, 's minden készséget ígérve, hagyott-el.

Levelém olly zavart, mint elmém; de baráti kézbe jut, egyedül ez nyugtat-meg. Ámbár minden bizonytalanság epesztő, még is rettegek találkozni véle, hát ha fentebb sorsú? vagy, mi több, ha más' sajátja már! akkor csak magam veszte, 's miként lépjek jó atyám elé? kételkedve

így kérdezem magamat – 's méltán; mert a' szerencse, látom, nem igen kedvező. Először árok-ba estem, 's most a' huszár – óh az a' huszár!

11.

Barátom! milly nehéz valami gyöngeségtől megválnunk, ezt magamon tapasztalom; de úgy hiszem, nem sokára teljes jobbulásomról többet írhatok.

Tegnap B* úrnál valék. Máli a' fürdőből megérkezett, de főfájás miatt nem láthattam. E' házban is valami szövetik, mellyet előttem igen titkolnak. Innen haza térvén, Rengházi toppan szobámba, 's röviden áltszökvén az iskolapályán, kérdi daczosan: mit csinálok annyit B* úrnál.

„Hát téged' mi lappangtat a' házon kívül?” kérdém viszont a' hevülőt.

„Azon kéjszellem – viszonzá Rengházi – melly a' lelket isteníti: a' szerelem!” 's ezzel száz meg száz phrasiszokkal elbeszélé szívé' történetét; azután elővesz egy csomó papirost, 's Málira írt verseit felolvassa. Olvasás közben szörnyű tűzbe jött, 's midőn már igen közel járt a' naphoz, akkor nézett-le rám, nem olvadtam e még el. Részemről ezen költeményekben hol a' fülmilét, hol a' baglyot hallám.

„Sajnálom hogy te lettél vetélkedő társam; hihető, vesztetni fogok, de azért célomtól nem állok-el. Te pennával harczolsz, én karddal mindent halomra ölök!” ezt mondtam mérges hangon.

„Érte halni üdvösség!” felel Rengházi, 's az ajtó felé vonul. Ekkor berohan Perjes. „Megvan a' huszár, meg az ismeretlen aszszony, vagy leány! – kiálta – Jer! az arany kakas-fogadóba, ott a' te édened.”

„Bocsáss -meg, Rengházi! – mondtam – én nem gátlom szerencsédet; sőt ha akarod, kérőd is leszek: de csak úgy, ha nem gondolsz a' kosárral.” Rengházi nem szól, 's míg kezemet szorítá, megvetőleg pillantott Perjesre, ki irántam felébreszté gyanúját, 's fellengve távozott-el. Én a' fogadóba sietek, a' kapunál akarván meglesni a' kedves' jelenését. Feszült kebellem ott állék egy ideig, midőn ezen szózat: „Ej villogó villám! Lajos! mit csinálsz itt?” harsogott mellettem, 's Szálnoki Major, kivel a' külföldön ismérkedtem-meg, áltkarolt. „Jer feleségemhez! – mond tovább – ne álmétkodjál mint a' megvert tábor,” 's szobájába vezet, hol egy szép szőke asszony-ság nyájasan fogadott. Szabadabban lehellék, látván tévedésemet. Szálnoki most elbeszélte: hogy néhány vásárlásai végett ide szállt, 's holnap költözködik csak B* úrhoz, kinek leányával öccse kézfogást tart.

Innen haza menvén, B* úrtól ezen levelet kaptam: „Holnap után egy kis házi ünnepet ülünk, mellyre szívesen meghívlak; több szeretett személyt fogsz nálam találni, azért jöttödre számolok.” – Ez a' hír Rengházinak elég tárgyat ad elégiára. Meg nem foghatom, miért titkolódzott annyira B* úr, 's minő érzéssel fogja ezt atyám hallani.

Bús irányt vesz, látom, szerelmem is. Fogyton fogy reményem az ismeretlent megláthatni. Boldog vagy barátom: hogy hültebb vérrel áldva a' természettől, nem kell vesződnöd üres álomképpel.

Miként írjam le hideg betűkkel, forró érzetek közt zajgó éltemet. Enyém ő! ezen rövid szókban leled végtelen szerencsém. Milly sokat adott egy pillantat; legmerészebb vágyaim ellankadtak fényénél.¹⁵⁹

A' rendelt napra B* úrhoz mentem. Elfogódva örömtől jön elé'm a' tisztelt ősz 's ezen szavakkal: „jér fiam! oszd velem azon boldogságot, mellyben létünk olly ritkán részesül.” Szobába menénk, hol – őt láttam, ama' tisztnek karján, ki őt a' kertben kísérte. Mint az első napvilág a' vaknak fényre nyílt szemére, mellyet ismét bús homály éjjelez: úgy hatott rám e' nem sejtett látás. Vérem majd lángolt, majd hidegen rohant szívemre. Szédelgeni kezdék, de csak hamar édes gyönyörűségbe merültem, midő'n B* a' lángzó képű kedves alakot elé'm vezetve „ez leányom” mondván, annak kezét kezembe tevė. Egész létem egy hosszú sóhajtasban feszült eloszlan, midő'n – atyámat is könyes szemmel felė'm jőnni, 's áldó kezét felė'm terjeszteni látám. Itt állnak gyermekeink – rebegė az öreg B* – Nemde barátom! nem minden álom hívság?” 's a' két ősz egymás' karjába dőlt.

Feleszmélvė'n a' sok szívreható örőm-ingerekből vevė'm csak észre a' körülállókat – Szálnoki Májort hitvesėvel, 's Nellit azon nekem annyi félelmet okozott tisztnek keblėre simúlva. „Kapitány Szálnoki – mond B* úr: Nelli' mátkája, nem sokára kedves vő'm.” És a' kapcsoló íge, a' melly a' levėlben maradt!” így szől közbe csintalan Nelli! Nėma őlelkezés lő'n tolmácsa a' külfőle érzéstől lekötőtt nyelvnek.

Azután B* kifejtė e' történet' mivoltát: t. i. Máli' nėnje, anyja' testvére, kiben egy lelkes aszszonyt tanultam ismerni, ferdőbe utazván S* váraska felė vevė útját, hogy onnan atyámat is meglátogassa; de balúl értésíttvė'n atyám' otthon nem léte felől, legott meghált. A' szép langyos estve sétálni csalá: ekkor Máli a' kilátás végett eltávozván nėnjétől, feljebb ment a' várhegynek, 's engem az árokban lelt: de mindemellett olly szerencsės valėk neki tetszeni. Az öreg B* festėsimből mingyárt leányát gyanítá, de teljesen csak akkor győződőtt meg, midő'n a' kertből olly nyugtalan hozzája menėk, 's mind Málit, mind Szálnoki Kapitányt olly híven leírá'm. Ekkor atyámat mindenről tudósítá, 's az is titkon eljőtt, hogy boldogságomban semmi híjány ne légyen.

Késő'n jutott eszembe, hogy Rengházinak kérője vagyok, azért is Perjessel felkeresvė'n őt, megvallám neki, hogy nem is sejtve magam lettem vőlegėny, 's csodálnom kelle, milly könnyen győződőtt magán, midő'n rövid hetvenkedės után elégtėtellel¹⁶⁰ kínáltam. „Melly ember képzetėnek él, annak a' valóság bizonyos halál” így szépítė lemondását. Nagy szerencse, hogy az ember minden kėnytelsėgnek nyugtató okot talál.

Perjes szívéből őrrűlt „hallod e? – monda – szíved' dolgában sokat fáradtam. Ha ne talán tėlben úgy járnėk, mint a' tőcsők a' hangyával, hozzád jővők beszélgetni a' földi híúságról.”

„Tárt kaput lelsz nálam, akár mikor jőssz” felelėk.¹⁶¹

Nelli Szálnoki Kapitányné; nem sokára én is czėlomnál leszek. Barátom! milly nemes szívre lelėk, de siess hozzám, 's ezután ítélj magad. Sokat bajlódtam semmiért, de szeretetem' díja édesen kipótolja a' nyugtalan órákat. Isten hozzád!

Szalay Benjamín.

¹⁵⁹ fényénél[.]

¹⁶⁰ elégtétellel

¹⁶¹ felelėk[.]

SZILÁGYI.

1458.*

Ledült Hunyaddal a' Haza' védfala!
Így zeng hősei közt a' diadalmas Ősz,
Körül tüzelgve bús szemekkel
A' had' erős fíjain, Szilágyi;

Ledült, 's az undok czimbora, lánczait
Elszaggatva, kitör szent düledékein,
'S habzó agyarral tölti újra
Béhegedett sebeinkre mérgét.

A' tiszta ifjak' lelke gyanútalan
Hódolt a' gonoszok' csalfa siralminak,
Kik mind Hunyadnak, mind Hazánknek,
Békepohárba halált adának.

Ezt nyerte a' nagy hős atya' virtuszán:
Megkímélte magas szívvel irígyeit,
Őn gyermekébe döfte törét,
'S a' czudarok diadalt kacagnak.

Ezt nyerte a' mi balga hitünk, midőn
Olly körmökre bizánk a' Haza' zálogit,
Mellyekre Honnunk' vére csorgott,
'S hív Hunyadink' vasa bélyeget vert.

A' cselet utáló így veti gyilkosa'
Hálójába magát; így fedi tornyait
Földünkön a' bűn, míg Molochnak
Áldozik a' nemes ön magával.

A' virtusz a' jók' horga, ha céltalan
Féltünk rokonink' véribe' fürdeni,
'S a' jóknak ártánk: Az kegyetlen
A' ki szelíd, mikor ölni szentség.

A' százfejű szörny új fejeket terem,
Posványával együtt vesztheti Herculesz;
A' gaz lenyesve, még bujább lesz;
Irtani kell gyökerestül a' bűnt.

* Fékül 's rettentésül Hazánk' pártoskodó feleire milly érzéseket sugalt az akkori villongó idők' lelke –

Így adta vissza Sylla az életet
Rómának, 's így adom vissza Hazámnak én.
Vértórral alkot új világot
Sylla, Szilágyi' haragja: jertek!

Berzsenyi.

A' JÖVEVÉNY.

Románcz.

„Röpülj vigan, kis csolnakom,
A' part nem messze már!
Amott fejrlik hüs lakom,
Hol édes béke vár;
'S ott egy hajlék, ott él a' hív,
Kíért lángol tisztán e' szív.”

„Kincset hozok, gyöngyöt hozok,
Küzdésim' díjait:
Mind ezzel néki áldozok,
Emelni bájjait.”
Így a' hajós; evez 's örül;
Vidám képek lengik körül.

Örül, evez, 's a' parthoz ér:
Hő keble mint dagad;
Erében forr szökell a' vér,
Szemébe könny fakad.
Kiszáll és néz mindenfelé,
Honnán röpül a' hív elé.

De nem röpül a' hív elé,
'S a' jámbor érkező,
Andalgva tér a' ház felé
Vélvén, ott rejtez ő!
Ott rejtez ő hüs árnyain –
De más boldognak karjain.

Néz a' hajós, mélyen sohajt,
Kéblét bú tépdeli;
Kíért megvívott annyi bajt,
Elpártoltnak leli.
Elszörnyed, bús haragra kél,
'S kezén villog halál-aczél.

Boszút lövell tekintete,
A' míg egy gondolat
Nagy és erős, mint érzete,
Elszánt keblére hat:
Vézpályán nyert kincsét veszi,
'S a' szépnek lábához teszi.

„Fogadd ezt vég emlék-jelül
Új mátkádnak melyén;
Frigyünk örök homályba dül –
Légy boldogabb mint én!”
Kezet nyujt; és eltávozik;
A' kedves bár siránkozik.

Sír a' kedves, de hasztalan;
Késő bánatja már;
A' parton áll minduntalan,
'S a' hív' jöttére vár.
Ott áll, remény kecsegteti:
De már azt hullám-sír fedi.

Kisfaludy Károly

SEJTÉS.

Messze az elmúltak' honjába kíváncsozik a' szív;
'S a' zajgó kebelén visszasohajtvá dobog.
Sejti szorultában örömének megszakadását:
'S a' mellytől retteg, sénli előre, sebét.

Vörösmarty

ZEMPLÉNY' VITÉZEIRE.

Felállá végre a' hadak' öléből
Zászlóján Jánusz' béke-ünnepe!
Hálát röpit a' templomok' köréből
Ezer kebelnek buzgó éneke.
Kitör a' mulás' halvány éjjeléből
Elhunyt vitézek' harczi érdeme;
Sirok közt áldoznak könyt életének,
Kik bajnokibb tettekbe' tündöklének.

Öröm 's fellengző köny ragyog szemébe'
A' hősnek, 's érdemdísz hegedt fején,
Örjöngve fut nőjének tár ölébe,
Szerelme' zálogát tartván kezén,
Enyhül köztök, 's ujont a' harcz' veszébe
Regéz, mint tört át a' bús had' ködén.
'S a' hívek csókot hintve homlokára,
Karján édesden hallgatnak szavára.

Szivremítő ott a' hív nő' siralma,
Az érdemfény ő néki disztelen
Szívét hasítja a' győzők' dialma,
Panaszt zokog szegény, a' férjtelen.
Hánynak hűl még könnyetlen sírja' halma?
'S alig tudják, hogy élt a' nőtelen.
Kidűl, egy év, 's moh símul életére,
'S örök homály borúl dicső nevére.

Nem ők! nem ők! a' vérengző csatában,
Nem halnak Zemplényünk' Vitézei!
Élnek hív társok' hála-oszlopában¹⁶²
A' szent szabadság' bátor hősei!
'S dicsők a' védelem' hű táborában!
Dicsők hozzájuk méltó hívei!
Kik a' szabadságért kiholt vitéznek
Hálául márvány emlékjelt tetéznék.

Vásárhelyi János.

A' MAGYAR GÉNIUSZHOZ.

Hellásztól nyerj bájt, Ausónia' lángheve gyujts;on;
És a' hajdani nagy Róma nevelje erőd'.

Szerényi.

¹⁶² oszlopában

ÁMOR ÉS MÉH.

Egykor, hogy a' kis Ámor
Virítózó mezőkön
Az illatos virágok'
Tölcsérein repesve
Mézt gyűjtögetni jára,
A' gyenge rózsá' kelyhén
Meglátta őtet a' méh.

Zsibongva száll feléje
'S Ámort szelíd szavakkal
Szólítja, hogy cserébe
Ez néki mézet adjon,
Mellyet ha megnyerend, ő
Fulánkot ad helyette.

Kész volt reá, 's azonnal
Frigyet kötének együtt:
És már azóta Ámor,
Miként az a' picziny méh,
Édest is ad, de szúr is.

Debreczenyi.

A' KEDVESHEZ.

Óh, te dicső koronája nemednek,
Lyánka, mióta szemembe tűnél,
Hévtüzü vágyaim érted epednek,
'S mindenik érzetem csak neked él.
Angyali képed örökre szivembe
Eltörülhetlenül edzve vagyon be.

A' derült hajnal arany biborával,
Csillagi fényivel a' kies est,
A' nap özöntüze' lángozatával
Lelkem' elébe csak tégedet fest:
Ah, te is így ragyogsz bájkecseidben:
Játszanak olly tüzek lángszemeidben.

Égi tekintetid' hogyha mosolygni¹⁶³
Képzelem bánat-oszlatva felém,
Nyíltan a' mennyet előmbe ragyogni
Látom idomjait öntve belém:
Ah, de ha vágy hevem zárni ölembe
Álmam enyész, 's megint száll bu keblembé.¹⁶⁴

Így gyötör, így dul elbájlva kin- 's kényem,
Fel le kap képzetim' játszta mindég,
'S nincsen azon tul, ah, semmi reményem,
Csak veled öszve hogy fűzzön az ég:
'S létem, o lyánka! kegy-ajkidon csüggve,
Rózsavirányokon lejtve habzik-le.

Szentmiklósy.

A' VENUSZOK.

Venuszok majd minden ég alatt tenyésznek,
A' Küpriszi legszebb, mivel legkegyesebb,
Szemet fület igéz, száll szívre, száll észnek,
Nálánál föld- 's égen nincs szerelmetesebb.
Kis Isten fijával azért imádtata,
Mert mindent szépíte, mert mindent meghata.

A' Római szintűgy szép de kecsstelenebb,
Az irigy-bánat tört ad gyenge kezébe,
Ebből azt kikapja legszelídetlenebb
Fija 's veri dühhel, keblek' fenekébe.
Mivel véroltárán sok méreg gyült 's ége,
Most is a' dühösök' kedves Istensége.

Az ég-sarki Venusz nem szükebb szépségü,
Arany haja, nyaka hófejér, kék szeme,
Teste deli, de híg 's lassú kegyességü
Lágy meleg lelkéről, szív't nem gyujt kelleme.
Az éjszaknak szint' olly szép Afroditéje,
Mint fagyos, hó 's hold közt jég-hajnalos* éje.

Gr. Dessewffy József

* Jég-hajnal, Aurora borealis.

¹⁶³ mosolygni

¹⁶⁴ keblembé[.]

HÁROM SZÉP ÉRZÉS.

Isteni elmetalálmány,
Bájoló ömledezés!
Dicső kézből jött adomány,
Égi szent lelkesedés!
Te a' magány' vad pusztájit
Rózsa-ligetté teszed,
'S az életnek bús órájit
A' szívekről elveszed.

Te a' tyránn' szemeibe
Könyet tudsz teremteni,
A' szenvedő' sebeibe
Édes enyhet önteni.
Te a' legdurvább lelkeket
Érzékennyé míveled,
'S a' halandó embereket
Istenekhez emeled.

Oh érzés, oh lelki erő!
Nélküled ha kérdem mi
Az élet 's az ember? – Merő
Élő és mozgó semmi.
Boldog a' kit karod vezet,
Boldog a' kiben te vagy,
Általad lehet a' nemzet,
Általad a' thrónus nagy.

Előttünk három kútfontek
Csergedez szép kristálya,
A' melly nagynak és dicsőnek
Arany cseppjét kínálja.
Játékszín itt a' legelső,
Melly a' nyelvet kifejti,
És melly által, a' szív belső
Makacsságát felejtí.

Ott látni és bámulhatni
Ama' régi hőseket,
'S mintegy életre hozhatni
Dicsőséges tetteket.
Látni, Hunyady mint vívott,
A' vitézség' példája;
Zrínyi le miképen rogyott,
'S vég szava volt hazája.

'S egy asszony minő erős lett
A' halált mosolygani,
Gyöngye keze melly csudát tett
A' várt földig rontani.
Ezeket a' lelkes Magyar,
Ha nézi mint hív polgár,
Ezt mondja: míg győzhet e' kar,
Ne félj, hazám! nem ér kár.

Elmegy nemes büszkeséggel,
Köszörűli aczéjját,
Kész meghalni dicsőséggel,
Hogy védhesse Királyát. –
Második tárgy a' Poesis,
Mennyei láng, szelíd tűz,
Melly a' roskadt sírbolton is
Örök koszorúkat fűz.

Ez majd Parnasszon rózsákat
Szed, 's azoknak örvendez,
Majd vitézeket 's csatákat
Ossziánként zengedez.
Tőle minden éltet vesz: mint
Pygmaliontól a' kő;
Ha érez ott ember megint,
Midőn terem Isten ő!

Következik a' Muzsika,
Olvaszt, emel, lángra gyújt,
Mint Orpheusz' lantjátéka,
Vadaknak is érzést nyújt.
E' sphaerai zengzetektől,
Kegyesebb az éghajlat;
'S e' fellengző érzetektől
Nemesebb az indulat.

Hol mind ezek gyűlve egybe,
Tűnik ott a' setétség,
Fénysugárt önt mindenekbe
A' jóltévő Istenség.
Itt mutatják vetélkedve
Az elmék' remekei:
Hogy bár porból emelkedve,
Ők nem föld' gyermekei.

Dukai Takács Judit.

FÜRED

Te kedves olvasó! bizonyosan hallád már nevét e' híres gyógyító ferdőnek, 's tudom, némely lány aszonyi kebelben többszer ébredt fel már a' vágyódás Balaton' szivemelő vidékeit szemlélhetni, melly Pygmalion' Galateájaként örök ifjúságban mosolygott ugyan; de időnkben még is csak az ének' hatalmától nyert szellemi életet. Egy gyönyörű táj nem hasonlít e virágzó leányhoz? Miként ez szép életének teljes mivoltát egyedül szerelmében érzi: úgy a' tündöklő környék is a' nézőnek annál bájolóbbnak tetszik, ha egy költő azon lelkes alakokkal népesíté meg azt, mellyeket tölt keblében a' természet' vizsgálata gerjesztett.

A' Regéktől, mellyek ezen eszméltre birtak, megváltván, a' kedves kilátáson csüggve, kocsi-ra ülék, 's a' Füredi víztől Tihany felé indultam. Ha te ismeretlen, de kedves olvasóm Füreden valál, tudod: hogy mikor az ember a' meszszi-ül kitűnő félszigethez közelít gyermekek és leányok az útas' élébe sietnek, 's ritka köveket vagy tókvettette csigákat emlékül, magokat pedig kaláuzul ajánlák, – így történt velem is. Egy leány álla út mellett, kérdvén: Vezesselek úram? Éppen akkor kivüle sem fiu, sem leány nem vala itt; de lett volna bár ezer is, mindenkor csak őt választottam volna. Im leirom őt kedves olvasóm, ámbár tudom, lelki szemednek úgy nem mutathatom meg, miként megjelent nekem, 's most is még látom őt, ama festő gyanánt, ki hasztalan fáradoz képmására azon deliséget lehellni¹⁶⁵, melly az előképnek friss, meleg életén előntve látszik. Inkább kincsin mint közép, de teljes mértékű termetét hasonlítani lehet a' Tündérékéhez, miként éjjeli táncaikban meglesve énekeltetnek a' költőktől. Midőn a' sötét égen egy szelid csillag ragyog le: úgy mosolygott barna fürtei közül arczai' fejérsége; vonásai pedig olly tiszta magyarosak voltak, hogy már hazámhoz viseltető vonzódásból sem tudtam szemeimet róla elfordítani, ha mingyárt egyéb kellemei reám nem hatnak is.¹⁶⁶ És tekintetel! – csak Carlo Dolce' mennyei szűzei néznek ollykor így. A' rózsabimbó' édes fájdalma, midőn virágra hasad látszott szelid meleg néztében, és szeme olly teljes volt, hogy midőn bezárta azt, sötét vékony szemöldöke alatt semmi üresség nem maradt, hanem szemfedele, egészen a' szempilláig szép homloka' folytatásának tetszett. A' Francziák ezt így nevezik: Des yeux a fleur de Visage. Nekünk erre nincsen szavunk. De, ha így tovább rajzolgatok, nem érünk Tihanyba! – azért csak azt mondom: Menj, és keresd-fel! 's ha egy leányra akadsz, melly nyílt és zárt szemmel egyiránt elbájl – feltaláltad őt.

Ninácska – így nevezem őt, mert forró szemléletében felejtém nevét kérdezni, fürge őzként fordult-ki Ninácska a' kociútából, 's egy kies dombon által, kis völgybe vezetvén, egy keskeny gyalog úton, melly a' sziklafal' hosszában elnyult, állott meg. Mélyen alattunk zúgott a' tó. Maximilián Császár ötlött eszembe – védangyala, melly őt' Márton' szírtfokáról ismét az életbe vezérlé, kedvesebb nem lehetett vezetőmnél.

Merre vezetsz szép leány? kérdém. A' Görög hölgynek barlangjához – viszonzá – ha nem irtózol a' szűk ösvénytől?

Mitől irtózhatnék ha te vezetsz? felelék. Ő elnémult 's tovább ment.

Elértük célunkat! – mond nem sokára, midőn egy szikla boltozatu tágos barlang elé jutánk. Itt nyugodott a' Görög hölgy, 's ez vala oltárja. Ugyan is két, egyik simább nyughel, másik idomtalan oltár formájú szikla darab látszott az üregben.

Mikor tartózkodott itten a' Görög hölgy? kérdém vezetőmet.

¹⁶⁵ le hellni

¹⁶⁶ hatnak is[.]

Ah úram! régen volt az már – felelt a' leány – még Mátyás királyunk' idejében!

'S tudsz te is valamit Mátyásról?

Micsoda kérdés ez? hiszen Magyar leány vagyok.

Beszéld el hát a' Görögné' sorsát! esdeklék.

Szívesen! mond a' leány, 's az oltár lépcsőjére ereszkedvén, egy kemény szikla közt tenyésző rózsának látszott. Mig szemem a felséges tónak éktelen térein legelt, 's annak kies partjaitól a' még kedvesebb leány alakra tért vissza; ő nekem e' következő történetet beszélt:

„Midőn a' Törökök e' világrészre is eláradoztak, 's édes hazánk lőn az egyetlen gát, mely hatalmok ellen szegzé magát, a' Magyar és Görög tartományok közt nagy divatban volt a' kereskedés. A' két hős, Hunyadi János, és Epirusz' hercege Skanderbeg követjeik által többszer érkeztek, mint lehetne a' köz ellenséget hathatósan megtámadni. Illy követtség között volt egy Pornai nevű ifju Magyar is. Ez Epiruszban egy leányt ismert meg, szeretete azt, 's viszon szeretettet. Szívbeli frigyüket senki sem ellenezvén, öszve-házasodtak. De rövid idő múlva az ifjú Magyarnek haza kellett térnie, 's minthogy utját az ellenség' táborán keresztül kénytelenítettett¹⁶⁷ venni, kedves hölgyét nem vihette el magával; de szentül megígérte, hogy első alkalommal eljövend érette. Irene, így hívták a' Görögnét, siratta az elvált, 's várton várta a' viszonzlás' napját: – de Pornai elmaradt; végre ez a' hír támadt, hogy Pornai minden kísé-rőjével egy pogány csoporttól öszvekonczoltatott. – Maga Skanderbeg is, így értesítettvén, igazlá e' szomorú esetet. Az elárvult Irene, a' titkos reménnyel, tán még is fellelhetni férjét, 's ha nem: ott végezné életét, hol a' kedvesé virágzott, eltökéllé magát az utra, küzelebbnek vélvén magát hozzá, ha ott siratándja őt a' hol született. Elhagyván tehát mindenét bús-magányos szarándokként Magyar-országba bujdosott. Ugy mondják: a' halál kerüli a' boldogtalant. Ezen mondás megvalósodott Irenén; mert annyi veszélyt kiállván szerencsésen Veszprémig jött. Akkor ott egy Görög Apácza-klastrom vala, mellyet, úgy tartják, Sz. István első királyunk építtetett. Irene a' Fejedelem-aszszonynál jelentvén magát, felvétetett. E' barlang, 's több ehhez hasonló a' sziklafal' hosszában illy Apáczáknak szolgált lakásul, kik magokat nagyobb sanyaruságra szánták, mintsem a' Szerzet kívánta; azért a' mélységet, mellyen ide jövének, még most is leánykapunak hívják. Viz 's gyökér volt élelmök; kenyeret pedig minden héten kétszer a' Tihanyi Apáturságtól nyertek. Midőn Irene felvette a' fátyolt ezen barlang üres lévén, ide költözködött, 's elvonultan a' világtól gyászolta a' kedves holtat, egyedül fájdalomla által csatolva e' földhöz.”

Nem tudván¹⁶⁸ magamat tartóztatni, félbeszakasztám a' szép elbeszélést: te sem felejténéd el szeretődöt, ha így eltűnne?

Szeretődöt? – kérdé a' leány – ki szeretne engem?

Téged! – felelék tüzesen – Irene bizonyosan nem volt ilyen szép, 's még is szeretettet! – A' leány pirulva pillantott reám¹⁶⁹, 's rövid hallgatás után mond szorongva: ne szakaszsz félbe úram! különben nem végezhetem el történetemet, – a' dél is közelít – a' vizen sötétlő hegy-árnyék mutatja.

Szólj csak tovább – viszonzám – társaságodban nincs mértéke az időnek. Ninácska fejét kisdéd kezére hajtván, így folytatá beszédét:

„Hol most a' gyógyító kut 's roppant épületek állnak, ott akkor csak néhány hajlék vall, 's kevés ember jött Füred' látogatására. De egyszerre egy vitéz ott termett; – a' nagy király' ud-

¹⁶⁷ kénytelenítettett

¹⁶⁸ tudván

¹⁶⁹ reám

vari orvosa tanácsolta neki e' vízzel való élést; mert hosszú fogságban sokat szenvedett. Pornai volt az; halálos sebbe esvén, egy Töröktől feltaláltatván kigyógyított, kitől azután több esztendei hív szolgálatjáért szabadságot nyere; de a' bú's rabságtól elfogyasztva, betegén tért hazájába, 's a' mint mondam a' királyi orvostól Füredre küldetett.

Ez okból most is több beteg küldetik Füredre, szőlék közbe.

Akkor óhajtom: hogy a' forrás neked is úgy használjon mint Pornainak, mert ő nem sokára meggyógyult.

Ha te ápolnál, könnyen tünének minden gyötrelmet.

Ne így jó úram! – felelt lesütött szemmel, így folytatván szavait:

„Egykor a' már már felüdült Pornai, mint te cselekedtél jó úram, általjött Tihanyba, a' jámbor Atyáknak, kik egyedül gyámolíták a' betegeket, akarta megköszönni pártfogásokat, 's elhagyván az egyenes utat mint te jó uram! e' barlangba ért, és –

'S egy jó lélekre talált – szőlék közbe – kit szeretett.

„Képzelheted a' viszonzlás örömét.”

Érzeni fogom, ha ismét itt találalak! – Ninácska nem látszott ügyelni az indulat' szavaira, hanem tovább beszélt:

„Ez időtől fogva, mihelyt az éj leszált, Pornai általevezte a' ferdő és e' szirt között lévő öblöt, 's az éj' csendes szárnya alatt tűnődtek, mint lehetne megszabadulni Irenének a' Szerzetből; de az esküvés' feloldatását nem merték remélni. Már a' klastromban történt: hogy a' holtak vélt férj viszsza tért, de hitvesét viszsza nem nyerhetvén, Baráttá lőn. Szökjünk el – mond elvégre Pornai – a' Török, kinek rabja valék, barátom, ad menedéket. Ismerjük a' világot – mit veszünk benne? Kövess engem távol földekre, legyen bár éktelen pusztaság körülünk, mit árthat? hisz szerelmünk' tiszta egét velünk hordozzuk. Irene zokogva mond: én követlek; de most távoznom lehetetlen, – a' sulyos út megölné gyermekemet, minekelőtte szemei a' tiédet üdvözlenék. Kétes örömtől rendült meg Pornai' keble, 's csak azon iparkodott, miként kerülhesse el a' Fejedelem-asszony's a' Barátok' figyelmét. Füredet elhagyá, 's alattomban mindent elrendelt az útra. Csak ritkán jelent-meg Irene' barlangjában, villámként, melly bár¹⁷⁰ egy pillantatig, de még is világít.

Igy mult el a' tél. Irene egy deli fiacskát szűlvén, elég erősnek érzé magát az útra. Pornai eljött, 's a' túlsó parton hagyván Imrét, hív szolgáját gyors paripákkal, kedvesét csolnakba szállítá.”

És megszabadultak? kérdém vezetőmet. Ninácska viszonzá: „tapasztalhattad, hogy a' tó sokszor véletlen feldagad, 's háborogva zajlik. Akkor is így kellett történni, mert a' szegények hullám közé süllyedtek. Többet nem tudok felőlk; azomban egy írást hozok, melly bővebben értesít sorsokrul. Én Irene' 's Pornain kívül nem tudtam egyebet kiolvasni belőle, mert nem úgy van írva, mint mostanában szoktak.”

Miként jutottál az íráshoz? kérdém hirtelen. –

Minap általmentem Nagy-Vázsonyba taplót keresni, és Kinizsi romladik varának egyik boltjában lelém. Délután elhozom, nemde eljössz úram? kérdé enyelgő komolysággal. Éppen felelni akartam, midőn a' déli harang megkondult, 's egy Szerzetes Atya a' barlanghoz érkezett, 's reám ismervén, minthogy ebédre a' klastromba ígékeztem, magát társaságul ajánlá. Mig én a' Pátért üdvözlém, Ninácska elillant, 's elfogódva nem mertem kérdezősködni iránta; csak midőn ama híres Echóhoz értünk, többszer kényszerítém azt e' szavakat: „szép vezetőm!” és „látalak ismét” viszsza-hangzani. A' szőlő-hegyetön, hol a' Balaton 's a' félsziget tellyes pompá-

¹⁷⁰ mellybár

jában megnyilik, eleget néztem, nem leng e ruhája a' távolban; de hijában – a' Páter unszolt, – Szent Benedek' Klastromába menék.

Délután első András Király' Tihany' alapítójának hamvait megnézvén, 's a' minden utazótól annyira magasztalt folyosó ablakról néhány tekintetet vetve a' tóra, elbucsusztam, sietségemnek a' láthatáron tornyosodó felhők szolgáltak mentségül; de leginkább vonzattam kedves vezetőmtől, azért elhagyván a' klastromot, kocsimat délelőtti helyére küldém, magam pedig lánghoz, a' szőlőkön keresztül, le a' gyalogútra, inkább szaladva mint sétálva az üreg felé sieték. Ninácskát ott gyanítám; de nem teljesült forró kíváncsi, már eltávozott, – de az oldáron feküdt az ígért kővel terhelt írás, 's mellette egy mezei rózsa. A' szép Nem, tudom megbocsátja, bár miként bosszszonkodják is a' tudós, hogy én előbb 's nagyobb örömmel a' rózsához, 's azután a' levélhez nyultam; ez már szakadt, 's némely helyen olvashatatlan volt, mindazáltal félig meddig értett tartalmából kivettem Ninácska' beszédét, 's a' történet' utóbbi folyamatját; közlöm ezt, mennyire még emlékezetem tartja:

„Azon éjjel, midőn Pornai 's Irene elszökni akarván vízre bocsájtkoztak, egyszerre nagy fergeteg támadt. Imre a' tulsó parton halál-félelem közt várta jöttöket. Hasztalan kiáltá úrát, pusztán hangzott el szava a' zúgó vészben; hijában rakott tüzet: a' zápor eloltá, a' szél széttszórta azt. Hajnalhasadtával fel 's alá nyargalt a' parton, kémlelni, ha őket a' fergeteg más felé hajtotta volna, 's a' mint nyargal, egy deszkára kötött gyermekre akad. Irene' gyermeke volt ez. A' szerencsétlen szüléknek, látván bizonyos veszteket, kellett magzatjokat ekként a' sorsra bízni. Imre a' kisdedit élve lelé, feloldá, 's köntösébe takargatván azt, ismét ura után száguldott: de már azt, szoros ölelésben tartván hitvesét, holtan találta. Zokogva ásta el Imre a' híveket, és Pornainak úti pénzével Biharba költözött, 's ott Kinizs helységben egy malmot vett, 's Pornai' fiát Pálnak nevezvén, saját gyermekeként nevelte fel. Az egészséges gyermekből izmos ifjú vált, kit utóbb Mátyás király, látván ritka erejét, fekete serege közé iktatott, és hazai történetünk Kinizsi Pál név alatt dicsőül említ. Midőn Kinizsi vitéz tetteiért a' Királytól Nagy Vázsonyi uradalmat nyeré, Imre, vélt Atyja is vele ment, 's őszinte megvallá születése' titkát. Hihető, hogy Kinizsi, Imre' vallását írásba tetette, és ennek másolatja lehetett az, a' mit Ninácska az omladékban talált. Lehet, minthogy az öregség többnyire csevegő, Imre maga terjeszté e' regét a' nép között.”

A' fergeteg nőttön nőtt, 's megfosztott a' reménytől szép vezetőmet ismét láthatni. Egy kisdedit arany keresztet egyszerű sinóron, mellyel azon reggel Füreden vevék, hagytam a' barlangban, és azon feltétellel, hogy őt másnap ismét felkeresem, kocsimba siettem, és villámlás, mennydörgés, zápor-esső közt Füredre tértem vissza.

Bizonyos vagyok abban, hogy olvasóim ezen történet' végével különös gondolatokra fakadnak, a' szép Nem kíváncsi lesz megtudni, mi történt tovább velem, 's Ninácskával. Erre sajnosan azt felelem: hogy ezen nap' románomnak is vége szakadt, mert bár mennyit jártam Tihanyba, őt többé nem láthatám, sőt máshol sem nyerheték tudósítást e' kedves tünemény iránt. Tán valamelyik aszszonyi olvasóim közül olly kegyes lesz, 's az eltűnt Ninácska' helyét betölti. Ha esztendőre Füreden egy szép fekete sinóros arany kereszttel előmbe jön: a' sors' végzetének veszem, és hódolni fogok; 's csak tőle 's kellemitől függ majd, mikor? miként? és meddig lehessen másod része e' Novellának tetszetős.

Ha olvasóim közül egy ultra-tudós találkozik, szinte hallom mondani: miért nem nyomtatta le inkább ez az ember a' Ninácskától nyert írást, több haszon hárult volna reánk; ki higgyen pusztán szavának? Erre mély alázatossággal felelek: helyes észrevétel, 's azon írást magam is közrebocsájtottam volna, de a' barlangból kijöttemkor, mint feljebb említém, nagy zi-

vatar támadt, és kalapomat elakarta ragadni, 's a' mit hirtelen hozzá kapok, az ujjaim közt tartott papirost kapta el; néhány pillantatig a' szél játszott vele, utóbb a' tóba vetette, – így tehát bizonyosság nélkül maradván, el kell szenvednem, ha az egészszet költeménynek veszik; különben is megelégszem, ha ez a' Szépeknek tetszik; inkább ezek' lágy ítéletéhez folyamodok – ebben legalább olvasóim igazat adnak.

Gr. Mailáth János.

MOHÁCS.

E l e g i a .

Hősvértől pirosult gyásztér sóhajtvá köszöntlek,
Nemzeti nagylétünk'¹⁷¹ nagy temetője Mohács!
Holló-szárnyaival lebegett a' zordon enyészet
'S pusztító erejét rád viharozta dühe,
'S vak diadalma' jelét ropogó villámival itten
Honni vitéz seregink' holt tetemikre süté.
Tomory büszke Vezér! mért hagytad el Érseki széked?
Nem halt volna hazánk' dísze virágja veled!
Harcztüze lángítá bizton viadalra kikelted',
'S értted mennyi dicsők estenek áldozatúl!
Szűk vala egy ország! be kicsiny most néma lakásod?
Tárogatód megszűnt, rozsdá emészti vasad.
Nyúgodj! rajtad üzé dölyfét a' csalfa szerencse;
A' békítő sír' enyhe takarja porod!
Hány fiatal szívet, tele sok szép földi reménnyel
Sujta le kegytelen itt a' riadó csatavész?
Élte' kies tavaszán kora sírt hány ifju találá,
Kit nem rég az öröm' lágy öle ringata még?
Disztelen itt fekszik, deli termete öszverutítva,
Száguldó paripák' vasszegü körmök alatt.
Szöghaja' fürteivel nem játszik kedvese többé,
Vér 's tapadó portúl elmerevültek azok.
Hasztalan áll az uton váró Hive friss koszorúval,
Nem jön e bajnoka még, félve remélve vigyáz!
Hogyha levél zördül, őt sejteti véle szerelme,
Néz, piheg, arcza tüzel 's keble feszülve haboz.
Ah! de hijába tekint a' távol' lenge ködébe;
Elmarad a' szeretett 's érzete búnak ered.
Végre megérti Mohács' veszedelmét, gyöngye virágként
Hervad el a' szép Szűz néma keserve között.

¹⁷¹ nagylétünk'

Sirja felett enyeleg suttogva az alkonyi szellő
 'S a' hűség' csendes angyala őrzi porát.
 Mennyi nemes bajnok méltó sok századot élni,
 „Fénytelen itt szunnyad 's kő se mutatja helyét!
 Ősi szabadságért harczolt bár férfi karokkal
 Rendzavaró hévvel* vérbe füresztve vasát;
 Ám de hol olyan erős, kit meg nem dönt sok ezer kar?
 Testhalmok közepett küzd noha élte szakad.
 Sénli szokott terhét tüzménje, nyihogva kapar, vág,
 Rugdall, rázza fejét, hosszu serénnye lobog,
 Elszárguld, haza tér 's így hírlí vitéz ura' hunytát
 Kit repedő szívvel hölgye zokogva sirat;
 Míg sűrű könnye apad 's ő is hű férje után hal
 'S a' kiürült háznak csak döledéke marad.
 A' tölgy, melly zivatar' közt annyiszor álla kevélyen
 Döltében viruló ágait így temeti.
 Hány bajnok hala így? de csak a' boldog leli bérét
 A' meggyőzöttnek csillaga véle tűnik.
 Így hamvadtak el ők alacsony mohlepte gödörben
 'S a' feledékenység' éje borítja nevők'.
 Hantra dül a' pásztor 's füttyörézve legelteti nyáját
 És nem tudja kinek hőspora nyugszik alatt'.
 Titkon még is eped, szomorú dalt zengedez ajka:
 A' hősrányékok csendesen ihletik őt.
 E' csatasíkon mély borulattal ballag az útas,
 Elgondolva minő kétes az emberi sors –
 Néz – és elkomorul 's lesütött szemmel halad ismét,
 Felpattant sebeit belseje érzi maga.
 Ott, hol az esti sugár gözsfályolt úsztat az éren
 Mintha fedezgetné hogy ne tekintse szemünk:
 Ott vergőde Lajos rettentő sorsu királyunk
 Süllyedező lova' ércz-himzetü terhe alatt.
 Hasztalanul terjeszti kezét; nincs, nincs ki segítse!
 Bajnoki elhulltak, nincs ki feloldja szegényt!
 Tátogat a' mélység, aranyos pánczélja fakó lesz,
 'S öszvezuzott testét hab fedi 's barna iszap.
 Ekként halni kinos! 's kegyalak neked életed így tűnt!
 Veszteden a' Magyar-ég' napja sokára leszállt.
 Ifju válál, nem láttad az örvényt, szörnyen adózál;
 Szendergő porodat béke lebegje körül!
 Hajh! 's ezt visszavonás okozá mind 's durva irigység,
 Egységünk történ törve, hanyatla erőnk.
 A' sorvasztó láncz így készüle árva hazánkra,
 Nem – nem az ellenség, önfia vágta sebét.
 Gyász emlékü vidék! mi sok inség' kutfeje lettél,

* hívvel

Párolgó mezejid' bánatos oszlopa ez.
Naggyá lett Soliman' gögjét Buda' ormai nyögték
'S kénye' vadon dultán annyi viszályra jutánk.
Hány szűz fonnyada el zsarlónk' buja karjain ekkor;
'S a' Duna' szőke vizén, hány rabok úsztak alá?
Birtok nem vala már, idegen lett a' Magyar otthon;
Félhold kérkede szét városi' tornyaitól –
El! ti komoly képek! ti sötétség' rajzati félre!
Új nap fényle reánk, annyi veszélyek után.
Él Magyar, áll Buda még! a' mult csak példa legyen most
'S égve honért bizton nézzen előre szemünk –
És te virulj gyásztér a' béke' malasztos ölében,
Nemzeti nagylétünk' hajdani sírja Mohács!

Kisfaludy Károly.

A' VÍG CHLOE.

Húnyik a' nap, pirúl az ég,
Intesz édes enyhelyem!
Megyek, megyek, ah, elég rég
Vonza feléd kebelem.

Te vagy az én kis világom,
Virágim' szép ligete!
Gyermeki víg munkásságom'
'S kezem' első képze.

Hozzád jövök, ha szívemet
Aggodalom terheli,
Hozzád, ha rám öröm nevet,
'S kezem lantját emeli.

Szép alakid' szemlélete
Új világba andalít,
Nyílt kelyheid' lehelle
Illat-özönbe merít.

Itt élnek eltűnt rémeim
Gyermeki jelképekben,
'S kedves titkos két betűim
A' mindégzöld szívekben.

A' bús cyprusz' árnyékában
Az úrnák 's nefelejtsek,
A' két hív szívek lánczában
A' viola-bilincsek.

Igy alkota ifju lelkem
Egy szebb virányt magának.
Hol égi gyönyör''s szerelem
Szebb rózsáji nyílnak.

De csak hamar felriadtak
Rémlendező szemeim,
'S karom között eloszlottak
Tündér álmokképeim.

Óh, mint sírtam, barátnéim,
A' szerelem' könnyeit!
Mint ittátok, virágaim,
Szívem' égő csepjeit!

Hervadtatok, hervadtam én,
Míg rablánczom' szaggatám,
Míg a' csalfa büszke remény'
Bábjait elhányhatám.

Óh, nem jó halandó szemnek
Az eget megmutatni,
'S a' lepke-szárnyu gyermeknek
Égi szárnyakat adni.

Nehéz a' mennyet elhagyni,
Pedig le kell hullanunk!
Jobb a' hív földön maradni,
S' rózsákat itt szaggatnunk.

Nem álmodni, hanem élni
Illik e' szép világon.
Méh-ajakkal mézet lelteni
Lehet minden virágon.

Egyik hervad, másik nyílik
Mindenik csak tűnemény;
Annak nyílik a' legszebbik,
Akki szabad 's víg, mint én.

Szabad pedig kiki lehet,
Míg fejét – de hol vagyok?
Lilim míg istenné tehet,
Legyen, legyen, hallgatok.

Berzsenyi.

A' FELLEGEKHEZ.

Háborodva, csüggedezve
Állok a' sík' közepén,
Uj keservel, uj bánattal
A' serény év' kezdetén.
Búsan nézem a' fölöttem
Elvonuló felleget,
'S a' fuvalmat, mellyet éjszak
Zugva délnek ereget.

Óh az égnek fellegével
A' vad éjszak' vad szelével
Délre sóhajt e' kebel,
'S ott talán már a' lyány' szíve,
Hű szívemnek rég nem híve,
Mást vidámít, mást ölel.

Vörösmarty.

ANDOR ÉS JUCZI.

H a m i s P á t h o s z .

Őszvezavart hangok, nap, hold, láng, fergeteg, ég föld,
Bú, panasz, és új szók a' költőt nem teszik ám még.
Benned azért ha nem él a' nagy' 's szép' érzete, hagyj-fel!
Mert sasszárnyakon is, ha erőd nincs, szinte alatt jársz.

Kapd-meg, kezem, a' hárfát; zengj magas éneket! Zúgásod legyen, mint a' por-kalapáló
bikáé; zengésed szíszeglő, mint a' berki szúnyog' esti furuglyája. A' húr reszket! halljuk!

„Pityergő szűz a' komor éjben! mint a' hold sötét felhők közzül, úgy fejrlik széles, alakod
által a' sövényen. Hallgatsz deli szűz? igék helyett melegen csapnak felém sóhajtásid; de érző
keblem felfogván azokat, forróbbakat lódít helyettök. Jer! lebegj keresztül a' kegytelenség-

rakta sövényen. Közel a' csárda, hol a' bárdok' tündér hangjai mellett vigadnak barátim; légy fénnye a' zajos ünnepnek."

Így Andor; karja elterül, 's mint egy útmutató jel áll, a' néma homályban.

„Szívek' győzője Andor! tűkröm a' sötétben! lángoló szemem arra néz, hová te készülsz, de a' sors' ércz keze itt tart.” Így nyögdel hársogva a' vastag karú szűz, leánya a' mord tekintetű Simonnak. Szereté ő Andort, a' szőke üstököst; de atyáik nem ittak egy kulacsból, mert tusára keltek egy kajla tinóért; még is a' bátor szerelem túl emelé őket minden veszélyen, többször láták egymást a' lángszivűek, ott hol egy szűk árok, koronázva bozóttal a' ránczhomlokú Simon' kertjét hasítá a' marhalegelőtől. Csak éj vala tanúja e' biztos frígynek, 's egy borzas komondor, mely pörgő rokka mellől kíséreté az ábrándozó szűzet. –

Éj vala. Csípős szél ingatá a' bunkós Andor' fürteit. Juczi újjain nézett keresztül hivére. Ment volna, de nem mert. „Leánya a' bajszos Simonnak! – így zeng a' szellemszózat – kövesd bátran talpas imádódat! ő pajzsod!” Mint a' duda' szívemelő hangja, úgy hata Juczira e' szellemi nógatas, 's elszánva magát, nehéz ugrással átszökik a' sövényes árkon, és pipacs arcczal, de tele bojtörjással, simúl Andorhoz. Mentek; vágott a' komondor is utánok, de a' sövény közé szorúlva, csak dúdolván siratta titkos távozások'.

„Meddig hortyogsz még padlásod' hüsében, söppedezve lágy sarju-párnán, ura a' kéménytelen házban? Nem hallod az udvari őrt a' kert alatt riadozni? Fel! fel! Juczi illan a' tőled¹⁷² gyüölttel!” így zúg az őslélek, szűrűjével érintve Simont.

„Mi zajong itt?” így az ébredő Simon; szemét öklével dörgöli, hosszan ásít a' hold felé, 's nyújtózva az ajtóhoz tántorog, honnan egy létra alá vezérel. Rendületlen akará maga látni, mi történik háza' körében, 's a' létrára hág; de hamarabb alá ért, mint sem reménylette: mert egy bicczenés a' mámorost homokba zuhintá.

Énekektől elbájolt fül! hallottad e' Kárpát' fityegő szikláját megváltan leomlani, 's hosszan dördülni a' viszhangos tájban? olly zuhanás volt ez! az eperfán ülő kakas hetykén csodát kurrongata, 's a' kövér bundába leplezett béres ijedten kiszaladván, tátott szájjal néz-fel: mi hull a' magasról? Simon próbálva tagjait, halkan feláll. „Hah! – mormol – órjási végzet, kemény hánykódásaid' érzem; de én férjfi vagyok!” Ezzel megragadván kéthegyű fegyverét, hosszú vas-villáját, a' kert alá száguld. Pista béres nagy dolgot sejtven, kaszát markol meg, 's rejtélyes léptekkel dörmögő urát követte.

Csillogó harmatgyöngyökön sötétlett széles nyomok az elszőkötteknek. „Ucczu, Pista! – rikkant a' villámszemű Simon – látod a' pántlikát a' sövényen akadva? itt leányrablás történt! El, el utánok!” Dölyfösen indultak, mint a' háborgó tenger' hullámai, hajtva döbbögő szelektől.

A' hívek azalatt nagy céljokat, a' csárdát, elérték, melynek papiros ablakja, világítva pislogó méccstől, hosszú fénysugárt vete; tüzes-embernek vélné azt a' vándor. Benn a' hamvas teremben, három bárd ül a' kályhakuczkóban, recsegő hang lebdez szét az illendőkép nyomott húrokból. Faluvégen laktak ők, 's most megjelentek gyántás vonókkal. Kettejük' vállán sujtásos mente lógott, foltozva külön külön színekkel. Veres dolmány, hímézve kopott ezüsttel ékesíté az érdemes brügóst. Kályhatetön ült a' hangok' mestere, a' félszemű Gyurkó; fordított pipaszár ajkai közt, 's a' dudának külön zengésű sípjain, az ősi üdő' nótáit billegeté; mellette font hempelygve a' csintalan fiatal macska, 's gyöngéden játszott ritka sinórral hajdan zöld köntösének.

¹⁷² tőled

Örömjaj üdvözlé a' díszes párt, virágos kancsók, tele új borral nyújtatnak feléjük. Iszik Andor egy jót, 's Juczira pillant, ki piczinyke szemét a' földre sütötte.

„Három a' táncz!” riad Andor, 's félre lökve kalapját kézcsattogatva szórja lábait, Juczi szerényen aprózza. Kereng a' társaság, öszve ütött bokák' csipkés sarkantyúi pöngnek; mindenütt forr a' zavar, Juczi perdül, hujjogat Andor, 's fel-felszökve a' pávatoll kalapján meg-megcsókolja a' pipafüsttől barna gerendát. Hallgasd-el, kobzom, a' csípőre szegzett könyökök' kék-lő hagyományit.

Mi zúg olly tompán, mint a' távol fergeteg? Simont látom jőni, a' hirtelen haragút; nem szól ugyan; de bajusz-pödrése mondja: itt lesz dolga karomnak. Zordon férfiú! Nem puhít-el leányod' bájos lejte? hová ragad gyűlölséged, fíja az üldöző sorsnak? nevet Simon, de mérgében, hallván rikkantani Andort; s' Pistát az ablakhoz állítja illó parancssal, maga pedig hős-ként az ajtón megy-be dörögve.

Mint mikor az éhes farkas bécsap a' gyapjas seregbe, olly tolongás lőn. Juczi asztal alá bújt. Andor a' mécszet fúvta-el, hogy a' sötétség' kormában Simon ne lelje-fel.

Éktelen most a' zavar. Andor' homlokán a' borzadás' cseppjei állnak, 's az ablakhoz fúrva magát ügyesen kerüli Simon' vas tenyerét, megismervén őt harsány szuszogtáról. Juczi is elhagyja menedék szögletét, 's az ajtó felé nyomul. A' kemény atya, tudván leányát legizmosabbnak lenni a' tájban¹⁷³, csak a' széles vállokat kereste; rájok is akadt, de bojtortjától megszurva, komolyan rázogattja kezét; 's így, míg Andor kicsusszan az ablakon, Juczi is áltsurran az ajtón.

Érzékeny hallgatója dalomnak! ne higgy a' rózsaszínű reménynek. Kívül áll Pista, 's parancsa szerint megragadja Andort. Szörnyű küzdés támad, csontjaik ropognak ércz ölelésöktől, de egyik sem hajlik; míg Pista, birkózni tanultabb, egy lábvetéssel a' földre nem gáncsolja, 's letartva, kiabál urának. Juczi hallja ezt, hősláng villan kebelére, 's elszánva addig csiklandozza Pistát, míg ez fel nem ereszti foglyát.

Kicsődült a' gyülekezet, maga a' hold kibukkant fellegi közzül, lenézve a' csatahelyre. Ott áll Andor, a' meggyőzött, 's olly fájdalmasan hadonáz kezével, hogy a' jégkeblű Simon is érzésre olvadoz. Már áldásra húzza szét ajkait; de Andor így szól irtóztató hangon: „Rejtsd-el foltos képed' szelíd hold! potyogjatok-le csillagok! sülyedj-el oh csárda! 's te Juczi menj dolgozda: én lemondok, 's nagylelkűen válok-el onnan, a' hol megugrattak!” Így Andor, 's felséges léptekkel odább megy. Borongva néz utána a' társaság. Simon nem szólt, csak gondos fejét rázta.

Sírt Juczi, 's szilaj kintől szaggatva nyújtja kezét a' kaszás Pistának.

Ki ül ott búsan a' vadkörtefa alatt duzzadt szemmel nézve Simon' kertjébe? Andor az, a' szőke fürtös ifju, a' szerencsétlen szerető. Így andalog ő estvéként 's forró sóhajtasival le-le fűvja a' savanyú körtéket.

Némulj-el, kobzom! nyugodjál a' fűzfa' csendes homályiban, míg egy lelkesült óra ismét fellengzőbb dalra nem ébreszt.

Szalay Benjámín.

¹⁷³ tájban

EGY LEÁNYKA' ÉNEKE.

Napestig várom jöttödet,
Éltemnek csillaga!
Siratjuk messzetűntödet
Én 's Ámor is maga.

Hervadnak bús virágaim
Kertemben 's arczomon:
Elfogytak rólok gondjaim
Illy hosszas ostromon.

Echó az eggyik biztosom;
Hív 's engedelmes ő.
Az erdő is szent pártosom,
'S bokor, gyepek, viz, fa, kő.

Talám még eggy-két bús napig
Szívem rád andalog:
Addiglan édes tárgy! a' mig
Könyvek közt meghalok.

Makáry.

A' POETA.

Mint, majd ha lelkünk Lethe' vizébe néz,
Minden földi tehert róla lehullva lát,
'S újjá születve nyílt karokkal
Elysion' rokon árnyihoz leng;

Így, akki Casztal' vedreiből merít,
Új tündéri világ' bája ragadja-el;
Magát felejtven, élve meghal,
'S egy melegebb nap alatt lel éltet.

Ott gerjed abban a' csuda lánggerő,
Onnét hinti alá égi virágait;
Ne nyúlj azokhoz durva kézzel:
Mégfagy az égi hideg kezekben.

Berzsenyi.

POMPEJUS.

Sonett.

Három földsarkot győzött fegyvere,
Kevély Királyi, mint világ-urának
Bilincsre füzve néki bókolának; –
'S ő volt a' föld első hős-embere.

'S kinek honáért így langolt ere,
Ki annyi sok babért szedett Romának,
Vert rabjává tévé Caesar' hadának
Azt egy rettentő vészes sors csere.

Te láttad a' futót Pharsália!
Te döfted áruló kézzel szívébe
Egyptom! a' halál' mord gyilkait.

Így járt ezen dicsőség nagy fia!
Hálából vágta allyas sir-kövébe
Egy szolga ezt: „Pompejus nyugszik itt.”

Szenvey.

A' CSERMELY.

Ölelkezve görgedeznek
Csermely! habjaid;
Habcsók között ömledeznek
Gyöngé partjaid.

Ébresztet az alvó magányt
Bús csörgéssel;
Ápolod a' szomju virányt
Lágy szerelmeddel.

A' csöpp csókol hullámokat
'S ah! bátran csókol;
Hol hű melyem szebb lángokat
Csak félve kostol.

Óh ha Milim' vidékére
Eljuthatsz, kedves!
Esküdj' csillogó könyére
Hogy e' szem nedves.

Mondd: partod' lágy mohán ülve
Nevét sóhajtom;
'S kellő láng közé merülve
Ötét óhajtom.¹⁷⁴

Mondd: könyem' örvényed rejti,
Panaszom' Zephyr;
'S virágkorom' szélyel fejtí
A' meghódolt sír;

Ah, hervad a' szép kor, ezt mondd:
Emészti egy vágy',
Hévítse már gyönyörű gond,
'S legyen szíve lágy!

Bárány Ágoston.

PÉNZNEK, ÉS FÖSVÉNYNEK URA KI?

Kérd' ura pénzének ki legyen? nem más, ha ki sok jót
Azzal tenni szokott örömet, 's nem gyűjti halomra.
Kérd' ura Fösvénynek ki legyen? nem más, ha szerette
Kincsei, mellyeknek rab módon hódol örökké.

Meritzay Antal.

A' TŰNŐDŐ

Nyúgszik a' szél, csendes a' hab;
De szívemben zaj nagyon,
Merre térjek, hol pihenjek?
Messze még a' part nagyon.

¹⁷⁴ óhajtom[.]

Messze, mint a' boldog élet'
Vissza folyt jó napjai,
Mellyeket még nem zavartak
Ifjuságom' gondjai!

Nincsen már nekem vezérem,
Nincs hajómnak csillaga,
Melly felém a' szép egekből
Olly szelíden ragyoga.

Hol körüle bájsugárral
Uj reménység terjedett,
'S hő szerelmem' édes álma
Hajnalodva repdesett.

Víg, derült volt más üdőkön
A' magasban szép egem,
Itt is a' víz tükörében
Víg, derült volt az nekem.

Most setét, ha föltekíntek,
Mert borúltak szemeim;
Itt is a' víz' tükörében
Megzavarják könyeim.

Kelj te zúgó fergeteg, kelj;
Zúgd-el e' bús életet;
Úgy is ennyi veszteséggel
Kedvem gyászra vettetett.

Kelj, 's az örvényes habokba
Szórd-el égő csontomat,
Szórd, hogy a' szánó leányka
Meg ne lelje síromat.

Hasztalan! még csendes a' hab',
De szivemben zaj vagyon.
Merre térjek, hol pihenjek?
Messze még a' part nagyon.

Vörösmarty.

A' CZÁFOLHATATLAN.

Tudjátok e, mi féle tárgy
Az, ti földi vándorok,
Mellyben a' sok, igen kevés,
És a' kevés, igen sok?
Hol az eggyes szám, mindenség,
És a' többed, üresség?
A' hol emez Isten-átka,
Amaz pedig üdvesség?

Higgyétek, én néktek ezt nem
Hazug szájjal hirlelem,
Ez olly való, mellyet könnyen
Megfoghat az értelem;
Olly való, mellyet az ember –
Bár mindenkor átkozott
Perbe száll a' szent igazzal. –
Még kétségbe nem hozott.

Ember ha egy hív barátod
Van, ki téged szeretvén –
Igaz révész-társoddá lett
Az életnek tengerén;
Ki véled van, ha Scyllákhoz
Taszítnak a' vad habok;
Itt hálálva megismered:
Hogy a' kevés, igen sok!

Hogy ha földi szerencsével
Az egek megáldanak,
'S ezer, ezer ember lelkek
Barátidnak látszanak;
De árnyékként elenyésznek
Ha majd nem lesz kenyered:
Ekkor, hogy a' sok, kevés volt
Rettegve megismered!

Ha lelked egy tudománynak
Szép nemét megkedveli:
'S lelked minden erejével
Magát néki szenteli;
Ha e' részben ember-valód
Tökélletes lenni ég:
Itt az eggyes szám, mindenség
De a' többes, üresség!

Ha egy embernél halmozva
Hever a' sok földi kincs,
'S a' szív' örök szomja által
Nyugodalma soha sincs;
'S véled a' szűk sárhajlékban
Kezet fog a' békesség:
Lásd ott a' s o k , I s t e n - á t k a ,
'S itt a' k e v é s , ü d v e s s é g !

Ha naponként dúzs javával
Kénynek áldoz valaki,
'S örökölt nyert sok aranyát
Csak hívságra szórja ki;
'S nálad szoros gazdasággal
Gyűjtetnek a' garasok:
Lásd, ottan a' s o k , k e v é s l e s s z ,
És a' k e v é s , igen s o k !

Ha magad egy Publikánus,
Módjára megalázod,
'S egy szivbeli Miatyánkkal
Istenhez száll fohászkod;
'Saz álnok képmutatónak
Egy olvasó nem elég:
Ott az e g g y e s szám, m i n d e n s é g .
Itt a' t ö b b e s , ü r e s s é g !

Ha egy vérszopó Tirannus,
Ki a' nép' hóhérja volt,
Ezer fertelmes tettében
Könnyezetlen oda holt;
'S egy kegyes királyt meggyászol
A' haladó emberség:
Lásd, ott a' s o k , I s t e n - á t k a ,
Itt a' k e v é s , ü d v e s s é g !

Az élet néha sok ezer
Időpercen által megy,
De az élet kezdetéhez
És végéhez elég – egy;
Ím rettegve ismerik meg
A' halandó vándorok:
Hogy itt a' s o k , igen k e v é s ,
És a' k e v é s , igen s o k !

Ha a' világ szived' szomját
Ki nem elégítheti,
Hidd el: hogy egy ölnyi földdel
A' halál megszünteti;
Hogy ha végtelent vadásztál,
Egy keskeny sír most elég:
Itt az e g g y e s szám, m i n d e n s é g,
'S hajh! a' t ö b b e s , s e m m i s é g.

Szenvey.

TIHAMÉR.

A' hajdankor' hős-vonásin fellengve múltat a' buzgó maradék; 's lefolyt idők' homályiból világos árnyék gyanánt tűnnek fel a' bátrak, kik, nemzetök' méltóságát érezvén, csillagbetűkkel irák nevöket a' századok' könyvébe. Kit nem lelkesít első Lajosunk' kora? midőn polgári hűség, erő, egyeség, szabadság, szövetkezve törvényes királyi hatalommal, addig nem ért fényre emelék magyarországot.

Alig mult két év Lajos' koronáztatása után, midőn András öccse' Nápolyi király' szomorú halála minden szívet méltó boszúra gerjeszte. Hasztalan sürgeté Lajos, ifju még, de belső erejében férfi, a' gyilkosok' büntetését; Joanna, András' hitetlen hitvese, a' szép bűnös, csak gúnyolá a' vádat, melly őt részesnek kiáltá erőszakos vesztén nagyreményű férjének. Rákos' síkjain tehát lóra szólítja nemeseit a' felingerült király, néhány száz lovaggal előre küldvén Konth Miklóst pártja' erősítésére; 's ugyan azon esztendő' végén maga is útnak indult, kiseded, de bátor seregével. Őt követé Apor István Erdélyi vajda, lelkes, harczban forgott, vitéz; 's több nemes férfiak, mezőn mint tanácsban jelesek. Így a' király' példája sok ifjat hevített e' távol versenypályára, 's tomboló paripákon feszüle keblök az ott nyerendő dicsőségért. Ezek közt leginkább tündöklött Tihamér; korán árva, Apor' udvarában nevelkedett, 's ezzel már előbb megjárván az olasz földet, gyuladózó lelke ott a' Scipiók' 's Fábiuszok' honában lengé körül először a' hősek' sírjait, kikre nem kevély uraság 's híu ösiczímer, hanem valódi személyes érdem ültete borostyánt. Komolyan tüzelgett szeme ált futván a' táborn, 's lobogó zászlókat a' napot várván, melly hirdesse majd első hadi tettét. Megrezzent buzogánya, midőn a' honni partokra pillanta utólszor, 's az előbb előbbre kiszű nyers tárogató rivallott.

Az olasz fejdelmek mély tisztelettel fogadák Lajos királyt, 's azonnal több hatalmas frigyesült vele; csak Imola's Faenzánál akará Romagna' grófja gátolni útját a' pápa' parancsára; de látván Lajost, igazságát fegyverrel védendő tökéltében, hamar kapút nyitott. Így haladott gyorsan a' magyar sereg, 's csak Rimíni' környékén, gróf Malatesta' birtokában, állapotékmeg rövid nyúgalomra.

Lajos' tiszteletére már ezelőtt ide érkezett a' német Verner is, néhány lovaggal. Ez gyűlevész csoportjával, hol egy, hol más, háborgó olasz fejdelmet szolgált, magát herczegnek hivatá, 's főkép rablásból, sarczolásból élt. Konth Miklós olasz-országba érkeztek Lajos' zsoldjába fogadta őt. Verner déli korán álla ekkor, 's külseje első tekintetre elárulá a' kemény bajvivót 's vérengző mesterséget. Elbizottság, kegyetlenség, dacz, égett konyúló szőröktől takart szemében. Naptól barna képe, torzon bajúsa öszvenőve fekete bodor szakállal, 's izmos alkotása

rémítővé tevék. Minden indulat látszott dühösködni azon kebelben, komor elszánást hagyván csak életvezérül.

„Egy még győztelen kar emeli vasát éretted, nagy király! 's jaj annak, kire suhintni parancsolod!” így köszönté ő Lajost, ki csak egyszerűen viszonzá délczeg szavait, megvetvén a' bolygó szerencsevadászt, ámbár a' környülállások' súlyjától nyomatva befogadni kénytelenitetett vad seregével.

Gróf Malatesta Pandolfo fényes ünnepekkel tisztelé nagy vendégét. A' belső várudvaron gyászalkat emeltetett, körösleg fekete, tetejére veres zászló tűzve, példázatúl: hogy végső csepp vérig üldözendik András' gyilkosait. Itt gróf Malatesta a' halotti mise' után feleivel hűséget esküvék Lajosnak, hit-zálogul általadván fiját, kit Lajos akkori szokás szerént vitéznek ütött, 's drága kardot nyújtván neki, mond: „Magyarnak hívlak ezentúl; im ezen kard! méltatlan ne vond ki soha, 's becstelen ne zárd hűvelyébe. Igazságért harczolj, védjed az ártatlant; így hálálod meg adója' kegyelmét.” Ezután Lajos a' nagy piacra kísértetvén hadi gyakorlásra jel adott. Tolongva tódult ide a' nép az ifju király' szemléletére, kinek tiszteletparancsoló tekintete 's hősalakja mindent hódolatra vonza. A' sorompó' nyugoti részén, ékes mennyezet alatt ült Lajos, körülé a' háznak szépei, Apor, 's több alvezérek; jobbra magyar, bal felől olasz, lovagok állának.

A' viadal először gyalog kezdődött. Könnyü öltözetű ifjak párosan keltek szálkardra, most ügyes fordulatokkal egymás' vágásait kerülve, most szaladó, – majd győző képpen vívtanak; végre fegyvertelen ölbe kapván, hajlékony mozdulatikkal mutogatták testi erejüket. Eddig egy magyar sem vőn részt e' harczy játékban; lóra szokván senki sem hajla elfogadni a' nyertes küzdők* verseny ajánlatit. Közéjük tekint a' király, 's Tihamér kilép a' rendből, 's párduczát 's ezüst hímzetű melyvasát leöltvén, sugár termete minden szemet magára vont; barna haja, mentve a' nehéz sisaktól, gyűrűzve omladozott szerte vállain, nyíltan hagyván nemes vonásait. Így lép ő a' pályasíkra, szerényen, de bátran. A' győztesek közül mindegyik kiszáll vele; de mintha szunnyadó ereje egyszerre törne ki feszült tagjaiból, mindegyik homokba terítették általa. Trombita harsog, a' nép' örömjaja hirdeti diadalmát, a' szépektől forró tekintetek röpködnek feléje; de ő csak király' derengő szemein csügg.

A' gyalog küzdőket lovasok válták fel. Már itt több magyar állt ki a' viadaltérre, 's most egyenként, majd egész csapatokban viaskodván, karcsu paripákon tétova szökellve mutatták meg szittya származásokat.

Kiürült a' küzdőhely, végzettnek vélé mindenki már a' harczy játékot, midőn Verner izmos ménjén, egészen vasba páncélozva elévágat, 's engedelmet nyervén a' csatapróbára, fenhéjázó gúnnal Tihamért imígy szólítja: „Te győztes valál gyalog, küzdj velem lovon, vagy pirúlj; e' mén legyen sajátod, ha földre buktatsz.” Szótlan csatoltatjafel Tihamér melyvértjét; 'szikrázó szemébe nyomva sisakját erdélyi lovára pattan, s míg Verner gőgösen szétnyargal csodálatni magát, általszöktet a' sorompófán, 's pajzsára ütve várja támadóját. Verner, egy csapással elakarván szédíteni ellentársát, keményen neki törtet; de csak üres levegőt hasít, mert Tihamér fürge lován könnyeden félre ugrott, meg-meg szembe száll, 's szinte játszva csalogatá a' hiu erőlködőt. Tajtékszik már a' mén, széles hab lóg szügyén, gőzölg, 's nehezen fűj; Verner titkos mérgében nyúl szívűnek kiáltja őt, ki csak szaladni tud, ekkor neki rohan amaz sűrű vágástól csattognak pajzsaik, míg Tihamér magát repedten elveti, 's forgószélként karikáz körülé. Verner, vérig sarkantyúzott nehézkes lován olly hirtelen nem kanyaroghatván minden ereje 's ügyessége mellett, egy véletlen lökéstől nagy robajjal a' homokba zuhant. Míg a' nézők az

* küzdők

önhitt' lebuktán zajlódva örültek, Tihamér ismét általszöktet a' sorompó-korláton, 's régi helyén áll meg; szégyen 's harag lángolt Verner' arczain, 's felkelvén a' győzőhez vezeteti lovát, mondván: „itt a' nyert mén, vak szerencséd' díja; ez nem utolsó küzdésünk.” – „készen lelsz mindenkor!” viszonzá Tihamér, semmi érdemet sem látván a' játékdíadalban, 's a' nyert lovat Verner' szolgájának ajándékozza. Titkon bosszút esküdve alázójára legott elbucsúzott Verner, 's Capua felé táborozó seregéhez tért vissza. Lajos pedig a' gróffal, 's néhány biztosival hosszan tanácskozik Nápolyi ügyéről.

Egyik fő erkölce volt azon kornak a' fentartott asszonyi méltóság; nem vak imádás, azért mulékony inger: hanem igaz tisztelet bélyegzé azt. Szép-nem osztogatá az érdemdíjt, példázataúl a' durvább erőn győző szépségnek; így nem ritkán tevő egy pár szem' sugárzata a' hevült ifjut jeles bajnokká.

Ez ünnep más nap estve ment végbe. A' számtalan gyertyától fénylő palotában, drága szőnyegekkel ékesült falak közt állt a' trónus, környezve hadi jelekkel. Felette hármassal halmon szét ömlő arany sugárokban látszott a' kettős kereszt, ott ült a' király, ruhája nemzeti színekből választva; körülötte vegyes a' vezérek és urak. Jobbra oldalast egy kisebb, Malateste ház' czimjeivel ékesült, szőnyeges karszékekben ült a' grófné gazdag öltözetben, mellette asszonyok és szűzek félkörben.

A' herold elő lép, 's gazdája' nevében a' királyt háromszor üdvözli, 's felolvassván a' küzdők neveit, azoknak is köszönetét jelenti. Tihamért hirdeti első jutalmaztatandónak. Erre nyílik az ajtó, 's fehér öltözetű gyermekek sorában hozzák bársony vánkossokon az osztandó díjakat. A' grófné int, 's Tihamér elébe járul, 's minekutána főhajtván a' szék' lépcsőjére letérdelt, a' grófné egy aranylánczot nyakára függesztvén így ejti szavait: „Szelid érzés hódolva simúl a' bátor erőhez, 's míg a' hős fellengve a' jövődönék él, gyöngéden nyújtja neki a' jelen' rózsáit. Vedd ezt emlékjelül! 's miként e' harci játékban győztes valál, úgy lengjen körül az asszonyi kegy' édes malasztja!” Szelid méltósággal fogadá el Tihamér a' díjt, lelkes szavakkal hirdetvén a' szépség' hatalmát. Szorongva néztek a' szűzek a' szép ifjúra, ki önérzete' lángjaival így dicsőíté nemők' érdemét. Őt követék a' többi jutalmaztak is, választott ígéssel mindegyik a' szép-nem iránt viseltető hódolatját kijelenteni buzogván.

Ott az ének' hónapban, hol az akkor élő Petrarca minden szívet elbájolt, minden hatalmas versenyge udvarában lantosokat marasztani, kik nem szolgai bér, de baráti tiszteletből lekötve zengnek szép, és magas érzelmeket. Hallgatók' lángjától hevült az énekes, és szabad röptével nemesült az élet. Művészetnek kelle itt is befejezni az ünnepet; azért, mihelyest a' díjosztás elvégződött, csendes harmóniától zendült meg a' palota, 's egy kar szívhatólag zengé a' király' dicséretét, mely utóbb harsány diadal-énekekkel némult el. Azután egyes lantosok és szűzek váltva vetélkedtek önszerzett dalokban; a' tárgy bajnoki tett vagy hű szerelem vala; de egyszerre minden lecsendesült, „a' szép Róza!” suttogák a' várbeliek, szinte feszülten a' következőre; 's ím egy¹⁷⁵ ősz lantos, nyolczvan évtől görnyítve lép halkán elé; hó-szakállá melyét verdesi, de ősz pilláji alatt nemes tűz lángol, nyugottan nézve a' meglepett urakra; bal karján csügg hárfája, jobbára öltve egy sugár szűz, szép mint a' hajnal. A' tél 's bimbózó tavasz együtt andalogni látszott e' párban. Titkos félelem 's a' szemérem' égi pírja önté el arczait, szemében csodálat 's örömláng reszkete. Szőke haja hosszú fürtökben lengé körül belső gerjedelemtől hullámzó

¹⁷⁵ ím-egy

kebelét. Egész külseje mutatá e' bájalaknak távol-éghajlati születését. Könnyragyogva néz a' királyra 's magyarjaira, kik néma várakozással meredtek reája.

„Soká élj, király! – mond a' lantos – e' szív' gyöngé lobbanása derítse lelkedet; a' mit adok, vedd úgy, mint a' téli napsugárt, mely röviden melegít 's elborúl.” Vissza ifjadni látszik erre az ősz, tüzesen nyúl húrjai közé, 's a' képzettől vezetve, most andalgva, most harsány akkordokban özönlő hangját; lassudan lankad ez, 's a' haldokló szív gyanánt, még egyszer ébred, és tágul, és – megáll. Esti homályban zengé így dalait Ossian, hőslélei vékony felhőkön odalebegve hallgatók szavait, 's kopár ormokon tompán viszonzák azokat a' harcznak fiai.

Mélyen hata bár az öreg' játéka az egész gyülekezetre, még is mindenki csak a' szép szűzre figyelmeztet, habozva nyúl ez hárfájához, 's melyéhez szorítván ez első bízósát, gyöngéd hangokban ömledezteti érzetét, 's mintegy édes álomból serkenve kél szózatja reszkető ajkain. Búsán éneklé az elválás' gyötrelmeit 's veszteségét a' szerető szívnek, mely számkivetve édes hazájából, idegen földön könnyezetlen hervadoz. Őn sorsát látszott panaszlani, oly valóán lebbent el fájdalmai' titka. De csak hamar, szinte fentebb erőtől lelkesítve vígabbra fordul éneke, 's mintha üdvözléné a' jövevényeket, bájosan zengé el a' hazafiuság' felséges érzetét, 's a' viszonzás' égi boldogságát. Öröm kapá el a' hallgatók' szívét, zajongva hirdeté magasztalásikat; csak őt nem érdeklé a' köztapsolás, magába vonúlva, hajló fővel karolta által hárfáját.

A' grófné elhagyván székét, Lajosnak nyújtá a' jutalom-koszorút, mellynek virágai közt keleti gyöngyök ragyogtanak, 's ezt Róza nyér el. Lángolva tér Róza a' királyi trónustól helyére, és kiragadtatva szinte magából fogván hárfáját, remegve át futja húrjait, 's fellengző néztekkel, magyar nyelven, ezen dalt éneklé:

„Itt¹⁷⁶ a' langyos ég' virányin
Édes illat tévedez,
'S a' mult nagykor' omladékin
Hőskivárat ébredez.

A' természet' bájos képe
Andalító kéjivel,
Felmosolyg a' déli naphoz
Mindégifü zöldjivel.

Ah de bár mi szép az élet,
A' hazátlan árva szív,
Kelyhiből a' nyílt örömmek
Bút csak és keservet szív.

Ott a' nyugti ég alatt, hol
Fellegig nyúl a' havas,
Hol sötét erdők' hegyette,
Száll 's mereng a' büszke sas;

Ott, hol harczfi a' nemes mind,
Ég a' szent szabadságért,
'S létét kötve birtokához
Megvet minden szolgabért.

¹⁷⁶ It

Ott hazám, hol egykor Árpád
Érczkarral¹⁷⁷ csatára kelt,
'S élve halva nemzetének
Messze fénylő trónt emelt.

Ott hazám, hol a'Tiszának
Lejtnék könnyü habjai:
Arra szállnak, arra kelnek
Lelkem' néma vágyai!"

Ki szülőföldjétől távol, váratlan hazai nyelvét hallá, képzelheti azon örömezt, mely csapongva tört ki a' jelenvolt magyarokból. Felindúlva mindenki, közelébb akará látni a' rokon ajkút; de ez hirtelen vissza vonúl az ősszel, az ajtóból lövell csak vissza még egy tekintetet, 's ez minden egével Tihamérra szállott.

Az eltűnt lón most a' beszédek' fő tárgya; Lajos maga kérdést tőn iránta, de a' gróf csak kevest értesíthet felőle, tudnillik: az öreg lantos néhány év előtt jött birtokába, 's nem messze lakik a' vártól egy magányos házban. Az ősz magát olasznek vallja ugyan; de a' szűz' eredetét mély titokban tartja. „Ki kérdi a' zengő fülmiléről, mellyik bokorban marada fészke? művészek az egész világ hazája” ez mind eddig a' tőle nyert válasz.

„Hazája enyém is – mond büszkén a' király, – sajnosan látom országom' illy gyöngyét idegen földön ragyogni; holnap magától akarom sorsát érteni.” Ezzel hódolatját jelentvén a' váraszonynak, szobájiba vonúlt; 's minekutána tölt billikomok vigan körülforogtak, szét oszlott az egész társaság, 's a' kerengő zajt mély nyugalom váltá-fel.

Éj vala, halotti csend a' várban. Sűrű köd lepé a' földet. Tihamér korán elszökvén a' vigadóktól magán tündődék, 's áradozó érzetén. Róza lebegett körülé, annak édes hangjait lihegte vissza szorúlt kebele. Az itt történetet álomnak vélte, csak Róza' tekintete fénylett új élet gyanánt a' gyönyörű valóra. A' szürkülő hajnal ébren lelé, 's mingyárt is kardot övezve, ment le az udvarba, 's az első fellelt grófi szolgát kéré: vezetné őt az öreg lantoshoz. Ő kívánta Rózát Lajoshoz vezetni, 's ezzel forró vágyait teljesíteni. A' fáradt szolga vonakodott, míg néhány körmöczi nem erősíté tagjait. Elindultak.

Míg Tihamér szép reményeket röpíte a' jövőndőbe, késérője őt mulatni akarván, elbeszélte: hányszor hívta már grófja Rózát udvarába, 's nem jött; milly büszke imádójihoz, 's koránt sem olly vidám mint az olasz leányok. – A' küzdésnél is jelen volt – mond továbbad a' szolga.

„Jelen?” kérdé hirtelen Tihamér, 's nem akarva örült szerencsés viadalának.

„Igen is, jelen – felelt a' szolga, – de úgy befátyolozva, hogy magam is csak magos termetéről ismerhetém meg. Mind e' mellett a' szépet mingyárt kifürkészik a' férjfiak: őt is több lovag kerülgeté.” Fellobbant Tihamér; de kellelten ingere lecsillapúlt hamar, midőn valami ezer lépést haladván, az olajerdő-nyíláson Róza' lakása fejrlett elébe. Kisded ház vala ez, körülőve szőlőtőkkel; jobb oldalán kert, ennek közepén olajágból fűzött remeteség látszott, az egész illatos olajerdő környezé. A' mint Tihamér a' bokor kerítéshez jut, egy nagy, friss sebtől vérző házi szelindek neki ugrik, de rövid szaglás után nyöszörögve ismét a' kertbe vonúl. Az ajtók tárva, senki sem mozdult. Szívdobogva megy a' házba Tihamér; az első szoba-padlaton vér 's

¹⁷⁷ Érczkarral

egy rozsdás¹⁷⁸ kard, a' mellék-szobában a' még bontatlan nyoszolyán eltépett fátyol, a' földön törött hárfa fekszik. „Uram, itt raboltak!” kiált a' szolga a' dermedő ifjuhoz, kí vadon forgó szemekkel kardmarkolatját szorongatá.

„Nézzünk a' kertbe!” mond ismét a' szolga, s' Tihamér félig kábultan követi. Ott a' fahajléknál vonaglik a' hív kutya, s' már már szakadozó párával az ajtót kaparja; gyors taszintástól felzörren az, s' világos lőn a' rettentő éji cselekedet: vértől elöntve, melyébe tör mártva fekszik ott az ősz lantos, marka őszve görcsülve, szelid vonásai kín', s' haragtól szét húzva alig ismerhetők. „Irgalom' Istene!” kiált az illyeshez szokatlan Tihamér, s' még a' szolga haza siet a' szomorú hírrel, ő kardrántva, bősziúten futkos az erdőben a' rablókat nyomozni, éltét elszánva Róza' váltságára; de sikeretlen, s' végre az életerő sem birván ösztönit forró indulatjának, lankattan őszve roskadt.

E' gyíkoló rablás szörnyen béhatott az udvarra; magyar és olasz nyomozó csapatok különös irányokon száguldoztak el. A' király s' Malatesta nagy díjt vetének a' rablók' fejére; mind hasztalan: tikkadozva tértek vissza a' lovagok, Róza elmaradt, s' méltó gyanú senkire nem eshetvén, minden töprengés csak pusztá sajnálkodásban oszlott el.

A' fáradt Tihamért egy kémcsapat fellelvén, a' várba késérte. Hajnali csillagként, mely szebb létbe világít, tűnt fel Róza Tihamérnak, mélyen érzé sebes borultát, bár hiú panasszal nem hirdeté. Különös állapot inkább rokonít, mint a' köz pályán való ismerkedés; így serken többször az indulat, veszélyek s' tartós áldozatok még inkább nevelik azt. Ha Róza' külső ékei valami ürességet hagyának is a' köz léten túl vágó ifju' keblében, fölőslég betölte' bal esete a' hijányt, s' az óhajtott dicsőség Rózába vegyült, s' úgy nézett utána, mint a' vándor a' leszálló napra, tudván: útja még vad sivatagon viszi keresztül, de a' czélnál szent béke jutalmazza.

Az öreg lantos' hideg teteme más nap földbe takarítottat, s' temetési pompa végzé a' fellegző ünnepet, miként halál a' legfénylőbb életet. Most Rózához.

Károly király', Lajos atyja' udvarában élt Zács Feliczián, büszke nemes, kemény erkölcsű férfiú; előbb a' híres zendítő Trencsényi Máté párthíve, később Károly' meghitt tanácsosa. Ennek ritka szépségű leánya Klára, udvarnokszűz gyanánt szolgált Erzsébet királyné mellett. Kazmér a' királyné' öccse, utóbb Lengyel király, Visegrádon mulatván szerelemre gyúladt Klára iránt, s' minthogy vétkes indulatja meg lőn vetve, erőszakkal töré le a' virágot, mely sorsára nézve alatta, érdemére sokkal felette tündöklött. – Tudva lévén, hogy a' királyné öccsét határtalan szereté, s' hogy Klára mindég társaságában élt, a' felingerült atya a' királynét tartá az alacson tett' eszközének, s' vizsgálatlanúl, boszújától örülésig ragadtatva dühösen rohan a' palotába, hol a' király önnönivel ebédnél ült; a' királyné' jobb kezének négy ujját elvágja, a' hitvesét védő király' karját megvérzi, azután Lajos és András nevendék hercegekre sujtá halálos vasát; de minekelőtte vak szándéka teljesülhetne, az oda siető udvarnokoktól megöletik. Zács' egyetlen fija hív szolgájával elakarván szökni megfogatik, s' lófarkon hurczoltatva irtatik ki az életből.

Az eddig történetet Feliczián' irtózatossá tette, s' a' királyi házhoz kötelező jobbágyi hűség' megszegtével mentegetheti; de az akkori bírák' szégyenét, kik hízelkedéstől vezéreltetve az utóbbi ítéletet hozák, semmi idő nem moshatja le. A' szerencsétlen, ártatlan, olly rútúl megbántott Klára megfogatik, orrán, ajkain, kezein megcsonkítva, félholtan lóra köttetik, s' az útszákon szerte vonczoltatva kínok közt ezen kiáltásra kényszerítetik: „így járjon a' király'

¹⁷⁸ rozsdás

támadója!”. Zebának, Zács’ idősb leányának, bár nem is sejté atyja’ vétkét, Léván feje vétetik, ’s Kopay, ennek férje, legott éhen múlik ki a’ tömlöczben. De hogy a’ fejedelmi bűnös ellen egy tanú, egy vád, sem maradjon fenn, Zácsnak minden ivadéka harmad íziglen hóhér-pallosra, többi rokon vérsége pedig örökös szolgaság-’s birtok-elvesztésre ítéltetik.

Demeter, Zács’ elhunyt húgának férje, még jólkor hallván a’ veszélyt, elkerülé az érte küldött poroszlókat, ’s hat évű leányával, vérző szívvel hagyá el azon hazát, mellynek elsőji mellékes hasznokért áldozának fel egy ártatlan nemzetséget, álnév alatt olasz földre költözött, hol egykor tudományait gyakorolta. Itt tengődött, szüntelen rettegven Károly’ kémjeitől; ’s noha életét pénzé tett drágaságai szükségstől felmenték, fogyasztó bú rágódott még is belsején, szenvedő lelke egyedül hazájáért epedezvén.

Igy nőtt fel Róza sínlődő atyja mellett, mint a’ magányos virág a’ mohosúlt síron. Fő gondja atyjának, híven osztozott¹⁷⁹ annak bújában, ’s tudván élte’ hajnalán milly veszély környezé, milly két színű többször az igazság, komorrá lőn előtte minden földi ragyogvány; de annál inkább épült belső világa, népesülve tündér alakival képzetének. Még inkább erősült lelke ez irányban, midőn atyja Páduában egy híres lantossal szoros barátságot kötött.

Földi zavar közepett tisztán folydogál a’ művész’ élete, ’s ha bár az indulat’ lánghullámi dagadnak is, hattyuként lebeg a’ zajló habokon; mert a’ vadság’ döllyfein játszva győz fensége a’ szépnék. Carlo, még ősz korában is csodát, tisztelt lantos, békén járt a’ háborgó nagyok közt, ’s megismervén a’ rejtező, de előtte megnyílt honvesztett hazafit, frígyesült vele, ’s Rózát oktatva művész-ösvényre vezérlé; a’ szűz’ lágy érzete ’s hajlékony lelke könnyíté buzgalmát. Kis idő múlva ezer ajak ömledeze Róza’ dicséretében, ’s az elbájolt nagyok udvarjok’ díszére őt magas ígéretekkel csalogaták; de semmi szédítő kilátás nem tántoríthatá el, egyedül atyja’ ’s tanítója’ körében lelé boldogságát. Mind e’ mellett hazai nyelvét sem felejté el; csak ebben lehellé ki titkos vágyait legbiztosabban a’ néma magánynak.

Az alatt magyar-országban Károly’ sírja felett a’ rég ellenkező felek kezét fogtak, ’s szent István’ székébe ültetvén Lajost, a’ nemzet ismét szabad egész testté vált. Örömkönnel hallá ezt Demeter, vissza készült honába; de a’ rég lankadót halál lépé meg.

Rózát árva léte még inkább Carlohoz csatlá, ’s ennek gyámoltában lele vigasztalást; ki is erejét fogyni érezvén, Riminibe költözött, ismervén birtokosának korát túl haladó lelkét. Hasztalan únszolta Rózát¹⁸⁰ vigabb sors-választásra; büszke lévén ez meghálálhatni jótéiteit, nyugodtan követé őt magányos lakásába. A’ grófi ház kegyes gonddal ápolá őket, kedvet levén lelkes társaságokban, a’ kisded házi gazdaságot Róza intézgeté, ’s az öreg Paolo, kinek fő tisztje vala naponként a’ szükséges táplálékot általszolgáltatani a’ várból.

Díszei’ teljes nyíltában álla Róza, midőn Lajos hadával megindúlt. Milly szorongva hallá jöttét! Paolo alig győzte hírekkel. Lajos érkeztekor forró kívánatit eléggé nem tudván oltani elment a’ harczijátékhoz, csak Paolótól kísértetve; ott látta Tihamért, és – ebben valósúlt azon édes kép, mellyet szűz keble titkosan alkotott, ’s magát feledve, ébredő szíve hevültében nem is sejté más szemek’ kémlelő nyilait. A’ díjosztás miként hata rája, nyilván mutatá elragadtatása, önkényt lefátyolozván mind addig gondosan eltakart születése’ titkát. Ábrándozva tért azon estve még haza, szívlángjaiba avatva a’ kegyes ősz, ki csendes aggódással, de tiszta részvétellel hallgatá kedveltjét. Első szerelme’ nyíltán a’ sors megbékülni ’s új tartalmat látszott adni életének; ’s míg Carlo azon eszmélkedett, mi módon intézze ügyét a’ magát elárúlt szűznek, ő az ideálok’ körébe szállva, érzete’ csapongásait ez énekkel kísérte:

¹⁷⁹ osztozott

¹⁸⁰ Rózát

Hajnali kellemű fény
Hinti mosolygva sugárát,
Mellyre az ifju remény
Rakja le felleget várát;
'S édes irányra feszülten
Nézi magas remekét,
Érzete istenesülten
Felleli biztos egét.

Így öröm-áldozaton
Myrtuszi lenge hűsében,
Kél az erő szabadon
Tettre hevült kebelében
Képzete' lángözlönéből
Egy alak ömlék elé,
'S elrepedt' szűkéből
Álma' világa felé.

De miként a' hang, úgy reppen el az ifjonti álom is. Sajnosan érzé ezt Róza: mert egyszerre lódobogás 's a' házi szelindek' éktelen ugatása felrezzenté andalgásiból, 's minek előtte megfoghatná e' szokatlan zajt, négy álképű férjfi, sötét köpönyegbe burkolva Carlohoz lép, a' többi künn maradt az udvaron. Carlo mingyárt rablókat gyanítván, feltárja szökrényét, 's tölt ereszényt feléjük tartva mond: „Művészi éltem' kis szerzeményét áltadom, csak távozzatok!”

„Minek ott arany, hol friss kebel piheg – szól egy magas férfi, kitől a' többi függni látszék –; veled semmi dolgom, ősz ember, csak társadat bízd velősebb karokra. Hol Róza?”

„Uram, elégedjél! – mond ijedten Carlo –, vidd mindenem', csak túl ne hágj az emberiség' határin!”

„Nem jöttem én erkölcsi leczkét hallgatni, – kiált háborodtan a' férfi –: nélkülöd is fellelem én, a' kit keresek”; 's félre taszítván Carlot, a' másik szoba felé megyen, hol Róza hárfáját pajzs-ként magához szorítván, remegve egy szögletbe lapúlt.

„Ne tovább! – mond Carlo –, ősz hajamra esküszöm, csak testemen törhettz keresztül a' szűzhöz!” 's lekapván régi kardját a' falról, útját elállja; Paolo pedig felrettenvén álmából egészen elrémülve ölelgeti a' támadó¹⁸¹ lábait; int ez, 's két czinkosa Paolot hirtelen kiragadja.

„Félre az útból rekedt síp, különben nem pengetsz többé lantot” kiált mérgesen a' férjfi. Carlo eltökélve kardját csapásra emeli; de a' vívni szokatlan, erősb vágástól véresen földre hanyatlik.

„Ah öregségem!” sóhajt Carlo, 's vanczorgó testével a' küszöbre roskad. Róza ezt hallván, borzadva veti el hárfáját, rezege pattantak szerte a' húrok; elszánva Carlo' sorsában osztakozni, kirohan az ajtón, 's tört ragadván ki a' rablónak övéből, lángzó szemekkel 's védelemre feszült karral az ősz megett áll.

„Kéméld erődöt, szelíd galamb – mond a' férjfi –, még az éjjel messze kell röpdülnöd; minek e' játék, vasmelyemen megtompúl aczéled.”¹⁸²

¹⁸¹ támadó'

¹⁸² aczéled.”

„De nem saját keblemen – kiált Róza, ’s a’ tört szívének irányozza. – Így halok mint szabad leány, de békódat nem tűröm!” Meglepetve lép hátra a’ férfi, ’s elmerül a’ felséges szűz’ néztében, önsüllyedtét érezvén annak lelki nagyságában.

„Nyúgodtan, édes leányom! – rebeg a’ verző lantos – engedj a’ sorsnak, bár mi tövispályára vet; míg híve léssz magadnak, döllyei nem ártanak. Nyujtsd kezed’ utóljára; válnunk kell; én örök nyugalomra – te” – itt szava megakad, ’s halálszín borítja el képét.

Ezen búcsuszavak megrendíték Rózát; feszült erei lankadnak, homály vonul szemére, ’s törét elejtve oda omlik az öreg mellé.

„Ő is csak asszony, szülni tud, de nem magasban érzeni” mond a’ férfi, komoran szemeit a’ halavány vonásokon legeltetvén.

„Illyen az asszony – mond kaczagva a’ másik –: előbb ez öldöklő angyalként áll, ’s mint a’ sárkány őrizve kincseit; most érzéktelen fekszik itt, ’s ha feleszmél ismét nevet. A’ csirkét megsiratja, de jó kedvvel megeszi.” Erre Róza fátyolát eltépi ’s ágyára veti mondván: nyugodjál szűzjel! ha birtokosod vissza térend, más szemmel tekint reád.

„Most fel! siessünk!” mond a’ rablók’ elseje, ’s izmos karjaival felölelvén Rózát, lóra kap, ’s ápoló gonddal az ájultat maga elébe veszi; a’ többi hamarjában öszve hidrott mindent, a’ mit zsákmányra méltónak lelt; lóra kerekednek, Paolót is velök menni kényszerítvén. A’ felüdült Carlo mécses fogván roskadozó léptekkel a’ kertbe támolgy, hogy ott a’ remeteséget meggyújtván a’ várbelieket felláztassa; de egy elkésett rabló megsejtvén szándékát, a’ végső erővel küzdőt átgylkolja, ’s testét a’ hajlékba veti, ekkor az urát védő hív kutya is mardosván a’ latort, mély sebet kapott.

Elszáguldtak; borzasztón hangzott el robogások az erdőn; ’s ott, hol nem rég a’ megindult szív’ dala zengett, most az egyedül élő kutya dermedezve vonított, ’s az éjjeli szél nyögve suhogott az üres szobákon keresztül.

Négy napi nyúgvás után Lajos, királyi ajándékokat osztván a’ grófi háznak, megindult hadával, ’s Voltur’ kies partjain telepedett meg. Itt Tarenti Lajos, Joanna’ második férje, szép külsejű, de gyáva férjfiu, ’s Acciajoli vezér Capuanál táborozva fegyverrel akarták gátolni átmentét a’ vízen.

A’ legyőzendő veszélyek Tihamért tette ébreszték; Róza’ képe szív mélyébe vonult; ’s míg egy osztály Urticellonál az ellenséget megkerüli, Lajos a’ Capuai hidat ostromolja, ő más osztállyal átúsztat a’ vízen, bevág, ’s megzavarja az ellen-lovasságot. Néhány óráiglani harc után gyérülten fut az ellenség; vezérjei magok lettek hirmondóji veszteségöknek.

Tihamér a’ szaladókat üztében, félre az úttól, egyes házaknál Verner’ csoportját rablásban leli. Épen akkor hurczoltak ki egy férjfiút, ’s gyilkot szögezve melyének, pénzért únszolták. Közzéjük robban Tihamér, ’s markában villogtatva vasát, békét parancsol; meghökkenve ereszték el azok foglyokat.

„Ott benn szabadíts!” esdeklik a’ férjfiú, ’s reszketve a’ házra mutat, honnan asszonyi sikoltás hangzott ki. Tihamér leugrik lováról, villámként ötle szívébe Róza’ története, ’s néhány magyart leszállíttatván, a’ segédért jajgatónak váltságára siet; a’ megmentett férfi is hozzá szövetkezik.

Benn a’ házban nagy volt a’ zavar; a’ rablók mindent törtek, szaggattak, egymás kezéből ragadozván a’ prédát. Halált dörögve a’ hadi törvény-szegőre keresztül nyomúl ezeken Tihamér, míg a’ végső szobába jut; hol egy fiatal asszony, bortól hevült hercegi tiszt’ ölében vergődik.

„Rendet a' király' nevében!” kiált Tihamér alig birhatván fellázadt vérével.

„Verner a' mi urunk! – felel büszkén az asszonyt-karoló, 's csókot czuppantván az elbágyadt asszony' halavány képére, kaczagva mond: „itt nem osztozunk, magyar!” Kardlappal válaszolt erre Tihamér, 's olly hathatósan, hogy az elzsibbadt kar nem tarthatá prédáját, 's a' kimentett asszony férje' keblére simúl. „Ne hadd magad' Stefano!” kiált több rabló 's kardot ránt; de Tihamér a' tisztet 's néhány pártfogójit jól megjelelve, hátra vonúl, sértelen vezetvén ki a' ház lakójit. Azonban az éktelen lármára Verner ott terem.

„Zabolázd népedet, vezér! – mond Tihamér, igazsága' érzetében – elől az ellenség, ne vívjanak a' csendes polgárral.”

„Pelyhezd ki magadat, ifju: aztán oktass férfit; nagyra vittek álmaid, hogy velem kötelességről mersz szólni”¹⁸³ mond Verner feszesen.

„Ha elmulasztád azt, ügyelj az ifjabbra, midőn király' parancsolatit hirdeti” viszonzá Tihamér.

„Tán a' szerencsés kardjáték tevé olly elbizottá, hogy ott is bíralsz, hová kiseded hatásköröd nem terjed. Vigyázz! itt az eszköz megkurtítani szárnyaidat, ha idéetlen röpülésre izgatnak” mond Verner, 's villámzó szemeit Tihamérra szegezve kardjára csattant.

Tihamér fellobban, gyorsan lovára kap, 's Vernerhez szökven „kard, ki kard! – kiált fendörgő haraggal – vagy pergő nyelvedre sütöm vasamat!” Verner, olly bátor mint kevély, boszúlehelve kardot ránt; mindegyik' felekezete harcra készül, 's a' felbőszült gyűlölség vérszomját aligha károsan nem oltja, ha István vajda jólkor oda nem érkezvén, szelíd méltósággal szerte nem választja a' háborgókat. Tihamér okát adja szertelen lángoltának, 's szerényen engedve a' tisztelt vezérnek eltávozik, otalmába ajánlván mentettjeit, kiknek buzgó hálája követte.

„Az ifju tüzes, szeret vagdalkozni” mond Verner színlett nyugalommal Istvánhoz.

„Midőn a' közös ügy' sérelmét látja. Néped' zsoldja kijár pontosan, gátold sarczaikat. Kémeltetni óhajtja királyom a' fegyvertelent” viszonzá nyomósan a' vajda.

„Ura seregemenek, én számolok tetteikért; de minden pórázon nem szoktam tánczolni!” mormolá Verner, 's elfojtott méreggel kürtöt fúvat, 's a' mint lehetett, össze szedé zsákmány után kószáló csoportját.

Nem lévén célunk Lajos királynak tetteit, 's Durazzo Károly herczegen vett véres boszúját leírni, csak azt adjuk elő, mi szorosan függ össze történetünkkel: azért is Nápolyba követjük, hová egyszerű pompával tartá bementét. Tihamér vivé előtte a' gyász zászlót, a' megöletett András' képével; bús emlékjel minden jobb kebelnek. A' fővárosnak minden újságon kapó lakosi örmzajjal fogadák az érkezőket, 's látván a' szoros rendet, melly a' magyarokat leginkább különzé, szűnve szűnt a' rettegés, melly nem rég minden szívet nyugtalaníta. Lajos áltvevén a' Nápolyi kormányt, öcsének kinyomozott gyilkosait keményen megbünteté, 's mindenkép iparkodott a' közbátorságot helyre állítani, 's a' szédelygő elpuhult népet hathatós törvény alá szorítani. Tihamér napról napra kedvesebb lőn előtte, Apornál szerzett ísméreti 's munkás, de önértetétől függő lelke, fentebb célokra jegyzék őt, az érdembecsülő királynál. Minden bájai az olasz szépeknek, minden hevítő 's szabad élelményre buzdító mulatságok, újak bár az egyszerű magyarnak, nem törülheték el benne Róza' emlékezetét: azon lelkek közül volt ő, kik ha egy tárgyat felfognak, többé el nem eresztik azt. Eleget serénykedett az elrablottnak nyomára juthatni, de nem vala képes a' gonoszság' fondor szövénnyibe hathatni; mellyeket itt közelebb szemlélünk.

¹⁸³ szólni,,

Verner, miként feljebb említők, előbb jött Riminibe Lajosnál, hol a' gróf őt, mint a' magyar király' zsoldosát, ismerve bár véren épült hírét, minden becsülettel fogadá. Ott látá Rózát, 's czéljává jegyzé vad ösztönének, 's bár kíváнатit tiszta hódolattal leplezgetve közeléte is hozzája, egyebet hideg tiszteletnél nem nyerhete, 's megbántott gögje még inkább gyúlasztá őtet. Nemtelen czélját az öreg Paolo segíté elő; ez tudnillik nem keveset tartván magáról, ha Rózát a' grófhhoz kísérheté, mindenütt rajzolgatá e' szűz' tulajdonit. Vernernek egyik bízтosa, csak hamar kivett belőle mindent, mi használhata urának, sőt a' házhoz is elvezetteté magát.

A' büszke Verner örömet köszönte volna magának a' Rózán vett diadalt, azért vizsga szem fellelvén őt a' harczjáték' nézői közt, 's elérтvén miként hata reája Tihamér, ezt önhittен viadalra hívá ki, megaláztatával akarván fényleni. A' küzdés bal kimenetele vak gyűlölségre forralá őt a' a' kétszeri győzödelmű ifju ellen, 's Róza' kellemeit féltekenyűl irigylvén, őt elorzani eltökélé; de hogy minden gyanút elhárítson magától, meghitt kémjét hagyván a' várban, búcsút vőn, 's néhány mértföldnyiről másnap vissza térvén, az erdőben rejtezett, 's a' díjosztás' éjjelén, kémjétől, ki Rózát nyomban követé, mindenről tudósíttatván, nemes vért ontva teljesíté pokolsugta szándékát.

A' sebes nyargalástól életre tért Róza elszörnyedt Verner' karjai közt; de íjedelmét csak hamar bátor elszánás váltá fel, hideg megvetéssel mondván a' kérlelő Vernernek: „Merítsd ki erődet éjjeli gyilkos, urává tehet ugyan durva hatalmad éltémnek; de nem soha e' szívnek!” Néma komolysággal hallgatá rablója' szerelmi esküvéseit 's kedvező ajánlatit, eltökélve végső perczig védeni erkölcsét. Paolot kérte egyedűl társaságűl, 's Verner, ki a' szükségtelen tanűt inkább megölette volna, még sem tagadá meg ez első kérelmét, az időtől reménlvén önkényes hajlását. A' balgatag nem tudta, hogy a' szerelemben csak a' pillantat jutalmaz, az idő soha sem.

Kűlön táborozván a' magyar seregtől, könnyű volt rejtegetni Vernernek foglyát, hív öröket tartván körülé; út közben nem is sokat háborgatá jelenlétével, nehogy valami szembetűnő tettről elárűltassék.

Nápolyban, egy a' tengerparton álló házban élt Brigitta, azon elvetettek' egygyike, kik rút nyereségért minden bűnt oltalmazva, kaput tárnak a' feslett életnek. Verner a' háborű előtt Nápolyban mulatván megismerte az asszonyt, 's mind a' hely' állapátja, mind ön bátorsága végett oda szánta Rózát, képzelvén, az elvesztett ott senki nem sejteti. Nápoly' elfoglaltatását követő éjjel mellékes úton ide kísérte foglyát. Az előre tudósíttatott Brigitta várta már, 's a' felső emeletre, egy ékes szobába, mellynek ablakjai a' tengerre szolgáltak, vezeté őket. Róza örűlt elvégre asszonyi társaságba juthatására; de irtózva fordult el, midőn Brigitta ördögi mosolygással a' selyemkárpitozatű ágyra mutatván, mond: „itt nyűgszol, szép fűlmile! – 's átszűró tekintettel mérvén Rózát, Vernerhez fordűl – sok szerencsét, herczeg, jól választál. Milly szőke, nyulánk, fiatal! Hm!” Róza megrendűlt a' kigyó fullánkként vonagló szemektől, komoran Vernerre néz, mintha mondaná: ez méltó hozzád.

Verner nemakarva becsűlni kénьtetvén Rózát, hirtelen az asszony' szavába vág: „semmi illetlenséget – mond keménьen – szorgalmadra bízom ugyan e' szűzet, de tisztelve akarom látni őt.” Ezzel, mintha ön vádja riasztaná onnan, eltávozik, maga után intvén Brigittát, kinek sivatag élettől korán eldűlt képén, az elrőgzött gonoszság új fertelmet hagyja sejtени. Nyugtalan tűnődött Róza kétes jövendőjén, de csak némán lebbentek el sóhajtási az alatta tomboló hajósok' vad lármáji között.

A' veszély' nagysága igaz mértéke a' belső erőnek. Róza, ámbár szűnetlen kitéve szerelmi ostromnak, 's mindég ön védelmére feszűlve; még sem csűggede, 's nem hiű könnyekkel, hanem elhatározott érzéssel tavolítgatá magától Vernert, ki többször megjelent, 's vad indulatá-

ban most fenyítő dühre mordúlt, majd lábához omolva esengett; de állhatatosságát nem rendíthetné meg sem Verner, sem az incselkedő Brigitta, ki a' bűnt 's minden földi élményt báj színekkal rajzolgatván, minden módon buja kéjekre buzgott hevítgetni az ártatlant.

Igy élt Róza ön erejétől támogatva; de elzárt madárként éneke nem nyíltak ajkai. Paolo enyhíté egyedül fogságát: élelem-szolgáltatáskor szabad volt ennek Rózát meglátogatni; a' mult lőn ekkor beszédök' tárgya, 's jótét a' viszonyos kiömlés. E' bal esetért magát vádoló öreg váltig törte fejét, miként tudatná Róza' sorsát a' magyarokkal; de sikertelen: sűrű rostély a' tenger felől, 's az elzárt folyosón járkáló örök gátlának minden közösülést.

Az első szerelem bár mi czéltalan, mindenütt életet 's reményt talál; így andalgott Róza egykor elmerülten nézve a' tengerre, mellynek csendes tükrén a' búcsuzó napsugárok tűzfolyamként¹⁸⁴ nyultak el. Képzelete Tihamért festé elébe mint szabadítót; őt látá érte harcolni 's győzni. A' gondolat: véle 's neki élni! édes kívánattá olvadt ellágyult keblében. Egyszerre a' szomszéd ablakból ezen (érzetével épen ellenkező) dal zengedez:

A' tavasz' báj kellemében
A' szép róza mint virúl,
Harmat reszket nyílt ölében
'S attól édesb lángra gyúl:
'S bár mi szíven ringadoz,
Kéjlehellve illatoz.

Róza felserken. Eleintén úgy vélé, még egy áldozat tartatik foglyúl mellette, de tévedéséből hamar feleszmélt; mert nem a' bú' hangja volt az, a' mi tovább hallatott:

Boldog a' jelent kedvellő!
Én malasztit érezem;
'S rám melegre a' hűs szellő
Honnan jó? nem kérdezem:
Kétszer él a' csapodár,
Míg a' hív tövösen jár.

Nem irígylem szerencsédet! mond Róza, 's el akar fordúlni, midőn egy más igen kellemes ifjonti szózat figyelmét ismét arra vonzá:

Büszkén száll a' magyar vitéz
Sötét zászló kezében!
Minden szem csak reája néz.
'S andalg szemléletében.
Miért láttalak?
Szép hős-alak!
Nincs nyugtom, nincs, azóta már! –

¹⁸⁴ tűzfolyamként

A' többi szavakat érthetlenné tévé a' kacaj, melly ezen dalt követé; csak Minetta név hangzott ki néha az enyelgő zaj közül. E' daltöredék különösen hata Rózára; önnön érzetét hallá fakadozni, 's csendes bizodalommal hajlott az ismeretlenhez. Már azon tünődék, megszólítsa e szomszédját; midőn Brigitta kémlelve hozzá lappang. „Melletted vigadnak – mond erőltetett részvétellel – neked is szebb lét derülne, ha intéseimre ügyelnél. Lásd! ők az én tanítványaim.”

„Sajnálom őket!” felel Róza, 's megvetve löki vissza elébe nyújtott kezét a' csábítónak.

„Nem illik harag illy szelíd képhez – mond hunyorgatva Brigitta, mint a' ki más kárán örül – ím jó hírt hozok: a' herczeg tüstént itt lesz. Te hallgatsz? úgy véled, annyi szép ruha az égből hull számodra? azonfelől egy bajnok – Lásd! én is fiatal valék, a' hét szépség közül bírtam legalább hattal, 's még is olly férjem jutott, ki, pénzét kivévén, nem ért egy szerelmes álmat. De látom, te sem vagy újoncz; a' makacsság vonzóbb, dicsérem mesteredet. De mégis, Róza, ennek is van határa: adj mindent; csak úgy intézd dolgodat, hogy az egésznek minden tagocskája hasznot és gyönyörűséget szerezzen.”

„Nem értelek – mond Róza komolyan – ha annyiszor ajánlád barátságod' – add jelét, 's távozz!”

„Nem jövök üres kézzel – folytatja Brigitta, gyűrűt vesz elő, 's azt forgatja – E' gyűrűt a' herczeg küldi; nézd mint ragyog! Más ember csak pusztá szívvel áldoz, 's annyit kíván érte: hogy agyon ásítnók magunkat csupa szerelemtől; a' herczeg küldi e' gyémántot, saját képét.”

Róza egy könyvet törül le, 's szótlan az égre tekint.

„Ah! szelídűlsz kegy-alak? Miért pihegsz olly nehezen, mintha már is ölelne? Nos? mit izensz a' herczegnek?” kérdé az asszony gúnyredős arcczal.

„Nekem szánta herczeged e' gyűrűt?” kérdé viszont Róza.

„Neked, neked! szép angyal!” felel Brigitta.

„Legyen sajátod – mond Róza büszkén – csak távozz, 's mondd a' herczegnek; én inkább törét mint szerelmét választom.”

„Köszönöm – mond Brigitta – te olly nagylelkű vagy, mint szép; kívánom, soká maradj itt.” Ezzel a' gyűrűt fonnyadt újjára vonja, 's örömmel nézegeti. Ekkor belép Verner, Brigitta hozzá fordul: „a' gyémánt nem használ, folyamodjál karjaidhoz.” Ezt sugván mosolyogva megy ki.

„Illy méltatlanra bitangolod szerelmem' adományait – mond komoran Verner – magadra vess, ha türelmem' szakadtával sorsod nehézül.”

„Ha illy méltatlanra bízál, ne csodáld ajándékidat is azon kézben látni: különben tapasztalhatád, milly kevest indítanak fenyítő szavaid; nincs ugyan erőm lerázni lánczodat, de lelke' szabad röptét le nem bilincselheted” viszonzá Róza.

„Egy kedvező tekintet szabaddá tesz – mond Verner szelídebb hangon – simúlj e' szívhez, 's minden örömért kétszeresen adózik.”

„Gyilkos! – mond Róza felhevülten – tőlem vársz szerelmet? tőlem? ki undok tettedet látta és érzi –”

„Feledd a' multat, csak előre nézz” – esdeklik Verner.

„Van is okod fátyolt vetni a' multra – mond fontosan Róza –; én örömmel nézek vissza, 's emlékezetem' egy szikráját nem adnám egész jövőödért.”

Verner' szemöldöke össze huzódnak, 's mérges kacajjal dörgé: „ismerem bálványodat! tán az a' karcsu ifju –”

„Ki porba sujtott” esik hirtelen szavába Róza, büszkén tekintve Vernerre.

„Hah! – kiált ez, indulatja' teljes kirohantával, féltés' s boszútól égve – Legyen tehát, imádd az idétlent; de kímélést tőlem többé ne várj; még ma eltépem pártádat, 's czégerül teszem ki e'

bűnháznak. – Kifakadó dühvel – érezd tehát körmét a' vadnak, ha szelid bánás nem lágyíthatja el!" s vad mozgással közelít hozzája; Róza félre szökik, s borzasztó elszánással a' rostélyt ragadja meg.

„Erőd elalél a' hideg tetem felett – mond lángzó szemmel – ha csak egy újjal hozzám érsz, e' rostélyon szakad szét fejem; nézd véretem folyni, de tanúld tisztelni az asszonyi erkölcsöt!” A' nap vég sugárát veti reá, megtörve omlik el a' szobában, s Róza mint egy színváltozott lélek áll a' reszkető fényben. Verner hátra lép, ajkai remegnek, kezei alá meredeznek, mind azé, ki mohón valami után kap, de szörnyű rémlettől vissza ijesztetik.

„Róza, te rettentő vagy: mennyire vonzasz, annyira taszítasz vissza – mond nagy hallgatás után a' magával küzdő Verner – szólj, miért gyűlölsz?”

„Szánlak – felel a' szűz – szánlak, hogy annyira rabja lehetsz indulatidnak; van erőd, s mélységben veszteglesz, s a' gyöngeség játszik akaratoddal.”

„Igaz – viszonzá sötéten Verner – a' szabad vitéz, most asszony-imádó! de legyen úgy – kifakadó érzéssel – Halld Róza! te vagy első, kinél ezen kíváнатom éledt: légy hölgyem, s olly fénytetőre emellek, honnan büszkén nézhettz alá bár mi királynéra; van érzetem dicsőségre; van hatalmam érte vívni; légy hölgyem, s arany sugárait fűzöm homlokodra.”

„Ha vérpályád nem rettentne is – mond Róza –, lehetetlen veled egyesülnöm; bár olly sértőleg vágtál is életembe, megcsalni nem tudlak – halkan pirúlva – én szeretek. Elégedjél e' szíves vallással; de ha szándékod¹⁸⁵ tiszta: én magyar leány vagyok, s készüljön bár pallos árva fejemre, nemzetemhez vagyok.”

„Én áldozzak illy fagyfaló hidegért? – kiált Verner mérges hahotával – Te itt maradsz, s szenvedésed enyhítte boszúmat. Tul esvén a' lágy koron, melly vesztességét csendes könnyek közt felejt: tőlem ne várj nagylelkűséget. Tudd meg, te olly házban vagy, mellyet pirúlva kerül a' jobb érzés, hol a' szerelem alku szerént megy, s az adó, vevő, egyiránt csalódik. Én a' pulya községnek martalékul vetlek; váltságot ne reméllj, mert itt hitvest csak bolond kereshet.” Öszve borzad Róza, habzó keble kifakadni látszik, feje homlokán gyöngéd erei kékre dagadoznak; de csak hamar felerősül, s nemes méltósággal mond Vernerhez: „Romlottság közt épen maradni olly érdem, a' milly alacsonyóság ide hozatásom; ez nem változtat, csak téged' inkább megvetni ösztönöz. O miért nem vagyok férfi, hogy pór melyedbe mártva kardomat, megboszúlhatnám a' megbántott szemérmet. Bátran lépek sorsom elé, s ha minden elhagy is, egy tő, egy üvegdarab elég a' halálra.”

Szégyen s bosszu szagátá Verner' belsejét; most gyikos, most szerelmi kíváнат zavará elméjét, hasztalan kerse szót háborgó érzetinek; tűzkerék gyanánt forgó szemével ott áll mozdulatlan, míg az ajtón kívül harsány szózat nem ébreszté fel kábultából; hirtelen felnyitja Róza' ajtaját, s egyik őrje Paolot hurczolja elébe: „többször mondtam, minek hizlaljuk híjába ezt a' vén dudvát; ím, késsel támadott meg, s ha jólkor nyakon nem kapom, talpra kiáltja az egész¹⁸⁶ házat, s elárul” dörmögé a' meghitt ő.

„Örök átkom reátok! kiált Paolo, s száraz öklét Verner felé szegzi. Róza reszketett. Verner lecsillapodva mond: „zárd el őt, adj neki bort, hadd oltsa tűzzel tűzét.” Paolo elvezettetik. Verner Rózához fordul: „te most vér felől gondolkodál? légy nyűgodt: az oroszlyánnak is vannak szelid pillantatai!” – ezzel szorongva kiment, s távozása szintolly jól esett neki mint Rózának, elgyöngültlen hanyatlott ez székére; a' szomszéd ablakban így zeng ismét az ének:

¹⁸⁵ szándékok

¹⁸⁶ egés

A' földre kék homály terül,
A' bús álomba szenderül:
'S hová nyílt szem nem juthat,
Oda elzártan elhat.

„A' nyelv kész halni, de nem a' szív” mond Brigitta Vernerhez, ki nála komoran fel's alá jár: érezvén hogy ott szeret, hol megvettetik, csodál, hol örömet gyűlölne. „Te szomjús vagy, 's a' forrás' csevegését bámulod – mond ismét Brigitta. – Sokat változál, herczeg, mióta rabod' rabja lettél; előbb a' köny még vonzott, 's nagy hőse valál házamnak; most elijeszt az erkölcs, melly gögnél nem egyéb. Látom álomporra lesz szükségünk.”

„Vipera – mordul ellene Verner – szíjat vágatok hátadból, ha valami szerrel élsz parancsolatom ellen.”

„De csak ugyan szerelmese vagy – mond gúnyolva Brigitta, – 's úgy rémlik más boldog áll édened előtt. Miért lángolsz? eltaláltam? Az semmi, vannak neked derék embereid, kik dőféshez jobban értenek, mint imádsághoz: egy taszítás – 's vége: a' leány sír, és sírtában az élő után nyúl.”

„Nem! – mormola Verner magában – orozva nem gyilkolom meg az ifjut: ő nyíltan aláza meg, boszúm is nyilvánosságos¹⁸⁷ legyen; így kívánja hirem – Brigittához fordul: – te pokol' szülöttje! más módot keress, aranyat adok, de mást gondolj.”

„Bízd reám – felel Brigitta – majd bővebben értekezzünk. Most mennem kell, mert olly vendégeket várok, kik nappal sokat papolnak tiszta életről”'s elmegy.

Kétkedve tért haza Verner; mi előbb csak vérjáték vala, naponként erős szerelemmé vála benne, 's váltig kiforgatta magából, vízbe süllyedőként minden hab után kapkodott. A' csábító Brigittától most kajánkodva tartott, majd segédet reménylett, 's így nyughatatlankodva bünteté őnmagát szerelem', féltés, 's boszútól egyiránt dult kebele.

Azon palotának, hol István vajda megszállott, földszinti szobájiban lakott Tihamér is. A' teli hold magasán állott már a' csillagos égen, midőn ő megvizsgálván az éji öröket; haza tért lovászával, 's míg ez honni dalait füttyörészve fegyvereit tisztogatá, ő a' langyos levegőben hűtözött. A' torony-őr éjfél kiálta, 's Tihamér is fekünni készült, midőn egy lassu ének ablakjánál egyszerre minden csepp vérét gyors szökésre forralá; tartalma ez vala:

Sírva nyögdel a' fogoly szűz,
Bú emészti napjait;
'S az kiért ég, bár közel van,
Még sem oldja lánczait.
Bajnok ébredj! híved vár!
Nincs szerelmed, szíved már?

Bajnok fel! ragadd aczéled'
Szép ártatlant védeni:
Díja édes; jer, ne késsél
A' bízót kimenteni.
Róza Róza Róza kér,
Ébredj, ébredj Tihamér!

¹⁸⁷ nyilvánosságos

„Róza?” kiált Tihamér, ’s hirtelen kardot ragad, ’s pánczél-inget öltve, kirohan az ajtón, majd eldöntvén a vajdai strázsát, ki bámúlva néz utána, ’s egyenest az énekes felé siet, ki árnyékba vonúlt. „Csendesen – mond egy sötét leplezetű alak – most ne kérdezz semmit, az idő rövid, csak kövess bátran!” Ezzel gyöngéd szorúlattal fogja kezét, ’s az álmélkodót elvonja magával. Szűk útszakon keresztül a’ tengeröböl felé, majd félóráig mentek így; Tihamér türetlenkedve többször megszólítja vezetőjét, de az ajkára tett újjával hallgatásra inti. Végre egy barna ház előtt megáll az asszony-alak ’s kendőt vesz elő: „most engedd békődnöm szemedet – mond – mingyárt czélodnál lész”

„Vakon nem megyek – mond Tihamér –, ha tiszta szándékod, vezess nyílt szemmel; én védlek.”

„Esküvésem kötelez – mond az alak – sem a’ házat, sem rablóját a’ magyar szűznek fel nem fedezhetem. Köszönd, hogy szabadulását eszközölöm. A’ mit tudni kívánsz, később Rózától meghallod, nekem szólni tilos.”

„Akárki légy, rejtélyes alak – mond Tihamér – Róza’ nevével hatalmamba esél, ’s vezetned kell.”

„Mint mondám” felel amaz.

„Igy hát kényszerítlek!” mond türetlen Tihamér, ’s vezetőjét erővel tartóztatja; de ez ügyesen kifordul hóna alól, ’s a’ nyílt mellék-kapun besurran. Tihamér utána iramt, de sötétség fogta körül.

„Még rajtad áll, magyar! – hangzott feléje a’ sötétből – Most vagy soha!”

„Jer! vezess!” kiált Tihamér szorongva.

„Békötött szemmel? – lön a’ válasz – Igérd ezt nemesi szavadra!”

„Legyen úgy – kiált amaz – csak jer!”

A’ sötét alak ismét hozzá suhog, és szótlán beköti Tihamér’ szemeit. Néhány száz lépést haladván, Tihamér ajtózörrenést hall, ’s forró vágyástól égve, szorosan tartja vezetőjét. „Mind a’ ketten elveszünk – sugá ez – ha csak egy szó kilebben ajkidon; akár mit látsz és hallsz, fel ne zendülj, különben Rózát örökre elveszted; mert, légy bár mi erős, engedned kell a’ nagyobb hatalomnak.” Ezzel feloldja szemkötőjét. Keskeny csiga grádicsnál álltak. A’ képét szorgosan rejtő kalauz levesz a’ falról egy lámpást, ’s világít. Örömborzadozva ’s kardját megmarkolva megy Tihamér fel a’ lépcsőkön. Szűk folyosóra jutnak, ’s a’ mint egy ablak előtt elmennek „Tihamér, Tihamér! szabadíts!” hangzik egy szózat a’ sötétből. Szívdobogva áll meg ez, de kísérője tovább vonja: „mingyárt meglátod – sugván – a’ szerencsétlen még felkölti az öröket.” Ezzel egy ajtót tár fel, ’s a gyöngén világított szobából, hol egy pánczélos férfi, képét sisakjába nyomva mélyen alunni látszott; egy fejér öltözetű sugár alak, sűrű fátyolban Tihamér’ karjába röpül – „Te vagy Róza? te vagy!” rebegé Tihamér, ’s örömtől, fájdalomtól elfogódva, nem hallja nevét szint’ azon sötét ablakból ismét bágyadtan kihangzani.

„El most, el!” sürgeté Tihamért előbbi vezetője; a’ karjába ragaszkodott fátyolos alak is esdeklő jelekkel sietségre inti. Ellappangnak, ’s a’ boldog Tihamér a’ testesült szerencsét vélte karjain csüggeni; több kérdést rebege, de csak hosszú sohajtás lön a’ válasz. Leérvén a’ grádicson Tihamérnak ismét be kellett volna köttetni szemeit. „Nem – kiált Tihamér – én addig nem távozom, míg szeme közé nem nézek a’ rablónak!” ’s ezzel a’ magas alaknak hirtelen felhajtja fátyolát ’s meghökkenve kardjához kap, midőn egészen más képet látott a’ lámpás fényénél; e’ perczben elalszik a’ lámpás fényénél; e’ perczben elalszik a’ lámpás, ’s egy jelre hat ember rohan Tihamérnak, ’s még három kardját facsarja markából, a’ többi köponyeget vetvén fejére elfojtják szavait, és megkötözve azon házba huczolják, hol először elillant vezetője; itt a’ fulyasztó lepeltől megmentik ’s kaczagva hagyják a’ sötétben. Szégyen ’s haragtól égve hijában

erőlködött Tihamér eltépni, a' kezét lábát nyüzgő kötelet, midőn az őt ide csaló szózat nevét újra hangoztatja.

„Hah kigyó!” kiált Tihamér.

„De nem mérges, sőt szelídebb mint sem illik irántad – felel a' szózat – im elhoztam kardodat, jeléül hogy nem vagyok ellenséged, és lábaidhoz teszem.”

„Ha még egy szikra érzéssel bírsz csalárd ismeretlen, szólj! hol Róza?” kérde Tihamér.

„Felejtsd el és légy boldog – lön a' felelet – im feloldom kezeidet;” a' még fekvő Tihamér alig érzi szabadon azokat, mingyárt megakará ragadni az alakot; de csak sötét leplét kaphatá meg, maga eltűnt. Tihamér meglelt kardjával levágván lábairól a' köteléket, maga előtt tapogatózva beljebb megy az épületbe, melly egy földrengéstől lerongált klastrom vala; kőhalmok 's oszlop-darabok közt tétováz, de feje körül egyebet sivitó denevereknél se nem lát, se nem hall. Hosszu tévelygés után, egy más utszára szolgáló kapuhoz jut, mellyen a' járást ismerő személy 's férfiak rég elosontak. Zavartan nézi a' barna falakat, nem lévén képes összevágó gondolatokra; szerelme' titkát elzárván nem foghatá meg, miért választott épen ő czélul e' kétes játékra, 's csak magára boszorkodott: hogy vak hevében, minden elővigyázás nélkül indult a' fondorlók' cselébe, 's nem ragadá meg a' beavatott énekest azonnal. Hosszu tusakodás után, a' képzelet, hogy Róza, kinek ittléte felől e' történet által bizonyossá lön, tán emlétte őt, édesen hata szívére, 's eltökélve mindent elkövetni szabadulásáért szállása felé ballag, midőn egy oldal-útszából tompa moraj 's kardcsattogás arra vonzá lépteit. Egy férfi falhoz támaszkodva, már csüggedő erővel vív két más ellen. „Kettő egy ellen!” felriad Tihamér, 's oda siet. A' két gyilkos váratlan érkezten megrémülve, elszaladt.

„A' czudarok – mond szorult lélekzettel a' megtámadott férfi – Jó csillagom hozott ide, magyar, különben a' gaz lelkek még elrutítnak, pedig magunk emberei.” Tihamér mingyárt megismeré Verner' hadi jelét, 's távozni akar; de a' férfi karjánál tartóztatván kérde: kinek köszönöm éltetmet?

„Csak hogy élsz, minek a' név? felel Tihamér.

„Szent Antal, segíts! – kiált a' férfi, Tihamért közelébb szemlélvén – az ördög játszik e vélem? Ismerlek, 's ha jó móddal hozzád férhettem volna, többé nem lehellnél. Stefanot még senki nem bántotta meg boszúlatlan.”

„Bűntelennek érzem ugyan magamat – felel Tihamér – de ha valami titkos ösztön ellenem izgat, emberedre találtál.”

„Nézd arczámon e' sebhelyet, holdfénynél is megláthatod, 's emlékezzél a' Capuai ütközet-re, hol szép prédámtól megfosztál, 's boszúm' okát tudod.”

Tihamér mingyárt vissza emlékezett az egyes házaknál történt rablásokra, mond: „az emberség' törvényét írák képedre; mérséklet nélkül a' legszebb diadal is csak hiu véráldozat.”

„Ha el nem nehezít kicsinyt a' bor, legottan megadtad volna kardlapod' árát – mond Stefano – Azonban élet életért, ezentúl ment vagy törömtől, 's ha lehet, megszolgálom tette-det.”

„Jó éjszakát!” mond Tihamér, kedve nem lévén hosszas beszédre, 's elhagyá a' mindig dör-mögő Stefanót. Már megkondult a' reggeli harang, midőn borongva haza ért.

Eltikkadva az éji viszontagság után, 's Rózát érdeklő tünődéseinek, ült Tihamér szobájában, midőn egy csinos leány narancs és fügével beköszönt nála. Szép ízlésű ruhája, bár kaczer inkább, mint szerény, mind e' mellett kellemes magaviselet, különzé őt a' többi frissítő szer-áros-októl.

Nem volt ugyan azon tündér alakok közül, melyek egyszeri látásra hódolatra kisztnek; de kised termete bájait ügyesen tünteté elő, 's fürge mozgásával magát tetszetni tudta. Holló-haja tekercsbe szorítva, nyiltan hagyá hó-nyakát: csak homlokán lengének sötét fürtök, két tüzes szemet árnyékozva, melyekből lélek, negéd, 's életöröm szikrázott; kised piros ajkai könnyelmű jóságot mosolyogtak. Forró nézetei mohón legeltek Tihamér' alakján; de elkomoroztak, midőn ez alig tekintve réa, távozásra intí.

„Mért vagy olly kedvetlen, szép magyar? – mond a' leány enyelgve fogván meg Tihamér' kezét – az élet' nyílt öle vár, 's magadban epedsz; virágkertben állsz, 's kietlen pusztádat sénled” Tihamér rá meredt; úgy rémlett előtte, mintha ez alakot már többször látta volna. „Hálátlan férjfiu – folytat a' leány – annnyit járok körüléd, 's te mindég magadba zárkozva nem találsz méltónak figyelmedre. Ne légy olly hideg mint otthoni levegőd – te örömrre vagy alkotva 's nem komor eszméletre, melly árnyékot ölel a' szép valóság helyett.” Elhallgat, és csintalanul kacsingat Tihamérra, ki néhány darab pénzt nyújt neki mondván: „vedd ezt tanításodért!”

„A' szív csak szívtől vár jutalmat; csak ebben nincs különség az emberek között – mond a' leány, 's szemei kémelve villognak – mikor először láttalak, mingyárt érzém, hogy kincsednél inkább szeretnék.”

„Korán tanultál hízelkedni – felel Tihamér – mi neved?”

„Róza! – viszonz a' leány – de, mi lepett-meg annyira? szinte felelevenülsz.”

„Szép név – mond Tihamér – egyike azon neveknek, melyet leginkább szeretek.”

„Még is csak üres hang, ha viselője nem érdemesíti azt” felel a' leány kedvetlenül. – „Igaz!” viszonzá Tihamér, 's a' gyanútalan tán megvallotta volna, milly sajnós emlékezet csatolja e' névhez, ha egy vitéz sietve nem jön hozzá, 's őt a' vajdához nem hívja. „Légy boldog, Róza! – mond Tihamér – 's bocsásd meg hidegségemet.”

„Milly részvételt nem okoz többször a' pusztá név is!” mond habozva a' leány, 's szemei vad lángra gyúlnak. Tihamér észre se' vevén a' leány' szorongásait, néhány aranyat ad neki” ha szegény vagy, használd – mond – ha nincs szükséged, tartsd meg emlékezetül.”

„Jég-tetem! – mond a' leány kitörő haraggal – te érzést tudsz gerjeszteni, de oltani nem tudod; lelketlen szobor, nem kell adományod” 's elveti az aranyt. „Kár nevedért! – mond Tihamér komolyan – hová tűnt belőled az asszonyi méltóság, hogy feledve magad' ily úton akarsz szívet lánczolni? Légy boldog!” – Megrendülve, 's boszútól lángolva távozott a' leány; Tihamér pedig a' vajdához sietett. –

„Készülj útra – így fogadá István vajda Tihamért – Dezső, a' Gravinai várnagy elbetegesült, felséges urunk téged' neveze helyére; reménylem, megfelelsz a' királyi bizodalomnak. Részem-ről, bár sénlem távozásodat, még is örülök a' király' választásának.” Uj pálya nyílt ezzel Tihamérnak, 's csak Rózán aggódó lelke hagyá hijányt örömében; őszinteséggel gondola eleget tenni szerelmének, 's híven mindent megvallott, mi eddig vele történt, a' vajdát kérvén: venné szívére Róza' ügyét.

„Ifju szívnek édes a' szerelmi titok, azért nem vádolom tartózkodásodat; gyorsá repül érzetünk, lépve jár bizodalomunk – mond kegyesen a' vajda – hazám' leánya engem' is érdekel, 's rajtam nem múlik kinyomoztatása.” Köszönetet rebegvén Tihamér, elfogódva tartja nemes nevelője' kezét, mint a' beteg a' biztató orvosét.

„De, öcsém! – mond ismét a' vajda – az éjjel szíved még is kijátszá eszedet; az ember sokszor megy vakon hálóba, de legalább nyílt szemmel tér vissza; azonban vigasztalódjál, ki volt még szerelmes, és okos?” Szép reménnyel jótévéje' gondjában tudván Rózát, készült Tihamér az útra; 's még az nap megértvén a' király' parancsolatit, a' következő hajnal őt, kísérve ötven magyar lovagtól, már a' Gravinai úton léle.

István vajda a város' előjáróji által mindenkép nyomoztatá Rózá, kívált a' Tihamértól megjegyzett városrészen minden házat kikerestetett; de a' csalárd Brigitta' mesterkedései, kinek a' keresők közül többen lekötöztetettjei voltak, sikeretlenné tevő szándékát.

Nincs kinosabb érzés, mint a' sziv' kedveltjét erkölcstelennek ismerni; milly fájdalmas tekintet vala Róának, midőn Tihamért illy helyen, 's olly méltatlan karokon látta. Borzadva rettent fel álmából, 's édes reményeit sanyaru lemondás váltá fel. Fájdalmiba zárkozva annál nehezebben türe Verner' szinlett diadalmát, ki most biztosabban újítá kéréseit, de nem segített ügyén, 's mikor átkozva türelmét keménykedni akart, kifakadó érzetén ellágyult vadsága. A' csalfa, minden emberi szentséget gúnyoló Brigitta kaczagott magában; különben is az egész dolog csak annyira érdeklé, mennyire Verner' rablott kincsei gazdagíták; ennek fejében támadt a' gondolat gyanussá tenni Tihamért, 's így szerelmét előlni; teljesítését Minetta nevű leányra bízta; ez csinos külseje miatt szüleitől elkényeztetvén korán eltéveszté az irányt, melly nemét redős arcczal is tisztelet tárgyává teszi. Fényt ahító gögje világi zavarba döntvén, elvégre olly mélységbe sújtá, honnan lankadó ereje nem volt képes menekedni.¹⁸⁸ Megcsalatva hiú vágyásától utobb Brigittához került; de mindemellett volt érzete jóra, 's forró vére' hűltével többszer könyezve nézett vissza az ártatlanság' béke napjaira, midőn magát a' legjobbnak is érdemesnek tarthatá.

Mig Róza fogyasztó búban sénlödött, Húsvét hete közelíte. Nagy pompával ülék Nápolyban a' Feltámadás' ünnepét; ezer meg ezer szövétnek 's gyertya világtól fénylett a' város, 's a' pezsgő nép énekzaja harsogott a' levegőben; de éjfél tájban éktelen rémülést okozott egy rettenetes orkán: földalatti zúgás közt a' feldagadt tenger, mintha kiakart volna forni ágyából recsegteté a' kevergő hajókat; a' föld megrendült, itt ott házak dültek össze, sűrű, meleg port szórva a' tágosabb helyeken szorongó népre; a' mély sötétségben csak a' Vezuv' ropogó üszkei villogtak szemsértő fénnel az éj' kormán keresztül.

A' nehéz álmokból felrettent Róza első ijedtében az ajtóhoz támoilog, de zárva lelé; hasztalan zörget, kiált, az örök 's a' többi házlakosi mind kiszaladtak; de tiszta, semmi büntől sem terhelt lelke, csak hamar erőt nyere, 's megnyugodván az Isteni végzésen, térdére omolva, várta a' szabadító halált. Egyszerre felcsattan az ajtó, 's Verner lélekszakadva rohan be: „Jer, jer a' szabadba! minden pillantat szörnyű halállal fenyeget!”

„Megyek – felel Róza – de hogy sem ide vissza térjek, inkább hagyj itt vesznem.”

„Te enyém vagy, ellenére minden földi rettenetnek” kiált Verner, 's erővel ki akarja ragadni; ekkor egy sebes rendületre az ablak' márvány-sarka elvál a' faltól, 's a' rostéllyal együtt leroskad. „Eskügyj az égi haragra – mond Róza – hogy szabadon bocsájtasz!”

„Nem, tőled nem állok el!” zúg Verner kitörő indulattal – 's ha nincs egyéb mentés, egye-sítsen a' halál, ” 's a' hijában vergődő szűzet magához szorítván, az ingadozó falak' ropogása közt lihegte szerelmét. Róza nagy nehezen szakasztja ki magát rablója' karjából, 's az ablak-üreghez iramt „a'sors maga nyit útát!” mond elszántan 's a' mélységbe mutat. Verner helyére gyökerezve, tördelt hangokkal kérlelé a' szűzet. Az orkán azonban lecsendesült, az örök 's a' házlakosi vissza tértek, az ellankadt Róza más szobába vezettedék; első gondja Paolo vala, de az öreg békén aludt.

A' földrengés nagy károkat tett, de csak előkövetje volt még a' nagyobb inségnek, melly e' boldogtalan országot pusztítá; mert a' tikkasztó melegben, rothasztó, lomha ködök boríták a'

¹⁸⁸ menekedni[.]

földet, a' tespedit levegő elnehezült a' veszteglő szélcsendben, mintha a' természet megszűnt volna munkálkodni egészen, 's nem sokára a' mirigy halál rettentő¹⁸⁹ alakokban jelengeté magát. Naponként több ember hullott el, 's a' temető' telisége miatt meszes gödrökbe hányottak, hogy a' mirigyültek által a' ragadékonny métel ne terjedhessen. A' harangok bús kongásaikkal nem győzték kísérni a' holtakat, 's papi szolgálat is csak áltajában nyújtatott a' népnek, még a' templom sem ada menedéket az osztorozó csapás ellen. Minden arczon halál-félelem boronga. Gyámoltalan szülék elhagyatva jajgató gyermekeiktől, sorvasztó magányban fetrengtek, 's nem rég virágzó ifjak emberi segéd nélkül hervadtak el. Ott fekszik egy anya, előbb házának malasztja, hijában esedezve egy csepp vizért fogyasztó szomja' olthatása végett; nincs ki hallaná, csak mosolygó kisdede csúsz hozzája, 's a' kétséggel küzdőnek fonnyadt ajkairól szívja a' halált. Borzongó hajjal látja a' hitves szeretett férjét, férj hitvesét végső vonaglásiban, 's nem mer közelíteni, megtörött szemeinek bezárhatására. Itt egy pár hív szerető, szoros ölelésben, mérges lehelletet lihegve egymásba alszik el. Nincs nemzetség, melly kedves tagját ne siratná 's az emberek bús árnyékként lézengnek elzárt házaikban. Irgalmatlanul vág az enyészet a' büszke élet közé, és sötét nyomdokán éjjeli madarak visítnak.

Lajos király hívei' unszoltára, 's elgyöngült serege helyreállítása végett István vajdát nevezvén Kormányzónak elhagyá Nápolyt, 's magyar-országba tért vissza, egyszersmind Vernert rabló népével, zsoldjából elbocsájtván, kitiltá az országból. Boszútól égve a' magyarok ellen fenni vasát, inditá el Verner felekezetét. Elköltözése' napján egy ősz ember jelenté magát Istvánnál, térdén esedezve, venné oltalmába 's ha még lehet, szabadítana meg egy fogoly szüzet. Paolo volt ez, kit Verner szükségtelennek tartván ezentúl tettét titkolgatni önkényt elbocsájtott. A' Vajda tüstént oda sieté Róza' fogházához; de a' minden gonoszság' alacsony eszközét a' mirigy lesujtá már. Ott fekszik Brigitta, kénkö színü teste vad görcsöktől vonaglik; kezei sárga csontszálok szünetlen a' levegőben hadaráztak, mintha valami szörnyü rémletet akarnának elűzni. Irtózva fordult István el a' bünöstül, kinek szétvonzolt képe, sívító hangjai nyilván mutatak, a' sivatag élet' végső szorongásait. Egy a' partnál ácsorgó hajóstól érté meg: hogy Verner nem szárazon mint serege, hanem bérlett bárkán egy fátyolos asszonyt tartván karjain Calabria felé evezett. A' nehéz gondoktól elfoglalt Vajda semmit sem tehetett Rózáért, visszás környüállásoktól nyomatva kénytelen volt a' szüzet sorsának martalékkul hagyni; mert alig távozott el Lajos, a' békételen Nagyok visszahívák Joannát, a' változást kedvellő 's rendet gyűlölő köznép pártot ütött, 's István elgyöngült seregével a' zendülést nem gátolhatván magyarjaival Nápolyt odahagyta.

Verner azonban nem messze a' Nápolyi öböltől partra szállt, 's gyors paripákon seregéhez tért. Joannához szegődvén tábort ütött, maga pedig gróf Sanseverino szép kastélyában vevé lakását. E' kastélyban Vernerén kívül csak az udvari mester, egy hideg fősvény ember lakott; ennek Lucia leánya, a' komoly magas alakot, melly néha az erkélyen meg-jelent herczegnének tartván, kíváncsi vala megtudni: miért nincs asszonyi szolgálat, 's kéré atyját, ajánlaná őt a' herczegnéhez. A' fősvény atya hasznot gyanítván szólt Vernerrel, 's ez annál inkább¹⁹⁰ hajlandó volt Luciát befogadni: minthogy a' titkos bútól epesztett szüz' arczain, az élet' friss színe lassanként elhala. Mélye alázatossággal jött Lucia Rózához; de miként elhült, midőn magokra maradván Róza így szólitá meg: „én nem vagyok herczegné; csak egy szerencsétlen rableány,

¹⁸⁹ tettető

¹⁹⁰ annál inkább

szegényebb náladnál!” A lány érzetű Lucia, egy titkos szerelemtől méginkább a különöshöz vonzatva, hamar részvétre buzdult a fogoly iránt, kinek csendes türesét és nyugalmát, a tiszta lélek gyümölcsét nem győzte eléggé csodálni; mindent elkövette sorsa enyhítéséért: hárfát hozott, víg dalokkal mulatván boldog volt, ha egy két mosolygást nyerhete. Rózának is jótét lön új társa, s az emberekhez való bizodalom, melyet Tihamérral elveszettek érze, ismét feléledt elzárt kebelében.

Egyik nap Verner rövid időre Acciajoli Vezérhez (ki Joanna részére e tájban sereget gyűjtött) nyargalván, meghitt tisztjére bizta foglyát; ez ura izlését közelebb akarván látni, minthogy a szűz többnyire sűrű fátyolba rejtezett, Rózához megyen, kérdvén nem parancsol e valamit? Komoran lép hátra a szűz megpillantván a czinkost. „Tán csak nem vagyok olly ijesztő – mond Stefano félig megbántva – hiszem nem újság előtted a katoná; vagy csak a sima kép méltó kegyes tekintetre?”

„Elég hogy tünnöm kell jelenléted” – felel Róza – ne terheld azt még pusztá csevegéssel!”

„Nagyon fejünkre nőttél – mond Stefano – Azonban csak ne haragudj! vigyázok ugyan reád, mint a féltékeny öreg fiatal hölgyére, de nem ártok; ezer villám! mióta Tihamér megbélyezett, nincs szerencsém a szépeknél.”

„Tihamér!” rebeg Róza, félig kérdő, félig sohajtó hangon.

„Ő, ő!” száradjon el keze – mond Stefano – azonban ismét megbékültem vele azon este, midőn galamb helyett varjút fogott; valóban, ha az ember így reád néz, nem hinné, hogy imádóidat ekként nyomorgassad.”

„Nem értelek” mond nyugtalanúl Róza.

„Még is lángolsz? – viszonzá Stefano – ne tetesd magadat, mintha nem tudnám hogy oda csalattad őt, tán csak multság végett, pedig érted él hal; azon személy, kit helyetted elvezetett mondá: mint reszkete örömében, s milly szorongva rebegé: te vagy Róza, te vagy? Most is bánom hogy e tréfát elmulasztám.” Ekként beszélé el Stefano mind azt, a mit az öröktől hallott, s Róza ámbár a történet mélyebb célzását nem foghatá meg, Tihamért még is ártatlannak vallá, kétsége eloszlott, s csak magát vádolá, miként táplálhatott illy fonák gyanút; gyermeki hittel üdvözlé ismét a drága képet, mely tisztább fényben mosolygott életére. Te vagy Róza! ezt rebegé többszer, midőn Stefano elhagyá: a szerelem édes hangját vélte ezen szavakban, s öröm-érzéssel fogván a hárfát, szorúlt keblén ez énekkel tágíta:

„Bár a sors tőled messze zára,
Míg e szív ver, csak érted ég.
Édes szerelmed' bájsugára
Által hat éltem' alkonyára,
'S bár a sors tőled messze zára
Szent kéjre int emléke még;
'S ha ébredsz lantom' hangzatára,
Egy köny legyen hűségem' ára,
Hogy bár a sors olly messze zára
E' szív még is csak érted ég!”

„Minő hangok!” – mond álmélkodva a belépő Lucia – vagy erőszakos kiömlésnek tartsam, mely a bút akkor gyúnyolja, midőn az leginkább sebesít?”

„A durvaság, mely örömet levonna mindent magához, engem most túl emelt a közember balga vágyain, s a mérget keblemből kiszívta fulánkja – felel Róza – O Lucia soha sem szertettél?”

„Ah! most is az Bajam” mond Lucia ’elfohászkodja magát.

„Igy hát tudod, milly boldog érzés a’ kedvest egyszersmind tisztelhetni is” mond Róza.

„Érzem – felel Lucia – csak más ember is úgy érezné! mit tagadnám, az uraság kertésze, egy szép ügyes ifju kéri kezemet; én örömet odadnám, de atyám nem engedi, mert mátkámnak milly teli a’ szive, olly üres erszénnye. Atyám azt mondja: jobb klastrom mint pénztelen férj; én ezt nem hiszem ugyan, de még sem lehetek úgy vele, mint szívem ohajtja.” Így közlé Lucia szíve állapotját, ’s szíves vallása Rózát is őszinteségre gerjeszté. A’ gondolat: hogy őt Tihamér szereti, új czélokra edzé erejét ’s az édes tárgyán szárnyaló elméje fel-felderítgeté.

A’ tettetést nem ismerő szűzön Verner mingyárt észre vette a’ gyors változást; de ő ezt a’ kénytelenségre hárítá, melly úgy vélé kifog minden érzeten, ’s hogy ezen tul Róza hazafiában se bizhassék, maga tudósítá állapotjok¹⁹¹ iránt.

Tarenti Lajos már Nápolyi király, Verner’ hűségét megnyerni óhajtván, meghívá ezt népével, hogy az öszvegyült sereg előtt övedzené fel őt vitézi karddal. E’ megkülönböztetés Verner gőgjének nagy élelmény vala, ’s ezer ígérlet ’s fenyegetés mellett, megszaportván őrjeit, Stefanora bizá Rózát ’s reggel korán megindult seregével.

Még Verner nem is tűnt el a’ látkörből, míg messziről látszott fényleni tollas sisakja, midőn Róza már szabadulása’ lehetőségén tünődött. „Most az idő – mond Lucia’ karjában – egy bátor lépés ’s ment lehetnék; ki nem mer, nem is nyer – ah segíts! tanácsolj!” Lucia megdöbbsent ’s eleintén lehetetlennek vélé! „Ha mingyárt innen menekednél is – mond – hová illannál? úgy hallok mindenfelől rabló csapatoktól forr az ország.”

„Nehezebb sors ennél már nem érhet – viszonzá Róza – szívesen kötném életmet a’ leggyöngébb reményre; nincs egyéb választásom: vagy hosszú inség, vagy legfőbb szerencse. O csak a’ szabadban egy lóra kaphatnék, mi kicsinynek látszana a’ legnagyobb veszély; ha atyád –

„Nem, nem – szól közbe Lucia – ő soha javallani nem fogja.” Róza elővesz egy arany karkötőt, mellyben elraboltatott ’s Luciának nyujtja „ez saját értékem – mond – boldogult anyám’ hagyománya; nemes szíved tudom nem kér jutalmat, de tán atyádat részemre vonhatja.” Lucia lesütött szemmel hirtelen kimegy.

„Reménytelen hágy itt!” sohajt Róza ’s mély bűnnek ered; de égő vágyai ismét felserkenték, nyugtalan jár kel, majd az ablaknál állva a’ távolba néz, míg az alatta dörmögő strázsáktól vissza nem rezzen, majd gondolatokba merül, míg ebből is a’ mellék-szobában tanyázó Stefano’ nehéz léptei nem költik-fel, ’s habozva így tétováz, míg eljött a’ dél; Lucia néma komolysággal étket hoz, de Róza se nem evett, se kérdést tenni nem mert, félvén tagadó választól. Délután sétálni kívánczozott, de Stefano bocsánatot kérve jelenté: hogy parancsolatja van, míg ura visszatérend szobájában tartóztatni. Könnyes szemmel magában tépelődve borúl Róza kezére, nem is ügyelve a’ szép alkonyi égre, melly arany szőnyeget terite a’ kies mezőre; midőn Lucia egy kosár gyümölcscsel hozzá lappang. „Róza! – mond a’ leány – ha nem csal meg a’ remény, még az éjjel szabad lesz” ’s a’ felszökött Róza előtt kiöntvén a’ gyümölcset, a’ kosár fenekéről egy könnyű férfi-ruhát huz elő; öröm-reszketve áll Róza ’s nem képes szóllani. „Már nincs egyéb mód – folytatja a’ leány – férfiuvá kell lenned; ím kertészem ünnepi ruháját küldi, ne irtózz felöltöni, mert nemes szívet takart.” Róza elpirul ’s tekintete hirtelen elröpül a’ ruha felett. „Ez úton úgy vélem legtanácsosabb” mond ismét Lucia. „Elkövetek mindent – mond a’ meggyőzetett Róza – mindent a’ szabadságért!”

¹⁹¹ állapotjok

„Rejtsd el a ruhát, azután fekügy le, 's ha majd az éjjel akár mikor a' mellék-szobában énekelni hallasz, hamar öltözz fel 's várd be jöttömet; légy addig nyugodtan” így Lucia 's a gyümölcsöt ismét a' kosárba szedvén, az ajtót Rozára csattantja.

„Mi boszont úgy kis leány? – kérdé Stefano Luciat – miért nézel olly sötéten, mint az elhagyott menyasszony?”

„Mikor annak ott benn – Róza' ajtajára mutat – semmit se tehetek kedvére; akaratos, mivel szép, megátalkodott, mivel imádatik. Most haragjában lefeküdt.”

„Nem bánom – felel Stefano – ha fel sem kél, míg a' herczeg megjő; úgy is vājmi gonosz munka más rovására leányt őrizni. Hagyjuk őt! jer, ülj mellém 's mulass, úgy is a' sok ásítástol alig maradt páram, 's a' sok nyujtózástól majd minden csontom kiment helyéből.”

„Köszönöm szépen – mond Lucia csintalanúl – hát csak az unalom –

„Legyen hát szerelem” szól közbe Stefano, 's melleje akarja vonni.

„Majd később!” sugá Lucia 's elillan. Róza minden perczet számlált, mint a' hivat váró tüzes szerelmes. A' harang tompán köszönté az estét, a' csillagok lassanként feltűntek, lágy szendérgésre intvén a' zajos világot. Lucia, ki többször éjfél is Rózánál mulatott, most ennek betegségét adván örvül, könnyen menekedett atyjától 's egy korsó erős borral Stefanohoz ment; ez nem tudta, a' leánynak örüljön e inkább, vagy a' bornak, míg úgy okoskodott, hogy a' kettő együtt legjobb lenne: azért vigan neki ült, 's minden ital után, Lucia is szebbnek tetszett előtte, 's már háláját csókra hegyesített ajakkal készült jelengetni, midőn Lucia tőle elszökvén mond: „látom távoznom kell, ha le nem csendesűlsz, pedig egy víg dallal mulattalak volna.”

„Maradj! – esdeklik a' lángoló őrtiszt – hol az ének, ott közel a' szerelem, 's így az agyak lelket szül. Énekelj, habár szavad nincs, annál szebb vagy magad.” Lucia lassu hangon így énekel:

„Ha kis hajód' a' sors szírthez veti,
Bizz 's tőrj! bú a' halál' testvéri párja,
'S ha szíved egyszer jégölebe zárja
Ellankadnak legszentebb érzeti!”

„Ez nálad a' víg dal? – kérdé Stefano – hiszen úgy zeng mint a' nagybőjti vecsernye. De hallgass! oda benn valami mozog!”

„Tán Róza nem tud aludni miattunk 's mérgében felkelt” viszonzá nyugtalanúl Lucia.

„Hadd hallja, mint kellessék élni e' földön, tán észre jön – vagy a' mi van is elveszti – Legyünk vígan!” kiált Stefano, egyet iszik 's így harsog.

„Üssünk öszve habzik a' bor,
Szép leány most rajtad a' sor,
Tellve csillog a' pohár!
Kéjre, dalra lelkesedve,
Buzdítson az élet' kedve,
A' hívnek tűz-csókja vár!”

„Te az egész házat fellármázod – mond Lucia szorongva – ha atyám itt lel boldogtalan leszek!” s ezzel kiszökik a' szobából. Stefano dörmögve kiüríti a' korsót 's egy zavart monologot tartott minden üresség ellen, 's tántorgó léptekkel egy ideig ingadoz, azután székre hanyatlik 's nehéz fejét kezére hajtva elalszik. Lucia kinn leskelődvén, az ajtón többször betekintte 's Stefanot látván álmában, a' már talpig felöltözött Rózához ment 's a' remegőt szívdobogva az

udvaron keresztül, hol néhány örök, még a vélt kertésznek enyelgve szerencsés jó éjszakát kívántak, a kertbe vezette. Kimondhatatlan érzés fogá el Rózát, midőn a kert végén, egy kis ajtónál, a valóságos kertész elébe jön, s egy nyerges lovat eloldván egy fától így szól: „az ég vezéreljen! ez üdvözlésem s búcsuzásom! Ül fel, ez árok hosszában egyenesen az országútra jutsz, mely a Bari földre vezet; ott még Magyarok vannak, két napig oda érhetsz. Én ponosan mindenről tudakozódtam s azt találok: hogy így leghamarább menekszel.” Róza hálát akart rebegni, de sűrű könnyei elfojták szavait, némán dült Lucia melyére. „Siess – mond a kertész – minden pillantat most drága!” s Rózát a lóra segíti; még egyszer terjeszti ez kezeit a nemes pár felé s eltűnt az éji homályban. „Francesco! – mond ömledezve Lucia – ez a boldogtalan minden értékedet magával elvitte!”

„A legszebb megmaradt – felel az ifju – a te szíved; a többi fáradtság s iparkodás könnyen kipótolja.” Lucia az ifjura hajul, s szerelmének ezen tettéből még az éjjel édesebb titok szövődött.

Minduntalan visszanézve, nem sarkalják e üldözőji, nyargal Róza a sötétben; hevült vére, s a természetes asszonyi félelem iszonyú rémletekkel ijesztgetik; minden bokrot egy rablónak, minden szél-suhintást hideg karnak vélt, mely őt megragadja, s jég-cseppektől ázott arcza, bár keble zajlódva forrott. Így lelé őt a hajnal; az üres káprázatok megszűntek ugyan, de új aggodás terhelé: mert a kifáradt ló már alig léphete; itt ott útasok is mutogatták magokat, s külön külön kérdésekkel ostromlák. Végre kénytelen volt leszállni, s a mindég nevedő melegben gyalog vezetni lovát; így haladt egy darabig; de gyöngéd teste, illyeshez nem szokván ellankadt, hozzá járulván az éhség, minthogy felingerült érzéki közt, a mult nap semmi táplálékot se vett magához; fogyaték erővel tehát kifordul az utból, s közel egy faluhoz, egy pázsinton megáll, s magát egy plátán hűsége vetve pihent, míg lova mohón ropogva faldosá a friss füvet.

„Hogy mersz itt legeltetni?” dörög megette egy izmos férfi s káromolva ragadja meg a reszketőt.

„Engedj csak rövid nyugalmat – esdeklik Róza – tüstént távozom.”

„Nem távozol – harsog a férfi – hanem velem jössz, s ha nem tudsz fizetni, lovad nálom marad.”

„Ne légy kegyetlen a szegény idegenhez; életem s ez a ló mindenem.”

„Idegen! – kiált mérgesen a férfi – annál inkább velem jössz, különben megérzed kezem súlyját!” E végső szükségben eszébe jut Rózának karkötője, melyet egy asszonyi ruhával, kendőbe takarva magával vitt s azzal kínálja. „Ez aszsonyi partéka – mond a férfi, majd Rózára, majd az aranyra pillantván – te ezt loptad? vald meg tüstént!” a megszorult Róza egy szót sem felelhet. „Talállok helyet számodra!” mond ismét a férfi s megkapván a ló kantárát, s Rózát a szélső házhoz vezeti, hol az elfáradt egy kőpadra dül, képét kezével eltakarván.

„Mi baj atyám?” kérdi egy fiatal leány a férfit.

„Nem elég – mond a férfi – hogy minden hatalmas kényne szerént sarczol, még illy kőborló is pusztítja az embert; ez a tolvaj, országfutó, kertemben gázolt.” Róza egy esengő tekintet lövell a leányra s ez mingyárt tüzesen pártját fogta, vélvén: hogy illy szép ifju országfutó nem lehet, úgy az ide siető házi asszony is oltalma alá vette, s a férfinak bár mint dörmögött, elvégre engedni kellett. Míg Rózát a kíváncsi asszony ezer kérdéssel kinozta, sebes vágatva jön egy lovas s a ház előtt megáll. Róza majd öszve roskada, midőn ezen lovasban Stefanot ismerte meg.

„Hej gazda! – kiált ez – pénzért, szép szóért enni innya, ’s lovamnak szénát; de szaporán, az idő sürget” ezzel leugrik, ’s amint lovát beljebb vezeti az udvarba, meglátja az előtte rejtőző Rózát. „Hát ez a’ legény mért bukdozik, mint kánya előtt a’ csirke? – mond – hadd lássalak!” ’s fején fordítani akar, ’s a’ mint Róza kirántja magát, könnyű kalapja és háló-süvege, mely haját öszve tartá, a’ földre esik, ’s hosszú szőke haja szét omlott tetemén.

„Ezer villám! – kiált Stefano – ha Róza nem vagy, én lettem bolondd!” Az elárult Róza, e’ kétes állapotban is hamar vissza nyéré lelki erejét ’s csendes méltósággal a’ bámuló háznépet félre intvén, kérdi Stefanot: „értem jöttél?”

„Szöktem Róza, szöktem – felel Stefano – de mint hogy vaktában rád lelék, együtt térünk vissza.”

„Stefano! – mond a’ szűz – magadtól hallám: hogy Tihamérnak köszönöd étedet, ezen tettéhez adom örök hálámat, ne gátold útamat; o ne légy eszköz a’ gyilkos’ markában, hogy kényén pörgesse létedet, míg becstelen oda vet, csúfjára az emberiségnek.” Stefano, ki ha rá kelt a’ dolog bátor vitéz a’ harczban, de ezen kívül többnyire még is csak az uralkodó pillantattól függött, Róza’ kérésétől most is könnyen meggyőzetett. „Maradjon hát Verner – ugymond – ha addig nem tudott meghódítani, nem érdemes vesződnünk; merre szándékozol?”

„Bari földre” felel Róza.

„Én késérlek – mond Stefano – a’ jó kar mindenütt lel munkát, most kivált, midőn a’ világ új borként forr, ’s több szüksége van katonára, mint egyházfira, ’s békés gazdára. De ne késünk; tedd félre az asszonyt, mert Verner ma este megtér ’s ha útol ér, én legalább tudom hogy járok.”

„Ő tanított lovagolni – mond Róza – erőm pedig újjul oltalmaz alatt.”

„Csak jól takard el képedet, mert a’ merre megyünk valamennyi asszony fellázad” mond Stefano ’s hamarjában a’ lovak után lát, és még néhány, drágán fizetett étekkel lakoztak, Stefano egy történetet koholt, melyben Rózát, egy Nápolyi nagy úr’ leányának vallá, kit most véletlen meglelvén, ’s egy titkos helyre kísér. A’ háziasszony, szintúgy leánya, megtudván Róza’ nemét, mingyárt öszve suttoztak ’s nem olly részvétellel néztek reája; ellenben az előbb dagályos férfi szlédobb lön ’s a’ csekély kárért vett zálogot is ingyen vissza adta. Körüllengve édes reménységtől folytatá Róza ismét utját.

Az indulat’ szárnyain siet Verner’ a’ kastélyba ’s Róza helyett ezen írást lelé: „Szabadság az élet’ fő java, ne csodáld tehát, hogy elszakasztám a’ bilincset, melyre indulatod fűzött; megbé-külve válok tőled el, végső kérésem ez: ne állj bosszut ártatlanon miattam. A’ mit nálam nem lelhetél, adja meg egy nemes szív, ’s lelki erődet fordítsa nemesebb czélokra. – Légy boldog!” dermedve álla Verner, mint a’ kincsásó, a’ minden értékébe került ’s izzadva felemelt üres ládánál; mérges kacajjal veti el az írást ’s dühre gyúlva elő szólítja őrjeit, kik egy szóval Stefanot vádolták. Hasztalan száguldozott szerte a’ környékben az elszőköttek’ nyomára semmikép’ sem juthatott, és nem sokára sovár tüzzel hallá a’ harczjelt, mely a’ véres munkára ébreszté.

Az elgyöngült magyarok egymás után több várost vesztek el. Tihamér mindenkép törekedett Gravinát fentartani; de a’ többnyire németekből álló¹⁹² őrizet, zsold elmaradás végett pártot ütött. Férfias intézeteivel lecsillapítá ugyan Tihamér rövid időre a’ háborgókat, mig Acciajoli a’ várt bekerítvén azt felkérte; melyre a’ lázzadók összevegyültek, ’s vagy a’ vár’ feladását, vagy zsoldjokat kérték. Tihamér ezt nem teljesíthetvén, amazz nem akarván tenni, bát-

¹⁹² alló

ran közéjük lép, s míg bennök a' becsület-érzést s vitézi dicsőséget újra felébresztteni buzgott, kívül elrivad az ércz, s az ellenvezér ostromot parancsol. A' megrémült zsoldosok elvetvén fegyveröket, vonakodnak a' viadaltúl. Tihamér ezt látván, bús haraggal magyarjai elé áll, „csekély számunk – így szól – a' várt nem menthetjük; de ezen rablelkek tanuljanak, pirulva hüséget; ki hazáját szereti, kövessen engem!” ezzel kitör a' kapun, és szerencsésen keresztül vág az ellentáboron. Manfredoniába akart vonulni, hol a' vitéz Csúzi János áll; de útjában gróf de Baux' a' magyarok legdühösebb ellenségére találkozott. Nem volt menedéke, ismét harcolnia kellett; elszánva, életét drágán eladni, rohan az ellenség közé, utána bátor, de kis számú serege; de az elfáradtakon a' sokaság győzött. Tihamér, bajnoki maga védelmezésében, minekutána lova is agyon szurattott, megfogták, s vérző szívvel kelle néznie társai' felkonciztatását; békén részesült volna e' sorsban velök, de a' gróf maga elébe vezetettvén, kevélyen kérdi: „te valál ezen csoport vezetője?”

„Én – felel Tihamér – mit kívánsz tőlem?” de Baux kardjára támaszkodva, sötét szemmel méregetvén őt, kérdi ismét: „milly áron válthatod meg éltedet?”

„Sokat nem adhatok, kevéssel te nem elégszel, azért semmit sem ígérhetek,” viszonzá Tihamér.

„Mit adhatsz kérdelem? a' győző előtt állsz!” mond de Baux felingeredve Tihamér' egyenes, bátor választól.

„Hol ötven esett egyre, ott a' győzödelem nem méltó kérkedésre” felel Tihamér.

„Könnyen felelsz, én pedig szinte olly könnyen felfüggesztetlek, például a' vadaknak, kik ide zudulva erdejikből, pusztítják szép földünket,” mond a' gróf kitörő haraggal.

„Ti buja élet közt sorvadó lelkek, ti hivatok minket vadaknak – mond Tihamér büszkén – ha vadság az: hogy nem tudunk orozva gyilkolni, nem hizelkedni mérges kebellet, nem porban heverni a' megvetett előtt, nem minden percznek színében öltözni; ha ez vadság? akkor nem irigyeljük mívelődéseket, melly hiú gőzével az élet' velőjét szárítja el, s a' természetet elaszalt vázzá törpíti!”

„Lánczot neki! – harsog de Baux – hadd harapja csorbára agyarád; boszúmbra kicsiny, nem mocskolom be kardomat véreddel, de a' kizsartolt földnépe lássa vesztedet!”

„Poroszló!” mond megvetve Tihamér, békén nyujtván kezeit a' békolóknak. Gróf de Baux, Bitonto városnak vevé útját, hogy ott több vezérekhez csatolja magát. Tihamérnak, a' rekkenő melegben mindég gyalogolnia kellett, s a' földnépe, felháborodván a' magyarok ellen, kik a' zsoldosok' kielégétése miatt nagy sarcczal terhelék, a' merre ment, vad szidalmakkal illeté. Fogsága első napján egy parasztházba záratott, száraz földön fekvé, elmerülve az élet' változásain lépé meg az éj; bágyadtan pislogott a' mécs egyik szögletben, halavány fényt vetve a' barna falakra; kívül szózat hallatik, s egy fegyveres nemes tartású férfival belép egy asszonyalak, s a' fogolyhoz közelítvén, mond: „Tihamér! a' jövő nap léted' utolsója; csak egy úton kerülheted a' bizonyos halált el, ha lemondasz hazádról, s magadat németnek vallo, vagy olasz-
nak.”

„Ki vagy te szomorú hirmondó, ki a' jótét' szavaival sérteni jöttél?” kérdi komoran Tihamér.

„Nézz meg jól; tán megismered bennem azt, kitől inkább boszút, mint segédet várhatál?” mond a' leány's tüzes szemeit Tihamérre szegzi.

„Róza!” kiált Tihamér, mingyárt megismervén ama Nápolyi frissítő szeráros leányt, ámbár most egészen más formában jelent meg nála. –

„Én vagyok – mond a' leány – s megvetésedet így hálálom meg.”

„Köszönöm jóvoltodat, bár sajnálom, hogy olly tette tarthatál képesnek, melly örök homályt vetne nevemre,” felel Tihamér.

„Engedj a' szükségnek, legalább fortély gyanánt – mond a' leány – több magyar menté meg így már életét.”

„Nemzetem' átka reájok – mond Tihamér nemes tüzzel – kik bectelen életért tagadák meg hazájokat. Ki eredetét szégyenli állatnál rosszabb, szemtelen gaz; melly minden földön elgyökerezni kész. A' kötél-kerülte tolvaj mentse így életét, nem szabad vitéz, kinek nagyobb hatalom ereit megnyithatja ugyan, de elfajultságra nem szédítheti; mint magyar nemes szálltam síkra, s' mire büszke voltam és vagyok, azt a' sírnál sem irtózom megvallani.”

„Így hát minden jó akaratom mellett is elnémulok – mond a' leány, s' ellágyulva, mély gerjedelemmel Tihamér kezét fogja – mennyivel vagy boldogabb mint én, te lánczokon is dicső; én szabad vagyok, de belsőmben roncsolt, s' most éltem' szebb kezdetén, örök küzdés sorsom; egyet kell szeretnem és – magamat siratnom.” – Ezt rebegvén hirtelen elvonúl; a' férfi, ki mind eddig szelid komolysággal hallgatá Tihamért, jobbát nyujtván neki, mond: „én tisztellek magyar, elégedj e' szóval, míg tettel megmutatom.” Erre a' leánnyal együtt eltávozik.

Ámbár Tihamér, Rózát képzelteiben édesen vonzatott az élethez; a' gondolat még is, nemzet-tagadóként élni, elkéséríté minden ábrándozatit a' földi szerencsének. A' vak sorstól függ napjaink' száma, ön erőnkül a' nemes, a' tiszta halál; ez emberlétünk' felséges tulajdona; melly akkor is él, ha sírhantunkat már rég az idő elszórta; így vigasztalá magát Tihamér, s' a' kakas' éjféli kiáltására nyugodtan hajtá le fejét, tán az utolsó álmra; de kevés vártatva künn nagy láрма közt, kém! kém! hallatik, s' egyszerre a' felzörrent ajtón két férfi-alakot taszítanak be az örök; „Itt várjátok a' hajnalt – mond az egyik – s' holnap az első fára veletek!” ezzel az ajtó reájok záratik. „Tihamér!” rebeg az ifjabb, reszketve megy feléje, meg-megáll, végre érzéktelen karja közé dül. Tihamér felfogja a' hanyatlót s' ruháján tágitani akarván, a' legszebb asszony-kebel hullámszik elébe; lángolva hajtja fel szemére vont süvegét, s' Rózát, sóhajtvá, kimondhatatlan érzéssel szorítja magához.

„Az ördög késértett, midőn szerelmesek közé avatkoztam – mond Stefano, a' földre vetvén magát – szép multság ezeket fohászzkodni hallani, osztán holnap Ábrahám atyánkhoz ballagni.”

A' viszonzlátás első öröme édes könnyeket csala ki a' feleszmélt Róza' szeméből, de a' szerelem' lágy hangja közé csörgő láncz, kinosan érezteté vele a' kedves' állapotját; a' viszunkiömlést minduntalan félbe szakasztá, a' jelen's a' jövődönk félelme, s' minden kérdésnek bizonytalan válasza új rettegést, új kétséget szült. Csak tördelten adhatá Róza elő szövevényes életét, a' hosszú beszédnek nem lelvén szavakat. Tihamérnak minden ere megrándult, midőn rablója' nevét megérté. A' kérdésre, miként kerültek ide mond Stefano: „a' szerelem' útján, azért vakon.” s' elbeszéllé, milly szerencsésen érték el a' Bari földet, de a' sebes úttól elgyöngült Rózának egészsége koczkáltatása miatt néhány napig nyugodnia kellett; hogy az alatt Acciajoli seregével oda érkezvén, ők egy pásztor-hajlékban rejték el magokat, s' midőn Róza egy német zsoldostól hallá: hogy Gravinát Tihamér védelmezi, minő megátolkodva vágyódott arra, de csak az ostrom alatt juthattak azon tájra, s' hogy messziről látván az elszáguldó magyarokat, ők is utánok siettek, de csak holt tetemekre találtak, s' végre egy, a' holtakat szebülő parasztól hallván a' magyar vezér' fogságát, Róza feledve, hogy a' háboruban igen olcsó az élet, makacsúl meg akarta tudni mi történik vele. „Fordultunk volna a' tenger felé – így végzi szavait – most jobban állna fejünk, de lappangva mind addig nyomoztunk, míg kém gyanánt becsiptek.”

„S te mindenütt követted!” mond érzékenyen Tihamér.

„Ha egyszer benne van az ember, mit tegyen? – felel Stefano – Halld Tihamér! derék fiak voltatok, a' csata-helyen járván szinte fellobbantam; többnyire minden magyar körül néhány olasz feküdt; lelkeimre! már így tudja az ember miért hal.”

Kín 's üdvesség fogá el Tihamért, elgondolván milly szívet nyere, 's milly szívtől kell neki megválni, egész teljében érzé ezt Róza is, csak a' változó szín arczain mutatá keble harczeit; így hányottak külső, belső ostromtól a' szerencsétlen boldogok, a' szebb élet' 's az enyészet' határán.

Alig szürkült az éj, egy őrtiszt megjelen, hogy a' vélt kémeket vallasni kísérje a' vezér elébe; megrendülve simul Róza Tihamér' melyére, ki őt szoros ölelésben tartja, mintha elakarná rejteni a' világ elől. „Micsoda játék ez?” kérdi a' meglepett őrtiszt.

„Varázs-játék – szól közbe Stefano – mert ha akarom, ez az ifju olly szép leánnyá változik, hogy csak hült helye lesz szívednek; inkább igézni mint kémlelni jött.”

„Mit tagadjam – mond Tihamér – igazság az igaznak legbiztosabb paizzsa; ez egy nemes szűz, melly az ellenségtől is méltán tiszteletet várhat, irántam való tette, a' legtisztább indulatból fakadt; legyen azért a' szív birája, gyöngéd neme szószólója, 's az emberség pártfogója!”

„A' fővezérhez vezetem – felel az őrtiszt – ha ártatlan, nem leszen bántása; kövessetek.” Róza mind ezt csak félig hallá, ellankadva az elválás' gyötrelmitől, némán hagyá magát Stefanótól elvezettetni, kinek Tihamér kezét tüzesen megszorítván, mond: „ha áldozat lennék, vezesd házámfiához!” Nem sokára ő is kivezetetett, 's feloldatván lánczaitól, ló adatott néki. Utfélben gróf de Baux egy bosszus tekintetet lövellve rája, nyargalt el mellette, 's ekkor hallá, hogy mult este, Acciajoli fővezér hozzájuk érkezvén, ennek köszönheti szelídebb bánását.

Gróf de Baux osztályserege a' mezőn tábort ütött, Tihamér pedig erős őrizet alatt Bitonto városba vezettetett, hol a' nép megtudván, hogy a' Gravinai Várnagyot hozzák, tompa zúgással mindenfelől elébe tódult, 's bámulva nézte deli termetét 's bátor magaviseletét; 's a' mint többnyire történni szokott, hogy az áldozat' láttára, a' legdühösebb nép is megengesztelődik (mert e' háborúban majd nem minden magyar fogoly elvesztetett) itt is a' nagyobb szám részére hajla; kivált egy fiatal asszony „ő az, ő az!” kiáltván, minden erővel hozzá szorzkodott, de az öröktől keményen vissza hajtátván, kíváncsi csoportot gyűjtött maga körül, 's hálás szívvel hirdeté e' fogoly' emberségét, ki az alatt egy magas épületbe kísértetvén, egy takarékos szobába szállítatott.

A' vesztéség villám-tűz, melly vagy egyszerre lesujt, vagy az erőt gyors elszánásra kísrti; de a' bizonytalanság, olly lassan rágódó féreg, mellynek minden perczen új fulánkja nő, 's ez epesté leginkább Tihamért; hijában kérdé a' tömlöcztartót Róza iránt, ez csak válvonítva felelt, 's azért szinte könnyebben lehellett, midőn a' vezér másnap magához hivatá.

Tágos palotában ült a' fővezér, körülé de Baux 's több alvezérek; komolyan, de minden félelem nélkül lépett közéjük Tihamér.

„Te emberül vívtál – mond a' fővezér – ezt megvallanom az igazság ösztönöz; de a' zivatar az erős tölgyet is a' gyöngével ledönti; fogoly levél.”

„Katona sors!” felel Tihamér.

„A' kizsartolt nép áldozatot kér, 's véres bosszut kiált pusztitói ellen!”

„Nem a' nép, hanem a' törvénytelen uralkodó.”

„Nem bízták reád a' királyok' ügyét” – szól közbe Acciajoli –

„Királyom' jussait védeni, szent kötelességem.”

„Ha már zsoldért szolgálsz, mindegy, akár kiért harczolsz – mond Acciajoli – mi többet ígérünk, ámbár a' szerencse kedvez. Vedd a' szabadságot és állj soraink közé.”

„Követlek uram! mi Magyarok nem szolgálunk zsoldért: a' rab bérlé el karját, mi hazánk's a' király' javáért 's a' becsületért vívunk; kéméld azért szavaidat és ítélj halálra ha tetszik, és ha

bakóid' pallosi nemzet-tagadásra birhatnak, akkor vess meg, mint a' legnyomorultabb lelket." mond Tihamér nyugodtan – nagy hallgatás lön, minden szem csak ő rajta csüggött.

„Mit késel vezér? – megszólal de Baux – hadd függjön, mint több társai, minekelőtt új veszélyt forralna.”

„Mi nem vagyunk szegődött hohérok – mond Acciajoli, kemény tekintetet vetve a' grófra – élj Tihamér; de fogadd vitézi szavadra: hogy e' városból addig nem távozol, még a' háborúnak vége nem szakad, 's nem fogsz ellenünk kardot, még ki nem váltatol.”

„Ezt ígérem” felel Tihamér.

„Bizok lelkedben, ura lész szavadnak!” mond ismét a' fővezér.

„Bizhatsz! – viszonzá Tihamér – Halld fővezér! ámbár mint idegen, mint ellenség állok köztetek, egyben úgy hiszem még is hasonlók¹⁹³ érzéseink: egyiránt tiszteljük az asszony-érdemet; ez olly égi sugár, mely minden földre elhat; bátran kérem azért vissza ama kémgyanánt elfogott szűzet.”

„Már ő szabad” felel a' fővezér.

„Ezzel alacsony rablóját, Vernert, szálkardra hívom ki – mond Tihamér – idézd ide fővezér az éjjeli gyilkost!”

„Nincs idő most személyes megbántásokért küzdeni – felel Acciajoli – a' közügyé most minden tehetségünk.”

„Tudasd vele tehát; hogy őt színed előtt haramiának nevezém, ki méltatlan a' vitéz-övre, 's hogy ezt kész vagyok minden perczben megbizonyítani, esküszöm Istenemre, kardomra!”

„Szabadságod' első napja, legyen boszúdnak elseje. Légy boldog!” felel Acciajoli.

„Ha így bánsz az ellenséggel, minő kegyelem marad a' hívnek?” mond de Baux elfojtott haraggal, midőn Tihamér eltávozott.

„A' vak gyűlölség többet árt, mint használ, vérszomja többnyire saját vérért issza; – felel Acciajoli – fegyvert a' fegyveres ellen, mérséket a' meggyőzőtthöz; ez a' hős' jelszava.” Ezután az elkezdendő hadi munkáról értekezett.

A' mint Tihamér az udvarra ért, ugyan azon fiatal asszony, ki behozatásakor olly tüzesen pártját fogta, férjével együtt karjába esvén, e' szavakkal: „jótévőnk, megmentőnk!” szállással kínálja. Azok voltak, kiket Tihamér a' Capuai ütközet után, Verner' embereitől kimentett, 's honnan ők, a' férjnek atyja itt előkelő polgár lévén, ide költözködtek. Tihamér, kinek Róza égett fejében vonakodott, fogságával mentegetvén magát; de végre annál is inkább engedett, minthogy a' fővezér' biztosa, ama férfi, ki a' Nápolyi leánnyal nála volt, azon polgári házat jelelte neki lakásul. Szinte diadalmasan kísértetett a' házhoz, hol őt egy tisztos ősz fogadta; de milly boldog¹⁹⁴ érzés fogá el: midőn belépvén, Róza, már asszonyi ruhában, lángzó arcczal elébe jó; minden eltűnt körülé, csak a' kedves' égő pillantatiban lelé életét, világát. „Még fogoly vagyok nem mondhatlak enyémnek – rebegé Tihamér – ha egyszer a' kard oldalamon csörög, 's rablód' vére patakzik, akkor fűzöm a' mátka-gyűrűt kezedre.”

„Még egy lélek ohajt osztakozni szivedben – mond Róza – ő volt fő eszköze szabadulásomnak; sorsomba avatván a' fővezért, az ő könnyei vitatták ártatlanságomat; neki köszönjük e' boldog órát.” Ekkor belép Sabina (úgy hívták a' fiatal asszonyt) 's karján csügg a' Nápolyi leány; de már ama negédes tűz, melly egykor szemében égett, szelid komolysággá vála, 's halavány képe, titkos bút hirdete. „Itt hozom – mond Sabina – boldogtalan, eltévedt, de megtért öcsémet!”

¹⁹³ ha-hasonlók

¹⁹⁴ millyboldog

„Róza! te itt?” kérdi lágyan a’ meglepett Tihamér.

„Minetta nevem – mond a’ leány – Róza névvel egykor csak ingerleni véltelek.”

„Előérzés volt, midőn ama rút házban úgy szívedhez vonzattam, midőn a’ hivságos dalok közt, te a’ magyar vitézt zengéd” mond Róza.

„S én gyűlöltelek – felel Minetta – mivel szerettetél; szenvedni hagytalak, pedig csak egy szoba került volna váltságod. – Tihamérhoz fordul – Tudd meg Tihamér, én valék az, ki tetetett hangon ablakodnál énekelt ’s olly csalárd játékot üzött veled; mély süllyedtemben, a’ midőn a’ gyász-zászlóval először láttalak, mingyárt bűnhálót szőttem erkölcsödnek, méltó megvetés lön bérem, ’s az indulat boszúra gyúladt; így hagyám el Nápolyt, de Baux karján véltem meghűtni véretem; midőn elfogattatál a’ táborban valék, ’s érzetem ismét fellángolt; hasztalan esdeklék a’ kegyetlen gróf előtt, ő vesztedet eltökélé; ekkor felébredt bennem az asszonyi büszkeség, mélyen érezvén, milly kevés hatalma van a’ bűnnek, bár habozva nyujtsa öröm-kelyhét, ’s azért alig érkezett el a’ nemesb lelkű Acciajoli, hozzá szöktem, oltalmáért és neked kegyelemért esedezvén; ő biztosával hozzád küldött; minthogy több magyarok hazatagadással válták meg éltöket, neked is ezen ajánlást tettem; a’ nemes makacsságoдрól értesített vezér, ez által inkább részedre hajla, és sikeretlenné tevő a’ daczos gróf’ mérges szándékát. Miolta szüleim’ házát oda hagytam, nem érzék tisztább örömet, mint mikor Rózát szebb sorsban, és nénémet, ki annyit pirult, bánkódott érettem, itt lelém. Bocsássatok meg ha lehet, minekelőtt egy klastrom’ magánnya elrejt a’ világtól.”

„Ki megbocsájtani nem tud, sem az égbe, sem a’ földre nem való – mond Tihamér – testvéri szívvel, fogadd el kezemet.” Ekkor berobban Stefano. „Tihamér – kiált – én búcsúzni jövök – körül nézvén magát – ezer villám! mennyi ismerős egyszerre! – Sabinához – Haha! te vagy? miért fordulsz el? tán csak nem haragszol most is? jer béküljünk össze; hiszen tudod, hogy a’ háborúban nem ér rá az ember, órákig egy csókért fohászkodni, hanem a’ mit hamarjában kap, ahhoz nyúl, aztán nézz arczámra, lám engem is megcsókoltak érted.”

„Stefano – mond Tihamér – mi annyi köszönettel tartozunk!”

„Soha se köszöngess – felel Stefano – én leginkább örülök: legalább egy jó tettel dicsekedhetem. Most tudd meg: én Acciajoli zsoldjában állok ’s innen egyenest a’ táborba megyek, magyar fejeket aprítani; az az, ha lehet; Isten veletek!”

Cornetto városában sötétkedett Verner, mióta Rózát elveszté, kegyesség’ és irgalmasság’ ellenségének hivatattá magát, ’s hol csak lehetett e’ nevezetnek meg is felelt; a’ katonai pompa, előbb élélme, most izetlenné lett elfásult szívének; komor magányba vonva magát, szilaj vadként csak akkor rohant elé, ha vérben gázolhatott, zordon kedvvel nézvén a’ tátogó sebeket, mellyeknek sötét veres üregéből hörgött ki az élet. De annál vigabban élt serege, zabolátlan örömközt pazérolván az öszverablott prédát, ’s az erős falakban bizva, nem ritkán mulasztta el minden hadi vigyázatot. Illy zajos mulatságban tombolt épen az őrizet, midőn István vajda, egy felleges éjjel Vernerre üt, ’s álttörvén a’ kapukon, seregét megtámadja; elrémlve ragad fegyvert az őrizet, de az álom’ és bortúl részegek, a’ zavarba elegyedett lakosokkal együtt levagdaltatnak, vagy elfogattatnak. Verner, az éktelen lármára egy ingben kiugrik ágyából, hirtelenében egy láncsát markol meg, ’s népéhez akar irámlani, de már háza körül-véteget, ’s minden felől magyar szabalyák villognak elébe; dühösen védelmezi magát, míg láncsája egy vágástól ketté nem pattan, ’s így fegyvertelen lévén, a’ ház’ fedelére szökik. Hajnal’ hasadtával lázott csak, egész szörnyűségében a’ virengző éjjeli munka, minden utsza telve zsákmánnyal ’s holt testekkel, ’s Verner a’ ház felett. Dacz, szégyen ’s harag kötő le nyelvét, midőn illy

nyomorult állapotban Istvánhoz vezetteték, dermesztő hidegségével, egy életunt embernek hallgatá annak szavait, 's kifeszítvén széles, szőrös melyét, várta a' halálos döfést; csak midőn a' Vajda Rózát emlété, lobbant fel egyszerre elfojtott tüze, 's mérges kacajjal csapott ki elzárt ajkain; „ha még hatalmamba lett volna; – mormol – e' nap többi nem sütné szemeinkbe!” István vajda, a' kemény harczostól még hasznót reméllvén, népeivel együtt zsoldjába fogadta.

Előbbre lobognak ismét a' magyar zászlók, 's több városok önkényt megadják magokat. A' gyáva Tarenti Lajos, a' harczban megöszült Vajdát egy ütközetre, mint valamely kettős viadalra kihívja; az öreg vezér ezt elfogadja. Nap és hely meghatároztatik; de a' csatát megelőző éjjel, Tarenti Lajos haladékot kér, 's a' Vajda észre vévén a' vesztére célzó fortélyt, néhány száz dzsidást rejt el az út mellé, 's midőn a' Napolyiak véletlen megakarnák támadni, magok esnek a' kiszéttett lesbe; véres harcz után az ellentábor megfutamlík, 's több alvezérek, kik közül gróf Sanseverino, 's de Baux a' legnevezetesebbek, elforgattatnak. E' fényes győzelem után egész Bari föld meghódult, 's a' gróf Sanseverinoért kiváltott Tihamér, örömtelven röpül Rózával kedves övéihez; hol az öreg Paolo, ki mindeddig Istvánnál maradt, ázott szemmel üdvözli Rózát. Gróf de Baux borzadozva várta a' halált, hallván Tihamér' váltságát, de ez a' bosszú helyett patfogója lön, 's azon feltétel alatt, hogy a' háború végéig ne harczolna a' magyarok ellen, még szabadulását is eszközle.

Mint mikor az oroszlány 's tigris véletlen öszvetalálkozik, meghökkenve egymás' szemébe villant, 's torzongva, füstölgő torokkal a' vívásra bőszi: úgy álltak szemközt Verner és Tihamér, midőn egymást megpillantották. Mindenik kardjához kap, a' helyet nézve, hol leggyöngébb az élet. „Régen várt kardom!” mond Tihamér, 's egy ketté tört nyilat vet lábához. „Életre halálra!” felel Verner, 's öklét a' föld felé szegzi, mintha lesujtna valakit, 's némán, de zajló kebellet a' Vajdához mennek, engedelmet kérni, 's hogy időt rendelne. Kemény tekintettel fogadá ez őket, 's békére inté; de látván az elrögzött gyűlölséget, különben is az akkori idő' lelkét követvén, melly karddal vívott ki minden vitézi pert, a' harczy bíróságot elvállalta.

„Jer te is a' harczhoz – mond Tihamér a' rettegó Rózához – erőmet nevelni fogja jelenléted, és ha vesznem kell, hadd essen reád végső tekintetem!” szótlán nyujta kezét feléje Róza, 's azon magában tett szent fogadással, hogy a' kedves' vesztével, ő is örök gyászba temetkezik, letörli könnyeit.

Tisztán tünt fel a' nap, a' földi pára szétvonult, csak vékony füstként lebegett még a' sárga lapályokon. István vajda, reggel korán lovagjait a' síkon négy szögletbe állítja, maga pedig Rózával 's több alvezérekkel közepett helyet foglal. A' tárogató harsag 's a' két bajvívó leugorván a' lóról, sisak, 's páncél nélkül a' négy szögletbe lép, 's fenszóval, küzdő vágyódását jelenti a' vajda előtt. Verner' homlokán a' megvetett szerelem 's bosszú sötétlik; szeme' villámai Rózáról hirteten Tihamérra szállnak, ki elszántan, a' boldog szerelem szelíd tüzével csügg kedvesén. A' második jelre, mindenik kardot huz, Verner, kétélű, széles, egyenes vasát; Tihamér görbe, sugár szabályját, 's hüvelyöket a' földre vetik. Komor csendességben állnak a' vitézek, csak Róza' kebléből tör ki néha mély sohajtás. A' küzdők szerte mennek, Tihamér haját vissza simitgatja, 's a' távolról nézteit Rózára függeszti, míg Verner vasát próbálgatja. Harsog a' harmadik jel, 's a' háborgók öszveütköznek. Füttyölve hánynak szikrákat a' vasak, a' mint öszve csattognak. Az erős Verner, rettentő vágásokat sujtogat Tihamérra; ügyesen védelmezi ez magát, 's villogó kárdjának csak villáma látszik a' gyors forgatásban; sokáig felfogja Verner' csapásait, de a' sulyos vágásoktól erei zsibbadoznak; már két sebből fecskendezik vére, 's gyöngébben harczol. Tompa zugás hangzik mindenfelől, a' derék ifjat mindenki már elveszítettnek tartja. Róza' homályos szemmel szédelegni kezd. A' köz részvéttől még inkább felingerült Verner, habozva emeli kardját a' végső, halálos csapásra, midőn bősziult nekiestében, bal lába megsi-

kamlík, 's hanyatt esik. Tihamér büszkébb, hogy sem e' vak szerencsét használná, hátra lép, 's leeresztvén kardját, mond nehéz lélekzettel: „Kezemben volt életed, de illy módon nem akarok győztes lenni.” Verner felugrik, merőn maga elébe néz, elveresül, keble feldagad, erei vonaglanak, 's ajakát vérig harapja; türetlen várakozás ég, a' jelenvalók' képén. „Átkozott szerencse – kiált Verner – többé nem leszek bolondod!” egyszerre kardját ketté töri 's a' földhez sujtván, Tihamérhoz fordul. „Halld Tihamér” én meggyőzöttnek valloim magamat, reményilem meglegszel.” Azután Rózához fordul, szólni akar, de csak tördelt hangokat rebeghet. Lovára kap, és elszáguld. A' sok vértől megfosztott Tihamér elgyöngyülvén, öszveroskadt; de csak hamar felüdült, 's Róza' ápoló karjain szebb életre tenyészett. Verner még azon éjjel eltűnt, merre, hová, azt senki sem tudta meg.

Könnyű lett volna Istvánnak a' fővárost ismét elfoglalni, de a' németek elmaradt zsoldjokért pártot ütnek, 's a' pénzben szűkölködő vajda ki nem elégíthetvén őket, 's még nagyobb veszélytől tartván, hív magyarjaival Manfredoniánál hajóra* szállt, 's elhagyá ezen országot, hol ledöntött várfalak, kirablott templomok, leégetett faluk', 's temetetlen holt testek közt lézengő koldusok, előbb birtokos polgárok, halavány képpel hirdeté a' pusztító háborút.

Mint a' hajos, ki annyi zivatar után, kedves hazája' partjait kékelleni látja; úgy álla Róza a' drága határnál, midőn Tihamér mondá: „ez a' magyar föld!” hosszan szívta be a' honni levegőt, 's egy édes könyvtől kifejelett lelkes tekintet, Tihamérről, a' környékre szállott, melly bájosan nyílt meg előtte.

Látható örömmel fogadá Rózát a' nagy lelkű király, 's megértvén történetét 's nemzetségét, megilletődve emeli fel a' lábához borulttat: „a' vér-itélettől felment királyi szavam – mond – az üldözés' napja megszűnt. Élj szabadon nemes szűz, atyád' birtokában: a' törvény' oltalma, 's egy nemes férj' szeretete boldogítsa létedet!”

„Uram királyom! – mond elragadtatva Tihamér – ezen kegyességedért véremmel adózom, 's csak a' legutolsó cseppel, szünjön meg hálám.” Lajos elértvén kiömlését a' teli kebelnek, felel: „vitéz karodat még most elfoglalom; ha egyszer Nápoly meghódol, akkor élj bizvást szived ösztönének, és a' repkény mellett viruljon a' myrtusz.”

Az új hadviselésre, gyors készülétek tétettek; a' királyát szerető magyar nemesség, országgyűlésen kívül is, számosan megjelenik. Róza fentebben érzett, hogy sem Tihamért, csak egy szóval is tartóztatta volna, ambár valami nevezhetetlen szorongást érze; mint Tihamér' jegyesse Apor vajdánénál maradt, 's édes dalokat röpitvén a' távol mátká után, a' hárfá lön ismét egyetlen biztosa.

Lajos Király Manfredoniában partra száll, 's elérkezett seregét megindítja. Útközben a' nyughatatlan¹⁹⁵, csak rablást forraló német zsoldosoknak, a' gazdag Baroli városa éleszti kapzsiságokat, 's minthogy a' király zsákmányozásokat gatlani akarta, az engedelmességet felmondják. A' felhevült király, fenytésöket Apor Andrásra 's Tihamérra bizza; két ezer lovaggal elszélesztik ezek, 's a' városból kiűzik őket; de a' zsoldosok, egy más kapun ismét vissza rohanak; erre szörnyű vérontás támad, melly a' zsoldosok's a' közéjük elegyedett olasz rablók' eltörlésével végződött; de hajh! a' győződelem' ára Tihamér – midőn a' pártütők vissza fordultak, ő volt az első, ki közéjük robbant, 's míg a' más felől üldöző magyarok segédjére érkeztek, hátul

* bajóra

¹⁹⁵ nyughatalan

egy rabló, nyak-csigolájába döfé láncsáját. Vérében lelék, 's néhány óra mulva, Rózát rebegvén, kedves nevelője' karjában adá ki lelkét. Komoran állák körül bajvivó társai, és sok szem, melly soha nem sirt, könnyezett felette. Fegyverestől, pajzsa vánkoslól, tétetett a' sirba, 's a' szomorú király maga veté reá az első marok földet, melly kedveltjét örökre elrejté.

„Teljesedett tehát az átok, és én, egyetlen élő csak nemzetségemből, szerencsétlenebb vagyok, mint a' kit a' pallos elaltatott!” mond Róza, hallván Tihamér' halálát. Annyáról maradt birtokát szegényeknek osztá el, 'ama kertésznek, ki egykor szabadulását eszközlé tetemes jutalmat küldött, melly által az, Lucia' férje lön. Paolot a' Vajdáné ápolására bizván, búcsut mondott a' világnak, és szent Klára' klostromában, fájdalmára mind azoknak, a' kik csak ismerték, a' fátyolt vette fel. Belseje' képét, egy szép elmének ezen soraival festjük:

– – Keblét szomorún bezárja,
Nem szeret semmit, de nem is gyűlölhet;
Szíve óhajt még, de üres vadonban
Hal ki nyögése!

Sok évek lefolytak, 's Róza mint Fejedelem-asszony, az Isten mellett Tihamér szívében, egyedül csak sanyarú kötelességeinek élt. Egy szarándok jelenteté egykor magát nála: Róza magához bocsájtja, és Verner omol lábaihoz; mély sebhelyek fedék arczait, izmos teteme elgörnyítve a' sok viszontagságtól, előbbi erejének, csak vázzait mutatá; csak a' komoly tűz égett még előszült pilláji alatt. Vad indulatait az idő elölte, de Rózát szelídült lánggal keblében hordozá. Tíz esztendeig járt 's harczolt a' szent földön, de a' vágyódás Rózát még egyszer láthatni, Magyarországba¹⁹⁶ kisztteté. „O ifjuságom' emlékezetel! – sohajt Róza – milly komoran tűnsz fel! Verner így látjuk meg egymást?” 's a' rég elapadt könyforrás ujonnan kifakadt.

Verner remete lett, 's élelmét a' klostromból nyeré. Többször látá Rózát, 's midőn a' templomban az ájtatos¹⁹⁷ kar megzendült, fellengző lelkét közelebb vélte az élő szentéhez, melly csendes békére tanítá. Nem sokára a' harang, melly Rózát kora sírjába kísérte, Verner felett is szomorúan megkondult.

Elhamvad a' szív,
Forró vágyásival,
És a' sötét falak
Hideg tanúji
Csendes fájdalminak,
Reá szakadnak.
De a' mit érzett
Rokon kebelbe tér;
Örök, miként az ég,
A' mellytől származott.

Kisfaludy Károly.

¹⁹⁶ magyarországba

¹⁹⁷ az, ájtatos

ÉNEK A' HARANGRÓL.

Vivos voco, mortuos plango, fulgura frango.
(Schiller után.)

Földben már az agyagforma,
Rajta mostan legények;
Hogy a' harang kész legyen ma,
Most legyetek serények
Csak akkor, ha a' komoly
Homlokról veríték foly,
Fog a' mív mivészt dícsérni;
De égből kell áldást kérni!

Midőn fontos mivet készítünk
Csak illik egy valódi szó,
'S ha szelíd, ébresztő-beszédünk,
Dolgunk vigan, és jól folyó.
Munkálva most nézzük meg, a' nyert
Csekély erő által mi lesz,
Utálni kell azt a' rossz embert,
Ki nem fontolja, a' mit tesz.
Az embert hisz' dicsőíti,
Agyában ész azért lobog,
Hogy szíve' mélyén meg sejdíti,
A' mit keze alkotni fog.

Vegyetek fenyőhasábot,
De jó száraz légyen ez,
Hogy a' jól egyben szorított
Láng csapjon a' kürtölyhez
Ha a' rézállaték fő,
Csak a' fejr-önt elő,
Hogy rendes módon folyhassék
A' nyulós harangfőzeték.

A' mint e' gátnak mély aknában
A' kéz tűz által dolgozik,
Maid a' magas torony' boltjában
Messze környékre hangozik;
Egy pályán jár maid sok időikkel,
Buzgón illet sok füleket,
Szomorgni fog az epedőkkel,
'S Istenhez szítani népeket.
A' mit alatt a' föld' fiának

A' titkos arczú végzet hoz,
Azt a' harangszó – több társának
Hiven viszi hajlékihoz.

Fejér búboreköt látok,
Forr immár az érczelegy,
Most a' hamusót adjátok
Be, 's az öntés hamar megy.
Tiszta légyen a' tajték –
'S habszenytől a' keverék;
Úgy fog ki hatni a' harang
Tiszta érczéből tiszta hang.

Mert az örömnék innephangján,
Köszönti ő a' csecsemőt,
Ha érénti az álom' karján
Az első élet-szellem őt.
Ah, néki még a' jónak, 's rosznak
Koczkái éjködben nyugosznak!
Anyagondok, és szerelmek
Vigyáznak arany reggelére. –
Évek nyilvánánt szökellnek
A' holt enyészet' tengerére. –
A' figyermek büszkén szakad a' leánytól,
Vadúl üget ki az élet' vésszibe;
Kémli a' világot – vérzik a' heánytól,
Haza tér nem ismért vándor' képibe!
'S az ifjuság' gyöngy virágjában
A u r a k é n t O l y m p u s z o n

Áll a' szemérem' biborában
Előtte a' szüz hajadon.
Kiváratot-nevezhetetlent –
Érez az ifjú szíve itt,
Könnyezve járja a' kietlent,
Társaknak futja rendjeit.
Pirúlva lép a' hölgy' nyomában,
'S ha idvezlő szavát veszi,
Szerelmét a' mezőn jártában
Leg szebb virággal díszezi. –
Óh drága vonzat! szent reménység!
Első szerelem' gyöngy kora!
A' szemnek, szívnek nyitva az ég,
A' boldogság' nagy sátora:
Óh mért így örökké nem
Virít e' zsenge szerelem! – – –

Im a' sipok hogy barnúlnak!
Most e' vesszőt mártom be,
Ha az érczek rá simúlnak,
Itt az öntés' ideje.
Most legények, mennyetek!
'S nékem próbát tegyetek,
Ha a' lágy ércz a' keménnyel
Meg egygez é-jó reménnyel.

Mert hol keményhez szelíd járúl,
Hol finom az erőssel párúl,
A' hang ott bájló kellem;
Nézze hát, ki örök kötést tesz,
Simúl é jól a' szív a' szívhez;
Az ábrány fut – bánat nem!
Igézve leng a' Menyasszonynak
Hajában a' szűz koszorú,
Ha innepén harangot vonnak,
'S gyűrűt vált véle az ifjú.
Oh ez élet' leg szebb napja
Végezi a' gyöngy T a v a s z t ,
Az övet, fátyolt el kapja,
'S minden bájkényt el szakaszt!
A' szebb Remény száraz ág,
Férjt szeretni örök czél –
Hervadoz a' szép virág,
'S le hultában gyümölcs kél.
A' Férj az ellenes
Életbe mégyen,
Nem tudja, mit tégyen,
Gondja olly tetemes;
Fő 's kézzel törekszik,
Száz dolgot cselekszik,
Maid azt, és maid ezt
Vet, plántál, természet,
Munkál, fut, izzadoz,
Ás, vés, gyűjt, ragadoz;
Merészkedik, próbál,
Kétes habokra szál;
Mint karjai győzik,
Mindennel mérkőzik, –
Csak hogy, bár hol érje
F o r t ú n á t el érje.
'S im' itt a' végtelen áldások ömlenek,
A' csűrök sok drága javakkal tellenek,
A' térség nagyobb lesz, nyúlik a' ház;

'S benne szelíden
Tart kormányt az A s s z o n y,
A' gyermekek' anyja;
Ő bölcsen, 's szerényen
Jár házi körében.
Tanítja leányit,
Fi magzatit inti,
Kezeit száz helyen
Járatja szüntelen,
'S nő szép rendtartása
Ált' a' ház' áldása.
Kincsekkel tölti a' ládákat kéz alatt,
Forgatja a' pergő orsón a' fonalat.
Szép rakásra gyűjti uzsorától ment
Szorgalma a' gyapjút, 's a' hó színű lent,
A' jóhoz váltig a' kellő fényt ragasztja,
'S végét nem szakasztja.

'S az Atya örömpillantatát
A' távolba vetve – kémli házcsucsáról
Szerencséje' virágzatát.
Látja itt a' magas támaszok' rúdjaikat,
Ottan az áldással tele csűr' gyomrait, –
Itten a' bőséggel halmozott pajtákat,
'S ott a' lágy szelekben rengő gabonákat;
És dicsekszik pajkosan:
Mint a' földszin bízatosan
Állnak a' vész' habjai
Ellen házam' javai! – –
De a' sors a' föld' szülöttivel
Örökös kötést meg nem szivel:
'S nem várva szórja menykövét.

Az öntést már el kezdhethük,
De most jó szerencse kell,
'S ha a' jó véget szeretjük
Egy könyörgést mondjunk el.
Üssétek ki a' csapat!
Ház, – Istentől jó napot! –
Füstölgő lánghab' képebe'
Lövell az ércz a' cső' ürébe.

Jóltévő a' tűz' hatalma,
Ha az ember fékezi,
'S a' mit alkot ész' – fuvalma
Azt ez, égszesszel teszi;

De csudát szül, és iszonyt,
Ha a' zabolán ki ront,
'S elő léptet önnyomán a'
Természet' szabad leánya; –
Jaj, ha túl a' zabolákon,
'S nem szívelve gátokat –
Hordja a' népes útszákon
Keresztül a' lángokat!
Mert gyűlöl az Elementom
Porkézzel tett dolgokat. –
A' felhőkből
Jön az eső.
Foly az áldás;
Lételt a' felhőkből vesz
A' czikázó villámszesz!
Halljátok é ott fent
A' toronyba' zúgó hangot?
Félre verik a' harangot –
Ez tűzveszélyt jelent! –
Mint a' vér
Piros az ég;
A' nap illy szint nem ismér!
Melly rémültség
Futja az útszákat el!
Vad füst emelkedik fel!
A' tűz-oszlop terjengve szállal,
'S a' szélnek sebes szárnyain
Repül keresztül rémhalállal
Az útszák' hosszú sorain.
Lángol, ég, forr rettentő
Szingtjászva a' levegő!
A' házgerendák ropognak,
Fedélfák földre zuhognak –
Ablak pattan
Lángizzadtan, –
Gyermek jajgat – egymást tolva,
Anyá lézzeng kéz kucsolva,
Barom nyöszörg
Omlás¹⁹⁸ alatt,
Minden szalad, fut – menekszik,
Az éj napvilágnak tetszik –
Száz kezekből repül széllyel
Köz vetéllyel
A' veder, – nyomó szerszámok

¹⁹⁸ Ömlás

Ált'-szállnak a' vizhullámok.
Süvöltve jön a' forgó szél,
Melly a' vad lángot nyomozza;
'S itt a' sors az órát hozza,
Mellyben minden veszni kél! –
A' láng pattogva –
Sustorogva
Csap a' száraz gabonába,
Csürbe, fedélgerendába –
'S mintha a' színét végig
Akarná ki irtani –
Vagy magával rántani,
Tolyong gyorsasággal,
'S óriás nagysággal
Fel a' véghetetlen égig
Létijesztve! – –
Reményvesztve
Hátrál itt az ember egek' hatalmának, –
Hivalkodva –
'S álmélkodva
Látja minden ágát szerzett vagyonának
A' semmibe oszlani.

Ki égve
Feküsznek a' házhelyek –
Körül zúgják vad szelek.
Irtózat fészkelé
Magát az ablakok' odvában –
'S a' felhő vegyes szinformában
Néz a' magasról belé.

Még egyszer,
És utoljára
Tekint az ember
Vissza java' sirhalmára;
'S vigan megy vándor útjára.
Bár mindent el vett a' pogány
Tüzzész – de egy nyugodtá teszi,
Kedves cselédit számba veszi –
'S lásd! a' számban nincs héány.

Már a' földben készen volna,
A' forma meg töltetett,
De ha célunk nem pótolna
Mívész-igyekezetet?
Ha az öntés hibás lett?

'S a' forma meg repedett? –
Óh tán – még éltet reményünk –
El is tűnt szerencse-fényünk!

A' szent föld' setét kebelére
Bízzuk mi a' kéz' dolgait;
Igy a' vető szórt magvait, –
'S reményli hogy azok az ég' végzésére
Ki kelnek, és áldás lesz jutalma' bére. –
Még egy magot szebb alkatokból
Rejtünk mi a' föld' méhében, –
'S reményljük, hogy a' koporsókból
Fel kél nemesb sors' fénnében.

Ott a' kúptetőről
Bús halotti hang –
Rezgéssel szól a' harang;
Szomorúan késér ő be
Egy V á n d o r t a' temetőbe.

Óh! a' drága Feleség az,
A' hív, nemes lelkű Anya,
Kit Férje mellől az árnyéknak
Rémlelke el visz martaléknak.
Árvák szerelmes gyermeki,
Kiket virágzva szült neki –
'S éltek' arany reggelén
Mosolygva ápolt kebelén –
Óh! a' ház' szép kapcsolatja
Örökre ketté oszolt,
Mert a' sír' gyász vermét lakja,
Ki a' háznak anyja volt, –
Mert hibázik hív kormányja,
Szerelme nem tér soha
Vissza; – árváit nem szánja
Maid a' hideg mostoha.

Míg a' harang meg hidegszik,
A' dologtól szűnjetek,
Mint a' víg madár cselekszik,
Most bátran úgy tégyetek.
Ha itt van az estidő,
'S a' csilagfény szembe jó,
Szabad a' legény dolgától;
Csak a' Mester forr gondjától.

Víg kedvel ballag a' vándor
Távol, a' rengő vadonban
A' drága honkarám felé. –
Bádgyadva gyűlnek a' Juhok
Az aklokban,
'S a' széles homlokú csordák
Bögre telepednek
Meg a' szokott istállókban. –
Gabonával
Terhelve tér
Be a' szekér;
A' kévéken elegy
Színt játszva látni egy
Kalász koszorút, –
Az aratók' virgoncز népe
Tánczra fut. –
Piarcz, útsza csendesebb lesz,
A' szelíd gyertya világnál
Gyűl össze a' ház' lakossa,
'S a' városkapú
Csikorogva bé tevődik.
Setét lepel
Terűl a' földön el;
De a' Polgárt nem rettentí
Az éjszaka,
Melly a' gonoszt fel döbbenti,
Mert a' Törvén y – őrző angyala.

Szent Rend! ég' dicső leánya!
Ki ált' a' közjó' eránya
Vígan egy testé szövődött, –
'S ki ált' a' város kezdődött, –
Ki be hívtad szent szándékból
A' vad embert a' magányból,
'S be térvén a' hajlékokba
Szelíd rényt vittél azokba –
'S mint leg nemesb gerjedelmet,
Éllesztéd a' H o n - s z e r e l m e t !

A' vidor szövetkezésben
Ezer kezek mozganak,
'S e' tüzes vetélkezésben
Az erők ki látszanak.
Mester, 's legény mozog a' szent
Szabadság' védszárnyai
Alatt, – kiki sorsán örvend

Marják¹⁹⁹ bár más gúnyjai.
Munka – polgár' ékessége,
Áldás a' köz jutalom;
Királyt – dicsőit felsége,
Minket kézi szorgalom.

Drága Béke,
Szép Egység –
Maradj – maradj
E' Városnak gyöngy disze!
El ne jőjjön ollyatén nap,
Mellyen dúrva hadi csordák
E' szelid völgyben dühöngnek –
És az Égbolt,
Melly az alkony' biborától
Most nyájasan mosolyog,
Falúk', városok' lángjától
Egy borzasztó
Tűz-tenger r é válni fog!

Verjétek a' formát széllyel,
Már czéljának meg felelt,
Hadd lássuk a' mit tökélyvel
A' mesterkéz remekelt.
Fel a' pőrölyt emberül,
Még a' forma öszve dül;
Mert a' hüvely' szét omlása:
A' Harang' fel támadása.

Művész ronthatja szét a' formát,
Ha itt a' rendes időpont,
De jaj, ha lángfolyókban a' gát –
Falon az ércz önként ki ront!
Vad dühhel, menykő csattanással
Veti szét a' sárfalakat,
'S pokolbűvészes lángolással
Okád ki vég romlásokat.
Hol dúrva erők ész nélkül uralkodnak,
Szép szabású képek ott nem formálódnak;
'S hol önként a' Nép le rázza lánczait,
Veszve látni ott a' közjó' dolgait.

¹⁹⁹ Márják

Jaj! hogy ha városokban a' tűz-
Kanócz titkon meg sokasúl,
A' nép rettentő szabad kénýt üz –
'S imígy ön-segítséghez nyúl.
Vadul rángatja a' harangok'
Istrángját itt a' lázzadás,
'S a' szerte-szét süvöltő hangok:
Köz erőszakra jeladás.

„S z a b a d s á g !” harsog égre kelve,
A' csendes polgár fegyvert fog,
Útszák, tornácok embertelve
Száz gyikos szerte csavarog.
Az Asszony egy hyéna lészen –
Szilaj tréfat üz szerte-szét,
Pardúczagyarral, vad-merészen
Tépi az ellenség' szívét.
Nincs semmi szent már. Szakadoznak
A' szűz szemérem' fékei,
A' jó, lakást ürít a' rosznak,
'S törvények a' Bűn' kénnyei. –
Veszély oroszlányt háborgatni,
A' tigris váltig vérbe dúl,
De szörnyek' szörnyének mondhatni
Az embert, hogy ha dühre gyúl.
Jaj, hogy ha a' vak pórság égi
Világfáklyához juthatott!, –
Csak gyűjt – de nem világít néki,
És város, ország hamvad ott.

Áldás szállt reám az égből!
Nézzétek-arany csillag-
Gyanánt pattan hüvelyéből
Ép termetben az érczmag.
A' sisak mindenfelől –
Mint a' napfény tündököl;
Képe is a' sok czimernek
Diszt ad a' tudos Mesternek.

Be! legények, be!
Mindegyik rendbe helyheződjön,
Hogy a harang keresztelődjön;
Concordia legyen neve.
Szivbéli buzgó eggyesülés végett
Gyűjtse össze a' jámbor közönséget.

'S ez legyen az a' c z é l e g é s z ,
 Mellyért alkotta a' Mivész!
 Fenn a' porélettől oszolva –
 Hol kékellik a' levegő,
 A' menydörgéssel szomszédolva,
 Több századig lebegjen ő;
 Szózatja legyen ő az égnek,
 Mint a' csillag' sok ezere,
 Mellyektől a' nagy Mindenségnek
 Példáztatik nagy Mestere.
 Örök, komoly, 's valódi dolgot
 Hirdessenek csak hangjai,
 Illessék* ötet óránként a'
 Futó idő' gyors szárnyai,
 Nyelve legyen a' sors' testvérje,
 'S bár mesterétől érzetet
 Nem nyer, mozgása ált' késérje
 A' földi kocszka életet.
 'S miként az a' nyers hang mulandó,
 Melly ércz torkából ki zendül,
 Tanítsa: hogy itt nincs állandó,
 Hogy minden földi szét repül.

A' harangot most verméből
 Huzzátok ki kötéllel,
 Hogy rejtékeny műhelyéből
 Az aetherbe szálljon fel.
 Rajta! csak húzzátok meg, –
 Ime mozdúl, – már lebeg. –
 Légyen ő a' város' éke –
 Első hangja. Ö r ö m , ' s B é k e !

Szenvey.

AZ ISTENI VÉGZÉS.

(Napkeleti Rege.)

Abdul, Egyiptomi Kalifa, a' szerencsének virág koszorúkkal ékesített karjain ama boldogságnak, melyet a' föld adhat, kedves ölében tsendesen nyugodván, és ez élet' bájkörében az öröm' hullámi lebegvén, kellemetes létének több éveit már leszámlálta, midőn egyetlenegy fia, kit végtelen értékű temérdek kintsei, 's naponkint meszszebb határokra kiterjesztett Országá'

* Illesség

Örökösének vélt, amint ez a vadak' üzésével magát mulatván, fondor ellenségének nyilatúl megtaláltatván, és földre terítetvén, tizen nyoltz tavaszon által virágzó élte után lenni meg szünt.

Ezer darabokra részelte eme gyászleplet lebegtető sebes szárnyakon a' fejedelmi palotába felrepülő hír szívét Attyának, ki nagyon szeretett fiának illy nem várt gyászos eltűnével önnön enyészését egybekaptsolva lenni vélvén, töre ki sebes léptel, az élet' minden gyönyörjeiről örökre lemondván, ama lakhelyből, hol sok boldog éveit élte le, egy közelébbi kő-meredeknek üregébe, hol artzra omolván, és ön maga ellen kegyetlenkedvén, egy egész az érzéketlenségen túl térő indulattal még ama enyhülés' poharát is, melyet a' békességtűrés' rajta szánakodó Angyala nyújtott néki, dühössen és vadon viszsza üte, s szívét minden vigasztalás ellen elzárta.

Hű szolgálait, kiknek minden esdekléseikre, s zápor gyanánt öntött könnyeikre megkérlehetetlen maradott, magatúl rideg keménnyé vált szívvel elüzvén, a' setét éj' madarai a' magos Égbe nyúló emlék-alkotványok' boltozatjaitúl viszsza hangzatott, s a' magány' csendjétül rémitőbbé tétetett szomorú, s lelket megrázó huhogásainak nyitá meg egyedül, – másként öröm hang előtt elzárt füleit.

„Lehet e' az Istent – mély keserűségéből zokogva felkiáltott, – jónak mondani, ki a' halandók' szíveiket olly véletlenül egy hegyes tőrel által veri, s alkottait illy rettenetes sújtással egyszerre öszve zúzza. Ti ravasz Imámok²⁰⁰! – ne bátorkodjatok ezentúl a' ti állításaitok szerint mindeneket böltsen igazgató, s a' határtalan szeretett karjaival ölelő főbb Valóság' igazságának, s jóságának magasztalására ezentúl ajakitokat megnyitni! – Ő, kirül valjátok, hogy az Ég' kékes boltozatjátúl fogva, melly alúl mindenhatói tronja ragyog le a' halandók' szemébe, egész a' tenger sima tükréig minden az ő jóságát hirdeti, – örülni látszatik, midőn a' halandók' reménykertének tarka színekkel borított ékes, s kellemes virágjait hatalmas kezével egyszerre öszve tépheti, és menyköveket szóró haragjának óriási erőtül ingatott vaspáltzájával a' szerentse minden földi erőt, s időt megdúló tornyait földre teríti, lerontja, s szét szórja. Ha a' jóság lenne tulajdona, s ama végtelen hatalommal birna, melyet a' tsalfa Dervis reá ruház, nem tartozna e elnyomni, s fel tartani ama számtalan rosszszak' özönárját, melly e' világot elöntvén, s szörnyüleg pusztítván azt az inség', s sanyaruság' rettentő lakhelyévé változtatja? – Utálom a' létet, melyet alkotottainak tsak azért ada, hogy felülről ezeknek nyomorúságaira mintegy örömmel nézzen alá. Vegye viszsza ezen erőszakkal reám kötött ajándékát.”

Midőn az illy kínos érzésekben elalélt, – elkeseredett szívének mélyéből a' megrepedésig felsohajtó – a' lét, s szünet közt dühösen küzdő Abdul, ama szavakat törekező hanggal, kinyögvén, meg átkozott éltének határt vető damaszk atzélját hüveléből ragadva ki rántotta, hogy azzal pokolbéli kinokkal dühödő melyét által üsse, azon szempillantatban egy hirtelen villámlás nagy fénnel váltja fel a' kesergő kínos jajjaitól szörnyen rengő barlang' setétjét – és egy minden földi szépet, és nagyot le alacsonyító felséges Lény sebessen le veré a' vakmerő s bűnhödt teremtés' ön maga ellen felemelt karját. Égikéket játszó ruha símulva fedé e' menynyeinek nyulánk, s deli állású testét, – amarant koszorú ékesíté álmélkodásra vonzó, s tisztelitet-parancsoló homlokát, jobb kezével lengetvén egy kedvesen zöldellő pálma ágat. – „Utánnam léptemben, – mondá Abdulnak eme boldogabb világi Lény, – ama fejébel a' magosan repülő felhőket fentartó hegy' tetejére, – és oda eljutván imígy folytatá szavait: „Én vagyok Kalok, a' Béke' Angyala, tekints alá a' mélységbe, melly láthatárodban megnyílik.

A'mi itt szemeibe öttlik a' Kalifának – az egy kopasz – sivatag, a' napnak egyenesen leverő sugári által leégettett, s a' természet kellemeitül megfosztatott sziget. – Ennek közepén üle

²⁰⁰ Imánok

egy halotti vázhoz hasonló szerencsétlen ember, kinek rémítő artzvonásai lelki kínokat, küzdést, és kétségbeesést hirdetének. Ez vala egy a' tenger tsalfa habjain boldogulására törekedő, 's kintseket szomjúhozó Kereskedő, ki a' vizeket fenéig dülő szélvész által okoztatott hajótörés után, létét tsak azért látszatott megtartani, hogy azt itten az éhséggel való küzdés után annak emésztő kinyyai közt végezze, ki illy rémítő gondolatok között, illy szavakat zokogott ki: „Nem látok többé még tsak egy földi epret se, mellyel ellenem dühösködő éhségemet üzhethném – nem találok egy csep vizet se, mellyel szomjóm' égető tüzét el olthatnám. De ha az éhség-halált meg dúlom is – prédája vagyok a' fene vadaknak, kik e' pusztá rengeteg-helynek egyetlen lakói lévén, rémítő ordítással a' levegőt hasítják. – Drága kövekkel rakott ládikáját, – mit ama betstvesztő rongyokat lökvén el magátul – tsúszva, 's küzdve az erőtlenséggel, jut el ama hegy térre, a' hol az égi abroncson haladó napot többnyire látá a' maga fényében feljönni, 's a' tenger' vizeibe le merülni, – vizsgáló, 's száguldő szemeit remegő szívvel veté szerte minden tájra, egy haj után, melly ötet a' kinos halál karjai közül ki ragadná, mélyen sohajtozván.

„Mennynek Lakosa! – esdekle Abdul, Kalok lábaihoz omolva – „ne engedd e' nyomorúltat így elveszni! – „Ne szóljál, 's ne béketlenkedjél, – felelé ez néki, – hanem inkább figyelmezzél!” Ekkor tekintvén látott egy hajót, ezen szerencsétlen által felemelve lobogtatott keszkenőjével adott jelre, feszített vitorlákkal sebessen a' sziget felé tartani, 's hasítván a' vizeket végre ehhez el is jutni. Lefesthetetlen azon öröm, mellyet e' szerencsétlen egész létében érezett, midőn a' hajósok, rövid szóváltás, és alkudozás után, megigérék néki, hogy óhajtott hazája keblébe viszza viszik ötet, ha jutalmúl drága köveinek felét által engedi. A' világ' minden kintseit kész vala nékik feláldozni, ha azokkal birt volna. – De ezen méltatlan teremtések alig pillanták meg az iskátulát, 's alig veték fel a' benne lévő kints' értékét, midőn az egész szomjúhozván, telhetetlen fekete lelkük, azt magokévá tévén, szerencsétlen embertársokat oda hagyják, 's hajóra kelvén, annak setét ködbe borult szemei elül sebesen eltűnnek.

Minden esdeklései, 's sebes vízár gyanánt orcáján lerohanó könnyei meg nem lágyíthatták²⁰¹ezen kegyetlenek' kő-sziveiket, bátor ön maga ajánlotta nékik díjúl egész kintseit, tsak vinnék magokkal ötet szülötte édes földére viszza.

„Vallyon elnézheti, 's büntetlenül hagyhatja e' a' Mindenható ezen szörnyü igazságtalansággal egygyesített gonosztságot?” – jajgatva zokogá eliszonyodtában Abdul. – Vak halandó, nézd tsak ama hajó, a' mellyre megszánt embertársodat bízni kívántad, – a' habokat tornyokra emelő szélvész által mint sújtatik a' rendithetetlen kőszirthez, mint zúztatik ez által ezer darabokra? – nem látod a' rajta volt népet küszködni, őket a' mélybe sujtó habokkal? – nem hallod e egész a' magas Egeket verő jajos kiáltásaikat? – omolj le a' porba – 's földig meg alázódva, ne bátorkodjál az Örökkévalónak eseteink' bölts elrendelése ellen vakmerően, 's megelőzőleg kikelni. A' halandó, kinek sorsa te benned a' könyörületesség'érzéseit támasztá, meg mentetik a' végső veszélytül – de nem akként, amint határok közé szorítatott elméddel képezed, 's felérheted.

„A' fösvényiség'büne fogta el, 's utálatossá tette lelkét. A' kintsét úgy tekinté ő eddig, mint a' tündér veszszőt, mellyel a' szerencsét ön magának hódolni kényetné – a' szerentsétlenséget pedig magátul meszzsire üzné el. Most tanúlta meg azt igazán megvetni, 's meg esmérni, hogy az veszélyt is hozhat a' halandók' fejére, hogy tsak a' helyes használás és erkölts határozza el annak betsértékét.”

²⁰¹ lágyíthattak

„Szerentsés az, kit a' viszontagságok, és bal esetek tanítván, böltse tesznek. – De Abdul emeld fel szemeidet, mellyek elébe ismét egy tekintetre, 's szemlélésre méltó eset tűnik majd.” – Tekintvén a' Kalifa, – szemeibe ötlík egy felséges nagy fejedelmi épület, mellyet ékesítettek eldődeinek emlék oszlopai, a' mellyek ragyogó jáspis kőből látszatának emelve lenni. Ketté repülnek az elefánt tsonbul mesterségesen készített ajtó szárnyai, mellyek arany sarkakon forgának. Bent tűnik az álmélkodónak szemébe egy gyémántokkal tündöklő fejedelmi trón, mellyet számtalan követek, 's külömbféle nemzetek' nagygyai, mély megalázódással környékezének. E' királyi székben ül maga Aborám, olly igen búsan siratott fíja a' Kalifának – oldala mellett pedig egy fejedelem aszszony, kinek szépsége magát²⁰² az alkotó természetet felül múlván, minden érzőket egész a' néma álmélkodásig ragadá el.

„Nagy Isten! – magán kívül lévén, fel kiálta Abdul – ez az én szülöttem! oh bár tsak ezen kedvest, szenvedő, 's a' fájdalom által martzangolt atyai szívemhez szoríthatnám – bár tsak vérig öszveroncsoltt karjaimmal őt ölelhezném – bár tsak könnyeim' özönének forrása az ő mellyén szárodna ki!” – „Abdül, miként karolhatsz által egy lelki lényt? – mondá néki a' mennyei követ. – Eme tűnő jelenés tsak azt képezi, 's példázza, melly sors érné nagyon kedvelte fiadat, ha élte' fonala ketté nem metszetett volna.” Ah! – sebes zokogással, – rebegő nyelvel fel szól a' fejedelem – mért kellett hát a' kegyetlen halál' viszszaferhetetlen kezének, annyi sok remény' kellemes virágjait így egyszerre szét tépni, 's el szórni – mért kellett engem' ama örömtől megfosztani, melly reám háromlana, ha szülöttem' ditsőségének, és hatalmasságának szemlélője lehettem volna!” – „Mérzsékd indulatodat, viszszozó az Angyal – és figyelmezzél!”

Tekintvén Abdul, látja, és veszi észre, mint vonódik most lassan kedves fiának ez előtt felséget, – magasságot, – erköltsöt, – és ártatlanságot áruló homloka, mély dühöt, és rettentőséget jelentő rántzokba – mint hulnak lassan le számtalan kellemeivel másokat bájoló²⁰³ ortzájának kinyílt piros rózsai – mint váltják fel az ő, kegyességet, és nagy lelket valló képének szép színeit, a' vadság, és fene indulat' remítő vonásai; – Szörnyeteg, – mély boszszú, 's ennek elválhatatlan társa, a' dühödés – mint egy mindent megemésztő tűz, veri ki kékkal vereslő langjait, a' rettentőnek vadon villogó szemeiből, és mindent öszve zúzó karja vérral vagyon fődve. – Abdul maga, 's Aborámnak hitvese, kik ez előtt minden nagy tetteinek tárgyai, 's az ország' ékességei valának – a' dühösnek önnön kezei által meggyilkolva vérükben fekszenek a' trón' emeleténél, – mellyet már most iszonyodással rémítő képek állanak körül. – A' riadó pártútók' borzasztó hangjai töltik az útzákat, 's verik az Egeket. A' napkeleti ékességgel ragyogó királyi palota most változik által egy szennyes mély homályú tömlöttzé, – itt a' pusztta földre lesújtva, – kezei, 's lábai szorító bilintsekkel terhelve, – eget, 's földet rendítő átkokat hörögve fekszik Aborám, ki már szemeitül is a' felzendültek' dühös boszszúja által megfosztatván, ragadja, egy a' nem lét után égő vággyal²⁰⁴ szolgálja kezéből a' méreg edényt, hogy iszentelen élte után mohon abbúl halált, 's enyészetet ihasson.

„Boldog az a' halandó, kit az örök végzés eleve való halál által ment meg a' büntül – így szóla az Angyal, – mert úgy nints többé hatalmában, ön magát, és másokat bús epekedésbe dönteni, 's keserves jajokra fakasztani.” – A' Kalifa pedig viszszozó: „Örökké való! a' porba leomolva hódolok felérhetetlen szent végzésednek, 's azokat földig le alázódva imádom. – O melly nagy, 's iszonyú gonosz tettektül mentetted meg fiamat önnöm elenyészte által – engemet pedig mely szörnyű veszélytül! – ki esztelen én ötet, mint minden boldogságom' eltüntét

²⁰² magát

²⁰³ bájoló

²⁰⁴ vággyal

olly igen könnyeztem bús fájdalmamban merengve. A' béke', 's ártatlanság'²⁰⁵ gyenge karjain nyugodva tsendessen hagyott hátra bennünket, – áldott e' földön az ő emléke, – lelke pedig fel emelkedvén annak porából, a' mennyieik közé eljutott, hogy a' Proféta által a' jóknak lekötött kimondhatatlan örömeknek legyen örököse.” Lökjed hát magadtól el, – mondá ekkor néki az Angyal, – ama öldöklő fegyvert, melyet mint egy elvetemedett gonosz önnön véredben akartál meg forgatni; – az örökké valónak jóságáru, és böltsességéru való kétség, 's bizodalmatlanság már ezentúl lelkedhez ne férjen; hanem inkább annak alázatos imádásában, és annak való mélységes hódolásban follyanak ezentúl életed' napjai. – Mint ama víziárkok, melyek parantsolatodra a' Nilus folyamnak ásatnak, a' tenger' vizeit fel nem²⁰⁶ foghatják – szinte úgy a' halandó le nem hathat az isteni böltsesség' feneketlen mélyébe, 's azt ki nem merítheti.”

Minekutánna ekkép felséges hangon megintette Abdult – felemelkedve vissza tért az ötödik menybe – a' honnét le szálla. Suhogása a' levegőt verő szárnyainak, melyeken a' napfény kimondhatatlan kellemes színeket játszott, hasonló vala ' magasrúl sebessen le zuhanó vizek' zúgásához. –

Meritzay.

HUNYADY VITÉZEIHEZ.

Hány nagyralátó, hány kifajúltt irígy,
Kohol bilincset 's lánczokat ellened?
Arany szabadság, ég' leánya,
Honnom' örök disze, őrije, védje!

A' szolga-vasban sorvadozó pula
Rab-lelke, és a' gyáva bagoly-szemek,
Nem tűrik égi lángu arczod'
Mennyei fényt ragyogó világát.

Őt századoknak szent hagyományait,
Dicső Előink' bajnoki véreken
Nyert birtokát, és fény-örökjét,
Vágyna bitanglani a' kaján; de

Rémülve adnak hátat, az ellened
Támadtt poroszlók' büszke csoportjai,
Kiknek haszonvágy nyújta tompa
Fegyvereket remegő kezekbe:

²⁰⁵ artatlanság'

²⁰⁶ felnem

Ha harczra hívja a' Haza' szent szava,
Attila's Árpád' törzsöke' sarjait,
Az elnyomókon bosszút állva
Győzni; 's ha – nem: szabadon kimúlni.

Értted vivának Hős-eleink, viszont
Te lelkesítsed hív unokájjikat,
Edzett kebellet bírni, a' vad
Fergetegek' rohanó viharját.

Állsz még, Honomnak Palladionja, 's állj!
Míg ősz Dunánknak habjai, fel felé
Nem folynak, és a' Tátra' bérce,
A' Tisza-mosta lapályra nem húll.

Fenyéry Gyula.

TISZTA SZEMÉREM.

Tiszta szeméremnek jele lesz deli Lányka, ha arczod
Akkor is, a' mikoron senki se látja, pirúl.

Szenvey.

ARTEMISIA AZ Ó VILÁGBOL.

A' nagy szív csak nagyot tehet,
Ha érzési közt fel mehet,
Az örökös hűségre;
Már itt a' földi indulat'
Csalfa ingere nem múlat,
'S csak egy lépés az Égre.

Caria' Tartományában
Az uralkodók' sorában,
Egy boldog király vala,
Mert szép Artemisiája,
'S népének minden osztálya
Érte éle, és hala.

Mausóleus volt a' neve,
'S azzal, hogy királlyá leve
Csak számosabb gondja volt,
Virágzott minden alatta
Az érdemet apólgatta
'S népe hozzá bátran szólt.

Artemisia' karjain
Enyhülve földi gondjain,
Nyúgodalmát fellelé;
Igy házi bodogságában
Meg újjolván országában
Csak a' köz jó ment elé.

Szép reménye kedvesének,
'S forrón szeretett népének
Messze időkre kinyúlt,
De a' mint a' sors mostoha,
A' jó meg nem élhet soha,
'S a' király hamar ki múlt.

Hív népe' kettős jaijára
A' bús özvegy nagy sokára
Férjét el temetteté,
De sir-oszlopa tetejét,
Majd néki is nyúgvó helyét
A' felhőkig viteté.

Hogy így fel érvén az égis,
Szerelmének állna végig
Örök tanúja benne,
A' mester Görög-országnak
Remeke – és a' világnak
Hetedik csoda lenne.

Hogy kő kövel egygyesülvén,
Szellők hozzájuk repülvén,
Tanulnának érezni,
Hogy a' hűség' Planetája
Sárga fénnel járna rája
Est-harmatba könnyezni.

Minden reggel, minden este
Itt ült férje' hideg teste
Kedves társaságában, –
Bájvidék nyílt mindenfelé,
De kedvét másban nem lelé
Tsak szíve' hiv kinjában.

Szép királynéja' példáján
A' szegény özvegy is kaján,
Sorsát itt kesergette,
Népét is jó asszonyához,
'S önn szivek' indulatjához
A' sir hivebbé tette.

A' mint így a' sirhoz jára
Egyszer a' nép viradtára
Férjénél halva lelte.
Boldog, hogy meg pihenhetett, –
Teste hamvához tétetett
Mint élteben rendelte.

Az áldozat jutalmat nyert,
Nyúgott a' vágyódó szív, mert
Kedveséhez el ére;
'S nálunk is hív szerelmének,
Szép kinnal zárt életének
Örök hír lett a' bére.

A' MÁI ARTEMISIA.

Egy Férj lévén nem régibe
Halálos betegségibe,
Másútt volt él' vagy nálunk? –
Még is hogy meg történhetett,
'S a' dolog igaz lehetett,
Tanút itt is találunk.

Ápolgató felesége,
Hogy a' mint kötelessége,
Halálán is segített,
Még a' sirból is fel kelő
A' jót másnak irígyelő
Aggódásin enyhített:

Hív özvegyységét igérte,
'S hogy ne kételkedne kérte
Az örök fogadáson,
Tudván hogy az a' túlsó part
Jó messze van, attól nem tart,
Hogy onnan ide lásson.

Mig férje a' halált vivta
Mindenünnen össze hívta
A' mester embereket, –
Így el hűnyva szép álmába,
Által ment a' jobb a' hazába
Hallván, látván ezeket.

Hitte hogy a' hív kebelet
Az oszlop majd sirja felett
Édesen nyomni fogja;
De hűséges felesége,
Hogy a' temetésnek vége
'S bánatját ki zokogja:

A' poros gyászt el vetette,
Más napra fel készíttette
A' kastély' állás-fájit,
Hogy más ki jegyzett alakja
Új szerelmei közt lakja
Tágított palotájit.

Szatthmáry.

GÖRÖG-ORSZÁG' ISTENEI.

(Schiller után.)

Még a' szép világon ti uralkodtatok
'S az örömnék könnyű vezérfékei
Ált boldog népeket ti igazgattatok,
Tündér világnak bűbájos lelkei!
Ah! még ti tettetek örömszolgálatot,
Be más volt a' világ' sorsa, 's virtusza,
Még szép templomidnak koszorú fonatott
Amathuntnak Vénuza!

Még a' költés lelke bájos ihletésben
 A' szent Igazzal hiven szövetekezett,
 Életkedv ömledett itt a' teremtésben,
 'S a' melly soha sem fog érezni, érezett,
 Akkor a' természet' tiszta édenében
 Minden valók még szeretni tudtanak,
 Minden tárgyak a' szűz bölcsesség' szemében
 Egy Istent példáztanak.

Hol most lelketlenül, 's élet-veszteséggel
 Egy tűzgolyó forog az ég' aetherén,
 Ott akkor H e l i o s z csendes dicsőséggel
 Járt, és kormánykodott arany szekerén.
 O r e á s z o k laktak ormán e' halmoknak,
 Ama' fában egy D r ü á s z rejtezkedett;
 A' folyók' hullámja²⁰⁷ ékes N á j a s z o k n a k
 Vedreiből ömledett.

Azt a' babért D a p h n e lelkesíté vala,
 Ezen kőben itt N i ó b e halgatott,
 Ama' berekből hangzott S y r i n x' gyász dala,
 'S P h i l o m é l a e' ligetben sorvadott.
 E' patakban ejté könnyét D e m e t e r – a'
 Vesztett lányt nyomozván a' boldogtalan;
 'S ott ama' dombtetőn kiáltá, C y t h e r a
 Szép barátját – hasztalan.

Le D e u k á l i o n n a k nemzetéhez szállni
 Akkor még az égi karnak kedve lön,
 P y r r h a' szép leányi közt kedvest találni,
 Köz'tök H y p e r i o n pásztor-sorsot von.
 Ember, Isten, Hérosz körül a' negédes
 Kis Á m o r egy szép rózsza lánczot fűzött,
 Ember, Isten, H é r o s z Amathuntban édes
 Szövetkező kénynt üzött.

A' setét komolyság derült környezetben,
 'S szomorú le mondás számkivetve volt,
 Boldogság ömledett ah! minden szivekben,
 Mert a' rokon láncz boldogokhoz csatolt.
 Akkor a' szép volt csak szent – világ' színén; a'
 Nyájas Isten minden kedvben osztozott,
 Hol a' szemérmesen piruló K a m é n a ,
 'S G r á t z i a törvényt hozott.

²⁰⁷ hullámja

A' nyájas Papasszony' Grátziák' oltárához
Térdelve rebegett imádságokat,
Több csendes óhajást küldött C y t h e r á h o z ,
'S tett a' C h á r i s z n a k hit-fogadásokat;
Nemes büszkeség – ott fenn is parancsolni –
Tanítá az éggel-rokon rangra őt',
'S a' szépség' szent övét hiven meg őrizni,
Melly meg győzte im magát a' Menydörgőt.

Mennyei volt az a' tűz, és halhatatlan,
Melly büszke hymnuszt P i n d á r n a k ihleté,
Á r i o n lantjában lángzott olthatatlan,
'S P h i d i á s z ' követ csúdasán élteté.
A' valók, és formák szebb, nemesb jelekből
Hirdeték itt magas eredetjeket;
'S az Istenek, kik le szálltak az egekből,
Nytitva látták itt viszont az egeket.

Egy Isten' jósága becsesebbé tette
A' természet' minden adományait,
I r i s z ' bolthajlása szebb színnel hímzette
A' gyöngyöktől rengő rét' hullámain;
Akkor H i m e r á n a k rózsás lepelében
Szebben pirkúlt a' természet' reggele,
És a' sip a' pásztor Istennek kezében
Bájosb hanggal volt tele.

G á n i m é d ' képében virágzóbb színekkel
Rajzolás magad' Ifjúság' kelleme!
Istenkedőbb, és hős-merészb szellemekkel –
A' M e d ú z a paizssal – erkölcs' érdeme!
Boldogítóbb volt, és szentebb a' szíveknek
Örök kapcsa, még H y m e n köté vala,
Lágyabban símuló ált a' P á r k a szüzeknek
Újjain az élet' vékony fonala.

A'Thyrzus-forgatók' É v o e -zsínatja,
'S a' párduczok' pompázott fékzete,
Jelenték, hogy jön a' vidám kedvnek atyja,
F a u n ' , 's S z a t y r elő tántorgva léptete.
Körülötte pajzán táncz között, riadva
Dicsérték borát a' bőszyűlt M a e n a d á k ,
'S L i b e r ' láng arczái a' serget vigadva
Billikomra nógaták.

Nagyobb lön értéke azon adománynak,
Mellynek izletében adója részt veve,
Közelebb volt Ura a' nagy alkotmánynak
A' gyönyörhez, mely mivében ömlede.
Látszik é az enyim elmém' lángzatában,²⁰⁸
Vagy talán a' felhők' sátorába' van?
Kémelem ötet az Ideák' honában,
'S az érzékvilágban; – de csak hasztalan!

Szép templomitok, mint paloták mosolygtak,
Hósi játékok dicsőítettenek
Titeket koszorús innepin I s z t m u s z n a k ,
Hol a' sok kocsik czélra dörögtenek,
Lelkes szép lejtésü tánczkarok öveztek
A' pompás oltárt, – 's myrtusszal bé fonák,
Homlokitok' győztes koszorúk himezték,
'S hajatokat koronák.

Istenének kiki leg kedvesb jószágát,
A' pásztor leg szebb báránnyát áldozá,
A' nemes vendéglő' házi barátságát
A' harsány vendégi kedv jutalmazá.
Hová lépek? hát e' bús csend állatéka
Hirdeti é itten nékem Alkatóm'?
Setét, – mint ő maga – az ő borítéka,
'S őt' csak le mondásom-ált' imádkhatom.

Akkor a' haldoklót ágyán nem fenyíté
Kaszás csontszörnyeteg; – vég lehelletét
Kékült ajkáról egy édes csók repíté,
Egy Génusz hajtá le szövétnekét.
Im' még az Orkuszi nagy birói széken
Is egy földi Asszony' unokája ült,
'S egy E r i n n i s z Thráker' panasszán érzékeny
Indulattal fel hevült.

Elüzionban szép öröm-érzedelmét
A' boldog árnyék viszontag fel lelé,
Szűz vonza érte itt a' Férj' hív szerelmét
'S a' Lovász is ment az érdem-út felé.
Szokott énekekkel zendül L i n u s z ' lantja,
A l c e s z t á r a húl A d m e t u s z ' karja itt,
O r e s z t e s barátját viszont meg pillantja,
'S P h i l o k t e t e s nyilait.

²⁰⁸ lángzatában,?

Ah! de mindörökké nem fog vissza térni.
A' mit én ezen világon el hagyok,
Minden szent kötés egy végbomlást fog érni,
Minden kedv, melly ált' most félisten vagyok.
Idegen nem ismért lelki kellemekkel
Mereng felém egy túl-világ – mint végtelen!
'S kedvekért, mellyek most ihletnek hevekkkel,
Ujjakat vagyok cserélni kéntelen.

Akkor szebb jutalmat, 's bért reménylve gyúltak
A' terhes virtusz-pályán a' küszködők, -
Fel az Isten-karnak honáig nyomúltak
Tetteikkel a' lelkes vetélkedők.
A' holtak' számvevő komoly Fejdelmének
Ti csendes Istenek meg hajoltatok,
Révésznek Olympból kalaúzként fénylének
K a s z t o r, 's P o l l u x magzatok.

Hol vagy szép világ? térj bájid' fátyolában
Ismét vissza, te természet' gyöngykora!
Óh csak az énekek' szép tündér honában
Pirkúl még regés idődnek bíbora.
A' mező holt mássa ama' régi szépnek,
Felém egy látható Isten sem lebeg;
Óh amaz élettől meleg drága képnek
Csak árnyéka maradt meg! –

A' zordon éjszagnak mind ama' nemessen
Diszlett virágok prédái lettenek,
'S hogy mindnyája közt csak egy Gazdag lehessen,
El kellett enyészni néktek, Istenek.
A' csillagos égen gyászosan nyomozlak
S z e l é n e, de arczod még fel nem lelém,
Erdőkön, 's habokon által kiáltozlak,
'S csak holt viszhang nyög felém!

A' tőle származó kedveket felejtve –
Már nem hevülve felsége' bájitól,
Titkos vezérlelkét már soha nem sejtve, –
Nem boldogabb szívem' boldogságitól;
Művésze' becséhez is már érzéktelen,
A' függő órának holt veréseként,
Követi a' szolgatermészet kénytelen
Ma a' nehezék törvényt.

Hogy holnap új anya légyen, a' koporsón
Ma-halált ohajtva-önként dolgozik,
És a' sok hold azon egy örökös orsón
Ön magától fel, és le gombolkozik. –
Az Istenek, Bárdusz-hazákba menének,
Holt valókká válva egy világ előtt,
Melly szárnyára kelvén önnön erejének
Nem kíván már vezetőt.

Barát, testvér nélkül, 's mássát nem ismérve –
Nem isteni, nem por-alkatú anyát –
Bírja az aetherben – kimulást nem érve
Egy M á s i k Szaturnus' ledőlt trónusát;
Ő a' természetnek zordon vadonában,
'S előbb, mint sem élő valók voltak,
Mindenütt az idő' hosszú folyásában –
Önnön képét látja csak.

Olymposz' polgárit lehetett el érnem,
És amaz Istennel, kit képfaragó –
Márványom tisztelt, magam' öszve mérnem;
Kicsoda M e l l e t t e d a' leg főbb való,
Azok közül, kiket földi anyák szültek?
A' férgeknek első leg jelesb neme.
Óh még az Istenek emberként hevültek,
Istenesebb volt az ember' érdeme.

Te! kinek földhez ver dicsőség-sugára,
Értelem' Mestere! – adjál szárnyakat,
Hogy szállongjak velek léted' pályájára, –
Adjál – Téged' mérni, nekem fontokat. –
Vagy a' komoly Istenasszonyt tölem vedd el,
Ki tükörével meg vakít engemet,
Szelidebb testvérjét küld le szerelmeddel
Amaz – siron túl intézze éltemet. *)

Szenvey.

*) Egy másik kiadásban (lásd Leipzig 1804) ezen verssel végeződik:
Ugy van! haza mentek, 's minden tiszta kellem,
Minden szép, 's felséges utánnok haladt, –
Minden szín, élethang, minden hősi szellem,
'S nekünk ah! csak a' lelketlen szó maradt.
Ki válva karjából az idő' dühének
Pinduszon lengnek ők Isten-szárnyok ált';
'S így örök életet annak ad az ének,
Ki már látta a' halált.

GŐZ-HAJÓHOZ.

Drága teherrel
Tünsz fel az Iszter'
Szőke tükréből
Metszve hab-árját.

Kincset ahító,
Érted esengve,
Várja te tőled
Gondjai' bérét.

Hogyha szerencsés
Volt evezésed
Partra tolongva
Mennyi sziv örvend!

Kincseket ennek,
Annak öröm-hírt
Víg zajogással
Társz kebeledből.

Szép remek-mív! kár
Volna enyészned,
Léted' irányzó
Gőzzeit által!

A' nap alatt nincs,
Nincs maradandó,
Minden enyész; ez
Téged is érhet;

De ha Marímat
Nyerted öledbe,
Ment vagy a' vésztől
Bízva repülhetsz!

Angyalod ő lesz,
Hozzd el azért, hogy
Látva megint őt,
Boldog lehessenek.

Besze.

CSŐVÁR.

(Rege a' Magyar előidőből.)

Hogy Budának palotája
Fél világra homályt tolt,
'S benne Mátyás' koronája
Fél világnak parancsolt.
Mikor minden vitéz – magyar
Haj! és csak magyar vala –
És bátorság és nemesség
Volt hazánk' őrangyala.
A' hány ellenségre talált,
Annyi veszélyt szórt és halált
E' kicsinyben nagy Nemzet
Mellyet Atila nemzett.

Possasinnál folyt a' sok vér,
Haj! de csak a' török vér –
'S a' világ rendítő sereg
Onnan vissza mostan tér.
Az a' zászló, kit Szent László
'S Lajos hagytak örökül;
'S a' győzelmek szent dijjában
'S fényjében most örökül:
Az a' zászló van kezébe,
Bendegúz lehell mejjébe;
'S ha nem övé' e' világ,
Hol a' hős? ki felé vág! –

Szívbe égve, hirbe fénylve
Buda felé lobog már,
Mint a' nap elősugára
Egy csapat villám huszár.
Úgy néz ki mint a' hatalom,
Ah! mert itt egynek lenni –
Annyi mint az örök hirben
'S dicsőségben rézt venni –
De nagyon is tudja nevét.
Érezvén önn becsét 's hevét
Egyről egyig sorjában
'S ez a' dal zeng szájában:

Felköté Tarczai Gyula
Szép apjának pozslárát
A' törökre ki meggázlá
Édes hazánk' határát,
'S felhevülvén az ősi tűz
Még fiatal érében,
Bizakodik próbált kardja
'S neve' szerencsájében.
'S valamerre szeme tekint,
Mindenfélől dicsőség int;
„S már azt hiszi egy Magyar,
Hadat tipor ha akar.

Jön a' török – fut a' török
Mátyás Budán a' Király:
'S Téged Isten-dicsérünkkel
Van csak tele minden száj.
Az ellenség ha kel, már dül –
És siratják feleik,
Mert a' Nemessek' kardjoknak
Sergét döntenek éleik:
És a' ki előttök megáll,
Azonnal más világra száll:
Mert azt hiszi egy Magyar
Hadakát dönt, ha akar.

Már Attila' büszke vára
Fénylik a' századoknak;
'S arany szabadságaival
Fent kérkedik azoknak:
És mig Mátyás lesz királyja
Ellenségre ha talál,
Az ővé dicsőség és hír:
Emezé csak a' halál.
És ez mind örökké úgy lesz,
Nincsen tábor melly el nem vész:
Mig azt hiszi egy Magyar
Hadat tipor, ha akar. –

A' hírnek sebes szárnyain
Világ szerte e' dal jár;
'S e' dalon léptet a' pompa,
Melly önmaga a' huszár.
Az előcsapat' fény-rendjét
Ím Tarczai vezeti

Ki fortyongó paripáját
Két kengyelre lépteti.
De jaj! bánatos szép arcza
Mert keblében van olly harcza
Mellyet, bár minden hadat,
Soha el nem tiporhat.

A' szivet, melly visszaszeret,
Ha érzed érdemelni;
Ezer pokol's élő halál,
Ha nem tudhat'd ölelni.
Hát ha még a' messziségen
Féltés gyötri lelkedet,
Mellyik kehely, mellyik varázs
Csendesít le tégedet?
Lelkében sötét éj borong,
Szíve Csővár felé szorong;
A' hol hagyta kedvesét
Eltiltott szerelmesét.

Mint mondják ekkor Csővárott
Az Úr Raskai György volt,
Garmadában áll't aranyja,
'S parancsa faluknak szólt:
(De az öreg Tarczainak
Nehézkes ellensége
Mert a' királytól emennek
Többet nyert vitézsége.)
Fija Dénes hős-tüzében,
Villong Mátyás' seregében:
Margit otthon csak maga
Mint a' vidék' csillaga.

Tetszik ő nem csak atyjának
Mint egyetlen reményje;
De az egész ifjuságnak
Csak ő a' szemefényje.
Ezer szívnek annyi éltet
Pillantási adhatnak,
És a' környék' szerelmei
Ő hozzá vonattatnak.
Sok száz paripák ugrálnak
Körülte e' tündér várnak,
Egyik²⁰⁹ fel, a' másik le,
Ez ki – az el – ez bele.

²⁰⁹ Egyib

Gyakran lebeg Rozgonyi is
Mogyorópej hókáján,
'S lopva vonyt néha eggyet
Tajtékozó zabláján:
Apja kincse, szép termete
Arany hegyeket ígér,
'S fel-felszökdell, ha Margitra
Gondol, arczában a' vér.
Nyergesse prüsszögve játszik,
Magának menyország látszik
A' várban és vár körül,
Hol még a' kő is örül.

De Margit ezt mind nem látja,
Mert a' kinek szíve már
Egy választottnak van esve,
Képzete is azon jár;
Azon kívül minden kiholt
'S a' bájoló természet,
Nem egyéb mint egy tátott sír,
Mellybe leng az enyészet
Alélt feje tenyerében
Kék szeme a' magos égben
Keresgéli csillagát –
'S el-eljajdúlja magát.

Mert hogy Tarczai a' kedves
Belgrádon túl oda jár,
Két hét mulva Imre napján
Fél esztendeje lesz már:
És azolta haszontalan
Kérdezte fűtől fától,
És azolta mennyit szenvedt
Még is tisztelt – atyjától:
Ki őt' azzal fenyegette,
Hogy Rozgonyi kivülötte,
Ambátor akarmit tesz,
Veje más senki sem lesz.

Sótt hogy Mátyás' hős serege
Visszatért már Budába,
Meghallván Raskai György Úr
Emigy szöll haragjába:
Margit! mindjárt jó Rozgonyi
Készülj ma fogtok kezét –

Holnap pedig esküvőre
Majd az oltárhoz vezet.
Kifogásra semmi szükség,
Az maradok a' ki mindég –
És akaratom úgy áll
Mint a' Mátrai kőszál.

Atyám! mond elszánva Margit:
A' tiéd parancsolni –
Nékem engedelmeskedni
Kell, 's szavadra hajolni.
Én hogy holtomig szenvedjek,
Ezt kedvedért megteszem:
És minden bú és minden kín
Te ér'ted álom leszen.
De kárhozatba ejteni
Nem adtak még sem isteni
Sem emberi törvények
Egy leányt a' szülének.

Vedd el tehát boldogságom'
Ha teheted mint Atya –
Leányod ezt békén tűri,
Bár keblét kín szaggatja.
Vedd el Atyám! és szeretlek –
Csak azt ne kívánd tőlem!
Hogy kárhozott légyen a' más
Világon is belőlem. –
Az oltárnál nem hazudok,
Eskünni csak arra tudok,
Hogy Rozgonyi' magzatja
Szívemet nem birhatja.

Egy szó mint száz – meg kell lenni!
Öregtől kérj tanácsot,
'S azt kövesd, ha élni akarsz
Éltedben boldogságot.
Az ifjuság – éretlenség –
A' mit te most nem értessz
Az idő 's hozzátörődés
Még abban orvoslást tesz.
Nem mind arany a' mi fénylik.
Füst a' miért szived vérzik.
Eltűn ez mint a' pára,
Vágyaid' bosszújára. –

Mért nem lehet változtatni,
Hogy a' vén ifjú legyen!
Vagy legalább az ifjútól
Néha tanácsot vegyen.
Mért mutat az öreg' szeme
Másnak minden tárgyakat!
Mért hiszi az öreg' esze
Csak úgy jóknak azokat? –
Ha bár századokat láttál,
Mindent még sem tapasztaltál:
De ha e' sem igazság,
Más volt akkor a' világ! –

Az érzemény, melly a' szívbe
Legelőszőr lobbot vet,
Sem futólag sem örökre
Szeretni mást nem tehet:
'S mint a' nadály akkor vál el
Ha vagy nincs már mit szívni,
Vagy az erőszak 's vég ellen
Nem lehet többé vívni
'S minél inkább rángatódik,
Annál jobban ragaszkodik
Édes boldogságához.
A' szív első tárgyához.²¹⁰

György szavára Leányának
Vére meghűl – szava áll,
Keble feszül – szíve szorong,
És egész félholtra vál.
De hogy még is feleszméle
Szelíd lelke kínjából,
Égre vonúlnak szemei
Siralmának árjából:
'S a' kiért a' szíve vérzett,
A' mit gyöngéd lelke érzett,
Vévén gondolatjába
Igy sohajtoz magába.

Ha a' végzet' vas törvényje
Így nyomja le éltemet,
Hogy Tarczaim nem bírhatja
Néki eskütt szívemet. –
És az atya' akaratját

²¹⁰ tárgyához[.]

Akkor is kell fogadni,
Ha lányától reményt, éltet,
Sótt mennyet kész tagadni. –
Egy a' szívem, egy a' lelkem,
Egy szerelmem, egy Istenem,
Egy hitem 's idvességem
'S ez az én reménységem.

Nincs tehát minn töprenkedni –
Az oltárhoz elmegyek,
Hogy Atyám kívánságának
Még is eleget tegyek.
De ott csak arra esküszöm,
De ott csak azt fogadom:
Hogy szívemet hogy lelkemet
Én Istenemnek adom.
És onnan azon izromba
Én – én örökre Klastromba
Szentelem fel éltemet,
'S éltemmel mindenemet.

Azonban hogy a' serdült nap
Sugárait kilőtte,
A' setétség a' föld másik
Felére fut előtte.
Margit esdeklő szemeit
Buda felé fordítja,
'S azon tájt, merre Gyulája,
Jajja után jaidítja.
'S verejtékes fájdalmában,
Felöltöztvén gyász ruhában,
Várja a' perczenetet
Melly kínjának határt vet.

Rozgonyi is ki Margitnak
Hidegségét nem hitte;
Még akkor is hogy a' szép hölgy
Ezt többször jelentgette.
(Ah mert azt hinni szeretjük
A' mit lenni szeretnénk,
A' mi nekünk idvességünk
Jaj de még nem a' miénk.)
Teste deli termetébe
Lelke lobogó tüzébe
Vár a' boldog órára,
Melly üt már valahára. –

Arany fénylik – megy a' násznép
A' vár' kápolnájába –
Vágtat egy Hős, egy deli Hős
Raskai' udvarába.
Bal orcáját az ifjúnak
Jancsár szurás szépíti
De mint látszik szive' táját
Halálos kín keríti.
'S a' mint paripája megáll,
És a' vitéz róla leszáll,
Azonnal ledőle ott
Mert Budáról szaladott.

Hol van Margit? Így szól ottan –
„Most mentek esküvőre”
Illy válasz jó – illy menykő csap
A' megdermedt kérdőre.
És a' nappal éjjelre dől,
És szeme homályosul –
És az irtóztató érzet
Miatt lelke megtompul.
Viszi a' düh – 's a' kápolna
Ajtajába (bár meghalna)
Az oltár előtt látja –
Mint áll – az ő Sájátja. –

Kétségbesvén a' zavart szív
Mindenütt vég int felé,
'S az elvesztett boldogságért
Tűzbe vízbe kap belé.
Nem lehet csak akarni is.
Orvosolni a' sebet,
Ha a' méreg ellepte rég'
A' szivet és kebelet.
Kit elszánt szerelme gyötör,
A' lángon is keresztül tör:
Bár az a' mit ott talál,
Csak a' pokol és halál. –

Hah! nem látván mi nagy Szentség
Van az Isten' oltárán –
Hah! nem értvén mi titok áll
Hű szerelme' határán –
Ah! felejtvén mit tartozna
Édes Teremtőjének. –

Jaj! nem tudván mi gyilkossa
Mennyei szerelmének –
Mint felhő, melyben villám van,
A' leányhoz oda rohan,
'S a' mint kardját mejjébe
Döfi – nem lát mérgébe. –

Egek! hát csak boldog vagyok –
Még is te vetsz kínomnak
Véget – nem más – köszönetét
Fogadd pillantatomnak!
Én – ah! én – elvégeztem már
De a' tiéd hátra még –
Fogd be szemem – te fogd kedves!
Még hamvam is érted ég.
'S hogy ezeket kipihegte,
Áldott lelkét kilihegte,
Legott kinos mejjéből –
'S ledőlt Gyula' öléből. –

Ki láthatja a' villámot
Sötét felhők' méhében?
Ki értheti a' titkokat
A' sors' szövevényében?
Ama lecsap – ez öl, gyilkol –
Ama tiéd – ez is az –
Azt nem láttad – ezt nem érted
Belőle csak az igaz.
Mit tesz még a' vak szerelem?
Kit öszvetört a' gyötrellem
A' kinoknak kinjában –
Az érzések' poklában. –

Mikor érti hogy Budára
Hamis hír jött fülébe,
'S hogy Rozgonyit nem hordozta
A' hű Margit szívébe':
Midőn látja hogy oda már
Mindenestől mindene –
'S szent oltára' sérelmét sem
Bocsátja meg Istene –
Kifordulván önmagából,
A' lelkek' szent országából
Kéri vissza Margitot,
Ki rá végsőt pillantott.

'S a' mint kifúvja fájdalma'
Kérlelhetetlenségét,
El – kirohan megőrvülve
Szegény keresni végét –
'S mint a' vad, melly száz vadásztól
Itt és ott környűlvéve,
Üldöztetvén gyötrelmétől
Fut halálos sebébe.
'S minél jobban kereng a' vér,
A' méreg annál tovább ér:
Fut szegény – de hijjában –
A' nyil ott már baljában.

Raskai Ur, ki mind eddig
Mozdulatlan kő vala,
Látván mint van fecskendezve
Vérrel a' templom fala –
Rá kiáltván ön lelkének
Kárhóztató birája,
Mélyen érzi hogy a' méltó
Büntetést ki nem állja.
Megiszonyodván magától,
Bocsánatot kér lányától: –
De arra hijjába vár –
Az ő teste meghűlt már. –

És pompás kriptát nyitattván
Az oltárhoz közelen,
Lányát oda temetteté,
Ott volt a' násznép jelen
Rozgonyi is ekkor látta,
Mit nem tesz a' szerelem?
'S hogy poklot nyit, vagy mennyet ad
A' legtisztább érzelem –
És egy atya nem teheti,
Hogy leányának érzeti
Ugyan azért égjenek,
A' kit nem kedvellenek. –

Még akkor nap' hogy eloszlott
A' várból a' nász 's gyásznép.
Jön egy Huszár be a' várba
'S a' mint a' szobába lép
Isten jó nap! megjöttem már –
Dénes így szóll atyjához

Fogadj Isten édes Fijam!
'S megszorítja magához.
Megjöttél – meg – 's nem könnyezed!
Oda fíjam a' bal kezéd –
Kevés ez a' hazáért
Nem sok Mátyás királyért.

Nem sok apám! mert levágtam
Kuczug Basát, kit véde
Két száz Jancsár – 's lovam eldőlt
A' had fergetegébe.
Öttel vívni egy Magyarnak
Possasinnál mi se volt –
De húsz rohant egyikünkre
Ha az az öt szörnyet holt.
A' bal kezem el ott esett;
'S mikor ezer halál lesett,
Gyula pajtás oda vág,
'S tárgult a' nagy szorosság. –

Ő emelt fel – ő hozott ki
Ő kötötte bé sebem'
Ő ápolá – ő vigasztalt
'S adá vissza életem' –
És azolta nem volt módja
Fijadnak, hogy jobb keze
Szorítással barátjának
Köszönetét megtegye
Pedig megvárná a' vitéz,
Ki már Szabácsi Várnagy lész –
Ki olly dicső hírt nyere,
Hogy Mátyásnak embere.

Budán ugyan kerestem őt'
De onnan hogy hova lett –
Azt senki sem mondhatá meg
Búcsút senkitől sem vett.
A' lovássza azt beszélte,
Hogy valaki vala ott
Csővárról – 's azt kihallgatván
Sebtibe lóra kapott. –
Ah' de hol van kedves hugám?
Hivasd elő édes apám!
Hagyd mondhassam meg neki,
Hogy Gyula őt' szereti. –

Elfojtódván itt Raskai,
Hogy fija megmentője
Ugyan az, ki leányának
Éltetője 's öljője.
Nem²¹¹ birhatván fájdalmait
Keresni megy Dénessel;
'S erdő hegy völgy végig zúgg búgg
Elkiáltott nevével –
Hogy a' vadak' felrettennek,
Vércsék baglyok szétreppennek;
Suhog zörög a' haraszt:
Vad rugja – szél szórja azt.

A' sziklák' magas ormára
A' mint felvergődének,
Lenéznek az irtóztató
Mélység' vak fenekének;
'S rémlik – mintha ott fekünne
Valaki elterülve
Sietnek-le – 's a' látásra
Egybe meg vagynak hűlve –
Szegény Gyulát itt érte el
A' büntetés tegnap estel
Nagyot dördült – 's villámlott –
Akkor maradt halva ott.

Elhozatván a' szánandót
Raskai alattomban,
Margit mellé temetteté
Az elnémult templomban,
(Lukács napján épen az nap'
Hogy az öreg Tarczai
Csővára ért, 's nem szűnhettek
Meg reszkető jajjai)
'S hogy lányát neki nem adta,
Ezerszer is megsiratta:
Ez is vitte sirjába –
Ebbe halt el bújába. –

Dénes pedig megborzadván
A' helytől, melyben látja
Mint kinlódott – mint veszett el –
Apja, húga 's barátja.
Felköté még egyszer kardját,

²¹¹ Mem

Meg van még a' jobb keze –
Mellyel annyi törököt ölt,
Mellyel annyit véreze.
Isten hozzád Magyar ország!
Bejött a' Cseh háborúság –
Isten hozzád is Csővár!
Engem többé nem látsz már. –

Így szóllván – megy – 's mint hallatszik
Boreszlónál esett el,
Midőn fél keze által már
Előbb hét Cseh veszett el.
Csővár pusztaságra maradt –
Most porhanyós omladék
'S álmélkodva tekintget rá
Az elfjúlt maradék.
A' holott mint most is látszik,
Olykor néha tűzláng játszik
A' kriptának gödréből
Margít' bús szerelméből.

Balla Károly.

A' BOLDOGSÁG' VÁGYA.

Minden ember szeme előtt
Lebeg fen egy bájló czél,
Vele szülték, vele-is nőtt
'S mig csak lehel, vele él.
„Boldog akar kiki lenni”
Ebbe' minden ember egy,
De hogy kelljen szerét tenni
Már itt kiki másképp megy.
Az életnek örömeit
(Mikor sorsunk engedi),
Mint egy fának gyömcseit
Ki hogy éri, úgy szedi.
De az élet esméretlen,
'S gyömcse is csalogat;
Méz s kívül, 's jaj még is ben
Sokszor mérget osztogat.
Ezer képben, ezer szinnel
Minden előtt más forma
'S holnap sokszor már az nem kell

A' mit keblünk ohajt ma.
 Sokszor szívünk ollyant is kér,
 'S az ohajtott bálvánnya;
 A' mit végre hogy ha el ér
 Keservesen meg bánnya.
 Keressük a' boldogságot
 Földi-öröm nyomain,
 'S midőn szívünk égig hágott
 A' reménynek szárnyain, –
 Midőn édes Ideálunk'
 Ált öelve képzeljük,
 A' vélt czélnál csalva állunk
 'S csak árnyékját öleljük.
 Azt képzeljük' boldogságunk
 Hogy a' mennyt túl haladja,
 Ha egy forró kívánságunk'
 A' kegyes sors meg adja.
 Áldjuk ekkor hiv sorsunkat
 Ezt ohajtván egyedül
 'S alig értük el czélunkat
 Az el ért száz ujjat szül.
 Néha néha elégedve
 Sorsunkra ha nézhetünk,
 Még is köddel van bé fedve
 Mert mulandó – 's reszketünk.
 'S mentől inkább néki szokunk
 A' szerencse' fényéhez,
 Annál inkább félni okunk
 Hogy ne érjen végéhez.
 'S milly terhes az embernek az:
 Hogy többnyire nem tudja
 Vallyon merre megy az igaz
 Boldogságnak jobb útja.
 Mert két erő uralkodik
 Sirjáig az emberen
 'S e' kettő közt úgy hánkódik
 Mint egy habzó tengeren.
 Az ész – 's a' szív – ez a' kettő
 Éltünkben az evező;
 Haj! de ezen két vezető
 Igen ritkán egyező.
 A' hűdeg ész sokszor gátol
 Midőn szívünk olvadoz
 'S a' merő ész tanácsától
 A' meleg szív borzadoz.
 Hol van hát az igaz öröm?

Hol az igaz boldogság?
Fejem' midőn ezen töröm
Gordiusi bogot vág.
Szivünk' forró vágyódása
Mellyt keblünkbe a' bölcs ég
Irthatlanúl bele-ása
Nékünk tehát csak inség?
Nem mért az ég illy terhet ránk,
Igazságtlan volna ez;
Ez mennyei édes Atyánk'
Jóságával nem egyez.
Lenni kell egy igaz utnak –
'S kik szemesek előre,
Bizonyosan fel-is jutnak
Az ohajtott tetőre.
Az ész – 's a' szív – ez a' kettő
Midőn bennünk egyesek
Boldogságunk remélhető,
Mert kérésink helyesek.
'S ha a' szív' sok kívánságát
A' virtus meg rostálja,
Ugy az ember boldogságát
Könnyebben fel találja.

Gr. Teleki Ferencz,
Paszmoson Erdélyben.

FOGLALAT.

	Lap
Borbély Helena. (Horvát Endre.)	1 [516]
A' holdhoz. (Bajza.)	24 [529]
Sok baj semmiért. (Szalai Benjámin.)	25 [530]
Szilágyi. (Berzsenyi.)	53 [539]
A' jövevény. Románcz. (Kisfaludy Károly.)	55 [540]
Sejtés. (Vörösmarty.)	57 [541]
Zempleny vitézeire. (Vásárhelyi János.)	58 [541]
A' Magyar Geniuszhoz. (Szerényi)	59 [542]
Ámor is Méh. (Debreczenyi.)	60 [543]
A' kedveshez. (Szentmiklósy.)	61 [543]
A' Venuszok. (Gr. Dessewffy József.)	62 [544]
Három szép érzés. (Takács Judit)	63 [545]
Füred. Novella. (Gr. Majláth János.)	67 [547]
Mohács. Elegia. (Kisfaludy Károly.)	81 [551]
A' vig Chloe. (Berzsenyi.)	85 [553]
A' Fellegekhez. (Vörösmarty.)	88 [555]
Andor és Juczi. (Szalai Benjamin.)	89 [555]
Egy leányka éneke. (Makáry)	96 [558]
A' Poeta. (Bersenyi.)	97 [558]
Pompejus. (Szenvey.)	98 [559]
A' csermely. (Bárány Ágoston.)	99 [559]
Pénznek és fösvénynek Ura ki? (Mericzay.)	100 [560]
A' tünődő. (Vörösmarty.)	101 [560]
A' czáfolhatatlan. (Szenvey.)	103 [562]
Tihamér. Novella. (Kisfaludy Károly.)	107 [564]
Ének a' harangról. (Szenvey.)	212 [598]
Az Isteni végzés. (Mericzay.)	231 [608]
Hunyadi vitézeihez. (Fenyéri Gyula.)	243 [612]

Tiszta szemérem. (Szenvey.)	244	[613]
Artemisia az ó világból.)	245	[613]
(Szatthmáry.)		
A' mái Artemisia.)	248	[615]
Görög-ország' Istenei. (Szenvey.)	250	[616]
Gőzhajóhoz. (Besze.)	259	[622]
Csővár. Rege. (Balla.)	260	[623]
A' boldogság' vágya. (Gr. Teleki Ferencz.)	283	[635]

P e s t e n
Füskúti Landerer Lajos' betűivel.

KOTTAMELLÉKLETEK

Adagio
Enekhang

For
Forte

Piano

Grave
Toukly Mihály

Bar a sor a tö-lő meg-sze

da va mig e' szívvertak ér tőd

és ides szardmélly in

gá'ra al tal hat citem al -- ko - nyá'ra i bár a' sor to'ed megkise

xá ra szent ke'je intem le -- ke meg

xá ra szent ke'je intem le -- ke meg

xá ra szent ke'je intem le -- ke meg

dol.
 sha eb redsz lam tem hang xa

sf.

p

ta - ra egy
 könyte gyenhusigeti - ra hogy d sovárdymex-sze

Handwritten musical score for a song, featuring vocal and piano parts. The score is written on two systems of staves, each with three staves (treble, alto, and bass clefs). The key signature is B-flat major (two flats). The time signature is 4/4.

System 1:

- Vocal Part (Top Staff):** Lyrics: *xa' ra c'xviv - - meqis tsak'er tod*. The melody starts with a forte (*f*) dynamic and includes a trill on the first note.
- Piano Part (Middle and Bottom Staves):** The piano accompaniment begins with a forte (*f*) dynamic. The right hand features chords and moving lines, while the left hand provides a harmonic foundation.

System 2:

- Vocal Part (Top Staff):** Lyrics: *tsak'er - - tod*. The melody continues with a trill on the first note.
- Piano Part (Middle and Bottom Staves):** The piano accompaniment continues, featuring a piano (*p*) dynamic marking in the right hand.

The score concludes with a double bar line and repeat signs.

